

UNIVERSAL
LIBRARY

OU 198005

UNIVERSAL
LIBRARY

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಚರಿತ್ರೆ

ಕಂದಾಡೆ ಕೃಷ್ಣಯಂಗಾರ್, ಬಿ.ಎ.
ಅಧ್ಯಾಪಕ, ದೇಶೀಯ ವಿದ್ಯಾಶಾಲೆ
ಬೆಂಗಳೂರು

ಪ್ರಭಾಕರ್ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ
ಕೋಟೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ

ಎಲ್ಲಾ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ಕಾದಿಡಲಾಗಿದೆ

ಮುದ್ರಣಕಾರರು :

ಬಿ. ಬಿ. ಡಿ. ಪವರ್ ಪ್ರೆಸ್
ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ

ಬೀರಿಕೆ

ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬರೆಸಿದವರು ಮಿಷನರಿಗಳು. ಆ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಈಗ ಗುಜರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ.

ತರುವಾಯ ದುಟ್ಟಿ ಕೊಂಡವು ಭಾಷಾಂತರಗಳು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪಾಠನಡೆಯುವ ಸಮಯವೊದಗಿದಾಗ ಟ್ರಾಂಸ್‌ಲೇಷನ್ ಗ್ರಂಥವೊಂದರ ಅನುವಾದ ಸತ್ಯ ಪುಸ್ತಕವೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆ ಗ್ರಂಥ ಸರ್ವಸಮರ್ಪಕವಾಗಿಲ್ಲ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಿಗೂ ಅದರಿಂದ ತೊಂದರೆಯೇ ಆಗಿದೆ.

ಈ ಪುಸ್ತಕ ಭಾಷಾಂತರವಲ್ಲ. ಸ್ವತಂತ್ರವಾದುದೂ ಅಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಗ್ರಂಥಗಳುಂಟು. ಅವುಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣದಿರಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಭಾಷಾಂತರವಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಾಲಕರಿಗೆಂದು ತಾನು ಬರೆದ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಬಾಲಕರಿಗೂ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದಾಗ ಟ್ರಾಂಸ್‌ಲೇಷನ್ ಚಿಕಿತನಾದನು. ಭಾರತೀಯರಿಗಾಗಿ ಬೇರೊಂದು ಪುಸ್ತಕ ಬರೆದಿಟ್ಟನು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲ ಉಪಯೋಗವಾಗಲೆಂದು ಬರೆದುದು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅಸಫ್.

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಚರಿತ್ರೆಯೆಂಬುದು 25 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿದ್ದ ಹಾಗಿಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಐರೋಪ್ಯ ಯುದ್ಧದ ತರುವಾಯ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಬದಲಾಯಿತು. ಈಚೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಕೊಂಡಿರುವ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಭೇದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತ ತಿಳಿಯುತ್ತ ಒಟ್ಟು ಜಗತ್ತಿನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೇ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಸಾತ್ಯವಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಷರಲ್ಲದವರ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ಹೋದಿ ಕೊಂಡಿರಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯವುಂಟು.

ಈ ಸಣ್ಣ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಟ್ರಾಂಕ್, ಹ್ಯಾಸೆಲ್, ವಾರ್ನರ್ ಮಾರ್ಬೆನ್, ಫ್ಲೆಚರ್, ಹ್ಯಾಸ್ಟಿಂಗ್, ಕೋಲ್ ಮುಂತಾದವರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ವೆಲ್ಸ್, ಸ್ಲಾಸನ್, ಫಿಷರ್, ನೆಹರು, ಕರ್ಟಿಸ್ ಮುಂತಾದವರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇನೆ. ಎರಡುವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಿದಾಗ್ಯೂ ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ಈವರೆಗೂ ಮುಗಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಕ್ಷೆಗಳನ್ನೂ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟೋಮೇಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ.

ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಈ ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ; ಅದನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಅಂದತುಂಬಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಬಿ. ಬಿ. ಡಿ. ಮುದ್ರಣಕಾರರ ಸಾಧನೆಗೆ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನಂತೆಯೆ ಇತರರೂ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿರಬೇಕು.

ಮಿಷನರನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿರುವ ಬಗೆ ಓದುಗರಿಗೆ ಸುಲಭವೆಂದು ತೋರಿದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಾರ್ಥಕ.

ಕಂ. ಕೃಷ್ಣಯ್ಯಂಗಾರ್.

ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

I	ಪೂರ್ವವೃತ್ತಾಂತ	1
II	ಟ್ಯೂಡರ್ ವಂಶ	22
	ಏಳನೆ ಹೆಸ್ರಿ	.	.	”
	ಎಂಟನೆ ಹೆಸ್ರಿ	..	.	34
	ಆರನೆ ಎಡ್ವರ್ಡ್	63
	ಮೇರಿ	.	..	71
	ಎಲಿಸಬೆತ್ ರಾಣಿ	.	.	79
	ಟ್ಯೂಡರ್ ಕಾಲದ ಮಹಿಮೆ	.	.	116
III	ಸ್ಟೂಯರ್ಟ್ ವಂಶ	..	.	123
	ಹಿರೇ ಜೇಮ್ಸ್	..	.	”
	ಹಿರೇ ಚಾರ್ಲ್ಸ್	.	..	136
	ರಾಜರಹಿತರಾಷ್ಟ್ರ	161
	ಎರಡನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್	.	.	176
	ಎರಡನೆ ಜೇಮ್ಸ್	.	.	190
	ರಕ್ತಪಾತರಹಿತರಾಷ್ಟ್ರಪಲ್ಲಟೆ	.	.	197
	ಮೂರನೆ ವಿಲಿಯಂ	203
	14ನೆ ಲೂಯಿಯೋಡನೆ ಹೋರಾಟ	.	.	205
	ಆನ್ ರಾಣಿ	.	.	221
	ಸ್ಟೂಯರ್ಟ್ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲಮಹಿಮೆ	.	.	229
IV	ಹ್ಯಾನೊವರ್ ವಂಶದ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲ			238
	ಹಿರೇಕಿರೇ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಗಳು, ಐದನೆಯ	..	.	239
	ಜಾರ್ಜ್ ಒಟ್ಟೆ ದಂಗೆಗಳು	241
	ಐದನೆಯ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಆಡಳಿತ	244
	ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹ 1713-1763	.	.	251
	ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆ, ಮಂತ್ರಿಗಳು	1760-1783	.	268
	ಅಮೆರಿಕದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಾಧನೆ	..	.	273
	ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಮಹಾಪಲ್ಲಟೆ	281
	ನಪೋಲಿಯನ್ ಬೋನಪಾರ್ಟ್	289
	ದೊರೆಯ ಮಂತ್ರಿಗಳು 1783-1820	303

	ಐರ್ಲೆಂಡ್ 1691—1800	309
	ನ್ಯಾಸಾರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ, ಹಿಂದುಸ್ತಾನ್	318
	ವ್ಯವಸಾಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಪರಿವರ್ತನ	.	.	325
	ಮತಶಾಖೆಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕವಿಚಾರಗಳು	331
V	ನಾಲ್ಕಡಿ ಜಾರ್ಜ್ ನಾಲ್ಕಡಿ ವಿಲಿಯಂ ದೊರೆಗಳು	336
	ಒಳಾಡಳಿತ 1820—1841	337
	ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹ 1815—1851	353
VI	ವಿಕ್ಟೋರಿಯ	367
	ಒಳಾಡಳಿತ 1837—1867	373
	ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹ 1851—1890	381
	ಒಳಾಡಳಿತ 1868—1901	394
	ಐರ್ಲೆಂಡ್ 1800—1922	..	.	403
	ಹಿಂದುಸ್ತಾನ್	..	.	415
	ಅಮೆರಿಕದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಕನಡ ಡುಮಿಸಿಯನ್	.	.	419
	ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ, ನ್ಯೂಸೀಲೆಂಡ್			429
	ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ	433
	ಏಷ್ಯದಲ್ಲಿ	448
	19ನೆ ಶತಮಾನ-ಕಾಲಸ್ಥಿತಿ	453
VII	ಇಪ್ಪತ್ತನೆ ಶತಮಾನ	462
	ಒಳಾಡಳಿತ 1901—1914	..	.	”
	ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹ 1900—1914	468
	ಐರೋಪ್ಯಯುದ್ಧ 1914—1918	474
	ಶಾಂತಿಸ್ಥಾಪನೆ, ಒಪ್ಪಂದಗಳು	482
VIII	ಯುದ್ಧದ ತರುವಾಯ	486
	ಒಳಾಡಳಿತ	”
	ಡುಮಿನಿಯನ್ನುಗಳು	491
	ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು	493
	ಯುದ್ಧದ ಋಣ ತಪ್ಪು ಕಾಣಿಕೆಗಳು	497
	ಸರ್ವರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ	499

ಪೂರ್ವ ವೃತ್ತಾಂತ

1. ಐರೋಪ್ಯರು

ಪರಂಗಿಯವರೆಂದೋ ಐತಿಹಾಸಿಕರೆಂದೋ ಕೆಂಪುಜನರೆಂದೋ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದವರನ್ನು ಈಚೆಗೆ ಐರೋಪ್ಯರೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. ಐರೋಪ್ಯರೆಂದರೆ ಯೂರೋಪಿನ ನಿವಾಸಿಗಳು. ಯೂರೋಪಿನ ನಕ್ಷೆ ನೋಡಿದರೆ ಸಾಕು ಆ ಭೂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾನೇಕದೇಶಗಳು ಸಹಜಸಿದ್ಧವಾದ ಮೇರೆಗಳಿಂದ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿರುವ ಅಂಶ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಪೋರ್ಚುಗಲ್, ಸ್ಪೇನ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಇಟಲಿ, ಸ್ವಿಟ್ಜರ್ಲೆಂಡ್, ಬೆಲ್ಜಿಯಂ, ಹಾಲೆಂಡ್, ಜೆರ್ಮನಿ, ನಾರ್ವೆ, ಸ್ವೀಡನ್ ಮುಂತಾದ ನಾನಾ ದೇಶಗಳ ನಿವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಐರೋಪ್ಯರೆಂಬ ದೊಡ್ಡರಾಶಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದರೂ ಪ್ರತಿದೇಶದವರೂ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾದವರೇ. ಯೂರೋಪಿನ ಪಡುವಲಿಗಿರುವ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದ್ವೀಪಗಳ ನಿವಾಸಿಗಳೂ ಐರೋಪ್ಯರೇ.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದ್ವೀಪಗಳೆಂಬ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್ ಮತ್ತು ಐರ್ಲೆಂಡ್ ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ದ್ವೀಪಗಳೂ ಅನೇಕ ಸಣ್ಣ ದ್ವೀಪಗಳೂ ಸೇರಿವೆ. ಈ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದ್ವೀಪಗಳೆಂಬ ರಾಶಿಯು ಯೂರೋಪಿಗೆ ಸೇರಿಯೂ ಇದೆ, ಸೇರದೆಯೂ ಇದೆ. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಐರೋಪ್ಯರೊಡನೆ ಸೇರಿಯೂ ಸೇರಬಹುದು, ಸೇರದೆಯೂ ಇರಬಹುದು ಎನ್ನುವಂತಿದೆ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದ್ವೀಪಗಳ ನಿವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಬ್ರಿಟಿ

ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸರೆಂದು ಹೆಸರು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳವರಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳುಂಟು—ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ವೆಲ್ಶ್, ಸ್ಕಾಟ್, ಐರಿಷ್, ಮ್ಯಾನ್, ಇತ್ಯಾದಿ. ಬಹುಕಾಲ ಇವರು ಪ್ರತ್ಯೇಕರಾಗಿ ಪರಸ್ಪರವೈರಿಗಳಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಐಕಮತ್ಯವನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ಪೃಥ್ವಿಯ ಇತರಭಾಗಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು 'ರವಿಮುಳುಗದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ'ವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರಾದರು. ಹತ್ತುಸಾವಿರ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನೂ ಎರಡುಸಾವಿರ ನದಿಗಳನ್ನೂ ಭೂಮಂಡಲದ ನಾಲ್ಕನೇ ಭಾಗವನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದೇಶದ ತೊಂಭತ್ತರಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಭೂಭಾಗಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದು ಹೇಗಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಇವರ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬೇಕು.

ಯೂರೋಪ್ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಸಭ್ಯತೆಪಡೆದವರು ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರದ ಮೂಡಲಲ್ಲಿದ್ದ ಗ್ರೀಕರು; ಅವರನ್ನೇ ನಾವು ಯವನರೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು. ರಾಮಾಯಣಭಾರತಗಳಂತಿರುವ ಇಲಿಯಡ್ (Iliad) ಆಡಿಸ್ಸಿ (Odyssey) ಕಾವ್ಯಗಳು ಅವರ ಹೋಮರ್ (Homer) ಕವಿಯು ಬರೆದುದು. ಜಗಜ್ಜೀತನೆಂದೆನಿಸಿ

ಕೊಂಡ ಸಿಕಂದರನು (Alexander the Great) ಅವರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ಅವನು ಕಟ್ಟಿದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಕ್ಷೀಣವಾದಾಗ ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ರೋಮಕ ರೆಂಬುವವರು ಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರದ ಸುತ್ತಣಭಾಗಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು ರೋಮಕ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ರೈನ್ ಮತ್ತು ಡಾನ್ಯೂಬ್‌ನದಿಗಳಿಂದ ಸಹರಾ ಮರುಭೂಮಿಯವರೆಗೂ ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ಸಾಗರದಿಂದ ಯೂಫ್ರೇಟೀಸ್ ಟೈಗ್ರಿಸ್ ನದಿಗಳವರೆಗೂ ಆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ನೆಲೆಸಿತ್ತು. ಜೂಲಿಯಸ್ ಸೀಸರ್, ಆಗಸ್ಟಸ್ ಮುಂತಾದವರು ರೋಮಕರು. ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಅವರ ಭಾಷೆ.

ರೋಮಕರು ಆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮವು ಜುಡೇಯ (Judaea) ಎಂಬ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹರಡುವಂತಾಯಿತು. ರೋಮಕಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕ್ರೈಸ್ತಮತವು ಸ್ವೀಕೃತವಾಯಿತು.

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಅತಿವಿಸ್ತಾರವಾಯಿತೆಂದು ಕೆಲವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಅದನ್ನನು ಸರಿಸಿ ಒಬ್ಬಸಮ್ರಾಟನು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಎರಡುಪಾಲಾಗಿ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಿದನು. ಪಡುವಲವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ರೋಮಕನಗರವು ರಾಜಧಾನಿಯಾಯಿತು; ಮೂಡಲವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಕಾನ್‌ಸ್ಟಾಂಟಿನೋಪಲ್ ರಾಜಧಾನಿಯಾಯಿತು. ಈ ವಿಭಾಗ

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿಭಾಗ ಗಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮದ ಆಚಾರವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭೇದಗಳು ತೋರಿಕೊಂಡು ಪಡುವಲರಿತಿಗೆ ರೋಮಕವೆಂದೂ ಮೂಡಲರಿತಿಗೆ ಗ್ರೀಕೆಂದೂ ರೂಢಿಯಾಯಿತು.

ಪಡುವಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕ್ರಿ. ಶ. 476ರಲ್ಲಿ ಹಾಳಾಯಿತು. ಅನಾಗರಿಕರಾಗಿ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿದ್ದ ನಾನಾಕುಲಗಳವರು ಪದೇಪದೇ ತೊಂದರೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದು ಆ ವರ್ಷ ರೋಮಕಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಹಿಡಿದುಬಿಟ್ಟರು. ಈಗಿನ ಇಟಲಿ, ಸ್ಪೈನ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಜರ್ಮನಿ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರೂಕ್ಷಜನರೇ ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ಅವಾಂತರವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಠ ಉದ್ಯೋಗ ಶಾಂತಿಗಳು ತೋರಿ ಸ್ಥಿರಜೀವನವು ನೆಲೆಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು 500 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಬೇಕಾಯಿತು. ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡತರುವಾಯ ಅವರಲ್ಲಿ ನೀತಿಯು ಬೆಳೆಯಿತು.

ಯೇಸುವಿಗೆ ಆಪ್ತಶಿಷ್ಯರು ಹನ್ನೆರಡುಮಂದಿ. ಅವರಲ್ಲಿ ಸೆಂಟ್ ಪೀಟರ್ ಎಂಬಾತನು ರೋಮಕನಗರದಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶಮಾಡಿದ್ದನು; ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ರೋಮಕನಗರದಲ್ಲಿ ಆತನ ಪೀಠವೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಆ ಪೀಠವನ್ನಲಂಕರಿಸಿದವರಿಗೆ ಪೋಪ್ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಪರಮಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಗುರುತ್ವವೂ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ಜಗದ್ಗುರು

ಪದವಿಯು ಸಂದಿತು. ಪೋಪರ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೇ ನಾನಾರೂಪ ಜನರೂ ಅವರ ಅಧಿಪತಿಗಳೂ ಕ್ರೈಸ್ತರಾದರು; ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಪಡುವಲ ಕ್ರೈಸ್ತರು ಆತನ ಶಿಷ್ಯರೆನಿಸಿ ಅಜ್ಞಾಧಾರಕರಾದರು. ಪೋಪನ್ನು ಗೌರವಿಸಿಕೊಂಡು ಪಡುವಲ ಐರೋಪ್ಯರು ಕಳೆದ ಕಾಲವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮಧ್ಯಮಕಾಲ(Medieval Age)ವೆನ್ನುವರು. ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನದು ಆವಾಂತರದ ಕಾಲ; ಅದನ್ನು ಅಂಧಕಾರಯುಗ(Dark Ages)ವೆನ್ನುವರು.

ಮಧ್ಯಮಕಾಲವು ಕ್ರಿ. ಶ. 800ರಿಂದ ನೊದಲಾಯಿತು. ಅದೇ ವೇಳೆಗೆ ಮುಸಲ್ಮಾನಮತಸ್ಥರು ಜುಡೇಯ ಎಂಬ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದಿದ್ದರು; ಆಫ್ರಿಕಾಖಂಡದ ಉತ್ತರಭಾಗವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಸೈನ್‌ಪರ್ವಾಯದ್ವೀಪವನ್ನೂ ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಪವಿತ್ರಯಾತ್ರಾಸ್ಥಳಗಳು ಅನ್ಯಮತಸ್ಥರ ಪಾಲಾಯಿತೆಂದು ಹಾಹಾಕಾರಪಡುತ್ತ ಐರೋಪ್ಯರು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮೇಲೆ ಇಸ್ಲಾಮ್ ಸಂಪರ್ಕ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಕ್ರೈಸ್ತ ಮುಸ್ಲಿಂ ಯುದ್ಧಗಳು ಪದೇಪದೇ ನಡೆಯುತ್ತಲಿದ್ದವು; ಅವುಗಳನ್ನು ಕ್ರೂರವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳಿಂದ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಯೇನೋ ಕ್ರೈಸ್ತರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಹೋದರೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನಗಳು ದೊರೆತವು. ವೈದ್ಯ, ಗಣಿತ, ರಸಾಯನ ಮುಂತಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಅರಬ್ಬಿಯವರ ಮೂಲಕ ಐರೋಪ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿದವು. ಭಾರತವೇ ಮುಂತಾದ ಮೂಡಣ ದೇಶಗಳ ಸರಕುಗಳ ಉಪಯೋಗವೂ ಉಂಟಾಯಿತು.

14ನೆ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಕ್ರೈಸ್ತರು ತಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಯ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಪಡುವಲ ನಾಡುಗಳ ಐರೋಪ್ಯರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪೋಪನು ಜಗದ್ಗುರುವಾಗಿ ಮತಾಚಾರವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿದ್ದನು. ಇಟಲಿ, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಬ್ರಿಟನ್, ನೆದರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ಸ್, ಜರ್ಮನಿ, ಆಸ್ಟ್ರಿಯ, ಸ್ವಿಟ್ಜರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ ದೇಶಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕರಾಷ್ಟ್ರಗಳಾಗಿ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತ ಕೆಲವೇಳೆವೈತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಕೆಲವೇಳೆವಿರೋಧದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ರಾಜರು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ರಾಜಬಂಧು ಶ್ರೀಮಂತರು ಗಳೂ ರಾಜನಮಿತ್ರವರ್ಗದವರೂ ದೇಶದ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಶ್ರೀಮಂತರೆನಿಸಿ ಉತ್ತಮ ಕುಲಸ್ಥರೆಂಬ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ವಂಶಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಜನಿಗೂ ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೂ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಸದಾ ಜಗಳಗಳೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಶ್ರೀಮಂತರಾದವರು ಉಪರಾಜರಂತೆಯೋ ಪಾಳೆಯಗಾರರಂತೆಯೋ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಕಲಹಗಳನ್ನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಅನೇಕ

ವೇಳೆ ರಾಜನಿಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯಜನರಿಗೆ ತೊಂದರೆಕೊಡುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಕೆಲವೇಳೆ ರಾಜರು ದುಷ್ಟರಾಗಿದ್ದಾಗ ಆ ದೌಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತರು ತಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು; ರಾಜನು ಅಸಮರ್ಥನಾದಾಗ ಶ್ರೀಮಂತರು ದುಷ್ಟರಾಗಿ ತಾವೇ ತಾವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹೀಗೆ ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ರಾಜ, ಆ ತರುವಾಯ ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗದವರು, ಆ ತರುವಾಯ ಇತರರು ಸೇರಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗವೆಂಬುದು ರೂಢಿಯಾಯಿತು. ಆ ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗಗಳು ಗಳುಂಟು. ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆ ತರಗತಿಯವರಿಗೆ ಡ್ಯೂಕ್(Duke)ರೆಂದು ಬಿರುದು; ಅನಂತರ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಾರ್ಕ್ವಿಸ್ (Marquis), ಆರ್ಲ್ (Earl), ಬ್ಯಾರನ್ (Baron) ಎಂಬ ತರಗತಿ ಗಳುಂಟು. ಈ ಬಿರುದುಗಳು ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕವು; ರಾಜರಿಂದ ದತ್ತವಾಗತಕ್ಕವು. ಸಾಮಾನ್ಯವರ್ಗದ ಜಮೀನ್ದಾರರಲ್ಲಿ ರಾಜನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ಅಜೀವ ಪರ್ಯಂತಮಾತ್ರ ಒಂದು ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದುದೇ. ಅದನ್ನೇ ನೈಟ್‌ಹುಡ್ (Knighthood) ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು. ಈ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದವರ ಹೆಸರಿಗೆ ಸರ್ ಎಂದು ಸೇರುವುದು. ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗದವರನ್ನು ಲಾರ್ಡ್ (Lord) ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ. ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ಬಿರುದು ಕೂಡಿದುದೇ ರೂಢಿಯ ಹೆಸರು.

2. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ರಾಜ್ಯ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1485ರವರೆಗೆ)

ಮೊದಲು ಈ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಜನರು ಕೆಲ್ಟ್ಸ್ (Celt) ಕುಲದ ಬ್ರಿಟನ್ನರು. ರೋಮಕಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಾಗ ಬ್ರಿಟನ್ನರು ರೋಮಕರಿಗೆ ಸೋತು ಕ್ರೈಸ್ತಮತವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ರೋಮಕರು ಕ್ರಿ. ಶ. 410ರವರೆಗೆ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಆಳಿ ಆ ತರುವಾಯ ಅಳಲಾರದೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು.

ನೆಲೆಸಿದ ಜನರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಪತ್ಕಾಲವೊದಗಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 476ರಲ್ಲಿ ರೋಮಕ ಸಟ್ಟಣವೇ ರೂಕ್ಷಜನರ ವಶವಾಯಿತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿಯ ಉತ್ತರಭಾಗದಿಂದ ಟ್ಯೂಟನ್ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಆಂಗ್ಲ, ಸ್ಯಾಕ್ಸ್, ಜೂಟ್ ಎಂಬ ಪಂಗಡದವರು ಜರ್ಮನ್ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿಬಂದು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಆಂಗ್ಲರಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತು. ಈ ಆಂಗ್ಲೋ ಸ್ಯಾಕ್ಸನರ ಹಿಂದೆಯೇ ಡೇನರೇಂಬ ಪಂಗಡದವರು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಮೊದಲು ಕೊಳ್ಳೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಅಮೇಲೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಗೆದ್ದು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಕನ್ಯೂಟ್ (Canute) ಎಂಬ ದೊರೆ ಆ ಕಾಲದವನು. ಡೇನರೂ ಆಂಗ್ಲೋ ಸ್ಯಾಕ್ಸನರೂ ಬೆರೆತುಹೋದರು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಅತಿಸಮೀಪ. ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮೊದಲು ಕೆಲ್ಟರೂ ಅಮೇಲೆ ಫ್ರಾಂಕ್‌ಪಂಗಡದವರೂ ನೆಲೆಸಿದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಡೇನರು ಬಂದು ಮುತ್ತಿಕೊಂಡಂತೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾರ್ಮನ್‌ರೇಂಬ ಪಂಗಡದವರು ಅದೇಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಿಗೆ ನಡೆಸಿ ವಾಯವ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು. ಆ ಭಾಗವೇ ನಾರ್ಮನರ ಗೆಲುವು ನಾರ್ಮಂಡಿ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮುಖಂಡನಾದವರು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜನ ಶ್ರೀಮಂತನೆನಿಸಿದ್ದನು. 1066ರಲ್ಲಿ ನಾರ್ಮಂಡಿಯ ಡ್ಯೂಕನಾಗಿದ್ದ ವಿಲಿಯಂ ಎಂಬಾತನು ತನಗೆ ಬಂಧುತ್ವದಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಬರಬೇಕೆಂಬ ನೆಪದಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದೊರೆಯನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿದನು. ವಿಲಿಯಂನ ಮನ ವಂಶವೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ನಾರ್ಮನ್‌ವಂಶವೆಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಹಿರಿಯವಿಲಿಯಂ ಸಮರ್ಥನಾದುವರಿಂದ ಗೆದ್ದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರೂಢಿಗೆ ತಂದು ಕೊಂಡನು. ತನ್ನ ಆಪ್ತರಿಗೆ ಶ್ರೀಮಂತಪದವಿಗಳನ್ನೂ ಭೂಮಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಡಿಸಿ ಅವರ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ಭದ್ರನಾದನು. ಅವನ ತರುವಾಯ ಅಳಿದ ನಾರ್ಮನ್‌ವಂಶ ಅವನ ಮಗ ಕೆಂಚವಿಲಿಯಂ (William Rufus) ಅಥವಾ ಇಮ್ಮಡಿ ವಿಲಿಯಂ ಸ್ವಾರ್ಥಪರನಾಗಿ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನೂ ಸಾಮಾನ್ಯಜನರನ್ನೂ ಹೆದರಿಸಿ ಹಿಂಸಿಸಿ ಪಿಶಾಚನಂತಿದ್ದು ಅಪಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದನು. ಆ

ಬಳಿಕ ಪಟ್ಟಪಡೆದವನು ಅವನ ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯಹೆನ್ರಿಯೆನಿಸಿದವನು. ಈ ಹೆನ್ರಿ ಜಾಣ, ವಿವೇಕಿ, ನ್ಯಾಯವಂತ; ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯವನ್ನೂ ಸರಿಯಾದ ಆಯ ವ್ಯಯವನ್ನೂ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದನು. ಹೆನ್ರಿಗೆ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೆಹೋಯಿತು. ಆಗ ಸ್ಟೀವ್ (Stephen) ಎಂಬವನು ರಾಜನಾದನು. ಸ್ಟೀವನ್‌ನಿಗೆ ದಕ್ಷತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ; ಹೇಡಿತನವಿತ್ತು. ರಾಜನು ಹೇಡಿಯಾಗಿರಲು ಶ್ರೀಮಂತರು ಬಲಿಷ್ಠರಾಗಿ ಕೋಟಿ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಸೈನ್ಯಕೂಡಿಹಾಕಿ ದುರಾಸೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು. ಪ್ರತಿ ಶ್ರೀಮಂತನೂ ಪಾಳೆಯಗಾರನಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯಜನರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತ ನೆರೆಯ ಶ್ರೀಮಂತನೊಡನೆ ಕಾದಾಡುತ್ತ ರಾಜನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತ ಇದ್ದು ಬಿಟ್ಟನು. ಕೈಲಾಗದ ಈ ದೊರೆ ಕಡೆಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಹಕ್ಕುದಾರನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ನಾರ್ಡ್ ವಂಶದ ನಾಲ್ವರು ದೊರೆಗಳು 1154ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದರು.

ಮುಂದೆ ದೊರೆತನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹೆನ್ರಿಯೆಂಬಾತನು ಹಿರಿಯ ಹೆನ್ರಿಯ ದೌಹಿತೃ. ಆ ವಂಶಕ್ಕೆ ಅಂಜೆವಿನ್ (Anjevin) ಅಥವಾ ಪ್ಲಾಂಟೆನೆಟ್ (Plantagenet) ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅಂಜೆವಿನ್‌ವಂಶದ 8 ದೊರೆಗಳು ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು

ಅಂಜೆವಿನ್ ವಂಶ 1154ರಿಂದ 1399ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದರು. ಮೊದಲನೆಯವನಾದ

2ನೆ ಹೆನ್ರಿಯು ಒಂದುಕಡೆ ಫ್ರಾನ್ಸರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂಜೂ, ಆಕ್ವಿಟೇನ್, ನಾರ್ಮಂಡಿ ಭಾಗಗಳ ಶ್ರೀಮಂತನಾಗಿಯೂ ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ದೊರೆಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದನು. ಈತನ ವಂಶಸ್ಥರು ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ವಾಯು ವ್ಯಭಾಗವನ್ನೂ ಆಳುತ್ತಲಿದ್ದರು. ರಾಜನ ಆಪ್ತರಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವರು ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗದವರು ಮತ್ತು ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದವರು.

ಯೂರೋಪಿನ ಪಡುವಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಾದ ಕ್ರೈಸ್ತಮತಕ್ಕೆ ರೋಮ್ ಕ್ಯಾಥೊಲಿಕ್ ಎಂಬ ಹೆಸರು. ರೋಮಕಪಟ್ಟಣದ ಪೋಪನೇ ಆ ಮತಕ್ಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ತನುಗುರು. ಆ ಮತದಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತರಾದವರು ವ್ರತ

ಮತಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸಂನ್ಯಾಸದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಾಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಊರೂರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಚರ್ಚುಗಳೆಂಬ ಆ ಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಅಲಂಕಾರಗೊಳಿಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತರಿದ್ದುಕೊಂಡು ನಾಮಕರಣ, ದೀಕ್ಷಾಸ್ನಾನ, ವಿವಾಹ, ಉತ್ತರಕ್ರಿಯಾದಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳು ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು. ಈ ಪುರೋಹಿತರಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ಗಗಳು ತೋರಿಕೊಂಡವು. ಪೋಪನ ತರುವಾಯ ಕಾರ್ಡಿನಲ್ (Cardinal) ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಧರಿಸಿದವರಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಜಿಲ್ಲಾವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೊಬ್ಬ ಬಿಷಪ್ (Bishop) ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪುರೋಹಿತರೆಲ್ಲರೂ ಬಿಷ

ಪ್ಸನ ಅಜ್ಞಾಧಾರಕರು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜಿಲ್ಲೆಗಳೋ ಅಷ್ಟು ಬಿಷಪ್ಪರು; ಆ ಬಿಷಪ್ಪರನ್ನು ಪೋಪನೇ ನಿಯಮಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಿಷಪ್ಪರಿಗೆಲ್ಲ ನಾಯಕನಾದವನು ಆರ್ಚ್ ಬಿಷಪ್ (Archbishop) ಎನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಂಟರ್ಬರಿ (Canterbury) ಮತ್ತು ಯಾರ್ಕ್ (York) ಎಂಬ ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳು. ಆ ವಿಭಾಗಗಳಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಆರ್ಚ್ ಬಿಷಪ್ಪರುಗಳು. ಅವರ ಕೈಕೆಳಗೆ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳಂತೆ ಬಿಷಪ್ಪರುಗಳೂ ಬಿಷಪ್ಪರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯಪುರೋಹಿತರೂ ಇದ್ದು ಮತಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ನಡೆಸಿಕೊಡುತ್ತ ಇದ್ದರು. ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂದಿರಗಳಿಗೆ ಜನರು ದಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು; ಅಸ್ತಿ ಸೇರಿತು. ಚರ್ಚುಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಧನವಂತರಾದರು. ಆ ಧನವು ದೇವಸ್ವದಂತಿದ್ದು ಪೋಪನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದು. ಮೂಢಭಕ್ತಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದವರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಗೌರವಗಳಿದ್ದವು. ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದವರು ಪೋಪನ ಅಧೀನರಾದುದರಿಂದ ರಾಜನಿಗಾಗಲಿ ಶ್ರೀಮಂತರಿಗಾಗಲಿ ಅಂಜುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಆಂಜೆರ್ಲಿ ವಂಶಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೆ ದೊರೆಯಾದ 2ನೆ ಹೆನ್ರಿಗೆ ಥಾಮಸ್ ಬೆಕೆಟ್ (Becket) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮಿತ್ರನಿದ್ದನು. ದೊರೆಯು ಅವನನ್ನೇ ಮಂತ್ರಿಪದವಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಹೆನ್ರಿಗೆ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಿತ್ತು.

ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಕೆಟ್ ಅನುಕೂಲನಾದಾನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದನು.

ಇನ್ನು ಹೆನ್ರಿ ಆದರೆ ಆರ್ಚ್ ಬಿಷಪ್ ಪದವಿಗೇರಿದ್ದ ಬೆಕೆಟ್ ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದನು. ಹೆನ್ರಿ ಬೆಕೆಟ್ಟನ್ನು ಶತ್ರುವಂತೆ ಕಾಣುವ ಹಾಗಾಯಿತು. ಆಗ ರಾಜನ ಕಡೆಯ ಮಲ್ಲರುಕೆಲವರು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಬೆಕೆಟ್ಟನಬಳಿಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಅವನನ್ನು ಕಡಿದುಹಾಕಿಬಿಟ್ಟರು. ಈ ವಧೆಯಾದುದಕ್ಕೆ ಹೆನ್ರಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಕ್ಕೊಳಗಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದವರ ದರ್ಪವನ್ನು ಹೆನ್ರಿ ಮುರಿಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಶ್ರೀಮಂತರ ಪುಂಡುತನವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಸಾಮಾನ್ಯಜನರನ್ನು ಅವರ ಹಾವಳಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿದನು.

2ನೆಹೆನ್ರಿಯ ತರುವಾಯ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದ ಅತನ ಹಿರಿಯನುಗ ರಿಚರ್ಡ್ ಎಂಬಾತನು ಶೂರಾಗ್ರೇಸರನಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯನ್ನೇ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡನು.

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜರುಗಳೂ ಶ್ರೀಮಂತರೂ ತುರುಷ್ಕರೊಡನೆ ಹಿರಿಯ ರಿಚರ್ಡ್ ಹೋರಾಡಲು ಪ್ಯಾಲೆಸ್ಟೈನ್ (Palestine)ಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದರು. ರಿಚರ್ಡ್ ಅವರನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಸಲಾ ಉದ್ದೀನ್ ಸುಲ್ತಾನನೊಡನೆ (Saladin) ಯುದ್ಧನಡೆಸಿ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು. ರಿಚರ್ಡ್ ನ ತಮ್ಮ ಜಾನ್ ಎಂಬುವನು ಅತಿನೀಚನಾಗಿದ್ದನು. ಅಣ್ಣನು ದೇಶದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ತಾನೇ ರಾಜನಾಗಲು ಪಿತೂರಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಿಂತಿರುಗಿದ ಮೇಲೆ ಆ ಅಣ್ಣನು ಪುನಃ

ಬೇರೊಂದು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಜಾರ್ ದೊರೆಯಾಗಿ ಮಾಡಬಾರದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರನ್ನೂ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನೂ ಅತಿಯಾಗಿ ಹಿಂಸಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಪುರೋಹಿತ ಜಾನ್ ವರ್ಗದವರನ್ನೂ ರೇಗಿಸಿದನು. ಇವನನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟನೆನ್ನುತ್ತ ಪೋಪ್ ಬಹಿಷ್ಕಾರವನ್ನೇ ಹಾಕಿದನು. ಕಡೆಗೆ ಶ್ರೀಮಂತರು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರನ್ನು ಹಿಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ದಂಗೆಯೆದ್ದು ಜಾರ್‌ದೊರೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಸೋಲಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೊರೆ ನಿರ್ಬಂಧಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಒಂದು ಸತ್ರಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಆ ಸತ್ರವನ್ನು ಭಾರಿ ಸನ್ನದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. (Magna Carta). ರಾಜನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಅನ್ಯಾಯ ನಡೆಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಆಪಾದಿತರನ್ನು ಕ್ರಮವಾದ ನ್ಯಾಯದಿಂದಲೇ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತೇನೆಂದೂ ಪ್ರಮಾಣಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಮಂತ್ರಾಲೋಚಕಸಭೆಯ ಅನುಮತಿಪಡೆಯದೆ ತೆರಿಗೆ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ಎತ್ತುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ರಾಜಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಮೇರೆಯು ನಿರ್ದೇಶನಾದುದಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾದಾಗ ದಂಗೆಯೇಳುವ ಪಾಠವನ್ನು ಕಲಿಸಿದಹಾಗಾಯಿತು. ಭ್ರಷ್ಟನೂ ನೀಚನೂ ಆದ ಆ ದೊರೆಯು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಮುರಿದದ್ದಲ್ಲದೆ ಪೋಪನನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡಿದನು. ಆಗ ನೆರೆ ರಾಜನಾದ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೊರೆಯು ಪೋಪನ ಅಜ್ಜಿಯಿಂದ ಜಾರ್‌ದೊರೆಯನ್ನು ದಂಡಿಸಲು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕಾದಿ ಗೆದ್ದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಜಾರ್‌ದೊರೆ ಸತ್ತನು. ಆ ಹೆಸರಿನವನು ಅವನೊಬ್ಬನೇ ದೊರೆ.

ಜಾರ್‌ದೊರೆ ತರುವಾಯ ಅವನ ಮಗ ಮೂರನೆ ಹೆನ್ರಿಯೆಂಬಾತನು ಆಳಿದನು. ಆತನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತರೊಡನೆ ಭಾರಿ ಜಗಳ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ರೇಗಿತು. ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಡೆಮೆಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತರು ಮುಮ್ಮಡಿ ಹೆನ್ರಿ ಹೆಣಗಾಡಿದರು. ಅವರ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದವನು ಜಾಣನಾಗಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಂತ್ರಾಲೋಚಕಸಭೆಗೆ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ನಿವಾಸಿಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಕರೆಸಿದನು. ಇದೇ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಎಂಬುದರ ನೊಡಲು. ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ರಾಜರು ಶ್ರೀಮಂತರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಭೆಸೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಅಂತಹ ಸಭೆಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೂ ಸೇರುವಹಾಗಾಯಿತು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಮೂರನೆ ಹೆನ್ರಿಯ ತರುವಾಯ ಆಳಿದ ಆತನ ಮಗ ಹಿರಿಯ ಎಡ್ವರ್ಡನು ಅವಲಂಬಿಸಿದನು. ತಾನು ಕೈಕೊಂಡ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಜನರ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಬೇಕಾದ ತೆರಿಗೆಸುಂಕಗಳನ್ನು ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಜನರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಸೇರಿ ಸಭೆನಡೆಸಿ ಅವರ ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವಂತೆ

ಏರ್ಪಡಿಸಿದನು. ಹಿರಿಯ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾದ ಈ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ಇತರ ರಾಜರೂ ಅನುಸರಿಸುತ್ತ ಬಂದರು. ಪಟ್ಟಣನಿವಾಸಿಗಳೂ ಹಿರಿಯ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನಿವಾಸಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಚುನಾಯಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ರೂಢಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡರು. ಸಭೆಸೇರಿದಾಗ ಕ್ರಮವಾಗಿಯೂ ಗೌರವವಾಗಿಯೂ ಕೆಲಸನಡೆಯುವಂತೆ ಸಭಾಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕಾಲಕಳಿಯುತ್ತ ರಾಜರು ನಡೆಸಿದ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನೋ ಅಕ್ರಮದಿಂದೆತ್ತಿದ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನೋ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಭಿಕರು ತೊಡಗಿದರು. ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸುವ ಮೊದಲು ಸಭೆಯವರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಪದ್ಧತಿಯಾಯಿತು. ಹಣಕೊಡಿಸಲೊಪ್ಪುವ ಮೊದಲು ತಮ್ಮ ಅಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನಿದ್ದರೂ ಅದರ ಚರ್ಚೆಯೂ ಇತ್ಯರ್ಥವೂ ಆಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು (redress before supply) ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಎಂಬುದು ಎರಡು ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಒಟ್ಟಾದ ಹೆಸರು. ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗದವರ ಸಭೆಯೇ ಲಾರ್ಡ್ಸ್‌ಸಭೆ (House of Lords); ಅಲ್ಲಿಯ ಸಭಿಕರು ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯಾಗಿರತಕ್ಕವರು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಾಮನ್ಸ್‌ಸಭೆ (House of Commons) ಯಲ್ಲಿ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನ್ನು ಕರೆಸುವುದೂ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸುವುದೂ ರಾಜನ ಅಧಿಕಾರ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಭಾಸಂಪ್ರದಾಯಗಳೂ 14 ಮತ್ತು 15ನೆ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಾದವು.

ಹಿರಿಯಎಡ್ವರ್ಡ್‌ದೊರೆ ವಿವೇಕಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಸಮರ್ಥನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ವೇಲ್ಸ್ ಭಾಗವು ಈತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ವೇಲ್ಸ್ ಗೆಲುವು ಸೇರಿತು. ಯುವರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರಿನ್ಸ್ ಆಫ್ ವೇಲ್ಸ್ ಎಂಬ ಬಿರುದಿನ ನಾಡಿಕೆಯೂ ಈತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾಯಿತು. ವೇಲ್ಯನ್ನು ಗೆದ್ದ ಈ ರಾಜನಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿತ್ತು. ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಜನರು ಕೆಲ್ಟ್ಸ್ ಕುಲಸ್ಥರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟದ ಜಗಳ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಹಿರಿಯಎಡ್ವರ್ಡ್ ನ್ಯಾಯವಂತನೆಂದುಕೊಂಡು ಅವರು ತಮ್ಮ ಜಗಳವನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲು ಕೇಳಿದರು. ಆಗ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿ ದುರ್ಬಲನಾಗಿದ್ದ ಹಕ್ಕುದಾರನನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಅಮೂಲಕ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಅವರು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ವ್ಯಾಲೀಸ್ (Wallace) ಎಂಬ ಶೂರನು ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದಂತೆಲ್ಲ ಎದುರಿಸಿ

ಕಡೆಗೆ ಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕಿದನು. ಅವನನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದೊರೆ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿದನು. ವ್ಯಾಲೇಸನ ದುರ್ಮರಣದಿಂದ ಇತರ ಸ್ಕಾಟರಿಗೆ ರೋಷಸಾಹಸಗಳು ಸ್ಫುಟಿಸಿದವು. ರಾಬರ್ಟ್ ಬ್ರೂಸ್ (Robert Bruce) ಎಂಬ ರಾಜಕುಮಾರನು ತನ್ನ ದೇಶವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನೇಕ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಸಾಹಸಿಯೆನಿಸಿದನು. ಹಿರಿಯ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ತರುವಾಯ ಅಳಿದ ಇಮ್ಮಡಿ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಶೂರನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಬರ್ಟ್ ಬ್ರೂಸನು ಉಪಾಯವಾಗಿ ತನ್ನ ದೇಶದ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕಡೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದೊರೆಯನ್ನು ಬ್ಯಾನಾಕ್ ಬರ್ನ್ (Bannockburn) ಎಂಬ ಕದನದಲ್ಲಿ ಚನ್ನಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿದನು. ಸ್ಫುಟಿಸಿದ ರಾಜರು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟರು. ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಸ್ಕಾಟರಿಗೂ ದ್ವೇಷವು ನೆಲೆಸಿತು. ಸೋತ ಇಮ್ಮಡಿ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಸ್ವಂತರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಯೋಗ್ಯನಾಗಿ ಆಳಲಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮಂತರು ಅವನನ್ನು ಪಟ್ಟದಿಂದ ತಳ್ಳಿ ಅವನ ಮಗನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿದರು. ಮೂರನೆ ಎಡ್ವರ್ಡನು ರಾಜನಾದನು.

ಮೂರನೆ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಸಮರ್ಥನಾದವನು. ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದಮೇಲೆ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನೂ ಇತರರನ್ನೂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಮಯವೊದಗಿಬರಲು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಭಾರಿಜಗಳವನ್ನೇ ಮೊದಲುಮಾಡಿದನು. ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಹಕ್ಕಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಇದನ್ನು ಮುಮ್ಮಡಿ ಎಡ್ವರ್ಡ್ (Hundred Year's War) ನೂರು ವರ್ಷದ ಜಗಳವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತ ಪದವಿಯಿಂದ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರಾಜನು ಈಗ ಒಟ್ಟು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ತಾನೇ ರಾಜನಾಗಲು ಹವಣಿಸಿದನು. ಮುಮ್ಮಡಿ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಜಗಳವು ತೀರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಮೂರುಬಾರಿ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಫ್ರಾನ್ಸನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಕದನಗಳನ್ನು ಹೂಡಿದನು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಜನರೂ ಹಟದಿಂದ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ದೊರೆಗೆ ಹಣ ಬಹಳವಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆಸುತ್ತ ಅವರನ್ನು ತುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುತ್ತ ಇರಬೇಕಾಯಿತು.

ಮೂರನೆ ಎಡ್ವರ್ಡನಿಗೆ ಆರುಜನ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಹಿರಿಯಮಗ ಮೊದಲೇ ಸತ್ತಿದ್ದನಾದುದರಿಂದ ಮೊಮ್ಮಗನಿಗೆ ಪಟ್ಟವಾಯಿತು. ಇಮ್ಮಡಿ ರಿಚರ್ಡ್ ಎಂಬ ಈ ದೊರೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದೆರಡು ಸಂಗತಿಗಳು ಇಮ್ಮಡಿ ರಿಚರ್ಡ್ ಜ್ಞಾಪಕಾರ್ಥ. ಯುದ್ಧದ ದೆಸೆಯಿಂದ ತೆರಿಗೆಸುಂಕಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದವಲ್ಲದೆ ಆಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬಡವರಾಗಿ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಬರಬರುತ್ತ ಬದುಕು ನಡೆಯುವುದೇ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿತು. ದಿನಸುಗಳ ಬೆಲೆಯೇರಿದಾಗ ಕೂಲಿನಾಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಜನರು ಹೆಚ್ಚು ಕೂಲಿಯನ್ನು

ಕೇಳಿದರು; ಧನವಂತರೂ ಯಜಮಾನರೂ ಅದನ್ನು ತುಂಬಿತನವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತ ಹಿಂದಿನ ಕೂಲಿಗೇ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಲವಂತಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಧನವಂತರು ಇನ್ನೂ ಧನವಂತರಾಗುವ ಆಸೆಯಿಂದ ಬಡಜನರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ರೈತರ ಬಂಡಾಯ ಇಮ್ಮಡಿರಿಚರ್ಡ್ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದಕೂಡಲೆ ರೈತಾಪಿ ಜನರೂ ಬಡಜನರೂ ದಂಗೆಯೆದ್ದರು. ದಂಗೆಯನ್ನೇನೋ ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಆಡಗಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಆದರೆ ಜನರಿಗೆ ಅತ್ಯಪ್ಪಿತೋರಿತು. ಇಮ್ಮಡಿರಿಚರ್ಡ್ ದೊಡ್ಡವನಾಗುತ್ತ ದುಷ್ಟನಾದನು; ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನು ವೈರಿಗಳಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಪಿತೂರಿಗಳು ನಡೆದು ಕಡೆಗೆ ದೊರೆಯು ತಾನೇತಾನಾದನು. ನಿರಂಕುಶನಾಗಿ ಆಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತ ಜನರ ವಿರೋಧವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸೋತು ಈ ದೊರೆಯು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನ ಮಗನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಇಮ್ಮಡಿರಿಚರ್ಡ್‌ನೇ ಅಂಜಿವಿ ವಂಶಕ್ಕೆ ಕಡೆಯ ದೊರೆ.

ಈ ರಿಚರ್ಡ್‌ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಗತಿಯು ಮೊದಲಾಯಿತು. ಮತಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಬಿಷಪ್ಪರುಗಳು ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯರಾಗಿದ್ದರಷ್ಟೆ. ಬಿಷಪ್ಪರೂ ಪುರೋಹಿತರೂ ಬರಬರುತ್ತ ದರ್ಪಿಷ್ಠರಾಗಿದ್ದು ದಲ್ಲದೆ ಮತಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದವರಲ್ಲದೆ ವಿರಕ್ತರ ಕೂಟಗಳೂ ಅವರ ಮಠಗಳೂ (Monasteries) ಇದ್ದವು. ಯಾರೋ ಯತಿಗಳಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಆ ಕೂಟಗಳಲ್ಲಿ ದುಃಖಾರ್ತರಾದವರು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೆ ಆ ಮಠಗಳಿಂದ ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಮಠಗಳಿಗೆ ಅನೇಕರು ಅಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಿದ್ದು ದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಧನವು ಸೇರಿತು. ಈ ವಿರಕ್ತರ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪುರೋಹಿತರ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಚ್ಚರಿತ್ರರೂ ದುಶ್ಚರಿತ್ರರೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಪವಿತ್ರಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ದುಶ್ಚರಿತ್ರರು ತೋರಿಕೊಂಡುದು ವಿಸ್ಮಯವಾಯಿತು. ಸೋಮಾರಿತನ, ಭೋಗಾಸಕ್ತಿಗಳು ಅವರಲ್ಲಿ ತೋರಿದುದಲ್ಲದೆ ಮತದ ಪರಿಜ್ಞಾನವೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವಂತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ವಿಕಿಫ್ (Wycliffe) ಎಂಬುವನು ಆಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನೆತ್ತಿದನು. ಆತನನ್ನೂ ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ದಂಡಿಸಿದರು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಮತ ಮತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಪ್ಪಿ ಗುರುಗಳೆನಿಸಿದವರ ದುರಾಸೆಯನ್ನೂ ಸೋಮಾರಿತನವನ್ನೂ ಕಂಡು ಜನರು ಅಸಮಾಧಾನಗೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮತಾಚಾರಗಳನ್ನು ತಿದ್ದು ಪಡಿಸುವುದು ಉದ್ದೇಶವು ತೋರಲು ಇದೇ ಮೊದಲು.

1399ರಲ್ಲಿ ಇಮ್ಮಡಿ ರಿಚರ್ಡ್‌ನು ತನ್ನ ವೈರಿಶ್ರೀಮಂತರೊಂದಿಗೆ ಹೆಣಗಾಡಲಾರದೆ ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ದಾಯಾದಿ ಲ್ಯಾಂಕಾಸ್ಟರ್ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ

ಗೊಪ್ಪಿಸಿದನು. ಈ ರಿಚರ್ಡ್‌ನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿರಲಿಲ್ಲ; ಇವನೇ ಆಂಜೆರ್ವಿ ದೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಡೆಯವನು. ಲ್ಯಾಂಕಾಸ್ಟರಿನ ಡ್ಯೂಕ್ ಹೆನ್ರಿಯು ರಿಚ್ ಲ್ಯಾಂಕಾಸ್ಟರ್ ವಂಶ ಡರ್ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನ ಮಗನಾಗಿದ್ದನು; ಆ ಹೆನ್ರಿಯು 4ನೆ ಹೆನ್ರಿ ಯಾದನು. ವರಸೆಯಾಗಿ ಆಳಿದ 4ನೆ ಹೆನ್ರಿ, 5ನೆ ಹೆನ್ರಿ, 6ನೆ ಹೆನ್ರಿಗಳು ಲ್ಯಾಂಕಾಸ್ಟರ್ ಮನೆತನದವರು. 4ನೆ ಹೆನ್ರಿಯು ಯುಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗಿ ಆಳಿದನು. ಆ ಬಳಿಕ ಅವನ ಮಗ 5ನೆ ಹೆನ್ರಿ ಶೂರನಾಗಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಒಂದು ಕದನದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ತಾನೇ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ರಾಜನೆನಿಸಿ ಕೊಂಡನು. ಸೋತುಹೋದ ಫ್ರೆಂಚರಿಗಿದು ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. 5ನೆ ಹೆನ್ರಿ ಬೇಗನೆ ತೀರಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವನ ಮಗ 6ನೆ ಹೆನ್ರಿ ಪಟ್ಟವನೇ ರಿದನು. ಈ 6ನೆ ಹೆನ್ರಿಯು ಅಷ್ಟು ಸಮರ್ಥನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಫ್ರೆಂಚರು ತಮ್ಮ ರಾಜರ ಪರವಾಗಿ ಹೋರಾಡಿ ದರು. ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಶ್ರೀಮಂತರು ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಕಷ್ಟ ಕೊಟ್ಟರು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಶ್ರೀಮಂತರು ಪರಸ್ಪರ ಅಸೂಯೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಜ್ಯವಾಡುತ್ತಿದ್ದು ದರಿಂದ ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಭಾರಿ ಶ್ರೀಮಂತನೊಬ್ಬನು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕಡೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಫ್ರೆಂಚ್ ದೊರೆಗೆ ರಾಜ್ಯತಪ್ಪಿ ಹೋಗುವುದಲ್ಲದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದೊರೆಯೇ ದೇಶ ವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಮಯವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಒಂದು ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಷ್ಟ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಬೆಳೆದಿದ್ದ ಜೋರ್ ಎಂಬ ತರುಣಿಯೊಬ್ಬಳು ತಾನೇಒಂದು ಸಣ್ಣ ದಳವನ್ನು ಶತ್ರುಗಳಮೇಲೆ ಒಯ್ದಳು. ಆರ್ಲಿಯನ್ಸ್(Orleans) ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಮುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಜೋರ್ ತಡೆ ದಳು. ಜೋನಳನ್ನು ಕಂಡು ಫ್ರೆಂಚ್‌ಜನರು ಅತ್ಯುತ್ತಾಹಗೊಂಡರು. ಪುನಃ ಪುನಃ ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ನಿಂತು ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಕಡೆಗೆ ಫ್ರೆಂಚರು ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿ ತಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದೊರೆಗಳು 1066ರಿಂದ ಆಳು ತ್ತಿದ್ದ ನಾರ್ಮಂಡಿ ಭಾಗವೂ ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಕಲೇ(Calais)ಎಂಬ ತೀರಪಟ್ಟಣ ವೊಂದೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದೊರೆಗೆ ಉಳಿಯಿತು.

6ನೆ ಹೆನ್ರಿದೊರೆಯು ಅಸಮರ್ಥಮಾತ್ರನಲ್ಲದೆ ರೋಗಿಗೀಡಿತನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಪ್ರಬಲವಾದ ಚಿತ್ತವೈಕಲ್ಯ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು. ಆಗ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವು ರಾಣಿಯಲ್ಲಿರತಕ್ಕದೆಂದು ದೊರೆಯೇನೋ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿದನು. ಆ ನಿಶ್ಚಯಕ್ಕೆ ದೊರೆಯು ದಾಯಾದಿಯೂ ಪ್ರಬಲಶ್ರೀಮಂತನೂ ಆಗಿದ್ದ ಗುಲಾಬಿ ಜಗಳ ಯಾರ್ಚಿನ ಡ್ಯೂಕ್ ರಿಚರ್ಡ್‌ನು ಅಡ್ಡಿಯಾದನು. ಲ್ಯಾಂಕಾ ಸ್ಟರ್ ಪಕ್ಷವೊಂದು, ಯಾರ್ಕ್ ಪಕ್ಷವೊಂದು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಜಗಳಕ್ಕೆ ನಿಂತವು. ಪ್ರತಿಶ್ರೀಮಂತನೂ ಪ್ರತಿಯೋಧನೂ ಯಾವುದಾದರೊಂದು

ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಪುಂಡುಜನರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯಕಾಲವಾಯಿತು; ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಳ ಜಗಳವು ರೇಗಿ ಕ್ಷೇಮವೂ ಶಾಂತಿಯೂ ಮಾಯವಾದವು. 6ನೆ ಹೆನ್ರಿಯು ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದನು; ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಾಣವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡನು. ಆತನ ಮಗನೂ ಹತನಾದನು. ಯಾರ್ಚಿನ ಡ್ಯೂಕ್ ರಿಚರ್ಡ್‌ನ ಮಗ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಎಂಬಾತನು 4ನೆ ಎಡ್ವರ್ಡ್‌ನೆಂದು ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿ ಯಾರ್ಕ್‌ವಂಶವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.

4ನೆ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಸಮರ್ಥನಾದಾಗ್ಲೂ ಶ್ರೀಮಂತರ ಬೆಂಬಲವಿಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಲು ಅಶಕ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಜನಾಗಲು ಸಹಾಯಮಾಡಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಭಾರಿ ಶ್ರೀಮಂತನು ವೈರಿಯಾದನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಎಡ್ವರ್ಡ್‌ನಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಯಾರ್ಕ್ ವಂಶ ರೆಯೇ. ಲ್ಯಾಂಕಾಸ್ಟರ್ ಪಕ್ಷದವರು ಯಥಾಶಕ್ತಿ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ 4ನೆ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಸತ್ತನು. ಅವನಿಗಿಬ್ಬರು ಕುಮಾರರಿದ್ದರು; ಇಬ್ಬರೂ ಸಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿನವರು. ತಮ್ಮನೊಬ್ಬನಿದ್ದನು; ರಿಚರ್ಡ್ ಎಂದು ಅವನ ಹೆಸರು. ಈ ತಮ್ಮನು ಕುರೂಪಿಯೂ ಕುಟಿಲನೂ ಆಗಿದ್ದು ತಾನೇ ರಾಜನಾಗುವ ದುರಾಸೆಯಿಂದ ಅಣ್ಣನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿಸಿದನು. ದುಷ್ಟನೂ ನೀಚನೂ ಆಗಿ ಅನೇಕ ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ ಆಸಮಾಧಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು. ಆ ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಲ್ಯಾಂಕಾಸ್ಟರ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಬಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಆ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ನಾಯಕನಿರಿಸಿದ್ದ ಹೆನ್ರಿ ರಿಚ್‌ಮಂಡ್ ಎಂಬ ರಾಜಕುಮಾರನು ಅವರ ಬೆಂಬಲದಿಂದ 3ನೆ ರಿಚರ್ಡ್‌ನನ್ನು ಬಾಸ್‌ವರ್ತ್‌ಫೀಲ್ಡ್ (Bosworth Field) ಎಂಬ ಕದನದಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಿ ಸೋಲಿಸಿದನು. ರಿಚರ್ಡ್ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದನು; ಅವನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಹೆನ್ರಿ ರಿಚ್‌ಮಂಡ್ ಎಂಬವನೇ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿ ಟ್ಯೂಡರ್ ವಂಶದ ದೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯವನಾದನು.

ಟ್ಯೂಡರ್ ವಂಶದವರ ಆಳಿಕೆಯು 1485ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ನಡೆದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಧುನಿಕಕಾಲವೆಂದು ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರು; ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನದು ಮಧ್ಯಮಕಾಲ. ಯೂರೋಪಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಾದರೆ ಹೊಸ ಕಾಲ ಆಧುನಿಕಕಾಲವೆಂಬುದು ನಡೆದುದು 1453ರಿಂದ. ಮಧ್ಯಮಕಾಲ ಮುಗಿದು ಆಧುನಿಕಕಾಲ ಮೊದಲಾದುದು ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಲ್ಲ. ಗುರುತಿಗೆ ಮಾತ್ರ 1453 ಎಂದೋ 1485 ಎಂದೋ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಈ ಪರಿವರ್ತನೆಯು ನಡೆಯಲು ಮೂರು ಘಟನೆಗಳು ಮುಖ್ಯ. ಅವುಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯ. ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ ರಿನ್‌ಸಾನ್ಸ್, ಅನುರಿಕದ ಪರಿಚಯ ಮತ್ತು ನೂತನ ಉಪಾಯಸಾಧನೆಗಳು.

3. ಆಧುನಿಕಕಾಲದ ಆರಂಭ

1453ರಲ್ಲಿ ಉಸ್ಮಾನೀ (Ottoman) ಗುಂಪಿನ ತುರುಸ್ಕರು ಕಪ್ಪುಸಮುದ್ರದ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿನ ಕಾನ್‌ಸ್ಟಾಂಟಿನೋಪಲ್ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಜಯಿಸಿದರು. ಅನಗರವು ಗ್ರೀಸ್ ಮತ್ತು ಏಷ್ಯಾಮೈನರುಗಳನ್ನೂ ಆಗೊಂಡ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ರಾಜಧಾನಿಯು ತುರುಸ್ಕರ ವಶವಾದದ್ದರಿಂದ ಯೂರೋಪಿನ ಆಗ್ನೇಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕ್ರೈಸ್ತರ ಆಧಿಪತ್ಯವು ಖಾಲಿಯಾಗಿ ತುರುಸ್ಕರ ಆಧಿಪತ್ಯವು ಮೊದಲಾಯಿತು. ಹಿಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಧಿಪತ್ಯದ ಮೆರೆದ ರೋಮಕಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಇದೇ ಕಡೆಯ ಮುರುಕು. ಆ ಭಾಗವು ಮುಸಲ್ಮಾನತತ್ವದ ಕೈಸೇರಿ ಪಳೆ ವಿದ್ಯೆಯ ಲಾಭ ದಾಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಗ್ರೀಕ್ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷಾಪಂಡಿತರು ನೆಲೆದಪ್ಪಿ ಇತರ ಐರೋಪ್ಯರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಮರೆಹೊಕ್ಕರು. ಅವರ ಸಹ ವಾಸದಿಂದ ಇಟಲಿ, ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಲ್ಯಾಟಿನ್‌ಗ್ರೀಕ್ ಭಾಷೆಗಳ ವ್ಯಾಸಂಗವೂ ಗ್ರಂಥಪರಿಚಯವೂ ಜನರಿಗುಂಟಾಗಲು ಮಾರ್ಗವೇರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಚರಿತ್ರಕಾರರು ರಿನೇಸಾನ್ಸ್ (Renaissance) ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಹಳೆಯ ವಿದ್ಯಾರಾಶಿಯನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು ಪುರಾತನಜ್ಞಾನ ಭಂಡಾರವನ್ನು ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟುನೋಡಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯದೇಶಗಳವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಗೂ ಜ್ಞಾನ ಸಾಧನೆಗೂ ಆ ಮೂಲಕ ತೊಡಗಿದರು.

ರಿನೇಸಾನ್ಸ್ ಎಂಬುದು ಕಾನ್‌ಸ್ಟಾಂಟಿನೋಪಲ್ ಪಟ್ಟಣದ ಪತನದಿಂದ ನಡೆದು ದೆಂಬುದು ರೂಢಿಯ ಮಾತಾದರೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇಟಲಿದೇಶದಲ್ಲಿ 14ನೇ ಶತಮಾನದಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಮೊದಲಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. 14 ಮತ್ತು 15ನೇ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಇಟಲಿಯ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಧನಾಧ್ಯನಾದವು; ಪ್ರತಿಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಯೂ ಭೋಗಾಪೇಕ್ಷೆಯೊಡನೆ ಕಲಾಪುಷ್ಟಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಕಾವ್ಯ, ಶಿಲ್ಪ, ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಚಿತ್ರ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಟಲಿಯವರು ಸುಂದರವಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಜನರಲ್ಲಿ ನವಚೈತನ್ಯವು ಮೂಡಿತು; ಆ ಚೈತನ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾನ್‌ಸ್ಟಾಂಟಿನೋಪಲಿನ ಪತನವು ಪುಷ್ಟಿಕಾರಕವಾಯಿತು. ಕಲಾಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಚೈತನ್ಯವು ಶಾಸ್ತ್ರಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿಕೊಂಡಿತು. ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ತೋರಿದ ಈ ಬಗೆಯ ಜ್ಞಾನೋದಯವು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನೆರೆಹೊರೆಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿಕೊಂಡಿತು. ಲ್ಯಾಟಿನ್, ಗ್ರೀಕ್ ಭಾಷೆಗಳ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದ ಅಮೋಘವಿದ್ಯಾರಾಶಿಯನ್ನು ಐರೋಪ್ಯರು ಕಾಣತಕ್ಕವರಾದರು.

ಮಧ್ಯಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಓದುಬರಹ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದು ಪಾದರಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ. ಆನ ರಲ್ಲಿಯೂ 5-6 ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನೋದಿದ್ದವನು ಘನವಿದ್ವಾಂಸ ನೆನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಜರು, ಶ್ರೀಮಂತರು, ಬೇಸಾಯಗಾರರು, ಯೋಧರು ಮುಂತಾದವರೆಲ್ಲರೂ ನಿರಕ್ಷರರಾಗಿದ್ದು ಓದುಬರಹ ಪಾದರಿಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದೆಂದುಕೊಂಡಿ ರುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಾದರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕರು ಓದುಬರಹವನ್ನು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಲಿತಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬರೆ

ದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಬೇಕಾಗು ವ್ಯಾಸಂಗ ತಿತ್ತು. ಮತಗ್ರಂಥವಾದ ಬೈಬಲ್ ಎಂಬುದೊಂದೇ ಪುಸ್ತಕ ವೆನಿಸಿತ್ತು. ಅದೂ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಚರ್ಚು

ಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅದೇ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಧಾ ರಣಜನರಿಗೆ ಅವುಗಳು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಮೂಢಭಕ್ತಿಯು ಭದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ರಿನೇಸಾನ್ಸ್ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತ ಅಕ್ಷರಸ್ಥರು ಹೆಚ್ಚಿದರು, ಗ್ರಂಥವ್ಯಾಸಂಗದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಿತು, ವಿಚಾರಪರತೆಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಅಚ್ಚಿನಯಂತ್ರದ ಉಪಯೋಗವೂ 15ನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಕೂಡಿಯೊದಗಿತು.

ಅಚ್ಚಿನ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಮೊದಲು ಸಾಧಿಸಿದವರು ಚೀನೀಜನರು. ಅವರಿಂದ ಅದನ್ನು ತಿಳಿದ ಮಂಗೋಲರೂ ಓರ್ಬರೂ ಯೂರೋಪಿನ ಪೂರ್ವಭಾಗವನ್ನು ಮುತ್ತಿದಾಗ ಐರೋಪ್ಯರಿಗೆ ಅದರ ಸುಳಿವನ್ನು ತೋರಿದರು. ಕೊಳವಿಯಲ್ಲಿ ಮದ್ದನ್ನು ತುಂಬಿ ಉಡಾಯಿಸಿ ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಉಪಾಯ

ಹೊಸ ಸಾಧನೆಗಳು ಸಾಧನೆಯೂ ಇದರಂತೆಯೇ ಚೀನೀಜನರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಯೂರೋ ಪಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಮುದ್ರಣಯಂತ್ರ ಮತ್ತು ಫಿರಿಂಗಿ

ಮದ್ದುಗಳ ಉಪಯೋಗವು ಮೊದಲಾಗಿ ಬೇಗನೆ ದೇಶದಿಂದದೇಶಕ್ಕೆ ಹರಡಿತು. ಜರ್ಮನಿ ಎಂಬ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ರುಚಿ ನೋಡಿದರು; ಅಲ್ಲಿಂದ ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಸ್ಪೈನ್, ಇಟಲಿ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಎರಡೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದವು. ಎರಡರಿಂದಲೂ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ನಡೆದವು. ಹಿಂದೆ ಪುಸ್ತಕದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಬರೆದುಕೊಳ್ಳಲು ವರ್ಷಗಟ್ಟಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿತ್ತು; ಅದೂ ಒಂದು ಪ್ರತಿ ಮಾತ್ರ. ಯಂತ್ರದಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ಪ್ರತಿಗಳು ಈಗ ಹೊರಬೀಳಲಾರಂಭವಾಯಿತು. ಪುಸ್ತಕಗಳೇ ಅಪರೂಪವಾಗಿದ್ದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳು ನೂರಾರು, ಸಾವಿರಾರು, ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೆಯಾಗಿ ಹೋದವು. ಮಧ್ಯಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲು ಬಾಣಗಳೂ ಕವಚಶೀರ್ಷಕಗುರಾಣಿಗಳೂ ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ವಾಗಿದ್ದವು. ತುಪಾಕಿ ಫಿರಿಂಗಿಗಳು ತೋರಿದಮೇಲೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ನಿರುಪಯುಕ್ತವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪರೂಪವಾದವು. ಯುದ್ಧದ ರೀತಿಯೇ ಬದಲಾಯಿಸಿತು.

ರಿನೇಸಾನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಈ ಉಪಾಯಸಾಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಮಾತ್ರವೇ ತೋರಿದ್ದರೂ ಪರಿಣಾಮವು ಅದ್ಭುತವೆನಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಈ ಎರಡು ಭಾರಿ ಘಟನೆಗಳ ಜತೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಭಾರಿಯೆನಿಸಬಹುದಾದ ಮತ್ತೊಂದೂ ನಡೆಯಿತು. ಅದೇ ನೆಂದರೆ ಅಮೆರಿಕಾಖಂಡದ ಪರಿಚಯ. 1492ರಲ್ಲಿ ಸ್ಪೈನ್ ದೇಶದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹಟಿಡಿದು ಸಮುದ್ರಯಾನಮಾಡಿ ವೆಸ್ಪಿಂಡೀಸ್ ಅಮೆರಿಕಾ ಪರಿಚಯ ಎಂಬ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲೊಂದನ್ನು ಕೊಲಂಬಸ್ (Columbus) ಎಂಬ ಇಟಲಿಯ ನಾವಿಕನೊಬ್ಬನು ತಲಪಿ ಅದೇ ನಮ್ಮ ಜನ್ಮ ಭೂಮಿಯಾದ ಭಾರತವೆಂದು ಭ್ರಾಂತಿಗೊಂಡನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕಾಖಂಡವೇ ಐರೋಪ್ಯರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆದುರಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ದೇಶಸ್ಥರೂ ಬೆಜ್ಜರ ಗೊಂಡರು. ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರವೇ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕೇಂದ್ರವೆಂದೂ ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ದೇಶಗಳೇ ಜಗತ್ತೆಂದೂ ಐರೋಪ್ಯರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಪೃಥ್ವಿಯೆಷ್ಟಿದೆಯೆಂಬ ಅಂಶವು ಈಗ ಅವರಿಗೆ ಗೋಚರವಾಯಿತು; ಕತ್ತಲೆಯ ಗವಿಯಿಂದ ಹಟಾತ್ತಾಗಿ ಹೊರಗೆಬಿದ್ದು ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಯನ್ನು ಕಂಡಂತಾಯಿತು. ಆ ಕೊಲಂಬಸ್ನು ಭಾರತ ಭೂಮಿಯನ್ನು ತಲಪಲೇಕಾಸೆಪಡಬೇಕು? ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಮೆರಿಕಾ ಭೂಭಾಗದ ಮುರುಕನ್ನು ಇಂಡಿಯವೆಂದೇಕೆ ಕರೆಯಬೇಕು? ಇಂತಹ ಭ್ರಾಂತಿ! ತಲೆಕೆಳಗು ಪ್ರಯತ್ನವೆಂದೀಗ ತೋರುವುದಲ್ಲವೇ? ಆದರೆ ಕೊಲಂಬಸ್ ಹುಚ್ಚನಲ್ಲ, ಅತಿಸಾಹಸಿಯಾದ ನಾವಿಕ.

ಬಲುಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಣ ದೇಶಗಳು ಭಾರತದೇಶದ ವಸ್ತುಗಳಿಗಾಸೆಪಟ್ಟು ಹೇರಳವಾಗಿ ಹಣಕೊಟ್ಟು ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಂಬಾರದ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ವಸ್ತ್ರಗಳು, ಲೋಹದ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ರತ್ನ ಭರಣಿಗಳು ಐರೋಪ್ಯದೇಶಗಳಿಗೆ ಮೂಡಣದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೇ ದೊರಕಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಮಧ್ಯಮಕಾಲದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಏಷ್ಯದ ಪಡುವಣ ವಿಭಾಗವು ಅರಬ್ಬಿ ಅಥವಾ ತುರುಷ್ಕಜನರ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದು. ಕ್ರಿಸ್ತೋಫ್ ಎಂಬ ಯುದ್ಧಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಐರೋಪ್ಯದೇಶಸ್ಥರಿಗೆ ಈ ವಸ್ತುಗಳ ಬಳಕೆಯುಂಟಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಭಾರತದ ಪಶ್ಚಿಮತೀರದಿಂದ ಈ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಅರಬ್ಬಿಜನರು ಭೂಮಾರ್ಗವಾಗಿಯೂ ಜಲಮಾರ್ಗವಾಗಿಯೂ ಒಯ್ದು ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರದ ಮೂಡಣಭಾಗದ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಟಲಿಯ ಪಟ್ಟಣಗಳ ವರ್ತಕರು ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡ್ರಿಯ, ಸ್ಕರ್ಟ್, ಆಂಟಿಯಾಖ್ ಮುಂತಾದ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಆ ರಾಶಿಗಳನ್ನು ಮುಸ್ಲಿಮವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಂದ ಕೊಂಡು ಸ್ಪೈನ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಜರ್ಮನಿ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಮಾರಿ ಮಧ್ಯೆ ಅಪಾರಲಾಭವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ

ದಿಂದ ವಸ್ತುವಿನಬೆಲೆಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದು ದರ 500-600 ರಷ್ಟು ಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ವ್ಯಾಪಾರದ ಮಧ್ಯವರ್ತನೆಯಿಂದ ಇಟಲಿಯ ಪಟ್ಟಣಗಳ ವರ್ತಕರು ಯೂರೋಪಿಗೆಲ್ಲ ಧನಿಕರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. **ವೆನಿಸ್, (Venice) ಮಿಲನ್, (Milan) ಫ್ಲಾರೆನ್ಸ್ (Florence)** ಮುಂತಾದ ಪಟ್ಟಣಗಳೊಂದೊಂದರಲ್ಲೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಅಥವಾ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳ ಲಾಭ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಜನನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಧನರಾಶಿ ಸೇರಿತು. ಈ ಐಶ್ವರ್ಯವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಇಟಲಿಯ ಒಂದುಭಾಗವನ್ನಾದರೂ ಜಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆ ನೆರೆಹೊರೆಯ ರಾಜರಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಇಟಲಿಯ ಸ್ಥಾನಮಹಿಮೆಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಇಟಲಿಯೇ ಕ್ರೈಸ್ತ ಯೂರೋಪಿಗೆ ಗಡಿನಾಡಿನಂತಿತ್ತು; ಇಟಲಿ ದಾಟಿ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಹೊರಟರೆ ಮುಸ್ಲಿಮರ ರಾಜ್ಯಗಳು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಸ್ಪೈನ್ ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ಮುಂತಾದ ಇತರ ಐರೋಪ್ಯದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜರಿಗೂ ವರ್ತಕರಿಗೂ ಅಸೂಯೆ ಸಹಜವಾಗಿತ್ತು. “ಇಟಲಿಯವರ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಮರ ಮಧ್ಯವರ್ತನೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾರೆನೇ ನಾವು!” ಎಂದು ತಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಂತಹ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಜೆನೊವ (Genoa) ಪಟ್ಟಣದ ನಾವಿಕ ಕೊಲಂಬಸ್ ತನ್ನ ದೇಶಸ್ಥರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಪ್ಪಿಹೊಂದಿ ಸ್ಪೈನ್ ದೊರೆ ಫರ್ಡಿನೆಂಡೆಂಬಾತನ (Ferdinand) ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಸಮುದ್ರವಾರ್ಗದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಭಾರತವನ್ನು ತಲುಪಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂದನು. ಆ ದೊರೆ ಅವನನ್ನು ನಂಬಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆತನ ರಾಣಿ ಇಸಬೆಲ (Isabella) ಎಂಬಾಕೆಯು ನಂಬಿ ನೆರವಾದಳು. ಆಕೆಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಹೊರಟ ಕೊಲಂಬಸ್ ನೆಸ್ಪಿಂಡೀಸ್ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು ತಲಪಿ ಅದೇ ಭಾರತ ಪೂರ್ವಪಶ್ಚಿಮ ಸಾಹಸ ವೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿದನು. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ಭಾರತವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು. 1498ರಲ್ಲಿ, ಅಂದರೆ 6 ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯ, ಪೋರ್ಚುಗೀಸ್ ನಾವಿಕ **ವಾಸ್ಕೊಡಿಗಾಮ (Vasco da Gama)** ಎಂಬುವವನು ಅಫ್ರಿಕಾಖಂಡವನ್ನು ಸುತ್ತುಹಾಕಿ ಹಿಂದೂಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಯಾನಮಾಡಿ ಕೋಳಿಕೋಡನ್ನು ತಲಪಿ ಒಂದು ಹಡಗಿನ ತುಂಬ ಮೆಣಸನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಹಿಂತಿರುಗಿದನು. ಅಮೆರಿಕವೆಲ್ಲವೂ ತನಗೆ ಸೇರತಕ್ಕುದೆಂದು ಸ್ಪೈನ್ ರಾಜನು ನೆನೆದನು; ಯೂರೋಪಿಗೆ ಪಶ್ಚಿಮದ್ದು ಸ್ಪೈನಿಗಾದರೆ ಅಫ್ರಿಕದ ತೀರ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ಸಮುದ್ರದೇಶಗಳೂ ತನ್ನ ಪಾಲಿನವೆಂದು ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ದೊರೆಯು ಭಾವಿಸಿದನು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ನ್ಯಾಯತೀರ್ಮಾನಮಾಡುತ್ತ 1509ರಲ್ಲಿ ಪೋಪನೇ ಆ ರೀತಿ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು.

ಭಾರತೀಯವ್ಯಾಪಾರದ ಲಾಭದ ಆಸೆಯಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಸಮುದ್ರಯಾನ ಸಾಹಸಗಳು 1400 ರಿಂದಲೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು 15 ನೇ ಶತಮಾನದಕೊನೆಗೆ ಪೃಥ್ವಿಯ

ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಅಮೆರಿಕಾ ಖಂಡಗಳೆರಡೂ ಗೊತ್ತಾದವು. ಸೃಷ್ಟಿಯು ತಟ್ಟಿ ಯಹಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಕಣ್ಣಿಗೆದುರಾಯಿತು. ಸೃಷ್ಟಿಯು ದುಂಡಾಗಿರುವ ಅಂಶವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಯಿತು.

ರಿನೇಸಾನ್ಸ್, ಉಪಾಯಸಾಧನೆಗಳು, ಯಾನಸಾಹಸಗಳು ಮೂರೂ ಸರಿ ಸುಮಾರಾಗಿ 15ನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆದವು. 1453ರಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮಕಾಲ ಮುಗಿಯಿ ತೆನ್ನುವುದು ಗುರುತಿಗೆ ಮಾತ್ರ. ಪ್ರತಿ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಜನಜೀವನವು ಮಾರ್ಪಾಟಾ ಗಲು ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ 20-25 ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಹಿಡಿಯಿತು.

ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಆರಂಭ ಕೆಲವು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವೇಗವಾಗಿಯೂ ಕೆಲವು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವ ವಾಗಿರುವ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮಕಾಲವು ಕಳೆದು ಆಧು ನಿಕಕಾಲದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ತೋರಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನಿದಾನವೇ ಆಯಿತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕಕಾಲವೆಂಬುದು ಟ್ಯೂಡರ್ ವಂಶದ ರಾಜರಿಂದ, ಅಂದರೆ 1485ರಿಂದ, ಮೊದಲಾಯಿತೆನ್ನುವುದು ರೂಢಿ.

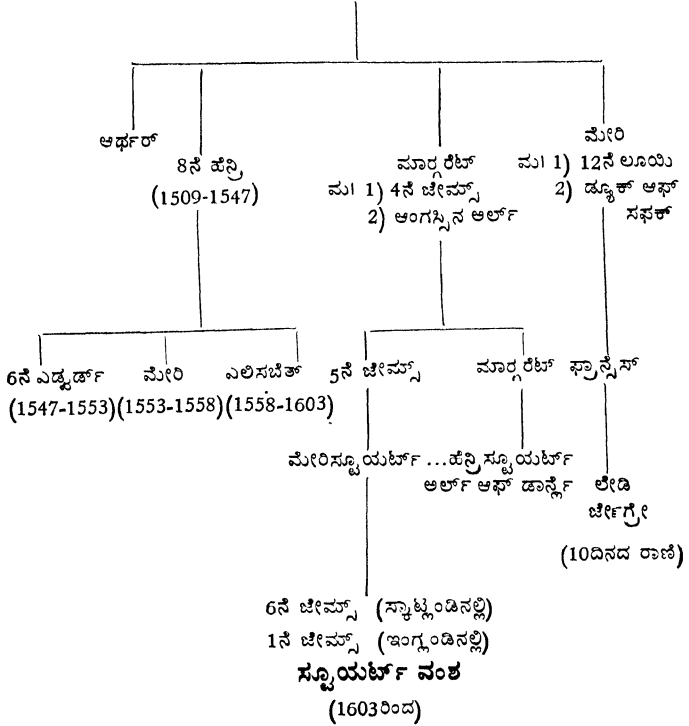
ಕಾಲಸೂಚಿ

ಏರ್ಲಾಂಡ್	ಸ್ಟಾಟ್ಸ್‌ಲಾಂಡ್	ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್	ಇತರ ಐರೋಪ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು
ಕೆಲ್ಟರು	<p>ಕೆಲ್ಟರು</p> <p>ಸ್ಯಾಟರು, ಪಿಕ್ಟರು</p>	<p>ಶಿಲಾಯುಗ ಕೆಲ್ಟರನೇಲೆ</p> <p>ಬ್ರಿಟಿಷ್</p> <p>ಕ್ರಿ. ಶ. 85 ರೋಮಕರ ಆಳಿಕೆ</p> <p>ಕ್ರಿ.ಶ. 410 ರೋಮಕರ ಆಳಿಕೆಯ ಕೊನೆ ಟ್ಯೂಟನ್ಸ್ ರನೇಲೆ</p> <p>ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತ</p> <p>800 ಏಕರಾಜ್ಯ</p> <p>1000 ಡೇನರ ಆಕ್ರಮಣ</p> <p>1066 ಕಡೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ದೊರೆ ನಾರ್ಡ್‌ವಂಶ</p> <p>1154 ಆಂಜೆರ್ವಿ ವಂಶ</p>	<p>ಕ್ರಿ. ಪೂ. 31 ರೋಮಕಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ</p> <p>ಕ್ರಿ. ಶ. 395 ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿಭಾಗ</p> <p>ರೋಂ</p> <p>476 ರೂಕ್ಸ್‌ಜನರ ಹಾವಳಿ ಅಂಧಕಾರಯುಗ</p> <p>800-ಚಾರ್ಲಮೇರ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿ</p> <p>ಫ್ರಾನ್ಸ್ ನಾರ್ಮನರನೇಲೆ</p> <p>ಜರ್ಮನಿ ಇತ್ಯಾದಿ</p>
	<p>ರಾಬರ್ಟ್ ಬ್ರೂಸ್</p> <p>ಸ್ಟೂಯರ್ಟ್ ವಂಶ</p> <p>4ನೇ ಜೇಮ್ಸ್</p>	<p>1399 ಲ್ಯಾಂಕಾಸ್ಟರ್ ವಂಶ</p> <p>1461 ಯಾರ್ಕ್ ವಂಶ</p> <p>1485 ಟ್ಯೂಡರ್ ವಂಶ</p>	<p style="text-align: center;">> <</p> <p>ಶತಮಾನದ ಜಗಳ ವಾಲ್ತಾವಂಶ</p> <p style="text-align: center; font-size: 2em;">ಕಾಲ</p> <p style="text-align: center;">ಅಧುನಿಕ ಕಾಲ</p>

ಟ್ಯೂಡರ್ ವಂಶ

7ನೆ ಹೆನ್ರಿ, ಮು ಯಾರ್ಕಿನ ಎಲಿಸಬೆತ್

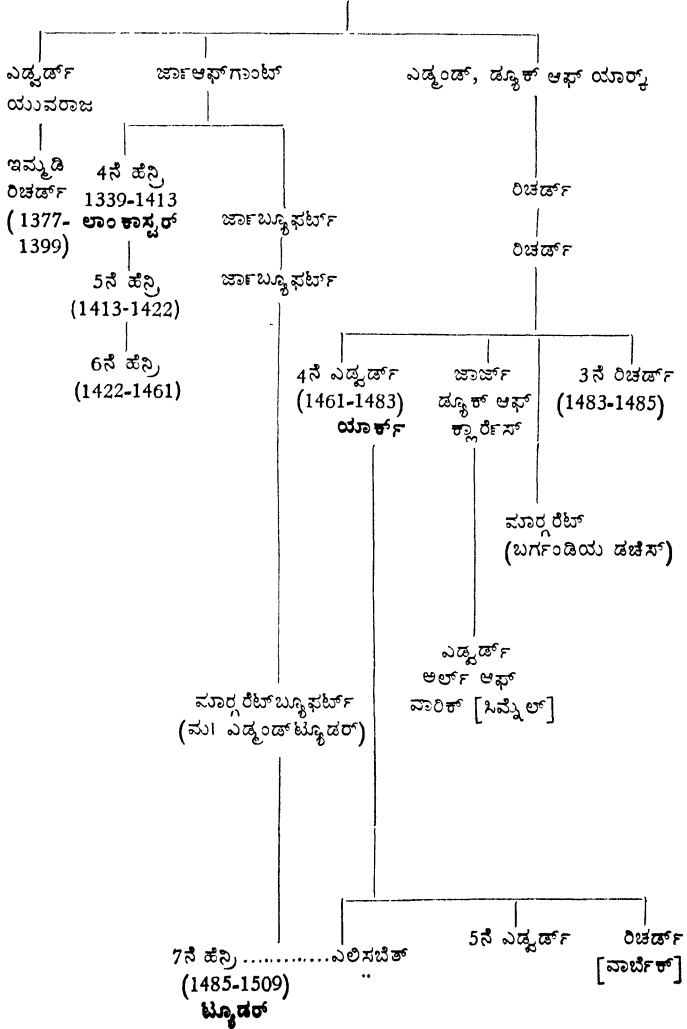
(1485—1509)

ಟ್ರ್ಯೂಡರ್ ಹಕ್ಕು

3ನೆ ಎಡ್ವರ್ಡ್

1327-1377

ಟ್ಯೂಡರ್ ವಂಶ

7ನೆ ಹೆನ್ರಿ (1485--1509)

ಜನನ 1456 ; ಯಾರ್ವಿನ್ ಎಲಿಸಬೆತ್‌ಳೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹ 1486 ; ಮರಣ 1509.

ಸಮಕಾಲಿಕ ಪ್ರಭುಗಳು

ಸ್ಯಾಟಲೈಟ್	ಫ್ರಾನ್ಸ್	ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ	ಸ್ಪೈನ್	ಪೋಪರು
3ನೆ ಚೇಮ್ಸ್ 1460—1488	8ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ 1483—1498	3ನೆ ಫ್ರೆಡ್ರಿಕ್ 1440—1493	ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್ 1479—1515	4ನೆ ಇನೋಸೆಂಟ್ 1484—1492
4ನೆ ಚೇಮ್ಸ್ 1488—1513	12ನೆ ಲೂಯಿಸ್ 1498—1515	1ನೆ ಮಾರ್ಕ್ ಮಿಲಿಯರ್ 1493—1519	ಮತ್ತು ಇಸಬೆಲ್ 1474—1504	6ನೆ ಆಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ 1492—1503
				2ನೆ ಜೂಲಿಯಸ್ 1503—1513

ಬಾಸ್ವರ್ತ್ ಕದನದಲ್ಲಿ ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ಬಳಿಕ ರಾಜಕುಮಾರಹೆನ್ರಿಯು ಗೆದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಬಾಂಧವ್ಯದಬಲದಿಂದಲೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ನಿರಂತರಕಲಹಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಸತ್ತಿದ್ದ ಜನರಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಶಾಂತಿಯೊಂದೇ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಗಳ ವರು ಹೆನ್ರಿಯೇ ಮುಂದಿನ ದೊರೆಯೆಂದು ಸಾರಿದರು. ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಹೆನ್ರಿಯ ದೊರೆತನಕ್ಕೆ ತಲೆಬಾಗಿರಿದರು. 1485ರಲ್ಲಿ ಹೆನ್ರಿ ಕಿರೀಟ ಧಾರಣೆ ನಡೆಸಿಕೊಂಡನು.

ಲಾಂಕಾಸ್ಟರ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ನಾಯಕನಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದನಷ್ಟೆ ಹೆನ್ರಿ! ತನ್ನ ಬಾಂಧವ್ಯದ ಹಕ್ಕು ದುರ್ಬಲವಾದುದೆಂದು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದಿತು. ತನಗಿಂತಲೂ ಸಮೀಪಬಾಂಧವ್ಯವಿದ್ದವರಿಬ್ಬರಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬನು 3ನೆ ರಿಚರ್ಡನ ಅಣ್ಣನ ಮಗ; ವಾರಿಕ್‌ನ ಶ್ರೀಮಂತನಿಸಿದ್ದ ಎಡ್ವರ್ಡ್ (Edward, Earl of Warwick) ಎಂಬಹುಡುಗ. ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಬಂದಕೂಡಲೇ ಹೆನ್ರಿ ಆ ಹುಡುಗನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಸಿ ಟೆವರ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬಂಧನ ದಲ್ಲಿಡಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. 3ನೆ ರಿಚರ್ಡನ ಹಿಂದೆ ಅಳಿದ ಅವನ ದೊಡ್ಡಣ್ಣ ನಾಲ್ಕನೆ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಎಂಬಾತನ ಮಗಳು ಎಲಿಸಬೆತ್ (Elizabeth of York) ರಾಜ

ಕುಮಾರಿಯೂ ಇದ್ದಳು . ಹೆಸ್ರಿ ಜಾಣತನದಿಂದ ಎಲಿಸಬೆತ್ತಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ತನ್ನ ರಾಣಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು . ಇದರಿಂದ ಹೆಸ್ರಿಗೆ ಪಟ್ಟವು ಸ್ಥಿರಪಟ್ಟಿತು . ಯಾರ್ಕ್ ಪಕ್ಷದವರಿಗೂ ಲಾಂಕಾಸ್ಟರ್ ಪಕ್ಷದವರಿಗೂ ಸಮಾಧಾನಸಂತೋಷಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪದವಾಯಿತು . ಯಾರ್ಕ್ ಲಾಂಕಾಸ್ಟರ್ ಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷಗಳ ಕಚ್ಚಾಟವು ನಿಂತು ಹೋಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಕ್ಷೇಮಗಳು ಬೇರೂರುವಂತಾಯಿತು . ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ನೆಮ್ಮದಿಯ ದಿನಗಳು ಬಂದವೆಂದುಕೊಂಡರು .

ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಜಗಳಗಂಟಿಗಳಾದವರು ಇರಲಿಲ್ಲ . ಅದುವರೆಗೂ ನಡೆದಿದ್ದ ಕದನಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು . ಯಾರ್ಕ್ ಪಕ್ಷದ ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲಿ ಹೆಸ್ರಿಗೆದುರುಬಿದ್ದು ತೊಂದರೆಕೊಡುವಷ್ಟು ಪ್ರಬಲರಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ . ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತನು ಮಾತ್ರ ಆ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಡದೆ ದಂಗೆಯೆದ್ದನು ; ಆತನನ್ನು ಹೆಸ್ರಿ ಹಿಡಿಸಿ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿದನು . ಯಾರ್ಕ್ ಪಕ್ಷದವರು ದಂಗೆ ಏಳಬೇಕಾದರೂ ಯಾರಿಗಾಗಿ ? ವಾರಿಕ್ವಿನ ಶ್ರೀಮಂತನು ಆಗಲೇ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದ್ದನು . ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಆ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲಿಯೆನಿಸಿದ್ದ ಬರ್ಗಂಡಿಯ ಡಚೆಸ್ ಮಾರ್ಗರೆಟ್ (Margaret, Duchess of Burgundy) ಎಂಬಾಕೆಯು ತನ್ನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಲಾರದೆ

ಹೆಸ್ರಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಸಿತೂರಿಯನ್ನಾ ದರೂ ಕಟ್ಟಿ ತೃಪ್ತಿ ಸಿಮ್ಮಿಲ್ಲನ ತಕ್ಕು ಪಡೆಯಲು ಉತ್ಸುಕಳಾದಳು . ವಾರಿಕ್ವಿನ ಶ್ರೀಮಂತನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೆ ತಾನೇ ಅವನು ಎನ್ನುತ್ತ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗನು ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು . ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲಿ ಕಿಲ್ಡೇರಿನ ಆರ್ಲನು (Earl of Kildare) ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಲು ಒಳ್ಳೆ ಸಮಯವೆಂದುಕೊಂಡು ಆ ವೇಷಧಾರಿ ರಕ್ತನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿದನು . ಸ್ವಲ್ಪ ಸೈನ್ಯಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಆ ಬಾಲಕನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪಡುವಣಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧನಾದನು . ಅವನ ಸಣ್ಣದಳವನ್ನು ಹೆಸ್ರಿಯಕಡೆಯವರು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿಬಿಟ್ಟು ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸೆರೆಗೊಯ್ದರು . ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ನಿಜಾಂಶವು ಹೊರಬಿತ್ತು . ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್ ಪಟ್ಟಣದ ಸಾಮಾನ್ಯವ್ಯಾಪಾರಿಯೊಬ್ಬನ ಮಗ ಅವನು ; ಲಾಂಬರ್ಟ್ ಸಿಮ್ಮೆಲ್ (Lambert Simnel) ಎಂದು ಹೆಸರು . ಸೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಿಜವಾದ ವಾರಿಕ್ವಿನ ಆರ್ಲನ್ನು ಕದನಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಲಂಡನ್ ಪಟ್ಟಣಿಗರೆದುರಿಗೆ ತೋರಿಸಿ ಹೆಸ್ರಿಯು ಸುಲಭವಾಗಿ ಈ ಸಿಮ್ಮೆಲ್ ನಟನೆಯ ಸಿತೂರಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದನು . ತನ್ನ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಸಿಮ್ಮೆಲ್ಲನನ್ನು ಆರಮನೆಯ ಬಾಣಸಿಗರ ಊಳಿಗದ ಚಾಕರಿಗಿಟ್ಟನು .

ಸಿಮ್ಮೆಲ್ ಸಿತೂರಿಯು ಹಾಳಾಯಿತು . ಆದರೆ ಹೆಸ್ರಿಯ ವಿರೋಧಿಗಳು ಹಾಳಾಗಲಿಲ್ಲ . ಅತ್ಯಪ್ಪಿಗೊಂಡಿದ್ದ ಐರಿಷ್ ಶ್ರೀಮಂತನೊಂದುಕಡೆ, ಬರ್ಗಂಡಿಯ

ಡಚಿಸ್ಕೊಂದುಕಡೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸಮಯವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವವರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರಬಲನಾಗಿದ್ದ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದ ರಾಜ 8ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ (Charles VIII) ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಶತ್ರುವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದನು. ಅವಿಧೇಯರಾಗಿದ್ದ ಫರಾನ್ಸೀ ಸ್ವೇಹ ತನ್ನ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಇಟಲಿಯ ಭಾಗ ಸಂಪಾದನೆ ಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವ ಆಸೆಯನ್ನು ಆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಬೆಳೆಸಿದ್ದನು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಪಡುವಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನಿ(Brittany)ಯೆಂಬ ಪ್ರಾಂತದ ಡ್ಯೂಕನು ರಾಜನನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಕಂಟಕನಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. ಭೇದೋಪಾಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಹೆನ್ರಿ ಆ ಶ್ರೀಮಂತನೊಡನೆ ಸ್ವೇಹಕಟ್ಟಿದನು. 1488ರಲ್ಲಿ ಆ ಶ್ರೀಮಂತನು ಸತ್ತನು. ಆತನ ಒಬ್ಬಳೇ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಚಿರಕಾಲದಿಂದ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಡಕನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಇಷ್ಟ ಮಿತ್ರರೊಡಗೂಡಿ ಕ್ಷಿಪ್ರತೆಯಿಂದ ಸಂಧಾನಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಆ ಮದುವೆಯು ನಡೆದರೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಳಜಗಳಗಳಿಲ್ಲದಂತಾಗಿ ರಾಜನು ಪ್ರಬಲನಾಗುವನೆಂದು ನೆರೆಹೊರೆಯವರಿಗೆ ಯೋಚನೆಯಾಯಿತು. ಮದುವೆಯಾಗದಂತೆ ಯತ್ನಿಸಲು ಸ್ವೀಸಿನ ರಾಜ ಫರ್ಡಿನೆಂಡನೂ (Ferdinand) ಆಸ್ಟಿಯ ಮತ್ತು ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್ ಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಮ್ಯಾಕ್ಸಿಮಿಲಿಯನ್ (Maximilian) ಎಂಬಾತನೂ ಹವಣಿಸಿದರು. ಹೆನ್ರಿಯು ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರೊಡನೆ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಮೂವರು ಪ್ರಭುಗಳೂ ಫ್ರಾನ್ಸನ್ನು ಮತ್ತು ವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಸಾವಕಾಶಮಾಡದೆ ಬ್ರಿಟನಿಯನ್ನು ಸೈನ್ಯಸಹಿತನಾಗಿ ಮುತ್ತಿ 1491ರಲ್ಲಿ ಆ ಶ್ರೀಮಂತಪುತ್ರಿ ಆನ್ (Anne) ಎಂಬವಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು. ಮರುವರುಷ ಹೆನ್ರಿಯು ಒಂದು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಕಡಲ್ಗಾಲುವೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿಳಿದನು. ಅಟ್ಟಮೇಲೆ ಒಲೆ ಉರಿಸಿದ ಹಾಗೆ ನಡೆಸಿದ ಹೆನ್ರಿಗೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿದೊಡ್ಡ ಜಗಳವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕದನಗಳನ್ನು ಕಾದಾಡಲು ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚ್ ದೊರೆಯು ಎತಾಪಲ್ (Etaples) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೆನ್ರಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿ, ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ತಾನು ಇಟಲಿಯ ಮುತ್ತಿಗೆಗೆ ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಯಾವ ಯುದ್ಧವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಫ್ರೆಂಚ್ ದೊರೆಯಿಂದ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಪಡೆದನೆಂದು ಹೆನ್ರಿಯು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಉಪಾಯವನ್ನು ತನ್ನವರು ಮೆಚ್ಚುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಎತಾಪಲ್ ಕರಾರಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೆನ್ರಿಯ ದೂರಾಲೋಚನೆಯನ್ನೂ ಸಂಧಾನಚಾತುರ್ಯವನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಚಿರಶತ್ರುವಾಗಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚ್ ದೊರಗೆ ತೊಂದರೆಕೊಟ್ಟು ಆತನಿಂದ ತನಗೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲ

ದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಒಂದು ಉದ್ದೇಶ. ಪ್ರಬಲಪ್ರಭುಗಳಾದ ಫರ್ಡಿ
 ನೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಮಾಕ್ಸಿಮಿಲಿಯನರ ಸ್ನೇಹಬೆಂಬಲಗಳನ್ನು
 ಹೆಬ್ರಿಯ ಯುಕ್ತಿ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ಉದ್ದೇಶ. ಎರಡಕ್ಕೂ
 ಸಮಯವೊದಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹೆಬ್ರಿಗಿದ್ದಷ್ಟು ಆಸಕ್ತಿಯು
 ಸ್ಪೈನ್ ಮತ್ತು ಆಸ್ಟ್ರಿಯದ ಪ್ರಭುಗಳಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಹೆಬ್ರಿ ಏನುಮಾಡಬೇಕು!
 ಫ್ರೆಂಚರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಸಮಯವೆಂದು ಹೇಳಿ ಕಳೆದುಳಿದ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನೂ ಧನಿಕ
 ರನ್ನೂ ಉತ್ತಾಹಗೊಳಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಯುದ್ಧದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆಂದು ಹಣವನ್ನು ಪಡೆದನು.
 ಚಿಕ್ಕ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೋರಿ ಯಾವ ಕದನವನ್ನೂ ಆಡದೆ ಫ್ರೆಂಚ್ ದೊರೆ
 ಯಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಈ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಬ್ರಿಗಿಷ್ಟು ಜಾಣ್ಮೆ
 ಯಿತ್ತೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಹೆಬ್ರಿಗೆ ಪಟ್ಟವಾದುದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಹಿಸದಿದ್ದ ಬರ್ಗಂಡಿಯ ಮಾರ್ಗರೆಟ್
 ಸುಮ್ಮನಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಿಮ್ಮೆಲ್ ಪಿತೂರಿ ಭಂಗವಾದಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪಿತೂರಿಗೆ
 ಕೈಲಾದಷ್ಟು ಸಹಾಯ ನೀಡಿದಳು. ಅನುಭವದಿಂದ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ತಂದು
 ಕೊಂಡು, ಜೀವಂತರಾಜಕುಮಾರನಹಾಗೆ ನಟಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅನುಮಾನದ
 ಸಾವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ರಾಜಕುಮಾರನಹಾಗೆ ನಟಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮೇಲೆಂದು ತಿಳಿದು ಅದರಂ
 ತೆಯೇ ಇನ್ನೊಂದು ಪಿತೂರಿಗಟ್ಟಿದರು. ಸಹಜಚತುರನಾಗಿದ್ದ ಪರ್ಕಿನ್ ವಾರ್ಬೆಕ್
 (Perkin Warbeck) ಎಂಬ ಟೊರ್ನೆ ಪಟ್ಟಣದ ಹುಡುಗನು ದೊರೆತನು. ಹಿಂದೆ
 3ನೆ ರಿಚರ್ಡ್‌ದೊರೆಯು ತನ್ನಣ್ಣ 4ನೆ ಎಡ್ವರ್ಡ್‌ನ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರನ್ನು ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ
 ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನೆಂದೆಲ್ಲರೂ ನಂಬಿದ್ದರು; ಆ ಕೊಲೆಯನ್ನು ಕಂಡವ
 ರಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ವಾರ್ಬೆಕ್‌ನಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೇಳಿ
 ವಾರ್ಬೆಕ್‌ನ ಪಿತೂರಿ ಕೊಟ್ಟು ಪಿತೂರಿಗಾರರು ಐರ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು.
 ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಶ್ರೀಮಂತರು ಕೆಲವರು ಯಾರ್ಕ್‌ಪಕ್ಷಪಾತಿ
 ಗಳೆಂದು ಹೆಸರುಪಡೆದಿದ್ದರು; ಹಿಂದೆ ಸಿಮ್ಮೆಲ್ಲನಿಗೆ ನೆರವಾಗಿದ್ದರು. ಅವರದುರಿನಲ್ಲಿ
 ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ವಾರ್ಬೆಕ್‌ನು “ನಾನು 4ನೆ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ದೊರೆಯ ಎರಡನೆ ಮಗ.
 ನನ್ನನ್ನೂ ನನ್ನಣ್ಣನನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿನ ಕಟುಕ
 ರನ್ನು ನಮ್ಮ ಬಳಿಗಟ್ಟಿದನು. ಅವರು ನನ್ನಣ್ಣನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟರು. ಆ ವೇಳೆಗೆ
 ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬನಿಗೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕನಿಕರ ಹುಟ್ಟಿತು. ನನ್ನನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುವುದಾಗಿ ಭರ
 ವಸೆಕೊಟ್ಟು ಇತರರನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದನು. ಕೊಲೆ
 ಪಾತಕರೆಲ್ಲರೂ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಿಗೆ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡರು. ನಾನು ಸಮಯ
 ಕಾದು ಕೊಲೆಪಾತಕರ ಮನೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತಲೆಮರೆಸಿಕೊಂಡು ದೇಶಾಂತರ
 ದಲ್ಲಿದ್ದೆ. ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಸತ್ತ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಸ್ವದೇಶವನ್ನು ತಲಪಿ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ನನ್ನ

ದಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳೋಣವೆಂದು ಹೊರಟು ಬಂದಿದೇನೆ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಲ್ಲಿ ಯುಣಿಗಳಾದವರು. ನಿಮ್ಮ ಸಹಾಯವಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯ ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಬರಲಾರದೇ?" ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದನು. ಇವನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಹುಟ್ಟುವಂತಿದ್ದರೂ ಐರಿಷ್ ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯನಾಗಿದ್ದ ಕಿಲ್ಲೇರಿನ ಅರ್ಲನು ಹೆಸ್ರಿಯ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಆತನ ವಿಶ್ವಾಸವೇ ಮೇಲೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದು ದರಿಂದ ವಾರ್ಬೆಕ್‌ನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಐರಿಷರು ಸಹಾಯಮಾಡಲಾರರೆಂದು ತಿಳಿದು ವಾರ್ಬೆಕ್ ಐರ್ಲಂಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು.

ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜನು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಚಿರವೈರಿಯಾದುದರಿಂದ ತನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವನೆಂದು ವಾರ್ಬೆಕ್ ನಂಬಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಆ ವೇಳೆಗೆ ಎತಾಪಲ್ ಕರಾರು ನಡೆದಿತ್ತು; 8ನೇ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ದೊರೆಯ ದೃಷ್ಟಿ ಇಟಲಿಯಮೇಲಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ದೊರೆಯು ಸಹಾಯಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ನಿರಾಶನಾಗದೆ ವಾರ್ಬೆಕ್ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಬರ್ಗಂಡಿಯನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಅಲ್ಲಿಯ ಮಾರ್ಗರೆಟ್ ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಒಳಸಂಚು ನಡೆಸಿದಳು. ಆಕೆಯು ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಕಡೆಗೆ ಕೆಟ್ಟುಹೋದವು. ಆದರೂ ವಾರ್ಬೆಕ್ ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಜನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದನು.

ಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವರಿಗೆ ವೈರಿಗಳು. ಸಮಯ ತೋರಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಜಗಳವಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ 4ನೇ ಜೇಮ್ಸ್ (James IV) ಎಂಬಾತನು ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸ್ಟ್ಯೂಯರ್ಟ್ (Stuart) ವಂಶವೆಂದು ಹೆಸರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನೊಡನೆ ದ್ವೇಷಸಾಧನೆಯೇ ತಲೆ ತಲಾಂತರಗಳಿಂದ ನಡೆದುಬಂದ ನೀತಿಯಾಗಿದ್ದು ದರಿಂದ

ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ದೊರೆ ಜೇಮ್ಸ್ ವಾರ್ಬೆಕ್‌ನ್ನು ಅದರದಿಂದ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಬರ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು; ಅತಿವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತೋರಿ ತನ್ನ ಬಂಧು ವರ್ಗದ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ದುರಾಕ್ರಮ ಣದಿಂದ ರಾಜನಾಗಿದ್ದ ಹೆಸ್ರಿಯನ್ನು ದಂಡಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಉತ್ತರಭಾಗವನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರು ಜೇಮ್ಸ್‌ನ್ನು ನಂಬಲಿಲ್ಲ. ಹೆಸ್ರಿಯು ನಿರಾತಂಕನಾಗಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧಸಿದ್ಧ ನಾಗುತ್ತಿರುವನೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಜೇಮ್ಸ್ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ತೊರೆದು ತಟಸ್ಥ ನಾದನು. ವಾರ್ಬೆಕ್‌ನಿಗೆ "ನಾವು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನ ಫಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ನೀನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಸಹಾಯವನ್ನು

ನೀರೀಕ್ಷಿಸಬೇಡ. ನೀನಿಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದಾದರೆ ತೊಂದರೆಯೇ ವಿನಾ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಐರ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿಯೋ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೋ ಯತ್ನಿಸು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ತನ್ನ ದೇಶದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ಕಡೆಯಿಂದ ಬದಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ತೊಂದರೆ ತಾನಾಗಿ ತಪ್ಪಿದಂತಾಯಿತು.

ರಾಜಕುಮಾರನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಿದ್ದರೂ ರಾಜಕುಮಾರಯೋಗ್ಯವಾದ ಧೈರ್ಯ ಸಾಹಸಗುಣಗಳನ್ನು ವಾರ್ಬೆಕ್ ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಐರ್ಲಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಏನೂ ಸಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಹೆಸ್ರಿಯ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವರು ನೈರುತ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಗಳವರು ಹೆಸ್ರಿಯು ಹೊಸದಾಗಿ ಎತ್ತಿದ್ದ ತೆರಿಗೆಗಳಿಂದ ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟು ದನ್ನು ತಿಳಿದು ವಾರ್ಬೆಕ್ ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲ್ (Cornwall) ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಳಿದು ಜನರನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಉದ್ಯಮಿಸಿದನು. ದಂಗೆಯೆದ್ದಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಇವನನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಅವನಾರ್ಬೆಕ್‌ನ ಕೊನೆ ರೊಡನೆ ಲಂಡನ್‌ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟ ವಾರ್ಬೆಕ್ ಟಾನ್ಟನ್ (Taunton) ಬಳಿ ಹೆಸ್ರಿಯ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆದುರಾದನು. ಜಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ವಾರ್ಬೆಕ್ ಎದೆಗೆಟ್ಟು ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಮಠವನ್ನು ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಬೇಡಿದನು. ದಂಗೆಕೋರರು ನಾಯಕನಿಲ್ಲದೆ ಚದುರಿಹೋದರು. ವಾರ್ಬೆಕ್‌ನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿಸಿ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಅವನನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿದರು. ವಾರ್ಬೆಕ್‌ನೀರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಾಗಿ ಲಂಡನ್ನಿನ ಟವರಿನಲ್ಲಿ ವಾರಿಕ್‌ನ ಅರ್ಲನ ಜೊತೆಯು ಖೈದಿಯಾದನು.

ಸಿಮ್ಮೆಲ್ಲನಿಗಿಂತ ಸಾಹಸಿಯೂ ಯುಕ್ತಿಪರನೂ ಆದ ವಾರ್ಬೆಕ್‌ನ ಉದ್ಯಮವು 1497ರಲ್ಲಿ ಈರೀತಿಕೊನೆಗಂಡಿತು. ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಮೇಲೆ ವಾರ್ಬೆಕ್ ತನ್ನ ನಿಜವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಹೇಳಿದನು. ವಾರಿಕ್‌ನ ಅರ್ಲನಂತೆ ಎರಡುವರ್ಷಕಾಲ ಖೈದಿಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದನು. ಇವರಿಬ್ಬರು ಜೀವಂತರಾಗಿರುವವರೆಗೆ ತನ್ನ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯಾಗಬಹುದೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಹೆಸ್ರಿಯು ಸಮಯಕಾದಿದ್ದು 1499ರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡುಹೋಗಲು ಸಂಚುನಡೆಸಿದರೆಂಬ ಆಪಾದನೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಿದನು. ಗುಲಾಬಿಯುದ್ಧಗಳೆಂಬ ಪಟ್ಟದ ಜಗಳಗಳು ಈ ಎರಡು ಸಾವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಮುಕ್ತಾಯವಾದವು.

ಸೆರೆಗೆ ಬೀಳುವವರೆಗೂ ಪರ್ಕಿನ್ ವಾರ್ಬೆಕ್ ಹೆಸ್ರಿಗೆ ತುಂಬಾ ತೊಂದರೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ತೊಂದರೆಗಳು ತೋರಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನ್ಯರಾಜರು ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ವಾರ್ಬೆಕ್‌ನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಬೆಂಬಲವು ಮೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಇತರ ರಾಜರು ತನ್ನ ವಿರೋಧವಾಗಿ

ದ್ವರೇಷ್ಟು ತೊಂದರೆಯೆಂದು ತಿಳಿದ ಹೆನ್ರಿ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ನೆರೆಹೊರೆಯೊರೆಗಳ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ರಾಜನ ಮೈತ್ರಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ ವಾರ್ಷಿಕಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಅಸ್ವದವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ್ಯೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನೆದರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ಸ್ (Netherlands)ನಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯದೊರಕುವಂತೆ ನೆದರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ಸ್ ಕರಾರು ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಹೆನ್ರಿ ಉಪಾಯಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರಭುವೆನಿಸಿದ್ದ ಮಾಕ್ಸಿಮಿಲಿಯನ್ ನೊಡನೆ ವ್ಯಾಪಾರದ ಒಪ್ಪಂದ ನಡೆಸಿದನು. ಆ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದವನು ಮಾಕ್ಸಿಮಿಲಿಯನ್ ಮಗ ಆರ್ಚ್‌ಡ್ಯೂಕ್ ಫಿಲಿಪ್ (Archduke Philip) ಎಂಬಾತನು. ಸಮುದ್ರಯಾನದಲ್ಲಿರುವಾಗ್ಗೆ ಹಡಗೊಡೆದು ಆ ಆರ್ಚ್‌ಡ್ಯೂಕ್‌ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಳೆಯಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಆಗ ಹೆನ್ರಿ ಉಪಾಯವಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿಕೊಂಡು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಕರಾರನ್ನು ಬರೆಸಿಕೊಂಡನು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಆಸ್ಟ್ರಿಯ, ನೆದರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ಸ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಅಸ್ವದವಿಲ್ಲದಂತೆ ಹೆನ್ರಿ ನೆರವೇರಿಸಿದನು.

ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿರುವುದು ಸ್ಪೇನ್ ದೇಶ. ಅಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೇ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತದವರ ರಾಜ್ಯಗಳು ಕೆಲವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಚಿಕ್ಕವಾಗಿದ್ದು ವಲ್ಲದೆ ಸದಾ ಕಲಹಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದವು. ಹೆನ್ರಿ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಸಣ್ಣ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಾಸ್ಟೀಲ್ (Castile) ಮತ್ತು ಆರಗನ್ (Aragon) ಎಂಬೆರಡು ರಾಜ್ಯಗಳು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಏಕರಾಜ್ಯವಾಯಿತು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾನಡ (Granada) ಎಂಬ ಭಾಗವನ್ನು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಂದ ಕಿತ್ತು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಯಿತು. ಆರಗನ್ನಿನ ರಾಜ ಫರ್ಡಿನೆಂಡೆಂಬಾತನು ಕ್ಯಾಸ್ಟೀಲಿನ ರಾಣಿ ಇಸಬೆಲ ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು. ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪೇನ್ ಏಕೈಕತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಕೊಲಂಬಸ್ ಮೂಲಕ ಅಮೆರಿಕಾಖಂಡದ ಭಾಗಗಳ ಸಂಪಾದನೆಯೂ ಆಯಿತು. ನೆರೆಹೊರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಸ್ಪೇನ್

ಸ್ಪೇನ್ ರಾಜ್ಯ ಪ್ರಬಲವಾಗುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಆಲೋಚಿಸಿ ಹೆನ್ರಿಯು ಸ್ಪೇನ್‌ರಾಜನ ಆಪ್ತತೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ತವಕಪಟ್ಟನು. ಫ್ರೆಂಚರು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದರೂ ಎಂದಾದರೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಶತ್ರುಗಳಾಗತಕ್ಕವರೇ ಆದುದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಸ್ಪೇನ್ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ನೇಹದಿಂದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಿಂದ ಬಾಧೆ ಕಡಿಮೆಯಾದೀತೆಂದು ಹೆನ್ರಿ ಯೋಚಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟು ದೂರಾಲೋಚನೆಯಿದ್ದುದರಿಂದ ಹೆನ್ರಿ ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್‌ರಾಜನಿಗೆ ಬೇಕಾದವನೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ರಾಜನ ಮಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಯುವರಾಜ ಆರ್ಥರ್ (Arthur)ಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಸ್ತಾಪ

ಮಾಡಿದನು. ಐದು ವರ್ಷ ಮಾತುಕಥೆಗಳಾದವು. 1501ರಲ್ಲಿ ಹೆನ್ರಿಯ ಸಂಧಾನವು ಫಲಿಸಿ ಆರ್ಥರನಿಗೂ ಫರ್ಡಿನೆಂಡನ ಎರಡನೆ ಮಗಳಾದ ಕಥರೀನ್ (Catharine) ಎಂಬಾಕೆಗೂ ಮದುವೆ ನಡೆಯಿತು. ಆದರೆ ಮದುವೆಯಾದ ಒಂದು ವರುಷದೊಳಗಾಗಿ ಆರ್ಥರ್ ತೀರಿಹೋದನು. ಅತಿಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಹೆನ್ರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧ ಸಮಾಧಾನವಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಎರಡನೆ ಮಗಳಾದ ಹೆನ್ರಿಗೆ ಅವನಣ್ಣನ ವಿಧವೆಯಾದರೂ ಕಥರೀನಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದನು. ಅಣ್ಣನ ವಿಧವೆಯನ್ನು ತಮ್ಮನು ಮದುವೆಯಾಗುವುದು ಸದಾಚಾರವೆನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಹೆನ್ರಿ ಪೋಪನ ಬಳಿಗೆ ನಿಯೋಗಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಆತನಿಂದ ಮದುವೆಗೆ 'ತಥಾಸ್ತು' ಎನ್ನಿಸಿದನು. ಕಥರೀನಳು ಈಗ ಯುವರಾಜನಾಗಿದ್ದ ಹೆನ್ರಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದಳು.

7ನೆ ಹೆನ್ರಿಯ ರಾಣಿ ಎಲಿಸಬೆತ್ 1503ರಲ್ಲಿ ಕಾಲವಾಗಿದ್ದಳು. ವಿಧುರನಾದ ರಾಜನು ಸ್ಪೈನ್ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆಯಿಂದಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಪಸ್ಮಾರರೋಗಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ತಾನು ಮದುವೆಯಾಗುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಕಥರೀನಳ ಅಕ್ಕ ಜೋನ್ (Joan) ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಮಾಕ್ಸಿಮಿಲಿಯನ್ ಮಗ ಫಿಲಿಪ್ಪನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿತ್ತು. ಫಿಲಿಪ್ ವೃತ್ತ ನಾಗಿ ಜೋನ್ ವಿಧವೆಯಾಗಿದ್ದಳು; ಅದರಮೇಲೆ ಚಿತ್ತ ದೂರಾಲೋಚನೆ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯತಪ್ಪಿ ಹುಚ್ಚಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆ ಯಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಈ ರಾಜನು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಕಾರಣ ವೇನೆಂದರೆ ಜೋನ್ ಸ್ಪೈನಿಗೆ ಹಿರಿಯ ಕುವರಿ; ಫರ್ಡಿನೆಂಡಿಗೆ ಜೋನ್, ಕಥರೀನ್ ಎಂಬಿಬ್ಬರೇ ಸಂತಾನ. ಇಬ್ಬರೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಸೊಸೆಯರಾದರೆ ಮುಂದೆ ಸ್ಪೈನ್ ರಾಜ್ಯ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಸೇರಿಬಿಡಬಹುದೆಂಬ ಆಸೆ ರಾಜನನ್ನು ಹಿಡಿದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಪರವಯಸ್ಸಿನ ರಾಜನಿಗೂ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ವಿಧವೆಗೂ ವಿವಾಹ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಇಷ್ಟು ದೂರಾಲೋಚನೆಯನ್ನೂ ಉಪಾಯವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಏಳನೆ ಹೆನ್ರಿಯು ತನ್ನ ಉಪಾಯದ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅಲ್ಲಿಯ ದೊರೆ 4ನೆ ಜೇಮ್ಸ್‌ನಿಗೆ ತನ್ನ ಹಿರಿಯಮಗಳಾದ ಸ್ಕಾಟ್ ದೊರೆಯ ಮಾರ್ಗರೆಟ್ (Margaret) ಎಂಬವಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ನಡೆಸಿದನು. ಈ ಸಂಬಂಧ ನಡೆಸುವಾಗಲೂ ಹೆನ್ರಿಯ ದೃಷ್ಟಿ ದೂರದೃಷ್ಟಿ. ಸ್ಕಾಟ್ ದೊರೆಗಳು ಘೆಂಚರೊಡನೆ ಸೇರಿ ಸಾಧ್ಯವಾದಾಗಲೆಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಕಿರುಕುಳ ಕೊಡುವುದೇ ಹಿಂದಿನ ಪದ್ಧತಿ

ಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಂಬಂಧದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸ್ಕಾಟ್‌ದೂರಗಳು ಕ್ರೈಚರ ಗೆಳೆತನ ಬಿಟ್ಟು ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ಸಖ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಾರೆಯೆಂದು ಹೆನ್ರಿಯ ಆಲೋಚನೆ. ಈ ನೆಂಬಿತನದಿಂದ ಗೆಳೆತನವೇನೋ ಹುಟ್ಟಿದಾಯಿತು. ಆದರೆ ಮೂರುನಾಲ್ಕು ತಲೆಗಳು ಕಳೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಏಕರಾಜ್ಯ ವಾಗಲು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು.

ಈ ಮದುವೆಗಳ ಏರ್ಪಾಟಿನಿಂದಲೇ ಹೆನ್ರಿಯು ಎಷ್ಟು ದೂರಾಲೋಚನಾ ಪರನೂ ಯುಕ್ತಿಶಾಲಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ಆ ಬಳಿಕ ಕೆಲಕಾಲ ದೇಶಾಂತರದಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಹೆನ್ರಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತನ್ನ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಹೆಚ್ಚು ಮಾತನಾಡತಕ್ಕವನಲ್ಲ, ಉತ್ಸಾಹಶಾಲಿಯಲ್ಲ, ಮುಂಗೋಪಿ ಹೆನ್ರಿಯ ಸ್ವಭಾವ ಯಲ್ಲ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಸ್ವಂತವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಲು ಎಚ್ಚರಿಕೆ; ಸುಲಭವಾಗಿ ಇತರರನ್ನು ನಂಬತಕ್ಕವನಲ್ಲ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಮೂಲೋತ್ಪಾಟನೆಗೊಳಿಸುವವರೆಗೂ ಬಿಡತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ದುಂದುಗಾರಿಕೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೂ ಅವನಿಗೂ ಬಲು ದೂರ. ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಗಳನ್ನಾದರೂ ಹಣವಿದ್ದರೆ ದಾಟಿ ಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದನಾದುದರಿಂದ ನಾನಾ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಸೇರಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಭದ್ರಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಆತನಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಅನ್ಯರಾಜರೊಡನೆ ಸಂಧಾನ ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅದೇ ಆತನ ಗುರಿ; ಸ್ವಂತ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುವ ವಿತರಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ಮುಖ್ಯಲಕ್ಷ್ಯ.

ಫ್ರಾನ್ಸ್, ನೆದರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ಸ್, ಸ್ವಿಟ್ಜರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ ದೇಶಗಳೊಡನೆ ಸರಿಸಮಾನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ ಹೆನ್ರಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನಷ್ಟವಾಗಿದ್ದ ಗೌರವವನ್ನು ಪುನಃ ತಂದಿಟ್ಟು ದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಅನ್ಯರಾಜ್ಯಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಹೆನ್ರಿ ತೋರಿದ ನೈಪುಣ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ನೈಪುಣ್ಯವು ಹೆಚ್ಚು ಫಲಕಾರಿಯಾಯಿತು. ತಾನು ಲಾಂಕಾಸ್ಟರ್ ಪಕ್ಷದವನಾಗಿದ್ದರೂ ನಿರಂತರವ್ಯಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಜನರು ಬೇಸತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಮನಗಂಡು ಭದ್ರವಾದ ಉಪಾಯದಿಂದ ಆ ಅಂತಃಕಲಹಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿ ತಾನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬೇಕಾದವನಂತೆ ವರ್ತಿಸಿದನು. ಜನರಿಗೆ ಬೇಕಾದುದು ಶಾಂತಿಕ್ಷೇಮಗಳೆಂದರಿತು ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಲಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡನು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನ್ನು ಅನಿವಾರ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕರೆಸಿ ಉಪಾಯವಾಗಿ ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಲವಂತದ ಸಾಲಗಳು, ದಂಡಗಳು, ಕಾಣಿಕೆಗಳು ಮುಂತಾದ ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹಣವನ್ನೆತ್ತಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಆಶ್ರಯಿಸದೆ ತನ್ನ ಬಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಈ ದೊರೆಗೆ ವಿಶ್ವಾಸಯೋಗ್ಯರಾದ ಸಹಾಯಕರು ಮಂತ್ರಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಮೊದಮೊದಲು ಕಾರ್ಡಿನಲ್ ಮಾರ್ಟಿನ್ (Cardinal Morton) ಎಂಬಾತನು ಕ್ಯಾಂಬ್ರಿಡ್ಜ್ ರಿಯ ಆರ್ಟ್ ಬಿಷಪ್ಪಾಗಿಯೂ ಲಾರ್ಡ್ ಚಾನ್ಸೆಲರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಹೆಸ್ರಿಗೆ ಬಹು ಅನುಕೂಲನಾದ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ರಾಜನಿಗಾಗಿ ಹಣವನ್ನೆತ್ತುವುದರಲ್ಲಿ ಈತನು ಉಪಾಯವನ್ನೂ ಕಾರಿಣ್ಯವನ್ನೂ ತೋರಿ ರಾಜನಿಗೆ ಪರಮವಿಶ್ವಾಸಯೋಗ್ಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಜನರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಒಳ್ಳೆಹೆಸರನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲಾರದಾದನು. 1500ರಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಟಿನ್ ತೀರಿಹೋದನು. ಆತರುವಾಯ ಚಾನ್ಸೆಲರ್ ಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯವರಿದ್ದಾಗೂ ರಾಜನಿಗೆ ಪರಮಭೃತ್ಯರಾಗಿದ್ದವರು ಇಬ್ಬರು ವಕೀಲರು. ಎಂಪ್ಸನ್

(Empson) ಮತ್ತು ಡಡ್ಲಿ (Dudley) ಎಂದು ಅವರಿಬ್ಬರ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಹೆಸರು. ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ನಾನಾ ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ಜನರಿಂದ ವಸೂಲಾಡಿ ರಾಜನ ಬೊಕ್ಕಸವನ್ನು ತುಂಬಿದರು.

ಸಂದಾಯವಾದ ಹಣದಲ್ಲಿ ತಾವು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಎತ್ತಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೂ ಇದ್ದರು. ಜನರು ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು ನೀಚರೆಂದೂ ರಾಜನ ಜಿಗಣೆಗಳೆಂದೂ ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಹೆಸ್ರಿ ಬೊಕ್ಕಸದಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆ ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಒಂದೊಂದುವೇಳೆ ಹೆಸ್ರಿಯ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸುಲಿಗೆಯು ಹೆಚ್ಚಿಂದು ಕಂಡರೂ ಜನರು “ಇದುವರೆಗೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಸುಲಿದು ಹಿಂಸೆಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪುಂಡುಜನರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಈ ದೊರೆ ಅಡಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅನೇಕ ಸುಲಿಗೆಖೋರರ ಹಿಂಸೆಯನ್ನನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಒಬ್ಬ ಸುಲಿಗೆಗಾರನ ಹಿಂಸೆಯೆಷ್ಟೋ ಮೇಲು” ಎಂದುಕೊಂಡರು.

ಸಾಮಾನ್ಯಜನರು ಹೆಸ್ರಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೀತಿಸದಿದ್ದರೂ ಗೌರವಿಸಿ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೆಸ್ರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ತೋರಬಹುದಾಗಿದ್ದುದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಂದಲ್ಲ; ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗದವರಿಂದ. ಅದನ್ನು ಹೆಸ್ರಿ ಚನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ತೊಡಗಿದನು. ಗುಲಾಬಿಯುದ್ದಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಅವರ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಶ್ರೀಮಂತರು ಸ್ವಂತಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ದೈವಸಾಧಿಸಿ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಕಾದಾಡುತ್ತಲಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಸಮಯಬಂದಾಗ ರಾಜನಿಗೆದುರುಬಿದ್ದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಾವಳಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲರಾದವರು ಗುಲಾಬಿ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೋ ಆಸ್ತಿ

ಗಳನ್ನೋ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಉಳಿದಿದ್ದ ಶ್ರೀಮಂತರ ಧನವನ್ನು ವರು ತಮ್ಮ ಶಾಳಿಯಗಾರತನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದೆ ದರ್ಪಿಸ್ತರಾಗಿಯೂ ಪುಂಡರಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನ್ನಬಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರತಿಶ್ರೀಮಂತನೂ ಸ್ವಂತಪರಿವಾರವೆಂದು ಪುಂಡರ

ತಂಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತನೂ ತನ್ನ ಗುರುತು ತೋರುವಹಾಗೆ ತನ್ನ ಪರಿವಾರದವರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತೊಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಪರಿವಾರದವರು ಪುಂಡುತನಮಾಡಿ ಯಾವುದಾದರೂ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದರೆ ಆ ಶ್ರೀಮಂತನು ಸರ್ವೋಪಾಯಗಳಿಂದ ತನ್ನ ವರನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಶ್ರೀಮಂತನೇ ಪುಂಡುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವ ಸಂದರ್ಭವೊದಗಿದಾಗ ಆ ಶ್ರೀಮಂತನು ಸೈನ್ಯದಂತಹ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಬಂದು ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಬೆದರಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗದವರು ಜನರ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನಾಗಲಿ ರಾಜನವಿಶ್ವಾಸವನ್ನಾಗಲಿ ಸಂಪಾದಿಸದಿದ್ದರು. ಇವರನ್ನಡಗಿಸಲು ಮೊದಲು ಹೆನ್ರಿಯು 1497ರಲ್ಲಿಯೇ ಪರಿವಾರಪೋಷಣೆಯನ್ನೂ ವಿಶೇಷ ವಸ್ತ್ರದಾನವನ್ನೂ ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಒಂದು ಕಾನೂನನ್ನು (Law against Maintenance and Livery) ಹೊರಡಿಸಿ, ಅದನ್ನತಿಕ್ರಮಿಸಿದವರನ್ನು ದಂಡಿಸಲು ಹೊಸ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನವೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿಯ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ದೊಡ್ಡ ಪದವಿಯುಳ್ಳವರೂ ಪ್ರಬಲರೂ ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತರ ಬೆದರಿಕೆಗೆ ಹೆದರತಕ್ಕವರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡ ಶ್ರೀಮಂತರೆಲ್ಲರೂ ತೀವ್ರದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ದೊರೆಯ ಸತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಗೌರವದಾಸೆಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿವಾರದವರನ್ನು ಮೆರೆಸಿದನು; ಸತ್ಕಾರ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಆತನಮೇಲೆ ಅಧಿಕಪರಿವಾರಪೋಷಣೆಯ ತಪ್ಪುಹೊರಿಸಿ ದೊರೆ £10,000 ದಷ್ಟು ಭಾರಿ ಮೊಬಲಗನ್ನು ದಂಡವಾಗಿ ಸೆಳೆದನು. ಇದು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತ. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಈ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸ್ಟಾರ್ ಚೇಂಬರ್ ಕೋರ್ಟ್ (Star Chamber Court) ಎಂಬ ಹೆಸರು ರೂಢಿಯಾಯಿತು. ಶ್ರೀಮಂತರ ಬಲವನ್ನು ಮುರಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಆ ಕೋರ್ಟ್ ರಾಜನ ಕೈಲಿದ್ದ ಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದಂತೆಯೇ ಹೆನ್ರಿ ವೆಲ್ಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು. ಹೆನ್ರಿಯ ತಂದೆಯು ವೆಲ್ಸ್ ವೆಲ್ಸ್. ವೆಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅಭಿಮಾನವಿರುವುದಾಗಿ ಹೆನ್ರಿ ಹೇಳುತ್ತ ವೆಲ್ಲಿನ ಜನರನ್ನು ವಶವರ್ತಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬೇರೆ ರೀತಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಜನರು ಭಾಷಾವೇಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕುಲ, ಆಚಾರ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೆಯಾದವರು. ಪೂರ್ವ

ತೀರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ (The Pale) ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರು ನೆಲೆಮಾಡಿ ಐರ್ಲೆಂಡ್ ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀಮಂತರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖನಾಗಿದ್ದ ಕಿಲ್ಡೇರಿನ್ ಅರ್ಲನು ಯಾರ್ಯಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾಗಿದ್ದು ಸಿಮ್ನೆಲ್ಲಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿದುದನ್ನು

ಆಗಲೇ ಕಂಡೆವು. ಅದು ರಾಜದ್ರೋಹವಾದಾಗ್ಯೂ ಹೆನ್ನಿ ಆತನನ್ನು ದಂಡಿಸಿ ಆತನ ಕಡೆಯವರ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಆತನ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಮೇಲೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನೂ ಲಾರ್ಡ್ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಎಂಬ ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಕೊಡಿಸಿದ್ದನು. ಮನ್ನಣೆದೊರೆತಮೇಲೆ ಆ ಶ್ರೀಮಂತನು ವಿರೋಧವನ್ನೇ ಬಗೆಯದಿದ್ದನು. ಅದರೂ ವಾರ್ಬೆಕ್ಕ್‌ನು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಹೆನ್ನಿ ಕಿಲ್ಡೀರ್‌ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಸರ್ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಪಾಯ್ನಿಂಗ್ಸ್ (Sir Edward Poynings) ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನವನನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು. ಆತನು ಡಬ್ಲಿನ್‌ನಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದ ಐರಿಷ್‌ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಎರಡು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಒಂದನೆಯದಾಗಿ ಆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯಾಗತಕ್ಕ ಮಸೂದೆಗಳು ಮೊದಲೇ ರಾಜನ ಸಮ್ಮತಿಪಡೆಯಬೇಕು; ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಂಡ ಕಾನೂನುಗಳಿಗೆ ಐರಿಷ್‌ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ತಲೆಬಾಗಿ ವರ್ತಿಸಬೇಕು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಐರಿಷ್‌ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಯಾವಬಗೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದಾಯಿತು. ಪಾಯ್ನಿಂಗ್ಸ್ ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ಇರಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಐರಿಷ್‌ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನು ಹದ್ದಿನಲ್ಲಿಡಲು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದನ್ನು ತಿಳಿದು ಹೆನ್ನಿ ಪುನಃ ಕಿಲ್ಡೀರಿನ ಅರ್ಲನನ್ನೇ ಲಾರ್ಡ್‌ಡೆಪ್ಯುಟಿಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದನು.

ಈ ರೀತಿ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ತನ್ನ ವಂಶವನ್ನು ಸರ್ವೋಪಾಯಗಳಿಂದ ಭದ್ರಗೊಳಿಸಿದ 7ನೆ ಹೆನ್ನಿಯು 1509ರಲ್ಲಿ ತೀರಿಹೋದನು. ಆತನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಮಕ್ಕಳು ಮಾರ್ಗರೆಟ್ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದಳು; ಕಿರಿ ಮಕ್ಕಳು ಯವಳು ಮೇರಿ ಇನ್ನೂ ಅವಿವಾಹಿತಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಹಿರಿಯ ಮಗ ಆರ್ಥರ್ ತಂದೆಗೆ ಮೊದಲೇ ಮೃತಪಟ್ಟಿದ್ದನು; ಆದ್ದರಿಂದ ಎರಡನೆ ಮಗ ಹೆನ್ನಿಯೇ ಮುಂದಿನ ರಾಜನಾದನು.

8ನೆ ಹೆನ್ರಿ (1509—1547)

1491ರಲ್ಲಿ ಜನನ	1509 ಕಥರೀನ್, ವಿಯೋಗ 1533, ಮರಣ 1536
ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದು	} 1533 ಆಫ ಬೋರ್ಲೆಫ್, ಶಿರಚ್ಛೇದನ 1536
ಆರು ಮದುವೆಗಳು	
	1540 ಕ್ಲೀವ್ಸ್ ಆನ್, ವಿಯೋಗ 1540
	1540 ಕಥರೀನ್ ಹಾವರ್ಡ್, ಶಿರಚ್ಛೇದನ 1542
	1542 ಕಥರೀನ್ ಪಾರ್

ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್	ಫ್ರಾನ್ಸ್	ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ	ಪೋಪರು	ಸ್ಪೈನ್
4ನೆ ಜೇಮ್ಸ್ 1488—1513	12ನೆ ಲೂಯಿಸ್ 1498—1515	ಮ್ಯಾಕ್ಸ್‌ಮಿಲಿಯಸ್ 1493—1519	2ನೆ ಜೂಲಿಯಸ್ 10ನೆ ಲಿಯೊ	ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್ 1479—1515
5ನೆ ಜೇಮ್ಸ್ 1513—1542	ಹಿರಿಯ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ 1515—1547	5ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ 1519—1555	6ನೆ ಎಡ್ರಿಯನ್	ಹಿರೇ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ 1516—1556
ಮೇರಿ 1542—1587			7ನೆ ಕ್ಲೆಮೆಂಟ್ 3ನೆ ಪಾಲ್	(1519ರಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ)

ಹದಿನೆಂಟನೆ ವರುಷದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದ ಈ ಹೆನ್ರಿಯು ತಂದೆಗೆ ಎರಡನೆ ಮಗ. ಈತನನ್ನು ಕ್ಯಾಂಟೆರ್ಬರಿಯ ಆರ್ಚ್‌ಬಿಷಪ್ ಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಡಬ್ಲೆಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ತಂದೆ ಒಳ್ಳೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಮಾಡಿಸಿದ್ದನು. ಆರ್ಥರ್ ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲವಶನಾಗಲು ಹೆನ್ರಿಯೇ ಯುವರಾಜನೆನಿಸಿದನು; ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನಣ್ಣನ ವಿಧವೆ ಕಥರೀನಳನ್ನು ಆಗಲೇನಿಶ್ಚಿತವಾದಂತೆ ಮದುವೆಯಾದನು. ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹೆನ್ರಿಗೆ

ಸ್ವಭಾವ ಸ್ರಾಯ, ರೂಪ, ಶರೀರದಾಡ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಉತ್ತಮವಾಗಿದ್ದವು. ತನ್ನ ದರ್ಪಗಾಂಭೀರ್ಯಗಳನ್ನು ಮರೆಯದೆ ಆಟಪಾಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿನೋದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹಜವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ವಿದ್ವಾಂಸರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ತಂದೆಯಂತೆ ಲೋಭಿಯಲ್ಲ; ಉದಾರಿ. ಕೋಪಬಂದಾಗ ಅತಿಕ್ರೂರಿ. ಜನರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಸದಾ ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಈ ದೊರೆ ಅನೇಕವೇಳೆ ಸ್ವಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ದುರಾಸೆಯನ್ನೂ ಕಾತೋರ್ಮವನ್ನೂ ತಾಳಿ ನಿಘೃಣನಂತೆ ಆಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಳಿಕೆಯ ಕಡೆಕಡೆಗೆ ರಾಕ್ಷಸ

ನನ್ನು ಕಂಡಂತೆ ಈತನಲ್ಲಿ ಜನರು ಅಂಜುತ್ತಿದ್ದರು. ನಿರ್ದಯನೂ ಕಠಿಣನೂ ಆಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಬಲಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದು ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಈ ದೊರೆ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ದೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ಈತನು ಬಲಿಷ್ಠರಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯನಾಗತಕ್ಕವನು.

ಪಟ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ಜಗಳವಾಡತಕ್ಕವರಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ತಂದೆ ಅತಿಪಿತನನಾಗಿ ಹೇರಳವಾದ ಧನವನ್ನು ಕೂಡಿಟ್ಟು ಮೃತನಾಗಿದ್ದನು. ಇಂತಹಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ದೊರೆಯು ಭಾರಿಕನಸುಗಳನ್ನು ಕಂಡನು; ಯೂರೋಪಿನ ರಾಜರುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ತಾನು ಪ್ರಬಲನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆದನು. ಆದರೆ ಸ್ವಂತಪ್ರಜೆಗಳ ವಿಶ್ವಾಸವೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೂಲವೆಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತಿದ್ದವನಾದುದರಿಂದ ಜನರಮೆಚ್ಚುಗೆಗಾಗಿ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಜಿಗಣೆಗಳೆನಿಸಿ ಜನರದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದ ಎಂಪ್ಸನ್ ಮತ್ತು ಡೆಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಹಿಂದಿನ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ರಾಜದ್ರೋಹವೆಂಬ ಆಪಾದನೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿ

ಮಂತ್ರಿಗಳು ಹೆಸ್ರಿ ಪಟ್ಟವೇರಿದಕೂಡಲೆ ತಲೆಹೊಡಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಬಲಿಗೊಟ್ಟು ಬಳಿಕ ಹಿಂದಿನಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೇ ಕೆಲಕಾಲ ದೊರೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ದೊರೆಯ ದೊಡ್ಡಆಸೆಗಳಿಗೆ ಅವರು ತಕ್ಕವರಾಗಿ ರಲಿಲ್ಲ. ನೈಪುಣ್ಯವನ್ನೂ ವಿಧೇಯತೆಯನ್ನೂ ಸಮನಾಗಿ ಪಡೆದಿದ್ದ ಮಂತ್ರಿಯು ದೊರೆಗೆ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಥಾಮಸ್ ವುಲ್ಸಿ (Thomas Wolsey) ಎಂಬ ಸಮವಯಸ್ಕಯುವಕನಲ್ಲಿ ದೊರೆ ವಿಶ್ವಾಸಬೆಳೆಸಿ ಬೇಗಬೇಗ ಅವನಿಗೆ ದೊಡ್ಡಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸಿ ಕಡೆಗೆ 1515ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಪ್ಪಮಂತ್ರಿಯನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು.

ಇಪ್ಸಿಚ್ (Ipswich) ಪಟ್ಟಣದ ವರ್ತಕನೊಬ್ಬನ ಮಗನಾಗಿ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾವಂತನಾಗಿದ್ದ ವುಲ್ಸಿ ಅತಿಚತುರನೆನಿಸಿ ಹಿಂದಿನಮಂತ್ರಿಗಳ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಹೆಸ್ರಿ ದೊರೆಯಾದಾಗ ಲಿಂಕನ್‌ನ (Lincoln) ಡೀನ್ (Dean) ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದನು. 1514ರಲ್ಲಿ ಲಿಂಕನ್‌ನ ಬಿಷಪ್ ಹುದ್ದೆಯನ್ನೇರಿ ಅದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಯಾರ್ಕಿನ ಆರ್ಚ್‌ಬಿಷಪ್ (Archbishop of York) ಆದನು. 1515ರಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಮೆಚ್ಚುಗೆಯಿಂದ ಲಾರ್ಡ್ ಚಾನ್ಸೆಲ್ಲರ್ (Lord Chancellor) ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದನು; ಪೋಪನೂ ಈತನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಅದೇವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾರ್ಡಿನಲ್ (Cardinal) ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದನು. ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಉತ್ತಮ ಪದವಿಗೇರಿ ಚರ್ಚಿನಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾರಿಆಧಿ

ಕಾರ್ಡಿನಲ್ ವುಲ್ಸಿ ಕಾರಿಯಾಗಿ ಧನವಂತನಾದ ವುಲ್ಸಿ ಆಡಂಬರದಿಂದ ಜೀವಿಸಲುಪಕ್ರಮಿಸಿದನು. ಹೆಸ್ರಿ ಮತ್ತು ವುಲ್ಸಿ ಬಾಲ್ಯಸ್ನೇಹಿತರಂತೆ ಸದಾ ಒಟ್ಟಿಗಿರಲು ಮೊದಲಾಯಿತು. ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗದವರು ವುಲ್ಸಿಯಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆಗೊಂಡರು; ಆದರೆ ದೊರೆಯ ಆಪ್ತಮಂತ್ರಿಯೆಂದು ಅಂಜುತ್ತಿದ್ದರು. ವುಲ್ಸಿ

ಬಡತನದಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ದರ್ಪದಿಂದ ವರ್ತಿಸಿದಾಗ್ಯೂ ಬಡಜನರನ್ನಾ ಗಲಿ ವಿದ್ಯಾವಂತರನ್ನಾ ಗಲಿ ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ದೂರಾಲೋಚನೆಯುಳ್ಳವನೂ ವಿಚಾರ ಪರನೂ ಆಗಿದ್ದು ಆಯಾಸವೆಂದೆಣಿಸದೆ ಕೆಲಸಮಾಡಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದು ದರಿಂದ ಹೆನ್ರಿಯ ಹೆಬ್ಬಯಕೆಗಳ ಸಾಧನೆಗೆ ತಕ್ಕ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು.

ಇತರರಾಜರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನಾಡಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವ ಆಸೆ ಹೆನ್ರಿಗೆ ಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಜಯವನ್ನು ಪಡೆದು ತನಗೂ ತನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೂ ದೊಡ್ಡ ಹೆಸರು ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಪೂರೆಯಿಸಲು ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಅಷ್ಟು ಅನುಕೂಲ ವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಫ್ರಾನ್ಸಿನ 8ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಇಟಲಿಯ ಉತ್ತರಭಾಗವನ್ನು ಮುಕ್ತಿ ಜಯಶಾಲಿಯೆನಿಸಿದಮೇಲೆ ಮೃತಪಟ್ಟನು; 12ನೆ ಲೂಯಿ (Louis XII) ಎಂಬಾ ತನು ಫ್ರೆಂಚರ ದೊರೆಯಾಗಿ ಇಟಲಿಯ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲನಾಗಿದ್ದನು. ಹೆನ್ರಿಯ ಮಾವನಾದ ಸ್ಪೆನಿನಫರ್ಡಿನೆಂಡನಿಗೆ ಇಟಲಿಯ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವಿತ್ತು.

ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದೇ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಮೂಡಣ ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಸೈಫೋಟಿ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಧನಾಧ್ಯವಾದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಟ್ಟಣವೂ ಒಂದೊಂದು ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಇವುಗಳ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಆಸೆಯಿಂದ ಐರೋಪ್ಯಪ್ರಭುಗಳು ನಾನುತಾನೆಂದು ಮುಂದಾಗಿ ಆ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಮುತ್ತಲುಕಾತರಾಗಿ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಅಸೂಯೆಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಲೂಯಿ ಫರ್ಡಿನೆಂಡಿಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಅಸೂಯೆಯಿಂದಿದ್ದರು. ಆ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯೈಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ವೆನಿಸ್ (Venice) ನಗರ; ಅಲ್ಲಿಯವರು ಭೇದೋಪಾಯದಲ್ಲಿ ಅತಿಸಿಪುಣರಾಗಿದ್ದವರು. ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ವೆನಿಸ್ಸಿನವರ್ತಕ ಜನರು ಐರೋಪ್ಯರಾಜರಲ್ಲಿ ಕಲಹಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಅವರನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಲೂಯಿ ತಮ್ಮ ಪರಸ್ಪರವೈಷಮ್ಯವನ್ನು ವೆನಿಸ್ಸಿನವರಭಯದಿಂದ ಮರೆತು ಆಸ್ಟ್ರಿಯದ ಪ್ರಭು ಮ್ಯಾಕ್ಸಿಮಿಲಿಯನ್ ಎಂಬಾ ತನನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆ ಸೆಳೆಯಕೊಂಡು ವೆನಿಸ್ಸಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಒಂದು ವ್ಯೂಹಗಟ್ಟಿದರು. ಈ ಮೂವರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದರೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಂಜನನ್ನು ಗಣಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಯಾವಕಡೆಯಾದರೂ ಸೇರಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸುಪಡೆಯಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಹೆನ್ರಿಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೆನಿಸ್ಸಿನವರು ತಮ್ಮ ದುರುಸೇರಿದ್ದ ಮೂವರು ಪ್ರಭುಗಳಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಜಾಣತನದಿಂದ ಅವರ ವ್ಯೂಹವನ್ನೊಡೆದರು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಜಗದ್ಗುರು ಫೋಪನು ತನ್ನ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಫ್ರೆಂಚರಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗುವರೋ ಎಂಬ ಭಯದಿಂದ ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್, ಮ್ಯಾಕ್ಸಿಮಿಲಿಯನ್ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಲೂಯಿಯನ್ನೇಹದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿ ಲೂಯಿಯ ಮೇಲೆತ್ತಿಕಟ್ಟಿದನು. ವೆನಿಸ್ಸಿನವರಿಗೆ ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ಇಟಲಿಯಿಂದ ಹೊರಗೋಡಿಸುವುದು ಇಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು.

ಇದನ್ನು ಪವಿತ್ರವ್ಯೂಹ(Holy League)ವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತ ಅವರು ಫ್ರೆಂಚ ರೊಡನೆ ಕಾದಾಡಲು ಹಫಣಿಸಿದರು. ಈ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಹೋಲಿ ಲೀಗ್ ಹೆನ್ರಿಯ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕಾಸ್ವದವಾಯಿತು. ಚಿರಶತ್ರುಗಳಾದ ಫ್ರೆಂಚರೊಡನೆ ಕಾದಾಡಲು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹತೋರಿತು. ಪೋಸಿನಪರವಾಗಿ ಫ್ರಾನ್ಸನ್ನು ಮುತ್ತಲು ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಮ್ಯಾಕ್ಸಿಮಿಲಿಯನ್ರ ಸಮಾನಸ್ಕಂಧನಾಗಿ ಹೆನ್ರಿ ಸನ್ನದ್ಧನಾದನು.

ನೊದಲು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದ ಸೈನ್ಯವು ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಲು ಯುಕ್ತಿಸಿತು. ಏನೂ ಸಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ. 1513ರಲ್ಲಿ ಹೆನ್ರಿಯೇ ಸೇನಾಪತಿಯಾಗಿ ಹೊರಟು ಕಲೇ (Calais) ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿದನು. ಚಕ್ರವರ್ತಿಬಿರುದುಪಡೆದಾಗ್ಯೂ ಧನಹೀನನಾಗಿದ್ದ ಮ್ಯಾಕ್ಸಿಮಿಲಿಯನ್ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಪ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಫ್ರೆಂಚರ ಸೈನ್ಯವೊಂದು ಗೀನೆಟ್ (Guinegate) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗಿ ಕದನವೆದ್ದು ಫರಾನ್ಸೀಯುಡ್ಡ ಬೇಗನೆ ಮುಗಿದುಹೋಯಿತು. ಸ್ಥೈರ್ಯದಿಂದ ನಿಂತು ಹೋರಾಡದೆ ಫ್ರೆಂಚರು ಕುದುರೆಗಳಮೇಲೇರಿ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿದರೆಂದು ಈ ಕದನಕ್ಕೆ ಸ್ಪರ್ಸ್ ಕದನ (Battle of the Spurs)ವೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ಇದು ಭಾರಿಕದನವೇ ಅಲ್ಲ; ಚಿಲ್ಲರೆಕದನ. ಯುದ್ಧದಕೀರ್ತಿಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲವಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೆನ್ರಿಯ ಕೀರ್ತಿಯಆಸೆಯು ಕೈಗೂಡಲಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಫ್ರೆಂಚ್‌ದೊರೆ 12ನೆ ಲೂಯಿಸ್ ಇಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿದ್ದು ಯುದ್ಧವಿಮುಖನಾಗಿದ್ದನು. ಹೆನ್ರಿಯನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್ ಸ್ವಾರ್ಥಪರನಾಗಿ ತೆಪ್ಪಗೆ ದೂರವಾಗಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟನು. ಯಾರಿಗೂ ಹೆಚ್ಚುಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಈ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಹೆನ್ರಿಯೊಬ್ಬನೇ ಮುಂದೆಬಿದ್ದು ಅಸಮಾಧಾನಪಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಫ್ರಾನ್ಸದೇಶದಮೇಲೆ ಹೆನ್ರಿ ದಂಡೆತ್ತಿಹೊರಟಾಗ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನದೊರೆಗೆ ಫ್ರೆಂಚರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಮುತ್ತಬೇಕೆಂದೆನ್ನಿಸಿತು. ಹೆನ್ರಿಗೆ ಭಾವನಾಗಿದ್ದರೂ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆದೊರೆ 4ನೆ ಜೇಮ್ಸ್‌ಗೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಹಗೆತನವೇ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗತೋರಿತು. 1513ನೆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಜೇಮ್ಸ್ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಟ್ವೀಡ್‌ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಆಗ ಸರ್ರೆಯ ಆರ್ಲ್ (Earl of Surrey) ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ದಳವನ್ನೆತ್ತಿ ಸ್ಕಾಟರನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಹೊರಟು ಸ್ಕಾಟ್ ಯುಡ್ಡ ಫ್ಲಾಡೆನ್ (Flodden) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಕದನಕ್ಕೆ ನಿಂತನು. ಕದನವು ಜೋರಾಗಿ ರೇಗಿತು. ಜೇಮ್ಸ್‌ಕಡೆ ಯವರು ಎಷ್ಟು ಸಾಹಸಪಟ್ಟರೂ ಗೆಲುವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಜೇಮ್ಸ್‌ಗಿಂತಲೂ ಸರ್ರೆಯು ದಳಪತಿತನದಲ್ಲಿ ಮೇಲಾಗಿದ್ದನು. ಸ್ಕಾಟರ ಸೈನ್ಯವು ನಾಶವನ್ನೇ ಹೊಂದಿತು;

ಜೇಮ್ಸ್ ದೊರೆಯು ತನ್ನ ಆಪ್ತೇಷ್ಟರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಒರಗಿದನು. ಅನೇಕ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್‌ನ ಮಂದಿರಗಳು. ಮರಾಟೆಯವರ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರನೆ ಪಾಣಿಪಟಕದನ ಹೇಗೋ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಈ ಫ್ಲಾಂಡೆನ್‌ಕದನ ಹಾಗೆ.

ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್‌ನ 4ನೆ ಜೇಮ್ಸ್ ಈ ರೀತಿ ಮೃತನಾದಾಗ ಆತನಿಗಿದ್ದು ದು ಒಂದು ಗಂಡುಮಗು. ಆ ಮಗು 5ನೆ ಜೇಮ್ಸ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ದೊರೆಯಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಆಗ ರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದ ಮಾರ್ಗರೆಟ್ ರೀಜಿಂಟ್ ಆದಳು. ಆಕೆಯು ಕೂಡಲೆ ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜಗಳವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಳು. ಆತ್ತ ಪೋಷನಪರವಾಗಿ ಫ್ರೆಂಚರೊಡನೆ ಹೆಸ್ರಿ ಸ್ವಯಂ ನಡೆಸಿದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ಕೀರ್ತಿ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ; ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತೇವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದ ಇತರಪ್ರಭುಗಳು ಸ್ವಾರ್ಥಪರರಾಗಿ ದೂರವಾಗಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟರು. ಯುದ್ಧವನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದ 2ನೆ ಜೂಲಿಯಸ್ (Julius II) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪೋಷನು

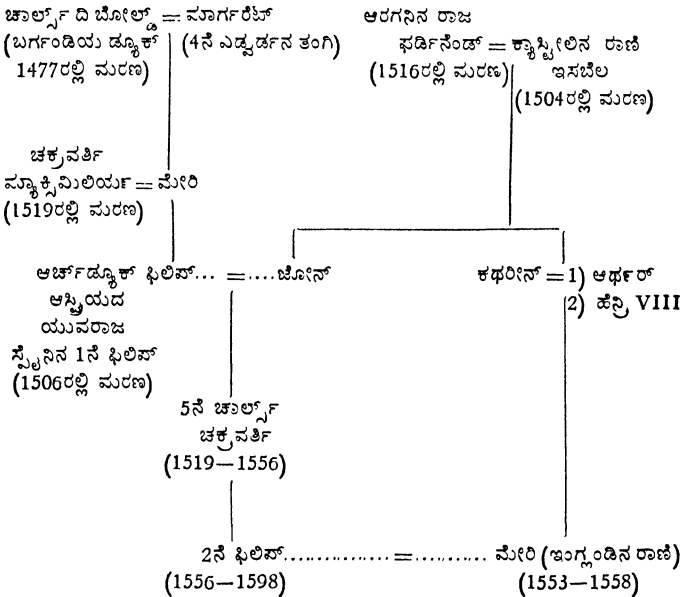
ಸತ್ತನು; 10ನೆ ಲಿಯೊ (Leo X) ಎಂಬ ಹೊಸ ಪೋಷನು ಸಮಾಧಾನ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದನು. ಫ್ರೆಂಚ್‌ದೊರೆ 12ನೆ ಲೂಯಿ ಇಟಲಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವನಾಗಿ ತನ್ನ ಕಡೆಗಾಲವನ್ನು ಸಮಾಧಾನವಾಗಿ ಕಳೆಯಲು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯಾಗದಿದ್ದರೂ ಹೆಸ್ರಿ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಮನಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. 1514 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್‌ನೊಡನೆಯೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಡನೆಯೂ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಸ್ವೇಹವನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸುವಂತೆ ಹೆಸ್ರಿ ತನ್ನ ತಂಗಿ ಮೇರಿಯನ್ನು ಫ್ರೆಂಚ್‌ದೊರೆ ಲೂಯಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ನಡೆಸಿದನು. ಇಬ್ಬರು ಸೋದರಿಯರು ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್‌ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯರಾದಮೇಲೆ ಜಗಳವೆಲ್ಲ ನಿಂತಂತಾಯಿತು. ಏಳುನೂರುಕಾಲ ಸಮಾಧಾನಸ್ಥಿತಿಯಿತ್ತು.

ಮುಡುಕನಾಗಿದ್ದ 12ನೆ ಲೂಯಿ ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ಬದುಕಿದ್ದಾನು? 1515ರಲ್ಲಿ ಯೇ ಆತನು* ತೀರಿಹೋದನು. ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಹಿರೇ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ (Francis I) ಎಂಬ ಹೊಸ ರಾಜನಾದನು. ಯಾವನಸಾಮರ್ಥ್ಯಸಾಹಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದಕೂಡಲೆ ಇಟಲಿಯಕಡೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೊರಟು ಮರಿಗ್ನೇನೊ (Marignano) ಎಂಬ ಭಾರಿಕದನದಲ್ಲಿ ಜಯಶಾಲಿಯಾಗಿ 12ನೆ ಲೂಯಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಮಿಲನ್ (Milan) ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ಪುನಃ ತೋರಿಕೊಂಡಿತು. 1516ರಲ್ಲಿ ಸ್ವೈಸಿನರಾಜ ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್ ಸತ್ತನು. ಆತನ ಹಿರೇಮಗಳಮಗ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ (Charles) ಎಂಬ ಯುವಕನು

* ಈ ವೃದ್ಧನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದ ಮೇರಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಬಂದಮೇಲೆ ಸಫಕ್ಕಿನ ಡ್ಯೂಕನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದಳು.

ಸ್ವೈನಿನ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದನು. ಈ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ನ ಫ್ರಾನ್ಸಿನದೊರೆಯಂತೆಯೇ ಯಾವನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದನು. ತಾಯಿಯಕಡೆ ಫರ್ಡಿನಾಂಡ್‌ನ ಪುತ್ರರು ನೆಂಡಿಗೂ ತಂದೆಯಕಡೆ ಮ್ಯಾಕ್ಸ್‌ಮಿಲಿಯನ್‌ನಿಗೂ ಮೊಮ್ಮಗನಾಗಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಏಕಮಾತ್ರವಾರಸುದಾರನಾದವನು.

1519 ರಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮ್ಯಾಕ್ಸ್‌ಮಿಲಿಯನ್‌ನೂ ಕಾಲವಶನಾದನು. ಆಗ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ನ ಯೂರೋಪಿಗೆಲ್ಲ ಅತಿಪ್ರಬಲ ಪ್ರಭುವಾದನು. ಮ್ಯಾಕ್ಸ್‌ಮಿಲಿಯನ್‌ನಿಂದ ಆಸ್ತಿಯ, ಹಂಗರಿ ಮುಂತಾದ ಮಧ್ಯಯೂರೋಪ್‌ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನೆದರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ಸ್ ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೂ ಪಡೆದನು. ಫರ್ಡಿನಾಂಡ್‌ನಿಂದ ಸ್ಪೈನ್, ನೇಪಲ್ಸ್‌ಗಳನ್ನೆಲ್ಲದೆ *ದಿನೇದಿನೇ ವಿಸ್ತಾರವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಅಮೆರಿಕಾಖಂಡದಲ್ಲಿನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಪಡೆದನು.

*ಕೊಲಂಬಸ್ ಕಂಡ ದ್ವೀಪಾಂತರಪ್ರದೇಶಗಳು ಸ್ವೈನಿಗೆ ಸೇರಿದವು. ವೆಸ್ಟಿಂಡೀಸ್, ಮೆಕ್ಸಿಕೋ, ಮಧ್ಯಅಮೆರಿಕಾ ಮುಂತಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ವಾನಿಷರು ಜಯಿಸಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪೋಪನ ತೀರ್ಮಾನದಂತೆ ಅಮೆರಿಕವೆಲ್ಲವೂ ಅವರದೇ ಆಗಿತ್ತು.

ಅತಿಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ I ಮತ್ತು ಚಾರ್ಲ್ಸ್ V ಎಂಬಿಬ್ಬರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸ್ಪರ್ಧೆ ತೋರಿತು. ಇಟಲಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆಯೊಂದೇ ನಿರಂತರ ವ್ಯಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಬಿರುದಿಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ಆಸೆಪಟ್ಟು ಚುನಾವಣೆಗೆ ನಿಂತರು. ಚುನಾವಣೆಗೊಳಗಾದ ಈ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪದವಿಯು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದುಬಂದಿದ್ದ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರಪದ್ಧತಿ. ಬಿರುದುವಿನಾ ಮತ್ತೇನೂ ಚುನಾವಣೆಗೊಳಗಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಹ್ಯಾಪ್ಸ್‌ಬುರ್ಗ್ (Hapsburg) ವಂಶದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಪದವಿಯು ನಡೆದುಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಪದವಿಗೇರಿದ್ದೇ ಆದರೆ ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೊಡೆಯನಾಗಿ ಮೊದಲೇ ಪ್ರಬಲನಾದಾತನು ಇನ್ನೂ ಪ್ರಬಲನಾಗಿ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ರಾಜರನ್ನು ಮುಳುಗಿಸಿಬಿಡಬಹುದೆಂಬ ಅಂಜಿಕೆ ಅನೇಕರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಆ ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದರೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಗೆ ಸಮನಾದ ಒಬ್ಬ ವೈರಿಯಾದರೂ ಇದ್ದು ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಅತಿಯಾಗಿವರ್ತಿಸದಂತೆ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಬಲ್ಲನೆಂಬ ಆಸೆ ಅವರಿಗೆ.

**ಅತಿಪ್ರಾಬಲ್ಯ
ನಿವಾರಣೆ**

ಅನೇಕ ರಾಜರು ನೆರೆಹೊರೆಯವರಾಗಿ ಬಾಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರು ಅತಿಪ್ರಬಲರಾದರೆ ಇತರರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಆಪತ್ತು. ಅಂತಹ ಆಪತ್ತು ತೋರದಿರಲು ಸಂಧಾನಮಾಡಿ ಅತಿಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಏರದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸುವ ಭೇದೋಪಾಯವೊಂದೇ ಜಾಣ್ಮೆಯ ದಾರಿ. ಈ ಅತಿಪ್ರಾಬಲ್ಯನಿವಾರಣೆಯನ್ನು ಐರೋಪ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಲೆನ್ಸ್ ಆಫ್ ಪವರ್ (Balance of Power) ಅಥವಾ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಸಮತ್ವನೆಂದು ಕರೆಯುವರು. ಆ ಉದ್ದೇಶವೂ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉಪಾಯಸಾಧನೆಗಳೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಪ್ರಭುಗಳ ಹಗೆತನದವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲ ರಾಜರಿಗೂ ಅಗತ್ಯವಾಯಿತು.

ದೂರಾಲೋಚನಾಪರನಾದ ವುಲ್ಫಿಗೆ ಈ ಜಾಣತನದ ದಾರಿಯೊಪ್ಪಿತು. ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಪರ್ಧಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಸರಿಸಮಾನರಾಗಿರುವಂತೆ ಉಪಾಯಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕೆಂಬ ನೀತಿಯನ್ನು ವುಲ್ಫಿ ಹಿಡಿದು ಹೆಸ್ರಿಗೆ ಅದರಂತೆಯೇ ಸಲಹೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಇಂಗ್ಲಂಡನ್ನು ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಕಡೆಯೋ ಸ್ವೈನಿಕಡೆಯೋ ಸೇರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರೆ ಅನಾಹುತಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಬಹುದೆಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಹೆಸ್ರಿ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟನು. ಇತ್ತ ಸೇರುತ್ತೇನೆ, ಅತ್ತ ಸೇರುತ್ತೇನೆ ಎನ್ನುತ್ತ ಹೆಸ್ರಿ ವುಲ್ಫಿ ಇಬ್ಬರೂ ಉಪಾಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್-ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಮಧ್ಯೆ ನಿಂತು ಇಂಗ್ಲಂಡಿಗೆ ಗೌರವ ತಂದರು. ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಜಯಶಾಲಿಯಾಗಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ದುರ್ಬಲನಾದ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಸಪಕ್ಷವನ್ನು ಮೊದಲು ಸೇರಿದರು, 1520 ರಲ್ಲಿ

ಸಂಧಾನಚಾಪಲ್ಯ

ಹೆಸ್ರಿ ಮತ್ತು ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಕಲೇಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪದೂರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ (Field of the Cloth of Gold) ಸೋದರರೆಯೊಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಕರೆದು ವೈಭವದಿಂದ ಮೆರೆದು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಔತಣವಿನೋದಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಆದರೆ ಹೆಸ್ರಿಗೆ ಫ್ರೆಂಚ್ ರಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ವಿಶ್ವಾಸವಿರಲಿಲ್ಲ. ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಕಡೆ ಸೇರಿಕೊಂಡರೆ ಚಿರಶತ್ರುಗಳಾದ ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿ ಹಿಂದೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಕೊಂಡು ರಣದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಪಡೆಯಬಹುದೆಂಬ ಆಸೆಯಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಕಲೇಬಳಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್‌ನೊಡನೆ ಪ್ರಮಾಣಪೂರ್ವಕನ್ನೇಹಕಟ್ಟಿದ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಗ್ರಾವಲಿನ್ಸ್ (Gravelines) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸ್ರಿಯು ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ನ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಕಂಡು ಆತನೊಡನೆ ಆಪ್ತತೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡನು. ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ ಹೆಸ್ರಿಗೆ ಬಂಧುವಾಗಿದ್ದನು. ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ ಕಡೆ ಸೇರಿದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಕಂಡಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲುಹಿಡಿದ ನ್ಯಾಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೊರೆದನು. ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್‌ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಲು ಹೆಸ್ರಿ ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಚಿರಶತ್ರುವಾದ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ದೇಶದ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಹೆಸ್ರಿ ವುಲ್ವಿ ಇಬ್ಬರೂ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ತೊರೆದರು.

ಪ್ರಬಲವೈರಿಗಳಾದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್‌ರಿಗೆ 1521ರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಅತಿಪ್ರಬಲನಾಗಿದ್ದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ಎದುರಿಸಿದನು. ಆತನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಲು ಹೆಸ್ರಿ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿಸಿದನು. 1525 ರಲ್ಲಿ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಪೇವಿಯ (Pavia) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ದೊರೆಯೊಡನೆ ಕದನವಾಡಿ ಭಾರಿಜಯಪಡೆದನು. ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್‌ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್‌ನ ಸೋಲು ಪೂರಾಸೋತು ತನ್ನ ಪ್ರಬಲವೈರಿಯ ಕೈಸೆರೆಯಾದನು. ಯುದ್ಧ ಕೀರ್ತಿಯೆಲ್ಲವೂ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಕಡೆ ಸೇರಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸದಾದವು. ಎಷ್ಟೋ ಆಸೆಯಿಂದ ಸೇರಿ ನಡೆಸಿದ ಯುದ್ಧಪ್ರಯತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಲಾಭಗಳು ಅನ್ಯರಿಗಾದವೆಂದು ಹೆಸ್ರಿ ಖಿನ್ನನಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಸ್ವಂತಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ ಹೆಸ್ರಿಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪುರಸ್ಕರಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಆಗ ವುಲ್ವಿ ಪುನಃ ಹೆಸ್ರಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನೊಲಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಉಪಾಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದನು. ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್‌ದೊರೆಯನ್ನು ಸೆರೆಮಾಡಿ ಇಟಲಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ ಯೂರೋಪಿಗೆಲ್ಲ ದೊಡ್ಡರಾಕ್ಷಸನಂತೆ ಇರುವನೆಂದೂ ದುರ್ಬಲನಾದ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್‌ನಪಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದೂ ಉಪದೇಶಮಾಡಿದನು. ಆಶಾಭಂಗವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಹೆಸ್ರಿ ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪಿ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಫ್ರೆಂಚರೊಡನೆ ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿಕೊಂಡನು. 1526 ರಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್‌ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡಬಳಿಕ ಏನಾದರೂಮಾಡಿ ನಷ್ಟ

ವಾಗಿದ್ದ ಮಿಲನ್ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತನಗೆ ಸಹಾಯವಾಗುವ ಅಂಶವು ಆತನಿಗೆ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದುದೇ. ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೈಬಿಟ್ಟ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮಾತನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಂಬಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಹೇಗೆಂದು ಆತನಿಗೆ ಸಹಜವೆಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮಾತನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಂಬದೆ

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ
ಅಲಕ್ಷ್ಯ

ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಪೋಪನೇ ಮುಂತಾದ ಸಣ್ಣ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಗೂಡಿಸಿ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಮೇಲೆತ್ತಿ ಗಟ್ಟಿಲು ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ನಲ್ಲಿ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಭಯವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಬಲದೊಡನೆ ಅವರ ಬಲವು ಧ್ವಂಸವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. 1527ರಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸೈನ್ಯವು ರೋಮ್ ಕಪಟ್ಟಣ (Rome) ವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಜಗದ್ಗುರು ಪೋಪನನ್ನು ಸೆರೆಮಾಡಿತು. ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ದುರೇ ಇಲ್ಲ ದಾಯಿತು. 1529ರವರೆಗೆ ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಹೇಣಗಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ತನ್ನ ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಇಟಲಿಯ ಭಾಗವನ್ನು ಹ್ಯಾನ್ಸ್ ಬುರ್ಗ್ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡನು. ಸಹಾಯಮಾಡುವೆನೆಂದು ಮಾತುಕೊಟ್ಟ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಾರದಾದರೆಂದು ಎರಡನೆ ಬಾರಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಎಣಿಸಿದನು. ಅತ್ತ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಶತ್ರುವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು ಪ್ರಚಂಡಜಯಗಳನ್ನು ಪಡೆದನು; ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಐರೋಪ್ಯ ಪ್ರಭುಗಳೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರಮಾಡುವವರಾದರು.

ವುಲ್ಸಿಯ ಯೋಚನೆಗಳೇನೋ ನ್ಯಾಯಪೂರಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಚಿರಕಾಲದ ಶತ್ರುವಾಗಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚ್ ದೊರೆಯ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಯೋಚನೆಯು ನ್ಯಾಯ ಸಮ್ಮತವಾದುದಲ್ಲದೆ ದೂರಾಲೋಚನೆಗೊಪ್ಪತಕ್ಕದಾಗಿಯೂ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ದೊರೆಯನ್ನೊಡಂಬಡಿಸುವುದು ಮಾತ್ರ ವುಲ್ಸಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಆಸೆ

ಆಶಾಭಂಗ

ಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಮಹಾಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡ ಮಾತುಗಳು ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಒಣಜಂಬದ ಮಾತುಗಳಾಗಿ ಹೋದವು. ಬಾರಿ ಬಾರಿಗೂ ನಡೆಸಿದ ಸಂಧಾನಚಮತ್ಕಾರದಿಂದಾಗಲಿ ಯುದ್ಧಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಾಗಲಿ ಗೋಷ್ಠಾದದಷ್ಟು ಲಾಭವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹೆಸರು ಬರುವ ಬದಲು ಕೆಟ್ಟಿತು. ಅತಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯನಿವಾರಣೆಯು ರಾಜ್ಯಗಳ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವೆಂಬ ನೀತಿಯೊಂದು ಮಾತ್ರ ವುಲ್ಸಿಯ ಹೆಸರಿಗೆ ನಿಂತಿತು. ಆತನ ಸಲಹೆಯನ್ನು ತನಗೆ ಸರಿದೋರಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಕೇಳಿದ ದೊರೆ ಕಡೆಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ಅತ್ಯಪ್ಪಿಗೆ ವುಲ್ಸಿಯನ್ನೇ ನಿಷ್ಕಾರಮಾಡುವವನಾದನು.

7ನೆಹೆನ್ರು ತುಂಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಬೊಕ್ಕಸವು ಬೇಗಬೇಗನೇ ಬರಿದಾಗುತ್ತ ಬಂತು. ಸದೇಸದೇ ಯುದ್ಧವಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೊರಡುವುದರಲ್ಲಿ ಹಣವೆಚ್ಚವಾಗದೆ ಇರು

ತ್ತದೆಯೇ? 1512 ರಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಸ್ರಿಗೆ ಹಣದ ಕಷ್ಟ ತೋರಿತು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವೆಂದು ಹೇಳಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ಬಯಸಿದಾಗ ರಾಜಭಕ್ತಿ ಪೂರಿತರಾಗಿದ್ದ ಸಭಿಕರು ಕೇಳಿದಷ್ಟನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದರು. ಪುನಃ 1522-23ರಲ್ಲಿ ಹೆಸ್ರಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ಹಣವನ್ನು ಬಯಸಿದನು. ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ತೆರಿಗೆ ಕೊಡಲೊಪ್ಪುವುದಕ್ಕೆ ಜನರಿಗಷ್ಟು ವಿರಲಿಲ್ಲ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಗೊಣಗುಟ್ಟಿದರು; ವುಲ್ಫಿ ತಾನಾಗಿ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸಭಿಕರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೇಳಿದಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದರು. ಅಸಮಾಧಾನತೋರಿದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆ

ಹಣದ ತೊಂದರೆ

ಯನ್ನು ಕರೆಸದೆಯೇ ರಾಜಾಮಂತ್ರಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಆರುವರ್ಷ ಕಳೆದರು. 1525 ರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಸಮಯ ಪುನಃ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಭಾರಿಸೈನ್ಯಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ದೊರೆ ಆಸೆಪಟ್ಟನು. ಆಗ ಪ್ರತಿಪ್ರಜೆಯೂ ತನ್ನ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಆರನೆಯೊಂದುಪಾಲನ್ನು ಉಚಿತಸಾಲವಾಗಿ ಕೊಡತಕ್ಕುದೆಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲೆಯೂ ಆಕ್ಷೇಪವೇ. ಅಸಮಾಧಾನವು ಬರಬರುತ್ತ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವಹಾಗಾಯಿತು. ವುಲ್ಫಿ ಎಷ್ಟು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದರೂ ಜನರ ಅಸಂತೋಷ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಹೆಸ್ರಿ ಆ ಉಚಿತ ಸಾಲದ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾಯಿತು. ಜನರು ಕೊಟ್ಟಷ್ಟು ಹಣದಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ವುಲ್ಫಿ ನಿಂದೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದನು. ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗದವರಂತೂ ಅವನು ಮಂತ್ರಿಯಾದುದನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವುಲ್ಫಿಯ ಡಾಂಭಕಜೀವನವನ್ನು ಕಂಡು ಶ್ರೀಮಂತರು ಅಸೂಯೆಗೊಂಡರು. ಚರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವನಿಗೆ ಅಟೋಪವೈಭವಗಳೇಕೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ರಾಜನಸುಲಿಗೆಗೆ ವುಲ್ಫಿಯೇ ಕಾರಣನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ದೂಷಿಸಿದರು.

ವುಲ್ಫಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ವಿದ್ವಾಂಸನಾದವನು. ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ತೋರಿಕೊಂಡಿದ್ದ ರಿನ್ಸೆಸಾನ್ಸ್ ಎಂಬುದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮೊದಲಾದುದಕ್ಕೆ ವುಲ್ಫಿಯೇ ನಿರ್ದರ್ಶನ. ಮುದ್ರಣಯಂತ್ರವೆಂಬುದು 4ನೆ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾಗಿತ್ತು. ಪುಸ್ತಕಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದವು; ಓದುವವರೂ ಹೆಚ್ಚಿದರು. ಮಧ್ಯಮಕಾಲದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಓದಿದವರು ಪುರಾತನವಾದ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಗ್ರೀಕ್ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಓದಿದರು.

ಅವುಗಳನ್ನು ಓದಿದ ತರುವಾಯ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿದಿದ್ದ ಮೌಢ್ಯವನ್ನೂ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ದೋಷಗಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಲ್ಲವರಾದರು. ವುಲ್ಫಿಯಂತೆ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾದವರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮತಾಚಾರವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾನೇಕ ದೋಷಗಳನ್ನು ಕಾಣುವವರಾದರು.

ಯೂರೋಪಿನ ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗದಲ್ಲಿ ಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಮಧ್ಯ ಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ದ್ದುದು ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತವ್ಯವಸ್ಥೆ.* ಇದಕ್ಕೆ ರೋಮಕಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿರು ತ್ತಿದ್ದ ಪೋಪನೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ. ಆತನ ತರುವಾಯ ಕಾರ್ಡಿನಲ್, ಆರ್ಚ್ ಬಿಷಪ್, ಬಿಷಪ್ ಎಂಬುವವರು ಆತನಿಂದ ನಿಯುಕ್ತರಾಗಿ ಚರ್ಚುಗಳ ಅಧಿಕಾರಿ ಗಳಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಊರೂರಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ಚರ್ಚಾದರೂ

ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ದೊಡ್ಡಪಟ್ಟಣವಾದರೆ ದೊಡ್ಡಚರ್ಚಿರುತ್ತಿತ್ತು.

ಮತವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಚರ್ಚುಗಳಲ್ಲದೆ ಮತಸಂಬಂಧಪಡೆದ ಬೇರೆ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಅವು ಮಠಗಳು. ಮಧ್ಯಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೈವ

ಭಕ್ತಿವಿಶೇಷದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದ ಅನೇಕರು ವಿರಾಗಿಗಳ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಇತರಭಕ್ತರಲ್ಲದೆ ವ್ಯಸನದಷ್ಟರಾದವರೂ ಸೇರಿ ತಮ್ಮಜೀವಿತವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಬಡಜನರ ಅಪನ್ನಿವಾರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಮಠಗಳೂ ಹೇರಳವಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಿಗೂ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೂಡಿದ್ದವು. ಪ್ರಸಿದ್ಧಯತಿಗಳಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಗುಂಪುಗಳ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಈ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಪೋಪನಮಾತಿಗೆ ಗೌರವವಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಪೋಪನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಚರ್ಚುಗಳ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರು ಅಧೀನರಾಗಿದ್ದಂತೆ ಮಠಗಳ ಸನ್ಯಾಸಿಸನ್ಯಾಸಿನಿಯರು ಅಧೀನರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜರಿಗಂತೂ ಚರ್ಚುಗಳ ಮೇಲಾಗಲಿ ಮಠಗಳ ಮೇಲಾಗಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಚರ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವಾಗ ರಾಜನ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಕೇಳುವ ಆಚರಣೆಯಿದ್ದಿತಾದರೂ ಮತಾಚಾರವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪೋಪನದೇ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವಾಗಿತ್ತು. ಮತಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಪೋಪನಿಗೆ ಹೇರಳವಾದ ವರಮಾನವು ಸಲ್ಲುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು.

ಹಿಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೋಪನಿಗೆ ರಾಜರಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರವಿದ್ದುದು ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿತ್ತು. 15ನೆ ಶತಮಾನದಿಂದ ಪೋಪರಲ್ಲಿಯೂ ಮತಾಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ಷೀಣತೆಯು ತೋರಿಕೊಂಡಿತು. ಅನೇಕ ಮತಾಧಿ

ಕ್ಷೀಣತೆ

ಕಾರಿಗಳು ನಿರಕ್ಷರರಾಗಿದ್ದರು; ಕೆಲವರು ದುಷ್ಟರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರು. ಪೋಪನಾದವನು ಜಗದ್ಗುರುವಾಗಿದ್ದು ಕ್ರೈಸ್ತ

ಮತಸ್ಥರನ್ನೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರ ಬದಲಾಗಿ ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಆ ಸಂಸ್ಥಾನದ ವಿಸ್ತಾರಪ್ರಾಬಲ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ತಪಿಸತಕ್ಕವನಾದನು. ಲೌಕಿಕಜೀವನದ ಅಡಂಬರ ವೈಭವಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿದುವು. ಜಗದ್ಗುರುವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದಾತನು ಚಿಕ್ಕಸಂಸ್ಥಾನಾಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಸಂಧಾನಸರನಾಗಿ ರಾಜರಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಒಬ್ಬನಾದನು. ಪೋಪರು ಯುದ್ಧಮಾಡತೊಡಗಿದರು, ಧನಕ್ಕೆ

* ಈ ವಿವರವನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ (6-7) ಕಾಣಬೇಕು.

ಕೈಯೊಡ್ಡಿ ದರು, ನೀಚತನವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಸೋಮಾರಿತನ, ದುರ್ನೀತಿ, ಅತ್ಯಾಚಾರ, ಪಕ್ಷಪಾತ ಮುಂತಾದ ದೋಷಗಳು ವರ್ಧಿಸಿದವು. ಇಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಿನೇಸಾನ್ಸ್ ಎಂಬುದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ತೋರಿಕೊಂಡು ಇತರ ದೇಶಗಳಿಗೂ ಗ್ರೀಕ್‌ಲಾಟಿನ್‌ಗ್ರಂಥಗಳ ವ್ಯಾಸಂಗವು ಹರಡಿತು. ಉತ್ತರಭಾಗದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕ್‌ಲಾಟಿನ್‌ಗ್ರಂಥಗಳ ವ್ಯಾಸಂಗವು ಕಾಲಾನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಮತಾಚಾರಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆಗೂ ದೋಷಗಳ ಖಂಡನೆಗೂ ದೂರಕಾರಣವಾಯಿತು.

ವುಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ವಿದ್ಯಾವಂತನಾಗಿದ್ದವನು. ಚರ್ಚುಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಹುದ್ದೆ ದಾರರ ಮೌಢ್ಯವನ್ನೂ ಅಚಾರಗಳ ಅನಿಚಾರತೆಯನ್ನೂ ತಿಳಿದವನು. ಪೋಪನಕಡೆಯವನಾದುದರಿಂದ ನಿರ್ದಾನವಾಗಿಯೂ ಕ್ರಮವಾಗಿಯೂ ದೋಷಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡುವ ಮನಸ್ಸು ಆತನಿಗೆ. ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಈ ಮತಾಚಾರಗಳ ಪರಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಆತನಿಗೆ ಹೊತ್ತು ಇರಲಿಲ್ಲ; ಏನುಮಾಡಿದರೂ

ವುಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೀಮಂತರ ಅಸೂಯೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಿದ್ದು ಸಂಸ್ಕಾರ ಪ್ರಯತ್ನ ದರಿಂದ ವುಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನೂ ರೇಗಿಸದಂತೆ ಉಪಾಯವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕೆಲವುಮಠಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಸಿದನು. ಪುರೋಹಿತರಾದವರು ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಲೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಒಂದು ಶಾಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟುಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದವರು ವುಲ್ಲಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ವೈರಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮನವಿದ್ದರೂ ವುಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳದಿದ್ದನು.

ವುಲ್ಲಿಯಂತೆಯೇ ಇತರ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕೆಲವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಇರಾಸ್ಮಸ್ (Erasmus) ಎಂಬ ಘನವಿದ್ವಾಂಸನು ಫ್ಲಾಂಡರ್ಸ್‌ಪ್ರಾಂತದವನಾದರೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಂಗವನ್ನು ಮಾಡಿ ಬೋಧೆಯನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಮಾಡಿದನು. ಈತನು “ಮೂರ್ಖತ್ವ” (In Praise of Folly) ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ಮತಾಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿಚಾರಹೀನತೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದವನು.

ಈತನಿಗೆ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿದ್ದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆಲ್ಲ ಭೂಷಣನಾಗಿದ್ದ ವಿದ್ವಾಂಸರ ದಾರಿ ಸರ್ ಥಾಮಸ್ ಮೋರ್ (Sir Thomas More) ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಕೀಲನೊಬ್ಬತನು ‘ಯುಟೋಪಿಯ’ (Utopia) ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆದನು. ಆ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾಲದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ದುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಅದರ್ಶಸ್ಥಿತಿಯು ಹೇಗಿರಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ‘ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದ ದೇಶ’ ವೊಂದರ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿದನು.

ನೋರನಂತೆಯೇ ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿಷ್ವಾಂಸರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯ ದೋಷಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವಾಗ ಸರಿಪಡಿಸಲು ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು.

ಇಂತಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ **ಮಾರ್ಟಿನ್ ಲ್ಯೂಥರ್** (Martin Luther) ಎಂಬ ಯೆಸುಕನು ಅತಿಶಯವಾದ ದೈವಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ವೈರಾಗ್ಯತಾಳಿ ಒಂದು ಮಠವನ್ನು ಸೇರಿದನು. 1508ರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಸರಿಬೀಳದೆ ಲ್ಯೂಥರ್ ಅದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ವಿಟೆನ್ಬರ್ಗಿನಲ್ಲಿ ಪಾಠಕನಾದನು.

ಲ್ಯೂಥರ್ 1510ರಲ್ಲಿ ರೋಮಕಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ ಸ್ವತಃ ಅಲ್ಲಿಯ ಗುರುಗಳ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಅಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಕಂಡು ಬಿಟ್ಟನು. ಒಂದು ಹಿಂತಿರುಗಿದನು. ಬೈಬಲ್ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪುನಃಪುನಃ ಓದಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಚಾರವಿಚಾರಗಳು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಹಣವನ್ನು ಕೂಡಿಸಲು ಪೋಪನ ಪರವಾಗಿ ಬಂದ ಗುರುವೊಬ್ಬನು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತನಿವಾರಕವಾದ **ಇಂಡಲ್ಜೆನ್ಸ್** (Indulgences) ಎಂಬ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾರಲು ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಮಾಡಿದನು. ತಪ್ಪುಮಾಡಿದವರು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕೂಡ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹಣವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಕ್ಷಮೆಪಡೆದು ಪುನೀತರಾಗುವ ಈ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಕಂಡು ಲ್ಯೂಥರ್ ಸಹಿಸದಾದನು. ಈ ರೀತಿ ಕ್ಷಮಾದಾನವು ಸಮ್ಮತನೇ ಅಸಮ್ಮತನೇ ವಾದಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಚರ್ಚಿಸಬಾಗಲಿಗೆ ಚೀಟಿಹಚ್ಚಿ ಪೋಪನ ಕಡೆಯವರನ್ನು ವಾದಕ್ಕೆ ಕರೆದನು. ದೋಷಗಳನ್ನು ಅಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು ವಾದಕ್ಕೆ ಬಂದಾರೇ! ಲ್ಯೂಥರನು ಅಪರಾಧಿಯೆಂದು ಪೋಪನು ಸಾರಿ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದನು. ಲ್ಯೂಥರನು ಹೆವರತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದರೆ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಡಗಿರಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ನಿರ್ಭೀತನೂ ಸತ್ಯವ್ರತನೂ ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ “ಪೋಪನಿಗೆ ಇಂತಹ ಅಧಿಕಾರವೆಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು?” ಎಂದು ಆರಂಭಿಸಿ

ಅಕ್ಷೇಪಕರ ಗುಂಪು ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೇ ಅಕ್ಷೇಪಿಸಿ ದೋಷಗಳನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹಿದನು. ಅನೇಕರು ಲ್ಯೂಥರನ ಪಕ್ಷವನ್ನೆತ್ತಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು (Protestants) ತಾವೆಂದು ಪೋಪನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಆಚಾರಗಳನ್ನೂ ವರ್ಜಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕರಾಗಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು.

ಲ್ಯೂಥರನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಒರಟುತನವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ವುಲ್ಫಿಯೊಬ್ಬನು. ದೊರೆಯಾದ ಹೆನ್ರಿ ಕೂಡ ಸುಶಿಕ್ಷಿತನಾದವನಲ್ಲವೇ? ಲ್ಯೂಥರ್ ಪೋಪನನ್ನು ಪ್ರತಿ

* ಲ್ಯೂಥರನಂತೆಯೇ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಬೇರೆಯಾದವರಲ್ಲಿ **ಅಲ್ರಿಕ್ ಸ್ವಿಂಗ್ಲಿ** (Ulrich Zwingli) ಮತ್ತು **ಜಾನ್ ಕ್ಯಾಲ್ವಿನ್** (John Calvin) ಎಂಬುವವರೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಸ್ವಿಡ್ಜರ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿದ್ದರು.

ಭಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಹೆನ್ರಿ ಪೋಪನಪಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಲ್ಯೂಥರಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಪೋಪನಿಂದ ಒಂದು ಬಿರುದು ರಾಜದೃಷ್ಟಿ (Feidi Defensor) ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಹೆನ್ರಿಗೆ ಪೋಪನಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಾಜವಾದ ಭಕ್ತಿಯೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ತನಗೆ ಪ್ರಯೋಜನತೋರಿದಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮತಾಚಾರಪರಿಷ್ಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿಧಾನವಾಗಿಯೂ ಉಪಾಯವಾಗಿಯೂ ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ವುಲ್ಫಿಗೆ ಹೆನ್ರಿಯ ಉದ್ಧರುಟುತನದಿಂದಲೇ ವಿಷಮಸಮಸ್ಯೆಯೊಂದುಂಟಾಯಿತು. ಯಾವುದೋ ಅಲ್ಪವಿಷಯವು ಮಹತ್ಪರಿಣಾಮಕಾರಕವಾಯಿತು.

ಹೆನ್ರಿ ಕಥರಿನಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದನಷ್ಟೆ. ಆ ರಾಣಿಯು ಧರ್ಮಿಷ್ಠೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ರಾಜನು ಸ್ವೀನಿಸ್ತೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಸ್ತೇಹಕಟ್ಟಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ವುಲ್ಫಿಯ ಸಲಹೆಗೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ತೋರಿದ್ದಳು. ಬೇರಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಆಕೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ತೋರಿದವಳಲ್ಲ. ಈ ರಾಣಿಯೊಡನೆ ಸಂಸಾರಕಟ್ಟಿ 17 ವರ್ಷಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಮೇರಿ ಎಂಬ ಮಗಳೊಬ್ಬಳು ಮಾತ್ರ ಹುಟ್ಟಿದವರಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದಳು. ಹೀಗಿದ್ದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಹೆನ್ರಿ ಬೇಸರಗೊಂಡನು. ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯಿಗೆಳತಿಯರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಆನ್ ಬೋಲೇನ್ (Anne Boleyn) ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಹೆನ್ರಿ ಕಂಡು ನೋಹಿಸಿ ಮದುವೆ ಆ ಬೇಸರಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ.

ಆನ್ ಬೋಲೇನ್ ಆನಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ದಾರಿ ಯಾವುದು? ಆಗ ತಾನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮದುವೆಯು ಅಧರ್ಮವೆಂದು ಹೆನ್ರಿಗೆ ತೋರಿತು; ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಥರಿನಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳತೊಡಗಿದನು. ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ವಿಧವೆಯನ್ನು ತಾನು ಮದುವೆಯಾದುದು ಅಧರ್ಮವಾಯಿತೆಂದೂ ಆ ಅಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಪುತ್ರಸಂತಾನವಿಲ್ಲವಾಯಿತೆಂದೂ ವುಲ್ಫಿಯೊಡನೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡನು. “ಆ ಮದುವೆಗೆ ಹಿಂದಣ ಜಗದ್ಗುರು ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲವೇ?” ಎಂದರೆ “ಆ ಗುರುಗಳು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ಪೋಪರೂ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಒಬ್ಬ ಪೋಪ್ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬಾತನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಬಹುದು” ಎನ್ನುವವನಾದನು. ಹೇಗಾದರೂ ಪೋಪನನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿ ಕಥರಿನಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿಸುವಂತಹ ಶ್ರೀಮುಖವನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ತರಿಸುವಂತೆ ದೊರೆ ವುಲ್ಫಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು.

* ಕ್ರೈಸ್ತರಲ್ಲಿ ಏಕವಿವಾಹವೇ ಸದಾಚಾರ. ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಡದಿರನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನಿಷೇಧ. ಮುಸಲ್ಮಾನರಲ್ಲಿ ಬಹುಪತ್ನೀತ್ವವುಂಟು; ಹಿಂದೂಮತದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಲ್ಲವಾದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅಕ್ಷೇಪವಿಲ್ಲ. ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತಸ್ಥರಲ್ಲಿ ದುರಾಚಾರವೆನಿಸಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಮೆಂಬರು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ.

1527 ರಲ್ಲಿ 7ನೆ ಕ್ಲೆಮೆಂಟ್ (Clement VII) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪೋಪನ ಬಳಿಗೆ ಈ ವಿವರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿತು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪೋಪನು ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ನ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿದ್ದನು. ಕಥರೀನ್ ಆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಗೆ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನಾದವಳು; ಆಲ್ಲದೆ ಆಗತಾನೆ ಹೆನ್ರಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯವರಿಯೊಡನೆ ಸಖ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದನು. ಹೆನ್ರಿಯ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಗೆ ಕೋಪ, ಸಲ್ಲಿಸದೆಹೋದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆಂದಾದರೂ ತನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಬಹುದಾದ ಹೆನ್ರಿಯಂಥ

ರಾಜನಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನ—ಈ ರೀತಿ ಪೋಪನಿಗೆ ಉಭಯ ಪೋಪನ ಸಂಕಟ ಸಂಕಟ ತೋರಿತು. ನಡೆದ ಮದುವೆಯು ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಪ್ರದಾಯ ಗಳಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದಿತೇ, ಹಿಂದಿನ ಪೋಪ್ ಮಾಡಿದ ನಿಶ್ಚಯವು ತಪ್ಪಾಗಿದ್ದಿತೇ ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳ ಚಿಂತನೆಯು ಪೋಪನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ರಾಜಕೀಯಯೋಚನೆಗಳಷ್ಟು ಹಿಡಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ಉಭಯಸಂಕಟದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆದಷ್ಟು ನಿಧಾನವಾದುವುದೇ ಉಪಾಯವೆಂದು ಆ ಪೋಪ್ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅಕ್ರಮವೇನಾದರೂ ಕಂಡುಬಂದಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯು ಅಧರ್ಮವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲು ಒಂದು ವಿಚಾರಣಾಸಭೆಯನ್ನು 1528 ರಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದನು. ಕಾರ್ಡಿನ್‌ಲ್ ವುಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಡಿನ್‌ಲ್ ಕ್ಯಾಂಪೆ ಗಿಯೋ (Cardinal Campeggio) ಎಂಬಿಬ್ಬರನ್ನು ಸಭಿಕರಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿಯೇ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿರತಕ್ಕವರೇ ಸಭಿಕರಾದಾಗ ಅನುಕೂಲವಾಗುವ ವಿಲಂಬಿತ ವಿಚಾರಣೆ ದೆಂದು ಹೆನ್ರಿ ನಂಬಿದನು. ಆದರೆ ಪೋಪನು ಕ್ಯಾಂಪೆಗಿಯೋ ವಿಗೆ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಆದಷ್ಟು ವಿಳಂಬವಾಗಿ ನಡೆಸತಕ್ಕುದೆಂದು ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟನು. ಅದನ್ನನುಸರಿಸಿ ಆ ಕಾರ್ಡಿನ್‌ಲ್ 1529ರ ವರೆಗೂ ತಡವಾಡಿ ಕಡೆಗೆ ಸಭೆ (Decretal Commission) ಯನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದನು. ಯಾವುದಾದರೂ ಮಠದಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತಿಯಂತೆ ಸೇರಿಬಿಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲ ತೊಂದರೆಯೂ ತಪ್ಪಿತೆಂದು ಕಥರೀನ್‌ನಿಗೆ ಸೂಚನೆಕೊಡಿಸಿದರು. ಆಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಗೆ ನ್ಯಾಯಕೊಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಯೋಚನೆಯೇ ಯಾರಿಗೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪೋಪನು ರೋಮುಕಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಯೇ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯತಕ್ಕುದೆಂದು ಆಜ್ಞೆ ಕೊಟ್ಟನು. ರಾಜನಿಗೆ ಕೈಗೆಬಂದ ತುತ್ತು ಬಾಯಿಗಿಲ್ಲದಂತಾಗಿ ವುಲ್ಲಿಯು ಮೇಲೆ ಕೋಪಬಂತು. ವುಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಗೆದು ದೊರೆ ರೇಗಿದನು.

ನಿಜವಾಗಿ ವುಲ್ಲಿ ದೊರೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಡಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದೇ ಯತ್ನಿಸಿದ್ದನು. ನಿಧಾನವಾದುದಕ್ಕೆ ವುಲ್ಲಿ ಬಾಧ್ಯನಲ್ಲ. ವುಲ್ಲಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಠಾಪನು ಕಥರೀನ್‌ನನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಹಿತವಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಆನ್‌ಬೋಲೇನ್‌ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗು

ವುದು ಹಿತವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಫ್ರಾನ್ಸದೇಶದಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ವುಲ್ಲಿಗೆ ಫ್ರೆಂಚ್ ರಾಜಪುತ್ರಿಯನ್ನು ತಂದು ರಾಜನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದಿತ್ತು. ಹೇಗಿದ್ದರೇನು? ಎಷ್ಟು ದೂರಾಲೋಚನಾಪರನಾಗಿದ್ದರೇನು? ಹುಲಿಯಂತಹ ರಾಜನ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದಮೇಲೆ ಉಳಿವೆಲ್ಲಿಯದು? ರಾಜನೊಬ್ಬನನ್ನು ನೆಚ್ಚಿ ವುಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ವಿರೋಧವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಶ್ರೀಮಂತರು ಅವನಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆಸಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದವರು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಅವನನ್ನು ಪರಮಡಾಂಭಿಕನೆಂದು ಬಗೆದಿದ್ದರು. ರಾಜನು ಇದ

ವುಲ್ಲಿಯ ಪತನ ನ್ನರಿತಿದ್ದು ಎಲ್ಲರಪರವಾಗಿ ತಾನು ನ್ಯಾಯಮಾಡುವವನಂತೆ ವುಲ್ಲಿಯನ್ನು ಮಂತ್ರಿಪದವಿಯಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ಆತನ

ಅಸ್ತಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡನು. ವುಲ್ಲಿ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ರನಾಗಿ ಯಾರ್ಕ್ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಅದುವರೆಗೂ ಆಚರಿಸದಿದ್ದ ವ್ರತನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕಠೋರವಾಗಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತಂದುಕೊಂಡನು. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪುನಃ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆಯುವ ಪಿತೂರಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟುದರಿಂದ ಹೆಸ್ರಿಗೆ ಈತನನ್ನು ಸರ್ವನಾಶಗೊಳಿಸಲು ಆಸ್ಪದ ದೊರಕಿತು. ರಾಜನು ರಾಜದ್ರೋಹದ ಆಪಾದನೆ ಹೊರಿಸಿ ವುಲ್ಲಿಯನ್ನು ಹಿಡತರಿಸಿದನು. ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತ ವುಲ್ಲಿ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯಿಂದ ನರಳುತ್ತ "ದೊರೆಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಾತೋರಿದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದುಪಾಲನ್ನಾದರೂ ದೇವರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿದ್ದರೆ ಈ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ನನ್ನ ಕೈಬಿಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ" ಎನ್ನುತ್ತ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟನು. ಸ್ವಾರ್ಥಪರನಾದ ಹೆಸ್ರಿ ವುಲ್ಲಿಯನ್ನು ಕೆಟ್ಟವನೆನಿಸಿ ತಾನೊಳ್ಳೆಯವನೆನಿಸಿದನು. ತನಗೆ ಪ್ರಯೋಜನತೋರಿದಾಗ ತನ್ನ ಸೇವಕರಲ್ಲಿ ಕೃತಘ್ನನಾಗಲು ಹೆಸ್ರಿಯು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ವುಲ್ಲಿಯನ್ನೇನೋ ಕೆಲಸದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಆದರೆ ರಾಜನು ತನ್ನಿಷ್ಟವನ್ನು ಸಫಲಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ? ಹೇಗಾದರೂ ತನಗನುಕೂಲವಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನಮಾಡುವಂತೆ ಪೋಪನನ್ನು ಬಲವಂತಗೊಳಿಸಲು ಹೆಸ್ರಿ ಇತರ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಫ್ರೆಂಚ್ ರಾಜನ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಮೂಲಕ ಪೋಪನನ್ನು ಬಲವಂತಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ನೆರವೇರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ದೊರೆಗೆ ಅದರಿಂದ ಯಾವಪ್ರಯೋಜನವೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಮನ

ವಿಚ್ಛೇದದ ಸಾಧನೆ ಬಂದಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದ ಹೆಸ್ರಿಗೋಸ್ಕರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಚಾರ್ಲ್ಸ್ ನ ಹಗೆತನವನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಏತಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು

ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಮುಂದೆಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ತರುವಾಯ ಹೆಸ್ರಿಯು ತನ್ನ ಪಕ್ಷವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ಪಂಡಿತವರ್ಗದವರನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪಂಡಿತಪುರೋಹಿತವರ್ಗದವರನ್ನೂ ಕಟ್ಟಲು ತೊಡಗಿ ಆ ಮೂಲಕವಾದರೂ ಪೋಪನಿಂದಾಗಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕೆಲಸ

ವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಯೋಚಿಸಿದನು. ವಿಧೇಯರೂ ಭಯಸ್ಥರೂ ಆದ ಪ್ರಜೆಗಳು ತಮ್ಮ ರಾಜನ ಅಭಿಮತಕ್ಕೆ ತಲೆಬಾಗಿದರು. ಆಗಲೂ ಪೋಪನು ಅನುಕೂಲನಾಗಿ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಪೋಪನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೇ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಸುವ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಹೆನ್ರಿ ಬೆಳೆಸಿದನು.

ತಾನು ಹಿಡಿದ ಹುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಬೆಂಬಲವುಂಟೆಂದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಡಲು ಹೆನ್ರಿ 1529ರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆಸಿ ದೇವಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದವರಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಕೆಲವು ದುರಾಚಾರಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸತಕ್ಕ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಗೊಳಿಸಿದನು. ಪ್ರಜಾಪ್ರಮುಖರು ಭಯಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ ರಾಜನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಂಡರು. ತರುವಾಯ ರಾಜನು

ರೆಫರ್ಮೇಷನ್

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್

1529—1534

ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದವರ ಕೂಟವನ್ನು ಕರೆಸಿ ಅವರ ವರ್ತನೆ ಯಲ್ಲಿದ್ದ ಯಾವುದೋ ಹಲಕೆಲವು ಅಕ್ರಮಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅಪರಾಧಿಗಳೆಂದು ಸಾಧಿಸಿದನು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಭಯಪಟ್ಟು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ದಂಡವನ್ನು ತೆರಲೊಪ್ಪಿದರು. ಆದರೆ ರಾಜನು ಅವರನ್ನೆ ಸ್ವಾಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ

ಚರ್ಚುಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜನೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠಾಧಿಕಾರಿ (Royal Supremacy) ಎಂಬಂಶವನ್ನು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗಿಬಂತು. ಪೋಪನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಆದಾಯವನ್ನೂ ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದಲ್ಲಿ ಕ್ಲೆಮೆಂಟಿನ ಅಂಜಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿಕೊಡಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ರಾಜನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆದಾಯವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಲು ಮೊದಲಿಟ್ಟನು. 1532ರಲ್ಲಿ ಆನೇಟ್ಸ್ (Annates—ಅಂದರೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡ ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದವರು ಪೋಪಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಮೊದಲನೆ ವರ್ಷದ ವರಮಾನಗಳು) ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ರಾಜನಿಗೆ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕೆಂದು ಕಾನೂನಾಯಿತು. 1533ರಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪೀಲುಗಳ (Appeals) ಕಾನೂನೇಂಬುದು ರಚನೆಯಾಯಿತು. ಚರ್ಚುಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ನ್ಯಾಯವಿಚಾರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದುವರೆಗೂ ಕಡೆಯ ತೀರ್ಮಾನದ ಅಧಿಕಾರವು ಪೋಪನದಾಗಿತ್ತು. ಆತನಲ್ಲಿಗೆ ಅನೇಕ ಫಿರಾದುಗಳನ್ನು ಜನರೂ ಪುರೋಹಿತರೂ ಹೊರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬಾರದಾಯಿತು. ಈ ಎರಡಂಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪೋಪನಿಗೆ ದ್ರವ್ಯನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಆಗ ಕ್ಲೆಮೆಂಟ್‌ಪೋಪನು ಕೋಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಹೆನ್ರಿಗೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ತೋರಿ ಕಥರೀನ್ ರಾಣಿಯವಿವಾಹವು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಿ ಕಾಲವಾದನು; ಆತನ ತರುವಾಯ ಪೋಪನ ಪದವಿಗೆ ಬಂದ 3ನೆ ಪಾಲ್ (Paul III) ಎಂಬಾತನು ಹೆನ್ರಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರಹಾಕುವುದಾಗಿ ಹೆದರಿಸಿದನು. ಆಗ ಹೆನ್ರಿಯೂ ಕುಪಿತನಾಗಿ 1534ರಲ್ಲಿ ಸೂಪ್ರೆಮಸಿ ಕಾನೂನು

(Act of Supremacy) ಎಂಬುದನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೊಳಿಸಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಚರ್ಚುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನೊಪ್ಪ ದಿದ್ದವರು ರಾಜನೋಹಿಗಳಿಸುವಂತಾಯಿತು.

ಕ್ಯಾಂಟರ್ಬರಿಯ ಆರ್ಚ್‌ಬಿಷಪ್ ಕೆಲಸವು ಖಾಲಿಬಿತ್ತು. ಆ ಉದ್ಯೋಗ ಸ್ಥಾನೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾದವನು; ರಾಜಾ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನನಾಗಿದ್ದವನು. ಆ ವಿಜ್ಞೇದ ಪಾಪ್ಪಿ ಸದವಿಗೆ ರಾಜನು ಥಾಮಸ್ ಕ್ರ್ಯಾನ್ಮೆರ್ (Thomas Cranmer) ಎಂಬೊಬ್ಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ವಿದ್ವಾಂಸನನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದನು. ಈತನು ಲ್ಯೂಥರನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟವನು, ಒಳ್ಳೆ ವಿದ್ವಾಂಸ, ಶ್ರದ್ಧಾ ಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ವ್ರತನಿಷ್ಠನಾದವನು; ಆದರೆ ಹೆಬ್ಬರಿಗೆ ಅಂಜುತ್ತಲಿದ್ದವನು. ಈತನನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡುವವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಬ್ಬರಿ ಆನ್‌ಬೊಲೇನಳನ್ನು ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆರ್ಚ್‌ಬಿಷಪ್‌ಸದವಿಗೆ ಬಂದ ಕ್ರ್ಯಾನ್ಮೆರ್ ಪ್ರಮುಖ ಪಾದ್ರಿಗಳಸಭೆಸೇರಿಸಿ ಕಥರೀನ್‌ರಾಣಿಯ ಎರಡನೆಮದುವೆಯು ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧ ವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು; ಆತನ ತೀರ್ಮಾನವೇ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ತೀರ್ಮಾನವಾಗಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ ಯಾವ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯನ್ನೂ ಎತ್ತದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅದನ್ನೊಪ್ಪ ಬೇಕಾಯಿತು. ಆರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗದಿದ್ದ ವಿವಾಹವಿಚ್ಛೇದದ ವಿಚಾರವು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧರವಾಯಿತು. ಹೆಬ್ಬರಿ ತನ್ನಿಷ್ಟವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಪೋಪನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಅದರೊಂದಿಗೆ ರೋಮನ್‌ಕ್ಯಾಥೊಲಿಕ್‌ಚರ್ಚಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ನಾಶಮಾಡಿದನು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಚರ್ಚುಗಳು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವೂ ಸ್ವತಂತ್ರವೂ ಆದವು. ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಲ್ಯೂಥರನ ಮಾರ್ಗದವರು ಪ್ರತ್ಯೇಕರಾದಂತೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆದಹಾಗೆತೋರಿತು. ಆದರೆ ಹೆಬ್ಬರಿಗೆ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ಮತಸುಧಾರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗಲಿ ಅಂಗೀಕಾರವಾಗಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಲ್ಯೂಥರನ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಉಗ್ರಗಾಮಿಗಳೆಂದೂ ಪೋಪನಭಕ್ತರನ್ನು ಮೂಢರೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತ ಹೆಬ್ಬರಿಯ ದಾರಿ ಹೆಬ್ಬರಿ ತಾನುಹಿಡಿದ ಮಾರ್ಗವೇ ಹಿತವೆಂದೂ ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗ (Via Media)ವೆಂದೂ ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಪೋಪನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿದುದು ರಾಜಕೀಯರೀತಿಯ ತಿದ್ದುಪಡಿಸುವುದು. ರಾಜ್ಯದ ಸ್ವತ್ತು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಉಳಿಯಿತು; ದ್ರವ್ಯವು ಹೊರಗೋಡುವುದು ನಿಂತಿತು. ಆದರೆ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಮೊದಲಾದುದು ಅಲ್ಲಿಗೇ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರ್ಯಾನ್ಮೆರ್ ಮುಂತಾದ ಕೆಲವರಿಗೆ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಆದರವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅನೇಕವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೂ ಪುರೋಹಿತರಿಗೂ ಪೋಪನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪದಿರುವುದು ಪಾತಕವಾಗಿತೋರಿತ್ತು.

ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಂತೂ ಅಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿದ್ದು ವಿಚಾರಹೀನರಾಗಿದ್ದರು. ಹುಲಿಯಂತಾಡಿದ ಹೆನ್ರಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನಗೊಂಡವರನ್ನು ದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿ ಮಾಡಿದನು. ರಾಜಾಧಿಕಾರವು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪರಮೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು; ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವಾಯಿತು.

ರಾಚೆಸ್ಟರಿ (Rochester) ನಲ್ಲಿ ಬಿಷಪ್ಪಾಗಿದ್ದ ಫಿಷರ್ (Fisher) ಎಂಬಾತನು ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧನೂ ವಯೋವೃದ್ಧನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ವಿದ್ವಾಂಸನೂ ಆಚಾರನಿಷ್ಠನೂ ಆಗಿ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನಿಗೆ ರಾಜನವರ್ತನೆಯು ಸರಿದೋರಲಿಲ್ಲ. ವುಲ್ಫಿ ತೀರಿಹೋದತರುವಾಯ ಚಾನ್ಸೆಲರ್ ಪದವಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸೆರ್ ಥಾಮಸ್ ಮೋರ್ (Sir Thomas More) ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದ್ವಾಂಸನಿಗೂ ರಾಜನ ವರ್ತನೆಯು ಹುಷ್ಕವೆನ್ನಿಸಿತು. ಮೋರನು ರಾಜನ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠಾಧಿಕಾರವನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದೇ ಮೇಲೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತನ್ನ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದನು. ಎಲ್ಲರ ಗೌರವಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದ ಈ ಇಬ್ಬರೂ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಬಂತು. 1533ರಲ್ಲಿ ಆನ್‌ಬೋಲೇನಳಿಗೆ ಎಲಿಸಬೆತ್ (Elizabeth) ಎಂಬ ಮಗಳು ಹುಟ್ಟಿದಳು. ವಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಥರೀನಳ ಮಗಳಾದ ಮೇರಿಗೆ ಯಾವಹಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಮುಂದೆ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಎಲಿಸಬೆತ್ತಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಹಕ್ಕುಂಟೆಂದೂ ಸಾಧಿಸಿದ ರಾಜನು 1534ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟದಧಿಕಾರವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವ ಒಂದು ಕಾನೂನನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ವಿರೋಧಿಗಳ ದಂಡನೆ ನಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದನು. ಇದಲ್ಲದೆ ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನೊಪ್ಪದಿದ್ದವರು ರಾಜದ್ರೋಹದದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ಶಾಸನವೂ ರೂಪಗೊಂಡಿತು. ಮೋರ್ ಮತ್ತು ಫಿಷರ್ ಇಬ್ಬರೂ ಎಲಿಸಬೆತ್ತಿಗಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರವು ಮೇರಿಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಎಲಿಸಬೆತ್ ಹಕ್ಕನ್ನು ಅವರು ಒಪ್ಪಿದರು; ಮೇರಿಗೆ ಯಾವಹಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲವೆಂದಾಗಲಿ ಪೋಪಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯಿಲ್ಲವೆಂದಾಗಲಿ ಒಪ್ಪದಾದರು. ಇವರಂತೆಯೇ ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದಾನೊಂದು ಮಠದಸನ್ಯಾಸಿಗಳೂ ರಾಜನಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ರಾಜನು ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳೆಂದು ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದನು. ಜನರು ಹಾಹಾಕಾರಪಡುವಂತಾಯಿತು. ಆದರೆ ಹುಚ್ಚುಹುಲಿಯಂತೆ ತೋರಿದ ಹೆನ್ರಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಭಯಪಟ್ಟರು. ಹೆನ್ರಿಯಾದರೋ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಯಾವಬಗೆಯ ಅಡ್ಡಿಯೂ ವಿರೋಧವೂ ತೋರದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಲು ಮನಸ್ಸುಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜನು ಹೊಸಮಂತ್ರಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ವುಲ್ಫಿಯ ಕೈಕೆಳಗೆ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥನಾಗಿದ್ದ ಥಾಮಸ್ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ (Thomas Cromwell) ಏನಾತನು ಸಮರ್ಥನಾಗಿಯೂ ವಿಧೇಯನಾಗಿಯೂ

ಇದ್ದನು. ಆತನನ್ನು ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಾಜನು ಮಠಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವುದೆಂದು ನಿಯೋಗಿಸಿದನು. ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ ವಿಧ್ವಾಂಸನೇನೋ ಅಲ್ಲ; ಆದರೆ ತನ್ನ ಮೇಲ್ಮೈಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಜಾಣನಾಗಿಯೂ ಕೈಕೊಂಡ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದನು. ದೊರೆಯ ಇಂಗಿತವನ್ನು ತಿಳಿದು ಈತನು ಮಠಗಳ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಯ ವಿರಕ್ತರವರ್ತನೆಯನ್ನೂ ತನಿಖೆಮಾಡಲು ನೊದಲಿಟ್ಟನು. ಹಿಂದಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತರೂ ಇತರಜನರೂ ಈ ವಿರಕ್ತರಮಠ

(Monasteries)ಗಳಿಗಾಗಿ ಅನೇಕದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ

ವಿರಕ್ತರ ಮಠಗಳು ದ್ದರು. ವಿರಕ್ತರು ಮಠಗಳಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಸುತ್ತಮುತ್ತಣ ಜನರಿಗೆ ಅನ್ನದಾನಜ್ಞಾನದಾನಮಾಡುತ್ತ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳಿಂದಿದ್ದು ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿರಕ್ತರಕೂಟಗಳೂ ಅನೇಕವಾಗಿದ್ದವು. ಅವರು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಗುಂಪಿನ ಕಟ್ಟಳೆಗಳಿಗೊಳಗಾಗಿ ಯೂರೋಪಿನ ಬೇರೆಬೇರೆಡೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಖ್ಯಪೀಠಗಳ ಗುರುಗಳ ವಶವರ್ತಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. 15ನೆ ಶತಮಾನದಿಂದೀಚೆಗೆ ಹಲಕೆಲವುಕಾರಣಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತರಗುಂಪುಗಳು ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ನೀಗುತ್ತಿದ್ದವು. ವಿರಕ್ತರಾದವರನೇಕರಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವೂ ಅಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ತೋರಿಕೊಂಡು ದಲ್ಲದೆ ಮಠಗಳಿಗೆ ಜನರು ದಾನಮಾಡುವುದೂ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ವುಲ್ವಿಯೇ ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಕೆಲವು ಮಠಗಳ ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಆ ಮೂಲಕ ಒಂದೆರಡು ಪಾಠಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದನು. ವುಲ್ವಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದುದು ವಿರಕ್ತರ ದುಷ್ಟ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ; ರಾಜನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದುದು ತನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಧಿಕಾರಸ್ಥಾನೆ. ಮಠಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಸನ್ಯಾಸಿಸನ್ಯಾಸಿನಿಯರು ದೇಶದ ಹೊರಗಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಯಾಜಮಾನ್ಯದಲ್ಲಿವರೇ ವಿನಾ ರಾಜನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ; ಪೋಪನಿಗೆ ವಶವರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಪೋಪನಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯಭಕ್ತಿವಿನಯಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರದ ಹೊರಗಿದ್ದವರನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಿಬಿಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರಾಜನು ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ಲನನ್ನು ನಿಯೋಗಿಸಿದನು.

ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ಲನ ಯಾಜಮಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಠಗಳತನಿಖೆ 1535ರಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಅನೇಕೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತರು ಅಯೋಗ್ಯರಾಗಿ ನೀತಿಹೀನರಾಗಿದ್ದರು. ದೋಷಾರೋಪಣೆಗಾಗಿಯೇ ನಿಯುಕ್ತರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೆಲವೇಳೆ ಇಲ್ಲದ ದೋಷಗಳನ್ನೂ

ಹೊರಿಸಿ ರಾಜನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿದರು. ಮಠಗಳೆಲ್ಲ

ಮಠಗಳ ನಾಶ ಪಾಪಕೂಪಗಳೆಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ರಾಜನೂ ಮಂತ್ರಿಯೂ 1536ರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಮಠಗಳನಾಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಶಾಸನಮಾಡಿಸಲು ಉದ್ಯುಕ್ತರಾದರು. 200ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವಾರ್ಷಿಕವರಮಾನವಿದ್ದ ಮಠಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಬೇಕೆಂದು ಕಾನೂನಾಯಿತು. ಆ ಮಠಗಳ ಆಸ್ತಿ

ಪಾಸ್ತಿಗಳು ರಾಜಸ್ವಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು; ಅಲ್ಲಿಯ ಸನ್ಯಾಸಿವರ್ಗದವರು ಚಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾದರು. ಇದರಿಂದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಳವಳದೊಲಿತು. ಉತ್ತರ ಭಾಗದ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯರಾದ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳೇ ಇದ್ದು ಜನರಿಗೆ ನಾನಾರೀತಿಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರೂ ಭಯಭಕ್ತಿಯುತರಾಗಿದ್ದರು. ಮಠಗಳು ಹಾಳಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಅವರು ಸಹಿಸದೆಹೋದರು. ಯಾರ್ಯಾಜ್ಯೇರಿನ ಜನರ ಅಸಮಾಧಾನವು ದಿನೇದಿನೇ ಹೆಚ್ಚಿ ಜನರು ಗುಂಪುಗೂಡಿದರು. ರಾಬರ್ಟ್ ಆಸ್ಕ್ (Robert Aske) ಎಂಬಾತನು ಅವರ ಮುಖಂಡನಾದನು. ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಯಾತ್ರೆ ಹೊರಟಂತೆ ಹೊರಟು ಪೂರ್ವಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಅರಿಕೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ನಿಶ್ಚಯಕ್ಕೆ (Pilgrimage of Grace) ಬಂದರು.

ರಾಜನೊಳ್ಳೆಯವನೆಂದೂ ಮಂತ್ರಿಗಳು ನೀಚರೆಂದೂ ಈ ಒಳ್ಳಿಮೇಜ್ ಆಫ್ ಗ್ರೇಸ್ ಜನರ ನಂಬಿಕೆ; ಏಕೆಂದರೆ ರಾಜಭಕ್ತಿಯು ಅವರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಉತ್ತರದ ಕಡೆಯಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಗುಂಪು ಕೂಡಿ ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಹೊರಟ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ರಾಜನು ನಾರ್ಫೋಕ್ ನ ಡ್ಯೂಕ್ (Duke of Norfolk)ನನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುವಂತೆ ನಿಯೋಗಿಸಿದನು. ಆ ಶ್ರೀಮಂತನು ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಜನರನ್ನೆ ದುರುಗೊಂಡು ಅವರ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ರಾಜನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಪರಿಹರಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳಿ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದನು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜನರ ಗುಂಪು ಚದರಿಹೋಯಿತು. ಇದನ್ನೇ ನೆಪಮಾಡಿಕೊಂಡು ರಾಜನು ಯೋರ್ಕ್ ನಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನವೊಂದನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ಲೇಶವನ್ನೂ ರಾಜನು ಇದರಿಂದ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ರಾಜನು ಹಿಡಿದಮಾರ್ಗವು ಜನರಿಗೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅಂಶವು ಈ ವಿಚಿತ್ರಯಾತ್ರೆಯಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ದೊಡ್ಡ ಮಠಗಳಿಗೆ ವಿನಾಶಕಾಲವೂ ಒದಗಿತು. 1536 ರಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂವೆಲ್ ಮುಂತಾದ ರಾಜಾಧಿಕಾರಿಗಳು ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಮಠಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಹೊರಿಸಿದರು; ಸುಳ್ಳುತಪ್ಪುಗಳನ್ನೂ ಆರೋಪಿಸಿದರು.

ಮೂರುವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮಠಗಳ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ರಾಜನ ಮಠಗಳ ಆಸ್ತಿಯ ಕೈಸೇರಿತು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಈ ಬಗೆಯ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನು ಪರಿಣಾಮ ಣಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿದರು. ಹೀಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಸಹಡಗುಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಹೊಸಬಿಷಪ್ಪರಿಗಾಗಿಯೂ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಮೊದಮೊದಲುಹೇಳುತ್ತಿದ್ದು ಕಡೆಗೆ ರಾಜನು ಆ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ತನ್ನ ಇಷ್ಟಮಿತ್ರರಿಗಾಗಿ ಬಹುಮಾನವಾಗಿಹಂಚಿಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೆಕೆಲವನ್ನು ಮಾರಿಬಿಟ್ಟನು. ಒಟ್ಟು ಆಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗಮಾತ್ರ ಹಡಗುಗಳಿಗೂ ಚರ್ಚುಗಳ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ ವಿನಿಯೋಗವಾಯಿತು; ಬಹುಭಾಗವು ರಾಜನ ದುಂದುಗಾರಿ

ಕೆಗೆ ಸಾಲಾಯಿತು. ಶ್ರೀಮಂತಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಠಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಅವರ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಆಶ್ರಿತರಾದ ಹೊಸಶ್ರೀಮಂತರು ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದಲೂ ರಾಜನ ಅಧಿಕಾರವು ಬಲಗೊಂಡಿತು. ಆದರೆ ಮಠಗಳ ವಿನಾಶದಿಂದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಕಷ್ಟಗಳುಂಟಾದವು. ಪವಿತ್ರಮಂದಿರಗಳು ಹಾಳಾಗಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಳವಳ ತೋರಿತು. ಮಠಗಳ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡ ಹೊಸಸ್ಥಿತಿವಂತರು ತಮ್ಮ ಲಾಭಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಆಸೆಪಟ್ಟು ಕೂಲಿನಾಲಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಡಜನರಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಡದಾದರು. ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೆ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಂದ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದ ದಾನಧರ್ಮಗಳು ನಿಂತುಹೋದವು.

ವಿರಕ್ತರ ಕೂಟಗಳು ಧ್ವಂಸವಾದಮೇಲೆ ಮತಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳು ತೋರಿವವು. ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಮಾಯವಾದವು, ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಕೆಲವು ಹಬ್ಬಗಳು ನಿಷಿದ್ಧವಾದವು. ಕ್ರಾಸ್ಟ್‌ಮಾನ್ ಮತ್ತು ಕ್ರಾಸ್ಟ್‌ಮಾನ್ ಇಬ್ಬರೂ ಜರ್ಮನಿಯ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಂತೆ ತಾವೂ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ತನಕಪಟ್ಟು ಚರ್ಚಿನ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರನ್ನು ನಿಯೋಗಿಸುವಂತೆ ದೊರೆಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದರು. ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದ ಹ್ಯೂ ಲಾಟಿಮರ್ (Hugh Latimer) ಮುಂತಾದ ಹಲಕೆಲವರನ್ನು ರಾಜನು ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿಡಿಸಿದನು. ಆದರೆ ರಾಜನು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರನ್ನು ದಂಡಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು. ಲ್ಯಾಥರನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದವರನ್ನೂ ತನ್ನ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದವರನ್ನೂ ರಾಜನು ಜೀವಸಹಿತ ಸುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು; ಇಲ್ಲವೆ ತಲೆಕಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಜನು

ಸುಧಾರಣೆ

ನಡೆಸಿದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಶ್ಲಾಘ್ಯವೆನಿಸಿದುದು ಒಂದೇ. ಏನಂದರೆ ಬೈಬಲ್ಲಿನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾಂತರ.

ಟೆಂಡಲ್ (Tyndall) ಎಂಬ ಭಕ್ತನು ಹಿಂದೆಯೇ ಬೈಬಲ್ಲಿನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದ್ದನು. ಅದನ್ನು ಕ್ರಾಸ್ಟ್‌ಮಾನ್ ಪರಿಷ್ಕರಗೊಳಿಸಿದಮೇಲೆ ರಾಜನು ಅದನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ ಪ್ರತಿಚರ್ಚಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇಡುವಂತೆ ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಅವೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನೆದರ್‌ಲೆಂಡ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಟೆಂಡಲ್‌ನನ್ನು ಹಿಡಿದು ದಂಡಿಸುವಂತೆ ಅಲ್ಲಿಯಪ್ರಭು ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಹೆನ್ನೆ ಸೂಚಿಸಿದನು. ಸ್ವಾರ್ಥ ಪರನೂ ಉಪಾಯಗಾರನೂ ಆದ ದೊರೆಯು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರೆ ಜನರ ಅಸಮಾಧಾನಹೆಚ್ಚಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅವಿಶ್ವಾಸ ಬೆಳೆಯುವುದೆಂದು ತಿಳಿದನು. ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಸಿಕ್ಕಿದಷ್ಟು ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಯನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡಮೇಲೆ ಅತ್ತ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟನಾಗಿಯೂ ಆಗದೆ ಇತ್ತ ರೋನುನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ನಾಗಿಯೂ ಇರದೆ ಅಡ್ಡಗೋಡೆಮೇಲೆ ದೀಪವಿಟ್ಟಂತೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಇದ್ದುಕೊಂಡು 'ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗ'ವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಇಲ್ಲದಂತಿದ್ದನು.

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ರಾಜನನ್ನು ಕಂಡು ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದಿದ್ದರು. 1539ರಲ್ಲಿ ಮಠಗಳ ವಿನಾಶವು ಪೂರ್ತಿಯಾದಾಗ ರಾಜನು ತಾನೇ ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಪ್ರಕಟನೆಗೊಟ್ಟು ಶಾಸನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದೆಂದು ಆ ಸಭೆಯವರು ಒಪ್ಪಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಜನರ ಅವಿಶ್ವಾಸದ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕಂಡ ಹೆನ್ರಿಯು ಕ್ರಾನ್ಮರ್ ಲ್ಯಾಟಿಮರ್ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ

ಅದುವರೆಗೂ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿ ಪೂರ್ವಾಚಾರಗಳ ನಲ್ಲಿ* ಆರಂಶಗಳ ಕಾನೂನು (Six Articles) ಎಂಬುದನ್ನು

ಅನುಲಂಛನೆ ರೂಪಗೊಳಿಸಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಂದನು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥೊಲಿಕ್ರಿಗೆ ಅವಶ್ಯವೆಂದೂ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಿಗೆ ಮೌಢ್ಯವೆಂದೂ

ತೋರಿದ ಆರು ಆಚಾರಗಳು ಅವು. ಆರಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಆಚಾರಗಳೇ ಇರಬೇಕೆಂದೂ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧತೋರಿದವರು ಅಸರಾಧಿಗಳೆಂದೂ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನ ತೋರಿತು. ಲ್ಯಾಟಿಮರ್ ಕೆಲಸಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟನು. ಹೊಸರೀತಿಯನ್ನು ಅನುಲಂಛಿಸಿ ವಿವಾಹಿತನಾಗಬೇಕೆಂದು ಮನಮಾಡಿ ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದ ಕ್ರಾನ್ಮರ್ ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ದೇಶಾಂತರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು ವಿಧೇಯರಾಗದೆ ದಂಡನೆಗೊಳಗಾಗಿ ಸೆರೆಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರು. ಸ್ವಪ್ರಯೋಜನಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಗನಾದ ಹೆನ್ರಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹೆಸರು ಕೆಡಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಯಾವ ಸುಧಾರಣೆಗೂ ಅವಕಾಶಕೊಡದೆಹೋದನು.

ಇತರ ಆರಂಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೆನ್ರಿ ಅತಿಮುಷ್ಟನಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದನು. ಆನ್ಬೊಲೇನಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಎಲಿಸಬೆತ್ ಎಂಬ ಕುವರಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ರಾಣಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜನು ದೋಷಾರೋಪಣೆಮಾಡಿದನು. ಹಿರಿಯರಾಣಿಯಾಗಿ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಥರೀನ್ ರಾಣಿಯು ದುಃಖದಲ್ಲಿಯೇ ಕೊರಗುತ್ತಿದ್ದು ಅದೇಸಮಯದಲ್ಲಿ ತೀರಿಹೋದಳು. ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ

ಮೂರನೆ ಮದುವೆ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಜೇನ್ ಸೀಮೂರ್ (Jane Seymour) ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ರಾಜನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಸೆಹುಟ್ಟಿತ್ತು. 1536ರಲ್ಲಿ ಆನ್ ರಾಣಿಯು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಶಿರಚ್ಛೇದ

*ಪೂರ್ವಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿದವು — ಯೂಕರಿಸ್ಟ್ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ರೊಟ್ಟಿಮಧ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಂಸರಕ್ತಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು, ಪಾದ್ರಿಗಳು ಅವಿವಾಹಿತರಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು, 'ಮ್ಯಾಸ್' ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳನ್ನು ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ನಡೆಸುವುದು, ಅವಸಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಾದ್ರಿಯ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ತಾನುಮಾಡಿದ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಆತನ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು; ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇವು ದುಷ್ಟವಾದುವೆಂದು ನಿರ್ಣಯ.

ನಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದಳು. ಆನ್ ರಾಣಿಯು ತಲೆಕೊಟ್ಟ ಮರುದಿನವೇ ರಾಜನು ಜೇನ್ ಸೀಮೂರಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು. 1537ರಲ್ಲಿ ಜೇನ್ ಗಂಡುಮಗುವನ್ನು ಹೆತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲವಾದಳು. ಗಂಡುಮಗು ಎಡ್ವರ್ಡ್ನಿಗೇ ಮುಂದಿನ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಹೆನ್ರಿ ತನಕಪಟ್ಟು ಎಲಿಸಬೆತ್ ರಾಜಪುತ್ರಿಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಅಡ್ಡಿ ತೋರದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಲು ಕ್ರಾನ್ವೆಲ್ಡನಿಂದ ಆನ್ ಬೊಲೇನಳ ಮದುವೆಯು ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಿಸಿದನು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೇರಿ ಮತ್ತು ಎಲಿಸಬೆತ್ ಇಬ್ಬರೂ ರಾಜಪುತ್ರಿಯರೂ ತಂದೆಯ ದೌಷ್ಟ್ಯದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟೆಯರಿಸಿಕೊಂಡು ಬೇಕಾಯಿತು. ತನ್ನ ಮನಬಂದಂತೆ ಆಡುತ್ತ ಎದುರಾದವರನ್ನು ಬಲಿಯಿಡುತ್ತಲಿದ್ದ ರಾಜನ ಪ್ರವರ್ತನೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಹಲಕೆಲವರು ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಸಿತೂರಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಯತ್ನಿಸಿ ರಾಜನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಶಿರಚ್ಛೇದನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಮತವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಪ್ರವರ್ತನೆಯು ಅನೇಕರಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತ್ತು. ಸ್ವಂತಜೀವನದಲ್ಲಂತೂ ರಾಜನು ರಾಕ್ಷಸನಡಾಗೆಯೇ ಕಂಡುಬಂದನು. ಆತ್ಮಂತವಿಧೇಯನಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಕ್ರಾನ್ವೆಲ್ಡನಿಗೆ ಕೂಡ ದುರ್ಗತಿ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.

ಆರಂಶಗಳ ಕಾನೂನು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಕ್ರಾನ್ವೆಲ್ಡಿಗೆ ಚಿಂತೆ ಹತ್ತಿತು. ರಾಜನ ವಿಶ್ವಾಸವು ಹಿಂದಿನಷ್ಟಿಲ್ಲದಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಅದನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆತನು ಒಂದು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪೋಪನ ಅಧಿಕಾರ ತಪ್ಪಿದಮೇಲೆ ಹೊರಗಿನ ರಾಜರ ಮೈತ್ರಿಯು ದೂರದೂರವಾಯಿತು.

ಪ್ರಬಲಪ್ರಭುಗಳಾಗಿದ್ದ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಮತ್ತು ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಇಬ್ಬರೂ ಕ್ರಾನ್ವೆಲ್ಡನ ಯೋಚನೆ ಪೋಪನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಿಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಹೆನ್ರಿಯು ನಡೆಸಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕಂಡು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪೋಪನ ಅಧಿಕಾರ ಹಿಂದಿನಂತೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿಯ ಉತ್ತರಭಾಗದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಾಗಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಜನಿಗೂ ಆ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೂ ಆಪ್ತತೆಯುಂಟಾದರೆ ಮೇಲೆಂದು ಕ್ರಾನ್ವೆಲ್ಡಿಗೆ ತೋರಿತು. ಜೇನ್ ಸೀಮೂರ್ ರಾಣಿಯು ತೀರಿಹೋಗಿದ್ದ ಕಾರಣ ಹೆನ್ರಿಯು ವಿಧುರನಾಗಿದ್ದನು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರ್ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ಕ್ಲೀವ್ಸ್ ಶ್ರೀಮಂತನ (Duke of Cleves) ಮಗಳನ್ನು ಹೆನ್ರಿಗೆ ಮದುವೆಮಾಡಿಸಿದರೆ ತನಗೆ ರಾಜನ ವಿಶ್ವಾಸದ ಸಂಪಾದನೆಯೂ ನಡೆದೀತೆಂದು ಕ್ರಾನ್ವೆಲ್ಡ್ ಆಸೆಪಟ್ಟು ಸಂಬಂಧದ ಪ್ರಸ್ತಾವವನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ರಾಜನು ಒಪ್ಪಿದನು. ಮದುವೆಯೂ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಕ್ಲೀವ್ಸ್ ಶ್ರೀಮಂತನ ಮಗಳು ಆನ್ (Anne of Cleves) ಎಂಬಾಕೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಬಂದಳು. ಆಕೆಗೆ ಒಳ್ಳೆತನವಿತ್ತು; ರೂಪವಾಗಲಿ ಚಾತುರ್ಯವಾಗಲಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯನ್ನು

ಕಂಡಮೇಲೆ ಹೆನ್ರಿಗೆ ಆ ಮದುವೆಬೇಡವಾಯಿತು. ಕ್ರಾನ್ಮೆನ್ರನಿಂದ ವಿವಾಹವಿಚ್ಛೇದನವು ಸುಲಭವಾಗಿ ನಡೆದುಹೋಯಿತು. ಆ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೂ ಆಪ್ತಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಆತುರರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೆನ್ರಿಗೆ ಕ್ರಾನ್ಮೆನ್ರನ ಮೇಲೆ 4ನೆ 5ನೆ ವಿವಾಹಗಳು ಕೋಪ ಬಂತು. ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಥರಿನ್

ಹಾವರ್ಡ್ (Katharine Howard) ಎಂಬೊಬ್ಬಾಕೆಯೂ ಆಕೆಯ ಬಂಧು ನಾರ್ಫಕ್ ಕ್ಕಿನ ಶ್ರೀಮಂತನೂ (Duke of Norfolk) ಸೇರಿ ಬೆಂಕಿಗೆಣ್ಣೆ ಚೆಲ್ಲಿದಂತೆ ಕೋಪವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು. ಕ್ರಾನ್ಮೆನ್ರನ ಮೇಲೆ ರಾಜದ್ರೋಹವೆಂಬ ತಪ್ಪನ್ನು ಹೊರಿಸಿದರು. ರಾಜನನ್ನು ಕಂಡು ಹೆದರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಯಾರೂ ಅದನ್ನು ಅನ್ಯಾಯವೆಂದು ಅಡ್ಡಿಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯವರೇ ರಾಜನ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಕ್ರಾನ್ಮೆನ್ರನ ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೆಂದೂ ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಅರ್ಹನೆಂದೂ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. 1540ರಲ್ಲಿ ರಾಜನ ರೋಷಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಕ್ರಾನ್ಮೆನ್ರ ತಲೆಕೊಟ್ಟನು. ಆತನ ಶಿರಚ್ಛೇದನವಾದ ದಿನವೇ ರಾಜನು ಕಥರಿನ್ ಹಾವರ್ಡ್ ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈಕೆಯ ಬಂಧು ನಾರ್ಫಕ್ ಕ್ಕಿನ ಶ್ರೀಮಂತನು ಮಂತ್ರಿಪದವಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾದನು.

ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಸರಾಣಿಯ ಕಡೆಯವರೊಂದುಕಡೆ, ಯುವರಾಜ ಎಡ್ವರ್ಡನ ಸೋದರಮಾವ ಹಾರ್ಟ್‌ಫರ್ಡ್ ಶ್ರೀಮಂತನ (Earl of Hertford) ಗುಂಪೊಂದುಕಡೆ ಮಂತ್ರಿತನವನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಶೀಲರಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳಾದರು. ರಾಣಿಯ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ನಾರ್ಫಕ್‌ನ ಸೀಮೂರ್-ಹಾವರ್ಡ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಪ್ರಬಲನಾದನು. ಕ್ರಾನ್ಮೆನ್ರನ ಕ್ರಾನ್ಮೆನ್ರರ ಸುಧಾರಣೆಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಿಂತುಹೋದವು. ರಾಜನು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತ ಪೂರ್ವಾಚಾರ ನಿಷ್ಕರಾದವರನ್ನೇ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುತ್ತ ಇದ್ದುಬಿಟ್ಟನು. 1540ರ ತರುವಾಯ ಮತಸಂಬಂಧವಾದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಪೂರ್ವಾಚಾರಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದನು.

ಅನ್ಯದೇಶಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹನಡೆಸುವಾಗಲೂ ರಾಜನು ಹಳೆಯ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಸರಿಸಲು ತೊಡಗಿದನು. ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಫ್ಲಾಡೆನ್ ಕದನದ ತರುವಾಯ ತನ್ನ ಮಗನಪರವಾಗಿ ರೀಜಿಂಟಾಗಿದ್ದ ಮಾರ್ಗರೆಟ್‌ರಾಣಿಯು *ಬೇರೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಳು. 5ನೆ ಜೇಮ್ಸ್ (James V)

*ಮಾರ್ಗರೆಟ್ ಮೊದಲನೆ ಗಂಡನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಆಂಗ್ಲಿನ ಆರ್ಲ್ (Earl of Angus) ಎಂಬ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದಳು. ಆ ಶ್ರೀಮಂತನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರಿಗೆ ರಾಜಭಾಂಧವ್ಯ ದೊರಕುವಂತಾಯಿತು.

ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಆಳಿದ ಆಕೆಯಮಗನು ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದು ಪೋಪನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತನಾಗಿಯೂ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜನ ಮಿತ್ರನಾಗಿಯೂ ವರ್ತಿಸಿದನು. ಗೀಸ್ ಎಂಬ ಪ್ರಬಲ ಫರಾನ್ಸಿ ಶ್ರೀಮಂತಮನೆತನದ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೇ ಆತನ ಇಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ದೊಡ್ಡ ಕದನಗಳಾವುವೂ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. 1542ರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಾಲ್ವಿಮಾಸ್ (Solway Moss) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕದನವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಶ್ರೀಮಂತರಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತ ಜೇಮ್ಸ್ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸೋತುಹೋದನು. ಅದೇ ದುಃಖದಿಂದ ಸ್ಕಾಟಲೆಂಡಿನ ಯುದ್ಧ ಕೊರಗುತ್ತ ಆ ದೊರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸತ್ತನು. ಆತನಿಗಿದ್ದುದು ಒಬ್ಬಳೇ ಮಗಳು; ಇನ್ನೂ ಕೂಸಾಗಿದ್ದಳು. ಮೇರಿ ಸ್ಕ್ವಿಯರ್ಟ್ ಎಂಬ ಆ ಕೂಸನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಯುವರಾಜ ಎಡ್ವರ್ಡನಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ಮದುವೆಮಾಡಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಹೆಬ್ರಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಯುವರಾಜನ ಸೋದರಮಾವ ಹಾರ್ಟ್‌ಫರ್ಡ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಅದೇಸಮಯವೆಂದು ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್‌ ಕಡೆ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ನುಗ್ಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳೆಹೊಡೆದನು. ಇದರಿಂದ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್‌ ಜನರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನವರಮೇಲೆ ಕೋಪಬರುವಂತಾಯಿತೇವಿನಾ ಮತ್ತೇನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ.

ಇದೇಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಬ್ರಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಡನೆಯೂ ಜಗಳಕಟ್ಟಿದನು. 1544ರಲ್ಲಿ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಆತನ ಜತೆಗೂಡಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶವನ್ನು ಮುತ್ತಬೇಕೆಂದು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಹೆಬ್ರಿಯ ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ ಬಿಟ್ಟನು. ಹೆಬ್ರಿಯ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮೊದಲಿಟ್ಟು ಬೊಲೋನ್ (Boulogne) ಎಂಬ ರೇವನ್ನು ಘೆಂಚರಿಂದ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡನು. ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ ಜನರು ಕೋಪಗೊಂಡು ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಮುತ್ತಿ ವಸನಾಡಿದ ಕಡೆಗೆ ಸಮಯ ಪ್ರತಿಕೂಲವೆಂದುಕೊಂಡು ಬೊಲೋನ್‌ನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಈ ಎರಡು ಜಗಳಗಳಲ್ಲಿ ಜಯವಾದರೂ ಲಾಭವಾಗಲೀ ಹೆಸರಾಗಲೀ ಬರಲಿಲ್ಲ. ನೆಚ್ಚ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಣಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯಾಯಿತು. ಹಣದಾಸೆಯಿಂದ ಹೆಬ್ರಿಯು ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆರೆಕೆಮಾಡಿಸಿ ನೋಡಿದನು; ಅದರಿಂದ ಉಪಯೋಗವಾಗಲಿಲ್ಲ. ತರುವಾಯ ಹಾಗೂಹೀಗೂ ಕಂಡು ಚರ್ಚೆಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಅಸ್ತಿಗಳನ್ನು ರಾಜಸ್ವಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಸುಧಾರಕರ ಗುಂಪಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಡುವವನಂತೆ ನಟಿಸಿದನು. ನಾರ್ಫಕ್ ಶ್ರೀಮಂತನ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ತಗ್ಗಿತು; ಹಾರ್ಟ್‌ಫರ್ಡ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಪ್ರಬಲನಾಗು

ನಾರ್ಫಕ್
ಶ್ರೀಮಂತನ ಪತನ

ವಂತಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗತಿಯೂ ಸಹಾಯವಾಯಿತು. 5ನೆ ರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಥರಿನ್ ಹಾವರ್ಡ್‌ನ ವರ್ತನೆ ಚನ್ನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ಮೇಲೆ ದೋಷಾರೋಪಣೆಯಾಗಿ ಶಿರಚ್ಛೇದನವೂ ಆಯಿತು. ಆಕೆ ತಲೆಕೊಟ್ಟ ಮೇಲೆ ರಾಜನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮದುವೆಯಾದನು. ವಿಧವೆಯಾಗಿ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಥರಿನ್ ಪಾರ್ (Katharine Parr) ಎಂಬಾಕೆ ರಾಜನ ಕಡೆಯ ಹೆಂಡತಿಯಾದಳು. ಉಪಾಯಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಆಕೆಯು ರಾಜಕೀಯ ವಿಚಾರಗಳಗೋಚಿಗೆ ಬಾರದಿದ್ದು ಹೆನ್ರಿ ತೀರಿಹೋದ ಮೇಲೂ ಕೆಲವುಕಾಲ ಬದುಕಿದ್ದಳು.

ದೈತ್ಯನಂತೆ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದ ರಾಜನಿಗೆ ಮುಪ್ಪು ಬಂದು ಆರೋಗ್ಯ ಕೆಡುತ್ತ ಬಂತು. ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹಾವರ್ಡ್‌ನ ಮನೆತನದವರೂ ಸೀಮೂರ್‌ನ ಮನೆತನದವರೂ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಪದವಿಪ್ರಾಬಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೆಣಗಾಡಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಹಾವರ್ಡ್‌ನ ಮನೆತನದ ನಾರ್ಥಕ್‌ಶ್ರೀಮಂತನು ಅಯೋಗ್ಯನೂ ದರ್ಪಿಷ್ಠನೂ ಆಗಿದ್ದನು; ಅವನ ಮಗನು ದರ್ಪದಲ್ಲಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಮೀರಿಸಿದ್ದನು. ರಾಜನ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದ ನೆಂಬ ತಪ್ಪಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಆ ಮಗ ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಯಾದನು. ತಂದೆಗೂ ಅದೇ ದಂಡನೆ ವಿಧಿಸಿತ್ತು. ಆದರೆ ರಾಜನೇ ನೋದಲು ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ನಾರ್ಥಕ್‌ಶ್ರೀಮಂತನು ಜೀವಂತನಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡನು. ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಸೀಮೂರ್‌ನ ಮನೆತನದವರೇ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದರು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ರಾಜನಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜಾಧಿಕಾರವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಭದ್ರಗೊಂಡಿತು. ಶ್ರೀಮಂತರ ದರ್ಪಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳು ನಾಶವಾದವು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ರಾಜನಿಗೆ ವಿಧೇಯರಾಗಿ ನಮ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ರಾಜಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ವಿರೋಧತೋರಿದವರು ಹಾಳಾದರು. ಅಧಿಕಾರಿವರ್ಗದವರು ರಾಜನಿಗೆ ಆತಿವಿಧೇಯ

ರಾಜಾಧಿಕಾರ ರಾದರು. 7ನೆ ಹೆನ್ರಿ ಕೂಡಿಸಿದ್ದ ಹಣವು ವೆಚ್ಚವಾಗಿಹೋದುದರಿಂದ ದಲ್ಲದೆ ಮಠಮಂದಿರಗಳ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳೂ ರಾಜನ ಕೈಸೇರಿ

ದುಂದುವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದವು. ತುಂಬಿದ ಬೊಕ್ಕಸವನ್ನೆ ಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದಲೂ ಕೀರ್ತಿಯ ಆಸೆಯಿಂದಲೂ ಮೊದಲಿಟ್ಟು 8ನೆ ಹೆನ್ರಿಯು ಸ್ವಪ್ರಯೋಜನಧುರಂಧರನಾಗಿ ಕಡೆಕಡೆಗೆ ರಾಕ್ಷಸನಾಗಿಬಿಟ್ಟನು. ತನಗೆದುರುಬಿದ್ದವರನ್ನು ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬಲಿಗೊಟ್ಟನು. ಕೃತಜ್ಞತೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಆಹುತಿಗೊಟ್ಟನು. ಆದಾಗ್ಯೂ ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಲಗೊಳಿಸಿ ಪೋಪನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ರಾಜನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮೇಲ್ತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಂತಾಯಿತು. ಪ್ರಜೆಗಳ ವಿಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಸದಾ ನಟ್ಟದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಈ ಹೆನ್ರಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದೇ ಇದ್ದನು.

ಯೂರೋಪಿನ ಇತರಪ್ರಭುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವ ಆಸೆಯು ಮಣ್ಣುಪಾಲಾಗಿಹೋಯಿತು. ನ್ಯಾಯವಾದ ಉಪಾಯವನ್ನು ವೃತ್ತಿ ಯೋಚಿಸಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಅನುಸರಣೆಯು ಮಾತ್ರ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಹೆಸ್ರಿಯು ನಡೆಸಿದ ಕೆಲಸಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನರಾಜನಿಗಾಗಲಿ ಸ್ಪೈನ್ ರಾಜನಿಗಾಗಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಗೌರವಗಳು ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. ಬಂಧುವಾಗಿದ್ದ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಜನು ಆಪ್ತ ಮಿತ್ರನಾಗಿದರೆ ಬದ್ಧವೈರಿಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು ಬಿಟ್ಟನು. ದೂರಾಲೋಚನೆಯಿಂದ 7ನೆ ಹೆಸ್ರಿಯು ನಡೆಸಿದ್ದ ವಿವಾಹಸಂಬಂಧಗಳ ಪರಿಣಾಮವು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮೂಡಿದವು. ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್ ಮತ್ತು ಐರ್ಲೆಂಡುಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿಸಿ ಏಕರಾಜ್ಯವನ್ನಾಗಿ ರೂಪಗೊಳಿಸುವ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ವೇಲ್ಸ್ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡನ್ನು ಪೂರೈಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕಾಯಿತು. ವೇಲ್ಸ್ ಮತ್ತು ಐರ್ಲೆಂಡುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ 8ನೆ ಹೆಸ್ರಿಯ ಕೆಲಸ ಕೆಡಲಿಲ್ಲ. ಈ ರಾಜನು ವೇಲ್ಸ್‌ನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. 1536ರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ 13 ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅವುಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಲಂಡನ್ನಿನ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಗೆ ಬರುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ವೇಲ್ಸ್ ಏಕರಾಜ್ಯವಾಯಿತು.

ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬೇರೆ ರೀತಿ. ಆ ದ್ವೀಪದ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸಂಬಂಧವು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ದಕ್ಷಿಣ ಪಶ್ಚಿಮ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲ್ಟ್ ಕುಲಸ್ಥರೇ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದರು. ಮೂಡಣ ಮತ್ತು ಬಡಗಣ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಹಿಸಿ ಅವರ ಮೂಲಕ ಉಪಾಯವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ ಐರ್ಲೆಂಡ್ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಶ್ರೀಮಂತರು ಸದಾ ವಶ ವರ್ತಿಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. 1536ರಲ್ಲಿ ಅವರು ರಾಜನನ್ನು ಪ್ರತಿ ಭಟಿಸಿ ದಂಗೆಯೆದ್ದರು. ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಹೆಸ್ರಿ ಆ ದಂಗೆಯನ್ನಡಗಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಆ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರಿಗೆ ಬಿರುದುಬಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನೂ ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನೂ ಕೊಡಿಸಿದನು. ಅವರ ಜಾತಿಭಕ್ತಿದೇಶಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾಯಗೊಳಿಸಲು ಯುಕ್ತಿ ಮಾಡಿದನು. ಐರಿಷ್ ಜಾತಿಯ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಅವರು ಬಿಟ್ಟು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ, ವೇಷ, ಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಮೋಹಿಸುವಂತೆ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಹೆಣೆದನು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನೊಲಿಸಿಕೊಂಡು ಮತವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಂತೆ ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಧಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಹೆಸ್ರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ರಾಜನ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯು ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ನಾಟದಂತೆ ತೋರಿ ಕೊಂಡಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರಿಗೆ ಪೂರ್ವಾಚಾರದಲ್ಲಿ ದೃಢನಿಷ್ಠೆ. ಆಗ ಹೆಸ್ರಿ ತನ್ನ ಬಿರುದನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಜ (King of Ireland)

ಎಂಬುದನ್ನು ವಹಿಸಿದನು. ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ವಶೀಕರಣವೇನೋ ಇದರಿಂದ ಸಿದ್ಧ ಸಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒದಗಬೇಕಾಯಿತು.

ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಮತವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರ ಗೊಳಿಸುವ ಹಟವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಾಧಿಸಿದ ಈ ಹೆಸ್ರಿದೊರೆಯು 1547ರಲ್ಲಿ ಕಾಲವಾದನು.

6ನೆ ಎಡ್ವರ್ಡ್ (1547—1553)

ಜನನ 1537

ಸಮಕಾಲಿಕರು

ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್	ಫ್ರಾನ್ಸ್	ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ	ಮತ್ತು	ಸ್ಪೈನ್
ಮೇರಿ ಸ್ಕ್ವಿಯರ್ಟ್ (1542—1567) (ಕೂಸು)	2ನೆ ಹೆನ್ರಿ 1547—1559	5ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ 1519—1556	ಮತ್ತು	1ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ 1516—1556
ಗೀಸಿನ ಮೇರಿ .. ರೀಜೆಂಟ್				

8ನೆ ಹೆನ್ರಿ ತರುವಾಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಇನ್ನೂ ಹತ್ತು ವರ್ಷದವನಾಗಿ ರೋಗಿಸ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದನು. ವಯಸ್ಸು ಬರುವವರೆಗೂ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತಿರಲು ರೀಜೆನ್ಸಿ ಕೌನ್ಸಿಲ್ (Council of Regency) ಒಂದು 8ನೆ ಹೆನ್ರಿಯಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾಚಾರದವರೂ ನವೀನಾಚಾರದವರೂ ಸಮಬಲದಿಂದಿರುವಂತೆಯೇ ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ರಾಜನಿಗೆ ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದುದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ನವೀನಾಚಾರದವರು ಮೇಲ್ಮೈಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮುಖಂಡನಿಗೆ ಲಾರ್ಡ್ ಪ್ರೊಟೆಕ್ಟರ್ (Lord Protector) ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನೂ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಕೊಡಿಸಿದರು. ಚಿಕ್ಕರಾಜನ ಸೋದರಮಾವನಾದ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಸೀಮೂರ್ (Edward Seymour) ಎಂಬಾತನೇ ಆ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದನು. ಹಿಂದಿನ ಅಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಹಾರ್ಟ್‌ಫರ್ಡ್

ಸಾಮರ್ಸೆಟ್‌ನ
ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ

ಶ್ರೀಮಂತ (Earl of Hertford) ನೆನಿಸಿದ್ದು ಈಗ ಸಾಮರ್ಸೆಟ್‌ನ ಡ್ಯೂಕ್ (Duke of Somerset) ನೆನಿಸಿದನು.

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಧೀರತನವನ್ನೂ ದೀನದರಿದ್ರರಲ್ಲಿ ಅನುಕಂಪವನ್ನೂ ಸಹಜವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಈತನಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಸುಧಾರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಆದರಶ್ರದ್ಧೆಗಳಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಧಿಕಾರವಹಿಸಿದಾಗ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವು ಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಸದುದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈತನು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದನು. ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೂರ್ಖತನವೂ ಮನೋದೌರ್ಬಲ್ಯವೂ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದ್ದುದರಿಂದ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಸಾರ್ಥಕವಾಗದೆ ಹೋದವು.

ಅಧಿಕಾರವಹಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನೊಡನೆ ಜಗಳವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿಬಂತು. ಸಮಾಧಾನಶಾಂತಿಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವು ಕಾರ್ಯತಃ

ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. 5ನೇ ಜೇಮ್ಸ್ ಒಂದುವರ್ಷದ ಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸತ್ತುಹೋದನಷ್ಟೆ. ಆ ಕೂಸಿನ ಪರವಾಗಿ ಆತನ ರಾಣಿ ಗೀಸಿನ ಮೇರಿ (Mary of Guise) ಎಂಬಾಕೆ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದೇಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲೂ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತವು ಹರಡುತ್ತಿತ್ತು. ರೀಜಿಂಟ್ ಮೇರಿಯಾದರೋ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಸ್ಥಳು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಿಗೆ ಅವಕಾಶದೊರಕದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಲು ಆಕೆ ಅವರನ್ನು ಕ್ರೂರಶಿಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಿದಳು. ಅವರು ರೀಜಿಂಟಿಗೆದುರಾಗಿ ದಂಗೆಯೆದ್ದು ಸಹಾಯಬೇಕೆಂದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವರನ್ನು ಯಾಚಿಸಿದರು. ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ಗೆ ಸಹಾಯ ನೀಡುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದುತೋರಿತು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವೇ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಒಂದುಕಡೆಯಾದರೆ ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನರಾಜಪುತ್ರ ಮೇರಿಯನ್ನು ಎಡ್ವರ್ಡ್ ರಾಜನಿಗೆ ಮದುವೆಮಾಡಿಸಿ ಎರಡುರಾಜ್ಯಗಳನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸುವ ನೆಂಟಿತನದ ಯೋಚನೆ. ಎರಡೂ ಪರಸ್ಪರವಿರುದ್ಧ. ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಎರಡು ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಬಹುದೆಂದೆಯೋಚಿಸಿ 1547ರಲ್ಲಿ ಸಾಮಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಸೆಂಟ್ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹೊರಟು ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಪಿಂಕೀ (Pinkie) ಎಂಬ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಕದನ ನಡೆಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷರಕಡೆಗೆ ಮೊದಲು ಸೋಲಾಗುವಹಾಗೆಯೇ ತೋರಿತ್ತು; ವಾರಿಕ್ ಶ್ರೀಮಂತ(Earl of Warwick)ನ ಸಾಹಸದಿಂದ ಕೈಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದ್ದ ಜಯವು ಲಭಿಸಿತು. ಜಯಲಾಭವಾದಮೇಲೆ ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ನು ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ತೆಂಕಣ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳೆಹೊಡೆದನು. ಸ್ಕಾಟ್ ಜನರಿಗೆ ಸೋಲಾದುದಲ್ಲದೆ ನಷ್ಟವೂ ಆಯಿತು. ಇದೆಂತಹ ನೆಂಟಿತನವೆಂದು ಕೋಪವೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ರಾಜಪುತ್ರಿಯನ್ನು ಈ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ದೂರವಾಗಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಅವರು ಆಕೆಯನ್ನು ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಆ ಮೇರಿಯು ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಸ್ಥಳಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಿಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾದಳು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಯುವ ರಾಜನನ್ನೇ ಮುಂದೆ ಮದುವೆಯಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗಳೂ ನಡೆದವು. ಆಕೆಯ ತಾಯಿ ಗೀಸಿನಮೇರಿಯೇ ರೀಜಿಂಟಾಗಿ ಆಳಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಿಗೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದಳು. ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ನ ಆತುರತೆಯಿಂದ ಎರಡು ಉದ್ದೇಶಗಳೂ ಕೆಟ್ಟು ದಲ್ಲದೆ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ರೆಫರ್ಮೇಷನ್ ತಿದ್ದುಪಾಡು ರೂಪಗೊಳ್ಳುವುದು ನಿದಾನವಾಯಿತು.

ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಪರವಾಗಿ ಫ್ರಾನ್ಸದೇಶದವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತರು. 8ನೇ ಹೆನ್ರಿ ಗೆದ್ದಿದ್ದ ಬೊಲೋನ್ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬೊಲೋನ್ ನಷ್ಟ ಫ್ರೆಂಚರು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದರು. ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಈ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಬೊಲೋನ್ ಪಟ್ಟಣವು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕೈತಪ್ಪಿಹೋಯಿತು.

ಸಾಮರ್ಸೆಟ್‌ಗೆ ಮತಾಚಾರಪರಿಷ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯನಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿತ್ತು. ಆರ್ಚ್‌ಬಿಷಪ್ ಕ್ರ್ಯಾನ್ಮೆರನು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ಮತದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಆದರವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಸಾಮರ್ಸೆಟ್‌ಗೆ ಒಳ್ಳೆಸಹಾಯಕನಾದನು. ಚರ್ಚುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇತರಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪೂರ್ವಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನವೀನಾಚಾರಗಳನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲು ಮೊದಲು ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು. ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳೂ ಉಪದೇಶಗಳೂ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಕ್ರ್ಯಾನ್ಮೆರ್ ಮುಂತಾದವರ ಇಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಚರ್ಚುಗಳ ತನಿಖೆಯಾಗಿ ವಿಗ್ರಹಾರಾಧನೆಮುಂತಾದ ಹಳೆಯಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೆ ವಿಪತ್ತುತೋರಿದಾಗ ಪೂರ್ವಾಚಾರಪರಾಯಣರಾಗಿದ್ದ ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದವರು ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದರು.

ಅಂತಹವರಿಗೆ ಮುಖಂಡರಾಗಿದ್ದ ಗಾರ್ಡಿನರ್ (Gardiner)

ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಾನರ್ (Bonner) ಎಂಬುವವರು ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡದ್ದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ತಪ್ಪಿತಸ್ಥರೆನಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆಗೂ ಸೇರಿದರು. ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ ಕ್ರ್ಯಾನ್ಮೆರುಗಳ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಮೆಚ್ಚಿದರು. ಆರಂಶಗಳ ಕಾನೂನು ರದ್ದಾಯಿತು. ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದವರು ವಿವಾಹಿತರಾಗಿರಲು ಅವಕಾಶವೇರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಚರ್ಚುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಿದ್ದುಪಾಡುನಡೆಯುತ್ತ ಕೆಲವು ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳು ರಾಜಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಪಾಲಾದವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗವು ದುರ್ವ್ಯಯವೇ ಆಯಿತು.

ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದಿದ್ದ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳೂ ನಡೆಯುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಲು ಕ್ರ್ಯಾನ್ಮೆರ್ ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ನಿತ್ಯನೈಮಿತ್ತಿಕಸಂದರ್ಭಗಳಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನಾಪುಸ್ತಕವನ್ನು (Common Prayer Book) ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದನು. 1549ರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಇದನ್ನೊಪ್ಪಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಪ್ರತಿಚರ್ಚಿನಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನೇ ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದವರು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಸಿದರು. ದೇಶದ ಎಲ್ಲಚರ್ಚುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಕರೀತಿಯಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾದುದರಿಂದ ಆ ಕಾನೂನಿಗೆ ಯೂನಿಫಾರ್ಮಿಟಿ ಕಾನೂನು (Act of Uniformity) ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೆ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಪುಸ್ತಕವೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ತಿದ್ದುಪಾಡಿನಿಂದ ಚರ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳು ಮಾಯವಾದವು. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ನಡೆಯಲಾರಂಭವಾಯಿತು.

ಅತಿಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಈ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಆತನಿಗೆ ವಿಘ್ನಗಳೂ ತೊಂದರೆಗಳೂ ಎರಡುಬಗೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಕೊಂಡವು. ಪವಿತ್ರನೆನಿಸಿದ್ದ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಶಬ್ದಗಳು ಮಾಯವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿಯೇ

ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳು ನಡೆಯುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯಜನರಿಗೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಡೆವನ್‌ಜಿಲ್ಲಿಯ (Devonshire) ಜನರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ದಂಗೆಯೆದ್ದರು. ಇನ್ನೊಂದುಕಡೆ ಡೆವನ್ ಜಿಲ್ಲಿಯ ರೀಜಿನ್ಸಿಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ಟನ್ನು ಕಂಡು ಅಸೂಯೆಗೊಂಡಿ ದಂಗೆ ದ್ದವರು ಎದುರುಬಿದ್ದರು. ಆತನ ತಮ್ಮನೇ ಪಿತೂರಿ ಕಟ್ಟಿದನು. ಇವರನ್ನಡಗಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ತಮ್ಮನೆಂದು ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವನ್ನಿಡದೆ ತಪ್ಪುಹೊರಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಶಿರಚ್ಛೇದನಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡಿಸಿದನು. 8ನೆ ಹೆನ್ರಿಗಿದ್ದ ದರ್ಪಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳು ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಗಿದ್ದಾವು! ತಮ್ಮನತಲೆಬಿದ್ದಮೇಲೆ ಇತರರೂ ಶತ್ರುಗಳಾದರು. ಡೆವನ್‌ಜಿಲ್ಲಿಯ ದಂಗೆಯು ರೇಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಾರ್ಫಕ್ (Norfolk) ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ದೊಡ್ಡದಂಗೆಯೆದ್ದಿತು. ಡೆವನ್‌ಜಿಲ್ಲಿಯವರು ನವೀನಾಚಾರಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಸಹಿಸದೆಯೂನಿಫಾರ್ಮಿಟಿ ಕಾನೂನನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾರ್ಫಕ್ ಜಿಲ್ಲೆಯವರು ಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ದಂಗೆಯೆದ್ದರು. ಮಠಗಳ ಭೂಮಿ ನಾರ್ಫಕ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ಹೊಸ ಜಮೀನ್ದಾರರು ಸ್ವಲಾಭದಾಸೆಯಿಂದ ದಂಗೆ ಆರಂಭವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳಿಗೆ ಬೇಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಕುರಿಗಳನ್ನು ಸಾಕಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಬೇಸಾಯದಕೂಲಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ನಿರುದ್ಯೋಗವಾಯಿತು. ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೆ ಹಿಂದಿನಸಹಾಯ ತಪ್ಪಿತು. ಕಳ್ಳಕಾಕರಹಾವಳಿ ಹೆಚ್ಚಿತು. ನಾರ್ಫಕ್ ಜಿಲ್ಲೆಯವರು ಈ ಬಗೆಯಕಷ್ಟಗಳಿಗೆಸಿಕ್ಕಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ದಂಗೆಯೆಬ್ಬಿಸಿದರು. ರಾಬರ್ಟ್ ಕೆಟ್ (Robert Ket) ಎಂಬ ಮುಖಂಡನನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ದಂಗೆಕೋರರು ಒಂದು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ನಾರ್ವಿಚ್ (Norwich) ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜಭಟರನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸಿಬಿಟ್ಟರು.

ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ಟಿಗೆ ನಾರ್ಫಕ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ದಂಗೆಕೋರರಲ್ಲಿ ಅನುಕಂಪತೋರಿತು; ಡೆವನ್‌ಜಿಲ್ಲಿಯ ದಂಗೆಕೋರರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಹಹುಟ್ಟಿತು. ಎರಡು ದಂಗೆಗಳೂ ದಿನೇ ದಿನೇ ಬಲಗೊಂಡವು. ಅವುಗಳನ್ನಡಗಿಸಲು ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ಟಿಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ರೀಜಿನ್ಸಿಸಭೆಯ ಇತರಸಭಿಕರು ಮುಂದೆನುಗ್ಗಿ ದಂಗೆಗಳನ್ನಡಗಿಸಿದರು. ಡೆವನ್‌ಜಿಲ್ಲಿಯವರನ್ನು ಬೆಡ್‌ಫರ್ಡ್ ಶ್ರೀಮಂತ (Earl of Bedford)ನಾದಾತನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ವಾರಿಕ್ವಿನ ಶ್ರೀಮಂತನು ಕಾಠಿಣ್ಯತೋರಿ ನಾರ್ಫಕ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ಟಿನ ಪತನ ದಂಗೆಯನ್ನು ಮುರಿದು ಬಲಿಷ್ಠನೆನಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಅಸಮರ್ಥನೆನಿಸಿದನು. ಇತರಸಭಿಕರು ಆತನು ಆಯೋಗ್ಯನೆಂದೂ ಅಪರಾಧಿಯೆಂದೂ

ತೀರಾನ್ಮಾಡಿ ಸೆರೆಹಿಡಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮರ್ಸೆಟ್‌ಶ್ರೀಮಂತನು ಬಲುಬೇಗನೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡನು.

ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಸಭೆಯವರು ಮನ ಮಾಡಿದರು. ಪರಸ್ಪರ ಅಸೂಯಾವಿಷ್ಣುರಾದ ಸಭಿಕರು ಒಟ್ಟುಗೂಡುವುದು ದುಸ್ತರ ವಾಯಿತು. ಇಂತಹಸ್ಥಿತಿ ಯಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ವಾರಿಕ್‌ಶ್ರೀಮಂತನು ಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆರಿದನು. ಇವನು ಸೈನ್ಯನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿ ಹೆಸರುಪಡೆದಿದ್ದನು. 7ನೆ ಹೆನ್ರಿಯ 'ಜಿಗಣೆ' ಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬನಾಗಿ 8ನೆ ಹೆನ್ರಿಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಲೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಡಡ್ಲಿ ಎಂಬಾತನ ಮಗನು. ಈತನು ಪರಮಸ್ವಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ದುರಾಸೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ ತರುವಾಯ ಸಭಿಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲನೆನಿಸಿದಮೇಲೆ ನವೀನಾಚಾರವಂತರ

ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡರೆ ತನಗನುಕೂಲನೆಂದು ಈತನು ವಾರಿಕ್‌ಶ್ರೀಮಂತನ ಯೋಚಿಸಿ ಮತಾಚಾರವಿಚಾರಗಳ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಮುಂದು ವರಿಸಿದನು. ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಜರ್ಮನಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಗೊಳಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿರ

ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಲಾರದೆ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಪುರೋಹಿತರೂ ಇಂಗ್ಲಂ

ಡಿಗೇ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಓಡಿಬಂದಿದ್ದರು. ಕ್ರ್ಯಾನ್ಮೆರ್‌ಕೂಡ ಲ್ಯೂಥರ್‌ಮಾರ್ಗದಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗದೆ ಇನ್ನೂ ಮುಂದೆಹೊರಟಿದ್ದ ಸ್ವಿಡ್ಜರ್‌ಲೆಂಡಿನ ಸ್ವಿಂಗ್ಲಿ (Ulrich Zwingle)

ಯೆಂಬಾತನ ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನಜೊತೆಗೆ ಲ್ಯಾಟಿಮರ್, (Lati-mer) ರಿಡ್ಲಿ, (Ridley) ಹೂಪರ್ (Hooper) ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಗುರುಗಳು

ಸೇರಿಕೊಂಡು ವಾರಿಕ್‌ಶ್ರೀಮಂತನಮೂಲಕ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ತಿದ್ದುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಲೆಳಸಿದರು. ಆಗ ಕೆಲವು ಬಿಷಪ್ಪರುಗಳಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿದ್ದಲ್ಲದೆ

ಚರ್ಚುಗಳ ತನಿಖೆನಡೆಸಿ ವಾರಿಕ್ ಮುಂತಾದವರು ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡರು. ದುರಾಸೆಯಿಂದಕೂಡಿದ್ದ ಜನರಿಗೆ ಚರ್ಚಿನ ಉದ್ಯೋಗಗಳಾಗುತ್ತಬರಲು ಲ್ಯಾಟಿಮರ್

ಮುಂತಾದ ನೈಜಭಕ್ತರಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವುಂಟಾಯಿತು. ಚಿಕ್ಕರಾಜನು ಲ್ಯಾಟಿಮರ್ ನನ್ನು ಅರಮನೆಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆತನ ಉಪದೇಶಗಳಿಗೆ ಆದರದಿಂದ ಕಿವಿ

ಗೊಟ್ಟನು. ಆಗ ಒಳ್ಳೆಸಮಯವೆಂದು ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ ಯೋಚಿಸಿಕೊಂಡನು. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಹಿಂದೆ ಆತನಿಗೆ ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿತ್ತು. ವಾರಿಕ್ ಮುಂತಾ

ದವರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸತಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಸಮಯಸಾಧಿಸಿ ಪುನಃ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ದನು. ಆದರೆ ವಾರಿಕ್‌ಶ್ರೀಮಂತನು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆತಿ

ಪ್ರಬಲನಾಗಿದ್ದನು. 1552ರಲ್ಲಿ ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ ರಾಜದ್ರೋಹದ ಆರೋಪಣೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಶಿರಚ್ಛೇದನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದನು. ವಾರಿಕ್‌ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಎದು

ರಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ನಾರ್ಡ್‌ಒಂಬರ್‌ಲೆಂಡಿನ ಡ್ಯೂಕ್ (Duke of Northumberland

ಸಾಮರ್ಸೆಟ್‌ನ
ದುರ್ಮರಣ

ನೆಂಬ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ರಾಜನಿಗೆ ಏಕಮಾತ್ರಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದನು.

1552ರಲ್ಲಿ ಮತಾಚಾರಸಂಸ್ಕರಣವು ಇನ್ನೂ ಮುಂದರಿಯಿತು. ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಪುಸ್ತಕವು ಪಳೆಯರೀತಿಯದ್ದೆನಿಸಿತು. ಕ್ರಾಸ್ಮನ್ ಮುಂತಾದವರು ಅದನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಅನೇಕಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ತಿದ್ದಿದರು. ಈ ಎರಡನೆ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಪುಸ್ತಕ (Second Book of Common Prayer) ವನ್ನೇ ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಳಸಬೇಕೆಂದು 1552ರಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಯೂನಿಫಾರ್ಮಿಟಿ ಕಾನೂನು (Act of Uniformity) ರೂಪಗೊಂಡು ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಜಾರಿಯಾಯಿತು. ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ಆಚಾರಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ನಲವತ್ತೆರಡಂಶಗಳ ಕಾನೂನು (Forty Two Articles of Religion) ಎಂಬುದೂ ಪ್ರಚಾರವಾಯಿತು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತವು ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿದ್ದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ನೆರವೇರಿತು. ನಾರ್ಡಂಬರ್ಲೆಂಡ್ ಶ್ರೀಮಂತನ ಆಸೆ ನೆರವೇರಿದಹಾಗೆಯೇ ತೋರಿತು. ಆದರೆ ಅತಿಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ತೊಂದರೆ ತೋರಿಕೊಂಡಿತು.

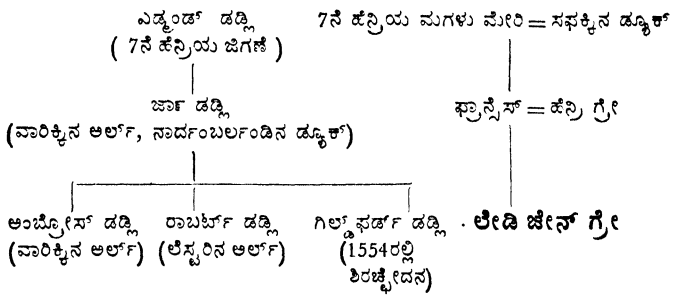
ಚಿಕ್ಕರಾಜನಿಗೆ ಹದಿನಾರು ವರ್ಷ ಮಾತ್ರ ತುಂಬಿತ್ತು. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಟಪಾಟಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತಾಚಾರವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿದ ಈ ರಾಜನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಯಿದ್ದಷ್ಟು ದೇಹದಾಡ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಸದಾರೋಗಿಯಾಗಿದ್ದನು. 1553ರಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕರಾಜನಿಗೆ ಕ್ಷಯರೋಗ ತಗಲಿತು. ಅಲ್ಪಾಯುನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು. ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ ನಡೆಸಿದ್ದ ಮತಾಚಾರಪರಿಷ್ಕರಣವು ತನ್ನ ತರುವಾಯ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾದೀತೆಂಬ ಶಂಕೆ ರಾಜನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಏಕೆಂದರೆ 8ನೆ ಹೆನ್ರಿಯು ಸಾಯುವ ನೊಂದಲು ಪಟ್ಟದಕ್ರಮವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೆ ಸತ್ತರೆ ಮೇರಿಯೂ, ಆಕೆ ಸಂತಾನವಿಲ್ಲದೆ ತೀರಿಕೊಂಡರೆ ಎಲಿಸಬೆತ್ತಳೂ ಪಟ್ಟದ ಉಯಿಲು ವನ್ನೇ ರತಕ್ಕುದೆಂದು ಉಯಿಲನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಮೂವರಿಗೂ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ತಂಗಿ ಮೇರಿಯು ಸಂತಾನಕ್ಕೆ ಪಟ್ಟಬರತಕ್ಕುದೆಂದು ಆ ಹೆನ್ರಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದ ನೇವಿನಾ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯಾಗಿ ಆಳಿದ ಮಾರ್ಗರೆಟ್ ಸಂತಾನಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಇದರಂತೆ ಮುಂದೆ ರಾಣಿಯಾಗತಕ್ಕವಳು ಮೇರಿ. ಆ ಮೇರಿಗೆ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದಲ್ಲಿ ಪರಮವಿಶ್ವಾಸ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸ ತನ್ನ ತರುವಾಯ ಕೆಡುವುದೆಂದು ಎಡ್ವರ್ಡ್‌ನಿಗೆ ಪರಿತಾಪತೋರಿತು. ನಾರ್ಡಂಬರ್ಲೆಂಡ್‌ನಿಗೆ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರ ತಪ್ಪುವುದೆಂಬ ಭಯ ತೋರಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ಶ್ರೀಮಂತನು ದೊಡ್ಡ ಪಿತೂರಿಯೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು.

ತನ್ನ ತರುವಾಯ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ನುತಕ್ಕೆ ಲೋಪಬಂದೀತೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚಿಕ್ಕ ರಾಜನೆದುರಿನಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ನುತದಲ್ಲಿ ಅತಿನಿಷ್ಠನೆಂದು ನಟಿಸುತ್ತ ನಾರ್ಡಂಬರ್ಲಂಡ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಎಡ್ವರ್ಡ್‌ನಿಗೆ “ತಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ಉಯಿಲು ಮಾಡಿದಂತೆ ತಾವೂ ಒಂದು ಉಯಿಲುನಾಡಬಹುದಲ್ಲವೆ! ತಮ್ಮ ಸೋದರಿಯು ರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪಟ್ಟವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದು ತಮಗೇನೂ ಕಷ್ಟವಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಸೋದರತ್ತೆ ಮೇರಿಯ ಮೊಮ್ಮಗಳಾದ ಲೇಡಿ ಜೇನ್ ಗ್ರೇ (Lady Jane ನಾರ್ಡಂಬರ್ಲಂಡನ Grey) ಎಂಬಾಕೆ ಎಷ್ಟು ವಿಮುಷಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ! ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ನುತದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಿದ್ದಾಳೆ! ಆಕೆಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದರೆ ಮತಾಚಾರವಿಚಾರಗಳು ಇನ್ನೂ ಶುದ್ಧಿಗೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಈ ಮಾತಿನಂತೆಯೇ ರಾಜನು ಉಯಿಲು ಬರೆದು ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡನು.

ಲೇಡಿಜೇನ್‌ಗ್ರೇ ರಾಣಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಸನ್ನಾಹಪಡಲು ನಾರ್ಡಂಬರ್ಲಂಡ್‌ನಿಗೆ ಮತನಿಷ್ಠೆಯು ಕಾರಣವಲ್ಲ. ಆಕೆ ತನ್ನ ಸೊಸೆಯಾಗಿದ್ದುದೇ ನಿಜವಾದಕಾರಣ. ಸೊಸೆಗೆ ಪಟ್ಟಬಂದರೆ ತನ್ನ ಧಿಕಾರವನ್ನು ಶಾಶ್ವತಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬ ದುರಾಲೋಚನೆಯೇ ಆ ಶ್ರೀಮಂತನ ತಲೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ರಾಜನಸಾವಿನ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಎರಡುದಿನ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿಟ್ಟು ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಲೇಡಿಜೇನ್ ರಾಣಿಯೆಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು. ರಾಜಕುಮಾರಿ ಮೇರಿಯು (ಕಥರಿನ್ ರಾಣಿಯ ಮಗಳು) ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯದ ಮೂಡಲಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಓಡಿದಳು. ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ನುತದಲ್ಲಿ ರಾಜಕುಮಾರಿ ಮೇರಿ ಆದರವುಳ್ಳವರಾದರೂ ಮೇರಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತೋರಿದರು. ಮೇರಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ಸೈನ್ಯಕಟ್ಟಿ ಲಂಡನ್ನಿನ ಕಡೆ ಹೊರಟರು. ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಮೇರಿಯಕಡೆಯವರಾದರು. ಶ್ರೀಮಂತನು ದವರೂ ನಾರ್ಡಂಬರ್ಲಂಡನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಹೀಗಿದ್ದಾಗ ಲೇಡಿಜೇನ್‌ನಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಹೇಗೆ ನಡೆದೀತು?

ಹತ್ತು ದಿನಮಾತ್ರ ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಆಕೆ ರಾಣಿಯೆನಿಸಿದಳು. ನಾರ್ಡಂಬರ್ಲಂಡ್‌ಗೆ ಹೆದರಿ ಜನರು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರು. ಮೇರಿಬರುವ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿದಕೂಡಲೇ ಜನರು ಮೇರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲೆಂದು ಕೂಗಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ನಾರ್ಡಂಬರ್ಲಂಡನ ಕೈಬಿಟ್ಟರು. ಮೇರಿ ರಾಜ ಹತ್ತು ದಿನದ ರಾಣಿ ಧಾನಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಎಲ್ಲರೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬರ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆಗ ಈ ಕಟ್ಟಿ ಶ್ರೀಮಂತನು ತಾನೂ ಒಂದೆಡೆ ನಿಂತು “ಮೇರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ” ಎಂದುಕೂಗಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ತಾನು

ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಜವಾದ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೆಂದು ನಟಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಈ ಆಷಾಢಭೂತಿತನವು ನಡೆಯದಾಯಿತು. ಮೇರಿಯೇ ನ್ಯಾಯವಾದರಾಣಿಯೆಂದೆಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿ ನಲಿದಾಡಿದರು. ಆಕೆಯಕಡೆಯವರು ಬಂದು ನಾರ್ಡಂಬರ್ಲಂಡ್ ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸೆರೆಮನೆಗೊಯ್ದರು.

ಮೇರಿ (1553—1558)

ಜನನ 1516 ; ಸ್ವೀನಿನ ಫಿಲಿಪ್ಪನೊಡನೆ ವಿವಾಹ 1554 .

ಸಮಕಾಲಿಕ ಪ್ರಭುಗಳು

ಸ್ಯಾಟ್ಲೆಂಡ್	ಫ್ರಾನ್ಸ್	ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ	ಪೋಪರು	ಸ್ವೀನ್
ಮೇರಿ (ಸ್ಯೂಯರ್ಬರ್) 1542—1567	2ನೆ ಹೆನ್ರಿ 1547—1559	5ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ 1519—1556	3ನೆ ಜೂಲಿಯಸ್ 1550—1555	1ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ (ಚಕ್ರವರ್ತಿ 5ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್) 1516—1555
		1ನೆ ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್ 1556—1564	4ನೆ ಪಲ್ 1555—1559	2ನೆ ಫಿಲಿಪ್ 1556—1598

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಆಳಿಕೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತರಾಣಿಯರಲ್ಲಿ ಮೇರಿಯೇ ಮೊದಲನೆಯಾಕೆ. ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದಾಗ ಆಕೆಗೆ ಮೂವತ್ತೇಳುವರ್ಷಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಸ್ವಭಾವತಃ ಆಕೆ ಧೀರ; ತನ್ನ ಮತದಲ್ಲಿ ದೃಢವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ತಾಯಿಗೊದಗಿದ ಕಷ್ಟಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಸಿಕ್ಕಿ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಅದರ ನೆನಪಿದ್ದು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಭಾವ ಹುಳಿಹುಳಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲ ಟ್ರೊಡರರಂತೆ ಆಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ದರ್ಪಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗಿದ್ದವು. ತಾಯಿಯ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪೂರ್ವಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷಗೌರವವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಆಕೆಗೆ 6ನೆ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ತಿದ್ದುಪಾಡುಗಳೂ ಏರ್ಪಾಡುಗಳೂ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಪಡಬಾರದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿದ್ದವಳೆಂದು ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಮಿತವಾದ ಪ್ರೀತಿವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ತೋರಿ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದಾಗ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು.

ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಮೇರಿಯು ನಾರ್ಫಕ್, ಗಾರ್ಡಿನರ್ (Gardiner), ಬಾನರ್ (Bonner) ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಿಸಿ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಳು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಪೂರ್ವಾಚಾರ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಪರಾಯಣರಾಗಿದ್ದು ಹಿಂದಿನದೊರೆಯ ಆಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದವರು. ತನ್ನ ಪಕ್ಷದವರೆನ್ನ ಬಹುದಾಗಿದ್ದವರನ್ನು ಈರೀತಿ ಸನ್ಮಾನಿಸಿದಮೇಲೆ ರಾಣಿಗೆ ಮತವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪುನಃ

ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪವಿಟ್ಟಿತು. ಲೇಡಿಜೇನಳ ಪರವಾಗಿ ಪಿತೂರಿಕಟ್ಟಿದ್ದ ನಾರ್ಡಂಬಲ್‌ಂಡ್‌ಶ್ರೀಮಂತನೂ ಇನ್ನು ಹಲಕೆಲವರೂ ತಲೆಕೆಳದುಕೊಂಡರು. ಲೇಡಿ ಜೇನ್ ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ಭರ್ತೃ ಲಾರ್ಡ್ ಗಿಲ್ಡ್‌ಫರ್ಡ್ ಡೆಡ್ಲಿ ಎಂಬಿಬ್ಬರಿಗೆ ಮರಣದಂಡನೆ ಗೊತ್ತಾದಾಗ್ಲೂ ಅವರನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟಳು. ಅವರಮೇಲೆ ಮುಯ್ಯಿ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಲವಷ್ಟೇನೂ ಮೇರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತನ್ನತಾಯಿ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಮುನ್ನ ಹೇಗಿದ್ದಿತೋ ಹಾಗೆ ಮತವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಕಾತರತೆಯೂ ಆತರವೂ ಇದ್ದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪರದೇಶಗಳಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಪ್ರಾಟಿಸ್ಟೆಂಟರನ್ನು ದ್ರೋಹಿಗಳೆಂದೂ ಭ್ರಷ್ಟರೆಂದೂ ಓಡಿಸಿದಳು. ಪಾರ್ಲಿ ಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರುಸೇರಿ ಮೇರಿಯನ್ನು ಆದರದಿಂದ ರಾಣಿಯೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಆದನೆಂದೆಡ್ಡರ್ಡ್‌ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆಬಂದಿದ್ದ ಮತಸಂಬಂಧ

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್

ವಾದ ಕಾನೂನುಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ ಆರಂಶ ಗಳಕಾನೂನೇ ಮೊದಲಾದ ಹಿಂದಿನ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಪುನರುದ್ಧಾರಮಾಡಿದರು. ಎಂಟನೆ ಹೆನ್ರಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬೇಗನೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಆದರೆ ಮೇರಿಗೆ ತಂದೆಯು ನಡೆಸಿದ್ದ ಏರ್ಪಾಟುಗಳುಕೂಡ ಅನಿಷ್ಟವಾಗಿದ್ದವು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಹ್ಯಾಪ್ಸ್‌ಬುರ್ಗ್ ವಂಶದ ಸ್ವೀಕರಣ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನೂ ಉದ್ಧರಿಸುವ ಆಸೆ ಆಕೆಯ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಗಾರ್ಡಿನರ್ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಹೆನ್ರಿಕಾಲದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪುನಸ್ಥಾಪನೆಯು ಸಾಕೆನ್ನಿಸಿತು. ರಾಣಿಗಾದರೋ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಆಪ್ತತೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಪೋಪನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಮಠಗಳನ್ನೂ ಹಿಂದಿನಂತೆ ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವ ಉದ್ದೇಶವು ಬಲವಾಗಿತ್ತು.

ಯಾರಾದರೂ ಯೋಗ್ಯ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ಮೇರಿ ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಇಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಮೇರಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಾಯಿ ಕಡೆಯ ಬಂಧುವಾದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ 5ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ಸ್ವೈನಿನ ಯುವ

ವಿವಾಹವಿಚಾರ

ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶವಿತ್ತು. ಫಿಲಿಪ್ ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷ ಚಿಕ್ಕವನು. ಅಲ್ಲದೆ ಫಿಲಿಪ್‌ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದರೆ ಸ್ವೈನಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಸೇರಿಹೋಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಭವವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಫಿಲಿಪ್ ತನ್ನತಾಯಿಯ ಬಳಗದವನು. ಅಲ್ಲದೆ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದಲ್ಲಿ ಅತಿನಿಷ್ಠನೆನಿಸಿದ್ದವನು. ಆತನ ಸಹಾಯದಿಂದ ತನ್ನಾಶೆಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾದೀತೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆಮಾಡಿ ಆ ವಿವಾಹದಕರಾರಿಗೆ ಮೇರಿ ಒಪ್ಪಿದಳು. ಈ ಸಮಾಚಾರ ಹರಡಿದಕೂಡಲೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನವೂ

ಆಸಮಾಧಾನದಿಂದ ವಿರೋಧವೂ ತೋರಿಕೊಂಡವು. ಕೆಂಟ್ ಮತ್ತು ಸೆಸೆಕ್ಸ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಜನರನ್ನು ಸರ್ ಥಾಮಸ್ ವಯಟ್ (Sir Thomas Wyatt) ಎಂಬಾತನು ಎತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿ ಪ್ರಬಲವಾದ ದಂಗೆಯನ್ನೆ ಬಿಟ್ಟದನು ; ಅದು ವಿಪತ್ಕಾರಕವಾಗಿಯೇ ತೋರಿಕೊಂಡಿತು. ಸಾವಿರಾರು ಜನರೊಡಗೂಡಿ ವಯಟ್.

ವಯಟ್ ದಂಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದು ಲಂಡನ್ ಪಟ್ಟಣದ ಒಂದುಭಾಗವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು. ರಾಣಿಯೇ ಸ್ವತಃ ಮುಂದಾಗಿ ಪಟ್ಟಣಗರನ್ನು ಉತ್ಸಾಹಗೊಳಿಸಿದಮೇಲೆ ದಂಗೆಯಡಗುವಂತಾಯಿತು. ವಯಟ್ ಮುಂತಾದವರು ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದರು. ಈ ದಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡವರಿಗೆ ಕ್ರೂರವಾದ ದಂಡನೆಗಳಾದವು. ವಯಟ್ನಿಗೆ ಶಿರಚ್ಛೇದನವಾಯಿತು. ಅದೇವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಲೇಡಿ ಜೇನ್ ಗ್ರೇ ಮತ್ತು ಲಾರ್ಡ್ ಗಿಲ್ಬರ್ಟ್ ಡ್ವಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಹಿಂದೆಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದಂತೆ ಶಿರಚ್ಛೇದನವಾಯಿತು. ರಾಜಕುಮಾರಿ ಎಲಿಸಬೆತ್‌ಳಿಗೆ ಕೂಡ ಕೆಲಕಾಲ ನಿರ್ಬಂಧವೊದಗಿತು. ದಂಗೆಯು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಾಮವಾದಮೇಲೆ ರಾಣಿಯು ಫಿಲಿಪ್ಪನನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆತನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಮಾಡಿದಳು.

ಮದುವೆಯಾದಮೇಲೆ ಪೋಪನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ರಾಣಿಯು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟಳು. ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಂತಿದ್ದ ಬಿಷಪ್ ಗಾರ್ಡಿನರನು ಮೊದಮೊದಲು ರಾಜನಶ್ರೇಷ್ಠಾಧಿಕಾರವೇ ಮೇಲೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದು ಈಗ ಪೋಪನಶ್ರೇಷ್ಠಾಧಿಕಾರವೇ ಇರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟು ರಾಣಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಿತ್ತನು. 1554ರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಅತಿವಿಧೇಯತೆಯಿಂದ ರಾಣಿಯ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆನುಸಾರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿ ಸೂಪ್ರೆಮಸಿಕಾನೂನನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ ಮತಭ್ರಷ್ಟರನ್ನು ದಂಡಿಸಲು ಹಳೆಯಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದರು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರಾಗಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯಜನರಾಗಲಿ ರಾಣಿಗೆ ವಿರೋಧತೋರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತವನ್ನು ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಿಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದವರಿಗೆ ಇದು ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯವರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪೋಪನ ಅಧಿಕಾರಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ವಿರೋಧಕಂಡುಬಂದು ಬೇರೆಗುಂಪಿನ ಜನರಿಂದ. ಮಠಗಳ ಸ್ವತ್ತು ಪುನರುದ್ಧಾರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದ ಜನರು ತಮ್ಮ ಸ್ವತ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ಕೈ ತಪ್ಪಿಯಾವೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ವಿರೋಧತೋರತಕ್ಕವರಾದರು. ಮಠಮಂದಿರಗಳ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳು ಹಿಂದಿನಂತೆ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಬೇಕೆಂಬ ಹಟವನ್ನು ಪೋಪ್ ತೊಡದಂತೆ ಸಂಧಾನನಡೆದಮೇಲೆಯೇ ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಾದರೂ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳೆಲ್ಲದಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಪೋಪನಕಡೆಯವರಿಗೆ ಆತುರವೇನಿದ್ದೀತು? ರಾಣಿಯಾದರೋ ತನ್ನ ಹಟವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಶಾಸನಮಾಡಿಸಿದಕೂಡಲೆ ಹಿಂದೆ ಗಡೀಪಾರಾಗಿದ್ದ

ಕಾರ್ಡಿನಲ್ ಪೋಲ್ (Cardinal Pole) ಎಂಬ ಪೋಪಿನ ಕಡೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಪೋಪನ ದೂತನಾಗಿದ್ದ ಆತನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಚರ್ಚುಗಳನ್ನು ಪುನಃ ತನ್ನ ಅಡಳಿತಕ್ಕೆ ಜಗದ್ಗುರುಪೋಪನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡನೆಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು. ಈ ರೀತಿ ಮೇರಿಯು ತನ್ನ ತಂದೆತಮ್ಮಂದಿರಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದ ಏರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಒಂದೆರಡುವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಭಂಗಪಡಿಸಿದಳು. ರಾಣಿಯ ಮದುವೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನತೋರಿತ್ತು; ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದ ಪುನರುದ್ಧಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಸಮಾಧಾನವೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಿಫರ್ಮೇಷನ್ ಸಂಬಂಧವಾದ ಏರ್ಪಾಡುಗಳು ಜನರಿಗಿಷ್ಟವಿಲ್ಲವೆ ರಾಜರಬಲವಂತದಿಂದ ಮಾತ್ರ ನಡೆದಿದ್ದು ವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ.

ಕಾರ್ಡಿನಲ್ ಪೋಲ್, ಬಿಷಪ್ ಗಾರ್ಡಿನರ್, ಬಿಷಪ್ ಬಾನರ್ ಮುಂತಾದವರ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಸ್ಪೈನ್ ರಾಜನ ಬೆಂಬಲವನ್ನೂ ಪಡೆದಿದ್ದ ರಾಣಿಯು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತಸ್ಥರನ್ನು ದಂಡಿಸಲು ಮೊದಲಿಟ್ಟಳು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಮತಭ್ರಷ್ಟರನ್ನು ದಂಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದ್ದರು; ಪೋಪನ ಅಧಿಕಾರಸ್ಥಾನವನ್ನು ಜನರು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಒಪ್ಪಿದ್ದರು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತಭಕ್ತರನ್ನು ದಂಡಿಸಿದರೆ ತನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ನೆರವೇರುವುದೆಂದು ಮೇರಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ಮತಭ್ರಷ್ಟರ ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ಒಂದು ಸಭೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದಳು. ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿ ಕೊಂಡಿದ್ದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಲ್ಲಿ ದೇಶಾಂತರಹೊರಡದಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ರಿಗೂ ಕಷ್ಟಕಾಲವೊದಗಿತು. ಮೊದಲು ರಾಜರ್ಸ್

ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರ
ದಂಡನೆ

ಸಿದಳು. ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿ ಕೊಂಡಿದ್ದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಲ್ಲಿ ದೇಶಾಂತರಹೊರಡದಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ರಿಗೂ ಕಷ್ಟಕಾಲವೊದಗಿತು. ಮೊದಲು ರಾಜರ್ಸ್

(Rogers) ಎಂಬ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಪುರೋಹಿತನು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ತನ್ನ ಮತವನ್ನು ಬಿಡಲಾರವೆ ಬೆಂಕಿಯ ಉರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ತರುವಾಯ ಹೂಪರ್ (Hooper) ಮತ್ತು ಫೆರಾರ್ (Ferrar) ಎಂಬ ಬಿಷಪ್ಪರುಗಳಿಬ್ಬರು ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಗೊಳಗಾದರೂ ತಮ್ಮ ಮತವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಕಡೆಗೆ ಮತಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ ಕೊಟ್ಟರು. ಅನಂತರ ಲಾಟಿಮರ್, ರಿಡ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕ್ಯಾನ್ಸರ್ ಎಂಬ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಗುರುಗಳ ಸರದಿ ಬಂತು. ಅವರಲ್ಲಿಬ್ಬರು ನಾರ್ಡಂಬರ್ಲಂಡ್ ನಡೆಸಿದ ಪಿತೂರಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅವರ ಮೇಲೆ ರಾಜದ್ರೋಹದ ಆರೋಪಣೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮತಭ್ರಷ್ಟತೆಯ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿಯೇ ವಿಚಾರಣೆ

ಘೋರ ದಹನ

ನಡೆಯಿತು. 1555ರಲ್ಲಿ ಆ ಮೂವರು ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನೂ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ವಾದಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು.

ವಾದದಲ್ಲಿ ಲ್ಯಾಟಿಮರ್ ಮತ್ತು ರಿಡ್ಲಿ ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಿ ಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ ಮಾಡಿದರೂ ತಮ್ಮ ಮತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಲೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಬೆಂಕಿಗಾಹುತಿಯಾಗಿಹೋದರು.

ಕ್ರಾಸ್ತನ ದಂಡನೆಯು ಅಷ್ಟು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ನಡೆಯದಾಯಿತು. ಆತನು ಆರ್ಚ್‌ಬಿಷಪ್ ಪದವಿಯಲ್ಲಿದ್ದವನು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತವನ್ನು ಸೇರುವನೊದಲು ಆತನು ಪೋಪನಿಂದಲೇ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಗೌರವವನ್ನೂ ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಐದುತಿಂಗಳ ಕಾಲ ನಿರ್ಬಂಧದಲ್ಲಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಆತನ ವಿಚಾರಣೆಯೆಂಬುದು ನಡೆದು ಮತಭ್ರಷ್ಟನೆಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾಗಿ ಆಗಬಹುದಾದ ಅವಮಾನವೆಲ್ಲವೂ ನಡೆಯಿತು. ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಆತನನ್ನು ಮರಣಶಿಕ್ಷೆಗೆಂದುಕೊಟ್ಟರು. ಯಾವುದಾದರೂಬಗೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತವು ತಪ್ಪೆಂದು ಆತನಿಂದ ಹೇಳಿಸಿದರೆ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆ ಪರಿಣಾಮವಾಗುವುದೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಕ್ರಾಸ್ತನನ್ನು ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಗಳಿಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದರು. ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಕ್ರಾಸ್ತನನ್ನು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತವು ದುಷ್ಟವೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ತಾನು ಆದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಅರ್ಥವೃದ್ಧ ಕ್ರಾಸ್ತನ ಕೊಡುವ ಬಿಕ್ಕಲಗಳಿಗೆ ಸಹಿಹಾಕಿದನು. ಆದರೆ ಕಥರೀನ್ ಬಳಿ ರಾಣಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾತನಿಗೆ ಕ್ಷಮೆಯೆಲ್ಲಿಯೆಂದು? ಮರಣದಂಡನೆಯೇ ಕಡೆಗೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ಕಂಬಕ್ಕೆ ಆತನನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಸುತ್ತಲೂ ಕೊಳ್ಳಿಗಳ ರಾಶಿಯನ್ನು ಪೇರಿಸಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಜನರಿಗೆ ತನ್ನ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಿಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಆತನನ್ನು ಬಲವಂತಪಡಿಸಿದರು. ಆಗಲಾಮುದುಕನಿಗೆ ಹಿಂದಿಲ್ಲದ ಧೈರ್ಯಬಂತು. “ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಅವಮಾನಪಟ್ಟ ಮೇಲೆ ನಾನು ಸಹಿಹಾಕಿದ ಪತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸುಳ್ಳು” ಎಂದು ಜನರಿಗೆ ಕೂಗಿಹೇಳಿ “ಸಹಿಹಾಕಿದ ಈ ಬಲಗೈ ಹೆಚ್ಚು ಅಪರಾಧಮಾಡಿದ್ದು, ಆದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಶಾಸ್ತ್ರಿಯಾಗಲಿ!” ಎಂದು ತನ್ನ ಬಲಗೈಯನ್ನು ಮೊದಲು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟನು. ಅತಿ ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೂ ದೈವಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಜನರು ಕಣ್ಣಾರೆಕಂಡಾಗ ಮೊದಮೊದಲು ಭಯವಿಸ್ಮಯಗಳನ್ನುಪಟ್ಟು ತರುವಾಯ ಅನುಕಂಪದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರಿಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮುನ್ನೂರುವುಂದಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತಭಕ್ತರನ್ನು ಮೂರುವರ್ಷಗಳಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ ಮುಂತಾದ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಚೌಕಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಸುಡಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸತ್ಯನಿಷ್ಠರಾಗಿಯೂ ಮತಭಕ್ತರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ತಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅನೇಕಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದರು. ಅವರ ದಹನವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಜನರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಭಯತೋರಿದರೂ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅನುಶಾಪಪರಿತಾಪಗಳು ತೋರಿದವು. ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಭಕ್ತನ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಕಂಡು ಅಳುವವರೇ ಆದರು. “ಎಷ್ಟು ಸ್ಥಿರ ಇವರ ಸಂಕಲ್ಪ! ಎಷ್ಟು ಧೈರ್ಯ! ಮತದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಭಕ್ತಿ! ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯವರು!

ಇಂತಹವರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವುದು ಎಷ್ಟು ಪಾಪಕರ!" ಎನ್ನುವ ಯೋಚನೆಗಳು ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಗೌರವವಿಶ್ವಾಸಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಮೇರಿ, ಕಾರ್ಡಿನಲ್ ಪೋಲ್ ಮುಂತಾದ ಹವನಗಳ ಪರಿಣಾಮ ದವರು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದೊಂದು, ಆದುದು ಬೇರೊಂದು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತದ ಗುರುತೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಸರ್ವನಾಶಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸದಿಂದ ಜನರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತದ ಮಹತ್ವವನ್ನೆತ್ತಿ ತೋರಿದಂತಾಗಿಹೋಯಿತು. ಮೇರಿರಾಣಿಗೂ ಆಕೆಯ ಸಹಾಯಕರಿಗೂ ಕ್ರೂರಾತ್ಮಕ ರೆಂಬ ಕೆಟ್ಟ ಹೆಸರು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನಿಂತಿತು. ಮೇರಿಯನ್ನು ಬ್ಲಡ್ ಮೇರಿಯೆಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಮತವನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕೆಂಬ ಭಾವನೆಯೇ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಮತವೊಂದೇ ಸರಿಯಾದುದೆಂದೂ ಮತಭ್ರಷ್ಟರನ್ನು ಕೊಂದರೆ ಪುಣ್ಯಬರುವುದೆಂದೂ ನಂಬಿಕೆ ಆಸಹನವೇ ಧರ್ಮ ಯಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಾದವರು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸುವುದೂ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರನ್ನು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸುವುದೂ ಅನಶ್ಯಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಜನರು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೇರಿ ಮುಂತಾದವರು ಸ್ವಭಾವತಃ ವಿಶಾಚಿಗಳನ್ನು ವುದು ತಪ್ಪು. ಅವರ ಮತಭಕ್ತಿಯು ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಅನ್ಯಾಯವೇ ನ್ಯಾಯದಂತೆ ಕಂಡಿತು.

ಮತವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೂ ಮೇರಿಯ ಆಸೆ ಸಲ್ಲದಾಯಿತು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರನ್ನು ಕ್ರೂರದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ ಇತರಬಗೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪೋಪನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲು ಸದಾ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಆಕೆಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಲಿ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದೆಹೋಯಿತು. ದೇಶಾಂತರ ಹೊರಟು ಹೋದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು ತಮ್ಮ ಕೈಲಾದಂತೆ ತೊಂದರೆಕೊಡಲು ಉದ್ಯಮಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ರಾಣಿಯ ಆರೋಗ್ಯವೂ ಕೆಡುತ್ತ ಬಂತು. ಕೈಹಿಡಿದ ಫಿಲಿಪ್ಪನು ಸ್ವೈನಿ ನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ರಾಣಿಯನ್ನು ಉದಾಸೀನಮಾಡಿ ರಾಣಿಯ ದುಃಖ ಬಿಟ್ಟನು. 1553ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಬಂದು ಮದುವೆಮಾಡಿ ಕೊಂಡುಹೋದವನು ಪುನಃ 1557ರವರೆಗೂ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಮುಖವನ್ನೇ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. 1557ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಬಂದವನು ಮೇರಿಯನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನೂ ತನ್ನ ಜಗಳಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಹೋದನು. ಫಿಲಿಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಮೇರಿ ಒಂದು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು.

ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿರೇಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ 1547ರಲ್ಲಿ ತೀರಿಹೋದಮೇಲೆ ಆತನ ಮಗ ಎರಡನೆ ಹೆನ್ರಿ (Henry II) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ರಾಜನಾಗಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ

ಕೊಳ್ಳಲು ತೊಡಗಿದ್ದನು. ಚಕ್ರವರ್ತಿ 5ನೇ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಪ್ರಭುವೇ ಪರಮವೈರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಎರಡನೆ ಹೆನ್ರಿಯು ಜಾಣತನದಿಂದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರಬಲನಾಗಿ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಗೆ ತೊಂದರೆಕೊಟ್ಟನು. ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿಿದ್ದು ರೋಗಗ್ರಸ್ತನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರಮಿಸಲಾರದೆ 1556ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ತ್ಯಾಗಮಾಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಎರಡುಪಾಲುಮಾಡಿ ತಮ್ಮನಿಗೊಂದನ್ನೂ ಮಗನಿಗೊಂದನ್ನೂ ಕೊಡಿಸಿದನು. ಜರ್ಮನಿ, ಹಂಗರಿ, ಬೊಹೀಮಿಯ ಮುಂತಾದ ಮಧ್ಯರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ತಮ್ಮನಾದ ಫರ್ಡಿನೆಂಡಿಗೆ (Ferdinand) ಸಂದವು.

ಸ್ಪೈನ್, ವೆಸ್ಟಿಂಡೀಸ್, ಇಟಲಿ, ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್ ಭಾಗಗಳು ಫರಾನ್ಸೀ ಯುದ್ಧ ಮಗನಾದ ಫಿಲಿಪ್‌ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದವು. ಹಾಪ್ಸ್‌ಬುರ್ಗ್ (Hapsburg) ವಂಶದ ಹಿರಿಯಶಾಖೆ ಸ್ಪೈನ್‌ನಲ್ಲಿಯೂ ಕಿರಿಯಶಾಖೆ ಜರ್ಮನಿ, ಆಸ್ಟ್ರಿಯಾ ಹಂಗರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದವು. 1557ರಲ್ಲಿ ಸ್ಪೈನ್ ರಾಜನಾದ ಫಿಲಿಪ್‌ನು ತನ್ನ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಫ್ರಾನ್ಸಿನ 2ನೆ ಹೆನ್ರಿಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಆ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಮೇರಿಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದನು.

ಫ್ರೆಂಚರೂ ಪೋಪನೂ ಒಂದುಪಕ್ಷ, ಫಿಲಿಪ್ ಮತ್ತು ಮೇರಿ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ. ಪೋಪನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲು ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮೇರಿಯು ಪೋಪನಿಗೆ ಶತ್ರುವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ನಡೆದ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಫಿಲಿಪ್‌ನು ಫ್ರಾನ್ಸಿನವರನ್ನು ಒಂದು ಭಾರಿಕದನದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಪೋಪನ ಬಲವನ್ನೂ ಸೋಲಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಪೋಪನು ಸ್ಪೈನ್ ರಾಜನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದರೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಫಿಲಿಪ್‌ನೇನೋ ಜಯಶಾಲಿಯಾದನು. ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ನಷ್ಟವೇ ಆಯಿತು. ಪೋಪನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಮೇಲೆ ಕೋಪಗೊಂಡು

ಕಲೀ ನಷ್ಟ ಕಾರ್ಡಿನಲ್ ಪೋಲನನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿದನು. ಫ್ರೆಂಚರು ಅದೇಸಮಯವೆಂದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದ ಏಕಮಾತ್ರಪಟ್ಟಣ ಕಲೀ(Calais)ಯನ್ನು 1558ರಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಿದರು. ಫಿಲಿಪ್‌ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸಹಾಯಕ್ಕೊದಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಕಲೀ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಫ್ರೆಂಚರು ಹಿಡಿದು ಬಿಟ್ಟರು. ಎಲ್ಲಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆಶಾಭಂಗವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮೇರಿಯು ಈ ನಷ್ಟವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಕೊರಗಿಕೊರಗಿ ಸತ್ತಳು. ಆಕೆ ರಾಣಿಯ ಕೊರಗು ಸತ್ತ ಹನ್ನೆರಡುಗಂಟೆಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಡಿನಲ್ ಪೋಲ್ ಕೂಡ ಪ್ರಾಣ ಬಿಟ್ಟನು. ಇಬ್ಬರೂ ದುಃಖದಿಂದ ತೀರಿಹೋದರು. ಫಿಲಿಪ್‌ನ ಕೈಹಿಡಿದು ಎಷ್ಟೋ ಆಸೆಯಿಂದಿದ್ದ ಮೇರಿಗೆ ಸರ್ವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷಾದವೇ ಉಂಟಾಯಿತು. ತೋರಮಾಣಿಕವೆಂದು ಪಿಡಿದುದು ಭೂರಿಕೆಂಡವಾಯಿತು.

ಮೇರಿರಾಣಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ಪ್ರಯತ್ನಗಳು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದ ಉದ್ಧಾರವೊಂದು, ಸ್ಪೆನ್ಸನ್ ಸಂಬಂಧ ಮತ್ತೊಂದು. ಎರಡು ಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ ನಾಶವಾದವು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರನ್ನು ಸರ್ವನಾಶಗೊಳಿಸಲು ಕೈಕೊಂಡ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದಲೇ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಗೌರವಗಳು ನೆಲೆಸುವಂತೆ ನೆರವೇರಿತು.

ಎಲಿಸಬೆತ್ ರಾಣಿ (1558—1603)

ಜನನ 1533

ಸಮಕಾಲಿಕ ಪ್ರಭುಗಳು

ಸ್ಯಾಟ್ರಂಡ್	ಫ್ರಾನ್ಸ್	ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ	ಸ್ವೈನ್
ಮೇರಿ ಸ್ಟ್ಯೂಯರ್ಟ್ (1542—1567)	2ನೆ ಹೆನ್ರಿ (1547—1559)	1ನೆ ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್	2ನೆ ಫಿಲಿಪ್ (1556—1598)
	2ನೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ (1559—1560)		
	9ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ (1560—1574)	2ನೆ ಮ್ಯಾಕ್ಸಿಮಿಲಿಯನ್	
6ನೆ ಜೇಮ್ಸ್ (1567—1625)	3ನೆ ಹೆನ್ರಿ (1574—1589)	2ನೆ ರುಡಾಲ್ಫ್	
	4ನೆ ಹೆನ್ರಿ (ಬೋರ್ಬನ್) (1589—1610)		3ನೆ ಫಿಲಿಪ್ (1598—1621)

ರಾಣಿಯಾದಾಗ ಆನ್‌ಬೋಲೇನಳ ಮಗಳಿಗೆ 25 ವರ್ಷಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಹುಟ್ಟಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಈಕೆಗೆ ದೃಢನಾದ ಆರೋಗ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಅಧಿಕಾರಪ್ರೀತಿಯೂ ದೂರಾಲೋಚನೆಯೂ ಇತ್ತು. ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಮೇರಿಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಾಯದಿಂದ ಕಾಲಕಳೆದವಳಿಗೆ ಯುಕ್ತಿಯು ಸಹಜವಾಗಿತ್ತು. ಒಳ್ಳೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ ಮತವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಆಕೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಾದ ಅದರಶ್ರದ್ಧೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತಂದೆಗಿದ್ದಂತೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಭೈರ್ಯ

ಸ್ವಭಾವ

ಗಳೊಂದಿಗೆ ಪೌರುಷವೂ ಇತ್ತು. ಹೆಂಗಸಾದರೂ ಮೃದು ತನವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೆಮ್ಮೆ, ಸ್ತೋತ್ರಪ್ರೀತಿ, ಅಲಂಕಾರಪ್ರೀತಿಗಳು ಬೇಕಾದಷ್ಟಿದ್ದವು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೂರಾಲೋಚನೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹಿಡಿದ ಪಟ್ಟನ್ನು ಬಿಡತಕ್ಕವಳಲ್ಲವಾವಾಗೂ ಸಣ್ಣವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯತೋರದೆ ಕಾಲ ತಳ್ಳುವವಳು. ಅನೇಕಾಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಪುಣತನ; ತನಗೆ ಲೋಲುಪ್ತಿಕೋರಿದ ಕೆಲವಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದುಂದುಗಾರಿಕೆ. ತಾಯಿಯ ಚಿತ್ತಚಾಂಚಲ್ಯವೂ ತಂದೆಯ ದರ್ಪವೂ ತಾತನಯುಕ್ತಿಯೂ ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದ್ದವು. ಆತ್ಮಾಚಾರ ಅನಾಚಾರಗಳ ಮಿಶ್ರಮೂರ್ತಿಯಂತಿದ್ದ ಈಕೆಯು ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತವೆಂದೇ

ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ಅತಿಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯಾಗಿ 45 ವರ್ಷಗಳಕಾಲವಾಳಿದಳು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನಾಳಿದ ರಾಜಾರಾಣಿಯರಲ್ಲಿ ಆಕೆಗೆ ಘನವಾದ ಕೀರ್ತಿಯುಂಟು.

ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದೀತೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಈ ರಾಣಿ ಮದುವೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ಜೀವನವನ್ನು ಕಳೆದಳು. ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾದವನೊಬ್ಬನಾದರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ವಿಧೇಯರಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಚಾಕರಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವರಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯು ಆಗಾಗ್ಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತೋರಿ ಅವರ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಟ್ಟುಕೊಂಡಳು. ಸರ್ ವಿಲಿಯಂ ಸೆಸಿಲ್ (Sir William Cecil), ಸರ್ ನಿಕೋಲಾಸ್ ಬೇಕನ್ (Sir Nicholas Bacon), ಸರ್ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ವಾಲ್ಸಿಂಗ್ಹಂ (Sir Francis Walsingham) ಎಂಬುವವರು ರಾಣಿಯ ಸಹಾಯಕರಲ್ಲಿ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದವರು. ಆಜೀವಪರ್ಯಂತ ಅವರು ರಾಣಿಯ

ಸೇವೆಮಾಡಿದರು. ಅವರು ತೀರಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ರಾಣಿಯು

ಸಹಾಯಕರು ಅವರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅವರ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದಳು.

ರಾಣಿಯ ಆಸ್ಥಾನಿಕರ ಗುಂಪು ಬೇರೊಂದಿತ್ತು. ವಿನೋದವಿಲಾಸಗಳಲ್ಲಿ ರಾಣಿಗೆ ಬೇಕಾದವರವರು. ಅವರಿಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಯೋಗ್ಯತೆಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ರಾಣಿಯಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಅವರು ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನು ಪಡೆದರು. ಅಂತಹವರಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ಗೆಳೆಯನಾಗಿದ್ದ ಲೆಸ್ಲಿ

ಆಸ್ಥಾನಿಕರು ರಿನ ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ರಾಬರ್ಟ್ ಡಡ್ಲಿ (Robert Dudley, Earl of Leicester) ಎಂಬಾತನೂ ಎಸೆಕ್ಸ್ ಶ್ರೀಮಂತನಾದ

ರಾಬರ್ಟ್ ಡೆವರೋ (Robert Devereaux, Earl of Essex) ಎಂಬಾತನೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಇಬ್ಬರೂ ರಾಣಿಗೆ ಸಮವಯಸ್ಕರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಕಡೆತನಕ ರಾಣಿಯು ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬರನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಬಹುದೆಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿತ್ತು.

ಈ ರಾಣಿಯ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುಂಶಗಳು ಮುಖ್ಯ. ಅವುಗಳು ಪರಸ್ಪರವಾದ ಹೊಂದಿಕೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ನಡೆದವಾದರೂ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ವಿವರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

1. ಮತವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಎಲಿಸಬೆತ್ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಮತವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಮೇರಿರಾಣಿ ನಡೆಸಿದ ಕೆಲಸಗಳಿಂದ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿತ್ತು. ಎಲಿಸಬೆತ್ ಪಟ್ಟವೇರಿದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಕೂಡಲೆ ದೇಶಾಂತರದಲ್ಲಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಓಡಿಯೋಡಿ ಬಂದರು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತಕ್ಕೆ ನುಸಾರವಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಅವ

ರೆಲ್ಲರೂ ಕಾತರರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಚರ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ ಉಪ್ಯುಕ್ತರಾಗಿದ್ದವರು ಮೇರಿಯ ಕಾಲದ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಸಂಘದವರು. ಆ ಸಂಘದವರಿಗೆ ಹೊರದೇಶಗಳ ಪ್ರಭುಗಳ ಬೆಂಬಲವಿದ್ದಿತು. ರಾಣಿಯಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಂದೆಯರೀತಿಯು ಒಳ್ಳೆಯದೆನ್ನಿಸಿತ್ತು. ಆ ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗದ ಸಾಧನೆಗೆ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರು ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಅವರನ್ನಡಗಿಸಲು ಉಪಾಯಗಾರ್ತಿಯಾದ ರಾಣಿ ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗ ಯು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಗುಂಪನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಮಾಡಿಕೊಂಡು 1559 ರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಸೂಪ್ರೆಮಸಿ ಮತ್ತು ಯೂನಿಫಾರ್ಮಿಟಿ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರೂಪಗೊಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಳು. ರಾಜಭಕ್ತಿಯುತರಾದ ಅಲ್ಲಿಯಸಭಿಕರು ರಾಣಿಯ ಇಷ್ಟುಕ್ತನುಕೂಲವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡರು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಸಂಘದವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಉದ್ರೇಕವಾಗದಂತೆ ಸೂಪ್ರೆಮಸಿ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ(Act of Supremacy)ಹಲಕೆಲವು ಮಾತುಗಳ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿಸಿದಳು. ಎಡ್ವರ್ಡ್ ರಾಜನ ಕಾಲದ ಎರಡನೇ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಪುಸ್ತಕವೇ ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಯೋಗವಾಗತಕ್ಕದೆಂಬ ಯೂನಿಫಾರ್ಮಿಟಿ ಕಾನೂನಿ(Act of Uniformity)ನಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಯಾವ ಸಂಘದವರಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಅಸಮಾಧಾನವಾಗದಂತೆ ಉಪಾಯವಾದರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಲಕೆಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದಳು. ಚರ್ಚುಗಳ ಅಲಂಕಾರವಿಶೇಷಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ರಾಜನ ಆಳಿಕೆಯ ಮೊದಲಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಇರತಕ್ಕದೆಂದು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದಳು.

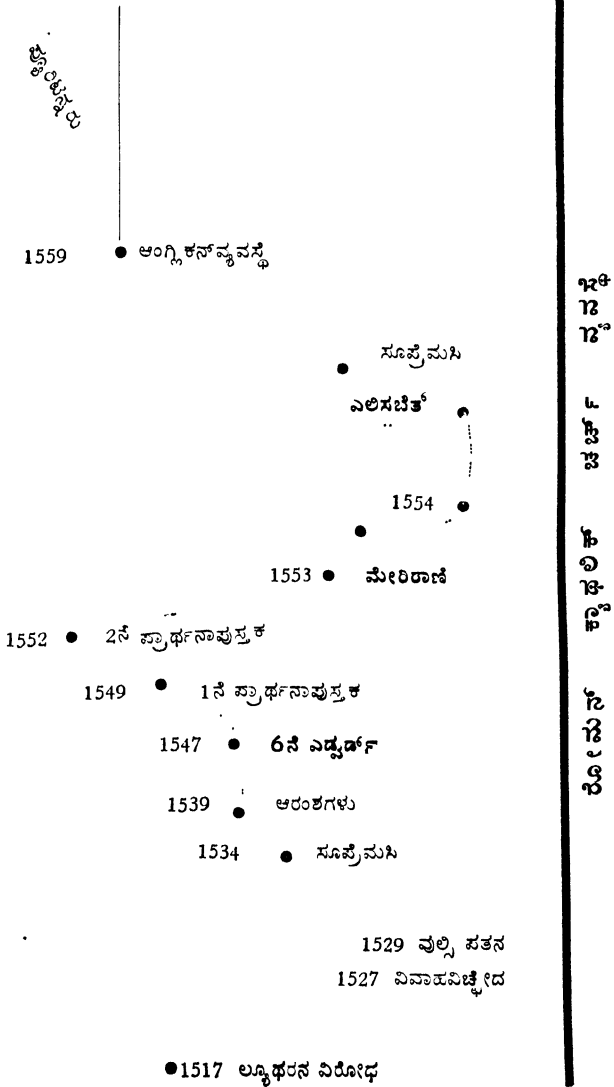
ಯಾವ ಸಂಘದವರಿಗೂ ವಿಶೇಷವಾದ ಕೋಪತಾಪಗಳು ತೋರಿಕೊಳ್ಳದಂತೆ ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಚರ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದಬಳಿಕ ನಾಲ್ಕೈದುವರ್ಷಗಳಕಾಲ ವಿಲಂಬಮಾಡಿ 1563ರಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯು ಮತಾಚಾರಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿರ್ಧರಮಾಡಿದಳು. ಎಡ್ವರ್ಡ್ ರಾಜನಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕತ್ತೆರಡಂಶಗಳೇ ಸುಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದಿತಷ್ಟೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಮೂವತ್ತೊಂಭತ್ತಂಶ (39 Articles of Religion)ಗಳನ್ನು ಅರಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಲವಂತಪಡಿಸುವ ಶಾಸನವನ್ನು ರಚಿಸಿದಳು. ಸೂಪ್ರೆಮಸಿ, ಯೂನಿಫಾರ್ಮಿಟಿ ಮತ್ತು 39 ಅಂಶಗಳೇ ಈ ರಾಣಿಯು ನಡೆಸಿದ ಏರ್ಪಾಟಿನ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು. ಅವುಗಳಿಂದಕೂಡಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ರೀತಿಯು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾದಕಾರಣ ಅದಕ್ಕೆ ಆಂಗ್ಲಿಕನ್ (Anglican) ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಚರ್ಚ್ (Church of England) ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಮತನಿಷ್ಠೆಯು ಮೂಲವಲ್ಲ; ರಾಜಕೀಯಚಾತುರ್ಯವೇ ಮೂಲ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಸಮಾಧಾನವನ್ನೊದಗಿಸಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರ

ವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಎಲಿಸಬೆತ್ ರಾಣಿಯು ಹಿಡಿದ ಉಪಾಯ ಈ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಈ ಏರ್ಪಾಟಗೊಪ್ಪಿದರು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಏಕ ರೀತಿಯಾಗಿ ಈ ಏರ್ಪಾಟು ನಡೆಯುವಂತೆ ರಾಣಿಯು ಎಚ್ಚರಿಕೆತಾಳಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೂಲಕ ನೆರವೇರಿಸಿದಳು. ಮೇರಿಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಿಷಪ್ಪರುಗಳು ಉದ್ಯೋಗ ಕಳೆದುಕೊಂಡರು; ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಶರಣಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೊರಟರು. ಕ್ಯಾಂಟೆರ್ಬೆರಿಯ ಆರ್ಚ್‌ಬಿಷಪ್ ಪೀರರ್ಕ್ ಪಾರ್ಕರ್ (Parker) ಎಂಬ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತಸ್ಥನನ್ನು ರಾಣಿಯು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದಳು. ರಾಣಿಯ ಮಾರ್ಗವೇ ನ್ಯಾಯವೆಂದೂ ಉಚಿತವೆಂದೂ ಆತನು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದ ಕಾರಣ ಆಂಗ್ಲಿಕನ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಭದ್ರಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಶ್ರಮಪಟ್ಟನು. ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನಂಗೀಕರಿಸದಿದ್ದ ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದವರನ್ನು ಅವಿಧೇಯರೆಂದು ದಂಡಿಸಲು ರಾಣಿಯು 1559ರಲ್ಲಿ ಹೈಕಮಿಷನ್ ಕೋರ್ಟ್ (Court of High Commission) ಎಂಬ ವಿಚಾರಣೆಯಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಪಾರ್ಕರ್‌ನನ್ನೇ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದಳು.

ಎಲ್ಲಪ್ರಜೆಗಳೂ ಆಂಗ್ಲಿಕನ್ ಚರ್ಚಿನ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದು ರಾಣಿಯ ಇಷ್ಟ. ಒಪ್ಪದಿದ್ದವರು ಜುಲ್ಮಾನೆಮುಂತಾದ ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಜನರಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗದವರು ರಾಣಿಯ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಸಮಾಧಾನಚಿತ್ತದಿಂದ ಆಚರಿಸಿದರು. ಪೋಪನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದುದರಿಂದ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಸಂಘದವರಿಗೆ ಈ ಆಚರಣೆಗಳು ಸಹಿಸಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಹಲಕೆಲವರು ಮಾತ್ರ ವಿರೋಧಿಸಿ ದಂಡನೆ ಗೊಳಗಾದರು. ಮೊದಮೊದಲಲ್ಲಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಿಂದ ತೊಂದರೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ತೊಂದರೆತೋರಿಕೊಂಡುದು ಉಗ್ರಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಸಂಘದವರಿಂದ. ಮೇರಿಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇಶಾಂತರಗತರಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಸಂಘದವರು ಸ್ವಿಡ್ಜರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಉಗ್ರವಾದ ತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಆದರಶ್ರದ್ಧೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಎಲಿಸಬೆತ್ ನಡೆಸಿದ ತಿದ್ದುಪಾಡುಗಳು ಅವರಿಗೆ ಸಾಲದಾದವು. ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು ನಡೆಯಬಹುದೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಉಗ್ರಗಾಮಿಗಳಿಗೆ ಬರಬರುತ್ತ ಅಸಮಾಧಾನವು ಹೆಚ್ಚಿತು.

ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನಾದ ಜಾನ್ ಕಾಲ್ವಿನ್ (John Calvin) ಎಂಬಾತನು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ ತನ್ನ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠೆಗಳಿಂದ ತಾನೇ ದೊಡ್ಡಗುರುವಾಗಿ ಜಿನೀವ (Geneva) ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಉಗ್ರಸಂಘವನ್ನು 16ನೆಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದನು. ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಪಾಪಭೀತಿ ಹೆಚ್ಚು,

ದೈವಭಕ್ತಿ ಅಧಿಕ ಮತ್ತು ಶುಷ್ಕಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರಅತಿಶಯ. ಹಿಂದಿನಕಾಲ ದಿಂದಲೂ ಪವಿತ್ರವೆನಿಸಿದ್ದ ಅನೇಕಾಚಾರಗಳು ಅವರಿಗೆ ಮೌಢ್ಯವೆನಿಸಿದವು. ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಸರಳತೆಬೇಕು. ಚರ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯವಾಸನೆಕೂಡದು. ಬಿಷಪ್ಪರೆಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೇ ಇರಬಾರದು. ಪುರೋಹಿತರಾದವರು ಆಚಾರಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದು ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಂಚನೆ. ವಿಪರೀತವೆಂದು ತೋರಬಹುದಾದಷ್ಟು ದೈವಭಕ್ತಿ

ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಶಾಖೆ ಯೊಂದಿಗೆ ಆಚಾರವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಶುದ್ಧತೆಯನ್ನೂ ಸಾರಳ್ಯವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಕ್ಯಾಲ್ವಿನ್ ಶಿಷ್ಯರಗುಂಪಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ **ಪ್ಯೂರಿಟನ್ (Puritan)** ಎಂಬಹೆಸರು ರೂಢಿಯಾಯಿತು. ಬರಬರುತ್ತ ಈ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಿತು, ಪಂಥಗಳೂ ಅನೇಕವಾದವು. ಎಲಿಸಬೆತ್ ರಾಣಿ ಈ ಗುಂಪಿನವರ ವಿರೋಧವನ್ನು ಕಂಡು ಕೆಲಕಾಲಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಬಲಗಳು ಭದ್ರಗೊಂಡಮೇಲೆ 1565ರಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲುಪಕ್ರಮಿಸಿದಳು. ರಾಣಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಆರ್ಚ್ ಬಿಷಪ್ ಸಾರ್ಕರ್ 1575ರಲ್ಲಿ ಕಾಲವಾದನು. ಆಗ ಆ ಪದವಿಗೆಬಂದ **ಗ್ರಿಂಡಲ್ (Grindal)** ಎಂಬಾತನು ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಪಕ್ಷಪಾತತೋರಲು ರಾಣಿಯು ಆತನನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟು **ವಿಟ್ಲಿಫ್ಟ್ (Whitgift)** ಎಂಬಾತನನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದಳು. ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಗುಂಪಿನವರಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಶಾಖೆಗಳು ತೋರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಆಂಗ್ಲಿಕನ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ವಿರೋಧವು ಬಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಎಲಿಸಬೆತ್ ಗೆ ಹೆಚ್ಚುತೊಂದರೆಯನ್ನೂ ಡವಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯಾಬಲವನ್ನೂ ಅವರಲ್ಲಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರು ತೊಂದರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರಲು ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಅವರಗುರುವೊಬ್ಬಾತನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲೋಲಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು.

1547ರಲ್ಲಿ ಪಿಂಕೀಕದನವಾದಮೇಲೆ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನರಾಜಪುತ್ರಿ **ಮೇರಿ** ಎಂಬ ತಬ್ಬಲಿಕೂಸನ್ನು ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟರಷ್ಟೆ. ಆ ರಾಜಪುತ್ರಿಯು ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಆ ಮಗುವಿನತಾಯಿ ಗೀಸಿನ ಮೇರಿ (Mary of Guise) ಎಂಬಾಕೆಯು ರೀಜಿಂಟಾಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತವನ್ನೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಆಪ್ತತೆಯನ್ನೂ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಆಳಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಂತಹಸಮಯದಲ್ಲಿ **ಜಾನ್ ನಾಕ್ಸ್ (John Knox)** ಎಂಬ ಕಾಲ್ವಿನ್ ಶಿಷ್ಯನು ಎಲಿಸಬೆತ್ ತಳ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಬರಲಾರದೆ **ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿಗೆ** ಹೊರಟನು. ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಹಲಕೆಲವರು ಶ್ರೀಮಂತರು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು ರೀಜಿಂಟಿಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ನಾಕ್ಸ್ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಅವರ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ತನ್ನ ಮತಪ್ರಸಾರವನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಲೂ ಉದ್ರೇಕದಿಂದಲೂ ನಡೆಸಿದನು.

ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಗುಂಪು ಬಲವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ರೀಜಿಂಟಳು ಅವರನ್ನಡಗಿಸಲು ಫ್ರಾನ್ಸಿನಿಂದ ದಂಡನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ನಾಕ್ಸ್‌ಮುಂತಾದವರ ಪಂಗಡವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಾಗಿದ್ದ ಸ್ಕಾಟ್‌ಶ್ರೀಮಂತರು ತಮಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಎಲಿಸಬೆತ್‌ರಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ದಂಗೆಕೋರ ರೆಂದರೆ ಎಲಿಸಬೆತ್‌ತಿಗಾಗದು. ಆದರೂ ಸ್ಕಾಟರು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಾದರೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಆಪ್ತತೆಯನ್ನೂ ಪೋಪನಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಕಟ್ಟಿ ಯಾರೆಂಬ ಆಲೋಚನೆಮಾಡಿ 1560ರಲ್ಲಿ ಈ ರಾಣಿ ಸ್ವಲ್ಪಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಲೀತ್ (Leith) ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚ್‌ದಂಡನ್ನು ಮುತ್ತಲು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಳು. ಆದರೆ ಅದೇವೇಳೆಗೆ ರೀಜಿಂಟ್‌ಮೇರಿ ಕಾಲವಾಗಿಹೋದಳು. ಲೀತ್‌ಮುತ್ತಿಗೆ ಗೆಂತು ಎಡಿನ್ಬರೊ ಕರಾರು (Treaty of Edinburgh) ಎಂಬುದು ನಡೆಯಿತು. ಅದರಂತೆ ಫ್ರೆಂಚ್ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಸೈನ್ಯಗಳೆರಡೂ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಪರದೇಶೀಸೈನ್ಯಗಳು ತೊಲಗಿಹೋದಕೂಡಲೆ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭೆ ಯವರು ನಾಕ್ಸನಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಪೋಪನಅಧಿಕಾರವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ಚರ್ಚುಗಳರಿತಿಯು ಜಿನೀವಾಪಟ್ಟಣದರಿತಿಯಂತಾಗಲು ತಕ್ಕ ಕಾನೂ ನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ಮತದ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಜನರೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮುಂದೆಬಿದ್ದು ಹಳೆಯದನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಮಂದಿರಗಳೂ ಮಠಗಳೂ ಶೂನ್ಯವಾಗಿಹೋದವು. ಅವುಗಳ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳು ಶ್ರೀಮಂತರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು. ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್‌ಮತವು ಅತಿಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಪ್ಯೂರಿಟನ್‌ರೀತಿಗಳೆಲ್ಲೊಂದಾದ ಆ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್ (Presbyterian) ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ, ರಾಜನಿಯುಕ್ತರಾದ ಬಿಷಪ್‌ರೆಂಬ ಒರಿಯರ ಯಾಜಮಾನ್ಯ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಮಂದಿರಕ್ಕೂ ಸ್ಥಲವಂತಹಿರಿ ಯರ ಸಭೆಯೇ ಅಧಿಕಾರಿ. ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಲಗಳಿಂದಲೂ ಬಂದು ಸೇರಿದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ತುಂಬಿದ ಜನರಲ್ ಅಸೆಂಬ್ಲಿ (General Assembly)ಯೆಂಬ ಸಭೆಯೇ ಒಟ್ಟುದೇಶಕ್ಕೆ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಯುಕ್ತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು. ತಮ್ಮ ಪುರೋ ಹಿತರಲ್ಲಿಯೂ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ರತೆಭಕ್ತಿಗಳಿಂದಕೂಡಿದ್ದ ಸ್ಕಾಟ್‌ಜನರು ಕ್ಷಿಪ್ರತೆಯಿಂದ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್‌ಪಂಥವನ್ನು ತಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ಪುಂಡುತನವನ್ನು ಬಿಡಲಾರದವರಾದ ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗದವರು ಒಂದಂಶದಲ್ಲಿಮಾತ್ರ ನಾಕ್ಸನಮತವನ್ನು ನಡೆಸಲಿಲ್ಲ. ಮಠಮಂದಿರಗಳ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಲಕ್ಕೂ ಒಂದು ಶಾಲೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆತನ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತರು ನಡೆಸಲಿಲ್ಲ. ಉಳಿದಂಶಗಳೆಲ್ಲ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ರೆಫರ್ಮೇಷನ್ ಹಲಕೆಲವುನರ್ವ ಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದೇಶವೇಬದಲಾಯಿಸಿತು. ಜನರು ಒಟ್ಟುಗೂಡಲು ಒಂದು

ಬಾಂಧವ್ಯವೇರ್ಪಟ್ಟಿತು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಸಂಬಂಧಗಳು ಅನಿಷ್ಟವಾದವು. ಈ ರೀತಿ ಸ್ವಾಟ್ ಜನರೇ ಮುಂದಾಗಿ ಉದ್ರೇಕಗೊಂಡು ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಮತದಲ್ಲಿ ಹೊಸಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ರಾಜರ ಬಲವಂತದಿಂದ ನಡೆದಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ನಡೆಯಿತು.

ತಾರತಮ್ಯ ಉದ್ರೇಕವಂತೂ ಜನರಲ್ಲಿಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ನಡೆದುದೂ ನಿವಾಸವಾಗಿ. ಏಳುತ್ತ ಬೀಳುತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿತು. ನಾಲ್ಕು ಅಳಿಗಳೆಗಳು ನಡೆದು ಕಡೆಗೆ ಅರ್ಧಂಬರ್ಧವಾಗಿ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿತು. ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ರೀತಿಗೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ರೀತಿಗೂ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇ ತೋರುವುದು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಬಗೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತನು “ ಭಾರ್ಯಾಹಂತಕರಾಜಿನಿಂದ ಮೊದಲಾಗಿ ಭ್ರಾತೃಹಂತಕಶ್ರೀಮಂತನಿಂದ ಪೋಷಿತವಾಗಿ ಅತಿಥಿಹಂತಕರಾಣಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತಾಯವಾಯಿತು ” ಎಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವನು.

ಅತ್ತ ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿಗೆ ರಾಣಿಯಾಗತಕ್ಕ ಮೇರಿಸ್ಲೂಯರ್ಟ್ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ವಯಸ್ಸಾಗುತ್ತ ಆಕೆಯ ರೂಪವೂ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಫ್ರೆಂಚರ ಆಪ್ತತೆಯನ್ನೂ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಲಾವಣ್ಯವತಿಯಾದ ಮೇರಿಸ್ಲೂಯರ್ಟ್ ವಯಸ್ಕಳಾಗುವವೇಳೆಗೆ ಯೂರೋಪಿನ ರೀತಿಯೇ ಬದಲಾಯಿಸಿತ್ತು.

ಲ್ಯೂಥರ್ ಮೊದಲುಮಾಡಿದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತವು ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಾರವಾಗಿತ್ತು; ಜಾನ್ ಕಾಲ್ವಿನ್, ಅಲಿಕ್ ಸ್ವಿಂಗ್ಲಿ (Ulrich Zwingli) ಮುಂತಾದ ಗುರುಗಳು ತೋರಿಕೊಂಡು ಅಮತಕ್ಕೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಚೈತನ್ಯವನ್ನೂ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಿದರು. ಜರ್ಮನಿಯ ಉತ್ತರಭಾಗಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸ್ವಿಡ್ಜರ್ಲೆಂಡ್, ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್, ನಾರ್ವೆ, ಸ್ವೀಡೆನ್, ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡ್, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವು ರೂಢಿಯಾಯಿತು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತವು ಪ್ರಬಲವಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಸಂಗಡದವರು ತಮ್ಮ ಬಲವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ನಡೆಸದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪೋಪ್ ಪೀಠದಲ್ಲಿದ್ದವರು ರಾಜಕೀಯವಿಚಾರ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಜನರುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸಂಧಾನಚಾತುರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಳೆಯುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿ ತಾವೇ ತಿದ್ದುಪಾಡುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ದೋಷಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತನಿಷ್ಠರೂ ಯತಿಗಳೂ ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಜತೆಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರನ್ನು ಪುನಃ

ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದು ಪೋಪನಶಿಷ್ಯರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಪ್ರಚಾರವನ್ನು ದುರುಸಿಂಧ ನಡೆಸಲು ವ್ರತಿಗಳ ಕೂಟಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು. ಅಂತಹವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಬಲವಾಗಿಯೂ ಬೆಳೆದು ಆರ್ಡರ್ ಆಫ್ ಜೀಸಸ್ (Order of Jesus) ಅಥವಾ ಜೆಸೂಯಿಟ್ (Jesuits) ರೆಂಬವರ ಗುಂಪು. 1540ರಲ್ಲಿ ಇಗ್ನೇಷಿಯಸ್ ಲಾಯೊಲ (Ignatius Loyola) ಎಂಬ ಪರಮನಿಷ್ಠನಾದ ಯತಿಯು ಆ ಕೂಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಜೆಸೂಯಿಟ್ರು ದೇಶವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಾನಾರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಪ್ರಭುಗಳು ಈ ಪ್ರಚಾರಕರಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾದರು. ಶುದ್ಧಿಪ್ರಯತ್ನದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಚಾರಪ್ರಯತ್ನವೂ ಭ್ರಷ್ಟರನ್ನು ದಂಡಿಸಲು ಮಾರ್ಗವೂ ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು. ವಿರೋಧವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಹಟಹಿಡಿದವರನ್ನು ಹಿಂಸೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದಂಡನೆಯಿಂದ ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೂ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಾಗದೆ ಕಡೆಯವರೆಗೂ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದವರನ್ನು ಜೀವಸಹಿತಮಾಡಿರುವು ಕೌಂಟರ್ ರೆಫರ್ಮೇಷನ್ ದಕ್ಕೂ ವಿಚಾರಣೆಸಭೆಗಳು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿ ಕೊಂಡವು. ಈ ವಿಚಾರಣೆಸಭೆಗಳಿಗೆ ಇಂಕ್ವಿಷಿಷನ್ (Inquisition) ಎಂದು ಹೆಸರು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಪಂಗಡದ ಗುರುಗಳು 1563ರಲ್ಲಿ ಭಾರಿಸಭೆಸೇರಿ ತಮ್ಮ ಮತದ ಅಚಾರವಿಚಾರಗಳ ಶುದ್ಧರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶನಾಡಿಕೊಂಡು ಹಿಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ರೋಮ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಮಂದಿರಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು ಕೃತಪ್ರಯತ್ನರಾದರು. ಈ ರೀತಿನಡೆದ ಪ್ರಯತ್ನವು ರೆಫರ್ಮೇಷನ್ ಎಂಬ ಆಂದೋಳನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾದುದರಿಂದ ಕೌಂಟರ್ ರೆಫರ್ಮೇಷನ್ (Counter Reformation) ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ.

ಮೇರಿಟ್ಯೂಡರ್ ಸಹಾಯವನ್ನು ಬಯಸಿ ಸ್ಪೈನಿನ ಫಿಲಿಪ್ ರಾಜನು ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ 1557ರಲ್ಲಿ ಹೊರಟಿದ್ದನಷ್ಟೆ. ಆ ಜಗಳವು 1559ರಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಸ್ಪೈನ್ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಲಾ ಕೇಟೊ ಕಂಬ್ರೆಸಿಸ್ (Le Cateau Cambresis) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದವಾಯಿತು. ಇಟಲಿಯ ಯಾಜಮಾನ್ಯವು ಸ್ಪೈನಿಗಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ ಫ್ರೆಂಚರು ಕಲೇಸಟ್ಟಣವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಇಟಲಿಯ ಯಾಜಮಾನ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಈಯೆರಡುದೇಶಗಳ ದೊರೆಗಳು ಹೆಣಗಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ಏಕದರೆ ಎರಡೂ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಾಜ್ಯಗಳು. ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತವು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಾಜ್ಯಗಳು ತಲೆದೋರದಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಅಗತ್ಯವಾಯಿತು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತವು ರೂಢಿಗೊಂಡಿದ್ದ ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಕೂಡ ಆ ಮತವನ್ನು ಮೂಲೋತ್ಪಾಟನಗೊಳಿಸುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವೇ

ಆಗಿತ್ತು. ಹೀಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಸ್ಪೈರ್ ರಾಜ್ಯಗಳು ಪರಸ್ಪರವೈತ್ರಿಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುವ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಯೂರೋಪಿನ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಗುಂಪಿನವರಿಗೂ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಗುಂಪಿನವರಿಗೂ ಪರಮವೈಷಮ್ಯಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂತಹಕಾಲಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಎಲಿಸಬೆತ್ ರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದಳು, ಮೇರಿಸ್ಕೂಯರ್ಬ್ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿಗೆ ರಾಣಿಯಾಗತಕ್ಕವಳಾಗಿದ್ದಳು.

ಲಾ ಕೇಟೊ ಕಂಬ್ರೆಸಿಸ್ ಕರಾರನ್ನು ಎರಡನೆ ಫಿಲಿಪ್ ಮತ್ತು ಎರಡನೆ ಹೆನ್ರಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಪರಸ್ಪರವಿರೋಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸ್ಪೈನಿಗೆ ರಾಜನಾಗಿ ಅನೇರಿಕಾ ಮತ್ತು ಇಟಲಿಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನೆನಿಸಿದ ಫಿಲಿಪ್ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರ ಸುಳಿವೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಲುತೊಡಗಿದನು.

ಆ ರಾಜರ ತೊಂದರೆಗಳು ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್ ಭಾಗವು ಆತನ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಯಜನರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ದಂಡಿಸಲು ಫಿಲಿಪ್ ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನರಾಜ ಎರಡನೆ ಹೆನ್ರಿ ಕರಾರುನಡೆದ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ತೀರಿಹೋದನು. ಅವನ ನಾಲ್ವರು ಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯನಾದ ಎರಡನೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ (Francis II) ಎಂಬಾತನು ರಾಜನಾದನು. ಸ್ಯಾರಿಸ್ಸಿನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಮೇರಿಸ್ಕೂಯರ್ಬ್‌ಳನ್ನು ಈ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ಸಿಗೆಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆಮಾಡಿದ್ದರು. ಪಟ್ಟವೇರಿದಾಗ ಮೇರಿಸ್ಕೂಯರ್ಬ್ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ಸಿಗೆಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೆಂಡುಗಳಿಗೆ ರಾಣಿಯೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡಳು. ಆನ್ ಬೊಲೇನಳಮದುವೆ ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವಾಗಿ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಸ್ಥರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಎಲಿಸಬೆತ್ಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರ ವಾದ. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೇರಿಸ್ಕೂಯರ್ಬ್‌ಳೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ನ್ಯಾಯನಾದ ರಾಣಿಯೆನಿಸಿದವಳು. ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಪಟ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಜಗಳವನ್ನು ಬೆಳೆಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಎಲಿಸಬೆತ್‌ಳ ಅದೃಷ್ಟ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ಯಾಲ್ವಿನ್ ಶಿಷ್ಯರು ತೋರಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹ್ಯೂಗಿನೋ (Huguenots) ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದ ಆ ಜನರನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ಫ್ರಾನ್ಸಿನರಾಜನು ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಸ್ಪೈನ್ ಮತ್ತು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಎಂಬೆರಡು ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಳತೊಂದರೆಗಳಿಲ್ಲದೆಯೇ ಆ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಅಸೂಯೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲಿಕನ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಎರಡನೆಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಎನಿಸಿಕೊಂಡ ಫ್ರಾನ್ಸಿನದೊರೆಯು ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ರೋಗಕ್ಕೆತುತ್ತಾಗಿ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಮೇರಿಸ್ಕೂಯರ್ಬ್ ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ವಿಧವೆಯಾಗಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ರಾಜನಾದ

9ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ (Charles IX) ಎಂಬಾತನ ಅಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆತನತಾಯಿ ಕಥರಿನ್ ಡಿ ಮೆಡಿಚಿ (Catharine de Medici) ಎಂಬಾಕೆಯ ಯಾಜಮಾನ್ಯವೇ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಪಿತೂರಿಕಟ್ಟು ವುದರಲ್ಲಿಯೂ ವೈರಿಗಳಿಗೆ ವಿಷವಿಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ನಿಪುಣೆಯಾದ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಸ್ವಂತವೈರಿಗಳಮೇಲೆ ಹ್ಯೂಗಿನೊಗುಂಪಿನವರನ್ನು ಎತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿದಳು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪಿತೂರಿಗಳೂ ಕಿತ್ತಾಟಗಳೂ ಎರಡುಗುಂಪುಗಳಿಗೂ ರೇಗಿದವು. ಆಗ ಹ್ಯೂಗಿನೋಜನರು ತಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳಕಾಟವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ

ಎಲಿಸಬೆತ್ ರಾಣಿಯ ಸಹಾಯವನ್ನು ಬೇಡಿದರು. ಉಸಾಯಿ ಹ್ಯೂಗಿನೊ ಜನರಿಗೆ ಗಾರ್ಡಿಯಾದ ಎಲಿಸಬೆತ್ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದವಳಂತೆ ಹೊರಗಡೆ ಸಹಾಯ ನಟಿಸುತ್ತಲಿದ್ದು ಸ್ವಲ್ಪ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹ್ಯೂಗಿನೊಗುಂಪಿನ ನೆರವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಸಣ್ಣ ಹೊಡೆದಾಟಗಳ ಫಲ

ತಾಂಶವಾಗಿ ಹ್ಯಾವರ್ (Havre) ಎಂಬ ರೇವುಪಟ್ಟಣವು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಶಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಇಬ್ಬರಜಗಳದಲ್ಲಿ ತಾನು ಮೂರನೆಯವಳಾಗಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಹ್ಯಾವರ್ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು ಕಲೇಬದಲಾಗಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ಎಲಿಸಬೆತ್ ಆಸೆಪಟ್ಟಳು. ಆದರೆ 1563ರಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸದೇಶದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮತಸಂಗಡಗಳಿಗೂ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿ ಹ್ಯಾವರ್ ಪಟ್ಟಣವು ಜಾರಿಕೊಂಡಿತು. ಕೈಗೆಬಂದ ತುತ್ತು ಬಾಯಿಗಿಲ್ಲದಂತಾಗಿಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಒದಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ವಿಷತ್ತು ಒದಗಲಿಲ್ಲ; ಮತದ ಜಗಳಗಳು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ನಿಂತಿದ್ದು ಪುನಃ ರೇಗಿದವು. ಸ್ಪೆಸಿನ ಫಿಲಿಪ್ ರಾಜನು ಪ್ರಬಲನಾಗಿದ್ದಾಗ್ಲೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ರಾಜಮನೆತನದವರಲ್ಲಿ ವೈಷಮ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದುದರಿಂದ ಎರಡು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಾಜ್ಯಗಳೊಟ್ಟುಗೂಡಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಮೇಲೆ ಕವಿಯುವ ಸಂಭವವು ದೂರವಾಯಿತು.

2. ಮೇರಿ ಸ್ಕೂಯರ್ಟ್

ಕಾಲಗತಿ ಹೀಗಿದ್ದಾಗ ಮೇರಿ ಸ್ಕೂಯರ್ಟ್ 1561ರಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡನ್ನು ಸೇರಿದಳು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದವಳು. ತಂದೆಯನ್ನೂ ತಾಯಿಯನ್ನೂ ಸ್ಮಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಗಂಡನನ್ನೂ ಸಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡವಳು.

ಆಗಮನ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದೊರೆ 5ನೆ ಜೇಮ್ಸನಮಗಳಾಗಿ ನಾನಾಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಿಕ್ಕಿದವಳೆಂದು ಸ್ಮಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ಜನರು ಅಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ಅನುರಾಗವಾತ್ಸಲ್ಯಗಳನ್ನು ತೋರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಂತಹವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಘಾತಕವಾಗಿ ಬೇರೊಂದುಚಿಂತೆ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ಮೇರಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದವಳು, ಫ್ರೆಂಚರವಳಾಗಿ ಬೆಳೆದವಳು. ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್ನರಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಶ್ರೀಮಂತರು ಮೇರಿಯನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ ಈ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚು

ಆದರವನ್ನು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೇರಿ ಜಾಣೆ. ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿ ಶ್ರೀಮಂತಪ್ರಮುಖನಾಗಿ ಪ್ರೆಸ್ಟಿಟೀರಿಯನ್ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಮುಖಂಡನಾಗಿದ್ದ ಮೋರೆ ಶ್ರೀಮಂತನ (Earl of Moray) ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೂ ಮತದವ್ಯತ್ಯಸ್ತತೆಗೂ ಒಪ್ಪಿ ತನಗೆಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಮತದನುಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದ್ದರೆ ಸಾಕೆಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಉಪಾಯವಾಗಿ ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ರವಿಶ್ವಾಸವನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿದಳು. ಜಾನ್ ನಾಕ್ಸ್ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ವಿರೋಧವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.

ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಕಾಲ ಮೇರಿ ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಕಾಲತಳ್ಳಿದಳು. ಅಧಿಕಾರ ಶೂನ್ಯಳಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಕಾಲವಿರಲಾದೀತು? ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಗೆಮಾತ್ರರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದವಳು ಯೋಚನೆಮಾಡಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಗುಂಪಿನವರ ಅಸಮಾಧಾನಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವರಪರವಾಗಿ ನಿಂತು ತಾನು ರಾಣಿಯಾಗುವ ಕನಸನ್ನು ಕಂಡಳು. 1565ರಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ್ ಡಾರ್ನ್ಲೆ (Lord Darnley) ಎಂಬ ಸ್ಕಾಟ್ ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದಳು. ಆತನು 7ನೆ ಹೆಬ್ರಿಯನುಗಳು ಮಾರ್ಗರೆಟ್ಟೆಳ ದಾಹಿತ್ರನಾದವನು. ವಧೂವರರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪಟ್ಟದಧಿಕಾರವಿತ್ತು.

ಈ ವಿವಾಹದ ಸುದ್ದಿಕೇಳಿ ಎಲಿಸಬೆತ್ ಚಿಂತೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದಳು.

ಮದುವೆ

ಎದುರುಪಕ್ಷದವನಾದ ಮೋರೆಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಮೇರಿ ಮತ್ತು ಡಾರ್ನ್ಲೆಯಿಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಮೋರೆಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಓಡಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಗೆಲುವೇನೋ ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ಮೇರಿಗೆ ಶಾಂತಿಸುಖಗಳಿಲ್ಲದಾದವು. ಏಕೆಂದರೆ ಡಾರ್ನ್ಲೆ ಹೇಡಿಯಾಗಿದ್ದು ಅಸೂಯೆಪಡತಕ್ಕ ಸ್ವಭಾವದವನು. ಮೇರಿಯ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಾಧಿಸುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಯೋಗ್ಯನು. ಕೆಲಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೇರಿಯ ರಾಯಸದವನಾಗಿ ಆಪ್ತನಂತಿದ್ದ ಡೇವಿಡ್ ರಿಸಿಯೋ (David Rizzio) ಎಂಬಾತನಲ್ಲಿ ಆಗ್ರಹಗೊಂಡು ಡಾರ್ನ್ಲೆ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಸಿತೂರಿಕಟ್ಟಿ

ರಿಸಿಯೋ ಕೊಲೆ 1566ರಲ್ಲಿ ಎಡ್ವಿನ್ ರೋಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮೇರಿಯ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ

ರಿಸಿಯೋವನ್ನು ಎಳೆದಾಡಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ರೋಷವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಮೇರಿಯು ಡಾರ್ನ್ಲೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಅವನಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡು ಆತನ ಸಂಗಾತಿಗಳನ್ನು ದೇಶದಿಂದ ಓಡಿಸಿದಳು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮೋರೆಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಸಮಯನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಇಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೇರಿಗೆ ಪುತ್ರೋತ್ಸವವಾಯಿತು. ಆ ಮಗುವೇ ಮುಂದೆ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡುಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ದೊರೆಯಾದ ಜೇಮ್ಸ್.

ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಮೇರಿಡಾನ್ಲೆ ಫಿಯಿಬ್ಬ ರೂ ಜಗಳವಾಡತೊಡಗಿದರು. ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯೂ ಸಾಹಸಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಪುಂಡುತನಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧನಾಗತಕ್ಕ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದ ಬಾತ್ವೆಲ್ ಶ್ರೀಮಂತ (Earl of Bothwell)ನೆಂಬಾತನು ಮೇರಿಯ ಆಪ್ತತೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ಡಾನ್ಲೆ ಗೂ ಅವನಿಗೂ ಮೊಲಕ್ಕೂ ಹುಲಿಗೂ ಇದ್ದಂತೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಮೇರಿ ಬಾತ್ವೆಲ್ಲನನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿ ಅವನೊಡನೆ ಆಲೋಚನೆಸಾಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಲಿದ್ದುದನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಡಾನ್ಲೆ ಹುಳಿಹುಳಿಯಾದನು. ಆ ಹೇಡಿಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಬಾತ್ವೆಲ್ ಸಂಧಾನಮಾಡಿ ಕೆಲವರುಪುಂಡುಜನರನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಕಾಹಿಲೆಯಿಂದ ಗುಣಮುಖವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಡಾನ್ಲೆ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಎಡಿನ್ಬರೋಬಳಿ ಒಂದುಮನೆಯಲ್ಲಿ ದ್ವಾಗ ಇವರೆಲ್ಲರೂಸೇರಿ ಮನೆಗೆ ಹಳ್ಳತೋಡಿ ಮದ್ದುತುಂಬಿ ಬಿಟ್ಟು ಮನೆಯನ್ನು ಗಗನಕ್ಕೆ ಉಡಾಯಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಡಾನ್ಲೆಯ ಮೃತದೇಹವು ಡಾನ್ಲೆಯ ದುರ್ನುರಣ ಆ ಮನೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಹಾಹಾಕಾರಮಾಡಿದರು. ಬಾತ್ವೆಲ್ ಶ್ರೀಮಂತನೇ ಈ ಘೋರಕೊಲೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದವನೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ನಂಬಿದರು. ಮೇರಿಯೂ ಆ ಪಿತೂರಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದಳೆಂದು ಕೆಲವರು ಅನುಮಾನಪಟ್ಟರು. ಮೇರಿಯೆಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಸಹಕರಿಸಿದ್ದಳೋ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಾತ್ವೆಲ್ಲನ ಸಂಗವನ್ನು ಆಮೇಲೂ ಮೇರಿ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಬಾತ್ವೆಲ್ಲನಲ್ಲಿ ಮೇರಿ ಮೋಹಗೊಂಡಿದ್ದಳು. ಎಲ್ಲರ ಅನುಮಾನಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರನಾದವನನ್ನು ಹೇಗೆ ಮದುವೆಯಾಗುವುದು? ಆಪಾದಿತನ ವಿಚಾರಣೆಯ ನಟನೆಯೂ ನಡೆಯಿತು. ಬಾತ್ವೆಲ್ಲನನ್ನು ನಿರಪರಾಧಿಯೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಮೇಲೆಕೂಡ ಮೇರಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಹಿಂದೆಗಡಳು. ಅವನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಪಿತೂರಿನಡೆಯಿತು. ಮೇರಿ ಏಕಾಕಿಯಾಗಿರುವಾಗ ಬಾತ್ವೆಲ್ ಹಟಾತ್ತಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಬಲವಂತದಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡುಹೋಗಿ ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ ನಡೆಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಹಾಹಾಕಾರಪಡುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇಬ್ಬರಮೇಲೂ ತಿರುಗಿಬೀಳುವಂತಾಯಿತು. ಮೇರಿ ಮತ್ತು ಬಾತ್ವೆಲ್ ಇಬ್ಬರೂ ಒಟ್ಟು ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡ್ ದೇಶವನ್ನೇ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಬಾತ್ವೆಲ್ಲನ ಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀಮಂತರುಕೂಡ ಶತ್ರುಗಳಾದರು. ಆಗ ಮೇರಿ ತನ್ನ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವವಳಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಅಮೂಲಕವಾದರೂ ಮಿತ್ರರನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದಳು. ಸೋಲು ಕಾರ್ಬೆರಿ (Carberry) ಎಂಬ ಗುಡ್ಡದ ಬಳಿ ಕದನವಾಯಿತು. ಮೇರಿ ಸೋತು ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದಳು. ಬಾತ್ವೆಲ್ ತಲೆತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಪಲಾಯನಪರನಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಮೃತಪಟ್ಟನು. ಶ್ರೀಮಂತ

ಬಾತ್ವೆಲ್ಲೊಡನೆ
ಮದುವೆ

ಸೋಲು

ರೆಲ್ಲರೂ ಮೇರಿಯನ್ನು ಪಟ್ಟದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿ ಹಸುಳೆಜೇನ್ನುನು ದೊರೆಯೆಂದು ಸಾರಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಮೋರೆ ಮುಂತಾದ ಶ್ರೀಮಂತರು ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡನ್ನು ಪುನಃ ಸೇರಿಕೊಂಡರು.

ಲಾಖ್ಲೀವ್ (Lochleven) ಎಂಬ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷಕಾಲ ಮೇರಿ ನಿರ್ಬಂಧದಲ್ಲಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರವಿರೋಧಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಒಂದು ಗುಂಪಿನವರು ಮೇರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕವರಾದರು. ಮೇರಿ ಉಪಾಯದಿಂದ ಕೋಟೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತಳು. ಮೋರೆ ಶ್ರೀಮಂತನು **ಲ್ಯಾಂಗ್ಸೈಡ್ (Langside)** ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಗೆದ್ದನು. ಆಗ **ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಪ್ರವೇಶ** ಮೇರಿಗೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಆದರೂ ಧೈರ್ಯ ವಹಿಸಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೊರಟು ಎಲಿಸಬೆತ್ ತಳಸಹಾಯವನ್ನು ಬಯಸಿದಳು. ಸೈನ್ಯಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರೂ ಸರಿಯೆ, ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದರೂ ಸರಿಯೆ ಎಂದು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ ಮೇರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಕೊಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಲಿಸಬೆತ್ ಭಾರಿ ತಳಮುಳದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಳು.

ಎಲಿಸಬೆತ್ತಿಗೆ ಮೇರಿಗಿಂತ ವೈರಿಯಾರು? ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೂ ರಾಣಿಯೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ತಾಳಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಸ್ಥಳಾಗಿ ರೋಮ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಸಂಗಡ ದವರ ನಾಯಕಿಯಾದವಳು ಮೇರಿ. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರದ್ದುಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಮೇರಿಯೇ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ರಾಣಿಯಾಗಬೇಕಾದವಳು. ಎಲಿಸಬೆತ್-ಮೇರಿ ಇಬ್ಬರೂ ಅಕ್ಕ ತಮ್ಮನ ಮಕ್ಕಳು, ಸಮಾಸಬಂಧುಗಳು. ಮತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಿರೋಧವಲ್ಲ; ಎಲಿಸಬೆತ್ತಿಗಿಲ್ಲದ ರೂಪಲಾಸಣ್ಯಗಳು ಮೇರಿಗಿದ್ದವು. ಸಹಜವಾಗಿ ಎಲಿಸಬೆತ್ತಿಗೆ ಮೇರಿಯೆಂದರೆ ವಿಷದಂತೆಯೇ. ರಾಜಕೀಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪರಮಶತ್ರುವಾಗಿದ್ದ ಮೇರಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ಸತ್ಕಾರವನ್ನೂ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಬಯಸಿದಾಗ ಎಲಿಸಬೆತ್ ಮಾಡಬೇಕಾದುದೇನು! ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರೆ ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವಚನವನ್ನು ಮುರಿದಂತಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಿಗೆ ವಿರೋಧ ಮಾಡಿದಂತೆಯೂ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ಅಲ್ಲಿ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಮೇರಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಪ್ರಭುಗಳ ಸಹಾಯವನ್ನ ಪೇರಿಸಿಕೊಂಡು **ಎಲಿಸಬೆತ್ತಳ ಸಮಸ್ಯೆ** ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೈ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದಾಳೆಯೇ? ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರೋಮ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರು ಒಟ್ಟು ಕೂಡಿ ಮೇರಿಗೆ ಪಟ್ಟಿ ದೊರಕಿಸುವ ಪಿತೂರಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಆಸ್ಪದವನ್ನೊದಗಿಸಿದಂತೆ ಆಗುವುದು. ಮೇರಿಯನ್ನು ಬಂಧನದಲ್ಲಿಟ್ಟರೆ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಪ್ರಭುಗಳು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಶತ್ರುಗಳೆನಿಸಿ ತೊಂದರೆ ಕೊಡದಿದ್ದಾರೆಯೆ? ಇಂತಹ ತಳ್ಳುಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಎಲಿಸಬೆತ್ ನಿರ್ಧರಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ಕಾಲತಳ್ಳುವುದೇ

ಉಪಾಯವೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಮೇರಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮನೆಬಿಡಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಸ್ಕ್ವಾರ್ಸ್‌ಶ್ರೀಮಂತರು ಆಕೆಯಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿದ್ದ ತಪ್ಪಿನ ವಿಚಾರಣೆಯಾಗಲೆಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಮೋರೆ ಮುಂತಾದ ಶ್ರೀಮಂತರು ವಿಚಾರಣೆನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡದ್ದು ಎಲಿಸಬೆತ್ತಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು.

ವಿಚಾರಣೆನಡೆಯಲೆಂದು ಎಲಿಸಬೆತ್ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಸಭೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ನಾರ್ಫೋಕ್ ಶ್ರೀಮಂತ(Duke of Norfolk)ನನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದಳು. ಡಾರ್ಲೆಂಯ ಮರಣಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಮೇರಿ ಬಾತ್ಲೆಲ್ಲಿಗೆ ಬರೆದವೆಂದುಹೇಳಿ ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳನ್ನು (Casket Letters) ಮೋರೆ ಮುಂತಾದವರು ಸಭೆಯ ಮುಂದಿಟ್ಟರು; ಬಾತ್ಲೆಲ್ಲಿನ ಘೋರಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮೇರಿಯೇ ಪ್ರೇರಿಸಿದ ಅಂಶವು ಆ ಪತ್ರಗಳಿಂದ ದೃಢಪಡುವುದೆಂದು ಋಜುವಾತುಕೊಟ್ಟರು. ಮೇರಿಯು ಸಕ್ಷದವರು ಅವುಗಳನ್ನು ಸುಳ್ಳುಪತ್ರಗಳೆಂದರು. ಸಭಿಕರು

ವಿಚಾರಣೆ

ನಿಶ್ಚಯಮಾಡುವುದು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವೇ ಎಲಿಸಬೆತ್ ರಾಣಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕಾಲತಕ್ಕುತ್ತ ಮೇರಿಯನ್ನು ಗೌರವದನಿರ್ಬಂಧದಲ್ಲಿಡಿಸಿದಳು. ಮೋರೆ ಮುಂತಾದವರು ತಮಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಎಲಿಸಬೆತ್ ಆಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಧೈರ್ಯತಾಳಿ ತಮ್ಮದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತರಾಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿಬಿಟ್ಟರು. ವಿಚಾರಣೆಯನಾಟಕ ಬೇಗ ಮುಗಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ಮೇರಿ ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಗೌರವದ ನಿರ್ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಸ್ಕ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ರೀಜೆಂಟ್ ಆಗಿದ್ದ ಮೋರೆ ಶ್ರೀಮಂತನೂ ಇತರರೂ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್ ಮತವನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸುತ್ತಲಿದ್ದು ಮೇರಿಯನ್ನು ದೂರಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು.

ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರೂ ಇತರದೇಶಗಳ ಪ್ರಭುಗಳೂ ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶಸಾಧನೆಗೆ ಸಮಯಹೊಂಚುತ್ತಿದ್ದರು. ನೊದಲು 1569ರಲ್ಲಿ ನಾರ್ಥಂಬರ್ಲೆಂಡ್ (Northumberland) ಮತ್ತು ವೆಸ್ಟ್‌ಮೋರ್ಲೆಂಡ್ (Westmoreland) ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಶ್ರೀಮಂತರು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಿಗೆ ಮುಖಂಡರೆನಿಸಿ ಮೇರಿಯಪರವಾಗಿ ದಂಗೆಯೆದ್ದರು. ಮೇರಿಯನ್ನು ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಲು ಅವರು

ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನಕೆಟ್ಟಿತು. ಅವರದಂಗೆಯನ್ನು ಸಸೆಕ್ಸ್

ಪೋಪನ ಅಸ್ತ

ಶ್ರೀಮಂತನು(Earl of Sussex) ಅಡಗಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮೇರಿಯನ್ನು ಮಧ್ಯಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೊಯ್ದರು.

ಪೋಪನಾಗಿದ್ದ 5ನೆಪಯಸ್ (Pius V) ಎಂಬಾತನು ಕಾಂಟಿಂಪೆಂಟಿನೋಸ್‌ನ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿ 1570ರಲ್ಲಿ ಎಲಿಸಬೆತ್ ಭ್ರಷ್ಟೆಯೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಆಕೆಯ ಮೇಲೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರಪತ್ರ(Bull of Excommunication)ವನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದನು.

ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಸ್ಥರು ಆಕೆಯ ಅಳಿಕೆಯನ್ನೂ ಪ್ರಿಯೆ ಕೊಳ್ಳುವುದು ಪಾಪಕೃತ್ಯವೆನಿಸಿತು. ಆಗ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಕೋಪಗೊಂಡು ಪೋಪನಸತ್ತವರನ್ನು ದೇಶಕ್ಕೆ ತರುವುದಾಗಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದಾಗಿ ರಾಜದ್ರೋಹಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಅಪರಾಧಗಳಂತೆ ಗಣ್ಯವಾಗತಕ್ಕದೆಂದು ಕಾನೂನುಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ಇದರಿಂದ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಿಗೆ ಅತಿಕಷ್ಟ ಕಾಲವೊದಗಿತು. ಆ ಮತದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠರಾಗಿದ್ದವರು ಹೇಗಾದರೂ ಎಲಿಸಬೆತ್ತಳ ಅಳಿಕೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಮೇರಿಯನ್ನು ಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಲು ಪಿತೂರಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕಾಯಿತು. ಪೋಪನಕಡೆಯವರಿಗೆ ಸಂದರ್ಭವು ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು.

1571ರಲ್ಲಿ ಪಿತೂರಿಯೊಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಲೇವಾದೇವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ರಿಡೋಲ್ಫಿ (Ridolfi) ಎಂಬ ಇಟಲಿಯವನು ಒಳಗೊಳಗೆ ಪೋಪಿಗೂ ಸ್ಪೈನಿನಫಿಲಿಪ್ ರಾಜನಿಗೂ ಬೇಕಾದವನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಜಬಂಧುವಾಗಿದ್ದ ನಾರ್ಫಕ್ ಶ್ರೀಮಂತನೆಂಬಾತನು ಕೆಲವುಕಾರಣಗಳಿಂದ ರಿಡೋಲ್ಫಿ ಪಿತೂರಿ ಅಸಮಾಧಾನಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ರಿಡೋಲ್ಫಿ ಮುಂತಾದವರು ಈತನಿಗೂ ಮೇರಿಗೂ ಮದುವೆಮಾಡಿಸಿ ಮೇರಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟುವ ಯೋಚನೆಯಿಂದ ಒಳಸಂಚನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ನಾರ್ಫಕ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಪಿತೂರಿಸಿದವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಗೂಢಚಾರರೂ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಅದನ್ನು ಸತ್ತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಮಯಹೊಂಚುತ್ತಿದ್ದರು. 1572ರಲ್ಲಿ ನಾರ್ಫಕ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ದಸ್ತಗಿರಿಯಾಗಿ ರಾಜದ್ರೋಹದ ಆಪಾದನೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧಿಯೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿ ತಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಬಹಿಷ್ಕಾರಾಜ್ಞೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನಡೆದ ಈ ಪಿತೂರಿ ಧ್ವಂಸವಾಗಿಹೋಯಿತು.

ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಪ್ರಭುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಸ್ಪೈನ್ ದೊರೆಗಳ ಕೈಕಟ್ಟಿದಹಾಗಿತ್ತು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟದ ಪಿತೂರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಮತವೈಷಮ್ಯಗಳೂ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ರೇಗುತ್ತಿದ್ದವು. 1572ರಲ್ಲಿ ಪ್ಯಾರಿಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಪುತ್ರಿಯ ವಿವಾಹನಡೆದಾಗ ಒಬ್ಬ ಯತಿಯ ಪುಣ್ಯದಿನದಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅಳಿಯನಕಡೆಯವರಾಗಿ ಮದುವೆಗೆಂದು ಪ್ಯಾರಿಸಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಹ್ಯೂಗಿನೋಜನರನ್ನು ರಾತ್ರಿವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಎಳೆದಾಡಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ದುರವಸ್ಥೆ ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಈ ಘೋರಕೊಲೆಗೆ ಸೆಂಟ್ ಬಾರ್ತೊಲೊಮ್ಯೂ ಕೊಲೆ (Massacre of St. Bartholomew) ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇಂತಹ ತೊಂದರೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚ್ ದೊರೆಯು ಮೇರಿಯಪರವಾಗಿ ಬೆರಳನ್ನೆತ್ತಲಾರದವನಾಗಿದ್ದನು. ಸ್ಪೈನಿನ ಫಿಲಿಪ್ಪನಿಗಾದರೂ ಮೇರಿಯನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಿಸಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ

ವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿನವರಲ್ಲಿ ಆಸೂಯೆಪಡುತ್ತಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಬೇರೊಂದು ತೊಂದರೆಯಲ್ಲಿ ಫಿಲಿಪ್ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದನು. ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸಿನ ಉತ್ತರಭಾಗದವರು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿದಷ್ಟೂ ಅವರ ಮತಭಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಫಿಲಿಪ್‌ನ ಕಡೆಯವರು ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿ ಬಲವಂತದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರನ್ನು ಆಡಗಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರುಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರೂಕೂಡ ಸ್ಪ್ಯಾನಿಷ್ ರಾಜನ ಅಳಿಕೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವವರಾದರು. ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ರಾಜನು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಕಡೆಗೆ 1579ರಲ್ಲಿ

ಫಿಲಿಪ್‌ನ ಕಷ್ಟ ಉತ್ತರಭಾಗದವರು ಯುಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಯೂನಿಯನ್ (Union of Utrecht) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಕ್ಯಾಲ್ವಿನ್

ಮತವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಆರೇಂಜ್ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕ ವಿಲಿಯಂ (William of Orange) ಎಂಬಾತನನ್ನು ಆರಿಸಿ ಕರೆಸಿಕೊಂಡರು. ವಿಲಿಯಂನಿಗೂ ಫಿಲಿಪ್‌ನಿಗೂ ವಿಷಮವಿರೋಧವು ಮೊದಲಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಇಷ್ಟವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಎಲಿಸಬೆತ್ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಸಹಾಯಮಾಡಲಾರದಿದ್ದಳು. ಮೇರಿಯಪರವಾಗಿ ಉದ್ಯಮಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿದ್ದರೂ ಫಿಲಿಪ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನೊಡನೆ ಕಾದಾಡಲು ಹಿಂದೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಯುದ್ಧವಿಲ್ಲದೆ ಗೋಪ್ಯವಾದ ತಂತ್ರಸಂಧಾನಗಳಿಂದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆಗೂಡುವುದಾದರೆ ಮೇಲೆಂದು ಫಿಲಿಪ್ ಎಲಿಸಬೆತ್‌ನಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ನಡೆದ ಪಿತೂರಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿರಬೇಕಾಯಿತು.

ಆದರೆ ಸಮಯನಷ್ಟವಾಗುವುದೆಂಬ ಚಿಂತೆ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ಪುರೋಹಿತವ್ರತಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ಜನರು ಧೈರ್ಯವಹಿಸಿ ಸಾಹಸದಿಂದ ಲಾದರೂ ಮೇರಿಯಪರವಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸಲು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ವ್ರತಿಗಳು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಿತರಾದ ವ್ರತಿಗಳು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಲು ಬಹಳ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರು. ಇವರನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿಯೇ 1571ರಲ್ಲಿ

ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರನ್ನು ಆಡಗಿಸಲು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಕಠಿಣ ಜೆಸೂಯಿತರು ಕಾನೂನಾಯಿತು. ಈ ವ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಕಾನೂನಿನಂತೆ ಅಪರಾಧಿಗಳೆನಿಸಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಬಲಿಶೊಟ್ಟರು. 1580ರಲ್ಲಿ

ಜೆಸೂಯಿತಸಂಘದ ವ್ರತಿಗಳು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಸಂಘದವರಿಗೆ ಉದ್ದೇಶಮುಖ್ಯವೇವಿನಾ ಉಪಾಯಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ನೀಚಕೆಲಸವನ್ನಾದರೂ ಸದುದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಸಬಹುದೆಂಬ ಆ ಜನರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಭದ್ರವೇಷದಿಂದ ಓಡಾಡಿ ಜನಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೂ ಪಿತೂರಿಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದಕ್ಕೂ ತೊಡಗಿದರು.

ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರೂ ಇವರನ್ನು ಕಂಡು ಗಾಬರಿಗೊಂಡು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರನ್ನು ದಂಡಿಸಲು ಇನ್ನೂ ಕಠಿಣವಾದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತನಿಷ್ಠರಿಗೆ ಅತಿಕಷ್ಟ ಕಾಲವೊದಗಿತು. ಮೇರಿಟ್ಯೂಡರ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು ಅನುಭವಿಸಿದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಈಗ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು ಕ್ರೂರಿಗಳಾಗಿವರ್ತಿಸಿದರು. ಆ ಕ್ರೌರ್ಯಕ್ಕೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಭಯವೇ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು.

1584ರಲ್ಲಿ ಫಿಲಿಪ್ಪನಿಂದ ಪೋಷಿತವಾದ ಪಿತೂರಿಯೊಂದು ಪತ್ತೆಯಾಯಿತು. ಎಲಿಸಬೆತ್ತನ್ನು ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲಿಸುವ ಪಿತೂರಿಯನ್ನು ಸ್ಪೈನ್ ರಾಜ್ಯದ ರಾಯಭಾರಿಯೇ ಮುಂದೂವರಿಸಿದ್ದನು. ಪತ್ತೆಯಾದಕೂಡಲೆ ರಾಯಭಾರಿಯನ್ನು ಅವಮಾನ ಪಡಿಸಿ ದೇಶದಿಂದ ಅಟ್ಟಿದರು. ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ತೃಪ್ತರಾಗದೆ ಸೆಸಿಲ್, ವಾಲ್ಸಿಂಘಂ ಮುಂತಾದವರು ಒಂದುಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪತ್ರವನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿ ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಅದಕ್ಕೆ ರುಜುವಾಡಿಸಿದರು. ಪ್ರಜೆಗಳು ಆತುರದಿಂದ ಆ ಪ್ರಮಾಣ ಪಿತೂರಿಗೆ ಪ್ರತೀಕಾರ ಕೊಟ್ಟಿದರು. ತಮ್ಮರಾಣಿಯ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಆಕೆ ದುರ್ಮರಣಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅನುರಣ ದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನಪಡೆಯಬಹುದಾದವರನ್ನು ಮೊದಲು ವಧಿಸತಕ್ಕದೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರಮಾಣಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. 1585ರಲ್ಲಿ ಬಾಂಡ್ ಆಫ್ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ (Bond of Association) ಎಂಬ ಈ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಂತರ ಕೂಟವನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯ ವರೇ ಬಸ್ಪಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ದಂಡಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಇದರಂತೆ ಮೇರಿಯಪ್ರಾಣವುಳಿಯುವುದು ಎಲಿಸಬೆತ್ ರಾಣಿಯ ಪ್ರಾಣವಿರುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರವೆಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಪಟ್ಟಿತು.

ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಸಂಗಡದವರು ಆತುರಪಡುವಂತಾಯಿತು. 1586ರಲ್ಲಿ ಕಡೆಯ ಪಿತೂರಿಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಬಬಿಂಗ್ಟನ್ (Babington) ಎಂಬ ಯುವ ಕನು ಸುಮ್ಮನಿರಲಾರದೆ ಜಂಭದಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡನು. ಬಬಿಂಗ್ಟನ್ನಿಗೆ ಮೇರಿ ಬರೆದಿದ್ದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ವಾಲ್ಸಿಂಘಂ ಹೊಂಚುತ್ತಿದ್ದು ದಕ್ಕಿಸಿ ಕಡೆಯ ಪಿತೂರಿ ಕೊಂಡನು. ಬಬಿಂಗ್ಟನ್ ಮುಂತಾದ ಪಿತೂರಿಗಾರರು ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸುವುದು ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪಿತೂರಿಯಲ್ಲಿ ಮೇರಿಸೇರಿದ್ದ ಋಜುವಾತಿದ್ದರೂ ಆಕೆಯನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೂ ಇತರರಿಗೂ ಆಕೆಯನ್ನು ವಧಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆತುರ. ಎಲಿಸಬೆತ್ತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹಿಂದುಮುಂದುಯೋಚನೆ. ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿಗೆ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದ ಆಕೆಯ ಮಗನು ಏನೆಂದುಕೊಂಡಾನೋ ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯೊಂದೇ ಅಲ್ಲ ಎಲಿಸಬೆತ್ತಿಗೆ. ತನ್ನ ವಿಷಮವೈರಿ ಮೇರಿ ಹತಳಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಅಂತರಂಗಳೆ

ಸಂತೋಷವಾದಾಗ್ಲೂ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿಮಾತ್ರ ಈ ರಾಣಿ ಅದನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿ ಸುತ್ತಿ ರಲಿಲ್ಲ. ತಾನೇ ಅಜ್ಜಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೆಟ್ಟ ಹೆಸರು ತನಗಂಟುವುದೆಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದಳು. ಮೇರಿಯವಧಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಇಷ್ಟವಿದ್ದರೂ ತನ್ನಿಂದ ಆ ಕೆಲಸವಾಗಬಾರದೆಂಬ ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಎಲಿಸಬೆತ್ ಕಾಲತಕ್ಕುತ್ತ ವಕ್ರವಕ್ರವಾಗಿ ಆಡುತ್ತ ಇದ್ದಳು.

ಫಾದರಿಂಘೆ ಕ್ಯಾಸಲ್ (Fotheringhay Castle) ಎಂಬ ಕೋಟೆಯಮನೆ ಯಲ್ಲಿ ಮೇರಿಯವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯಿತು. ರಾಜದ್ರೋಹದ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಹೊರಿಸಿದಾಗ ಆಕೆಯು ತಾನು ಎಲಿಸಬೆತ್ತಿನ ಪ್ರಜೆಯೇ ಅಲ್ಲವೆಂದೂ ತನ್ನ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿಹೇಳಿದಳು. ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮರಣಶಿಕ್ಷೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆ ಅಜ್ಜಿಗೆ ದಸ್ತತ್ತಿಡುವಾಗ ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡಿ ವಿಲಂಬಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ರುಜುವಿಟ್ಟ ಮೇಲೂ ಅದನ್ನು ಮೇರಿಯ ಶಿರಚ್ಛೇದನ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸದೆ ರಾಣಿ ತಡಮಾಡಿದಳು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಬೇಗನೆ ಮೇರಿಯ ಶಿರಚ್ಛೇದನವಾಗಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿದರು. ಮಂತ್ರಿಗಳು ರಾಯಸದವನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿ ರಾಣಿಯ ಅಜ್ಜಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದರು. 1587 ರಲ್ಲಿ ಮೇರಿಯ ಶಿರಚ್ಛೇದನವಾಗಿಹೋಯಿತು. ಸಮಾಚಾರ ಬಂದಾಗ ಎಲಿಸಬೆತ್ ಎಲ್ಲೆಡೆದಿಗೂ ತನಗೆ ತಿಳಿಯದೆಯೇ ಆ ಕೆಲಸ ನಡೆಯಿತೆಂದು ಕೂಗಾಡಿ ಆ ಬಡರಾಯಸದವನನ್ನು ಬರತರಫ್ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಳು. ಜನಾಬ್ದಾರಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಸಂಗಡದವರ ದ್ವೇಷಕಡಿನೆಯಾಗಲೆಂಬ ಉದ್ದೇಶ ರಾಣಿಗೆ.

ಮೂರುರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ರಾಣಿಯಾಗುವುದಕ್ಕಲ್ಲದೆ ಒಂದುವೇಳೆ ಸ್ವೈನಿನ ಫಿಲಿಪ್ಪನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಭಾರಿ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೂ ಒಡತಿಯಾಗಲು ಆಸೆಬೆಳಸಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಮೇರಿಯ ಜೀವನ ದುರಂತವಾಗಿಹೋಯಿತು. ರೂಪ, ಔದಾರ್ಯ, ಸೌಹಾರ್ದಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಚೆಲುವೆಯೆನಿಸಿ ಸಂಸಾರಿಯಾಗಿರಲು ಇಷ್ಟಪಟ್ಟವಳು ಮೇರಿ. ರಾಣಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಾಗ್ಲೂ ನಾನಾಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಘೋರವಾದ ದುರ್ಮರಣಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದಳು. ರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ಸಂಸಾರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸ್ವಾರ್ಥ ಲೋಭಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗ್ಲೂ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡವಳು ಎಲಿಸಬೆತ್.

3. ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಆರ್ಮೇಡ

ಮೇರಿಸ್ಲೂಯರ್ಟ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೂ ಸ್ಪೈನಿಗೂ ಮನಸ್ತಾಪಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು. ಮೇರಿಯ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ನಡೆದ ಪ್ರತಿ

ಪಿತೂರಿಗೂ ಸ್ವೀಕಾರಾಜನ ಪ್ರೇರಣೆಸಹಾಯಗಳಿದ್ದವು. ಬಿಡುಗಡೆಪಡೆದು ಮೇರಿಯು ಫಿಲಿಪ್ಪಿನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಪಕ್ಷದ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಎಷ್ಟು ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಫಿಲಿಪ್ ಪಿತೂರಿಗಳನ್ನು ಪದೇಪದೇ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದು ದುಪೂತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ಜೇಮ್ಸ್ ದೊರೆಯನ್ನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಪರವಾಗಿ ಎಲಿಸಬೆತ್ ಕೊಡನೆ ಜಗಳಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಸುವುದಕ್ಕೂ ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಜನರ ದಂಗೆಯೆಬ್ಬಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಸಮುದ್ರದಮೇಲಂತೂ ಇಂಗ್ಲಿ

ಫಿಲಿಪ್ಪಿನ ಕಷ್ಟ

ಷರಿಗೂ ಸ್ವಾನಿಷರಿಗೂ ನಿತ್ಯಹಣಾಹಣೆಯಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಇಷ್ಟು ವಿರೋಧವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಫಿಲಿಪ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನೊಡನೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಜಗಳವಾಡದೆ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು. ಎಲಿಸಬೆತ್ ರಾಣಿಯೂ ಕಾಲತಕ್ಕುತ್ತ ಇದ್ದು ಬಿಟ್ಟಳು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಲು ಯಥೇಚ್ಛವಾದಷ್ಟು ಕಾರಣಗಳಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಫಿಲಿಪ್ ರಾಜನು ಜಗಳಕ್ಕೆ ಬಾರದಿರಲು ಒಂದುಕಡೆ ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್ ನಲ್ಲಿ ಒದಗಿದ್ದ ಕಷ್ಟವೂ ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭೀತಿಯೂ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಕೂಡಲೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಬಹುದೆಂಬ ಶಂಕೆ ಫಿಲಿಪ್ಪಿಗೆತ್ತು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಎಲಿಸಬೆತ್ ಭೇದೋಪಾಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನವರೊಡನೆ ಆಪ್ತತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಎಲ್ಲಸಂಧಾನಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸರಿಸುಮಾರು 30 ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದವು.

ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1572ರಲ್ಲಿ ಭಾರಿದಂಗೆಯೆದ್ದಿತಷ್ಟೆ. 1576ರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯಜನರು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಫಿಲಿಪ್ಪಿನ ಅಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವವರಾಗಲು ಆ ರಾಜನು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಸ್ಥರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದವರನ್ನು ಉಪಾಯದಿಂದ ತನ್ನ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. 1579ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಭಾಗದವರು

ಹಾಲೆಂಡ್

ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿ ಆರೆಂಜ್ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕ ವಿಲಿಯಂ ಎಂಬಾತನನ್ನು ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನಾಗಿ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಡಚ್ ಜನರೆಂಬ ಗುಂಪಿನಜನರೂ ಹಾಲೆಂಡ್ ಎಂಬ ರಾಷ್ಟ್ರವೂ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಬಳಿಕ ಆ ಜನರು ಸ್ವೀಕಾರಾಜನನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಈ ಡಚ್ ಜನರು ಎಲಿಸಬೆತ್ ತನುಕೆಯನ್ನು ಆಪೇಕ್ಷಿಸಿದಂತೆಯೇ ಫಿಲಿಪ್ಪಿನ ಶತ್ರುಗಳಾದ ಫ್ರಾನ್ಸಿನವರ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಪಡೆಯಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು.

ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೇರಿಸ್ಕೂಯೆರ್ಟ್ ವಿಧವೆಯಾದಬಳಿಕ 9ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಎಂಬಾತನು ದೊರೆಯಾದನು. ಆತನ ತಂಗಿಯ ಮದುವೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಬಾತೊಫ ಲೊಮ್ಯೂಕೊಲೆಯೆಂಬ ಘೋರಕೃತ್ಯವು ನಡೆಯಿತು. 1574ರಲ್ಲಿ ಆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಆತನ ತಮ್ಮ 3ನೆ ಹೆನ್ರಿ (Henry III) ಎಂಬಾತನು ರಾಜನಾದನು.

ಈ ಹೆನ್ರಿಯೊಡನೆ ಎಲಿಸಬೆತ್ ಅಪ್ಪ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಳು. ಹೆನ್ರಿಗೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ (Francis) ಎಂಬ ತಮ್ಮನೊಬ್ಬನಿದ್ದನು. ಆ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್‌ನನ್ನು ಎಲಿಸಬೆತ್ ಮದುವೆ ಯಾಗಬಹುದೆಂಬ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿಟ್ಟಳು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಎರಡುದೇಶಗಳೂ ಸಹಾಯಮಾಡಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್‌ನನ್ನು ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್‌ಗೆ ಕೊಟ್ಟುಕಳುಹಿಸಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಆತನನ್ನು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುವನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದೆಂಬ ಯೋಚನೆ ತೋರಿತು. ಅಂಜೂಶ್ರೀಮಂತ(Duc d'Anjou)ನೆನಿಸಿದ್ದ ಆ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಎಲಿಸಬೆತ್‌ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ವೈರಿಯಾಗುವುದಾದರೆ ತನಗೆಷ್ಟು ತೊಂದರೆಯೆಂಬ ಚಿಂತೆ ಫಿಲಿಪ್‌ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೋರಿಕೊಂಡು ಯಾವ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಅಡ್ಡಿಯಾಯಿತು.

ತಮ್ಮ ರಾಣಿ ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನ ಜನರಿಗೆ ಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಶ್ರೀಮಂತರೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರೂ ಬಿನ್ನವಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಮದುವೆಯಾಗಬಾರದೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಭದ್ರವಾಗಿಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಈ ರಾಣಿ ಹೊರಗಡೆ ಮಾತ್ರ ಆ ಬಿನ್ನಹಗಳನ್ನು ಕೇಳುವವಳಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. 1581ರಲ್ಲಿ ಅಂಜೂಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವ ಪ್ರಸ್ತಾಪತೋರಿತು. ಆಗ ಎಲಿಸಬೆತ್‌ಗೆ ಐವತ್ತುವರ್ಷ. ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷದವನು ಅಂಜೂ. ಕುರೂಪಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಹೇಡಿ

ಯಾಗಿರಲು ಸ್ವಾರ್ಥಪರನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ರಾಜಕುಮಾರರಾಣಿಯ ಕಷ್ಟ ನನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಗೌರವದಿಂದ ಕಂಡು ಬೇಗನೆ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್‌ಗೆ ಸಾಗಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಹೊರಗೆ ಅವನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ, ಅತ್ಯಾದರವಿರುವ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಬರೆಸುತ್ತ ಎಲಿಸಬೆತ್ ತನ್ನ ಇಷ್ಟಮಿತ್ರರಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು 'ಕಷ್ಟ'ೆಯೆನ್ನುವಳು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಾಯದಿಂದ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಅಪ್ಪತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜನು ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಫಿಲಿಪ್‌ನ ವೈರಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾಯಿತು.

ಎರಡು ಮೂಗಿನವನೆಂಬ ಹಿಯ್ಯಾಳಿಕೆಗೊಳಗಾಗಿದ್ದ ಆ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ಅಂಜೂ ಶ್ರೀಮಂತನು ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲಾರದೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್‌ಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ವಿಲಂಬ ಮಾಡದೆ ಸತ್ತನು. ಮದುವೆಯ ಮಾತೆಲ್ಲಿಯೋ ಮಾಯವಾಯಿತು. ಆದರೆ ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್‌ನ ಜನರಿಗೆ ಸಹಾಯನೀಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕವೆನಿಸುವಾಯಿತು. ಅಂಜೂ ಹತಾಶನಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋದನೇಲೆ ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಫಿಲಿಪ್‌ನ ಪಕ್ಷದ ಅಧಿಕಾರಿ ಪಾರ್ಮ್ ಶ್ರೀಮಂತ(Duke of Parma)ನೆಂಬ ಶೂರನು ಡಚ್ಚರನ್ನು ಎಲ್ಲಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತುಳಿದನು. 1584ರಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರ ಪ್ರಭುವೆನಿಸಿ ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟವಾದರೂ ತನ್ನ

ಸಾಹಸವನ್ನು ಬಿಡದಿದ್ದ ಆರೇಜಿನವಿಲಿಯಂ ದುರ್ಮರಣಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದನು. ಡಚ್ಚರು ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟರು. ಎಲಿಸಬೆತ್‌ರಾಣಿಯ ಸಹಾಯವನ್ನು ಅಂಗಲಾಚಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಆಕೆಯನ್ನು

ತಮ್ಮ ಒಡತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಅವರು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಒಡತನವನ್ನೊಪ್ಪಿದರೆ ನಾನಾ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಂತಾಗುವುದೆಂದು ಮನಗಂಡು ಎಲಿಸಬೆತ್ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಲೊಪ್ಪಿ ಒಂದು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಲೆಸ್ಲರ್ ಶ್ರೀಮಂತ(Earl of Leicester)ನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ರಾಣಿಯುಗಳೆಯನಾಗಿದ್ದ ಆ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಯುದ್ಧದಕ್ಷತೆಯಷ್ಟೇನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಟ್‌ಫೆನ್ (Zutphen) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕದನವಾಡಿದಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲೆಯೇ ಡಚ್ಚರೊಡನೆ ಮನಸ್ತಾಪಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು 1586 ರಲ್ಲಿ ಹಿಂತಿರುಗಿಬಿಟ್ಟನು. ಈತನು ಹಿಂತಿರುಗಿದಕೂಡಲೆ ಬಬಿಂಗ್‌ಫಿಶಿಯೂ ಮೇರಿಸ್ವೂಯರ್‌ಟಿಗಳ ವಧೆಯೂ ಒಂದರನೇಲೊಂದು ನಡೆದವು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಮೇಲಿನ ಕೋಪವು ಫಿಲಿಪ್‌ನ ನೆತ್ತಿಗೇರುವಂತಾಯಿತು.

ಮತ್ತೊಂದುರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಸ್ಪಾನಿಷರೂ ಪರಮಶತ್ರುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಖಂಡಾಂತರಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಂಪಾದನೆಯ ವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವು ಮುಖ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿವರವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಬೇಕು.

ಸ್ಪೈನ್‌ಪರವಾಗಿ ಕೊಲಂಬಸ್ ಪಶ್ಚಿಮಸಮುದ್ರಯಾನಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕಾಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಾನಿಷ್‌ದೊರೆಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಂಪಾದನೆಯಾಯಿತು. 1580ರಲ್ಲಿ ಫಿಲಿಪ್‌ರಾಜನು ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ದೇಶವನ್ನು ಗೆದ್ದು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೂ ಸ್ಪೈನಿಗೆ ಸೇರತಕ್ಕದ್ದಾಯಿತು. ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ಮತ್ತು ಸ್ಪೈನ್‌ದೇಶಸ್ಥರು ಹಡಗು ಕಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ದೂರವ್ಯಾಪಾರನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮುದ್ರಯಾನಸಾಹಸದಲ್ಲಿಯೂ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರಾದರು. ವ್ಯಾಪಾರದ ಲಾಭದಿಂದ ಬಂದ ಐಶ್ವರ್ಯವಲ್ಲದೆ ಅಮೆರಿಕಾಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿರಾಶಿಗಳು ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. 16ನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಈಯೆರಡುಜನರೇ ಯೂರೋಪಿನ ಹೊರಗಡೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವರಿಗೂ ಆಸೆ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ಜಾನ್‌ಕಾಬಟ್ (John Cabot) 7ನೆ ಹೆನ್ರಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಲಾಬ್ರಡಾರ್ (Labrador) ತೀರವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದನು. ಆದರೆ ರಾಜರು ಸಮುದ್ರಯಾನಸಾಹಸಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚುಗಮನ

ಕೊಡದಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ತೀರಪಟ್ಟಣಗಳ ವರ್ತಕರು ಲಾಭದಾಸೆಯಿಂದ ಗುಂಪು ಕಟ್ಟಿ ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿದರು. 1553ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಸಮುದ್ರಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಚೀನಾಕಡೆಗೆ ಮಾರ್ಗಸಾಧಿಸಲು ಛಾನ್ಸೆಲರ್ (Chancellor) ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾವಿಕನು ರಷ್ಯದ ಉತ್ತರಭಾಗವನ್ನು ಕಂಡನು. ರೆಫರ್ಟ್‌ಷ್ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಎಂಬುದು ಸ್ಥಿರವಾದ ಬಳಿಕ ಈ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಉತ್ತೇಜನ ಸಮುದ್ರಯಾನ ಗೊಂಡವು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವರೂ ಹಾಲೆಂಡಿನವರೂ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಾದ ತರುವಾಯ ಸ್ವಾನಿಷ್ ಪೋರ್ಚುಗೀಸಜನರನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವಾಯಿತು. ಸ್ವಾನಿಷನರು ದೂರಯಾನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಅನೇಕ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸರಕನ್ನು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಳ್ಳಿಹೊಡೆದರೆ ಧನಸಂಪಾದನೆಯು ಸುಲಭವಾಗಿ ಆಗುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಮತ ವಿರೋಧಿಗಳ ವಧೆಯಿಂದ ಪುಣ್ಯವೂ ಬರುವುದೆನ್ನಿಸಿತು. ಸ್ವಾನಿಷಜನರು ತಮ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇತರ ಐರೋಪ್ಯರನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದೂರವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಸರ್ವ ಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಡಚ್ಚರೂ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹೊಂಚು ತ್ತಿದ್ದು ಸ್ಪೈನ್‌ದೇಶಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಹಡಗುಗಳ ಲೂಟಿಮಾಡುವುದನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಸುಲಭಸಂಪಾದನೆಯ ಈ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ವರ್ತಕರು, ನಾವಿಕರು, ಪುಂಡರು, ಸಾಹಸಿಗಳು ಅವಲಂಬಿಸಿದರು. ಸ್ವಾನಿಷ್ ಜನರ ಕಷ್ಟದಫಲ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಪಾಲಾಗುತ್ತ ಬಂತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರಲ್ಲಿ ಆಸೆಯೂ ಸಾಹಸವೂ ಹೆಚ್ಚಿದವು.

ವೆಸ್ಟಿಂಡೀಸ್, ಮೆಕ್ಸಿಕೊ ಮುಂತಾದ ದೂರಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಸ್ವಾನಿಷ್ ಜನರು ಅಲ್ಲಿಯ ಗಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೋಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಕೆಲಸಮಾಡ ತಕ್ಕವರಾಗಿದ್ದರು. ಕೂಲಿಜನರು ಅವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಕೊಂಡ ಜಾನ್ ಹಾಕಿನ್ಸ್ (John Hawkins) ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಸಿಯೊಬ್ಬ ತನು ಅಫ್ರಿಕಾತೀರದಲ್ಲಿ ನೀಗ್ರೋಜನರನ್ನು ಹಿಡಿದೋ ಕೊಂಡೋ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ವಾನಿಷ್ ಜನರಿಗೆ ಗುಲಾಮರಂತೆ ಮಾರಿ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭಸಂಪಾದಿಸಲು ಮೊದಲಿಟ್ಟನು. 1562ರಲ್ಲಿ ಗುಲಾಮರನ್ನು ಮಾರಲು ಮೊದಲಿಟ್ಟು ಎರಡು ಮೂರುಬಾರಿ ಅಮೆರಿಕಾಕ್ಕೆ ಯಾನ ನಡೆಸಿದನು.

ಗುಲಾಮಿನ್ಯಾಪಾರ ಮೂರನೆ ಬಾರಿ ಸ್ವಾನಿಷ್ ಜನರು ಅವನನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ಚಿಕ್ಕ ಬಂದರಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದರು. ಆ ಸಲದ ಸಂಪಾದನೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರೂ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಂಡು ಹಾಕಿನ್ಸ್ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಆತನೇ ಗುಲಾಮಿನ್ಯಾಪಾರದ ಸ್ಥಾಪಕ. 1562ರಿಂದ ಮುಂದೆ ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಅಫ್ರಿಕದ ನೀಗ್ರೋಜಾತಿಯ ಗುಲಾಮರನ್ನು ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಮಾರಿ

ಲಾಭಪಡೆಯುವ ವ್ಯಾಪಾರ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಪಾರವಾದ ಹಣ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಸೇರುವಂತಾಯಿತು .

ಹಾಕಿನ್ಸನಂತೆಯೇ ಇತರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾವಿಕರೂ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರು . ನಾವಿಕಜನರಲ್ಲಿ ಪುಂಡರೂ ಪೋಕರಿಗಳೂ ಆದವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆ ಕಾಲವಾಯಿತು . ಸಮುದ್ರದಮೇಲೆ ದರೋಡೆಮಾಡುವುದು ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾಗಿತ್ತು . ಫ್ರೋಬಿಷರ್ (Frobisher) ಎಂಬ ನಾವಿಕನು ಲಾಬ್ರಡಾರ್ ತಲಪಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಚೀನಾಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಹೊರಟನು . ಡ್ರೇಕ್ (Drake) ಎಂಬಾತನು ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಒಂದುಸಲ ಪನಾಮಾಭೂಕಂಠದ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಹತ್ತಿದಾಗ ಇನ್ನೂ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಕಂಡಸಾಗರದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಬೇಕೆಂದುಕೊಂಡು 1577ರಲ್ಲಿ 5 ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಂಡುಹೊರಟನು . ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಯಾನಮಾಡಿ ಸ್ಪಾನಿಷರೊಡನೆ ಜಗಳವಾಡಿ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡು ಮಾಜೆಲ್ಲನ್ ಜಲಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವೀಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹೊರಟು ಪೆಸಿಫಿಕ್ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು . ಸಿಕ್ಕಿದ ಕೊಳ್ಳೆಯನ್ನು ಬಿಡದೆ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೊರಟು ಹಿಂದೂ ಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟಿ ಗುಡ್ ಹೋಪ್ ಭೂಶಿರವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು 1580ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ತಲಪಿದನು . ಈ ಪೃಥ್ವೀಪ್ರದಕ್ಷಿಣವು ಪರಮಸಾಹಸವೆನಿಸಿತು . ಡ್ರೇಕನು ಹಿಂತಿರುಗಿದಾಗ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು . ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಜನರಿಗೆ ಅವನಿಂದಾದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಉತ್ತಾಹಗೊಂಡರು . ರಾಣಿಯೂ ಅವನ ಹಡಗಿಗೆಬಂದು ಅವನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ನೈಟ್ ಬಿರುವುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು .

ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಜನರು ಕಷ್ಟದಿಂದಲೂ ನ್ಯಾಯದಿಂದಲೂ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅಮೆರಿಕಾಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಫಲವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾವಿಕರು ಮಧ್ಯೆ ಶಿವಪೂಜೆಯಕರಡಿಯಂತೆ ನುಗ್ಗಿ ದರೋಡೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಜನರೂ ಅವರ ದೊರೆಯೂ ಸಹಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಫಿಲಿಪ್ ರಾಜನು ಪದೇಪದೇ ಎಲಿಜಬೆತ್ತಿಗೆ ದೂರುಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು . ಕಡಲ್ಗಳ್ಳರಾಗಿ ಅಕ್ಕಿ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾವಿಕರ ದಂಡನೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು . ಎಲಿಜಬೆತ್ತರಾಣಿಯೂ ದರೋ ಆ ದೂರುಗಳನ್ನು ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಕೇಳಿ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟು ಒಳಗೊಳಗೆ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಆ ಪುಂಡುನಾವಿಕರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಅವರನ್ನು ದೇಶಭಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಗೌರವಿಸುವಳು . ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಸುಲಭಸಂಪಾದನೆ ಕಡಲ್ಗಳ್ಳರು ಯಾಗುವುದನ್ನು ಕಂಡು ತಾನೂ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಆ ಸಾಹಸದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ಬಂಡವಾಳವನ್ನೊದಗಿಸಿ ಬಂದ ಲಾಭದಲ್ಲಿ ಭಾಗವನ್ನು ಪಡೆಯುವಳು . ದರೋಡೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಸ್ಪಾನಿಷರಿಗೆ ನಷ್ಟವು ಹೆಚ್ಚಿತು . ಸಮುದ್ರದಮೇಲೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಸ್ಪಾನಿಷರೂ ಎದುರುಬದುರಾದರೆ

ಹೊಡೆದಾಟವೇ ಧರ್ಮವಾಗಿಹೋಯಿತು. ಬಲಿಷ್ಠನಾದರೂ ಫಿಲಿಪ್ ರಾಜನು ಬೇರೆಯೋಚನೆಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನೊಡನೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಜಗಳವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳದೆ ಮೇರಿಸ್ಪ್ಯಾಯರ್‌ಟಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವಂತೆ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಡ್ರೇಕನು 1580ರಲ್ಲಿ ಭಾರಿಕೊಳ್ಳಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹಿಂತಿರುಗಿಬಂದಾಗ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಜನರು ಸಹಿಸದಾದರು. ಆ ದರೋಡೆಖೋರನನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಮಗೊಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದರು. ರಾಣಿಯಾದರೋ ಕಾಲತಳ್ಳಿದಳು. ದರೋಡೆಗಳೇನೋ ನಿಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚಿದವು. 1584ರಲ್ಲಿ ಪಿತೂರಿ ನಡೆಸಿದನೆಂದು ಸ್ಪಾನಿಷ್ ರಾಯಭಾರಿಗೆ ಬಲವಂತದ ವೀಳೆಯಬಂದಾಗ ಫಿಲಿಪ್ ರಾಜನಿಗೆ ಕೋಪಬಂತು. ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರ ಅಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳಿಗೆ ಮುಟ್ಟುಗೋಲುಹಾಕತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟನು. ಆಗ ಎಲಿಸಬೆತ್ ರಾಣಿಯೇ ಡ್ರೇಕ್ ಪ್ರೋವಿಷರರನ್ನು “ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಜಗಳ ಬಂದೆರುಗಳಿಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಶತ್ರುಧ್ವಂಸಮಾಡಿಬನ್ನಿ” ಎಂದು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಹೊರಟು ಆದಷ್ಟು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡುಬಂದರು. 1587ರಲ್ಲಿ ಮೇರಿಸ್ಪ್ಯಾಯರ್‌ಟಿಗಳ ವಧೆಯೂ ನಡೆದು ಹೋಯಿತು. ಆಕೆಯ ತಲೆಬಿತ್ತೆಂದುಕೇಳಿದಾಗ ಫಿಲಿಪ್ ರಾಜನಿಗೆ ತಡಮಾಡಲು ಯಾವಕಾರಣವೂ ಉಳಿಯದಂತಾಯಿತು. ಎಷ್ಟೋಕಾಲದಿಂದ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದ ದ್ವೇಷ ರೋಷಗಳು ಉಕ್ಕಿಬಂದವು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಮುತ್ತಿ ನಾಶಗೊಳಿಸಲು ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿ ಭಾರಿಹಡಗುಪಡೆಕಟ್ಟಿ ವುದೆಂದು ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಜನರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು.

ಕಡೀಸ್ (Cadiz) ಬಂದರಿನಲ್ಲಿ ಹಡಗುಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಸಮಾಚಾರವೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ತಲಪಿತು. ಆಗ ಡ್ರೇಕನು ಕೆಲವು ಹಡಗುಗಳೊಡನೆ ಹೊರಟು ಸಮಯಹೊಂಚಿ ಕಡೀಸ್ ಬಂದರಿನಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಹಡಗುಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ತಗಲಿಸಿ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ತಲಪಿದವನು “ಸ್ಪೀನ್ ರಾಜನ ಗಡ್ಡಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿಯಿಟ್ಟುಬಂದೆ” ಎಂದುಕೊಂಡನು.

ಗಡ್ಡಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಈ ರೀತಿ ಡ್ರೇಕ್ ಬೆಂಕಿನವಾಬನಂತಾದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರಿಗೆ ಪರಮಸಂತೋಷ, ಉತ್ಸಾಹ, ಹೆಮ್ಮೆ. ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಜನರಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ರೋಷ; ಡ್ರೇಕನನ್ನು ಸೈತಾನ್ ಎಂದುಕೊಂಡರು. ಫಿಲಿಪ್ ರಾಜನು ಹೆಚ್ಚು ಜಾಗರೂಕತೆವಹಿಸಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಹಗಲಿರುಳೂ ಶ್ರಮ ಪಟ್ಟನು. 130ದೊಡ್ಡಹಡಗುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ

ಫಿಲಿಪ್ಪನ ಸಂಕಲ್ಪ ದೊಡ್ಡಸೈನ್ಯವನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆಸಾಗಿಸಲು ಸನ್ನಾಹಮಾಡಿದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷರಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಸ್ಥರಾದವರು ತನ್ನಕಡೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸಂಧಾನನಡೆಸಿದನು. ಎಲಿಸಬೆತ್‌ಳನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟೆಯೆಂದು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿ

ಸಿದ್ದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಜಗದ್ಗುರು ಪೋಪನು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ಜನರಿಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಪಟ್ಟದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೊಟ್ಟ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಾನುಹೊತ್ತು ನಡೆಸುವುದಾಗಿಯೂ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರೆಲ್ಲರೂ ತನ್ನ ಕಡೆ ಸೇರತಕ್ಕುದೆಂದೂ ಫಿಲಿಪ್‌ರಾಜನು ಸಾರಿದನು. ಇಷ್ಟೂ ಅಲ್ಲದೆ ತಾನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಜಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನಾದುದರಿಂದ ತಾನೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ರಾಜನಾಗತಕ್ಕವನೆಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡನು.

ಫಿಲಿಪ್‌ರಾಜನು ಅನೇಕಾಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಮುಘಲಬಾದಷಹಅವರಂಗಸೀಬನಂತಹ ವನು. ಮತನಿಷ್ಠೆಯ ವೈಪರೀತ್ಯವೊಂದೇ ಅಲ್ಲ; ಹಗಲಿರುಳೂ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತ ತಾನೇ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸದೆ ಕುಟಿಲನೀತಿಯಿಂದಲೇ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮನವುಳ್ಳವನು. ನೂರಮೂವತ್ತು ಹಡಗುಗಳೂ ಸಿದ್ಧವಾದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಫ್ಲಾಂಡರ್ಸ್‌ತೀರ ಕ್ಕೊಯ್ದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ದೊಡ್ಡಸೈನ್ಯವನ್ನೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಕಡೆ ಹೊರಡತಕ್ಕುದೆಂದು ಸನ್ನಾಹ. ಹಡಗುಗಳು ಸಿದ್ಧವಾದಕೂಡಲೆ ಫಿಲಿಪ್‌

ಭಾರಿ ಪ್ರಯತ್ನ ರಾಜನು ನಾವಿಕತನದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದ ಸಾಂತಾ ಕ್ರೂಸ್ (Santa Cruz) ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ಹೊರಡಬೇಕೆಂದಾಗ ಆತನು “ಸಮಯ ಅನುಕೂಲವಾಗಿಲ್ಲ, ಗಾಳಿ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿಯೇ ಬೀಸುವುದು. ಇನ್ನು ಮೂರುತಿಂಗಳು ತಡೆದು ಹೊರಡಬೇಕು” ಎಂದನು. ಆತನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳದೆ ಫಿಲಿಪ್ ಮೆಡೀನಾ ಸಿಡೋನಿಯ(Duke of Medina Sidonia) ಶ್ರೀಮಂತನಾಗಿದ್ದ ಯುವಕದಳಪತಿಯನ್ನು ಕರೆಕಳುಹಿಸಿ ಆ ಹಡಗುಗಳ ಯಾಜಮಾನ್ಯವನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿ ತಕ್ಷಣ ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ನಾವಿಕತನದ ಅನುಭವವಿರಲಿಲ್ಲ. ಜಂಭವಿತ್ತು. ಆತನ ಯಾಜಮಾನ್ಯದಲ್ಲಿ 1588ರ ಮೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಆರ್ಮೇಡೆಡ್ (Spanish Armada)ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಹಡಗುಪಡೆಯು ಲಿಸ್ಬನ್ ಬಂದರಿನಿಂದ ಹೊರಟಿತು.

ಇತ್ತ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ 8ನೇ ಹೆನ್ರಿ ಕಾಲದಿಂದ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕೆಲವು ಹಡಗುಗಳೂ ವರ್ತಕರ ಹಡಗುಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಹಡಗುಗಳಷ್ಟು ಭಾರಿಯಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಡಗುಗಳು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಚಟುವಟಿಕೆಯಿಂದ ಓಡಾಡುವಹಾಗಿದ್ದವು. ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಹಡಗುಗಳಿಗೆ ಕೋಟಿ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಭಾರಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವು ನಿಧಾನವಾಗಿಯೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಹೊರಡತಕ್ಕವು. ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಆರ್ಮೇಡೆಡ್‌ನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದವರು ಸ್ಥಲಯುದ್ಧವನ್ನರಿತ ಸೈನಿಕರು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರಲ್ಲಿ ಜಲಯುದ್ಧವನ್ನರಿತವರೇ ಹೆಚ್ಚುಮಂದಿ. ತಮ್ಮ ವೇಶವನ್ನು ಮುತ್ತಲು ಪಿಶಾಚಿಗಳಂತಹ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಜನರು ಹವಣಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿದರು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಸ್ಥರುಕೂಡ ಫಿಲಿಪ್‌ನ ಆಳಿಕೆ ಬೇಡ

ವೆಂದರು. ಸ್ವದೇಶಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಯೋಜನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಅವರಿಗೆ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಜನರು ಹಗೆಗಳಾಗಿಯೇ ಕಂಡರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರೂ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರೂ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಖಾಸಗಿ ಪೌರಜನರೂ, ವರ್ತಕರೂ ನಾವಿಕರೂ ಬೆಸ್ತರೂ ಮುಂತಾಗಿ ಎಲ್ಲಬಗೆಯ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ರಾಣಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ ದೇಶವನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಂದಾದರು. ಡ್ರೇಕ್, ಫ್ರೋಬಿಷರ್, ರಾಲಿ, ಹಾಕಿನ್ಸ್ ಮುಂತಾದ ದರೋಡೆಪೋರರು ತಮ್ಮ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಅಂಟುರೋಗ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸನ್ನಾಹ ದಂತೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಹರಡಿಸಿದರು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಧೈರ್ಯಪಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ರಾಣಿಯು ಪ್ರಜೆಗಳ ಉತ್ಸಾಹಬಲವನ್ನು ಕಂಡು ಎಲ್ಲ ಹಡಗುಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಡ್ರೇಕ್ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ತಕ್ಕ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿ ಹಡಗುಪಡೆಯ ಯಾಜನಾನ್ಯವನ್ನು ಲಾರ್ಡ್ ಹಾವರ್ಡ್ (Lord Howard) ಎಂಬ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ವಹಿಸಿದಳು. ನೆಲದಮೇಲೂ ದೇಶರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧತೆಯಿರಬೇಕೆಂದು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಲೆಫ್ಟರ್ ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ಆಡಕ್ಕೆ ನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದಳು. ನೆಲದ ಕದನದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಾನಿಷರದುರಿನಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲುವ ಧೈರ್ಯ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಗಾದರೂ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಆರ್ಮೇಡವನ್ನು ಮುರಿದು ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ನೀರಮೇಲಿನಕದನದಲ್ಲಾದರೂ ಗೆಲ್ಲುವ ಧೈರ್ಯ ಪಡಲು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಾರಣವಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಆರ್ಮೇಡ ಎಂಬುದು ಭಾರಿ ವಿಸತ್ತು ಕಂಡಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

ಆದರೆ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಆರ್ಮೇಡ ಹೊರಟವೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಪ್ರತಿಕೂಲದೈವವನ್ನೇ ಕಾಣುವುದಾಯಿತು. ಲಿಸ್ಬನ್ನಿ (Lisbon) ನಿಂದ ಮೇತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಟ ಹಡಗುಗಳು ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ಸಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಿರುಗಾಳಿಯಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದವು. ಜೂನ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪುನಃ ಸ್ಪೈನ್ ತೀರವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊರನ್ನೆ (Corunna) ಬಳಿ ತಂಗಿರಬೇಕಾಯಿತು. ಜುಲೈ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪೈನ್ ದೇಶವನ್ನು ಹಿಂದೆಬಿಟ್ಟು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಡಲ್ಗಾಲುವೆಕಡೆ ಯಾನಸಾಗಿತು. ಗಾಳಿಯೂ ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಸನ್ನಾಹಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆರ್ಮೇಡದ ಆಗಮನವನ್ನೆ ದುರುನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾವರ್ಡ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಪ್ಲಿಮತ್ (Plymouth) ಬಳಿ ಹೊಂಚುತ್ತಿದ್ದು ಕಡಲ್ಗಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಮೇಡ ಮುಂದೆ ಅನುಕೂಲದೈವ ಹೊರಟಾಗ ತಾನು ಹಿಂದೆಹೊರಟನು. ಏಳುದಿನಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಡಗುಗಳು ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಹಡಗುಗಳಹಿಂದೆಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಸಮಯಬಂದಂತೆ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ತಾಗುತ್ತ ಶತ್ರುಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ನಿಲ್ಲದಂತೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಬಿದ್ದವುಗಳನ್ನು ನಾಶ

ಮಾಡಿಯೋ ಕೊಳ್ಳೆಹೊಡೆದೋ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ನಷ್ಟವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದವು. ಫಿರಂಗಿಮದ್ದು ಮುಂತಾದ ಸಾಮಗ್ರಿ ವೆಚ್ಚವಾದಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತಮ್ಮ ತೀರದ ಬಳಿಯೇ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಹೊಸದಾಗಿ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಸ್ವಾನಿಷರಿಗೆ ಆ ಅನುಕೂಲವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ನಡೆದ ಏಳುದಿನಗಳ ಹೊಡೆದಾಟದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟಪಟ್ಟ ಸ್ವಾನಿಷರು ಕಲೇಬಳಿ ಬಂದಾಗ ಯಾನವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆದೇಸಮಯ ವೆಂದು ಹಾವರ್ಡ್‌ಶ್ರೀಮಂತನು ಅವುಗಳಮಧ್ಯೆ ಬೆಂಕಿಯಹಡಗುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ಅವುಗಳಿಂದಾಡಷ್ಟು ಧ್ವಂಸವಾದಕೂಡಲೆ ತನ್ನ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡುಬಂದು ಗ್ರಾವೆಲೈನ್ಸ್ (Gravelines) ಎಂಬೆಡೆಯಬಳಿ ಕಾದಾಟವನ್ನು ಮೊದಲಿಟ್ಟನು. ಸ್ವಾನಿಷ್‌ಜನರು ಎದುರುನಿಂತು ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಧೀರರಾದವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮ ನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಒಂಭತ್ತು ಗಂಟೆಕಾಲ ಒಂದೇಸಮನಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಗಾಳಿಯನ್ನೂ ತೆಂಕಲಿಂದ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಸ್ವಾನಿಷರಿಗೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಸರ್ವನಾಶವೇ ಖಂಡಿತವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾನಿಷರು ತಮ್ಮ ಧೈರ್ಯಸಾಹಸಗಳಿಂದ ಕೆಲವು ಹಡಗುಗಳನ್ನೂ ದರೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಫ್ಲಾಂಡರ್ಸ್‌ತೀರದಲ್ಲಿನಂತು ಅಲ್ಲಿನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಏರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವಯೋಚನೆಯನ್ನೇ ಬಿಡಬೇಕಾಯಿತು. ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ

ಪಾಭನ ಚಂಡಮಾರುತವು ರೇಗುತ್ತಿರಲು ಮೆಡೀನಾಸಿಡೋನಿಯ ಉಳಿದ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಹಾಗೂಹೀಗೂ ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಐರ್ಲಂಡುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಅತಿ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಎಪ್ಪತ್ತು ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಲಿಬ್ಪನ್ನಿ ಗೊಯ್ಡು ದೇ ಪರಮ ಸಾಹಸವಾಯಿತು.

ಇಂಗ್ಲಂಡನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸರ್ವನಾಶವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಘನಗಂಭೀರವಾಗಿಹೊರಟ ನೂರಮೂವತ್ತು ಹಡಗುಗಳು ಭಾರಿಗೆಲುವಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಭಾರಿಸೋಲನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡುಬಂದುದನ್ನು ಕಂಡು ಫಿಲಿಪ್‌ರಾಜನು ತಪಿಸಿದನು. ಎಪ್ಪತ್ತು ಹಡಗುಗಳನ್ನಾದರೂ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಒಯ್ಯಲು ಸಾಹಸಪಟ್ಟು ಬಹುಮಾನ್ಯನಾಗಿದ್ದ ಸಿಡೋನಿಯ ದಳಪತಿಯನ್ನು ಅವಮಾನಪಡಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಜಲಬಲದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯವೆನಿಸಿದ್ದ ಸ್ಪೈನ್‌ದೇಶದ ಕೀರ್ತಿಯು ಈ ಅಮೇಡಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಅಳಿಸಿಹೋಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಜಲಬಲವುಳ್ಳ ಶತ್ರುವು ತೋರಿಕೊಂಡು ಅಕ್ರಮಣಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟುದಕ್ಕೆ ಇದೊಂದೇ ನಿದರ್ಶನ.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಜನರ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಮೇರೆಯೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಕೊಳ್ಳೆಯಿಂದಬಂದ ಐಶ್ವರ್ಯ ಭದ್ರವಾದುದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರಲ್ಲಿ ದೇಶಭಕ್ತಿಯೂ ಹೆಮ್ಮೆಯೂ ಉತ್ತೇಜನಗೊಂಡವು. ಒಟ್ಟು ದೇಶಕ್ಕೆ ತೋರಿಕೊಂಡ ಘೋರನಿಪತ್ತಿ

ನೆದುರಿನಲ್ಲಿ ನಾನಾಬಗೆಯ ಜನರೂ ಬಂಧುಗಳಂತೆ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿವರ್ತಿಸಿ ಐಕ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಐಕಮತ್ಯಗಳಮಹತ್ವವನ್ನು ಆರಿತರು. ಐಕಮತ್ಯ, ದೇಶಭಕ್ತಿ, ಹೆಮ್ಮೆ ಮತ್ತು ಐಶ್ವರ್ಯಗಳು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವರಿಣಾಮ ದೃಢವಾದುದು ನಿಜವಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಸಂಗತಿ. ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಜನರ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರನಿಷ್ಠೆಯು ಹೆಚ್ಚಿದುದು ಅದರ ಒಂದು ಪರಿಣಾಮಮಾತ್ರ. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದುದು ಮುಖ್ಯಪರಿಣಾಮವಾದಾಗ್ಗೂ ಆರ್ಮೇಡದ ಸೋಲಿನಿಂದ ತೋರಿಕೊಂಡ ಇತರಪರಿಣಾಮಗಳು ದೊಡ್ಡವು. ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಭದ್ರಪಟ್ಟಿತು. ಇಂಗ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತದ ಏರ್ಪಾಟು ಸ್ಥಿರವಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಜಲಬಲವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನ್ಯಾಪಾರಸಾಹಸಕ್ಕೂ ಕ್ಷೇತ್ರಾಂತರಸಂಪಾದನೆಗೂ ತೊಡಗಲು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್ ದೇಶವು ಹೆಚ್ಚು ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಐರ್ಲೆಂಡ್ ದ್ವೀಪವು ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ವಶವಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಸುಸೂತ್ರವಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಂಡಿನವರಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ ಆರ್ಮೇಡಪರಾಭವದಿಂದ ಇತರರಿಗೂ ಉಪಕಾರವಾಯಿತು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಪಂಗಡದವರಿಗೆಲ್ಲ ಸಂತೋಷಹೆಮ್ಮೆಗಳು ಉಕ್ಕಿದವು. ಕೌಂಟೆರ್ರೆಫರ್ಟ್ ಷನ್ ಪರವಾಗಿ ನಡೆದ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಯತ್ನ ನೀರಪಾಲಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಿಗೆ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಭಯ ತಪ್ಪಿತು. ಹಾಲಂಡಿನ ಜನರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಇದರಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಡಚ್ಚರೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ತಾಳಿದ ಆ ಜನರನ್ನು ತಡೆಯಲು ಸ್ಪಾನಿಷರಿಗೆ ಚೈತನ್ಯವೇ ಇಲ್ಲದೆಹೋಯಿತು. ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಆರ್ಮೇಡದ ಧ್ವಂಸದಿಂದ ಸ್ಪಾನಿಷರಬಲವೆಲ್ಲ ನಷ್ಟವಾಯಿತು.

ಆದರೂ ಫಿಲಿಪ್ಪಿಗೆ ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಸ್ಪಾನಿಷರಿಗೂ ಸಮುದ್ರದಮೇಲೆ ಹೊಡೆದಾಟಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು. ಇಂಗ್ಲಿಷರಕಡೆ ಡ್ರೇಕ್ ಮತ್ತು ಲಾರ್ಡ್ ಹಾವರ್ಡ್ ಮುಂದೆಬಿದ್ದು ಸ್ಪಾನಿಷರನ್ನು ಅಕ್ರಮಿಸಲು ಲಿಪ್ಪನ್ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಸೋರ್ಸ್ (Azores) ದ್ವೀಪಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಅದರೆ ಜಯ ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಸೋರ್ಸ್ ನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹಿಂತಿರುಗಿದಾಗ ರಿವೆಂಜ್ (Revenge) ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಯುದ್ಧಸ್ಥಿತಿ ಹಡಗು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಸ್ಪಾನಿಷರಕ್ಕೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿತು. ಆ ಹಡಗಿನ ನಾಯಕ ಸರ್ ರಿಚರ್ಡ್ ಗ್ರೆನ್ವಿಲ್ (Sir Richard Grenville) ಎಂಬಾತನು ಅಸಹಾಯನಾಗಿ ನಡೆಸಿದ ಹೋರಾಟವು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರಲ್ಲಿ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವೆನಿಸಿದೆ. ವೆಸ್ಟಿಂಡೀಸ್ ದ್ವೀಪಗಳಿಗೆ ಹೊರಟು ಸ್ಪಾನಿಷರನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಡ್ರೇಕ್ ಮತ್ತು ಹಾಕಿನ್ಸ್ ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆ ಯತ್ನವು ನಿಷ್ಫಲ

ವಾಯಿತು. ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಜನರು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಯುದ್ಧ ರೀತಿಯನ್ನು ಆ ವೇಳೆಗೆ ತಿಳಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದು ಜಯಮುಖವನ್ನು ಕಂಡರು. ಆಗ ಫಿಲಿಪ್ ಥೈರ್ಯಗೊಂಡು ಕಡೀಸ್ ಬಂದರಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಅಮೇಡಸನ್ನಾ ಹವನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಆಗ ಹಾವರ್ಡ್ ಮುಂತಾದವರು ಕಡೀಸಿಗೆ ಹೊರಟು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಕಡೀಸನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಹಿಡಿದರು. ಈ ಹೊಡೆದಾಟಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಕದನಗಳಾವುವೂ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಸ್ಪಾನಿಷರು ಪುನಃ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡದಂತಾಯಿತು. ವಿರೋಧದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆಯೇ ಇತ್ತು. ಫಿಲಿಪ್ ರಾಜನು ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನೇ ನಡೆಸದೆ ಇದ್ದು 1598 ರಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಆ ಬಳಿಕ ಯುದ್ಧ ಸ್ಥಿತಿಯಿದ್ದಾಗೂ ಹೊಡೆದಾಟಗಳು ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಸ್ಪಾನಿಷರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಸಫಲಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ವಸತಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭವಾಯಿತು. ನ್ಯೂ ಫೌಂಡ್ಲೆಂಡ್ ತೀರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಕಟ್ಟಲು ಗಿಲ್ಬರ್ಟ್ (Gilbert) ಎಂಬಾತನು ಮಾಡಿದ ಯತ್ನ ಸಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸರ್ ದೂರನೇಲಸುಗಳು ವಾಲ್ಟರ್ ರಾಲಿ* (Sir Walter Raleigh) ಎಂಬಾತನು ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕದ ಮಧ್ಯಭಾಗದ ತೀರಕ್ಕೆ ಮೂರುಸಲ ಹೊರಟು ಕಡೆಗೆ ವರ್ಜಿನಿಯ (Virginia) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಲೋನಿಯನ್ನು ಮೊದಲಿಟ್ಟನು. ಎಲಿಸಬೆತ್ ಜ್ಞಾಪಕಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ವರ್ಜಿನಿಯ ಕಾಲೋನಿಯು ಆಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲಿಲ್ಲ; ಆ ತರುವಾಯ ವೃದ್ಧಿಯಾಯಿತು. ಎಲಿಸಬೆತ್ ಸತ್ತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜಾತಿಯವನೊಬ್ಬನಾದರೂ ನೆಲೆಸಿರಲಿಲ್ಲ.

ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆಂದು ಫಿಲಿಪ್ ರಾಜನು ತನ್ನ ಸರ್ವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮೇಲೆ ಕಾರಿದಾಗ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ರಾಜನು ಆತನ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಪರಿಣಾಮ ಹೇಗಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತೋ ಏನೋ! ಫ್ರಾನ್ಸದೇಶದ ರಸರು ಸ್ಪೈನಿಗೆ ಮಿತ್ರರಾಗಿರದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಿಗೂ ಹ್ಯೂಗಿನೋಜನರಿಗೂ ಆವಿರತವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಹಣಾಹಣೆ. ರಾಜನಾದ 3ನೆ ಹೆನ್ರಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನೂ ಅತಿಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನೂ ತಗ್ಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಹ್ಯೂಗಿನೋಜನರಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಿತ್ತನು. ಆಗ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಸಕ್ಷದವರು

* ಈತನೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿಸೊಪ್ಪನ್ನೂ ಆಲೂಗಡ್ಡೆಯನ್ನೂ ತಂದು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಸಿದವನು.

ಪಿತೂರಿಮಾಡಿ ಆ ರಾಜನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಆ ತರುವಾಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಾಧ್ಯನಾದವನು ರಾಜಮನೆತನಕ್ಕೆ ಅಳಿಯನಾಗಿದ್ದ ಹೆನ್ರಿ ಬೋರ್ಬನ್ ಬೋರ್ಬನ್‌ವಂಶ (Henri Bourbon) ಎಂಬಾತನು. ಆತನು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತಸ್ಥನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರ ಪಿತೂರಿಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿ 1589ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದಾಗ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ರ ಕೈಮೇಲಾದುದಲ್ಲದೆ ರಾಜಮನೆತನವೇ ಬದಲಾಯಿತು. 1328ರಿಂದ ಅರಸುಗಳನ್ನೊಡಗಿಸಿದ್ದ ವಾಲ್ವಾ (Valois) ವಂಶವು ನಿಂತುಹೋಯಿತು. 1589ರಲ್ಲಿ ಬೋರ್ಬನ್ (Bourbon) ವಂಶವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರು 4ನೆ ಹೆನ್ರಿಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಸೋತರು. ಆದರೆ ಉಪಾಯಶಾಲಿಯಾದ ಆ ದೊರೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಮೇಲೆ ಒಬ್ಬರು ವಿಷಕಾರುವ ಕಪ್ಪಿಪ್ರತಿಕಕ್ಷಿಗಳಿರಬಾರದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗದವರು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಾದುದರಿಂದ ತಾನೂ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಹ್ಯೂಗಿನೋಜನರಿಗೆ ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನಲ್ಲದೆ ಕೈಗಾರಿಕೆವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಲಾ ರೊಷೆಲ್ (La Rochelle) ಎಂಬ ಮುಖ್ಯತೀರಪಟ್ಟಣದ ಯಾಜಮಾನ್ಯವನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರೂ ಹ್ಯೂಗಿನೋಜನರೂ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ರೂ ಹೆನ್ರಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ವನೆಂದುಭಾವಿಸಿ ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ಈ ರೀತಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಐಕಮತ್ಯವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿದ ಹೆನ್ರಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲ್ಮೈಗೆ ಸ್ಪಾನಿಷರೇ ವೈರಿಗಳೆಂದುತಿಳಿದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸ್ಕೇಪ್‌ವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಆರ್ಮೇಡ ಜಯಪಡೆದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೆನ್ರಿ ಬೋರ್ಬನ್‌ನಿಗೆ ಪಟ್ಟವೇರುವುದಕ್ಕೂ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸುಸ್ಥಿತಿಗೆ ತರುವುದಕ್ಕೂ ಆಸ್ಪದ ದೊರಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಾನಿಷರಾಜನ ಸೋಲಿನಿಂದ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ರಾಜನಿಗೂ ಪ್ರಯೋಜನ ತೋರಿತು.

4. ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಗೆಲುವು

ಎಲಿಸಬೆತ್‌ರಾಣಿಯ ಅಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೇರಿ ಸ್ಕ್ವಿಯರ್‌ಟಿನ್ ವೃತ್ತಾಂತವೂ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಆರ್ಮೇಡ ವೃತ್ತಾಂತವೂ ಮುಖ್ಯಭಾಗಗಳಾದಂತೆ ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ವೃತ್ತಾಂತವೂ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಜನರಿಗೆ ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಮಾಡುವ ಅನುಕೂಲವುಂಟಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಐರ್ಲೆಂಡನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದುದು ಈ ರಾಣಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ.

ಐರಿಷ್‌ಕುಲಮುಖ್ಯರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜಾತಿನೀತಿಗಳನ್ನೆ ವಲಂಬಿಸುವಂತೆ 8ನೆ ಹೆನ್ರಿ ಉಪಾಯ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನಷ್ಟೆ. ಆತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಪೂರ್ವತೀರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಜಾತಿಯವರು ನೆಲೆಸಿದ್ದರು. ಮನ್‌ಸ್ಟರ್ (Munster), ಕನ್ಸಾಟ್

(Connaught), ಅಲ್ಸ್ತರ್ (Ulster) ಎಂಬ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಐರಿಷ್ ಕುಲಸ್ಥರೇ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಯಾಜಮಾನ್ಯವು ಉಪಾಯವಾಗಿ ಆ ದ್ವೀಪದ ಸ್ಥಿತಿ ವ್ಯಾಪಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಪೇಲ್ (The Pale) ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದ ತೀರಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ನೂಕಿಕೊಳ್ಳಲು ಮೇರಿರಾಣಿಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನವಾಯಿತು. ಲೀನ್ಸ್ತರ್ (Leinster) ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಿಂಗ್ಸ್ ಕೌಂಟಿ (King's County) ಮತ್ತು ಕ್ವೀನ್ಸ್ ಕೌಂಟಿ (Queen's County) ಎಂಬೆರಡು ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದವು.

ಎಲಿಸಬೆತ್ ಪಟ್ಟವೇರಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತವನ್ನನುಸರಿಸಿದಾಗ ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆಯಾಗಬಹುದೆಂದುತೋರಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಐರಿಷ್ ಮತದಲ್ಲಿ ಉಪಾಯ ಕುಲಸ್ಥರೆಲ್ಲರೂ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರು. ಮತ್ತು ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರಾಜನಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧೀನರಾಗಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲಿಕ್ ಚರ್ಚನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರಾಣಿ ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದಳು. ಐರಿಷ್ ಕುಲಸ್ಥರನ್ನು ಆಂಗ್ಲಿಕ್ ಮತವನ್ನೊಪ್ಪುವಂತೆ ಬಲವಂತಗೊಳಿಸುವುದು ಹೆಚ್ಚು ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಲ್ಲದೆ ತೊಂದರೆಗೆ ಮೂಲವೆಂದುಕೊಂಡು ರಾಣಿ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಆಕೆ ಪಟ್ಟವೇರಿದ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಸ್ತರ್ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಂಗೆಯೆದ್ದಿತು.

ಅಲ್ಸ್ತರ್ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಓನೀಲ್ (O' Neill) ಎಂಬಹೆಸರಿನ ಕುಲಸ್ಥರೇ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಕುಲಮುಖ್ಯನನ್ನೊಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ 8ನೆ ಹೆನ್ರಿ ಆತನಿಗೆ ಟೈರೋನಿನ ಆರ್ಲ್ (Earl of Tyrone) ಎಂಬ ಶ್ರೀಮಂತತನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆ ಬಿರುದನ್ನು ಆತನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಅಂಶವು ಆ ಕುಲಸ್ಥರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರಿಗೆ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಈ ವಂಶವನ್ನು ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದ 8ನೆ ಹೆನ್ರಿ ಆ ಕುಲಮುಖ್ಯನು ತನ್ನ ಅನುಮತಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಲು ಆ ವಂಶದ ಕುಮಾರನೊಬ್ಬನನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನವನಂತೆಯೇ ಬೆಳೆಸಿದನು.

ಈ ಅಂಶವೂ ಕುಲಸ್ಥರಿಗೆ ಸಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಎಲಿಸಬೆತ್ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಓನೀಲ್ ದಂಗೆ ಬಂದಾಗ ಆ ಶ್ರೀಮಂತನಮಕ್ಕಳಲ್ಲೊಬ್ಬ ಸೀಹನ್ ಓನೀಲ್ (Seaghan O'Neill) ಎಂಬುವವನು ತಂದೆಗೆದುರುಬಿದ್ದನು.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರಾಜನಲ್ಲಿ ಶರಣೆಂದ ಕುಲಮುಖ್ಯನು ತಮ್ಮ ಕುಲಕ್ಕವಮಾನಮಾಡಿದನೆಂಬಕೋಪ ಕುಲಸ್ಥರಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕುಲಸ್ಥರು ಕುಲಮುಖ್ಯನ ಪದವಿಗೆ ಸೀಹನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮ ಕುಲಾಚಾರಕ್ಕನುವಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆತನು

ಪ್ರಬಲನಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆಲ್ಸ್ಟರ್ ಭಾಗವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತನ್ನ ಯಾಜಮಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ತಂದುಕೊಂಡನು. ಇವನನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಎಲಿಸಬೆತ್ ಮಾಡಿದ ಉಪಾಯಗಳು ನಿರರ್ಥಕವಾದವು. ಆಗ ಇವನನ್ನು ಅಡಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ತನ್ನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗೆ ರಾಣಿ ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದಳು. ಆ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಸೀಹನ್ನ ನೆದುರಿನಲ್ಲಿ ದುರ್ಬಲನೆನಿಸಿ ಅವನನ್ನಡಗಿಸಲಾರದೆಹೋದನು. ಆದರೆ ಬೇರೆಯಾವುದೋವ್ಯಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೀಹನ್ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಹತನಾದನು. ಲೇಸಾಯಿತೆಂದು ಕೊಂಡು ಆ ಅಧಿಕಾರಿ ಓನೀಲ್ ಕುಲಸ್ಥರ ನಾಯಕನಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಸಮಯವನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿ ಆಲ್ಸ್ಟರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನ ಮಾಡಿದನು. ಆ ಯತ್ನವು ಕೈಗೂಡುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಐರ್ಲಂಡಿನ ಜನರಲ್ಲಿ ಇತರರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೊದಗಿಬಂತು.

ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಪ್ರಮುಖರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮತವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು ಬಯಸಿದಾಗ ಐರ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಎಲಿಸಬೆತ್ತಿಗೆ ವಿರೋಧವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. 1570ರಲ್ಲಿ ಜಗದ್ಗುರುಪೀಠದ ಪೋಪನು ಎಲಿಸಬೆತ್ತನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದಾಗ ಐರ್ಲಿಷ್ ಜನರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನಹೆಚ್ಚಿತು. ಜೆಸೂಯಿತವ್ರತಿಗಳೂ ಮತನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಹೊರಗಿನಿಂದಬಂದರು. ಸೈನ್ ರಾಜನು ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ 1579ರಲ್ಲಿ ಐರ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದಂಗೆಯೆದ್ದಿತು. ಈ ದಂಗೆ ಕೇವಲ ಕುಲಯಾಜ

ಡೆಸ್ಮಂಡ್ ಶ್ರೀಮಂತನ ದಂಗೆ 1579

ನಾಗಿದ್ದ ಡೆಸ್ಮಂಡಿನ ಶ್ರೀಮಂತನು(Earl of Desmond)ಈ ದಂಗೆಗೆ ನಾಯಕನಾದನು. ಎಲಿಸಬೆತ್ ರಾಣಿಯು ಈ ದಂಗೆಯನ್ನು ಕಾಠಿನ್ಯದಿಂದ ಅಡಗಿಸಿದಳು. ಸಿಕ್ಕಿದ ದಂಗೆಕೋರರನ್ನು ಅತಿಕ್ರೂರವಾದ ದಂಡನೆಗೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. ಡೆಸ್ಮಂಡ್ ಪ್ರದೇಶವು ನಿರ್ಜನವೂ ಶೂನ್ಯವೂ ಆಯಿತೆನ್ನುವವರೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ವರ್ತಿಸಿ ದಂಗೆಕೋರರ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು ರಾಜಸ್ವಕ್ಕೆಳೆದರು. ಡೆಸ್ಮಂಡಿನ ಶ್ರೀಮಂತನು ತನ್ನ ಉದ್ಯಮವೆಲ್ಲ ಹಾಳಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಬಿನ್ನನಾಗಿ ತಲೆತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ದೇಶಾಂತರಸೇರಿದನು. ಆತನ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲಿ

ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಭೂಮಿಗಳು

ಷರು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದಂಗೆಯಡಗಿದ ಮೇಲೆ ಮನ್ ಸ್ಟರ್ ಪ್ರದೇಶದ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನವೇನೋ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಹಣವಂತರಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರು ಕೆಲವರು ಅಲ್ಲಿಯ ಜಮೀನುಗಳನ್ನು

ಕೊಂಡುಕೊಂಡು ಮೊದಲು ಅಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರೈತರನ್ನಿಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಆಮೇಲೆ ಐರಿಷ್ ಜಾತಿಯ ರೈತರನ್ನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರೈತರು ಅಲ್ಲಿ ಬದುಕುವ ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ಯಜಮಾನರಾಗಿದ್ದ ಐರಿಷ್ ಜನರು ಈಗ ರೈತರಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಯಜಮಾನರ ಸುಲಿಗೆಹಿಂಸೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುವಂತಾಯಿತು.

ದೇಶಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿಹೊರಟ ಡೆಸ್ಮಂಡಿನ ಶ್ರೀಮಂತನು ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನಪ್ರಯತ್ನದಡನೆ ಹೊರತು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಲಾರದೆಂದುತಿಳಿದು ಅನ್ಯದೇಶಗಳಲ್ಲಿಮಾಡತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದವು. ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಆರ್ಮೀಡ ಎಂಬ ಭಾರೀಪ್ರಯತ್ನವು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾದರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಂಗವಾಯಿತು. ಸೀಹನ್

ತರುವಾಯ ಓನೀಲ್ ಕುಲಕ್ಕೆ ನಾಯಕನಾದ ಹ್ಯೂ ಓನೀಲ್

ಹ್ಯೂ ಓನೀಲ್ (Hugh O'Neill) ಎಂಬಾತನು ಐರಿಷ್ ರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಒಟ್ಟು

ಗೂಡಿಸಲು ಅನೇಕವರ್ಷ ಶ್ರಮಪಟ್ಟನು. ಆತನನ್ನು

ಇಂಗ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆಸಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರಲ್ಲಿ ಅವನು ಅಭಿಮಾನವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜಾತಿಯವನಂತೆಯೇ ಇರುವನೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದರು. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ದಡ್ಡನಂತೆ ಮಾನದಿಂದಲೇ ಅವನೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಾಗಿದ್ದವನು ತನ್ನ ಕುಲದ ಯಜಮಾನನಾದೊಡನೆ ದಡ್ಡತನದ ನಟನೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಪರಮವೈರಿಯಾಗಿ ಐರಿಷ್ ಕುಲಗಳವರು ಪರಸ್ಪರವೈಷಮ್ಯಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಒಟ್ಟುಗೂಡುವಂತೆ ಅನೇಕಸಂಧಾನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ 1598 ರವೇಳೆಗೆ ಅವರನ್ನು ಒಂದು ಹದಕ್ಕೆ ತಂದನು. ಡೆಸ್ಮಂಡ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಅದೇಸುಸಮಯವೆಂದುಕೊಂಡು ಹಿಂತಿರುಗಿ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದವರನ್ನು ದಂಗೆಯೆಬ್ಬಿಸಲು ಅನುವಾದನು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಹ್ಯೂ ಓನೀಲ್, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಡೆಸ್ಮಂಡ್ ಇಬ್ಬರೂಸೇರಿ ಐರಿಷ್ ರ ದಂಗೆಯೆಬ್ಬಿಸಿದರು. ಮನ್ ಸ್ವರ್ ಮುಂತಾದಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರನ್ನು ಬೇಗನೆ ಓಡಿಸಿಬಿಟ್ಟರು.

ಓನೀಲ್, ಓಡಾನೆಲ್, ಡೆಸ್ಮಂಡ್ ಮನೆತನಗಳೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಇಂಗ್ಲಂಡನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದಾಗ ಪೋಪನೂ ಸ್ಪೆನ್ ರಾಜನೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕೊಟ್ಟರು. ಪ್ರಬಲವಾದ ದಂಗೆಯೆದ್ದಿತೆಂದುತಿಳಿದು ಎಲಿಸಬೆತ್ ರಾಣಿಯು 1599 ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗೆಳೆಯನಂತಿದ್ದ ಎಸೆಕ್ಸ್ ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ದಂಗೆಯೆನ್ನಡಗಿಸಲು ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಆ ಶ್ರೀಮಂತನು

ಸಟ್ಟುಹಿಡಿದು ಯುದ್ಧಮಾಡದೆ ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಿಕೊಂಡು

ಟ್ಯೂರೋನ್ ದಂಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು. ರಾಣಿ ಅವನನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಿ ಸೆರೆ

1598

ಯಲ್ಲಿಡಿಸಿ ಐರ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾದಾಡಲು ಲಾರ್ಡ್ ಮೌಂಟ್

ಜಾಯ್ (Lord Mountjoy) ಎಂಬ ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ನಿಯು

ಮಿಸಿದಳು. 1600 ರಲ್ಲಿ ಆ ಶ್ರೀಮಂತನು ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿ ಐರ್ಲಂಡನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನಂತೆ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೋಟಿ

ಗಲನ್ನಿಟ್ಟು ಮೈರುಪಚ್ಚಿಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಿಹೊಡೆಸಿ ಐರಿಷರಿಗೆ ಅನ್ನ ನೀಡಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಬಗೆಯ ಮೊಂಡುತನದ ಕಾದಾಟದಿಂದ ಐರಿಷರು ಶಕ್ತಿಗುಂದಿದರು. ಬೇರೆ ಸಹಾಯವೂ ಬಾರದಾಯಿತು. 1603ರಲ್ಲಿ ಓನೀಲ್‌ಕುಲಮುಖ್ಯನು ಒಪ್ಪಂದ ಕೊಟ್ಟು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ವಿಧೇಯನಾಗಿರಲೊಪ್ಪಿದನು. ಆತನು ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಿ ಕೊಳ್ಳುವವೇಳೆಗೆ ಐರ್ಲೆಂಡ್ ಬಲುಹೀನಸ್ಥಿತಿಗೆಬಂದಿತ್ತು. ನಡೆದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಎರಡುಕಡೆಯವರೂ ಕ್ರೌರ್ಯಕಾಲಿನ್ಯಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿ ಪಿಶಾಚಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಬಿಟ್ಟರು.

ಈ ಮೂರು ದಂಗೆಗಳ ತರುವಾಯವೇ ಐರ್ಲೆಂಡನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಜಯಿಸಿದರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಎಲಿಸಬೆತ್ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದೊರೆಗಳು ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಪ್ರಭುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಎಲಿಸಬೆತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಸುರಿದು ಅತಿಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾದಾಡಿ ಐರಿಷರನ್ನು ಗೆದ್ದು ದಾಯಿತು. ನಡೆದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸವರ್ತನೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತಂತೆ.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸೈನಿಕರು ತಮ್ಮ ಭರ್ಜಿಗಳ ಮೊನೆಯಿಂದ ಐರಿಷ್ ವೈಷಮ್ಯ ಹಸುಳೆಗಳನ್ನು ಚುಚ್ಚಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲೆತ್ತಿಹಿಡಿದು ಗಿರಗಿರನೆ ತಿರುಗಿಸಿ ವಿನೋದಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಕಡೆಯದಾದ ಟೈರೋ ದಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಐರಿಷ್ ಹೆಂಗಸರು ಹಸಿವಿನಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅಕರ್ಷಿಸಿ ಸಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಐರಿಷ್ ಜಾತಿಯವರು ಮನುಷ್ಯರೇ ಅಲ್ಲವೆನ್ನುವಷ್ಟು ದ್ವೇಷತಿರಸ್ಕಾರಗಳಿದ್ದವು. ಈ ರೀತಿಯ ಗೆಲುವು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಲಭಿಸಿದಮೇಲೆ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೂ ಐರಿಷರ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕಠೋರವರ್ತನೆಯು ನೆಲೆಸಿದ್ದು ಪರಸ್ಪರ ಸೌಹಾರ್ದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡದಂತಿತ್ತು.

5 ರಾಣಿಯ ಕಡೆಗಾಲ

ಪಟ್ಟವೇರಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮೋಡಕವಿದಂತೆ ಕಂಡ ತೊಂದರೆಗಳೆಲ್ಲ ಮಾಯವಾಗುವವೇಳೆಗೆ ರಾಣಿಗೆ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ ಬಂದಿತ್ತು. ಜನರಲ್ಲಿ ದೇಶಭಕ್ತಿ, ಹೆಮ್ಮೆ, ನೆಮ್ಮದಿ, ಉತ್ಸಾಹಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ವೇಲ್ಸ್ ಜನರ ಉತ್ತೇಜನ ಒಂದುಗೂಡಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರು ಯೂರೋಪಿಗೆಲ್ಲ ಒಂದು ಶಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪರಾದರು. ಜನರ ಉತ್ಸಾಹಪೌರುಷಗಳು ವ್ಯಾಪಾರ ಸಾಹಸದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮುದ್ರಯಾನದಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿಕೊಂಡರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಜೃಂಭಿಸಿದವು. ನಾಟಕಶಾಲೆಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಉತ್ತೇಜನಗೊಂಡವು. ಸ್ಪೆನ್ಸರ್ (Spenser) ಮತ್ತು ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ (Shakespeare)

ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಗಳು ಎಲಿಸಬೆತ್ ಕಾಲದವರು. ಲೋಕವಿಖ್ಯಾತನಾದ ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ತನ್ನ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಹೊರಟು 'ರೋಮಿಯೋ ಜುಲಿಯೆಟ್' (Romeo and Juliet) 'ಮರ್ಚೆಂಟ್ ಆಫ್ ವೆನಿಸ್' (Merchant of Venice) ಮುಂತಾದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಇನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕೀರ್ತಿ ಶಾಲಿಯಾದನು. ಇತರ ವಿನೋದಗಳೂ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನು ತುಂಬಿದವು. ಎಲಿಸಬೆತ್ ರಾಣಿಯ ಆಳಿಕೆಯು ಮುಗಿಯುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ಆ ರಾಣಿಯ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಪೌರುಷ ಅಹಂಕಾರಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದವು.

ಜನಗಳಿಗೆ ಹೆಮ್ಮೆ ಸಂತೋಷಗಳಿದ್ದಂತೆ ರಾಣಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವಯಸ್ಸಾದಂತೆ ಆಕೆಗೆ ಸಂತೋಷ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಸಮವಯಸ್ಕರಾದ ಗೆಳೆಯರು ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಲ್ಸಿಂಘಂ, ಬರ್ಲಿ (Burleigh) ಮುಂತಾದ ಹಳತಲೆಯವರು ತೀರಿಕೊಂಡು ಹೊಸಬರಿದ್ದರು. ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಪಕ್ಷದವರು ಪ್ರಬಲರಾಗುತ್ತ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಅಸಮಾಧಾನಪಡುತ್ತ ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾಗುತ್ತ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಜನರ ಪಿತೂರಿಗಳೇನೋ ನಿಂತಿದ್ದವಾದರೂ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ವಾದವನ್ನು ವಿಜಾತೀಯನರ ಪಿಶಾಚಿಯೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಕ್ರೂರದಂಡನೆಗಳು ತಪ್ಪದೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು.

ಪ್ರಜೆಗಳ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದಂತೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಎಲಿಸಬೆತ್ತಿನ ನೀತಿ. ಪ್ರಜೆಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಕೂಡಿದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯವರು ಬಹುಕಾಲ ವಿಧೇಯರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಪದೇಪದೇ ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡಿ ರಾಣಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕಿರುಕುಳಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆ ಗೆಲುವುಗಳೂ ನೆಮ್ಮದಿಯೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಸೊಂಟವೂ ನೆಟ್ಟಗಾಗುತ್ತ ಬಂತು. ತನ್ನಿಷ್ಟಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಸಭೆಯವರು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದಾಗ ರಾಣಿಯು ಥೀಯೆಂಡೋ, ದೊಡ್ಡ ಬಾಯುಳ್ಳವರನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡಿಸಿಯೋ, ಉಪಾಯವಾಗಿ ಹೊಗಳಿಯೋ ತನ್ನ ಇಷ್ಟವನ್ನೇ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಳಿಕೆಯ ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಸಭೆಯವರು ರಾಣಿಯ ಸ್ವೇಚ್ಛಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ವಿರೋಧವನ್ನೊಡ್ಡುವವರಾದರು. ಅಂಜಿಕೆ ಮಾಯವಾಗಿತ್ತು; ಅಹಂಕಾರ ಪೌರುಷಗಳು ಬೇರೂರಿತ್ತು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಲೋಭಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ರಾಣಿ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹಣಸಂಪಾದನೆಗೆ ತೊಡಗಿದಾಗ ಸಭಿಕರು ಕೂಗಾಡುವವರಾದರು. ದುಡ್ಡನ್ನು ಇಸುಕೊಂಡು ರಾಣಿಯು ಪದಾರ್ಥಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸರ್ವಮಾನ್ಯವೆಂಬ ಸನ್ನದನ್ನು ರಾಣಿಯಿಂದ ಪಡೆದ ವರ್ತಕನಿಟ್ಟು ಬಿಲೆಗೇ ಆ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕು! ಇತರ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಆ ವ್ಯಾಪಾರ ಬಹಿಷ್ಕೃತನಾದುದಲ್ಲದೆ ಪದಾರ್ಥವು ಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಜನರಿಗೆ

ಕಷ್ಟವೂ ಆಗುವ ಸಂಭವ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರ ಅಕ್ಷೇಪ ಬಲವಾಗಿಯೆದ್ದಿತು. ಸಭಿಕರು ಅವಿಧೇಯರೆಂದು ಮೊದಮೊದಲು ರಾಣಿ ರೇಗಿ ರಾಣಿಗೆ ವಿರೋಧ ದಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಮೇಲೆ ಪ್ರಜೆಗಳ ವಿರೋಧವು ಪ್ರಬಲ ವಾಗಬಹುದಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ತನ್ನ ಹಟಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ಸಮಾ ಧಾನವಾಗಿ ಸಭೆಯವರ ಇಷ್ಟಕ್ಕೊಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಈ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಸಭಿಕರ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ ಹೇಗೆ ಬದಲಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದು ಸೂಚನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಭು ನಡೆಸಿದ್ದೇ ಮಹಾಪ್ರಸಾದವೆಂದು ನಡುಬಗ್ಗಿದಕಾಲ ಕಳೆಯಿತು. ಅನ್ಯಾಯವೋ ಅನಿಷ್ಟವೋ ತೋರಿದಾಗ ಸಭಿಕರು ತಮ್ಮ ಅಕ್ಷೇಪವನ್ನೊಡ್ಡಿ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸತಕ್ಕವರಾದರು. ದೇಶಭಕ್ತಿ ಅಹಂಕಾರಗಳು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ದೃಢವಾಗಿದ್ದುದೇ ಅದಕ್ಕೆ ಮೂಲ.

ಮುಂದೆ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಯಾರೆಂಬ ಚಿಂತೆ ಬರಬರುತ್ತ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ರಾಣಿ ಮದುವೆ ಯಾಗದೆಯೇ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದಳು. ಮುದುಕಿಯಾಗಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಈ ಚಿಂತೆಗೆ ಸರಿಹಾರವನ್ನೇ ಸೂಚಿಸದಿದ್ದ ರಾಣಿಗೆ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯೂ ತೋರಿತು. ಬೇಗನೆ ದೇಹ ಶಕ್ತಿಯು ಕುಗ್ಗಿಹೋಯಿತು. ರಾಣಿಯ ಅವಸಾನಕಾಲ ರಾಣಿಯ ಸಾವು ನೆಂದು ಮಂತ್ರಿ ಸಾಮಾಜಿಕರು ಕಾತರರಾಗಿ ಪಟ್ಟದ ಇತ್ಯರ್ಥ ವನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಮೇರಿಸ್ಟೂಯರ್ಟ್ ಮಗನಾಗಿ ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದ ಜೀಮ್ಸ್ ಹೆಸರನ್ನೆತ್ತಿದ್ದಾಗ ತಥಾಸ್ತು ಎನ್ನುವ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ತೀರಿಕೊಂಡಳು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಜಾರಾಣಿಯರಲ್ಲಿ ಎಲಿಸಬೆತ್ತಿಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮಸ್ಥಾನ ಸಲ್ಲುವುದು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಎಂಬುದು ರೂಪಗೊಂಡುದೇ ಆಕೆಯಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಮತವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಮಾ ಧಾನಕರವಾಗಿ ಬೇರೂರಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿತು. ಅನ್ಯರಿಂದ ತೋರಬಹುದಾಗಿ ದ್ದ ವಿಪತ್ತುಗಳು ಮಾಯವಾದವು. ನ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ರಾಣಿಯ ಓಸಿಮೆ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳ ಸಾಧನೆಯಾಯಿತು. ಜನರ ನೆಮ್ಮದಿಗೆ ತಳ ಹದಿಬಿತ್ತು. ಜನರಲ್ಲಿ ಐಕಮತ್ಯ ಭದ್ರವಾಯಿತು. ಐಕ ಮತ್ಯದೊಂದಿಗೆ ದೇಶಭಕ್ತಿ, ಅಹಂಕಾರ, ಸಾಹಸಪ್ರೀತಿಗಳು ಬೆಳೆದವು.

ಟ್ಯೂಡರ್ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲಮಹಿಮೆ

ಟ್ಯೂಡರ್ ವಂಶದ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲವೆನ್ನುವುದು ಸರಿಸುಮಾರಾಗಿ 16ನೆ ಶತಮಾನ. ಐರೋಪ್ಯರಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕಕಾಲದ ಮೊದಲನೆ ಅವಸ್ಥೆ. ಭಾರತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯರಾಳಿದಾಗ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ 8ನೆ ಹೆನ್ರಿ; ಅಕ್ಟರ್ ಬಾದಷಯನು ಮುಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಎಲಿಸಬೆಡ್ರಾಣಿ. ವಿಸ್ತಾರವೈಭವಗಳಲ್ಲಾ ಗಲಿ ನೀತಿರೀತಿಗಳಲ್ಲಾ ಗಲಿ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ಅಜಗಜಾಂತರವೇ. ಭಾರತೀಯವ್ಯಾಪಾರವೊಂದೇ ಎಷ್ಟು ಅಂದೋಳನಗಳಿಗೆ ದೂರಕಾರಣವಾಯಿತು! ಇಟಲಿಯ ವರ್ತಕರ

ಪ್ರಾಬಲ್ಯ, ಆ ವರ್ತಕರ ನಗರಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು

ತಾರತಮ್ಯ ರಾಜರಲ್ಲಿ ಪೈಪೋಟಿ, ಅನ್ಯದೇಶಗಳವರ ಅಸೂಯೆ, ಸಮುದ್ರಯಾನ ಸಾಹಸಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಆ ವ್ಯಾಪಾರವೇ ದೂರಕಾರಣ. ನಡೆದ ಸಾಹಸಗಳಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ಸ್ಪೈನ್ ದೇಶಗಳು ಮುಂದಾಗಿ ಪೃಥ್ವೀಮಂಡಲವನ್ನೇ ಹಂಚಿಕೊಂಡವು. ವ್ಯಾಪಾರದ ವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿ 16ನೆ ಶತಮಾನವೆಂದರೆ ಅರಬರಾಜ್ಯಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೆಂದೇ ಅರ್ಥ. ಆ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಎರಡುದೇಶಗಳೂ ಕ್ಷಯವಾದವು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಹಾಲೆಂಡ್ ರಾಜ್ಯಗಳ ಏಳಿಗೆ ಆ ಕ್ಷಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಸ್ಪೈನ್ ರಾಜ್ಯ ಪ್ರಬಲವಾದುದೆಷ್ಟು ಬೇಗ! ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್ ಇಸಬೆಲ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನೇಲೆ ಅವರ ಮೊಮ್ಮಗನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ರಾಜ್ಯಗಳು ಸೇರಿದವು! ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮಂಡಲದಹಾವಿನಂತೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡ ಒಂದು ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವಲ್ಲದೆ ಅಮೆರಿಕ ಬೇರೆ. ಅಷ್ಟಿದ್ದರೂ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ನನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. 2ನೆ ಫಿಲಿಪ್ ದೊರೆಯು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಣಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು. ಆ ರಾಣಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಾಗಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಆ ದೊರೆ ಮೇರಿಸ್ವಾಯರ್ಬೆಳವನ್ನು ಮದು

ರಾಜಕೀಯಗತಿ ವೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಚರಿತ್ರೆಯಗತಿ ಬದಲಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹ್ಯಾಪ್ಸ್‌ಬುರ್ಗ್ ವಂಶದವರ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿರಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡೆಂಬುದು ಯೂರೋಪಿಗೆ ಸೇರಿಯೂಸೇರದಿರುವ ಒಂದುದ್ದೀಪ. ಫಿಲಿಪ್ ದೊರೆಯೆಷ್ಟು ಮೂರ್ಖನಾಗಿದ್ದನೋ ಅಷ್ಟು ಜಾಣೆಯಾಗಿದ್ದವಳು ಎಲಿಸಬೆತ್. ಸ್ಪೈನ್ ಆರಿಸಿದ ಮತಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದಮತವೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿ ಪರಸ್ಪರದ್ವೇಷವು ಧರ್ಮವಾಗಿಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಒಂದುವೇಳೆ ಫಿಲಿಪ್ ನು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದರೂಸಹ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಸ್ಪೈನುಗಳ ಹಗೆತನ ತಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಶತಮಾನಗಟ್ಟಲೆ ಐರೋಪ್ಯರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರೋಮನ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ಮತವು ಭದ್ರವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಕ್ರೈಸ್ತಮತದ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಮತಸಹಿಷ್ಣುತೆಯೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ಕ್ರೈಸ್ತನಾದವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸದ್ಗತಿ ಆಗದಿದ್ದವನಿಗೆ ದುರ್ಗತಿಯೆಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ಮಂತ್ರ. ಮತದಲ್ಲಿ ಶಾಖೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಪ್ರತಿಶಾಖೆಯವನೂ ತನ್ನ ಶಾಖೆಯೊಂದೇ ನಿಜವೆಂದೂ ಇತರಶಾಖೆಗಳೆಲ್ಲ ಸುಳ್ಳೆಂದೂ ನಂಬಿದ್ದನು. ಅನ್ಯಮತಸ್ಥರನ್ನು ಎಷ್ಟು ದ್ವೇಷಿಸಿದರೆ ಸ್ವಮತದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ವಿಪರೀತಬುದ್ಧಿಯೇ ಐರೋಪ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಇತ್ತಕಡೆ

ಮತನೈಷಠ್ಯ

ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯರು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗಾಗಿ ಮಸೀದಿ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಡುತ್ತಲೂ ಅಕ್ಬರ್‌ಬಾದಷಹನು ಇಬಾದತ್‌ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ನಾನಾಧರ್ಮಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದಾಗ ಅತ್ತ ಐರೋಪ್ಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರೂ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ವಧಿಸುತ್ತ ಪುಣ್ಯಲಾಭವಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಂತಹ ಹೇಯಕೃತ್ಯವನ್ನೂ ದರೂ ಸದುದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ನವೆಸಬಹುದೆಂದು ಜೆಸೂಯಿಟರು ಮೊದಲಿಟ್ಟರು. ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಧರ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿಯುವಷ್ಟು ವೈಪರೀತ್ಯ ತೋರಿತ್ತು.

ಆದರೆ ಮತನೈಷಠ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾಣದ ಎಲ್ಲೆಗಳುಂಟು. ಅನೇಕಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಇತರಕಾರಣಗಳಿಂದ ಆ ವೈಷಮ್ಯವನ್ನೆ ವಲಂಬಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಅನುಕೂಲವಾದಾಗ ಮತವಿರೋಧವೆಂಬುದು ಅನುಕೂಲವಾದ ನೆಪವಾಗುವುದು. ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಆರ್ಮೇಡದ ಆಕ್ರಮಣದಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೋಮನ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರೇ ಆಗಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷರನೇಕರು ಎಲಿಸಬೆತ್‌ನವರನ್ನು ವಹಿಸಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಹಲಕೆಲವರಿಗೆ ದೇಶಭಕ್ತಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿಯೂ ಉಳಿದವರಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನದೃಷ್ಟಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇತ್ತು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಟ್ಯೂಡರ್‌ ದೊರೆಗಳು ದೂರದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಒದಗಿದ ಸುಸಮಯವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸ್ಪೈನಿನ ದೊರೆಯು ಸುಸಮಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕೆಟ್ಟನು. ಟ್ಯೂಡರ್‌ದೊರೆಗಳು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಮತವನ್ನು ರೂಪಗೊಳಿಸಿದರು. ಶ್ರೀಮಂತರ ದೌಷ್ಟ್ಯಕ್ಕೆ ವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ಅವರನ್ನು ಬಲಿಯಿಟ್ಟರು. ನಾನಾ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಂತಬಲವನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದರು. ಸಟ್ಟಿದ ಜಗಳಗಳು ರೇಗದಂತೆಯೂ ಯಾದವೀಕಲಹಗಳು ತೋರದಂತೆಯೂ ನೆರ

ರಾಜಾಧಿಕಾರದ

ಪ್ರಾಬಲ್ಯ

ವೇರಿಸಿ ಜನರಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದರು. ಜನರು ನೆಮ್ಮದಿವಂತರಾಗಲು ಸಹಾಯಕರಾದರು. ಆದ್ದರಿಂದ 7ನೆ ಹೆನ್ರಿ, 8ನೆ ಹೆನ್ರಿ ಮತ್ತು ಎಲಿಸಬೆತ್ ಮೂವರೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡೇ ಇದ್ದರು. ಈ ಪ್ರಭುಗಳ ಆಳಿಕೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್

ಎಂಬ ದ್ವೀಪದ ಜನರು ಇತರ ಐರೋಪ್ಯರಿಂದ ಬೇರೆಯವರಾಗಿ ಒಗ್ಗಟ್ಟನ್ನೂ ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನೊಡನೆ ಧೈರ್ಯಸಾಹಸಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದರು .

ಟ್ಯೂಡರರಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಆಳಿದ ರಾಜರು ಒಂದುಕಡೆ ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗದವರಿಗೂ ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆ ಚರ್ಚುಗಳ ಬಿಷಪ್ಪರಿಗೂ ಹೆದರಬೇಕಾಗಿತ್ತು . ರಾಜರ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆಯೆರಡುವರ್ಗದವರೇ ಸೇರಿರುತ್ತಿದ್ದರು . 7ನೆ ಹೆನ್ರಿದೊರೆ ಶ್ರೀಮಂತರ ದರ್ಪಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿದನು ; 8ನೆ ಹೆನ್ರಿದೊರೆಯು ಪೋಪನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಿತ್ತೆಸೆದು ಬಿಷಪ್ಪರನ್ನು ತನ್ನ ಭೃತ್ಯರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದನು . ಆ ತರುವಾಯ ರಾಜಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು . ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದಂತೆ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಹೆಣೆಯುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜರನ್ನು ಜನರು ವಿರೋಧಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ . ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟೆಂಬ ಸಭೆಯು ರಾಜರ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರ್ತಿಯಾಗಿತ್ತು . ರಾಜಾಧಿಕಾರವು ನಿರಂಕುಶವಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವನ್ನು

ಜನರ ನಮ್ಮತೆ

ಅಡ್ಡಿಸದಿರಲು ತಕ್ಕ ಚೈತನ್ಯವೇ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ .

ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಸಭಿಕರಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿವಿರಾಮಗಳೂ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಪರಿ

ಜ್ಞಾನವೂ ಬೆಳೆದವೇಲೆ ಆ ಬಗೆಯ ಚೈತನ್ಯತೋರಿತು . ಎಲಿಸಬೆತ್‌ರಾಣಿಯ ಕಡೆ ಗಾಲದವರೆಗೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಈಬಗೆಯ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಲಿಲ್ಲ . ಎಷ್ಟು ಅಕ್ರಮದಿಂದ ರಾಜರು ಹಣವನ್ನೆತ್ತುತ್ತಿದ್ದರೂ , ಎಷ್ಟು ಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದ ಪ್ರಭುಗಳು ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರೂ ಸಭಿಕರು ಸುಮ್ಮನಿರುತ್ತಿದ್ದರು . ಮತವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುಚಿತ್ತವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ತಲೆಕೆಳಗುಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು . ರಾಜರು ತಮ್ಮಿಷ್ಟಪ್ರಕಾರ ಕೊಡಿಸಿದ ಪ್ರಕಟನೆಯೇ ಕಾನೂನಾಗಬಹುದೆಂದರು . ಸ್ಪಾರ್‌ಚೇಂಬರ್ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನೂ ಕ್ರೂರ ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನೂ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ತಾರದಾದರು . ಪಟ್ಟದ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ರಾಜರು ಬರೆಸಿದ ಉಯಿಲನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು . ಟ್ಯೂಡರತರುವಾಯ ಆಳಿದ ದೊರೆಗಳಕಾಲಕ್ಕೂ ಇದಕ್ಕೂ ಹೋಲಿಕೆಯೇ ಇಲ್ಲ .

ಟ್ಯೂಡರ್‌ದೊರೆಗಳಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯು ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಲು ರಾಜಾಧಿಕಾರವೃದ್ಧಿಯು ಸಹಾಯಕವಾಯಿತು . ರಿನೇಸಾನ್ಸ್ ಎಂಬುದರ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಇಂಗ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಟ್ಯೂಡರರಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೋರಿ ವಿಶಿಷ್ಟಪ್ರಾಟಿಸ್ಟೆಂಟ್‌ಮತವು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಾಯಿತು . ಆ ಬಗೆಯ ಮತವು ಮತ್ತಾವದೇಶ

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ

ದಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ . ಆದ್ದರಿಂದ ಅದರಿಂದಲೂ

ಇಂಗ್ಲಿಷರವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಬಲಗೊಂಡಿತು . 7ನೆಹೆನ್ರಿ ಮತ್ತು

8ನೆಹೆನ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಗೇ ಗೌರವ . ಮೋರನು ತನ್ನ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆದುದು ಲ್ಯಾಟಿನ್ ನಲ್ಲಿ . ಆದರೆ ಸ್ಪೆನ್ಸರ್‌ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರುಗಳು ಬರೆದುದು ಇಂಗ್ಲಿಷಿ

ನಲ್ಲಿ. ಎಲಿಸಬೆತ್ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗೆ ಗೌರವಬಂದಿತ್ತು. ಮತಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಉಪಯೋಗವು ಮೊದಲಾದಂದಿನಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಹಿಂದಿಲ್ಲದ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಬಂದಿತು. ಬೈಬಲ್ಲಿನ ಭಾಷಾಂತರವೂ ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನ ನಾಟಕಗಳೂ ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ* ಮೇಲೆ ಅಸಾಧಾರಣಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ರೆದಂತಾಯಿತು.

ಜನಸಾಮಾನ್ಯ ರಜೀವನದಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನೂ ಈ ಕಾಲದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಎಣಿಸಬೇಕು. ಹಿಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಐಶ್ವರ್ಯವೆಂಬುದು ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೋ ಚರ್ಚುಗಳಿಗೋ ಸೇರಿತ್ತು. ಮಠಮಂದಿರಗಳು ಹಾಳಾದಮೇಲೆ ನಿರುದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ನರಳಿದಜನರು ಇತರ ಜೀವನೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡರು. ನಾವಿಕತನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ತೊಡಗಿದರು; ವ್ಯಾಪಾರಸಾಹಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಹಿಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ ವರ್ತಕಜೀವನದಲ್ಲಿ ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರದ ತೀರಗಳಿಂದ ಸರಕನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಸಾಹಸವಾಗಿತ್ತು. ಟ್ಯೂಡರ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವರ್ತಕರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೂಟಗಳನ್ನು (Joint Stock Companies) ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರದಭಾಗಗಳಲ್ಲದೆ ರಷ್ಯಾದೇಶಕ್ಕೂ ಭಾರತವರ್ಷಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪಾರವರ್ತಕರ ಸಾಹಸ ರಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟರು. ಸಾಹಸಪಟ್ಟಿಷ್ಟೂ ಪ್ರಯೋಜನ ತೋರಿತು. ಅಫ್ರಿಕಾತೀರದಿಂದ ನೀಗ್ರೋಜನರನ್ನು ದನ ಹೇರಿದಂತೆ ಹೇರಿಕೊಂಡು ವೆಸ್ಟ್‌ಇಂಡೀಸ್‌ದೀಪಗಳಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಜ್ಯದವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿಸುವುದೇನು, ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಹೊಂಚಿದ್ದು ಸಿಕ್ಕಿದ ಸ್ವಾನಿಷ್ಠಹಡಗುಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಿ ಲೂಟಿಹೊಡೆಯುವುದೇನು—ಕಳ್ಳತನ ದರೋಡೆಗಳು ಧರ್ಮವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದು ವರ್ತಕರು ಅವುಗಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲಕೊಟ್ಟರು. ವರ್ತಕಸಾಹಸಿಗಳಿಗೆ (Merchant Adventurers) ಒಳ್ಳೆ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಾಹಸೋದ್ಯಮಗಳಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಐಶ್ವರ್ಯಸೇರಿತು. ನೈವಸಾಯವು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಯಿತು. ಹೊಸ ಉದ್ಯೋಗಗಳು ತೋರಿಕೊಂಡವು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಪುಷ್ಟರಾದರು. ಹಿಂದೆ ಕಾಣದಿದ್ದ ಭೋಗಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ತಲೆಕೆಳಗೆ ಮರದತುಂಡುಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಜೊಂಡಿನಮೇಲೆ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಈಗ ದಿಂಬುಗಳೂ ಹಾಸಿಗೆಗಳೂ ಅಭ್ಯಾಸವಾದವು. ಹೊಗೆಹೋಗುವು ಭೋಗಭಾಗ್ಯಗಳು ದಕ್ಕೆ ಚಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಡೊಗರನ್ನು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವರು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಗೆಸೂರುಮಾಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತೊಡಗಿದರು. ಹಿಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಾರಕ್ಕೆ ರಡುಮೂರುಹೊತ್ತು ಮಾಂಸ ದೊರೆತರೆ ಸಾಕೆಂದ ಜನರು ಈಗ ನಿತ್ಯವೂ ನಿರಾತಂಕರಾಗಿ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಣೆಗೆ ತೊಡಗಿದರು.

*ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯೆಂದರೆ ಮೂರುಪಾಲು ಬೈಬಲು, ಒಂದುಪಾಲು ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಎಂದ ಗಾಂಧೀವಚನವನ್ನು ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಮಾಂಸಭಕ್ಷಣಿಯ ವೈಪರೀತ್ಯದಿಂದ ಬೆಸ್ತರಜೀವನಕ್ಕೆ ಲೋಪಬರುವುದೆಂಬ ಶಂಕೆ ತೋರಿ ಸರ್ಕಾರದವರು ಜನರಿಗೆ *ಶುಕ್ರವಾರದ ' ಉಪವಾಸ 'ವನ್ನು ಬಲವಂತಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಬಟ್ಟೆ ಬರೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಸನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ವಿಪರೀತಗಳು ತೋರಿದವು. ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರಿಬ್ಬರೂ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಒಯ್ಯಾರಬೆಳೆಸಿದರು. ಎರಡುಮೂರು ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನಾದರೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಅಂಗಿ ಹೊಲಿದು ಅದಕ್ಕೆ ರತ್ನಾಭರಣಗಳನ್ನು ಸೆಕ್ಕಿಸುವುದು ಗಂಡಸಿಗಾದರೆ ಹೆಂಗಸು ದೊಡ್ಡ ಬುಟ್ಟಿಯಂತಹದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅದರಮೇಲೆ ಲಂಗಾ ಧರಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಚಕ್ರವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇಂದಿನ ಇಂಗ್ಲಿಷರೇ ಅದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ನಗುವರು.

ಟ್ಯೂಡರ್ ಕಾಲದ ವೀರರೆಂದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಡ್ರೇಕ್, ಸರ್ ವಾಲ್ಟರ್ ರಾಲಿ, ಸರ್ ಫಿಲಿಪ್ ಸಿಡ್ನಿ ಮುಂತಾದವರು ಮುಖ್ಯರು. ಡ್ರೇಕ್ ಮುಂತಾದವರು ದರೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣರಾಗಿದ್ದು ಕ್ರೌರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತರಾಗಿದ್ದು ದುನಿಜ. ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಜನರು ಅವನನ್ನು ಪಿಶಾಚಿಯೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಡ್ರೇಕನ ಸಾಹಸವೆಷ್ಟು, ಧೈರ್ಯವೆಷ್ಟು, ದೇಶಭಕ್ತಿಯೆಷ್ಟು! ಸಾವಿನ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರಲ್ಲಿ ಮಾಯಗೊಳಿಸಿದವನು ಡ್ರೇಕ್. ಹೊಡೆದಾಡುತ್ತ ಸಾಯುವುದು ಗೌರವಕರವೆಂಬ ಪಾಠವೂ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಸಾಹಸ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ವೀರರು ಗೈದು ಮೇಲ್ಮೈ ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ಪಾಠವೂ ಸಮುದ್ರವೇ ತಮ್ಮ ತಾಯಿಯೆಂಬ ಹೆಮ್ಮೆಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಆ ಕಡಲೆಲ್ಲರಿಂದ ಬದಗಿಬಂತು. ಹೋರಾಟಸಾವುಗಳಿಲ್ಲದ ಕಥೆಯಾಗಲಿ ನಾಟಕವಾಗಲಿ ಆಗಿನ ಜನರಿಗೆ ರುಚಿಸದಾಗಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಜನರನ್ನು ವಿನೋದಗೊಳಿಸಲು ತೊಡಗಿ ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನು ತನ್ನ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವನ್ನು ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿ ಪುನಃಪುನಃ ದೇಶಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಉದ್ರೇಕಿಸಿದವನು. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನವರಲ್ಲದವರಿಗೂ ಟ್ಯೂಡರ್ ಕಾಲ

*ಶುಕ್ರವಾರ ಪವಿತ್ರದಿನ. ಆ ಹೊತ್ತು ಉಪವಾಸಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಮಾಂಸತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಯಮ. ಮೀನು ಮಾಂಸವಲ್ಲವೆಂಬ ಅನುಕೂಲಸಂಧು ಹೊರಟಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶುಕ್ರವಾರ ಮೀನನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕೆಂಬುದು ಸದಾಚಾರವಾಯಿತು.

†ಸರ್ ಫಿಲಿಪ್ ಸಿಡ್ನಿಯು ಲೆಸ್ಪರಿನ ಶ್ರೀಮಂತನೊಡನೆ ಸೇರಿ ನೆದರ್‌ಲೆಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಕದನದಲ್ಲಿ ಗಾಯಪಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮಡಿದನು. ಪ್ರಾಣಹೋಗುವವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದ ಬಳಲಿ ನೀರನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಡಿಯುವಾಗ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ತನ್ನಂತೆಯೇ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸೈನಿಕನೊಬ್ಬನು ನೀರಿನಬಟ್ಟಲನ್ನು ತವೇಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ " ನನಗಿಂತಲೂ ನಿನ್ನ ಅಗತ್ಯ ದೊಡ್ಡದು " ಎನ್ನುತ್ತ ತನ್ನ ನೀರನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಉದಾರರೀತಿಯ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಸಿಡ್ನಿಯು ಅದರ್ಶನಾಗಿರುವನು.

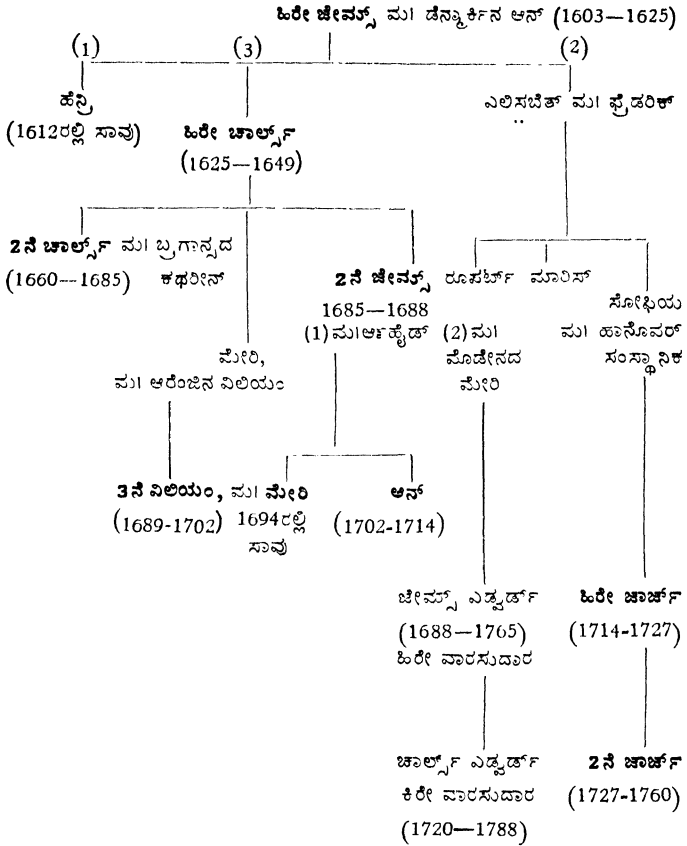
ದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನವರಲ್ಲಿ ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್ ದೊಡ್ಡವನು. ಎಲಿಸಬೆತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹರೆಯತನದಲ್ಲಿದ್ದ ಆತನು ಮುಂದೆ ಆಳಿದ ಜೇಮ್ಸ್ ದೊರೆಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಶಾಲಿಯಾದನು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿ ಭದ್ರಪಡಿಸಿ ದೊರೆಗಳು ನೆಮ್ಮದಿಯ ನೆಲೆಗೆ ಆಸ್ಪದಕೊಟ್ಟರು. ಆಧುನಿಕಕಾಲನೆಂಬುದು ಟ್ಯೂಡರ್‌ವಂಶದವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾಯಿತೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಆಧುನಿಕಕಾಲನೆಂಬುದರ ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಮತಸಹಿಷ್ಣುತೆಯನ್ನೋ ಸಾಮಾಜಿಕನ್ಯಾಯವನ್ನೋ ಜನತೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೋ ಎಣಿಸುವುದಾದರೆ ಯಾರೂ ಒಪ್ಪಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ಮೌಢ್ಯವು ತೊಲಗಿ ವಿಚಾರಸರತೆಗೆ ಅವಕಾಶವುಂಟಾದುದು ಅಲ್ಪವಲ್ಲ. ಇತರರಲ್ಲಿ ಕಲೆತುಹೋಗಿದ್ದವರು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡುದೂ ಸಣ್ಣ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಟ್ಯೂಡರ್‌ದೊರೆಗಳ ಕಾಲನೆಂಬುದು ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಕೂಡಿಯೇ ನಡೆಯಿತು.

ಎಲಿಸಬೆತ್‌ರಾಣಿಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಸುಮಾರು 50 ಲಕ್ಷ ಮಾತ್ರ. 20ನೆ ಶತಮಾನದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಮಾತ್ರ. ಆ ಜನರು ಟ್ಯೂಡರ್‌ದೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಯಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಲಿದ್ದು ನೆಮ್ಮದಿಸದಿದ ಬಳಿಕ ತಮ್ಮನ್ನಾಳಲು ತೊಡಗಿದ ಸ್ಪೂಯರ್‌ವಂಶದ ದೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಂಡರೋ ಮುಂದೆ ಕಾಣಬೇಕು.

ಸ್ವಾಮ್ಯಯುಕ್ತ ವಂಶ

ಸ್ವಯಂರಾಜ್ಯ ವಂಶ

ಹಿರೇ ಜೇಮ್ಸ್ (1603—1625)

ಜನನ 1566 ; ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್‌ನ ಆನಲೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹ 1589

ಸಮಕಾಲಿಕ ಪ್ರಭುಗಳು

ಫ್ರಾನ್ಸ್	ಸ್ಪೈನ್	ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ	ಸ್ವೀಡೆನ್
4ನೆ ಹೆನ್ರಿ (1589—1610)	3ನೆ ಫಿಲಿಪ್ (1598—1621)	2ನೆ ರುಡಾಲ್ಫ್ (1576—1612)	9ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ (1604—1611)
13ನೆ ಲೂಯಿಸ್ (1610—1643)	4ನೆ ಫಿಲಿಪ್ (1621—1665)	ಮಥಿಯಾಸ್ (1612—1619)	ಗಸ್ಟೇವಸ್ ಅಡಾಲ್ಫಸ್ (1611—1632)
		2ನೆ ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್ (1619—1637)	

ಎಲಿಸಬೆತ್‌ರಾಣಿ ಸತ್ತಾಗ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ 6ನೆ ಜೇಮ್ಸ್‌ನೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೂ ದೊರೆ ಯಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಈ ಜೇಮ್ಸ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ 1ನೆ ಜೇಮ್ಸ್ ಎನಿಸಿ ಸ್ವಯಂರಾಜ್ಯವಂಶವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ದೊರೆ. ಮೇರಿಸ್ವಯಂರಾಜ್ಯವಾಗುವುದು ದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡುಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ರಾಜನಾಗುವ ಬಾಂಧವ್ಯದ ಹಕ್ಕು ಆತನಿಗಿತ್ತು. 7ನೆ ಹೆನ್ರಿ ತನ್ನ ಹಿರೇಮಗಳನ್ನುದುನೆನಡೆಸಿದಾಗ ಮಾಡಿದ ದೂರಾ ಲೋಚನೆ ಫಲಿಸಿದಂತಾಯಿತು.

1603ರಿಂದ 1624ರವರೆಗೆ ಆಳಿದ ಜೇಮ್ಸ್ ವಿದ್ವಾಂಸನೆನಿಸಿದ್ದನು. ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಲ್ಯಾಟಿನ್‌ಫ್ರೆಂಚ್‌ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯಪಡೆದಿದ್ದು ಬಲುಜಾಣ ನೆನಿಸಿದ್ದನು. ವಯಸ್ಕನಾದಮೇಲೆ ಓದುಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿಹೆಚ್ಚು. ಮತವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನ್ಯದೇಶಗಳಸಂಬಂಧಸಂಧಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಳ್ಳೆ ಅರಿ ವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಆಸಾಮಾನ್ಯಜ್ಞಾನವಂತನಾಗಿ ತನ್ನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮೀರಿದ ಆಲೋ ಚನೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ ದೊರೆಯಾತನು. ರಾಜ್ಯಗಳು ಪರಸ್ಪರಯುದ್ಧಗಳಿಂದಲೇ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಇತ್ಯರ್ಥಮಾಡುವುದರ ಬದಲು ಚರ್ಚೆಗಳಿಂದ ನಡೆಸಬಹುದೆಂತಲೂ ಮತಭೇದವುಳ್ಳ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪರ ಸ್ಪರಸಹನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂತಲೂ ಒಂದೇದ್ವೀಪವಾದ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್‌ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಒಂದೇ ರಾಜ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂತಲೂ ಆತನ

ಸ್ವಭಾವ

ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಆ ಕಾಲದ ಜನರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಯುಕ್ತಿಯಂತೂ ಜೇಮ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಲೇಶವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ದೊರೆಹೌದು; ಆದರೆ ಸೋಲನಾರಿತನ ಹೇಡಿತನಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಈ ದೊರೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿಜಲ್ಪಕತನವೂ ಅಸಹನವೂ ತುಳುಕಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಅತ್ಯಹಂಕಾರದೊಂದಿಗೆ ನೋಡುತ್ತನವೂ ಸೇರಿದ್ದ ಈ ದೊರೆಗೆ ದೊರೆತನದವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಿತಿಮೀರಿದ ವರ್ತನೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳಿದ್ದವು. ದೊರೆತನವೆಂಬುದು ದೈವದತ್ತವಾದ ಪದವಿಯೆಂದೂ ಜನರು ದೊರೆಗಳ ಮಾತಿಗೆ ಸದಾತಲೆಬಾಗಿ ವರ್ತಿಸತಕ್ಕುದೆಂದೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭಿಕರ ವಿರೋಧವನ್ನು ರೇಗಿಸುವನಾದನು. ಮತವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜನಶ್ರೇಷ್ಠಾಧಿಕಾರವಿರತಕ್ಕುದೆಂದು ವಾದಿಸಿ ರೋಮನ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ಪೂರ್ವಿಕ ಪಂಗಡಗಳವರ ಹಗೆತನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡನು. ವಿಧ್ವಾಂಸನಾಗಿ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾಗಿದ್ದರೂ ಜನರ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಯುಕ್ತಿಯಾಗಲಿ ತನ್ನ ಪದವಿಗೆ ತಕ್ಕ ಗಂಭೀರವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ತನ್ನ ಆಳಿಕೆಯನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈತನನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮಹಮ್ಮದ್‌ಬೀತಫುಲಖಿನೆಂದರೂ ಎನ್ನಬಹುದು. ಸಮಕಾಲಿಕ ಫರಾನ್ಸೀಸುಂತ್ರಿಯು ಜೇಮ್ಸ್‌ದೊರೆಯ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು “ಪಂಡಿತನಾದ ಅವಿವೇಕಿ”ಯೆಂದು ಕರೆದನು.

ಜೇಮ್ಸ್‌ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದಾಗ ಸರ್ ರಾಬರ್ಟ್ ಸೆಸಿಲ್ (Sir Robert Cecil) ಎಂಬಾತನೇ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಸ್ವೈನನೊಂದಿಗೆ ಹೊಡೆದಾಟ ನಿಂತಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಯಾವ ಒಪ್ಪಂದವೂ ನಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಸೆಸಿಲ್ ಸೆಸಿಲ್‌ಮಂತ್ರಿ ಮುಂತಾದವರು ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕಾಸೆಪಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ರಾಲಿ (Raleigh) ಮುಂತಾದವರು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮುಂದೆಯೂ ನಡೆಸಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಯುದ್ಧಬೇಕೆಂಬಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ನಾಯಕರಾದವರು ಸೆಸಿಲ್‌ನನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಅವಶ್ಯತೋದಿರೆ ಜೇಮ್ಸ್‌ಗೆ ಪಟ್ಟತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಪಿತೂರಿಕಟ್ಟಿದರು. ಈ ಪಿತೂರಿ ತಯಾರಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರೋಮನ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರು ಇನ್ನೊಂದು ಪಿತೂರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದತಕ್ಷಣವೇ ಮೇರಿಸ್ಟೂಯರ್‌ಟಿಳ ಕುಮಾರನು ತಮ್ಮ ದಂಡನೆಗಾಗಿದ್ದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ವಜಾಮಾಡುವನೆಂದು ಅವರು ಬೆಳೆಸಿದ್ದ ಪಿತೂರಿಗಳು ಆಸೆಯು ಮುರಿದುದೇ ಅವರ ಅಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಎರಡು ಪಿತೂರಿಗಳನ್ನೂ ಹೊಂಚಿನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೆಸಿಲ್ ಸಮಯಕಾದಿದ್ದು ಮುಖಂಡರನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿಮಾಡಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹಾಕಿಸಿದನು. ಕೆಲವರಿಗೆ ಘಾಸಿಶಿಕ್ಷೆಯೂ ಆಯಿತು. ಮೈನ್ ಪಿತೂರಿ (Main Plot) ಬೈ ಪಿತೂರಿ (Bye Plot)ಗಳೆಂದು ಹೆಸರುಪಡೆದ ಇವೆರಡೂ ಸೆಸಿಲ್‌ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಹಾಳಾದವು.

ಪ್ಯೂರಿಟನ್‌ಸಂಗಡದವರು ಎಲಿಸಬೆತ್‌ರಾಣಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ದ್ದರಷ್ಟೆ! ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್‌ಸಂಘದವರಸುಧ್ಯೆ ದೊಡ್ಡವನಾಗಿದ್ದದ್ದೊರೆ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದು ದರಿಂದ ಆ ಸಂಗಡದವರು ತಮಗನುಕೂಲವಾದೀತೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದರು. ಆ ಸಂಗಡದವರು ಮಿಲೆನರಿ ಪೆಟಿಷನ್ (Millenary Petition) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸುಮಾರು 800 ಪಾದ್ರಿಗಳು ಸಹಿಹಾಕಿದ್ದ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು 1603ರಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. ಚರ್ಚಿನ ಆಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರ ಬಿನ್ನಹ. ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚರ್ಚಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ದೊರೆಯು 1604ರಲ್ಲಿ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ನರ ಪ್ರಯತ್ನ ಹ್ಯಾಂಪ್ಟನ್ ಕೋರ್ಟ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪಾದ್ರಿಗಳ ಸಮ್ಮೇಳನ (Hampton Court Conference)ವನ್ನು ಸೇರಿಸಿದನು. ಆದರೆ ವಾದವಿವಾದಗಳು ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ನಡೆಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ 'ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟರ್' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿ ದೊರೆಯು ಸಿಟ್ಟಾಗಿ "ಬಿಷಪ್ಪಿಲ್ಲದಹೋದರೆ ದೊರೆಯೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ" (No Bishop, No King) ಎಂದು ಒದಬಿಟ್ಟು ಪಥಾತ್ಯಾಗನಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ರಾಜಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪತೋರೀತೆಂಬ ಶಂಕೆ ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಸಾಕು ದೊರೆಗೆ ಕೋಪ. ಹಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ "ಬಿಷಪ್ಪರು ಬೇಡ"ವೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗಡದವರಿಗೆ ಜೇಮ್ಸ್ ವಿರೋಧಿಯೇ ಆದನು.

1604ರಲ್ಲಿ ನೊದಲನೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭೆಗೂಡಿ 1611ರವರೆಗಿತ್ತು. ಮೊದಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು. ಸಭಿಕರನ್ನು ಚುನಾಯಿಸಿ ಕಳುಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋಬಂದು ಸ್ಥಳದವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಒಬ್ಬ ದುಶ್ಚಾರಿತ್ರನನ್ನು ಆರಿಸಿಕಳುಹಿಸಿದರು. ಗುಡ್ವಿನ್ (Goodwin) ಎಂಬ ಆ ಮನುಷ್ಯನು ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನನುಭವಿಸಿದ್ದನು. ಅಂಥವನು ಕಾಮನ್ಸ್‌ ಸಭಿಕರ ಲೊಬ್ಬನಾಗುವುದೆಂದರೆ ಇತರರಿಗೆ ಸರಿದೋರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ದೊರೆಯು ಆ ಸ್ಥಳದವರಿಗೆ ಬೇರೊಬ್ಬನನ್ನು ಚುನಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದೆನ್ನಲು ಕಾಮನ್ಸ್‌ಸಭಿಕರು ಜಗಳಕ್ಕೆ ನಿಂತರು. ಹಾಗೆ ಹೇಳಲು ದೊರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂದರು. ಹಿಂದಿನಕಾಲದಿಂದ ಸಭಿಕರ ಚುನಾವಣೆಯು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ ರಾಜನಾದವನು ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಲೆಹಾಕಬಾರದೆಂದೂ ಒತ್ತಿಹೇಳಿಬಿಟ್ಟರು. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸಭಿಕರಲ್ಲೊಬ್ಬನಾಗಿದ್ದ ಷರ್ಲಿ (Shirley) ಎಂಬಾತನನ್ನು ಯಾವುದೋಕಾರಣದಿಂದ ರಾಜಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಗಿರಫ್‌ದಾರಿ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರೂಸೇರಿ "ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭಿಕರನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ ರಾಜಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗಿಲ್ಲ"ವೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಎರಡುಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜೇಮ್ಸ್ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳರಿತಿಯು ಸಮಾಧಾನಕಾರಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅದರಿಂದ ಸಭಿಕರಿಗೆ ವಿರೋಧಿಸುವ ಚರ್ಚೆಯೇ ಬಲಗೊಂಡಿತು. ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡುಗಳು ಏಕರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಎರಡುರಾಜ್ಯಗಳಜನರೂ ಸಮಾನವರ್ತಿಗಳಾಗಬೇಕೆಂದು ದೂರಾರೋಚನೆಯುಳ್ಳ ದೊರೆಯು ಸೂಚಿಸಿದ್ದನು; ಆ ಯೋಚನೆಯು ಫಲಿಸದೆಹೋಯಿತು.

ಮತವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಸಭಿಕರಿಗೆ ವಿರೋಧವೇ ತೋರಿತು. ಪರಸ್ಪರಸಹನವೇ ಸೂಕ್ತವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ್ದ ದೊರೆಯು ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರನ್ನು ಮತಭೇದಕ್ಕಾಗಿ ದಂಡಿಸುವ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ವಜಾಮಾಡುವ ಇಷ್ಟವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಸಭಿಕರಾದರೋ ಆ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡದಾದರು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಪಂಗಡದವರು ನಿರಾಸೆಪಟ್ಟು ಪಿತೂರಿಕಟ್ಟಿದರು. ಕಾಟೆಸ್ಟ್ರಿ (Catesby) ಎಂಬ ಅವರ ಪ್ರಮುಖನು ಗೋಸ್ಪ್ತವಾದ ಏರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ನವೆಂಬರ್ 5ನೆ ತಾರೀಖಿನದಿನ ಶ್ರೀಮಂತ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಸಭಾಭವನದಲ್ಲಿ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭಿಕರೂ ರಾಜಬಂಧುಗಳೂ ಶ್ರೀಮಂತರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ನೆರೆಯಬೇಕಾಗಿದ್ದಾಗ ಆ ಭವನದ ಕೆಳಗೆ ಹಳ್ಳತೋಡಿದ್ದು ಮದ್ದುತುಂಬಿ ಉಡಾಯಿಸಲು ಸನ್ನಾಹಮಾಡಿದ್ದನು. ಪಿತೂರಿಗಾರರಲ್ಲೊಬ್ಬನಿಗೆ ಶ್ರೀಮಂತನೊಬ್ಬನು ಬಂಧುವಾಗಿದ್ದನು; ಆ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಕೊಡಲು ಅವನೊಂದು ಬೇನಾಮಿಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದನು. ಆ ಕಾಗದ ಕಡೆಗೆ ಸೆಸಿಲ್ ಕೈಸೇರಿತು. ಭವನದ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕಮನೆಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿದ್ದಾಯಿತು; ಆಗ ಸಕ್ಕದಮನೆ ನೆಲಮಾಳಿಗೆಯಿಂದ ಸುರಂಗವನ್ನು ತೋಡಿ ಮದ್ದುತುಂಬಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯು ಬಯಲಾದುದಲ್ಲದೆ ಗೊತ್ತಾದವೇಳೆಗೆಸರಿಯಾಗಿ ಉಡಾಯಿಸಲು ಹೊಂಚಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಗೈ ಫಾಕ್ಸ್ (Guy Fawkes) ಎಂಬ ಪಿತೂರಿಗಾರನೂ ಸಿಕ್ಕಿದನು. ಪಿತೂರಿಯೆಲ್ಲವೂ ಪತ್ತೆಯಾಗಿಹೋಯಿತು. ಗನ್ಪೊಡರ್ ಪಿತೂರಿ ಪಿತೂರಿಗಾರರು ಸಿಕ್ಕಿ ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಪಂಗಡದವರೇ ಈ ಪಿತೂರಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವರಣೆಯೂ ಮಾಯವಾಗಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಅವರನ್ನು ದಂಡಿಸಲು ಹೊಸದಾಗಿ ಕ್ರೂರವಿಧಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಟ್ಟರು. ಇಷ್ಟೇ ಪಿತೂರಿಯುಫಲಿತಾಂಶ. ಸಭಿಕರಲ್ಲಿ ಪ್ಯೂರಿಟಿಕ್ ಪಂಥವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದ್ದವರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದರು; ಮಿಲ್ಲೆನರಿ ಅರ್ಜಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದ ಕೆಲವಂಶಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರು. ಅದು ಸಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಹಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೊರೆಗೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೂ ಜಗಳತೋರಿಕೊಂಡಿತು. ಎಲಿಸಬೆತ್ ಸಾಯುವಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಾಲದಹೊರೆಯೇ ಕೂಡಿತ್ತು. ಚಿಪುಣಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಆ ರಾಣಿಯ ಕಡೆಗಾಲದ ಐರಿಷ್ ದಂಗೆಯ ದಮನದವೆಚ್ಚವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ

ಹೋಯಿತು. ಎಲಿಸಬೆತ್ ಒಂಟಿ ; ಜೇಮ್ಸ್ ಸಂಸಾರಿ. ಅಲ್ಲದೆ ಪಿಶುನತನವೆಂಬುದು ಜೇಮ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ದೊರೆಯಾದಕೂಡಲೆ ಅಮಿತವಾದ ಧನ ತನ್ನ ದಾಗು ವುದೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಮೊದಮೊದಲು ದುಂದುವೆಚ್ಚವನ್ನು

ಎರುಸುಂಕ

ಮಾಡಿದ ದೊರೆಯು ಹಣಸಾಲದೆಬಂದಾಗ ಹಿಂದಿನ ದೊರೆಗಳು ನಡೆಸಿದಂತೆಯೇ ಹಣಗೂಡಿಸುವ ಉಪಾಯಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು.

ರೇವುಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲೆತ್ತುತ್ತಿದ್ದ ಸುಂಕದ ದರಗಳನ್ನು 1606ರಲ್ಲಿ ಏರಿಕೊಡಿದನು. ಆ ಎರುಸುಂಕ(Impositions)ವು ಅಕ್ರಮವಾದುದರಿಂದ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಬೇಟ್(Bate) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಲಂಡನ್ನಿನ ವರ್ತಕನೊಬ್ಬನು ಎದುರು ಬಿದ್ದನು. ಅವನನ್ನು ಜಡ್ಡಿಗಳ ಮುಂದೆ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ವಾದವಿವಾದಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಜಡ್ಡಿಗಳು ಸುಂಕದಶಿಸ್ತು ರಾಜಾಜ್ಞೆ ಗೊಳಪಟ್ಟು ದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಮಾಡಿ ಬೇಟೆನಿಗೆ ದಂಡನೆಕೊಟ್ಟರು. ಜಡ್ಡಿಗಳತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೊಪ್ಪಿಕೊಂಡಾಗ್ಲೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಗೊಣಗುಟ್ಟುತ್ತಲೇ ಇದ್ದು ದೊರೆಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಹಣವನ್ನೊದಗಿಸದೆಹೋದರು. ಮಂತ್ರಿಸಿಲ್ಲನು ಸಂಪ್ರದಾಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದ ಎರಡುಮೂರು ಆದಾಯದಂಶಗಳನ್ನು ಇತ್ಯರ್ಥಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದನು. ಸಭಿಕರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.

ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಗಳ ನೀತೀತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯ ದಾರಿಗೆ ಸಭಿಕರೊಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. ದೂರಾಲೋಚನೆಯುಳ್ಳ ದೊರೆಯಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರ ಪರಸ್ಪರವೈಷಮ್ಯವು ಅವಿವೇಕವೆನಿಸಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಸ್ಪೈನ್‌ದೇಶಗಳು ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆಯಿಂದಿದ್ದರೆ ಆ ವೈಷಮ್ಯನಿಲ್ಲಲು ಆಸ್ಪದವಾಗುವುದೆಂದು ನಂಬಿ ದೊರೆಯು ಸ್ಪೈನಿನೊಡನೆ ಮೈತ್ರಿಕಟ್ಟುವ ಯೋಚನೆಮಾಡಿದನು. ಜನರಿಗೂ ಸ್ಪೈನಿನೊಡನೆ ಶಾಂತಿ ಸಭಿಕರಿಗೂ ಸ್ಪೈನಿನೊಡನೆ ವಿರೋಧವೇ ಇಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು.

1604ರಲ್ಲಿ ಸ್ಪೈನ್‌ದೊರೆಯೊಡನೆ ಜೇಮ್ಸ್ ಸಂಧಾನನಡೆಸಿಯುದ್ದವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಶಾಂತಿಯ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು. 2ನೆ ಫಿಲಿಪ್ ಸತ್ತಿದ್ದನು ; ಆತನ ಮಗ 3ನೆ ಫಿಲಿಪ್ ಅಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಅತಿದುರ್ಬಲನಾಗಿದ್ದ ಸ್ಪೈನ್‌ರಾಜನು ಡಚ್ಚರಮೇಲೇನೂ ಮಾಡಲಾರದಾದನು. 1609ರಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರೊಡನೆಯೂ ಶಾಂತಿಯನಿರ್ಣಯ ನಡೆಯಿತು ; ಡಚ್ಚರು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿ ಗಣ್ಯರಾದರು.

ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೋರ್ಬನ್ ವಂಶವನ್ನು ಮೊದಲಿಟ್ಟಿದ್ದ 4ನೆ ಹೆನ್ರಿ ರಾಜಪುತ್ರಿಯ ಮದುವೆಯು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡೇ ಇದ್ದನು. ಆ ದೊರೆಗೆ ಆಸ್ತಿಯ ಮತ್ತು ಸ್ಪೈನ್ ಎರಡು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಹ್ಯಾನ್ಸ್‌ಬುರ್ಗ್ ವಂಶಸ್ಥರು ಹಗೆಗಳಾಗಿತೋರಿತ್ತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜೇಮ್ಸ್ ತಾನು ಜರ್ಮನಿಯ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ಪ್ರಭುಗಳ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಾಲೋಚಿಸಿ ತನ್ನ ಮಗಳು ಎಲಿಸಬೆತ್‌ಳನ್ನು ಆ ಪ್ರಭುಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬನೆನಿಸಿ

ಎಲೆಕ್ಟರ್ (Elector) ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದ ಫ್ರೆಡರಿಕ್ (Friederick) ಎಂಬಾತನಿಗೆ ಮದುವೆಮಾಡಿದನು. ಆ ಫ್ರೆಡರಿಕ್‌ನ ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದು ಸಣ್ಣದು; ಪ್ಯಾಲಟಿನೇಟ್ (Palatinate) ಎಂದು ಅದರ ಹೆಸರು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ಸಂಬಂಧವೆಂದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಜನರು ಆ ಮದುವೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದರು.

ಐರಿಷರ ಕಡೆಯದಂಗೆಯನ್ನು ಕಾಣಿಸಿದಿಂದ ಅಡಗಿಸಿದ್ದ ಲಾರ್ಡ್‌ಮಾರ್ಟಿನ್ ಜಾಯ್ 1604ರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಬಿಟ್ಟನು. ಆ ತರುವಾಯ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಲಾರ್ಡ್ ಡೆಪ್ಯುಟಿಯಾದ ಚಿಚೆಸ್ಟರ್ (Chichester) ಎಂಬಾತನು ಅಲ್ಸ್ಥರ್ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿನ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಜಮೀನುಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿ ಕಡೆಗೆ ಆ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಸ್ಕಾಟ್ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನೆಲಸು ಗಾರರಿಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿದನು. ಟೈರೋನಿನ ಅಲ್ಸ್ಥರಿನ ಆಕ್ರಮಣ ಶ್ರೀಮಂತನು ಇವುಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ 1607ರಲ್ಲಿ ದೇಶಾಂತರಹೊರಟಿದ್ದನಾದುದರಿಂದ ಐರಿಷರು ಅನಾಯಕರಾಗಿದುರ್ಬಲರಾಗಿದ್ದರು. ಆಗ ಅಲ್ಸ್ಥರ್ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಭೂಮಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಐರಿಷರಿಂದ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಸ್ಕಾಟ್ ಜನರಿಗೆ ಕೊಡಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ನೆಲೆಸುವಂತೆ ಅನುಕೂಲಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಬೀಳಾದ ಭೂಮಿಗಳು ಐರಿಷರಿಗೆ ಉಳಿದವು. ಈ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಐರಿಷರು ಮರೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಎಲಿಸಬೆತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಸಾಹಸಪ್ರೀತಿ ಬೆಳೆಯಿತಷ್ಟೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಅಲ್ಸ್ಥರಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನವರು ಮನೆಮಠಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. 1607ರಲ್ಲಿ ಜಾನ್ ಸ್ಮಿತ್ (Captain John Smith) ಎಂಬವನು ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕಾ ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ವರ್ಜಿನಿಯ (Virginia ಕನ್ಯಾಕ್ಷೇತ್ರ) ಎಂಬ ನೆಲಸು ನಾಡನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಇದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಬ್ರಿಟಿಷರು 1607ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಿಸ್ತಾರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಮೊದಲಾಯಿತೆಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅದೇಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಡಿಪೆಂಡೆಂಟ್ (Independent) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮತಶಾಖೆಯವರು ಕೆಲವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹಾಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದರು. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ 1620ರಲ್ಲಿ ಈ ಗುಂಪಿನವರು ಡಚ್ಚ ರೊಡನೆಸೇರಿ ಮೇಫ್ಲವರ್ (Mayflower) ಎಂಬ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ* ಅಮೆರಿಕಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು.

*ಮೇಫ್ಲವರಿನಲ್ಲಿ ಯಾನಮಾಡಿದವರು ಈಗಿನ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಈಶಾನ್ಯದಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು. ನ್ಯೂ ಆಮ್‌ಟರ್‌ಡ್ಯಾಂಟ್ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. 2ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ದೊರೆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರದೇಶವು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕೈಸೇರಿ ನ್ಯೂಯಾರ್ಕ್ ಎಂಬ ಹೆಸರುಬಂತು. ಈಗಿನ ಅಮೆರಿಕ (ಸಂ. ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು) ಜನರಿಗೆ ಅವರು ಪೂರ್ವಿಕರು; ತಮ್ಮ ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ದೂರದೇಶಯಾತ್ರೆಗೈದವರು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಆ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಟವರಿಗೆ ಪಿಲ್‌ಗ್ರಿಮ್‌ಫಾದರ್ಸ್ (Pilgrim Fathers) ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ.

ಇಷ್ಟು ಭಾಗವನ್ನು ಈ ದೊರೆಯ ಆಳಿಕೆಯ ಮೊದಲಭಾಗವೆನ್ನಬಹುದು. 1611ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭೆಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಯಿತು. 1612ರಲ್ಲಿ ದೊರೆಯ ಹಿರಿಯನುಗ ಹೆನ್ರಿಯೂ ಮಂತ್ರಿ ಸೆಸಿಲ್ಲನೂ ತೀರಿಹೋದರು. ಸೆಸಿಲ್ ಇದ್ದವರೆಗೆ ಎಲಿಸಬೆತ್ ಆಳಿಕೆಯ ವಾಸನೆಯೇ ಇತ್ತು. ಆತನ ಮರಣದ ತರುವಾಯ ಹೊಸ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದರು; ಆಳಿಕೆಯ ಗತಿಯು ಬದಲಾಯಿತು. ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜನಿಗೆ ವಿಧೇಯರಾದ ಮಂತ್ರಿಗಳಿದ್ದುದರಿಂದ ರಾಜನ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು.

ರಾಬರ್ಟ್ ಕಾರ್ (Robert Carr) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸ್ಕಾಟ್‌ಹುಡುಗನೊಬ್ಬನು ದೊರೆಯ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ **ಸಾಮರ್ಸೆಟ್‌ನ ಆರ್ಲ್ (Earl of Somerset)** ಎಂಬ ಬಿರುದಿನ ಶ್ರೀಮಂತಪದವಿಯನ್ನು ಜೀಮ್ಸ್ ಕೊಟ್ಟನು. ಕಾರನಿಗೆ **ಹೊಸಮಂತ್ರಿ** ಆಡಳಿತದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪರಿಜ್ಞಾನವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಸ್ಪೈನ್‌ದೇಶದ ರಾಯಭಾರಿಯು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಜನುಕಟ್ಟಿದ್ದ ಫರಾನ್ಸೀಸ್ಸೇಹವನ್ನು ಕೆಡಿಸುವ ಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ಕಾರನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡನು. ಜೀಮ್ಸ್‌ಗೆ ಸ್ಪೈನ್‌ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಸೆಹುಟ್ಟಲು ದ್ರವ್ಯಾಭಾವವೇ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಯುವರಾಜನಾಗಿದ್ದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಕುಮಾರನಿಗೆ ಸ್ಪೈನ್‌ದೊರೆಯ ಮಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡರೆ ಆಸ್ತಿ ದೊರಕುವುದೆಂಬ ಆಸೆ ಬಲವಾಯಿತು. ಮತಭೇದದ ಕಾರಣದಿಂದ ತೋರಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಆ ಮೈತ್ರಿಯಮೂಲಕ ನಿಲ್ಲಿಸಬಹುದೆಂಬ ಯೋಚನೆಯೂ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿತ್ತು.

1614ರಲ್ಲಿ ದೊರೆಗೆ ಹಣದ ಅಗತ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಆಗ ಹೊಸ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆಸಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ರಾಜನಿಗೆ ಅನುಕೂಲರಾಗುವಂತಹವರೇ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಚುನಾವಣೆಯಾಗುವಂತೆ ಸಂಧಾನಮಾಡಲು **ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ** ಜೀಮ್ಸ್‌ನ ಪರಿವಾರದವರುಕೆಲವರು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಈ **ವಿರೋಧ** ಯತ್ನದಿಂದ ಪ್ರತಿಕೂಲವೇ ಆಯಿತು. ನೆರೆದ ಸಭಿಕರು ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟರು. ಚುನಾವಣೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸಲು ಯತ್ನನಡೆಯಿತೆಂದು ಆಕ್ರೋಶಗೊಂಡು ಏರುಸುಂಕದವಿಚಾರವನ್ನೆತ್ತಿದರು. ಆ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವವರೆಗೂ ಬೇರೆ ತೆರಿಗೆಕಂದಾಯಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲವೆಂದರು. ಇದೇನೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪೈನ್‌ರಾಯಭಾರಿಯು ರಾಜಕುಮಾರನ ಮದುವೆಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನೆತ್ತಲು ರಾಜನು ಆ ಮೂಲಕ ಧನದೊರಕುವುದೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಗೆ ಮುಕ್ತಾಯ*ದ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಈ ಎರಡನೇ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯು ಯಾವ ಇತ್ಯರ್ಥವನ್ನಾಗಲಿ ಕಾನೂನನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡದೆ ಹೋದುದರಿಂದ ಗೊಡ್ಡ ಸಭೆ (Addled Parliament) ಎಂದೆನಿಸಿತು. ಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನು ದೊರೆಯು ಕಾಣಿಕೆಗಳ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮೊದಲಿಟ್ಟನು. ಕೊಡದಿದ್ದ ವರನೇಕರು ಸ್ಟಾರ್ ಚೇಂಬರ್ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಇದು ರಾಜನ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಪ್ರವರ್ತನೆಯಾದುದರಿಂದ ಅಕ್ರಮವೆಂದೆನಿಸಿ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಯಿತು.

1616ರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯನಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ನಡೆದವು. ಸರ್ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಕೋಕ್ (Sir Edward Coke) ಎಂಬಾತನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಜನಿಗೆ ದೈವದತ್ತವಾದ ಅಧಿಕಾರವುಂಟೆಂಬುದಾಗಲಿ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ದೊರೆಯ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಸದಾ ಅನುಸರಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂಬುದಾಗಲಿ ಆತನಿಗೆ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಾಧಿಕಾರವು ವಿಧಿಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅಧೀನವಾದುದೆಂದೂ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ವಿಧಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವಶರಾಗಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಸ್ವತಂತ್ರವಿಚಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸತಕ್ಕವರೆಂದೂ ಕೋಕನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಈ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಜೇಮ್ಸ್‌ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿದನು. ಲಾರ್ಡ್ ಬೇಕನ್ (Lord Bacon) ಎಂಬಾತನಿಗೆ ಆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಕೋಕನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರತಪ್ಪಿದುದಿನ್ನಿಂದ ರಾಜನಿಗೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಗೂ ಇದ್ದ ವಿರೋಧವು ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಬಂದಿತು.

*ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆಸುವುದೂ ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವುದೂ ರಾಜನ ಅಧಿಕಾರ. ಸರ್ವತ್ರ ಚುನಾವಣೆಗಳಾಗಲು ರಾಜಾಜ್ಞೆ ಅವಶ್ಯಕ. ಆ ರೀತಿ ಚುನಾವಣೆಯಾಗಿಬಂದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಸಭೆಸೇರಿದಮೇಲೆ ರಾಜನಿಂದ ಮುಕ್ತಾಯದ ಆಜ್ಞೆ ಹೊರಡುವವರೆಗೂ ಸಭಿಕರಾಗಿಯೇ ಇರುವರು. ಸಾರ್ವತ್ರಿಕಚುನಾವಣೆಗಳಾಗಿ ಸೇರಿದಸಭೆಗೆ ಮುಕ್ತಾಯದ ಆಜ್ಞೆ ಬರುವ ತನಕ ಒಂದು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯೆಂಬುದು ರೂಢಿ. ಒಬ್ಬದೊರೆಯ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟು ಸಭೆಗಳಾದರೂ ಸೇರಬಹುದು.

ಒಂದುಬಾರಿ ಸಭೆಸೇರಿ ನಡೆದಷ್ಟು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸೆಷನ್ ಎಂದು ಹೆಸರು. ತರುವಾಯ ರಜ; ರಜ ಮುಗಿದಕೂಡಲೆ ಸೆಷನ್. ಒಂದು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಗೆ ಎಷ್ಟು ಸೆಷನ್‌ಗಳಾದರೂ ಆಗಬಹುದು. ರಜ ಅಥವಾ ಮಧ್ಯವಿರಾನುವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಪ್ರೊರೋಗೇಷನ್ (Prorogation) ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮುಕ್ತಾಯವೆಂದರೆ ಆ ಸಭೆಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಮುಗಿದಂತೆ.

ಕೋಕನ ಪ್ರತಿಭಟನೆನಡೆದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜನ ಆಪ್ತ ಸಚಿವ ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ ಅಲಫನು ಪತಿತನಾದನು . ಅವನೂ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಆಸ್ಥಾನಿಕ ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ವಿಷವನ್ನು ತಿನ್ನಿಸಿ ಪಿತೂರಿಮಾಡಿದ್ದು ಬಯಲಾಯಿತು . ಅದೇನೇಳೆಗೆ ಸ್ಪೈನ್‌ಸಂಬಂಧದ ಷರತ್ತುಗಳೂ ಪ್ರಕಟವಾದವು . ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ಟಿನ ಪತನ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ರಾಜ ಕುವಾರನು ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ನಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿತನಾಗಬೇಕೆಂದೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರ ವಿರೋಧವಾಗಿದ್ದ ದಂಡನೆಯವಿಧಿಗಳು ವಜಾ ಆಗಬೇಕೆಂದೂ ಸ್ಪೈನ್‌ರಾಜನು ಕೇಳಿದನು . ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ಟಿನ ಸಂಧಾನವು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಂಡಿತ್ತು ; ಅದನ್ನು ತಿಳಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಅಸಮಾಧಾನಗೊಂಡರು . ವಿಷವಿಟ್ಟ ಅಪ ರಾಧದ ವಿಚಾರಣೆ ಮೊದಲಾದಾಗ ಎಲ್ಲರೂ ಆತನನ್ನೇ ಹಬಿಟ್ಟರು . ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ಟನು ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಲು ಅವನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ದೊರೆಯು ಜಾರ್ಜ್ ವಿಲಿಯಮ್ಸ್ (George Villiers) ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಯುವಕನನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು . ಅವನಿಗೆ ಬಕಿಂಗ್‌ಮಿನ ಡ್ಯೂಕ್ (Duke of Buckingham) ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು . ಈ ಬಕಿಂಗ್‌ಮಿನು 1616 ರಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ 1628ರವರೆಗೆ ದೊರೆಯ ಆಪ್ತ ಮಿತ್ರನಾಗಿ ಡಾಲಿಸಿಂಡಿದ್ದ ಬಿಟ್ಟನು .

ಹಣವಿಲ್ಲದ ತೊಂದರೆಯೇನೋ ದೊರೆಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿತ್ತು . 1616ರಲ್ಲಿ ಜೇಮ್ಸ್ ಗೊಂಡು ಯೋಚನೆ ಸರಿಯೆಂದೆನಿಸಿತು . ಮೈನ್ ಪಿತೂರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದ ಸರ್ ವಾಲ್ಟರ್ ರಾಲಿಯನ್ನ ಮನೆಗೆ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟಿತ್ತು . ಅವನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಿ ಗಯಾನಾಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದರೆ ಯಾರಿಗೂ ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದ ನಿಕ್ಷೇಪವನ್ನು ತಂದಾನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ರಾಲಿಯ ದಂಡನೆ ದೊರೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿತು . ರಾಲಿಯನ್ನು ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ನಿಕ್ಷೇಪ ತರಲು ಕಳುಹುವಾಗ ದೊರೆ ಆತನಿಗೆ ಸ್ಪಾನಿಷ್‌ಜನರೊಡನೆ ಜಗಳವಾಡಬಾರದೆಂದು ಹೇಳಿದನು . ಆದರೆ ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳಹಿಂದೆ ನಿರ್ಜನ ವಾಗಿದ್ದ ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸ್ವಾನಿಷರು ಏತನ್ಮಥ್ಯೆ ಆಕ್ರಮಣಮಾಡಿದ್ದರು . ರಾಲಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸ್ಪಾನಿಷರೊಡನೆ ಹೊಡೆದಾಟನಡೆಸಿ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬರಿಗೈಯಿಂದ ಹಿಂತಿರು ಗಿದನು . ಸ್ಪಾನಿಷ್‌ರಾಯಭಾರಿಯು ತನ್ನ ರಾಜನ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದನು . ಸ್ಪೈನ್‌ದೊರೆಯು ಕೋಪಗೊಳ್ಳದಿರುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಲು ಈ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದೊರೆಯು ರಾಲಿ ಹಿಂತಿರುಗಿಬಂದಕೂಡಲೆ ಅವನನ್ನು ಸೆರೆಗೆ ಹಾಕಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ದಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಂದಿನತಪ್ಪಿಗೆ ಸಿಶ್ಚಿತವಾದ ದಂಡನೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಶಿರಚ್ಛೇದನಕ್ಕೆ ಗುರಿ ಮಾಡಿದನು (1618). ಕೊಟ್ಟ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ರಾಜನು ಮುರಿದುದು ರಾಜಗೌರವಕ್ಕೆ ಭಂಗತಂದಿತು . ಸ್ಪಾನಿಷರಿಗೆ ಹೆದರಿಕೊಂಡು ಶೂರನಾದವನನ್ನು ಆಪವೃತ್ಯವಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಹೇಡಿಯೆಂದು ರಾಜನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಡಿಕೊಂಡರು .

ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿಗೂ ಜೇಮ್ಸ್ ದೊರೆಯಷ್ಟೆ . ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 6ನೆ ಜೇಮ್ಸ್ ಎನಿಸಿದ್ದನು . ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್ ಚರ್ಚಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ದೊರಗೆ ಅಧಿಕಾರವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ . ಅಧಿಕಾರವೆಲ್ಲವೂ ಜನರಲ್ ಅಸೆಂಬ್ಲಿಯೆಂಬ ಹಿರಿಯ ಸಭೆಗೆ ಸೇರಿತ್ತು . ಆ ಚರ್ಚಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿಟ್ಟು

ಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆ ಜೇಮ್ಸ್‌ನಿತ್ತು . 1618ರಲ್ಲಿ ಪರ್ತ್ (Perth) ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಎಂಬ ಸುಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರಸಭೆ ಸೇರಿತ್ತು . ಅದರಲ್ಲಿ ಐದು ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್‌ರೀತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ರೀತಿಯನ್ನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಅನುಸರಿಸತಕ್ಕದೆಂದು ಬಹುಮತದಿಂದ ತೀರ್ಮಾನವಾಯಿತು . ರಾಜನಸಂಧಾನವು ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಫಲಕಾರಿಯಾಯಿತು . ಆದರೆ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್ ಸಂಘದವರು ದೊರಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿರೋಧಿಗಳಾದರು .

ಸಿಸಿಲ್ ಸತ್ತ ತರುವಾಯ ಈರೀತಿ ನಡೆದ ಕೋಕನನಿವೃತ್ತಿ , ರಾಲಿಯ ವಧೆ , ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ನ ನೀಚತನ , ಆರಮನೆಯದುಂದುವೆಚ್ಚ , ಪ್ಯೂರಿಟನ್ನರದಂಡನೆ , ಸ್ಪೈನ್ ಸಂಬಂಧದ ಸಂಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯು ಜನರ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡನು . ಅಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತು

ವರ್ಷಗಳ ಸಂಗ್ರಾಮ(Thirty Years' War) ಎಂಬ ಭಾರಿ

ಭಾರಿ ಸಂಗ್ರಾಮ ಜಗಳವು ರೇಗಿತು . ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರ ಮತಸಂಧಾರಣೆ ಮುಂದುವರಿದಂತೆ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರೂ ಪ್ರತಿಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಕಾಂಟರ್ ರೆಫರ್ಮೇಷನ್ ಎಂಬುದನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಮೊದಲಿಟ್ಟಿರಷ್ಟೆ . ಜರ್ಮನಿಯೆಂಬ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿದ್ದವು . ಆ ಸಂಸ್ಥಾನಾಧಿಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಾಗಿಯೂ ಕೆಲವರು ರೋಮನ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಪರಸ್ಪರ ವೈಷಮ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾರುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು . ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಆಸ್ತಿಯಹಂಕರಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಭುವಾದ ಹ್ಯಾಪ್ಸ್‌ಬುರ್ಗ್ ವಂಶದ ಹಿರಿಯಶಾಖೆಯರಾಜನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆನಿಸಿದ್ದನು . ಜೇಮ್ಸ್‌ನ ಅಳಿಯ ಫ್ರೆಡರಿಕ್‌ನು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಲ್ಲೊಬ್ಬನಾಗಿದ್ದನು . ಬೊಹೀಮಿಯ(Bohemia) ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತವನ್ನು ಸೇರಿ 1618ರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಡರಿಕ್‌ನನ್ನು ತಮಗೆ ರಾಜನಾಗಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು . ಆಸ್ತಿಯದ ಹ್ಯಾಪ್ಸ್‌ಬುರ್ಗ್ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಇದು ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ . ಬೊಹೀ

ಮಿಯ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ರಾಜನಾಗಬೇಕೇ ಬೇಡವೇ ಎಂದು ಫ್ರೆಡರಿಕ್ ಅಳಿಯನ ಪಾಡು ರಿಕ್ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಮಾನನೂ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ದೊರೆಯೂ ಆದ ಜೇಮ್ಸ್‌ನನ್ನು ಸಲಹೆ ಕೇಳಿದನು . ಜೇಮ್ಸ್ ಏನೂ ಹೇಳದೆ ಕಾಲತಳ್ಳಿದನು . ಕಡೆಗೆ ಫ್ರೆಡರಿಕ್ ಆ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೊಪ್ಪಿ ಪ್ರಾಗ್ (Prague) ನಗರದಲ್ಲಿ ಕಿರೀಟಧರಿಸಿದನು . ಕೂಡಲೆ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ಪಕ್ಷದ ಪರವಾಗಿ ಆಸ್ತಿಯದ

ಪ್ರಭುವು ದಂಡೆತ್ತಿಬಂದು ಫ್ರೆಡರಿಕ್‌ನನ್ನು ಬೊಹೀಮಿಯದಿಂದಾಚೆಗಟ್ಟಿದನು . ಆಸ್ತಿಯ ಮತ್ತು ಸ್ಪೈನ್ ಪ್ರಭುಗಳಿಬ್ಬರೂ ಜತೆಗೂಡಿದರು . ಮುಂದೆ ಸ್ಯಾಲಟೆ ನೇಟ್ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಫ್ರೆಡರಿಕ್‌ಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದರು . ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಜನರು ಫ್ರೆಡರಿಕ್‌ನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸ್ಪೈನಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಆತುರರಾದರು . ಅಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜೇಮ್ಸ್ ತನ್ನ ಆಳಿಕೆಯ ಮೂರನೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆಸಿದನು .

ಸ್ಪೈನಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಜೇಮ್ಸ್ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಬಯಸಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸಭಿಕರು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು . ಆದರೆ ತನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಯೋಚನೆಗಳೇನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಜೇಮ್ಸ್ ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲ; ಆ ಯೋಚನೆಗಳು ವಿಚಿತ್ರವೂ ಆಗಿದ್ದವು . ಸ್ಪೈನಿನೊಡನೆ ಜಗಳವಾಡುವ ಕಾತರತೆಯಂತೂ ಜೇಮ್ಸ್‌ಗಿರಲಿಲ್ಲ . ಅಳಿಯನಿಗೆ ನಷ್ಟವಾಗಿದ್ದ ರಾಜ್ಯವು ಪುನಃ ಹೇಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಯ ಸ್ಪೈನ್ ದೇಶಗಳ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ದೊರೆಗಳಿಗೂ ಮಧ್ಯೆ ತಾನು ಪಂಚಾಯತಿಸಮಾಧಿ ನ್ಯಾಯತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ತರುವುದಾಗಿ ನಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದನು . ಅಂತೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರಿಗೆ ಜೇಮ್ಸ್‌ನ ಯೋಚನೆಗಳು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ; ಜೇಮ್ಸ್ ಬಿಚ್ಚಿಹೇಳಲೂ ಇಲ್ಲ . ಆದ್ದರಿಂದ ಅಸಮಾಧಾನಗೊಂಡು ಸಭಿಕರು **ಸರ್ವಮಾನ್ಯವ್ಯಾಪಾರ**(Monopolies)ದ ಸನ್ನದುಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಅಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿಟ್ಟರು . ಇಬ್ಬರು ರಾಜಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು **ಇಂಪೀಚ್‌ಮೆಂಟ್*** (Impeachment) ಎಂಬ ರೀತಿಯ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದರು . ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿದ್ದ ಲಾರ್ಡ್ ಬೇಕನ್‌ನಮೇಲೆ ಲಂಚತೆಗೆದುಕೊಂಡನೆಂಬ ಆಪಾದನೆ ಹೊರಿಸಿ ಆತನನ್ನೂ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು . ಸ್ಪೈನಿನೊಂ

ದಿಗೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕೆಂದೂ, ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ರಾಜಕುಮಾರ ಸಭಿಕರ ವಿರೋಧ ನಿಗೆ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ವಧುವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ, ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕ್ಷಮೆದೋರದೆ ದಂಡನೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಸಭಿಕರು ನಿಶ್ಚಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ದೊರೆಬಳಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು . ಈ ವಿಚಾರಗಳು ಅತಿಗಹನವಾದ ವಿಚಾರಗಳೆಂದೂ ಸಭಿಕರೆತ್ತಿಯಾಡಬಾರದೆಂದೂ ಜೇಮ್ಸ್ ಬಿರುಸಾಗಿಹೇಳಿದನು . ರಾಜ್ಯದ ಯಾವನಿಷ್ಠೆಯಗಳನ್ನಾ

*ಇಂಪೀಚ್‌ಮೆಂಟ್ ಎಂಬಮಾತಿಗೆ ಆಪಾದನೆಯೆಂದರ್ಥ . ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭಿಕರು ಪ್ರಬಲ ಪ್ರಜೆಯಾದವನಲ್ಲಿ ತಾವೇ ಮೋಷಗಳನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿ ಆತನನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತರಸಭೆಯೆದುರಿಗೆ ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಹಿಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿತ್ತು . ರಾಜಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನೂ ಮಂತ್ರಿ ಪ್ರಮುಖರನ್ನೂ ದಂಡಿಸಲು ಇದೊಂದುಮಾರ್ಗ . ಸ್ಕೂಯರ್‌ಟರ್‌ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪದೇಪದೇ ಈ ಮಾರ್ಗ ಸಾಧನೆಯಾಯಿತು .

ದರೂ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸುವ ಭಾಷಣದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ತಮಗೆ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಡೆದುಬಂದಿರತಕ್ಕುದೆಂದೂ ದೊರೆಹೇಳಿದುದು ಉಚಿತವಲ್ಲವೆಂದೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಸಭಿಕರು ಅದನ್ನು (Protestation) ತಮ್ಮ ಕಡತದಲ್ಲಿ ಬರೆಸಿದರು. ಆ ದಪ್ಪರವು ತನ್ನ ಕೈಗೆಬಂದಾಗ ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಕೋಪಗೊಂಡು ದೊರೆ ಆ ಪುಟವನ್ನು ಹರಿದು ಹಾಕಿಬಿಟ್ಟು ಸಭೆಗೆ ಮುಕ್ತಾಯದ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದಲೂ ಕೋಪದಿಂದಲೂ ಸಭಿಕರು ಸಭಾತ್ಯಾಗಮಾಡಿದರು.

ಮೂರನೆ ಸಭೆ ಸೇರಿದಾಗ ದೊರೆಗೂ ಸಭಿಕರಿಗೂ ಮೈತ್ರಿ ತೋರಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆ ಸಮಯವನ್ನು ದೊರೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡನು. ರಾಜನಿಗೂ ಜನರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಗೂ ವಿರೋಧವೇ ಬೆಳೆಯುವಂತಾಯಿತು. ಸಭೆಯನ್ನು ಚದರಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಜೇಮ್ಸ್ ಮಾಡಬಲ್ಲದೇನು? ಅಳಿಯನಿಗಿಂತಹ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಕೈಲಿ ಹಣವಿಲ್ಲ. 1622ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ವಂತರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಫ್ರೆಡರಿಕ್ ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕಾಯಿತು. ಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ತಾನು ಚಮತ್ಕಾರಿಯೆಂದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಜೇಮ್ಸ್ ಸ್ಪೈನಿನ ಸ್ನೇಹಸಂಪಾದಿಸಿ ಆ ಮೂಲಕ ಅಳಿಯನಿಗೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಮತ ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ 1623ರಲ್ಲಿ ಯುವರಾಜನನ್ನು ಮದ್ರಿಡ್ ನಗರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಯುವರಾಜ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಮತ್ತು ಗೆಳೆಯ ಬಕಿಂಘಂ ಇಬ್ಬರೂ ಮದ್ರಿಡ್ಡಿಗೆ ಹೊರಟು ವಿವಾಹ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ಇತ್ಯರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ರೋಮ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಸ್ಥರಿಗೆ ನಿರಾತಂಕವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಫಿಲಿಪ್ ಕೇಳಿದನು. ಸ್ಪೈನಿನವರು ಆಸ್ತಿಯ ಮದ್ರಿಡ್ ಪ್ರಯಾಣ ದವರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತು ಫ್ರೆಡರಿಕ್‌ನಿಗೆ ಪ್ಯಾಲಟಿನೇಟ್ ಹಿಂತಿರುಗಿಬರುವಂತೆ ಯತ್ನಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವರು ಕೇಳಿದರು. ಎರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ಪೈನ್ ರಾಜನು ಆಸ್ತಿಯದ ರಾಜನಿಗೆಂದಿಗೂ ವಿರೋಧಿಯಾಗಲಾರನೆಂದು ಸ್ವಾನಿಷ್ಠಮಂತ್ರಿಯೇ ಹೇಳಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಏನೂಸಾಗದೆ ಯುವರಾಜನೂ ಬಕಿಂಘಮನೂ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೊರಟರು.

ಹಿಂತಿರುಗಿಬಂದ ಮೇಲೆ ನಡೆದುದನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಸ್ವಾನಿಷ್ಠರ ಮೇಲೆ ಕೋಪಬಂತು. ಫ್ರೆಡರಿಕ್ ಪರವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸೈನಿಕರು ಜರ್ಮನಿಗೆ ಹೊರಟರು. ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್ ನ ದೊರೆ ಮುಂದೆಬಂದು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಿಗೆ ಮುಖಂಡನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನೊಂದಿಗೆ ಮೈತ್ರಿಯ ಸಂಧಾನ ನಡೆಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ಸ್ವಾನಿಷ್ಠ ವಿವಾಹದ ಆಸೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಫ್ರೆಂಚ್ ದೊರೆಯ ತಂಗಿಯನ್ನು ಯುವರಾಜನು ಮದುವೆ ಯಾಗುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಾಯಿತು.

1624ರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಗೂಡಿತು. ಸ್ವೈನಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಗೂಡಿತೆಂದು ಸಭಿಕರಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾದಾಗ್ಲೂ ರಾಜನಲ್ಲಿ ಅವಿಶ್ವಾಸತೋರದೆಬಿಡಲಿಲ್ಲ.

ವ್ಯಾಪಾರದ ಸರ್ವಮಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಯಾರೊಬ್ಬರಿಗೂ ಕೊಡ
ಕಡೆಯ ಸಭೆ ಕೂಡದೆಂಬ ನಿಯಮವನ್ನು ರೂಪಗೊಳಿಸಿ ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥ
 ಲಿಕ್ವರನ್ನು ವಿಧಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ದಂಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದರು.

ಯುದ್ಧ ಬೇಡವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟ ಮಂತ್ರಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಬೇರೊಂದು ನೆಪವಿಟ್ಟು ಇಂಪೀಚ್‌ಮಾಡಿದರು. ಅದರೂ ಈ ಕೊನೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ನಡೆದಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಷ್ಟು ವಿರೋಧತೋರಲಿಲ್ಲ.

ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ 4ನೆ ಹೆನ್ರಿಯು 1610ರಲ್ಲಿ ದುರ್ಮರಣಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದನು. ಆತನಮಗ
 13ನೆ ಲೂಯಿಯು ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದನು. ಆ ದೊರೆಯ ತಂಗಿ ಹೆನ್ರಿಯಟ ಮರೀಯ
 (Henrietta Maria) ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಯುವರಾಜಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಮದುವೆಯಾಗಬೇ
 ಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತಾರ್ಥವಾಯಿತು. ಅದೇಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ

ಜೀವನ್ ಮರಣ ಜೀವನ್‌ದೊರೆ ತನ್ನ ಐವತ್ತೆಂಟನೆವರ್ಷದಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡನು.
 ಯಾವಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೌನವಹಿಸಬೇಕು, ಯಾವಸಮಯ
 ದಲ್ಲಿ ಗದರಿಸಬೇಕು, ಯಾವಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೃದುವಚನಗಳನ್ನಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದೊಂದನ್ನೂ ತಿಳಿಯದೆ ಸಣ್ಣಜಗಳನ್ನು ದೊಡ್ಡದಾಗಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಇಲ್ಲದ
 ನ್ಯಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ವಾದವೈಖರಿಯಿಂದ ಅವಕಾಶಕೊಡುತ್ತ ಈ ಹಿರೇಜೀವನ್ ತನ್ನ
 ದೊರೆತನವನ್ನು ಮುಳ್ಳಿನಪಂಜರದಂತೆಮಾಡಿ ಮಗನಿಗೊಪ್ಪಿಸಿದನು.

ಹಿರೇ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ (1625—1649)

ಜನನ 1600 ; ಹೆನ್ರಿಯಟ ಮರೀಯಳೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹ 1625 ; ಶಿರಚ್ಛೇದನ 1649.

ಸಮಕಾಲಿಕ ಪ್ರಭುಗಳು

ಫ್ರಾನ್ಸ್	ಸ್ಪೈನ್	ಸ್ವೀಡೆನ್
13ನೆ ಲೂಯಿ (1610—1643)	3ನೆ ಫಿಲಿಪ್ (1598—1621)	ಗಸ್ಟೇವಸ್ ಅಡಾಲ್ಫಸ್ (1611—1632)
14ನೆ ಲೂಯಿ (1643—1715)	4ನೆ ಫಿಲಿಪ್ (1621—1665)	ಕ್ರಿಸ್ಟಿನಾರಾಣೆ (1632—1654)

ಪಟ್ಟವನ್ನೇ ರಿದಾಗ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನ ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು. ತಂದೆಯ ಸಾಂಡಿತ್ಯವಾಗಲಿ ವಾಚಾಳಿತನವಾಗಲಿ ಮಗನಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿಯಿತ್ತು. ಸೋಮಾರಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಗಂಭೀರನಾಗಿಯೂ ಉದಾರಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಚರ್ಚೆಂಬ ಮತಸಂಗಡದವನಾಗಿ ನಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದನು.

ಅದರೆ ಈ ರಾಜನಿಗೂ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಸಹನವಿರಲಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಜಾಣತನವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಇಂತಹ ರಾಜನು ರಾಜಾಧಿಕಾರವು ದೈವದತ್ತವೆಂದು ದೃಢವಾದ ಹಟದಿಂದ ನಂಬಿದ್ದನು. ಕೆಲಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನಂತರಂಗವನ್ನು ತಾನೆ ಅರಿಯದವನಂತೆ ನಿಶ್ಚಯಹೀನನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಕಾಲದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭೆಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸುವ ಉಪಾಯವಾಗಲಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಾಗಲಿ ಈ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ದೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ಈತನೇ ಅತಿನಿರ್ಭಾಗ್ಯನಾದವನು. 'ಕ್ಷಣಚಿತ್ತ ಕ್ಷಣಪಿತ್ತ'ವೆಂದಹಾಗಿದ್ದ ತಂದೆಯು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟ ಮುಳ್ಳಿನಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಶಿರಚ್ಛೇದನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟನು.

ಫರಾನ್ಸೀಸರಾಜಕುಮಾರಿ ಹೆನ್ರಿಯಟ ಮರೀಯ (Henrietta Maria)ಳನ್ನು ಈ ದೊರೆ ಮದುವೆಯಾದನು. ಬಕಿಂಘಂ ಡ್ಯೂಕನು ಈತನಿಗೆ ಅತ್ಯಾಪ್ತಸ್ನೇಹಿತನೂ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಆದನು. ರಾಜನಾದಾಗ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಗೆ ಸ್ಪೈನ್‌ದೊರೆಮೇಲೆ ಆಗ್ರಹವೂ ತನ್ನ ಸೋದರಿಯ ದುರವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮರುಕವೂ ತುಂಬಿತ್ತು. ತನಗಾದ ಅವಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ನಾನಿಷ್ಠರೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆನಿಸಿತ್ತು. ಅತ್ತಕಡೆ ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್‌ನ ದೊರೆ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ಸ್‌ನಿಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ತನ್ನ ಭಾವ ಘೃಡರಿಕ್ಕಿಗೆ ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಸತ್ಸಂಕಲ್ಪವೂ ಇತ್ತು.

ರಾಣಿಯಾದಾಕೆಯು ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತವನ್ನ ವಲಂಬಿಸಿದ್ದವಳು. ಆಕೆಯ ಪರಿವಾರದವರೂ ಅದೇ ಮತದವರು. ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ. ದೊರೆತನಕ್ಕೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ತೊಡಗಿದಕೂಡಲೆ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಸಾಧಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗಕೊಟ್ಟನು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು 1625ರಲ್ಲಿಸೇರಿದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರು ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟರು. ಕೋಕ್ (Coke), ಎಲಿಯಟ್ (Elliott), ವೆಂಟ್‌ರ್ತ್ (Wentworth), ಪಿಂ (Pym) ಎಂಬವರು ಕಾಮನ್ಸ್‌ಸಭೆಯ ಮುಖಂಡರಾಗಿದ್ದು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ದೊರೆಯಲ್ಲಿ ಅಶಿಶ್ವಾಸಪಟ್ಟು ಮಾಮೂಲಿನಂತೆ *ಟನ್ನೇಜ್ ಮತ್ತು ಪೌಂಡೇಜ್ (Tonnage and Poundage) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸುಂಕದ ವರಮಾನವನ್ನು ಆಜೀವ ಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಕೊಡದೆ ಒಂದುವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಕೊಟ್ಟರು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥ

ಲಿಕ್ ಮತಸ್ಥರನ್ನು ಬಿಡದೆ ದಂಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಸಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆ ಉತ್ತರದಿಂದ ನಡೆಸಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ನೀಡುವರೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದ ದೊರೆಗೆ ಇದರಿಂದ ವಿಸ್ಮಯವಾಯಿತು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಸ್ಪೆನ್ಸರ್ ಮೇಲಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಲೆಂದು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದ ಕೆಲವು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಫರಾನ್ಸೀ ಮಂತ್ರಿಯು ಸ್ವೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಕೆಲವರು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರ ಮೇಲೆಯೇ ತಿರುಗಿಸಿದ್ದನು. ಈ ಸಂಗತಿಯ ರಹಸ್ಯವು ಸಭಿಕರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ಏನೋ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ನೀಚಸಂಧಾನಗಳಾಗುತ್ತಿವೆಯೆಂದು ಸಭಿಕರಿಗೆ ಅನುಮಾನಮಾತ್ರ ಬಲವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಅದೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಬಕಿಂಘಂ ಮೂಲವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಸಭಾನಾಯಕರು ಆತನ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಸಭಿಕರ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಕಂಡು ದೊರೆಯ ಮನಸ್ಸು ಹುಳಿಹುಳಿಯಾಯಿತು. ಸಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಗೆ ಮುಕ್ತಾಯದಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. **ಮೊದಲನೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ದೊರೆಗೂ ಸಭಿಕರಿಗೂ ಈ ರೀತಿ ವಿರೋಧತೋರಿಕೊಂಡಿತು.**

ದೊರೆಯಾಗಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಲಿ ಇದರಿಂದ ಎದೆಗುಂದಲಿಲ್ಲ. ಬಕಿಂಘಮನು ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯಾಗಿಯೂ ರಾಜಭಕ್ತನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದವನು. ಆದರೆ ದರ್ಪಕ್ಕೆ **ಅಸಹ್ಯದ ಆಕ್ರಮಣ** ಸಮಾನವಾದ ಜಾಣತನವಾಗಲಿ ಉಪಾಯವಾಗಲಿ ಆತನಲ್ಲಿ ರಲಿಲ್ಲ. ಗಾಂಭೀರ್ಯವಿದ್ದರೂ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಡಾಂಭಿಕತನವಿತ್ತು. ಸಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಹಣಕೊಡದಿದ್ದರೂ ಸ್ವೀನಿಸವರು ಮಾಡಿದ ಅವಮಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರವಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲೇಬೇಕೆಂದು ಬಕಿಂಘಂ

* ಟನ್ ಎಂಬುದೊಂದು ಅಳತೆ; ಪೌಂಡ್ ಎಂಬುದೊಂದು ತೂಕ. ಮಧ್ಯದ ಟನ್ ಮತ್ತು ಉಣ್ಣೆಯ ಪೌಂಡ್ ಒಂದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟೆಂದು ವಸೂಲಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸುಂಕಗಳಿಗೆ ಆ ಹೆಸರು.

ಸಲಹೆ ಕೊಟ್ಟನು. 1625ರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಡಗುಗಳು ಕಡೀಸ್ ಬಂದರನ್ನು ಮತ್ತು ವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹೊರಟವು. ಜಯಲಾಭವಾಗಿದ್ದರೆ ದೊರೆಗೆ ಮೇಲಾಗ ಬಹುದಾಗಿತ್ತು ; ಆದರೆ ಆ ಪ್ರಯತ್ನವು ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು. ಬಂದರಿನೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡಲಾರದೆ ಹಡಗುಗಳು ಹಿಂತಿರುಗಿದವು. ಅದೇ ಕಡೀಸ್ ಬಂದರಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಮೇಡ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಡೆದ ದ್ರೇಕನ ಸಾಹಸಕ್ಕೂ ಈ ಶುಷ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ದೂರ ! ಕಡೀಸ್ ಅಕ್ರಮಣಪ್ರಯತ್ನವು ಭಾರಿ ಅವಮಾನದಲ್ಲಿ* ಕೊನೆಗಂಡಿತು .

ಎರಡನೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯನ್ನು 1626ರಲ್ಲಿ ದೊರೆ ಕರೆಸಿದನು. ಸಭಿಕರು ಸೇರುವವೇಳೆಗೆ ಕಡೀಸಿನ ಪ್ರಯತ್ನವು ನಗುಪಾಟಲಾಗಿತ್ತು . ಬಕಿಂಘಮನ ಅಯೋಗ್ಯತೆಯೇ ಮೂಲಕಾರಣವೆಂಬುದಾಗಿ ಸಭಿಕರು ದೂರಿದರು. ಸಭಿಕರ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ಸರ್ ಜಾರ್ ಎಲಿಯಟ್ನು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಬಕಿಂಘಮನ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದೆಂದನು. ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸುಸ್ಥಿತಿಗೂ ಬಕಿಂಘಂ ಮತಕ್ಕೂ ಬಕಿಂಘಂ ದ್ರೋಹಿಯೆಂದೂ ಆತನನ್ನು ಕೆಲಸ ದಿಂದ ತೆಗೆಯಬೇಕೆಂದೂ ಸಭಿಕರು ದೊರೆಯಲ್ಲಿ ವಿನಂತಿ ಮಾಡಿದರು. ದೊರೆಯವನು ಸ್ವಿಗೆ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನ ತೋರಿತು. ಈ ಎರಡನೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯು ಬೇಗನೆ ಮುಕ್ತಾಯದ ಅಜ್ಜಿಗೆ ಒಳಗಾಯಿತು .

ಏತನ್ಮಧ್ಯೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಡನೆ ಮನಸ್ತಾಪತೋರಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದ 13ನೆ ಲೂಯಿ (Louis XIII) ಗೆ ಕಾರ್ಡಿನಲ್ ರಿಷ್ ಲೂ (Cardinal Richelieu) ಎಂಬ ಅತಿಶಮರ್ಥನಾದ ಮಂತ್ರಿಯಿದ್ದನು. ಫ್ರೆಂಚರಿಗೂ ಲಾರೊಷೆಲ್ ಮುತ್ತಿಗೆ ಸ್ವಾನಿಷ್ಠರಿಗೂ ವಿರೋಧವೇ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ನಡೆದುಬಂದಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರ ಮೈತ್ರಿಯಿರುವುದು ಸಹಜವಾಗಿತ್ತು. ಫ್ರೆಂಚ್ ರಾಜಕುಮಾರಿಯೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದಳಲ್ಲವೆ? ಆದರೂ ಜಗಳವು ತೋರಿತು. ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರ ಗುಂಪೊಂದಿತ್ತು ; ಅವರಿಗೆ ಹ್ಯೂಗಿನೊ ಗುಂಪೆಂದು ಹೆಸರು. ಹಿಂದಿನ ದೊರೆ 4ನೆ ಹೆನ್ರಿಯು ಆ ಜನರಿಗೆ ಲಾರೊಷೆಲ್ ಎಂಬ ತೀರಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲದೇ ಆಡಳಿತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ರಿಷ್ ಲೂ ಮಂತ್ರಿಯು ಹ್ಯೂಗಿನೊ ಜನರ ಆಡಳಿತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಮುರಿಯಲು ಸನ್ನಾಹಗೊಂಡನು ; ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ

*ಇದನ್ನು ಕುರಿತು ಕುಚೋದ್ಯಗಾರನೊಬ್ಬನು—

There was a fleet that went to Spain ;

When it got there, it came back again

ಎಂದು ಗೇಲಿ ಪದ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು .

ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಹ್ಯೂಗಿನೊ ಜನರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ನಿಂತರು. ರಿಷ್‌ಲೂಮಂತ್ರಿಯು ಲಾರೊಷೆಲ್ಲನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಈ ಮುತ್ತಿಗೆ ನಡೆಯುವಮೊದಲೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಂದ ಎರವಾಗಿ ಪಡೆದಿದ್ದ ಕೆಲವು ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಆ ಮಂತ್ರಿ ಹ್ಯೂಗಿನೋಜನರಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದಲೇ ಆಸಮಾಧಾನತೋರಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಕಿಂಘಮನ ಧೂರ್ತವರ್ತನೆಯೂ ಸೇರಿತು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಸೇರಿ ಮನಸ್ತಾಪ ಬೆಳೆದಿದ್ದಾಗ 1627ರಲ್ಲಿ ಬಕಿಂಘಂ ದೊರೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿ ಹ್ಯೂಗಿನೋಜನರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶ ದಿಂದ ರೊಷೆಲ್ ಬಳಿಯಿದ್ದ ರೆ (Rhe) ದ್ವೀಪವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಲು ಸೈನ್ಯವೆತ್ತಿ ಹೊರಟನು. ಆ ಪ್ರಯತ್ನ ಕೆಟ್ಟಿತು. ಬಕಿಂಘಂ ಸ್ವತಃ ಹೊರಟು ರೆ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಮೊದಲು ಗೆದ್ದರೂ ಗೆದ್ದುದನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೈನ್ಯಬೇಕೆಂದು ಹಿಂತಿರುಗಿದನು.

ದೊರೆಗೆ ಮೂರುಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ಅಗತ್ಯ. ಸ್ವೀನಿಸೊಡನೆ ಯುದ್ಧವೊಂದುಕಡೆ, ಭಾವನ ಪರವಾಗಿ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದೊಂದುಕಡೆ, ಭಾವಮೈದುನನ ರಾಜ್ಯದವರೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧವಿನ್ನೊಂದುಕಡೆ. ನಿತ್ಯವೆಚ್ಚಕ್ಕೇ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರೊಂದಿಗಿಸದೆಹೋದರು. ಆಗ ದೊರೆ ಮಾಡತಕ್ಕದೇನು? ದೈವದತ್ತಾಧಿಕಾರದ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರನ್ನೊಪ್ಪಿಸಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಸಹಜಗಂಭೀರನಾದವನು; ಬಕಿಂಘಮನಲ್ಲಿ ಆಸ್ತತೆಯಿಲ್ಲವನು. ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದವನು ಪ್ರಜಾನಾಯಕರಿಗೆ ವಶನಾಗಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಈದೊರೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ
ಅಕ್ರಮ ಟಿನ್ನೇಜು ಪೌಂಡೇಜುಗಳನ್ನೂ ಇತರ ಸುಂಕತೆರಿಗಳನ್ನೂ ವಸೂಲಾಡಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು. ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ರಾಜರು ಬಯಸಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಬಲವಂತದ ಸಾಲಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಿದನು. ಕೆಲವರು ಕೊಡದೆ ಮುಷ್ಕರ ಹಿಡಿದರು; ಅಂತಹವರನ್ನು ಅನಿರೀಯರೆಂದು ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಿದನು. ಬಲವಂತಸಾಲಗಳನ್ನೆತ್ತುವುದು ವಿಧಿವಿರುದ್ಧವೆಂದು ಒಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟನು. ದೊರೆ ಆತನನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ತೆಗೆಸಿದನು. ತನ್ನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ವಿರೋಧತೋರಿದವರನ್ನು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ದಸ್ತಗಿರಿಮಾಡಿಸಿದನು. ವಾರಂಟಿಲ್ಲದೆ ಅಥವಾ ಕಾರಣವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸದೆ ದಸ್ತಗಿರಿಮಾಡುವುದು ಅಕ್ರಮವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ದೊರೆಯಾದ ತಾನು ನಡೆಸಿದ್ದ ಅಕ್ರಮವೆನಿಸಲಾರದೆಂದು ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ. ನಿರ್ಬಂಧದ ಸಾಲವನ್ನು ತೆರದಿದ್ದು ದಕ್ಕಾಗಿ ಡಾರ್ನೆಲ್ (Darnell) ಎಂಬಾತನು ಈರೀತಿ ದಸ್ತಗಿರಿಯಾಗಿ

ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾದನು. ವಿಚಾರಣೆನಡೆಸಿದ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಡಾರ್ನೆಲ್ಲನಿಗೆ ಸೆರೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದಾಗೂ ಆತನ ದಸ್ತು ಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಭಂಗ ಬಲವಂತದ ಸಾಲ ವಾಯಿತೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಗೆ ವಿರೋಧತೋರಲು ಪ್ರಜಾನಾಯಕರಲ್ಲದೆ ಜಡ್ಡಿಗಳೂ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಹಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ತಮ್ಮಲ್ಲಿರತಕ್ಕುದೆಂದು ಹಟಿಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರು ವಿರೋಧತೋರಲು ಹಿಂಜರಿಯತಕ್ಕವರೇ!

1628ರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನ್ನು ದೊರೆ ಕರೆಸಬೇಕಾಯಿತು. ಹಣ ಬರಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಗತ್ಯಂತರವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮೂರನೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆ ಸೇರಿತು. ಸೇರಿದಕೂಡಲೆ ಸಭಿಕರು ಅಕ್ರಮಪ್ರವರ್ತನೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡರು. ವೆಂಟ್ಜರ್, ಪಿಂ, ಎಲಿಯಟ್, ಕೋಕ್ ಮುಂತಾದ ನಾಯಕರು ಚರ್ಚೆನಡೆಸಿ ಪೆಟಿಷನ್ ಆಫ್ ರೈಟ್ (Petition of Right) ಎಂಬ ಪತ್ರವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದರು. ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾದ ತೆರಿಗೆಸುಂಕಗಳನ್ನೆತ್ತುವುದು, ಕಾರಣತೋರದೆ ದಸ್ತುಗಿರಿ ಮಾಡಿಸುವುದು, ಸೈನಿಕರನ್ನು ಪೌರರಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಲವಂತದ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನಾಗಿ (Billeting of soldiers) ಕಳುಹಿಸುವುದು, ಲಷ್ಕರಿ ಆಡಳಿತ (Martial Law) ವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವುದು ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ

ಸಭೆಯ ವಿವರಿಸಿತ್ತು. ಅವೆಲ್ಲ ಅಕ್ರಮವಾದುದೆಂದೂ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಅಧಿಕಾರಸ್ಥಾನೆ ನಿಷಿದ್ಧವಾಗಿರತಕ್ಕುದೆಂದೂ ಸಭಿಕರು ಕೇಳಿದರು. ಹಣ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ದೊರೆ ಪತ್ರವನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡನು; ಸಭಿಕರು ತಕ್ಕಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದರು. ಪೆಟಿಷನ್ ಆಫ್ ರೈಟ್ ಎಂಬ ಪತ್ರವು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಂತೆ ತೋರಿತು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಅದು ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಸಭಿಕರಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಬಕಿಂಘಮನನ್ನು ದೊರೆ ಬಿಡದಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಟೆನ್ಡೇಜುಪಾಂಡೇಜುಗಳನ್ನು ಸಭೆಯ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಎತ್ತುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು. ಅವುಗಳ ವಸೂಲಿಯು ಅಕ್ರಮವೆಂದು ಸಭಿಕರು ಸ್ವರವನ್ನೆತ್ತಿದರು; ಆಗ ದೊರೆ ಸಭೆಯ ಸೆಷನ್ನ್ನು ಮುಗಿಸಿದನು. ಮೂರನೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯ ಮೊದಲನೆ ಸೆಷನ್ ಮುಗಿಯಿತು.

ಪುನಃ ಸಭಿಸೇರುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳು ನಡೆದವು. ರೆಡ್ವೀಪವನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಕಿಂಘಂ ಇನ್ನೊಂದು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹರಮಾಡಿ ಹ್ಯೂಗಿನೊ ಜನರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ಪೋರ್ಟ್ಸ್ಮೂತ್ (Portsmouth) ರೇವು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಕಾದಿದ್ದನು. ಆಗ ಜಾನ್ ಫೆಲ್ಟನ್ (John Felton) ಎಂಬ ನಾವಿಕನೊಬ್ಬನು ಬಕಿಂಘಮನನ್ನು ಖೂನಿನಿಂದಿಬಿಟ್ಟನು. ಫೆಲ್ಟನ್ ನನ್ನು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು ;

ಆದರೆ ರಾಜನ ಆಪ್ತಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಸಭಿಕರ ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದವನು ಇನ್ನಿಲ್ಲದಾಯಿತು. ಆಗ ಸರ್‌ಥಾಮಸ್ ವೆಂಟ್‌ರ್ತ್ (Sir Thomas Wentworth) ಎಂಬ ಸಭಿಕನು ರಾಜನಬಳಿ ಸೇರಿ ಕೊಂಡನು. ಅದುವರೆಗೂ ಸಭೆಯ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ಬಕಿಂಘಮನಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪೆಟರ್ಸ್ ಆಫ್ ರೈಟನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಗಿದ್ದವನು ಆತನು. ವಿನೇಕಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಮಂತ್ರಿಗಳಿದ್ದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಸ್ವದಕೊಡದೆ ಆಡಳಿತನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಆತನ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿತ್ತು. ಅಂತೂ ಬಕಿಂಘಮನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ವೆಂಟ್‌ರ್ತ್ ಬಂದನು.

1629ರಲ್ಲಿ ಎರಡನೆ ಸೆಷನ್ ಸೇರಿತು. ಮತಸಂಬಂಧವಾಗಿ ತಮಗಿದ್ದ ಅತ್ಯಪ್ಪಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಸಭಿಕರು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಅತ್ಯಪ್ಪಿಗೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕಾರಣವೂ ಒದಗಿತ್ತು. ಮತಾಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಲಾಡ್ (Laud) ಎಂಬಾತನು ಪ್ರಬಲನಾಗಿದ್ದನು. ದೊರೆಗೂ ಲಾಡನಿಗೂ ಮತವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಾಭಿಪ್ರಾಯವಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರೂ ಆರ್ಮಿನಿಯನ್ (Arminian) ಪಂಥದವರು; ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರಂದರೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಆಗದು. ಲಾಡನು ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟವಾಗಿದ್ದ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದನು. ಸಭಿಕರಲ್ಲಿ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳನೇಕರಿದ್ದರು. ಪ್ಯೂರಿ

ಮತಾಚಾರದ ಹಟ ಟಿನ್ನರನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರನ್ನು ದಂಡಿಸುವ ಇಷ್ಟ ಸಭಿಕರಿಗೆ; ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ನರನ್ನು ದಂಡಿಸುವ ಇಷ್ಟ ರಾಜನಿಗೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಭೆ ಮೊದಲಾದಕೂಡಲೆ ಸಭಿಕರ ಮುಖಂಡನಾದ ಎಲಿಯಟ್ ಮತದ ವಿಷಯವನ್ನೆತ್ತಿದ್ದನು. ದೊರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಕಿವಿಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಸಭಿಕರು ಪೆಟರ್ಸ್ ಆಫ್ ರೈಟ್ ಸ್ವೀಕಾರವಾದ ತರುವಾಯವೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಟೆನ್ನೇಜುಪಾಂಡೇಜುಗಳ ವಸೂಲಿಯನ್ನೆತ್ತಿ ಖಂಡಿಸಿದರು. ದೊರೆಗೂ ಸಭಿಕರಿಗೂ ವಿರೋಧವಿನ್ನೂ ಬಲವಾಗಿ ಕೆರಳಿತು. ಸಭೆಯನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಲು ದೊರೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಅಜ್ಜಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆ ಅಜ್ಜಿ ಹೊರಟಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿದಕೂಡಲೆ ಸಮುಖದದೂತನು ಒಳಗೆಬಾರದಂತೆ ಸಭಾಭವನದ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಸಭಿಕರು ಬಂಧಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಸಭೆನಡೆಸಲು ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ; ಇಬ್ಬರು ಸಭಿಕರು ವೇದಿಕೆಗೆಬಂದು ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ರಟ್ಟೆಹಿಡಿದು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿರಿಸಿ ಹಾಗೆಯೇ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರು. ಎಲಿಯಟ್

ಎಲಿಯಟ್ಟಿನ ಎದ್ದುನಿಂತು ಉಗ್ರವಾದ ಭಾಷಣವನ್ನು ಮಾಡಿ 'ಆರ್ಮಿನಿ ಸಂಕಲ್ಪಗಳು ಯನ್‌ಪಂಥದ ಆಚರಣೆಗಳಿಗೊಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಆ ಪಂಥದ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರಿಗೆ ನೆರವಾದವರೂ ಅಕ್ರಮವಾಗಿ ಎತ್ತುವ ತೆರಿಗೆ ಸುಂಕ ಕಾಣಿಕೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದವರೂ ದ್ರೋಹಿಗಳೆನಿಸತಕ್ಕವರು'

ಎಂಬ ಸಂಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಬಹುಭಾಗದವರು ಉತ್ಸಾಹ ದಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನೆಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಆ ಬಳಿಕ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆದು ರಾಜದೂತನು ತಂದಿದ್ದ ಅಜ್ಜಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸಭಾತ್ಯಾಗಮಾಡಿದರು.

ಈ ಸಂಕಲ್ಪಗಳ ಅರ್ಥವೇನು? 'ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡಿದ ರಾಜ ನನ್ನ ರಾಜಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನೂ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು' ಎಂದಾಯಿತು. ರಾಜನಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜಾಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿರೋಧತೋರುವುದು ಅವಶ್ಯಕತೆವನ್ನೇ ವಂದೇ ಸಾರಿದಹಾಗಾಯಿತು. ಸಭಾವಿಸರ್ಜನೆಯಾದಕೂಡಲೆ ರಾಜನು ಎಲಿಯಟ್, ಹಾಲಿಸ್ (Holles), ಸ್ಟ್ರೋಡ್ಸ್ (Strodes), ಸೆಲ್ಡೆನ್ (Selden), ವಾಲೆಂಟೀನ್ (Valentine) ಮುಂತಾದ ಸಭಾನಾಯಕರನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿಮಾಡಿಸಿ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡಿಸಿದನು. ಅವರಲ್ಲಿ ಎಲಿಯಟ್ನಿಂಚಾತನು ಸಭೆಗೆ ಭೂಷಣದಂತಿದ್ದನು. ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯಾಗಿ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ್ದನು. ಆತನನ್ನು ದೊರೆಯು ಟವರಿನ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಎಲಿಯಟ್ನಿಗೆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉಪಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಕಾಹಿಲೆಬಂತು. ಆಗ ಆತನನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಆತನ

ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳು ಬೇಡಿದರು. ರಾಜನು ಅಸ್ವದಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ದುರಾಗ್ರಹ ರೋಗದಿಂದ ನರಳಿ ಎಲಿಯಟ್ನು ಟವರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಣ ಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಆತನ ಶವವನ್ನು ತೆಗೆಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಂತ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಆತನ ಮಗನು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಆಗಲೂ ರಾಜನು ನಿರ್ದಯನಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಎಲಿಯಟ್ನನ್ನು ಟವರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹೂಳಿದರು. ಸತ್ತಮೇಲೆಕೂಡ ದ್ವೇಷವನ್ನೂ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿದ ರಾಜನ ನಡತೆಯನ್ನು ಜನರು ಸಹಿಸದಾದರು.

ತನ್ನ ಮೂರನೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವಿಸರ್ಜಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ನ ದೊರೆಯು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನ್ನು ನೆರೆಸದೆಯೇ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸುವ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡನು. 1625ರಿಂದ 1629ರವರೆಗೆ ನಡೆದ ನಾಲ್ಕು ವರುಷಗಳಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಮೂರು ಸಭೆಗಳೊಡನೆಯೂ ವಿರೋಧವೇ ನಡೆಯಿತು. ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತ ವಿರೋಧವು ಹೆಚ್ಚಿತೇವಿನಾ ತಗ್ಗದಾಯಿತು. 1629ರಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷಕಾಲ ಈ ರಾಜನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನ್ನು ಕರೆಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷಕಾಲದ ನಿಷ್ಕರಶಾಸನವನ್ನು ವುದುಂಟು. ಸ್ಪೈನ್

ಯುದ್ಧ, ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಫ್ರಾನ್ಸಿ ರಾಜನ ಹಟ ನೋಡನೆ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಆಶಾ ಭಗವನ್ನೇ ಹೊಂದಿದ್ದ ದೊರೆಗೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಯಮೇಲೆ ವಿಷಕಾರುತ್ತಿದ್ದು ಅಡಿಗಡಿಗೂ ತನ್ನ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಿ

ಪಡಿಸಿದರೆಂದು ಕ್ರೋಧವಿತ್ತು . ವೆಂಟ್‌ನಿಗೆ ಲಾರ್ಡ್ ಸ್ಟ್ರಾಫರ್ಡ್ (Earl of Strafford) ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನಿತ್ತು ಆಪ್ತಮಂತ್ರಿಯಾಗಿಯೂ ವಿಲಿಯಂ ಲಾರ್ಡನಿಗೆ ಕ್ಯಾಂಟರ್ಬೆರಿಯ ಆರ್ಚ್‌ಬಿಷಪ್ ಪದವಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮುಖ್ಯ ಮತಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿಯೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ನ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು . ಆತನ ರಾಣಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ದೇಶದವಳಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ರಾಜನ ನಿರಂಕುಶಪ್ರವರ್ತನೆಯನ್ನೇ ಕಂಡಿದ್ದವಳು . ಆದ್ದರಿಂದ ಆಕೆ ರಾಜನ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು . ಮೂರುದೇಶಗಳೊಡನೆ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾಗಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಐರ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್‌ಗಳನ್ನು ಆಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು .

1630ರಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಸ್ಪೈನುಗಳೊಡನೆ ಶಾಂತಿಯ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ದೊರೆ ನಡೆಸಿದನು . ಪ್ಯಾಲಟಿನೇಟನ್ನು ತನ್ನ ಭಾವನು ಪಡೆಯುವಂತೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ . ಆದರೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಹಣವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಸಾರ್ಥಕವೆನಿಸಿದ ಯಾವ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ .

ಆಡಳಿತದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಹಣವನ್ನೊದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು . ಟಿನ್ನೇಜುಪಾಂಡೇಜುಗಳನ್ನೂ ಏರುಸುಂಕಗಳನ್ನೂ ಎತ್ತುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು . ಹಳೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನೂ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನೂ ಅನುಕೂಲವಾದಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದ ವಿಧಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯದ ದಾರಿಗಳನ್ನೂ ಅವಲಂಬಿಸಲಾಯಿತು . ನಲವತ್ತು

ಹಣದ ವಸೂಲಿ ಪಾಂಡುಗಳ ಅದಾಯವಿರತಕ್ಕ ಭೂಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳವರು ಕಾಣಿಕೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ನೈಟ್ (Knight) ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಆರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದವರಿಂದ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನೂ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆಯದಿದ್ದವರಿಂದ ಜುಲ್ಮಾನೆಯ ಹಣವನ್ನೂ ಪಡೆದುಡಾಯಿತು . ಅರಣ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ರಾಜನದೇನಿಸಿದ್ದವು; ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವಾದರೂ ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದರೆ ಸಾಕು ಅಪರಾಧನೆನ್ನಿ ಸುವಂತಹ ಹಳೆಯ ನಿಬಂಧನೆಯೊಂದಿತ್ತು . ಅದನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಸೇರಿದ್ದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವರಿಂದ ಜುಲ್ಮಾನೆಯನ್ನು ವಸೂಲಿನಾಡಲಾಯಿತು . ವ್ಯಾಪಾರದ ಸರ್ವಮಾನ್ಯಸನ್ನದುಗಳನ್ನು ಯಾರೊಬ್ಬರಿಗೂ ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ವಿಧಿಯಿದ್ದಿತು; ರಾಜನು ಅವುಗಳನ್ನು ಕಂಪೆನಿಗಳಿಗೆ ಮಾರಿ ತಾನು ವಿಧಿಯನ್ನೇನೂ ಮುರಿಯಲಿಲ್ಲವೆಂದನು . ಹಣದ ಸಂಪಾದನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಭೂಸ್ಥಿತಿಯಂತರಿಗೂ ವರ್ತಕರಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯಜನರಿಗೂ ಆಡಳಿತವು ಹಿಂಸೆಯಾಗಿಯೇ ಪರಿಣಮಿಸಿತು . ತೆರದ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಜುಲ್ಮಾನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೊದಮೊದಲು ಜನರು ರಾಜಾಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಯದಿಂದ ಹಣ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು . ಆದರೆ ಕೆಲವರ್ಷಗಳುಮಾತ್ರ .

1633ರಲ್ಲಿ ವೆಂಟ್ಜರ್‌ನು ಐರ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಲಾರ್ಡ್ ಡೆಪ್ಯುಟಿಯಾದನು ; ಲಾಡನು ಕ್ಯಾಂಟರ್ಬೆರಿಯ ಆರ್ಚ್‌ಬಿಷಪ್ಪಾದನು . ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ವೆಂಟ್ಜರ್‌ನು ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಲು ತೊಡಗಿದನು . ಆತನು ರಾಜನಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ 'ಥರೋ' (Thorough) ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಆತನ ನೀತಿಗೆ ಅದು ಹೆಸರಾಗಿಹೋಯಿತು . ಆರ್ಥಂಬರ್ಧವಾಗಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಪೂರಿಯಾಗಿ ನೆರವೇರಿತಕ್ಕದೆಂಬುದು ಅದರ ಅರ್ಥ . ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ ಬಳಿಕ ವೆಂಟ್ಜರ್‌ನು ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಆಡಳಿತದ ಅಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುತ್ತ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತವು ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು . ಜೇಮ್ಸ್‌ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಲ್ಸ್‌ರಾಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಪ್ರೆಸ್ಟೆರಿಯನ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರಷ್ಟೆ . ಉಳಿದ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತನಿಷ್ಠರಾದ ಐರಿಷ್‌ಕುಲಸ್ಥರೇ ಇದ್ದರು . ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಚರ್ಚ್ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರೆಸ್ಟೆರಿಯನ್ ರಾಗಲಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಾಗಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ . ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಪುಂಡುಜನರನ್ನು ಆಡಗಿಸಿ ಪ್ರಯಾಣದ ಅನುಕೂಲವನ್ನೂ ಹಲಕೆಲವು ವ್ಯಾಪಾರೋದ್ಯೋಗಗಳನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು ವೆಂಟ್ಜರ್‌ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದನು . ಆದರೆ ರಾಜಾಧಿಕಾರವೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದನು . ಕನ್ನಾಟ್ (Connaught) ವಿಭಾಗವನ್ನು ಐರಿಷರಿಂದ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಕೊಡಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು . ಐರಿಷ್‌ಕುಲಮುಖ್ಯರಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರತೋರಿದನು . ರಾಜಾಧಿಕಾರ ಹೆಚ್ಚಿದುದನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತದ ಬಲವಂತವನ್ನೂ ಕಂಡು ಅಲ್ಲಿಯ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಸ್ಕಾಟ್ ನಿವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನ ತೋರಿತು . ಆದರೆ ವೆಂಟ್ಜರ್‌ನು ಸೈನ್ಯಬಲವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ತನಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾದವರನ್ನು ಆಡಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನು . ಹೀಗಿದ್ದಾಗ 1639ರಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಆತುರವಾಗಿ ವೆಂಟ್ಜರ್‌ನನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡನು .

ಆರ್ಚ್‌ಬಿಷಪ್ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಲಾಡನು ಆರ್ಮಿನಿಯನ್ ಪಂಥದವನು . ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಚರ್ಚ್‌ಗೆಂಬ ಪದ್ಧತಿಗೂ ಅದಕ್ಕೂ ವಿಶೇಷ ಭೇದಗಳಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು . ದೊರೆಯೂ ಅದೇಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದನು . ಇಬ್ಬು ಲಾಡನ ಪ್ರಯತ್ನ ರಿಗೂ ತಮ್ಮ ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಅತಿಯಾದ ನಿಷ್ಠೆಯಿತ್ತು . ರಾಜನ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಧಿಕಾರವೊಂದಂಶ, ಆಚಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರೀತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಿರತಕ್ಕದ್ದು ಎರಡನೆಯಂಶವೆಂದು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಬಹುದು . ಲಾಡನು ಸದುದ್ದೇಶವುಳ್ಳವನೇ ; ಹಗಲಿರುಳೂ ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ಕೆಲಸ

ಮಾಡತಕ್ಕ ವನು. ಆದರೆ ಆತನಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಖತನ ತುಂಬಿತ್ತು. ಇತರ ಪಂಥದವರಲ್ಲಿ ತುಂಬಾವ್ಯೇಷವಿತ್ತು. ಅಧಿಕಾರವಹಿಸಿದಕೂಡಲೆ ಆತನು ಪಾದ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀತಿಭ್ರಷ್ಟತೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಚರ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಕ್ರಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಸೋಮಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಪಾದ್ರಿಗಳನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ಚರ್ಚುಗಳ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಆಡಂಬರದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಬಲವಂತಗೊಳಿಸಿದನು. ಬಲಾತ್ಕಾರದ ನೀತಿನಿಷ್ಠೆಯು ಭೋಗಾಸಕ್ತರಿಗೆ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ; ಭಾನುವಾರದ ದಿನ ವಿನೋದಗಳಿಗಾಸ್ಪದಕೊಟ್ಟು ದಲ್ಲವೆ ಬಹಿರಾಚಾರಗಳನ್ನು ಬಲವಂತಗೊಳಿಸಿದುದು ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಪಂಥದವರಿಗೆ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಉಪಾಯವಾಗಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಜನರಾಡಿಕೊಂಡರು. ತನಗೆದುರುಬಿದ್ದವರನ್ನು ಆಡಗಿಸಲು ಲಾಡನು ಹೈಕಮಿಷನರೀಟಿಂಗನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ವಿರೋಧಿಗಳಿಗೆ ಕ್ರೂರ ದಂಡನೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರೇ ಪ್ರಬಲ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರ ದಂಡನೆ ವಿರೋಧಿಗಳು. ಪ್ರಿನ್ (Prynne) ಎಂಬಾತನು 1634ರಲ್ಲಿ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಪುಸ್ತಕಬರೆದುದಕ್ಕೆ ಕ್ರೂರಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ನುಭವಿಸಿದನು. 1637ರಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಆತನು ಲಾಡನ ಆಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಇತರರ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದನು. ತನ್ನ ರೀತಿಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದ ವಿರೋಧಿಗಳ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಕುಯ್ಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಲಾಡನ ಮತನಿಷ್ಠೆಯು ರಾಕ್ಷಸನಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಆತನಿಂದ ಶಿಕ್ಷೆಹೊಂದಿದವರು ಜನರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗುವಂತಾಯಿತು. ಟ್ಯೂಡರ್ ಮೇರಿರಾಣಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ದೇಹಬಲಿಪ್ರಾಣಬಲಿಗಳು ನಡೆದಂತೆ ನಡೆಯಿತು. ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇತರರೂ ರಾಜವಿರೋಧಿಗಳಾಗುವಂತಾಯಿತು.

ಎಷ್ಟು ಜಾಣತನವನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿದಾಗ್ಯೂ ರಾಜನಿಗೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಹಣವೊದಗದಾಯಿತು. 1634ರಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಹಳೆಯಬಾಚೊಂದನ್ನು ಎತ್ತಿದನು. ಯುದ್ಧಕಾಲವೊದಗಿದ್ದಾಗ ಹಿಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೀರಪಟ್ಟಣಗಳ ಜನರು ಹಡಗಿನ ಹಣ (Ship Money) ವೆಂಬುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. 1634ರಲ್ಲಿ ಇತರದೇಶಗಳೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧವಾಗಲಿ ದೇಶವನ್ನು ಶತ್ರುಗಳಾಕ್ರಮಿಸುವ ಸಂದರ್ಭವಾಗಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದಾಗ್ಯೂ ದೊರೆಯು ಹಡಗಿನಹಣಕೊಡಬೇಕೆಂದು ತೀರಪಟ್ಟಣಗಳ ಜನರಿಗೂ ಒಳನಾಡಿನ ಜನರಿಗೂ ಆಜ್ಞೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಬಹುಭಾಗದವರು ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. 1636ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದುಬಾರಿ ಹಡಗಿನಹಣದವಸೂಲಿಯ ಹುಕುಂ ಹೊರಟಿತು. ಅದು ಅನ್ಯಾಯವೆಂದು ವಿರೋಧಿಸಲು ಕೆಲವರು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಜಾನ್ ಹ್ಯಾಂಪ್ಟನ್ (John Hampden) ಎಂಬ ಜಮೀನ್ದಾರನು ತಾನು ತೆರಬೇಕಾದದ್ದು £ 20ಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ನಿಂತನು. 1637ರಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯಿತು.

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದ ತೆರಿಗೆಯು ಅಕ್ರಮವೆಂದು ಹ್ಯಾಂಪ್ಟೆನ್ ಪಕ್ಷದ ವಾದ. ಆ ವಾದದವಿವರವು ಊರೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿತು. ಹ್ಯಾಂಪ್ಟೆನ್ ಮೊಖದ್ದಮೆ ವಾದಪ್ರತಿನಾದಗಳು ಮುಗಿದು ತೀರ್ಮಾನಕೊಡುವ ಸಮಯ ಬಂದಾಗ ಇದ್ದ ಹನ್ನೆ ರಡುಜಡ್ಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಏಳುಮಂದಿ ರಾಜನಿಗನು ಕೂಲರಾದರು. ಹ್ಯಾಂಪ್ಟೆನ್ಗೆ ಸೆರೆಯಾಯಿತು. ಇಪ್ಪತ್ತು ಪೌಂಡುಗಳಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂರು ಪೌಂಡುಗಳನ್ನಾ ದರೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದ ಹ್ಯಾಂಪ್ಟೆನ್ ನ್ಯಾಯಪರೀಕ್ಷೆಯಾಗಲೆಂದು ತಾನೇನಿಂತು ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನನುಭವಿಸಿದನು. ಹ್ಯಾಂಪ್ಟೆನ್ಗೆ ನಂತೆಯೇ ಇತರರೂ ಹಟಹಿಡಿದು ಸೆರೆಮನೆಸೇರಿದರು. ಶೀಲವಂತರೂ ಗೌರವಸ್ಥರೂ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಜನರು ಹಾಹಾಕಾರಪಟ್ಟು ರಾಜವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸಲು ತೊಡಗಿದರು. ರಾಜನಲ್ಲಿ ಜನರಿಗಿದ್ದ ಭಕ್ತಿಯು ಮಾಯವಾಗಲಾರಂಭವಾಯಿತು.

ಆ ವೇಳೆಗೆ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರಬಲವಿರೋಧವೆದ್ದಿತು. ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ಜನರು ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯಂಪಂಥದವರಷ್ಟೆ. ಆ ಪಂಥದವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಷ್ಠಳಕ್ಕೂ ಜಿಲ್ಲೆಗೂ ದೇಶಕ್ಕೂ ಪಾದ್ರಿಗಳೂಹಿರಿಯರೂ ಸೇರಿದಸಭೆಗಳೇ ಸರ್ವಯಾಜಮಾನ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದವು. ಆ ಹಿರಿಯರಆಡಳಿತವೇ ಮುಖ್ಯಲಕ್ಷಣವಾದುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯಂ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಹಿರೇಜೀಮ್ನಿಗೆ ಇದು ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಬಿಷಪ್ಪರನ್ನು ನಿಯೋಗಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಉಪಾಯವಾಗಿ ಪರ್ತ್ (Perth) ಪಟ್ಟಣದಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಐದಂಶಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದನು. ಮೊದಲೇ ಒರಟರೆನ್ನಿಸಿದವರು ಸ್ಕಾಟರು. ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯಂಮತವಾದರೋ ಉಗ್ರವಾದುದು. ಆಮೆನ್ (Amen) ಹೇಳುವುದು, ಮೊಣಕಾಲೂರುವುದು, ಪಾದ್ರಿಗಳು ಬಿಳಿಮಡಿಯಂಗಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದು, ಪವಿತ್ರವೆನಿಸಿದ ಭಾನುವಾರ ವಿನೋದಗೊಳ್ಳುವುದು ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳು ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯಂನಿಗೆ ಅಸಹ್ಯ. ರೋಮುಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯಂನು ಅದ್ವಿತೀಯರಾದವರು. ಅಂತಹಜನರಮಧ್ಯೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ದೊರೆಯು ತನ್ನ ಸೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಹಣದ ತೊಂದರೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಮಂತರು ಹಿಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದ ಅಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡತಕ್ಕದ್ದೆನ್ನಲು ಆ ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗದವರಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. 1633ರಲ್ಲಿ ದೊರೆಯು ಲಾಡನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೊರಟನು. ಅಲ್ಲಿ ಲಾಡನು ಒಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನಾಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಬಿಷಪ್ಪರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಪಯೋಗಿಸುವಂತೆ ಆಜ್ಞೆಸಾರಿದನು. ಪಾದ್ರಿಗಳು ಮಡಿಯಂಗಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದನು. ಇದು ಹೆಡ್ಡತನವಾಯಿತು.

ಬಿಷಪ್‌ರನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆ ಬಾಕರೆಂದು ಗೇಲಿಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸ್ಕಾಟ್‌ಜನರು ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಿಯಾರೇ! ಎದಿನ್ನರೊ ನಗರದ ಒಂದು ಜನರ ವಿರೋಧ ಚರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆನಡೆದಾಗ ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಯಾರೋ 'ಆರ್ಮೆ' ಹೇಳಿದರೆ ತನ್ನ ಬೈಬಲನ್ನು ಆತನ ಮುಖಕ್ಕೆ ಬೀರಿದಳು; ಪುಸ್ತಕಪ್ರಾರ್ಥನೆನಡೆಸಿದ ಸಾದ್ರಿಮೇಲೆ ಒಂದು ಮಣೆಯನ್ನೆ ಸೆದುವಿಟ್ಟಳು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಜನರಿಗೆ ಉದ್ರೇಕವಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ಮತವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಶ್ರೀಮಂತರು, ಸಾದ್ರಿಗಳು, ಸಾಮಾನ್ಯರು ಎಲ್ಲರೂಸೇರಿ 1638ರಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಲೀಗ್ ಮತ್ತು ಕವೆಂಟ್ (National League and Covenant) ಎಂಬ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ತಾಳಿದರು. ದೇಶದಜನರು ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿ ದಂಗೆಯೇಳುವಂತಿತ್ತು. ಆಗ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ದೊರೆ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ಬರುವವನಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ ಎಲ್ಲವೂ ಜನರಲ್ ಅಸೆಂಬ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗಲೆಂದನು. ಅದು ಒಟ್ಟು ದೇಶದ ಹಿರಿಯರಸಭೆ. ಸ್ಕಾಟ್‌ಜನರು ಬೇಗಬೇಗನೆ ಆ ಸಭೆಸೇರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಪುಸ್ತಕ, ಪರ್ತಿನಐದಂಶಗಳು, ಬಿಷಪ್‌ರಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಮೂರನ್ನೂ ವಜಾಮಾಡಿ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಬಿಷಪ್‌ರಾಗಿದ್ದ ಕೆಲವರಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರವನ್ನೂ ಹಾಕಿಬಿಟ್ಟರು.

ಇನ್ನು ಯುದ್ಧವೊಂದೇ ಕರ್ತವ್ಯವಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ನೊದಲನೆ ಬಿಷಪ್‌ರ ಯುದ್ಧ (First Bishops' War) ವೆಂದು ಹೆಸರು. ಬಿಷಪ್‌ರಿತಕ್ಕುದೆಂದು ರಾಜಪಕ್ಷ; ಇರಬಾರದೆಂದು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ. ಇದ್ದ ಸೈನ್ಯವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ದೊರೆ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿಗೆ ನಡೆದನು. ಆದರೆ ಸ್ಕಾಟರು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಯುದ್ಧ 1639 ತುಂಬಿ ಸೈನ್ಯಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವರೆದುರಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಲಾರದೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವನಂತೆ ನಟಿಸಿ ವಿಲಂಬದಆಟವನ್ನು ಹೂಡಿ ಮತ್ತೊಂದು ಸಭೆ ಸೇರಲೆಂದನು. ಆ ಸಭೆಯು ನಾಗಾಲೋಟದಿಂದ ನಡೆದು ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್‌ಮತರಕ್ಷಣೆಯ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಬಲಗೊಳಿಸಿತು. ಆಗ ದೊರೆಯು ಭಾರಿಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ತನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ವೆಂಟ್ಸ್‌ರ್ತನನ್ನು ಐರ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಆತುರವಾಗಿ ಕರೆಸಿಕೊಂಡನು.

ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜನಿಗೆ ವಿರೋಧವೇ ಆಗಿಹೋಯಿತು. ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ನಿತ್ಯವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಹಣ ಒದಗುವುದೇ ಅತಿ ಕಷ್ಟವಾಗಿದ್ದಾಗ ಸ್ಕಾಟರೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧನಡೆಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಬೇರೆಸಾಧನವೇ ಇಲ್ಲದಿರಲು ವೆಂಟ್ಸ್‌ರ್ತನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭೆಸೇರಿಸುವಂತೆ ಸಲಹೆ ಕೊಟ್ಟನು. 1640ರಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸೇರಲೆಂಬ ಹುಕುಂ ಹೊರಡಿಸಿದನು. ಷಾರ್ಟ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ (Short Parliament) ಎಂಬ ಸಭೆ ಸೇರಿತು. ಉಪಾಯವಾಗಿ

ಹಣವನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಸೆ ರಾಜನಿಗೆ. ಆದರೆ ಸೇರಿದ ಸಭಿಕರು ಸ್ಕಾಟ
ರೊಡನೆ ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿ ರಾಜನು
ಜಾರ್ ಪಿಂ ನಡೆಸಿದ್ದ ಅಕ್ರಮಗಳ ವಿವರವಿಚಾರಗಳನ್ನೆತ್ತಿದರು. ಪಿಂ
ಎಂಬ ಸಭಿಕನಿದ್ದು ಎರಡುಗಂಟಿಕಾಲದ ಉದ್ದಾ ರದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿ
ತದ ಅಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನೇಶದಿಂದ ಖಂಡಿಸಿದನು. ಹಣಕೊಡಿಸುವಹಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು
ತಿಳಿದಕೂಡಲೆ ರಾಜನು ಸಭೆಯನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿ ಸ್ಕಾಟರೊಡನೆ ಯುದ್ಧನಡೆ
ಸಲು ಹೊರಟನು. ಸ್ಕಾಟ್‌ಜನರು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಕೂಡಿ ಸೈನ್ಯಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಎರ
ಡನೆ ಬಿಷಪ್ಪರ ಯುದ್ಧವೆನ್ನುವುದು ಮೊದಲಾಗಿ ಬೇಗನೆ ಮುಗಿದೂಹೋಯಿತು.
ಸ್ಕಾಟ್‌ಸೈನಿಕರು ರಾಜಸೈನ್ಯವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ಮೇರೆದಾಟಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಮುತ್ತಿ
ದರು. ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲದೆ ರಾಜನು ಕರಾರಿಗೊಪ್ಪಿ (Treaty of Ripon) ಜಗಳವೆಲ್ಲ
ತೀರ್ಮಾನವಾಗುವವರೆಗೆ ಸ್ಕಾಟ್‌ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ದಿನವಹಿ ಭತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ £ 850ಗಳನ್ನು ಕೊಡ
ಲೊಪ್ಪಿದನು. ಆಗ ಮಾಡತಕ್ಕುದೇನೆಂದು ರಾಜನು ಶ್ರೀಮಂತ
ರಾಜನ ದುರವಸ್ಥೆ ರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಕೇಳಿದರೆ ಅವರು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭೆ ನೆರೆಯು
ಲೆಂದರು. ಪುನಃ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆಸಬೇ
ಕಾಗಿಬಂತು. ಆ ಸಭೆಯ ನಿಶ್ಚಯತೀರ್ಮಾನಗಳಿಗೆ ರಾಜನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾ
ಗಿಯೂಬಂತು. ಅತ್ತ 1641ರಲ್ಲಿ ಸ್ಕಾಟರು ಇಷ್ಟಪಟ್ಟಂತೆಯೇ ಆಗಲೆಂದು ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿ
ನಲ್ಲಿ ಸೋಲನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲೂಬೇಕಾಯಿತು.

1640ರಲ್ಲಿ ನವೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಲಾಂಗ್‌ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ (Long Parliament)
ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸಭೆಸೇರಿತು. ಬಂದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ
ಪ್ರಸಿದ್ಧಸಭೆ ಪಿಂ, ಹ್ಯಾಂಪ್ಟೆಲ್, ಆಲಿವರ್ ಕ್ರಾಂವೆಲ್ (Oliver Cromwell)
ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಹೈಡ್ (Edward Hyde), ಲಾರ್ಡ್ ಫಾಲ್ಕೆಂಡ್
(Lord Falkland) ಮುಂತಾದವರಿದ್ದರು. ಸೇರಿದಕೂಡಲೆ ಪ್ರಿನ್ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ
ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಿದರು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭೆಸೇರಿದ ಆಡಳಿತವು ಪುನಃ ನಡೆಯದಿರು
ವಂತೆ ಟ್ರಿಯನಿಯಲ್ ಆಕ್ಟ್ (Triennial Act) ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡಿದರು.
ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭೆ ಸೇರದೆ ಮೂರುವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಕಳೆಯಬಾರ
ದೆಂಬುದು ಅದರ ಉದ್ದೇಶ. ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಸ್ಟ್ರಾಫರ್ಡ್‌ನನ್ನೂ ಆರ್ಚ್
ಬಿಷಪ್ ಲಾಡನನ್ನೂ ರಾಜದ್ರೋಹದ ಆಪಾದನೆಯಮೇಲೆ ಇಂಪೀಚ್ ಮಾಡುವ
ಯೋಚನೆ ನಡೆಸಿದರು. ಲಾಡನನ್ನು* ಸೆರೆಹಿಡಿಸಿ ಇಂಪೀಚ್‌ಮೆಂಟ್‌ಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದರು.
ವೆಂಟ್ಸ್‌ಟನ್‌ನಮೇಲೆ ಅಂತಹ ಆಪಾದನೆಹೊರಿಸಿ ಸಾಧಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರಲು

* ಇಂಪೀಚ್‌ಮೆಂಟ್‌ಗೆ ಗುರಿಯಾದ ಲಾಡನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಕಡೆಗೆ ಶಿರಚ್ಛೇದನವನ್ನು
ಅನುಭವಿಸಿದನು.

ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭಿಕರು ಆತನಮೇಲೆ **ಅಟೈಂಡರ್ ಬಿಲ್** (Bill of Attainder) ಎಂಬ ವಿಧಾನವನ್ನು ಹೂಡಿದರು. ಇಂಪೀಚ್‌ಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ್ಸ್ ಸಭೆಯ ನ್ಯಾಯಾಧಿಪತಿಗಳ ಮುಂದೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯಬೇಕು; ಅಟೈಂಡರ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ವಿಳಂಬಕ್ಕವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ, ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಆಸ್ಪದವೇ ಇಲ್ಲ. ಫಲಾನಾ ಮನು

ಮಂತ್ರಿಗಳ ದಂಡನೆ ಷ್ಯನು ತಪ್ಪಿತಸ್ಥನಾದುದರಿಂದ ದಂಡನೆಗರ್ಹನೆಂದು ಸಭಿಕರಲ್ಲಿ ಬಹುಸಪ್ಪದವರೊಪ್ಪಿದರೆ ಆದಹಾಗೆಯೇ. ಸ್ವಾಫರ್ಡನನ್ನು

ಇಂಪೀಚ್‌ಮಾಡುವ ಸುದ್ದಿ ಹರಡಿದಾಗ ರಾಜನ ಇಷ್ಟಮಿತ್ರರು ಅಂಜಲಿಲ್ಲ; ಹೇಗಾದರೂ ವಿಚಾರಣೆಯಾಗುವುದೆಂಬ ಧೈರ್ಯಕ್ಕವಕಾಶವಿತ್ತು. ಅಟೈಂಡರ್ ಬಿಲ್ಲೆಂದರೆ ಆ ಧೈರ್ಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಆ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ರಾಜನೊಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದಿರುವುದೊಂದೇ ಅಡ್ಡಿ. ರಾಜನು ತನ್ನ ಆಪ್ತಮಂತ್ರಿಗೆ “ನಿನ್ನ ತಲೆಗೂದಲೊಂದನ್ನಾದರೂ ಸಭಿಕರು ಮುಟ್ಟಿದಂತೆ ನಾನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು” ಎಂದು ವಾಗ್ಧಾನಮಾಡಿದ್ದನು. ಮಸೂದೆಯು ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದು ಶ್ರೀಮಂತಸಭೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿ ರಾಜಸಮುಖಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಆಗ ಅರಮನೆಸುತ್ತಲೂ ಜನರು

ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಸೇರಿ ಗಲಾಟೆಗೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ರಾಣಿಯ

ರಾಜನ ವಚನಭಂಗ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಅಪಾಯವುಂಟಾದೀತೆಂದು ಭಯತೋರಿ ಚಾರ್ಲ್ಸ್

ಆ ಮಸೂದೆಗೊಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. 1641ರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಫರ್ಡನನ್ನು ಶಿರಚ್ಛೇದನಮಾಡಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಆತನು “ರಾಜಪುರುಷರನ್ನು ನಂಬುವುದು ಎಂದಿಗಾದರೂ ತಪ್ಪು” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ತಲೆಕೊಟ್ಟನು. ಸ್ವಾಫರ್ಡನನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟದ್ದು ರಾಜನ ತಪ್ಪೆನಿಸಿತು.

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರು ಆಡಳಿತವನ್ನು ಕ್ರಮಗೊಳಿಸಿ ಸಭೆಯಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲು ಕೃತಸಂಕಲ್ಪರಾಗಿಬಂದಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಸಭೆ ಹಿಂದಿನಸಭೆಗಳಂತೆ ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕೊಳಗಾಗದಂತೆ ಸಭಿಕರು ಒಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿ ರಾಜನಿಂದ ತಥಾಸ್ತು ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡರು. ಏನೆಂದರೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ವಿನಾ ತಮ್ಮ ಸಭೆಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗತಕ್ಕುದಲ್ಲವೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯ. ತನಗಿಷ್ಟಬಂದಾಗ ಸಭೆಯನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸುವ ಆಸ್ಪದ ರಾಜನಿಗಿಲ್ಲದಾಯಿತು.

ಅಕ್ರಮದ ನಿಷೇಧ ತಮ್ಮ ಭದ್ರತೆಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದಬಳಿಕ ಸಭಿಕರು ಸ್ಪಾರ್ ಚೇಂಬರ್, ಹೈಕಮಿಷನ್ ಮುಂತಾದ ವಿಶಿಷ್ಟನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ವಜಾಮಾಡಿದರು; ಹಡಗಿನಹಣದವಸೂಲಿಯಲ್ಲಿ ಹ್ಯಾಂಪ್ಟನ್ ವಿಚಾರಣೆಯ ತೀರ್ಪನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದರು; ನೈಟ್ರುಡ್ ನಿರ್ಬಂಧ, ಏರುಸುಂಕ, ಅರಣ್ಯದಂಡ, ಸರ್ವಮಾನ್ಯತನ್ನದು ಮುಂತಾದ ವಿಧಾನಗಳು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ವಿಧಿವಿರುದ್ಧವೆಂದೂ ಅಕ್ರಮವೆಂದೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ

ತಿದ್ದು ಪಡಿಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವಾಗ ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಏಕವಾಕ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಸಭಿಕರ ಐಕಮತ್ಯವು ದೃಢವಾಗಿತ್ತು. ಆಡಳಿತದ ವಿಚಾರ ಮುಗಿದಮೇಲೆ ಸಭಿಕರು ಮತ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಗಮನಕೊಟ್ಟರು. ಪ್ಯೂರಿಟಿಕ್ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳು ಬಿಷಪ್ಪರನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರೂಟ್ ಅಂಡ್ ಬ್ರಾಂಚ್ ಬಿಲ್ (Root and Branch Bill) ಎಂಬ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಚರ್ಚೆಗೊಡ್ಡಿದರು. ಆಗ ಸಭಿಕರ ಐಕಮತ್ಯ ಕೆಟ್ಟಿತು. ಆಂಗ್ಲಿಕ್ ಮತಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದ ಸಭಿಕರು ಆ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು.

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನ್ನು ಕರೆಸಿದಬಳಿಕ ದೊರೆಯು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟನು; ಸಭಿಯವರು ಮಾಡಿದನಿರ್ಣಯಗಳಿಗೆಗೊಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅದು ವರೆಗೂ ನಡೆದಿದ್ದ ಅಕ್ರಮಗಳು ಮುಂದೆನಡೆಯದಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ನಿಯಮನಿಬಂಧನೆಗಳ ರಚನೆಯಾಯಿತು; ಅವುಗಳನ್ನೂ ದೊರೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಭಿಕರಲ್ಲಿ ಒಂದುಪಂಗಡದವರಿಗೆ ತುಷ್ಟಿಯಾಗಿತ್ತು. ಪ್ಯೂರಿಟಿನ್

ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಒಡಕು ಮತದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದ ಸಭಿಕರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪ್ಯೂರಿಟಿನ್ ರ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭಿಕರಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲಿಕ್ ನ ಪಂಗಡದವರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಶ್ರೀಮಂತಸಭಿಯವರೂ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ತೋರಿದ ಒಡಕು ರಾಜನಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಕಂಡಿತು. ಎಲಿಸಬೆತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಚರ್ಚುಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡುವುದಾಗಿ ರಾಜನು ನಾಗ್ವಾನಮಾಡಿ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನೂ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭಿಕರನ್ನೇಕರನ್ನೂ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಒಲಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅತ್ತ ಸ್ಕಾಟಲೆಂಡನೆ ಜಗಳವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜಭಕ್ತಿಯು ಊರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟನು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಲಾಂಗ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯ ಕಲಾಪದಲ್ಲಿ ರಾಜಪಕ್ಷವೊಂದುಕಡೆ ಪ್ಯೂರಿಟಿನ್ ಪಕ್ಷವೊಂದುಕಡೆ ರೂಪಗೊಳ್ಳಲು ಮೊದಲಾಯಿತು.

ಸಭಿಕರಲ್ಲಿ ಒಡಕುತೋರಿದುದನ್ನು ಕಂಡು ಸಿಂ ಮುಂತಾದನಾಯಕರು ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾದರು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದಂಗೆಯೆದ್ದಿತು. ತಮಗಿಷ್ಟವಾದ ಮತವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಾನಾಬಾಧೆಗಳನ್ನು ಪಡುತ್ತಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ಕಾಲದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಭೂಮಿಕಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಐರಿಷರು ತಮ್ಮ ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು 1641 ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಕೂಡಿ ದಂಗೆಯೆಬ್ಬಿ ಐಕ್ಯತಾಪ್ರಯತ್ನ ಸಿದ್ಧರು. ತಮ್ಮ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಪ್ರಾಟಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಲಿಯಿಟ್ಟರು. ಈ ದಂಗೆಯನ್ನೆಡಗಿಸಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸಿಂ ಮುಂತಾದವರು ಗ್ರಾಂಡ್ ರೆಮಾನ್ಸ್ಟ್ರೆನ್ಸ್ (Grand Remonstrance) ಎಂಬ ಭಾರಿ ಅಕ್ರಮಪತ್ರವನ್ನು ಸಭಿಯ ಮುಂದೊಡ್ಡಿದರು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿಯೂ ಮತದ ಏರ್ಪಾಟು

ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದಿನಿಂದನಡೆದಿದ್ದ ಅಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿಮಾಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲು ರಾಜನು ತನ್ನ ಮತಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಒಂದಾನೊಂದು ಪಾದ್ರಿಗಳಸಭೆ ಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದು ಆ ಪತ್ರದ ಮುಖ್ಯಾಂಶ. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಚರ್ಚೆಯಾಗಿ ಹನ್ನೊಂದು ವೋಟುಗಳ ಅಧಿಕೃತವಾದನಾತ್ರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಯಿತು. ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರ ಕಡಿಮೆ ಸಂಖ್ಯೆಯಸಭಿಕರು ಅದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿಯೇ ವೋಟುಕೊಟ್ಟರು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೊರೆ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಉಪಾಯವನ್ನೂ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದು ದುಡುಕುತನಕ್ಕೆಡೆಗೊಡದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಅನಾಡುತನಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ರಾಜನು ಸ್ಥಿರನಿಶ್ಚಯಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಇದ್ದು ಕೆಲವು ಸಣ್ಣ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ದುಡುಕಿದನು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರನ್ನು ರಾಜನು ವಿಚಾರಣೆಗೆಳೆಯುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ಇಲ್ಲವಾದರೂ ಈ ದೊರೆ ತನ್ನ ಕೋಪಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಬಬ್ಬಶ್ರೀಮಂತನನ್ನೂ ಐವರು ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭಿಕರನ್ನೂ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಆ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ದೊರೆಯು ತಾನೇ ಸಭಾವಂದಿರದಲ್ಲಿದ್ದು ಐವರು ಸಭಿಕರನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿಮಾಡಲು ಉದ್ಯಮಿಸಿದನು. ಪಿಂ, ಹ್ಯಾಂಪ್ಟೆ, ಹಾಲಿಸ್, ಹ್ಯಾಸೆಲಿಂಗ್, ಸ್ಟ್ರೋಡ್ಸ್ ಎಂಬ ಆ ಪಂಚಸಭಿಕರು ಧೀರರನ್ನಿಸಿ ಸಭಿಕರ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ಮೊದಲೇ ಸಮಾಚಾರತಿಳಿಯಿತು; ಐವರೂ ದೊರೆಬರುವ

ಮೊದಲೇ ಸಭೆಯಿಂದ ಹೊರಟುಹೋಗಿದ್ದರು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜನುಬಂದಾಗ ಅವರು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. “ಹಕ್ಕಿಗಳು ತಪ್ಪಿಸಿ ದಸ್ತಗಿರಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಕೊಂಡು ಹಾರಿಹೋಗಿವೆ”ಯೆನ್ನುತ್ತ ರಾಜನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟಾಗ ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರು “ಪ್ರಿವಿಲೆಜ್, ಪ್ರಿವಿಲೆಜ್” (Privilege) ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡರು. ರಾಜನಪ್ರವರ್ತನೆಯು ಅತ್ಯುದ್ಧಟಿತನವೆಂದೆನಿಸಿತು. ಸಭಿಕರನ್ನು ತಾನೇ ದಸ್ತಗಿರಿಮಾಡುವ ರಾಜನಿಗೆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟುತಿರಸ್ಕಾರಬುದ್ಧಿಯಿದೆಯೆಂದೆಲ್ಲರೂ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು. ರಾಜನಿರೋಧಿಗಳಿಗೆ ಬಲ ಬಂದಹಾಗಾಯಿತು.

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುವುದ್ದೇಶ ರಾಜನಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ದಸ್ತಗಿರಿಪ್ರಯತ್ನ ಭಗವಾದಕೂಡಲೆ ರಾಣಿಯು ಹಾಲಂಡಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದಳು. ಹೊರಗಿನಿಂದ ಸೈನ್ಯತರುವುದೇ ಉದ್ದೇಶ. ಆಗ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಸಭಿಕರು ಮಿಲಿಟಿಯ ಬಿಲ್ (Militia Bill) ಎಂಬ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿ ಸೈನ್ಯದ ಯಾಜಮಾನ್ಯ ಸಿದರು; ಅದರಂತೆ ಅಜ್ಜಿಗಳನ್ನೂ ಸಾರಿದರು. ದೇಶದ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರಿಂದಲೇ ನಿಯಮಿತರಾಗಿ ಸಭೆಗೆ ವಿಧೇಯರಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಅದರ ಸಾರಾಂಶ. ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಪಾರ್ಲಿ

ಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯವರು ಯಜಮಾನರೇವಿನಾ ರಾಜನಲ್ಲವೆಂಬಂತಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ರಾಜನೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೆ ರಾಜಪಕ್ಷದವರು, ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಪಕ್ಷದವರು ಎಂಬ ಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗಿಹೋಗಿದ್ದವು. 1642ರಲ್ಲಿ ಹಲ್ (Hull) ಎಂಬ ತೀರಪಟ್ಟಣದ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬಂದರಿನ ಬೀಗದಕ್ಕೆ ಗಳನ್ನು ರಾಜಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದುಬಿಟ್ಟನು. ರಾಜಪಕ್ಷದವರು ರೇಗಿಯುದ್ಧವೇ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದುಕೊಂಡರು. ರಾಜನು ಯಾರ್ಕ್ ಯುದ್ಧವೇ ಗತಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರಿಂದ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರದ ಸರ್ವನಷ್ಟವಾಗುವಂತಹ ಸೂಚನೆಗಳು ಬಂದವು. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಾಟಿಂಘಂ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ರಾಜಪಕ್ಷದವರು ತಮ್ಮಧ್ವಜವನ್ನೇರಿಸಿ ರಾಜಭಕ್ತರೆಲ್ಲರೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕಣಿಯಾಗತಕ್ಕುದೆಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ತಮ್ಮಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಎಸೆಕ್ಸ್ ಶ್ರೀಮಂತ(Earl of Essex)ನನ್ನು ದಳಪತಿಯೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ್ದರು. ಯುದ್ಧವೇ ಮುಂದಿನಗತಿಯಾಯಿತು.

ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಈ ಅಂತರ್ಯುದ್ಧ(Civil War)ಕ್ಕೆ ಮೂಲ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ. ರಾಜನಿಗೂ ಜನರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಭೆಗೂ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರ ಹೇಗೆ ವಿಭಾಗವಾಗಬೇಕೆನ್ನುವುದೊಂದುವಿಚಾರ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಹಟವನ್ನಾದರೂ ಹಿಡಿದು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸತಕ್ಕವರು. ರಾಜನಾದರೂ ತನಗೆ ದೈವದತ್ತಾಧಿಕಾರವಿದೆಯೆಂದು ನಂಬಿ ಜನರು ಮೂಲಕಾರಣ ತನಗೆ ವಿಧೇಯರಾಗಿರತಕ್ಕುದೆಂದು ಸಾಧಿಸತಕ್ಕವನು. ಧಾರ್ಮಿಕವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಾಗಲಿ ಇತರ ಐರೋಪ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಮತಾಂತರಸಹನವೆಂಬುದು ತೋರಲೇಇಲ್ಲ. ತಾವು ನಂಬಿದ ಮಾರ್ಗವು ಸತ್ಯವಾದರೆ ಇತರಮಾರ್ಗಗಳು ದುಷ್ಟವೆಂದೇ ಆ ಕಾಲದ ಸಿದ್ಧಾಂತ. ಇದರಿಂದ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರಿಗೂ ಲಾಡನಪಕ್ಷದವರಿಗೂ ಬದ್ಧವ್ಯೇಷವೇ ಸಹಜವೆನಿಸಿತ್ತು. ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರನ್ನು ಉಗ್ರರಾಕ್ಷಸರೆಂದು ಅಂಗ್ಲಿಕನ್ನರೂ ಅಂಗ್ಲಿಕನ್ನರನ್ನು ನೀತಿಭ್ರಷ್ಟರೆಂದು ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರೂ ಪರಸ್ಪರ ಜರೆದಾಡಿದರು. ರಾಜಪಕ್ಷದವರು ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರನ್ನು ಬೋಳುಬುರುಡೆ(Roundheads)ಯವರೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರು ಅಲಂಕಾರವನ್ನೊಲ್ಲದೆ ತಲೆಗೂದಲನ್ನು ಮೋಟಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಜಪಕ್ಷದವರು ಅಲಂಕಾರಪ್ರಿಯರಾಗಿ ರೀವಿಯಿಂದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಕವೆಲಿಯರ್ಸ್ (Cavaliers) ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷದವರು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಜಮೀನ್ ದಾರರೂ ದೈತಾಸಿಜನರೂ ರಾಜಪಕ್ಷದವರಾದರು; ಪಟ್ಟಣಗರು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪಶ್ಚಿಮೋತ್ತರವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುಜನರು ರಾಜ

ಪಕ್ಷದವರಾಗಿಯೂ ಪೂರ್ವದಕ್ಷಿಣಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಪಕ್ಷದವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೆನ್ನಬಹುದು. ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲಿ ರಾಜನನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡವರು ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿಯಾದರೂ ಕೆಲವರು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರಾದರು. ಕಾಮನ್ಸ್‌ಸಭಿಕರಲ್ಲಿ ಎಡ್ಜ್‌ಹಿಲ್‌ಡೆನಜತೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ರಾಜನನ್ನೇ ಸೇರಿದರು; ಆದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿ ಸಭಿಕರು ರಾಜನನ್ನೆರಗಿಗಳಾದರು.

ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ವಿಂಗಡವಾದ ಪಕ್ಷಪ್ರತಿಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರಿಗೆ ಲಂಡನ್ ನಗರವು ಮುಖ್ಯನೆಲೆಯಾಯಿತು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ರಾಜನು ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್‌ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಬಿಡಾರನಾಡಿಕೊಂಡನು. ಬಲಾಬಲಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತಿಲ್ಲ, ಅನುಭವವುಳ್ಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಲ್ಲ; ರಾಜನ ಸೈನ್ಯವು ತರ್ಬಿ ಯತ್ತಾಗಿ ಯುದ್ಧಾನುಭವವುಳ್ಳದು. ಆದರೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿ ಬಲಾಬಲಗಳು ನವರು ಹಣವನ್ನೊದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲವರು; ರಾಜನು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಹಣವನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದವನು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಯುದ್ಧದ ಮೊದಲಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಸೈನ್ಯದ ಕಡೆಗೇ ಜಯವೊಲಿಯುವಂತಿತ್ತು.

ರಾಜನ ಕಡೆ ಅನುಭವಸ್ಥರಾದ ದಳಪತಿಗಳಿದ್ದರು. ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ನ ಸೋದರಳಿಯ ರೂಪರ್ಟ್ (Rupert) ಎಂಬ ರಾಜಕುಮಾರನು ರಾಜತರನಾಯಕನಾಗಿ ಸಾಹಸಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಎಸೆಕ್ಸಿನ ಆಲ್ಫ್ ದಳಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಎಡ್ಜ್‌ಹಿಲ್ (Edgehill) ಬಳಿ ಎರಡು ಸೈನ್ಯಗಳೂ ಎದುರುಬದುರಾಗಿ ಕದನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದವು. ರೂಪರ್ಟ್ ತನ್ನೆದುರಿದ್ದ ಶತ್ರುದಳದ ಮೇಲೆ ರಭಸದಿಂದ ಬಿದ್ದು ಸೋಲಿಸಿ ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹತ್ತು ಮೈಲಿದೂರ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟನು. ಹಿಂತಿರುಗಿದಾಗ ಉಭಯಸೈನ್ಯಗಳೂ ಸಮಾನವಾಗಿಯೇ ಕಾದಾಡುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದವು. ರೂಪರ್ಟ್‌ನ ಆತುರದಿಂದ ಪೂರಿಯಾಗಿ ಜಯಲಾಭವಾಗದೆ ನಿಂತಿತು.

ಕದನಗಳು ರಾಜನು ಆ ತರುವಾಯ ಲಂಡನ್ನಿನ ಕಡೆ ಸೈನ್ಯಸಮೇತ ಹೊರಟನು. ಹೇಗಾದರೂ ಸುಗ್ಗಿ ಲಂಡನ್ನನ್ನು ಗೆದ್ದಿದ್ದರೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಮುಂದಿನ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮಧ್ಯನಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಸೈನ್ಯವೆದುರಾಗಿ ನಿಂತು ರಾಜನನ್ನು ತಡೆಯಿತು. ಲಂಡನ್‌ಪಟ್ಟಣವುಳಿಯಿತು. ರಾಜನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದನು. ಆಗ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಪಕ್ಷದವರು ಶಾಂತಿಸಂಧಾನವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಮತವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಸೈನ್ಯವಿಷಯದಲ್ಲೂ ತನ್ನ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಂಧಾನಪ್ರಯತ್ನ ಮುರಿದುಹೋಯಿತು.

ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಯುದ್ಧಗಳೂ ಮುತ್ತಿಗೆಗಳೂ ನಡೆದವು. ತೀರಪಟ್ಟಣಗಳು ಮಾತ್ರ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಕಡೆ ಭದ್ರವಾಗಿ ನಿಂತವು. ಒಳನಾಡಿನ ಪಟ್ಟಣಗಳು

ಆಕ್ರಮಣಪ್ರತ್ಯಾಕ್ರಮಣಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದವು. ರಾಜಪಕ್ಷದ ಸೈನ್ಯಗಳೇ ಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಲಿದ್ದವು. 1643ರಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ಗ್ರೋವ್ ಫೀಲ್ಡ್ ಹ್ಯಾಂಪ್ಶೈರ್ ಮರಣ (Chalgrove Field) ಎಂಬಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಲಡಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಹ್ಯಾಂಪ್ಡನ್ ಮಡಿದನು. ಐದಾರಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಕದನಗಳು ನಡೆದವು; ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಜಯತೋರಲಿಲ್ಲ. ಮುತ್ತಿಗೆಗೆ ಗುರಿಯಾದ ಪಟ್ಟಣಗಳವರು ಪರಸ್ಪರ ಸಹಾಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹಾಗೂಹೀಗೂ ರಾಜಸೈನ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಸ್ಪದ ಕೊಡದಿದ್ದವು. ಹಾಗಿರಲು 1643ರಲ್ಲಿ ನ್ಯೂಬೆರಿ (Newbury) ಬಳಿ ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳಿಗೂ ಕದನವಾಯಿತು. ರಾಜನು ಗೆದ್ದಿದ್ದರೆ ಲಂಡನ್‌ಮೇಲೆ ನುಗ್ಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಸ್ಥೈರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಾಡಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಫಾಕ್ಲಂಡ್ ಮರಣ ಗೆದ್ದರು. ರಾಜಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯನಾಗಿದ್ದ ಲಾರ್ಡ್ ಫಾಕ್ಲಂಡ್ ಪ್ರಾಣಕಳೆದುಕೊಂಡನು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರ ಸ್ಥೈರ್ಯ ಹೆಚ್ಚು ವಂತಾಯಿತು. ರಾಜನಕ್ಕೆಗೆ ಲಂಡನ್ ಸಿಕ್ಕುವ ಸಂಭವ ದೂರವಾಯಿತು.

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ಪಿಂ ಯುದ್ಧ ಪರಿಶ್ರಮವಿಲ್ಲದವನು. ರಾಜನ ದೋಷಗಳನ್ನು ಚರ್ಚೆಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ದಕ್ಷನಾದವನು. 1643ನೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಪಕ್ಷವು ದುರ್ಬಲವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಪಿಂ ಒಂದು ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್ನರುಕೂಡ ರಾಜವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿ ಸಂಧಾನ ಗಿದ್ದರಷ್ಟೆ. ಅವರ ಸಹಾಯವೊದಗುವಂತೆ ಪಿಂ ಸಂಧಾನ ನಡೆಸಿದನು. ಒಪ್ಪಂದವೂ ನಡೆಯಿತು. ಸ್ಕಾಟ್‌ಜನರು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಸೈನ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ರಾಜ ಪಕ್ಷದಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಲು ಒಪ್ಪಿದರು. ಈ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್‌ಮತವನ್ನೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಸ್ಕಾಟ್‌ರು ಷರತ್ತನ್ನು ಒಡ್ಡಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಪಿಂ ಒಪ್ಪಿದನು. ಈ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರೂ ಸ್ಕಾಟ್‌ರೂ ಸತ್ಯಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ನಡೆಸಿದಕಾರಣ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಲಿಂ ಲೀಗ್ ಮತ್ತು ಕವೆಂಟ್ (Solemn League and Covenant) ಎಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ಈ ಸಂಧಾನದಿಂದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆ ಸಹಾಯವೊದಗಬಹುದಾಯಿತು. ಆದರೆ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಪಿಂ ಅದೇವರ್ಷ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಕಣ್ಣುಹೋದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು.

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ಯೂರಿಟನ್‌ಸಂಘದವರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್ನರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಡಿಸೆಂಡೆಂಟ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸಂಘದವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವರಲ್ಲಿ 1643ರ

ವೇಳೆಗೆ ಅಲಿವರ್ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ (Oliver Cromwell) ಎಂಬ ಇಂಡಿಪೆಂಡೆಂಟ್ ಶಾಖೆ ಯಾತನು ಪ್ರಬಲನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ಲಾಂಗ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಸಭಿಕ ರೆಲ್ಲೊಬ್ಬ. ರಾಜಪಕ್ಷವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಾಮಿ ಇಂಡಿಪೆಂಡೆಂಟ್ ಶಾಖೆ ಯಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಆತನು ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಾಗಲಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಾಗಲಿ ಚತುರನೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆತನ ಬುದ್ಧಿ ಚಾತುರ್ಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದಿನೇದಿನೇ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತೋರಿಕೊಂಡವು. ಆತನು ತನ್ನಂತೆಯೇ ಇಂಡಿಪೆಂಡೆಂಟ್ ಮತವನ್ನನುಸರಿಸಿ ರಾಜನನ್ನು ಅಂತಃಕರಣ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಾಯಕರನ್ನೂ ಸೈನಿಕರನ್ನೂ ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿಸಿ ಒಂದು ರಾವುತಪಡೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. 1644ರವೇಳೆಗೆ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ಲನ ಪಡೆಯು ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು.

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಿರಸಹಾಯವೊದಗಿದಂತೆ ರಾಜಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಐರಿಷರ ಸಹಾಯವೊದಗಿತ್ತು. ಐರಿಷರು ದಂಗೆಯೆದ್ದಿದ್ದರಷ್ಟೆ. ರಾಜನು ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸಂಧಾನನಡೆಸಿ ಅವರ ದಂಗೆಯನ್ನು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡನು. ರೋಮ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಾದ ಐರಿಷರು ಕೆಲವರು ರಾಜಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಲಗೊಂಡ ಉಭಯಪಕ್ಷಗಳೂ 1644ರಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಸ್ಪ್ ಮೂರ್ (Marston Moor) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಎದುರುಬದುರಾದವು. ಪ್ರಬಲವಾದ ಕದನ ನಡೆಯಿತು. ಐರನ್ ಸೈಡ್ಸ್ (Ironsides) ಎಂದು

ಹೆಸರುಪಡೆದ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ಲನ ಅಶ್ವಾರೋಹಿಗಳು ಶೌರ್ಯದಿಂದ ರಾಜನ ಪರಾಜಯ ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿನಂತು ರಭಸದ ರೂಪರ್ಟನನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿದರು. ಸಮರ್ಥ ದಳಪತಿಯಾದ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ ತನ್ನೆದುರಿಗಿದ್ದ ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಯ ಇತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ರಾವುತರನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಿ ರಾಜಪಕ್ಷದವರನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿದನು. ರಾಜನಿಗೆ ಭಾರಿ ನಷ್ಟವಾಯಿತು.

ಮಾರ್ಸ್ಪ್ ಮೂರ್ ಕದನದ ತರುವಾಯ ನ್ಯೂಬೆರಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸಣ್ಣ ಕದನ ನಡೆಯಿತು. ಯಾವಪಕ್ಷದವರಿಗೂ ಜಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ಲನ ಸೈನಿಕರು ಅಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷದವರು ಗೆಲ್ಲಲಾರದೆ ಹೋದುದನ್ನು ಕಂಡು ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್, ಫೇರ್ಫಾಕ್ಸ್ (Fairfax), ಇರಿಟನ್ (Ireton) ಮುಂತಾದವರು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಪಕ್ಷದ ಸೈನ್ಯ ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದರು. ಸಭಿಕರಾದವರು ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿರುವುದೂ ದಳಪತಿಗಳೆನಿಸಿರುವುದೂ ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿತು. ಯುದ್ಧಪಾಂಡಿತ್ಯವುಳ್ಳವರು ದಳಪತಿಗಳಾಗಬೇಕೇನಿವನಾ ವಾದಚತುರರು ದಳಪತಿ

ಗಲಾಗಲಾರರೆಂದೂ ಒಂದುಕಡೆ ಸಭಿಕನಾಗಿಯೂ ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಎರಡು ಕೆಲಸಗಳೂ ಹಾಳಾಗಬಹುದೆಂದೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸೆಲ್ಫ್‌ಡೆನೈಯಿಂಗ್ ಆರ್ಡಿನೆನ್ಸ್ (Self-denying Ordinance) ಅಥವಾ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗನಿಬಂಧನೆಯೆಂಬುದು ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗಿ ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ಫೇರ್ಫಾಕ್ಸ್ ಮತ್ತು ಕ್ರಾಂವೆಲ್ ಇಬ್ಬರುಮಾತ್ರ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಇರಬಹುದೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿದರು. ಈ ನಿಬಂಧನೆಯಾದಕೂಡಲೆ ಕ್ರಾಂವೆಲ್ ಮುಂತಾದವರು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಬಲವಂತಗೊಳಿಸಿ ಅಶಿಕ್ಷಿತಸೈನಿಕರನ್ನೂ ಅಪ್ರಯೋಜಕರನ್ನೂ ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ಹೊಸಮಾದರಿಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಸನ್ನದ್ಧವಾದುದು ನ್ಯೂ ಮಾಡೆಲ್ ಆರ್ಮಿ (New Model Army)ಯೆಂಬ ಹೆಸರು ಪಡೆಯಿತು.

ಈ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ಗೆಲುವನ್ನು ವಡೆಯಲು ರಾಜನು ಅದಷ್ಟು ಸನ್ನಾಹವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡನು. ಮಾರ್ಷಲ್ ಮೂರ್ ಕದನದ ತರುವಾಯ ರಾಜಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದೌರ್ಬಲ್ಯವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಹಣವಿಲ್ಲ, ಕ್ಷೀಣವಾದ ಸೈನ್ಯ; ಹೊರಗಿನಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಭುವೂ ಸಹಾಯಕೊಡುವ ಸೂಚನೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ದುರವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜನು ನೇಸ್ಟಿ (Naseby) ಬಳಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತನು.

ರೂಪರ್ಟ್ ಸಾಹಸಮಾಡಿ ತನಗೆದುರಾಗಿದ್ದ ಶತ್ರುಭಾಗದವರಾಜಪಕ್ಷದ ಧ್ವಂಸ ರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದಾಗ್ಯೂ ಕ್ರಾಂವೆಲ್ಲನ ಪಡೆಯನ್ನು ತಡೆಯುವವರೇ ಇಲ್ಲವಾಯಿತು. ರಾಜಸೈನ್ಯವು ಆತನೆದುರಿನಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕಾಪಾಲಾಗಿಹೋಯಿತು. ರಾಜನ ಪದಾತಿಸೈನ್ಯವು ಧ್ವಂಸವಾಗಿ ಇದ್ದ ತೋಫೆಲ್ಲ ಕ್ರಾಂವೆಲ್ಲನ ವಶವಾಯಿತು; ರಾವುತಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಭಾಗ ನಷ್ಟವಾದುದಲ್ಲದೆ ರಾಜನ ಕಾಗದಪತ್ರಗಳು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ರಾಜನ ಅಂತರಂಗದ ಯೋಚನೆಗಳೂ ಗೋಪ್ಯಸಂಧಾನಗಳೂ ಬಟ್ಟಬಯಲಾದವು. ನೇಸ್ಟಿಯ ಪರಾಜಯ(1645) ದಿಂದ ರಾಜನಿಗೆ ಸರ್ವನಷ್ಟವಾದಂತೆಯೇ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹ ಪರಾಭವವೇ ರಾಜಪಕ್ಷಕ್ಕೊದಗಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲಿ ಮಾಂಟ್ರೋಸಿನ ಮಾರ್ಕ್ವಿಸ್ಸನು (Marquis of Montrose) ಅತಿ ಶಯವಾದ ರಾಜಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಅದಲ್ಲದೆ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದ ಪ್ರೆಸ್ಪಿಟೀರಿಯನ್ ಗುಂಪಿಗೆ ಮುಖಂಡನಾಗಿದ್ದ ಆರ್ಗೈಲಿನ ಅರ್ಲನು (Earl of Argyll) ಆತನಿಗೆ ಕುಲವೈರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಮಾರ್ಷಲ್ ಮೂರ್ ಕದನವಾದಕೂಡಲೆ ಮಾಂಟ್ರೋಸನು ರಾಜನ ಪರವಾಗಿ ಸ್ವಕುಲಸ್ಥರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದನು. ಚಿಕ್ಕಸೈನ್ಯವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ರಾಜನಿಗಾಗಿ ಆರ್ಗೈಲನ ಗುಂಪಿನವರೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿದನು.

ಆತಿಶೂರನೂ ಸಾಹಸಿಯೂ ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಮಾಂಟ್ರೋಸನು ಹನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಆರುಕದನಗಳನ್ನು ಹೂಡಿ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಜಯಹೊಂದಿದನು. ಉತ್ತರದಿಂದ ಹೊರಟು ಜಯಶೀಲನಾಗಿ ಗ್ಲಾಸ್‌ಗೌ (Glasgow) ಬಳಿಗೆ 1645ರಲ್ಲಿ ಬಂದವನು ಒಳ್ಳೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಮಾಂಟ್ರೋಸನ ರಾಜನನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದನು. 1645ರ ಜೂನ್ ರಾಜಭಕ್ತಿ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನೇಸ್ಪಿಕದನವಾಯಿತು; ಅಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದ ಸ್ಕಾಟ್‌ಸೈನ್ಯವು ಮಾಂಟ್ರೋಸನನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿತು. ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಫಿಲಿಪ್ಪಾ (Philippaugh) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಂಟ್ರೋಸನು ಕದನಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಯಿತು. ಅವನ ಸೈನ್ಯವು ಪ್ರೇಣಿಸಿತ್ತು; ಕೆಲವರು ಬಿಟ್ಟೇಹೋಗಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕದನದಲ್ಲಿ ಮಾಂಟ್ರೋಸನಿಗೆ ಭಾರಿ ಸೋಲಾಗಿ ಸರ್ವನಾಶವಾಯಿತು. ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಗಿ ಮಾಂಟ್ರೋಸನು ದೇಶವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡಬೇಕಾಯಿತು.

ನೇಸ್ಪಿಕದನದ ತರುವಾಯ ಮಾಂಟ್ರೋಸನ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಆಸೆಯನ್ನು ರಾಜನು ಬೆಳೆಸಿದ್ದನು. ಮಾಂಟ್ರೋಸನು ದೇಶಾಂತರಹೊರಟಬಳಿಕ ರಾಜನಿಗೆ ಯಾವ ಸಹಾಯವೂ ಇಲ್ಲದಾಯಿತು. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ರಾಜನು ತನ್ನ ವೇಷವನ್ನು ಮರೆಮಾಚಿಕೊಂಡು ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡಿನಿಂದ ಹೊರಗಾಗಿ ರಾಜನ ಸಂಧಾನ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಲೆದು ಕಡೆಗೆ ನಾಟಿಂಘಂ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಕಾಟಿರ ಶಿಬಿರವನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್‌ನ ಪಟ್ಟಣವು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ನ ಶರವಾಯಿತು. ತಾನು ನಂಬಿದ್ದ ಧರ್ಮವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಪದವಿಯನ್ನು ರಾಜನು ಹೇಗೆ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು? ಸರ್ವನಷ್ಟವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ರಾಜನು ಸ್ಕಾಟಿ ರೊಡನೆಯೂ ಇತರರೊಡನೆಯೂ ಸಂಧಾನನಡೆಸಿ ತನ್ನ ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಗಳವನ್ನು ಎಟುಮಾಡಿ ಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದನು.

ತಮ್ಮ ಶಿಬಿರಕ್ಕೆ ಬಂದ ದೊರೆಯನ್ನು ಸ್ಕಾಟಿರು ಗೌರವದಿಂದಲೇ ಕಂಡರು. ಸ್ಕಾಟಿನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ತನಗೆ ಅವರು ಸಹಾಯಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ರಾಜನು ಕೇಳಿದಾಗ ಸ್ಕಾಟಿರು ಸಾಲೆಂಲೀಗ್ ಮತ್ತು ಕವಿನೆಂಟಿಂಬ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ತೋರಿ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್ ಮತವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ರಾಜನೊಪ್ಪುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತಾವು ಸಹಾಯಮಾಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ರಾಜನು ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್ ಮತವನ್ನೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ರಾಜನ ಮಾರಾಟ ಅದೇನೇಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭೆಯವರೂ ರಾಜನೊಡನೆ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿ ಕೆಲವು ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸಿದ್ದರು. ರಾಜನು ಅವುಗಳನ್ನೂ ಒಪ್ಪಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಸ್ಕಾಟಿರು ಬೇಸರಗೊಂಡು ಪಾರ್ಲಿ

ಮೆಂಟಿನವರು ಕೊಟ್ಟ ಹಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ರಾಜನನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟರು.

ಇತ್ತ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರಿಗೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ಮನಸ್ತಾಪ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಲಾಂಗ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆ ಇನ್ನೂ ದೃಢವಾಗಿತ್ತು. ಸಭಿಕರಲ್ಲಿ 175 ಮಂದಿ ರಾಜಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಸಭೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಉಳಿದವರು ಸಭೆಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ರಾಜನು ತಮ್ಮ ಸೆರೆಯಾಳಾದ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಸಭಿಕರೂ ಸೈನಿಕರೂ ತಿಳಿದರು. ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಪೆಂಡೆಂಟ್ ಶಾಖೆಯವರು ಪ್ರಬಲರು; ಸಭಿಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರೆಸ್ಬಿ ಸಭೆ ಸೈನ್ಯಗಳ ದ್ವಂದ್ವ ಟೀರಿಯರ್ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳು ಪ್ರಬಲರು. ಮತಭೇದದ ವಿರೋಧವಿದ್ದೇ ಇತ್ತು. ಇದರಮೇಲೆ ಸಭಿಕರು ಯುದ್ಧ ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಿ 50,000ವಾಗಿದ್ದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದರು; ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳಿಂದ ಎಂಟು ತಿಂಗಳುಗಳ ಸಂಬಳ ಬಾಕಿಯಾಗಿದ್ದ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಒಂದೂ ವರೆತಿಂಗಳಿನ ಸಂಬಳಕೊಡಿಸಿ ತಮ್ಮ ಊರುಗಳಿಗೆ ಸ್ವಸ್ಥರಾಗಿ ತೆರಳಬೇಕೆಂದರು. ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್ ಮತಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಇದರಿಂದ ಅಸಮಾಧಾನವೂ ರೋಷವೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ತಾವು ಬಲಿಷ್ಠರೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದ ಸೈನ್ಯದವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ನೀಗಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಸೈನ್ಯದ ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಜಾಯ್ಸ್ (Joyce) ಎಂಬುವವನೊಬ್ಬನು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ದೊರೆಯ ಪಹರೆಯವರನ್ನೊಡಿಸಿ ರಾಜನನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡುಹೋದನು. ಇಂಡಿಪೆಂಡೆಂಟ್ ಮತದ ಸೇನಾನಾಯಕರು ರಾಜನೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಅವರು ಕೇಳಿದ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ರಾಜನೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ಕಾಟರ ಸಹಾಯದ ಆಸೆಯು ಪುನಃ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು.

ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್ ರಿಗೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನವೇ ಇತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗದ ಕೆಲವರಿಗೆ ರಾಜನಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪುನಃ ರಾಜನೊಡನೆ ಸಂಧಾನವಾರಂಭವಾಯಿತು. ಇಂಡಿಪೆಂಡೆಂಟ್ ಸೈನ್ಯದ ಪಹರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಗೋಷ್ಯವಾಗಿ ಸ್ಕಾಟರೊಡನೆ ಸಂಧಾನನಡೆಸಿ ಅವರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್ ಮತ ಸ್ಕಾಟರ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಾಗಿ ನಟಿಸಿದನು. ಒಪ್ಪಂದವೊಂದು ನಡೆಯಿತು. ತರುವಾಯ ಸ್ಕಾಟರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಮುತ್ತಲು ಹವಣಿಸಿದರು. ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ರಾಜನನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದ್ದವರು ಈಗ ಎದುರುಬದುರಾಗಿ ನಿಂತು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಕಡಿಯುವವರಾದರು. ಆದರೆ ಸ್ಕಾಟರ ಸೈನ್ಯ ಕೆಟ್ಟಿತ್ತು; ಹಿಂದಿದ್ದ ಉತ್ಸಾಹವಿರಲಿಲ್ಲ, ಸಾಕಾದ

ಸಾಮಗ್ರಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವರ ಸಹಕಾರವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜಪಕ್ಷದವರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಆದರೆ ಕ್ರಾಂತಿಮೈಲಿನ ಸೈನ್ಯ ದೆದುರಿನಲ್ಲಿ ಇವರ ಪ್ರಯತ್ನವೆಷ್ಟು ಮಾತ್ರ! ಪ್ರಯತ್ನವು ಸುಲಭವಾಗಿ ಅಡಗಿಹೋಯಿತು. ಪ್ರೆಸ್ಟನ್ (Preston) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಮೈಲಿನ ಎದುರಿಗೆ ರಾಜಪಕ್ಷದ ದಳವೊಂದು ಸಿಕ್ಕಿತು. ಅದನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಮೂವತ್ತು ಮೈಲಿದೂರ ಅಟ್ಟಿಸಿಬಿಟ್ಟು ಕ್ರಾಂತಿಮೈಲ್ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಎದುರಾದನು. ಸ್ಕಾಟರು ಅವನಿಗಿದುರಾಗದೆ ಶರಣಾಗತರಾದರು. ಕ್ರಾಂತಿಮೈಲ್ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಆರ್ಗೈಲನ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು. ಇದನ್ನು ಎರಡನೆ ಸಿವಿಲ್ ಯುದ್ಧ (Second Civil War) ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ವಾಡಿಕೆ.

ಸ್ಕಾಟರು ರಾಜನನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಂತಾಯಿತು. ಆಗ ರಾಜನು ಇಂಡಿ ಪೆಂಡೆಂಟ್ ಶಾಖೆಯ ಭಕ್ತರಾದ ಸೈನ್ಯದ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿದ್ದ ಲಾಂಗ್‌ಪಾರ್ಲಿ ಮೆಂಟಿನ ಮುರುಕಾಗಿದ್ದ ಸಭೆಯೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಧಾನದ ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು. ಸೇನಾನಾಯಕರಿಗೆ ರಾಜನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವು ಅತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಸ್ಥರಾದ ಐರಿಷರನ್ನು ಕರೆಸಿ ತಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ತೊಡಗುವುದು, ಉದ್ದೇಶವಿಲ್ಲದ ವಾಗ್ದಾನಮಾಡುವುದು ಮುಂತಾದ ರಾಜನ ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಬೇಸರವನ್ನಲ್ಲದೆ ರೋಷವನ್ನೂ ಆ ನಾಯಕರು ತಾಳಿದ್ದರು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರಿಗಾಗಲಿ ಸ್ಕಾಟರಿಗಾಗಲಿ ಮೂರ್ಛಾಭಿಷಿಕ್ತರಾಜನನ್ನು ಅಪರಾಧಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ದಂಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಉದ್ದೇಶವು ಈಗ ಸೇನಾನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಬಲವಾಯಿತು. ಇನ್ನೂ ರಾಜನೊಂದಿಗೆ ಸಂಧಾನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರನ್ನು ದಳಪತಿಗಳು ಸಹಿಸದಾದರು. 1648ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಲ್ ಪ್ರೈಡ್ (Colonel Pride) ಎಂಬ ದಳಪತಿಯು ಸೈನಿಕರೊಡನೆ

ಜಾಸಾಳ 143 ಸಭಿಕರನ್ನು ಹೊರಗಟ್ಟಿ ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ತೊಂಭತ್ತು ಜನರುಮಾತ್ರ ಮುಂದಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಡೆಸಬಹುದೆಂದನು.

ಇದನ್ನು ಪ್ರೈಡ್ಸ್ ಪರ್ಜ್ (Pride's Purge) ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ; ಪ್ರೈಡನು ಕೊಟ್ಟ ಜಾಸಾಳನೆಂದು ಅದರ ಅರ್ಥ. ಲಾಂಗ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟೆಂಬ ಸಭೆಯು ಈಗ 90 ಸಭಿಕರ ಕೂಟವಾಗಿಹೋಯಿತು. ಈ ಮುರುಕಿಗೆ ರಂಪ್ (Rump) ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂತು.

ಸೈನ್ಯದ ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ನುಸರಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ರಂಪ್ ಸಭಿಕರು ರಾಜನನ್ನು ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ರಾಜನ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಸರೀಕ್ಷೆಮಾಡಿ ತಕ್ಕ ತೀರ್ಮಾನಕೊಡಲು 135 ಸಭಿಕರುಳ್ಳ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ನ್ಯಾಯ

ಸ್ಥಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಅಪರಾಧಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಾಜನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ರಾಜ್ಯದ್ರೋಹದ ಆಪಾದನೆಯನ್ನು ಹೊರಿಸಿದರು. ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ತನ್ನ ಗೌರವವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಗಂಭೀರ

ನಾಗಿದ್ದು ತನ್ನನ್ನು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಆ
ರಾಜವಧಿ 1649 ಸಭೆಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆದುದೂರಾಯಿತು ;
 ದಳಪತಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ತೀರ್ಮಾನವೂ ಹೊರಟಿತು.

ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ದೊರೆಯನ್ನು **ವೈಟ್‌ಹಾಲ್** (Whitehall) ಅರಮನೆಯ ಮುಂದೆ
ಶಿರಚ್ಛೇದನಮಾಡಿದರು. ಇಂಡಿಪೆಂಡೆಂಟ್ ಮತ್ಸರಾದ ಸೈನ್ಯದವರುವಿನಾ ಉಳಿ
 ದವರೆಲ್ಲರೂ ಘೋರಸಾತಕ ನಡೆಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು. ದುಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯನಾಗದೆ
 ಅಸಮರ್ಥನೆನಿಸದೆ ಇದ್ದೂ ಈ ದೊರೆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವರ್ತಿಸುವ ಉಪಾಯವನ್ನು
 ಅವಲಂಬಿಸದೆ ಅಪಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ತುತ್ತಾದನು. ರಂಪ್‌ಸಭೆಯವರು ನಡೆಸಿದ ಈ
 ಶಿರಚ್ಛೇದನವು ನ್ಯಾಯದಿಂದ ನಡೆಯಿತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ರಾಜ
 ವಧೆಯೆಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಪ್ರಾಣವನ್ನರ್ಪಿಸಿದಾಗ ರಾಣಿ ಹೆನ್ರಿಯೆಟ್ಟೆ ಮರಿಯ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದಳು.
 ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯನಾಗಿ ಯುವರಾಜನೆನಿಸಿದ್ದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಎಂಬಾತನು ಯುವಕ.
 ಆತನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡದೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.

ರಾಜರಹಿತ ರಾಷ್ಟ್ರ (1649—1660)

ಸಮಕಾಲಿಕರು

ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್	ಫ್ರಾನ್ಸ್	ಸ್ಪೈನ್
ಕಾಮನ್ವೆಲ್ತ್ (1649—1653) ಪ್ರೊಟೆಕ್ಟೋರೇಟ್ (1653—1660)	14ನೆ ಲೂಯಿ (1643—1715)	4ನೆ ಫಿಲಿಪ್ (1621—1665)

ರಾಜವಧೆಯಾಗಿಹೋಯಿತು. ಆ ಶಿರಚ್ಛೇದನವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣಜನ ರೆಲ್ಲರೂ ಹಾಹಾಕಾರಪಟ್ಟು ಗೋಳಿಟ್ಟರು. ಸಾಯುವಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ದೊರೆ ತೋರ್ಪಡಿಸಿದ ಘನತೆಗಾಂಭೀರ್ಯಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚುತ್ತ ಜನರು ಹಿಂದೆ ನಡೆದಿದ್ದ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಮರೆತರು. ಪ್ಯೂರಿಟನ್ನರು ಮಾತ್ರ ಅವು ವಧೆಯ ತರುನಾಯ ಗಳನ್ನು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ರೆಂಪ್ ಎಂಬ ಮುರುಕುಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರೂ ಸೇನಾಪ್ರಮುಖರೂ ಆ ವಧೆ ಅನಶ್ಯವೆಂದು ಪಟಿಹಿಡಿದಿದ್ದರು. ರಾಷ್ಟ್ರದ ಬಲವೂ ಅಧಿಕಾರವೂ ಎಲ್ಲವೂ ಅವರದೇ. ಆ ಸಭೆಯವರೇ 1649ರಿಂದ 1653ರವರೆಗೆ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತರು; ಸದಾ ಸನ್ನದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ನ್ಯೂ ಮಾಡೆಲ್ ಸೈನ್ಯವು ಆ ಸಭೆಯ ಯಾಜಮಾನ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ ಬೆಂಬಲಕೊಟ್ಟಿತು.

ರೆಂಪ್ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರು ಹಿಂದೆ 1640ರಲ್ಲಿ ಲಾಂಗ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದವರು. ಆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಸೇರಿದ 490 ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ರಾಜಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡವರು ಬೇರೆಯಾದರು; ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ತವರು ನಷ್ಟರಾಗಿದ್ದರು; ಪ್ರೌಢನ ಜಾಪಾಳಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದವರು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಅಡಗಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟಾದಮೇಲೆ ಉಳಿದಿದ್ದವರು 90ಮಂದಿ ಮಾತ್ರ. ಆ ತೊಂಭತ್ತು ಜನರ ಸಭೆಗೆ ಸರ್ವಯಾಜಮಾನ್ಯವೊದಗಿತು. ಆ ಸಭೆಯವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಲಾಗ ನಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ರಾಜತ್ವಬೇಡವೆಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಮಾಡಿದರು. ಶ್ರೀಮಂತರಸಭೆ ಅನವಶ್ಯವೆಂದು ಇತ್ಯರ್ಥಮಾಡಿ ಆ ಸಭೆ ಯನ್ನು ವಜಾಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ಸ್ವಂತಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗ ತಕ್ಕ ಸಭೆಯ ಮುರುಕು ತಾನೇತಾನಾಗಿಹೋಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಲಾಗ ಹಾಕಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ದೇಶದ ಅಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಲು 41 ಮಂದಿಸಭಿಕರ ಸಭೆಯೊಂದನ್ನೂ ಬೇರೆಬೇರೆ

ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಿ ಉಪಸಭೆಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ರಂಪ್‌ಸಭೆಯವರು ರಾಷ್ಟ್ರದ ನೀತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ರೂಪಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೂ ತೊಡಗಿದರು. ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಕಾಲ ಈ ರೀತಿಯ ಆಡಳಿತ ನಡೆಯಿತು. ರಾಜರಹಿತರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ರಂಪ್‌ಸಭೆಯವರು ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರ ರೂಪಕ್ಕೆ ಕಾಮನ್‌ವೆಲ್ತ್ (Commonwealth) ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟರು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಬಗೆಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ವಿರೋಧತೋರಲಿಲ್ಲ. ನ್ಯೂ ಮಾಡೆಲ್ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವ ಧೈರ್ಯ ಜನರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಜನರು ಹೇಗೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಾರೆ? ಅಲ್ಲಿಯ ಐರಿಷ್ ಕುಲಸ್ಥರು ರಾಜಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದವರು. ರಾಜವಧಿನಡೆಸಿ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡ ರಂಪ್‌ಸಭೆಯ ಯಾಜಮಾನ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಲಾರದೆ ಐರಿಷರು ತಮ್ಮ ಶತ್ರುತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರು. ಐರ್ಲೆಂಡನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಐರಿಷರ ದಮನ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಬೇಕಾಯಿತು. ಆಗ ಸಭೆಯವರು ಸೇನಾಪತಿ ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ಲನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಿಯೋಗಿಸಿದರು. ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ಲ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲೆ ಒಂದು ಕದನದಲ್ಲಿ ಸೋಲನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಐರಿಷರು ಒಟ್ಟುಗೂಡುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಆ ಪ್ರಯತ್ನ ನೆರವೇರದಂತೆ ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ಲ ಅತ್ಯುಗ್ರವಾದ ಹೋರಾಟವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಐರಿಷರು ಗುಂಪುಕೂಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಡ್ರೂಘೆಡಾ (Drogheda) ಮತ್ತು ವೆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್ (Wexford) ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ದಂಗೆಕೋರರನ್ನು ಘೋರಕೊಲೆಗಿಟ್ಟನು. ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಾದ ಐರಿಷರೆದುರಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ಲ ತೈಮೂರಲಂಗನಂತೆಯೋ ನಾದಿರಪಹನಂತೆಯೋ ಆಡಿದನು. ನಿರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದ ಹತ್ಯೆಗಳು ನಡೆದಾಗ ಐರಿಷರ ಪ್ರಯತ್ನ ಆಡಗಿಹೋಯಿತು. ಐರ್ಲೆಂಡೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಲು ಇರಿಟಿಂಗ್ ಎಂಬ ದಳಪತಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ಲ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು. ವೇಗವಾಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಲು ಕಾರಣ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿನವರು ರಂಪ್‌ಸಭೆಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ವೈರವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಸನ್ನಾಹಪಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್ ಪಂಥದವರಿಗೆ ನ್ಯೂ ಮಾಡೆಲ್ ಸೈನ್ಯದ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರ್ಬಾರು ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಸಾಲೆಂಲೀಗ್ ಮತ್ತು ಕವಿನೆಂಟೆಂಬ ಪವಿತ್ರವಾಗ್ಧಾನವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಮುರಿದರೆಂಬ ಅಸಮಾಧಾನ ಮೊದಲೇ ಇತ್ತು; ರಾಜವಧಿ ಸ್ವಾಟರ ಅಸಮಾಧಾನ ನಡೆದತರುವಾಯ ಸ್ವಾಟರಿಗೆ ರಂಪ್‌ಸಭೆಯವರು ಕಟ್ಟಿದ ಕಾಮನ್‌ವೆಲ್ತ್ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯುವ ರಾಜ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಮುಂದಿನದೊರೆಂಪೆಂದು ಎಲ್ಲಸ್ವಾಟರೂ ಒಪ್ಪಿದರು. ಆ ವೇಳೆಗೆ

ರಾಜಭಕ್ತ ಶ್ರೀಮಂತ ಮಾಂಟ್ರೋಸನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಶೀಲನಾದನು. ಎರಡನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ದೊರೆಗಾಗಿ ಸೈನ್ಯ ಕಟ್ಟಿ ಹೋರಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದ ಮಾಂಟ್ರೋಸ್ ಶ್ರೀಮಂತನದು ಒಂದುಪಕ್ಷ. ಎರಡನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಎನಿಸಿದ ದೊರೆ ಮೂರುರಾಜ್ಯಗಳ ದೊರೆಯಾಗಿ ಮೂರು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯಂ ಮತವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದಿದ್ದ ಆರ್ಗ್ಯೆಲ್ ಶ್ರೀಮಂತನದು ಇನ್ನೊಂದು ಪಕ್ಷ. ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳೊಂದಿಗೂ ಸಂಧಾನನಡೆಸುತ್ತ ಯುವರಾಜನು ಮಾಂಟ್ರೋಸನಲ್ಲಿ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟನು. ಆ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ಶ್ರೀಮಂತನು ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯಂ ಪಕ್ಷದವರೊಡನೆ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಾಡಿ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿ ಅವಮಾನಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ದುರ್ಮರಣ ಪಟ್ಟನು. ಆ ತರುವಾಯ ಆರ್ಗ್ಯೆಲ್ ಪಕ್ಷದವರ ಷರತ್ತುಗಳಿ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ ದೊರೆ ಗೊಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಯುವರಾಜನು ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಕಿರೀಟಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್ ಮತಸ್ಥರು ಸೈನ್ಯ ಸನ್ನಾಹಮಾಡಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಮುತ್ತಲು ಹವಣಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ರಂಪಾಸಭೆಯವರು ಆತುರಾತುರದಿಂದ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ಲಿನನ್ನು ಐರ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧನಡೆಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ವಹಿಸಿದರು.

ಸ್ವಾಟ್ಲೆರ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ದಳಪತಿಯಾಗಿದ್ದ ಲೆಸ್ಲಿ (Leslie) ಎಂಬಾತನು ಚತುರ. ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನಣಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ ನುಗ್ಗುವುದನ್ನು ಕಾದಿದ್ದನು. ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡನ್ನು ಮುತ್ತಲು ವೇಗವಾಗಿ ಹೊರಟ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿ ಡನ್ಬಾರ್ (Dunbar) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡನು. ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಅಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಳಗ ನಡೆಸಿ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ ಜಯಶೀಲನಾದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ 20 ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮಾತ್ರ ನಷ್ಟವಾದವು; ಲೆಸ್ಲಿಯ ದಳದಲ್ಲಿ 3000 ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಹೋದುದಲ್ಲದೆ 10,000 ಜನರು ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದರು. ಲೆಸ್ಲಿಯ ಸೈನ್ಯ ಧ್ವಂಸವಾದಬಳಿಕ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿ ಎಡಿನ್ಬರೊ ಮತ್ತು ಪರ್ತ್ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದನು.

ಆಗ ಯುವರಾಜ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಗೆ ಒಂದೇ ಸಾಧನವುಳಿಯಿತು. ಸೋತುಹೋದ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯಂ ಪಕ್ಷದವರು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದರು. ಅವರನ್ನೇ ನಂಬಿದರೆ ತನ್ನ ಕೆಲಸವಾಗಲಾರದೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿದ ಯುವರಾಜನು ತನಗೆ ದೊರೆತ ಯುವರಾಜನ ಪ್ರಯತ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜಭಕ್ತರನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನ ಮಾಡಿದನು. ವೇಗವಾಗಿ ಯುವರಾಜನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದು ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ಉತ್ತರದಿಂದ ಹೊರಟು ಇನ್ನೂ ವೇಗವಾಗಿ ಯುವರಾಜನ

ಬೆನ್ನೆಟ್ಟ ಸೈನ್ಯ ನಡೆಸಿದನು. **ವೂಸ್ಟರ್** (Worcester) ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣದ ಬಳಿ ಕ್ರಾಮ್ಮೆಲ್ ಯುವರಾಜನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ನಿಂತು ಕಾಳಗಗೊಟ್ಟನು. ರಾಜ ಪಕ್ಷದವರು ಸ್ಥೂರ್ಯದಿಂದ ಹೋರಾಡಿದಾಗ ಕ್ರಾಮ್ಮೆಲ್ಲನ ರಭಸವನ್ನು ತಡೆಯದೆ ಸೋತು ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಿಂದ ಚಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿ ಓಡಿದರು. ಯುವರಾಜನೂ ತಲೆಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟು ನಾನಾ ಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ನಾನಾ ವೇಷಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ

ನಾನಾ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಊರೂರು ಅಲೆದಾಡಿ
ಪಲಾಯನ ಕಡೆಗೆ ಫ್ರಾನ್ಸದೇಶವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಯುವರಾಜನ ಪಲಾ
 ಯನದೊಂದಿಗೆ ರಾಜಪಕ್ಷದವರ ಆಸೆಯೆಲ್ಲವೂ ಭೂಗತವಾ

ಯಿತು. ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಭಕ್ತರ ಹೆಸರಿಲ್ಲದಂತಾದುದಲ್ಲದೆ ಆ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಕ್ರಾಮ್ಮೆಲ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದತರುವಾಯ ಆತನ ದಳಪತಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ **ಮಾಂಕ್** (Monk) ಎಂಬಾತನು ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಮನ್ವೆಲ್ತ್ ಪರವಾಗಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಲು ನಿಯುಕ್ತನಾದನು.

ಐರ್ಲೆಂಡ್ ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ರಾಜಭಕ್ತರ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು. ಇತರಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅನ್ಯದೇಶಗಳ ಪ್ರಭುಗಳಿಂದ ಸಹಾಯವು ಸ್ಪೂಯರ್ಬರಾಜಪುತ್ರನಿಗೆ ದೊರಕದಾಯಿತು. ಯುವರಾಜನ ಸೋದರಮಾವ ಫ್ರೆಡರಿಕ್ ಹಿಂದೆಯೇ ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ನಾನಾಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದನು. ಆತನಮಗ ರೂಪರ್ಡ್ ಹಿರೇಚಾರ್ಲ್ಸ್ ದೊರೆಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ರಾಜಹತ್ಯವಾದವೇ ಆ ಕಾಮನ್ವೆಲ್ತ್ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ವಿರೋಧವನ್ನೊಡ್ಡಲು ಕಡಲಗುಲುವೆಯಲ್ಲಿ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಓಡಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಕೈಲಾದಷ್ಟು ಯುದ್ಧನಡೆಸಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು.

ವಿರೋಧಿಗಳ ಕೂನೆ ಆದರೆ ಆತನ ಹಡಗುಪಡೆಯು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನೌಕಾಪತಿ ಬ್ಲೇಕ್ (Blake) ಎಂಬಾತನೆದುರಿಗೆ ಹಾಳಾಗಿಹೋಯಿತು. ಯುವ

ರಾಜನೂ ರಾಜಮಾತೆಯೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದ 13ನೇ ಲೂಯಿ 1642ರಲ್ಲಿ ಕಾಲವಾಗಿದ್ದನು. ರಾಜನಿನಿಸಿದ್ದ 14ನೇ ಲೂಯಿ ಇನ್ನೂ ತರುಣ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಡಳಿತವು ರಾಜಮಾತೆಯ ವಶದಲ್ಲತ್ತು; ಆಕೆ ಹ್ಯಾನ್ಸ್ ಬುರ್ನ್ ವಂಶದವಳು. ದೊಡ್ಡ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ರಿಷ್ ಲೂ ಸತ್ತು ಹೋಗಿದ್ದನು. ಸಮರ್ಥನೆನಿಸಿದ್ದ ಆ ಮಂತ್ರಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹ್ಯೂಗಿನೋ ಜನರ ಬಲವನ್ನು ಮುರಿದ ತರುವಾಯ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಸೈನಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿದ್ದನು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಾಜ್ಯ ವೆನಿಸಿದ್ದ ಫ್ರಾನ್ಸದೇಶವು ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಶತ್ರುವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಹಾಗಾಯಿತು. ಆದರೆ ಮತಭೇದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಆ ಜಗಳವು ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಹ್ಯಾನ್ಸ್ ಬುರ್ನ್ ವಂಶದವರ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯಾಜ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತ್ತು.

ಅಂತೂ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ದೇಶದವರು ಸ್ಪೂಯರ್‌ವಂಶದವರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

ರಂಪ್‌ಸಭೆಯವರು ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ಲನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಸ್ಕ್ವಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಐರ್ಲೆಂಡ್ ಮೂರರಲ್ಲಿಯೂ ನಿಷ್ಕುಂಟಕರಾದುದಲ್ಲದೆ ಹೊರ ರಾಜರಿಂದ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದಿದ್ದರು. ಸ್ಪೂಯರ್‌ವಂಶದವರು ನಿರ್ಬಲರಾಗಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿದ್ದರು. ಅಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಂಪ್‌ಸಭಿಕರು ಡಚ್ಚರೊಡನೆ ಜಗಳವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಎಲಿಸ

ಬೆತ್‌ರಾಣಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಡಚ್ಚರೂ ಬಂಧುಗಳೆಂಬ
ಡಚ್ಚರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ತಿದ್ದರಷ್ಟೆ. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಒಂದೇ ವಿಷತ್ತು ತೋರಿದಾಗ
 ಮೈತ್ರಿ ಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಆ ವಿಷತ್ತು ಮಾಯವಾಗಿ ಸ್ಪೈನ್

ದುರ್ಬಲವಾದಮೇಲೆ ಡಚ್ಚರಿಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಮನಸ್ತಾಪಗಳು ತೋರಿದವು. ಜಲಜೀವಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಡಚ್ಚರು ನಾವಿಕತನದಲ್ಲಿ ನೈಪುಣ್ಯವನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಡಚ್ಚ ಈಸ್ಟ್‌ಇಂಡಿಯಾಕಂಪೆನಿ (Dutch East India Co.) ಎಂಬುದನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಇಲಾಖೆಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹಿಂದೂಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಓಡಾಡಿ ಸೂರತ್ ಮುಂತಾದ ಭಾರತೀಯಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಲಯದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಹಸಪಟ್ಟು ಹಿಂದೆ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ತಮ್ಮದಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಸಮುದ್ರದಮೇಲೆ ಓಡಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣರಾಗಿ ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನುಸಾಗಿಸುವುದನ್ನು ಭಾರಿ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಡಚ್ಚ ಹಡಗುಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿಯೂ ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೂ ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತ ವಾಹಕೋದ್ಯೋಗವನ್ನು (Carrying trade) ನಡೆಸುತ್ತಿರಲು ಡಚ್ಚರಿಗೆ ಸರಕಿನ ಒಯ್ಯಾಟವೇ ಭಾರಿ ಸಂಪಾದನೆಯ ಮಾರ್ಗವಾಯಿತು. ಸ್ಪಾನಿಷರು ಹಾಳಾದಮೇಲೆ ಡಚ್ಚರು ಬದುಕಿ ಬಿಂಕಪಡುವಂತಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ನೋಡಿ ಸಹಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಸ್ಪಾನಿಷರ ಬಲವನ್ನು ಸ್ವಂತಸಾಹಸದಿಂದ ಮುರಿದು ಅಸಹಾಯರಾಗಿದ್ದ ಡಚ್ಚರಿಗೆ ಅಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪಕಾರಮಾಡಿದವರು ತಾವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರಿಗೆ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಾಪಾರಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ

ಮನಸ್ತಾಪ ತೃಪ್ತಿಕರವಾದ ಮೇಲ್ಮೈಯಾಗಲಿ ನಾವಿಕತನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವಾಗಲಿ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ಅಂಬಾಯ್ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರು

ತನ್ನೊಡನೆ ಪೈಪೋಟಿಮಾಡಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದ್ದರು. ಆಮದುರವು ಸಾಮಾನನ್ನು ಒಯ್ಯುವುದರಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರು ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಂದಿಗೆ ಪೈಪೋಟಿನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಬಂದರುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾವಿಕರಿಗೆ ಸಂಪಾದನೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ನಾವಿಕರೂ ಬೆಸ್ತರೂ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಾಗುವ ಹೊತ್ತು

ತೋರಿತು. ಡಚ್ಚರಿಗೆ ಬಿಂಕಬಿಮ್ಮಾನಗಳೂ ಏರಿದ್ದವು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಡಗುಗಳಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು; ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದೂತನೊಬ್ಬಾ ತನಿಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಗೌರವವನ್ನು ತೋರದಾದರು.

1651ರಲ್ಲಿ ರಂಪ್‌ಸಭೆಯವರು ಕಾನೂನೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ನ್ಯಾವಿಗೇಷನ್ ಆಕ್ಟ್ (Navigation Act) ಎಂದು ಅದರ ಹೆಸರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರೇವು ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಇಳಿಸುವ ಅಥವಾ ಹೇರುವ ಕೆಲಸವು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಗತಕ್ಕದ್ದು; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಯಾವ ದೇಶದೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ವಿರೋಧ ರವೋ ಆ ದೇಶದ ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿ ಆಗತಕ್ಕದ್ದು. ಕಾನೂನಿನ ವಿವರವು ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೇ. ಆದರೆ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಅಸ್ತ್ರವದು. ರಂಪ್‌ಸಭೆಯವರು ಡಚ್ಚರೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಲು ಕಾನೂನೇ ಮೊದಲಿನ ಸನ್ನಾಹ. ಡಚ್ಚರಿಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಕಳ್ಳತನ ದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಲಿದ್ದ ಕಲಹಗಳೂ ಲಡಾಯಿಗಳೂ ಅದರಿಂದ ಧಾರಾಳವಾದವು. 1652ರಲ್ಲಿ ಡೋವರ್‌ಬಳಿ ಎದುರುಬದುರಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಡೆಕ್ ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ವರಿಗೆ ಹೋರಾಟ ಬಿತ್ತು. ಅದೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾಯಿತು.

ಡಚ್ಚರಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಟ್ರೋಂಪ್ (Tromp) ಎಂಬ ಸಮರ್ಥ ನೌಕಾಪತಿಯಿದ್ದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸೋಲಿಸಬಲ್ಲೆವೆಂಬ ಅಭಿಮಾನವು ಅವರಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗಿತ್ತು. 1652ರಲ್ಲಿ ಟ್ರೋಂಪನು ಡಂಜೆನೆಸ್ (Dungeness) ಬಳಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಹಡಗುಪಡೆಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಸಮು 1ನೆ ಡಚ್ ಯುದ್ಧ ದ್ರವಮೇಲಿನಿಂದ ಗುಡಿಸಿಬಿಡುತ್ತೇನೆಂಬಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಡಚ್ಚರು ತಮ್ಮ ನೌಕಾಪತಿಯ ಹಡಗಿನ ಧ್ವಜಸ್ತಂಭಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪೊರಕೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಓಡಾಡಿಸಿದರು. ಸೋತ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನೌಕಾಪತಿ ಬ್ಲೇಕನು ಸಮಯ ಹೊಂಚಿದ್ದು 1653ರಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಟ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ (Portland) ಎಂಬ ಬಳಿ ಟ್ರೋಂಪನ ಪಡೆಗೆದುರಾಗಿ ಮೂರುದಿನ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಿ ಜಯಶಾಲಿಯಾದನು. ಒಟ್ಟು ಸಾವಿರದ ನಾನ್ನಾರು ಡಚ್ ಹಡಗುಗಳು ಬ್ಲೇಕನ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಹೋರಾಟ ಮುಂದು ವರಿಯುತ್ತ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಡಲ್ಗಾಲುಮೆಯಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರಹಡಗುಗಳು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಓಡಾಡುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಗಿಹೋಯಿತು.

ಇದೇವೇಳೆಗೆ ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ ಐರ್ಲೆಂಡ್ ಸ್ಕ್ಯಾಟ್ಲೆಂಡ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದ್ದನು. ರಂಪ್‌ಸಭಿಕರ ಅಡಳಿತವು ನಿರುಪಾಧಿಕವಾದುದಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಬಲಾಢ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಆ ಮುರುಕುಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ನೆತ್ತಿ ಕೆಟ್ಟಿತು. ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಶಾಶ್ವತಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಯೋಚನೆ

ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ನ್ಯೂ ಮಾಡೆಲ್ ಸೈನ್ಯದವರಿಗೆ ರಂಪ್‌ಸಭಿಕರ ಉತ್ಸಾಹ ಸಾಲದೆನ್ನಿಸಿತ್ತು. ಆಗ ಸಭಿಕರು ಸೈನ್ಯಬಲವನ್ನಿಳಿಸುವ ಪ್ರಸ್ತಾಪಮಾಡಿದರು. ದಳಪತಿಗಳಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಕಡೆಗೆ ಅಸಭಿಕರು ಮತ್ತೊಂದು ಪಾರ್ಲಿ

ರಂಪ್ ಸಭಿಕರ
ಉಚ್ಛಾಟನೆ

ಮೆಂಟನ್ನು ರಚಿಸುವ ನಾಟಕನಡೆಸಿ ತಾವುಮಾತ್ರವೇ ಆ ಹೊಸ ಸಭೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರು. ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ಲನಿಗೆ ಅದುವರೆಗೂ ಇದ್ದ ಸೈರಣಿಯು ಮಾಯವಾಯಿತು. ಸಣ್ಣ ದಳವನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಸಭಾ

ಭವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸಭಿಕರನ್ನು ಗದರಿಸಿ ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ವೇದಿಕೆಯಿಂದೆಳೆಸಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಹೊರಡಿಸಿ ಬಾಗಿಲಬೀಗವನ್ನು ಹಾಕಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. 'ಸ್ವಂತಸಂಕಲ್ಪ ಮಾತ್ರದಿಂದ' ಸಭಾ ಮುಕ್ತಾಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಗೊಡ್ಡುಸಭಿಕರಿಗೆ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ಲ ನಿಂದ ಈ ಬಗೆಯ ಅರ್ಧಚಂದ್ರಪ್ರಯೋಗವಾಗಿಹೋದಾಗ 'ಬೀದಿನಾಯಿಕೂಡ ಬೊಗಳಲ್ಲಿ' ವಂತೆ. ಆ ಸಭಿಕರು ಜನರಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಬೇಸರವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ್ದರು.

ರಾಜಭಕ್ತರೊಂದಿಗೆ ಐರಿಷರನ್ನೂ ಸ್ಕಾಟರನ್ನೂ ರಂಪ್‌ಸಭೆಯನ್ನೂ ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿದ ನ್ಯೂ ಮಾಡೆಲ್ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲದಾಯಿತು. ಅಷ್ಟು ಪ್ರಬಲ ರಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸೈನ್ಯದವರಿಗೆ ಜನರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಇಷ್ಟವೇ ಇತ್ತು. ಸೇನಾಮುಖ್ಯರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯೋಚನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಹೊಸಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟೊಂದನ್ನು ಕರೆಸಿದರು. ಇಂಡಿಪೆಂಡೆಂಟ್‌ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಕರೆಸಿದ ಆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಪ್ಯೂರಿಟನ್‌ಮತಸ್ಥರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರು. ಅನುಭವವಿಲ್ಲದ ಗೊಡ್ಡುಗಳ ಸಭೆ ಮತಾಚಾರ್ಯರೂ ಗೊಡ್ಡುಗಳಂತಹವರೂ ತುಂಬಿದ್ದರು.

ಬೇಬೋನ್ಸ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್* (Barebones' Parliament) ಎಂಬ ಅಡ್ಡಹೆಸರಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾದ ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಾದವಿನಾದಗಳು ಐಹಿಕ ವಿಚಾರಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪಾರಲೌಕಿಕವಿಚಾರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದವು; ಅಂತಹ ಸಭಿಕರು ಮತವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಗೆಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡಾಗ ರಾಜ್ಞಾಂತ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಆಗ ಉಪಾಯಶಾಲಿಗಳು ಕೆಲವರು ಸಮಯಹೊಂಚಿ ಗೊಡ್ಡು

*Praise God Barebones ಎಂಬ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನಿದ್ದುದರಿಂದ ಆ ಹೆಸರು. 'ದೇವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲೆ ಬೇಬೋನ್ಸ್' ಎಂದು ಅನುವಾದ. ಆ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ 'Unless Christ-had-died-for thee-thou-hadst-been-damned-Barebones' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಪ್ಯೂರಿಟನ್ನರ ದೈವಭಕ್ತಿಯು ಇಂತಹ ವಿಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು.

ಸಭಿಕರಿಲ್ಲದವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸಭಾಮುಕ್ತಾಯಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕ್ರಾನ್ಸ್ಟ್‌ಫೀಲ್ಡ್‌ನಿಗೆ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟರು.

ಮುಂದೆ ಹೇಗೆ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಇರಿಟನ್ (Ireton) ಎಂಬ ದಳಪತಿಯು ಕೊಟ್ಟ ಸೂಚನೆ ಅಂಗೀಕೃತವಾಯಿತು. ಕ್ರಾನ್ಸ್ಟ್‌ಫೀಲ್ಡ್‌ನು ಪ್ರೊಟೆಕ್ಟರ್ (Protector) ಎಂಬ ಪದವಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಪ್ರೊಟೆಕ್ಟೋರೇಟ್ ವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಗೊತ್ತಾದ ಹಣವನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಒಂದೇ ಸಭೆಯಾಗಿದ್ದು ಪ್ರೊಟೆಕ್ಟರ್ ಕರೆಸಿದಾಗ ನೆರೆದುವಿಧಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು. ಸಭೆಯ ನಿಶ್ಚಯಗಳನ್ನು ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಐದುತಿಂಗಳ ತರುವಾಯ ಸಭೆಯನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಪ್ರೊಟೆಕ್ಟರ್‌ಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿರತಕ್ಕದ್ದು. ಪ್ರೊಟೆಕ್ಟರ್ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರಾಲೋಚಕಸಭೆಯೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು. ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದಕೂಡಿದ ರಾಷ್ಟ್ರರೂಪವು 1653ರಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಗೆ ಬಂತು. ಇದಕ್ಕೆ ಇನ್‌ಸ್ಟ್ರುಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಗವರ್ನಮೆಂಟ್ (Instrument of Government) ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂತು. ಕ್ರಾನ್ಸ್ಟ್‌ಫೀಲ್ಡ್ ಒಂದುಕಡೆ ಸಮಸ್ತಸೈನ್ಯಾಧಿಪತಿಯಾಗಿಯೂ ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದನು.

ಹಂಟಿಂಗ್ಡನ್ (Huntingdon) ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸತ್ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಅಲಿವರ್ ಕ್ರಾನ್ಸ್ಟ್‌ಫೀಲ್ಡ್ ತನ್ನ 29ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಲಾಂಗ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯನಾಗಿದ್ದನು. ಹಿರೇ ಜೇಮ್ಸ್ ಮತ್ತು ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ದೊರೆಗಳು ನಡೆಸಿದ ಅಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಕೋಪಗೊಂಡವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು. ಇಂಡಿಪೆಂಡೆಂಟ್ ಎಂಬ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ಅತಿಶಯದೈವಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಆನಾ

ಅಲಿವರನ ಸ್ವಭಾವ ಚಾರದುರಾಚಾರಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ವಾದವಿವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ; ಮಾತನಾಡಬೇಕಾದಾಗಮಾತ್ರ ಸ್ಫುಟವೋ ಅಸ್ಫುಟವೋ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನಿಸದೆ ತೋರಿದಂತೆ ಮಾತನಾಡತಕ್ಕವನು. ರಾಜಕೀಯವಿಷಯಗಳಿಗಿಂತ ಮತಸಂಬಂಧವಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚು. ಲಾಂಗ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯ ವಾದಪ್ರತಿವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಆತನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧಮೊದಲಾದಮೇಲೆ ರೂಪರ್ಟ್ ರಾಜಕುಮಾರನ ರಾವುತರನ್ನಡಗಿಸುವ ಶೌರ್ಯಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿ ದಳಪತಿಯಾದಲ್ಲಿ ಅಧಿಪತಿಯಾದನು. ರಾಜನ ಅಧಿಕಾರದವಿನಾಶ ಪವಿತ್ರಕರ್ತವ್ಯನೆಂದು ನಂಬಿ ತನ್ನ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ ಮತಾಚಾರಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ* ರಕ್ಷಿಸಿ ರಾಜವಧೆಗೆ ಮುಖ್ಯ

*ದೃಷ್ಟಾಂತಕ್ಕೆ ಕೆಟ್ಟ ಬೈಗಳಾದಿದ ಮತ್ತ ದೈವದೂಷಣೆಮಾಡಿದ ಸೈನಿಕರ ನಾಲಿಗೆಗಳಿಗೆ ಕಾದ ದಬ್ಬಗಳನ್ನು ಚುಚ್ಚುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ಕಾರಣಭೂತನಾದನು. ರಾಜಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ಅಜೇಯಶತ್ರುವಾಗಿಯೂ ಪೂರಿಟ್ಟನ್ನೆಲ್ಲದವರಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನಾಗಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವನು. ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ದೇಶಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾಗತಕ್ಕವನು. ತಾನು ನಡೆಸಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೆಲಸವೂ ದೇವಕಾರ್ಯವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದವನು. ಹೆಮ್ಮೆ,* ಜಂಭ, ದುಂದುಗಾರಿಕೆ, ದುರಾಸೆಗಳಿಲ್ಲದವನು. ಉಲ್ಲಾಸವಿನೋದಗಳಿಗೆ ಪರಮ ಶತ್ರುವೆಂಬ ಅಪಕೀರ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾದರೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಭಜನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳವನು. ಮಿಲ್ಟನ್(Milton)ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕೊಟ್ಟವನು.

ಪ್ರೊಟೆಕ್ಟರ್ ಪದವಿಯನ್ನು ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ ವಹಿಸಿದವೇಳೆಗೆ ಡಚ್ಚರು ಸೋತುಹೋಗಿ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಶಾಂತಿಯ ಒಪ್ಪಂದದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನು ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ಲನೇ ನಡೆಸಿದನು. 1654ರಲ್ಲಿ ವೆಸ್ಟ್ ಮಿನ್ಸ್ಟರ್ ಒಪ್ಪಂದ ನಡೆಸಿದನು. 1654ರಲ್ಲಿ ವೆಸ್ಟ್ ಮಿನ್ಸ್ಟರ್ ಒಪ್ಪಂದ ನಡೆಸಿದನು. 1654ರಲ್ಲಿ ವೆಸ್ಟ್ ಮಿನ್ಸ್ಟರ್ ಒಪ್ಪಂದ ನಡೆಸಿದನು.

ಡಚ್ ಯುದ್ಧದ ಯಿತು. ನ್ಯಾವಿಗೇಷನ್ ಕಾನೂನಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿಲ್ಲದ ಮುಕ್ತಾಯ ಡಚ್ಚರು ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ ಇಟ್ಟ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೊಡಂಬಟ್ಟರು. ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜವಂಶದವರಿಗೆ ಆಶ್ರಯಸಹಾಯಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಧ್ವಜಕ್ಕೆ ಗೌರವವನ್ನು ತೋರುವುದಾಗಿಯೂ ಒಪ್ಪಿ ಅಂಬಾಯ್ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ 1623ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕೊಲೆಗೆ ಪರಿಹಾರವ್ಯವನ್ನೂ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಈ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ಲನ ಮನೋಗತವು ಸೂಚಿತವಾಯಿತು. ರಾಜರಹಿತರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಂಡಿಗೆ ಗೌರವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದು, ಅನ್ಯರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸುವುದು, ಸಮುದ್ರದಮೇಲೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಓಡಾಡಿ ವ್ಯಾಪಾರಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ

ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಆತನ ಉದ್ದೇಶ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ಲನ ಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲದೆ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ಲನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲ ಉದ್ದೇಶಗಳು ವಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಲಕ್ಷ್ಯವೂ ಇತ್ತು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ದೇಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಅವುಗಳ ನೇತೃತ್ವವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಂಡಿಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆಯು ಆತನಿಗೆ ಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಡಚ್ಚರೊಡನೆ ಕರಾರು ನಡೆದ ಕೂಡಲೆ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನ ನುಸರಿಸಿ ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್, ಸ್ವೀಡ್ ದೇಶಗಳೊಂದಿಗೆ ಮೈತ್ರಿಯ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ವ್ಯಾಪಾರಾಭಿವೃದ್ಧಿಯ

* ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಈತನ ತಸ್ಪೀರನ್ನು ಬರೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಹೊರದೇಶದ ಪ್ರಭುವೊಬ್ಬನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿದ್ದ ಚಿತ್ರಗಾರನೊಬ್ಬನು ಬಂದನು. ಅವನಿಗೆ "ಎಲೈ, ನನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ಬೇಕಾದಂತೆ ಲಕ್ಷಿಸಿ ಚಿತ್ರಿಸಿಕೋ. ಆದರೆ ಇರುವ ಸೊಟ್ಟನ್ನಾಗಲಿ ಗಾಯದ ರೇಖೆಯನ್ನಾಗಲಿ ನೀನು ತೇಲಿಸಿ ಬರೆದುದಾದರೆ ನಿನಗೆ ಶಾಸ್ತಿ. ಮುಖವಿರುವವಾಗ ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಡು" ಎಂದನಂತೆ.

ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ದೇಶದೊಂದಿಗೂ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರು ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಮೈತ್ರಿಯಿಂದ ಅನುಕೂಲಗಳು ದೊರೆತವು.

ಡಚ್ಚರೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದನಡೆದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೂ ಸ್ಪೈನಿಗೂ ವಿರೋಧವು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. 1648ರಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಯುದ್ಧವೆಂಬುದು ಮುಗಿದಿತ್ತು ; ಆದರೆ ಆ ಯುದ್ಧದ ಕಡೆಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪೈನ್ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಪಕ್ಷವನ್ನೇ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ದೇಶಗಳನ್ನೂ ಟ್ಪುಗೂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ರಾಂತ್ಸೆ ಲ್ಲನೆದರಿನಲ್ಲಿ ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿದ್ದ ಎರಡು ದೇಶಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವೈರಿಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಕ್ರಾಂತ್ಸೆ ಲ್ಲನ ಸಾಹಸಪ್ರಾಬಲ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಸ್ಪೈನ್ ದೇಶದ ರಾಜನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಆಪೇಕ್ಷಿಸಿದನು. ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದವರೂ ಕ್ರಾಂತ್ಸೆ ಲ್ಲನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಬಯಸಿದರು. ಕ್ರಾಂತ್ಸೆ ಲ್ಲನ ಕ್ರಾಂತ್ಸೆ ಲ್ಲನ ಸೈಹಕ್ಕೆ ಮೈತ್ರಿಗಾಗಿ ಆ ಎರಡು ದೇಶಗಳೂ ಪೋಟೊಪೋಟಮಾಡು ಸೈಪೋಟಿ ವಂತೆ ಕಾಣಬಂತು. ಕ್ರಾಂತ್ಸೆ ಲ್ಲನು ಸ್ಪೈನ್ ರಾಜನಿಗೆ “ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ವೆಸ್ಟಿಂಡೀಸ್ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮೈತ್ರಿ ಕಟ್ಟಲಾದೀತು ” ಎಂದು ಬಿಂಕದಿಂದ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದನು. ಸ್ಪಾನಿಷ್ ರಾಯ ಭಾರಿಯು ವಿಸ್ಮಯಗೊಂಡು “ ನಮ್ಮ ರಾಜನಿಗಿರುವ ಎರಡು ಕಣ್ಣನ್ನೂ ಕೇಳಿದ ಹಾಗಾಯಿತು ” ಎಂದನು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕ್ರಾಂತ್ಸೆ ಲ್ ಸ್ಪೈನ್ ರೊಡನೆ ಮೈತ್ರಿ ಕಟ್ಟಿ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾದನು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಾಜ್ಯವಾದ ಸ್ಪೈನನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಇಷ್ಟ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಆ ಮೂಲಕ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವ್ಯಾಪಾರ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶವೂ ಇತ್ತು.

1655ರಲ್ಲಿ ಹಿಸ್ಪೇನಿಯೋಲ (Hispaniola) ಎಂಬ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಲು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು. ಆ ದ್ವೀಪವು ಸ್ಪೈನಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜಮೈಕ (Jamaica) ಎಂಬ ದ್ವೀಪವು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಶವಾಯಿತು. ಆ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲು ಕ್ರಾಂತ್ಸೆ ಲ್ ವಿಳಂಬಮಾಡದೆ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾದನು. ದ್ವೀಪಾಂತರಗಳ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಇದೇ ಮೊದಲು. ಅದೇವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಬ್ಲೀಕನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಒಯ್ದನು. ಟ್ಯೂನಿಸ್ (Tunis) ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನಾಗಿದ್ದ ಮುಸಲ್ಮಾನ್ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಬೆದರಿಸಿದನು. ಕ್ರೈಸ್ತರನ್ನು ಗುಲಾಮರನ್ನಾಗಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಪ್ರಭುವಿನ ಆಟವು ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಡಗುಗಳು ಅಕ್ರಮಣಮಾಡಲು ಇದೇ ಮೊದಲು. ಇದರಿಂದ ಕ್ರೈಸ್ತ ರೆಲ್ಮರಿಗೂ ರಕ್ಷಕನಂತೆ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಸವಾಯ್ ಶ್ರೀಮಂತನು (Duke of Savoy) ತನ್ನ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತಸ್ಥರ ಕೊಲೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ ರೋಷದಿಂದ

ಕೀರ್ತಿಲಾಭ ಅಕ್ಷೇಪವೆತ್ತಿದನು. ಆಗ ಫ್ರೆಂಚ್ ದೊರೆಯು ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ಲನ ಸಹಾಯಪಡೆಯಲು ಸನ್ನಾಹಮಾಡಿ ಸವಾಯ್ ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ಬೆದರಿಸಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರ ಕೊಲೆ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಸಂಗಡಕ್ಕೆಲ್ಲ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ ಆಪದ್ರಕ್ಷಕನಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದನು.

ಫ್ರಾನ್ಸಿನವರು ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ಲನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದರು. 1656ರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಕೂಡಿ ಸ್ಪ್ಯಾನಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆಣೆಯಾದರು. 1657ರಲ್ಲಿ ಸಾಂಟಾ ಕ್ರೂಸ್ (Santa Cruz) ಬಳಿಯಿದ್ದ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಹಡಗುಗಳು ಬ್ಲೇಕನ ಅಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಧ್ವಂಸವಾದವು. 1658ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸೈನ್ಯವೊಂದು

ಗೆಲುವು ಫ್ರೆಂಚರೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು. ಅದರ ಫಲಿತಾಂಶವಾಗಿ ಡಂಕರ್ಕ್ (Dunkirk) ಎಂಬ ತೀರಪಟ್ಟಣವು ವಶವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಅಧಿಕಾರವಹಿಸಿದ ಐದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸಮುದ್ರಯಾನಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪಾರವೃದ್ಧಿಗೂ ದ್ವೀಪಾಂತರ ಸಂಪಾದನೆಗೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಗೌರವವನ್ನು ಎಲಿಸಬೆತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಂದನು. ರಾಜಪಕ್ಷದ ಚರಿತ್ರಕಾರನಾದ ಕ್ಲಾರೆಂಡನ್ (Clarendon) ಅದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ಲನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ "ಹೊರಗಡೆಯೇ ಆತನ ಪ್ರಭಾವ ಪೂರ್ಣಕಳೆಯಿಂದ ಶೋಭಿಸಿತು; ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುದು ಅದರ ನೆರಳುಮಾತ್ರ" ಎಂದು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡನು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್, ಐರ್ಲೆಂಡ್ ಮೂರನ್ನೂ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮೂರಕ್ಕೂ ಒಂದೇ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದವನು ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್. ಆತನು ಪ್ರೊಟೆಕ್ಟರ್ ಪದವಿಯನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡತರುವಾಯ ಕೇವಲ ವಾದವಿವಾ

ಒಳಾಡಳಿತ ದಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲಹರಣಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಕುಗ್ಗಿತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ದೊಂಬಿಗಳು ನಿಂತುಹೋದವು. ನಿಧಿಸೂತ್ರಗಳ ಆಚರಣೆಯು ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಕಾರ್ಯಾಂಗದ ನಾಯಕರು ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಮತಸ್ಥರೇ ಆಗಿದ್ದಾಗ್ಲೂ ಮತವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಧಾರಾಳವನ್ನು ತೋರಿದರು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಲ್ಲದವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವುಂಟಾಯಿತು. ಕ್ರೈಸ್ತ ರಲ್ಲದವರನ್ನಾದರೂ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ನರು ಸಹಿಸಿಯಾರು; ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರೆಂದರೆ

ಆಗದು. ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದಾಗ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದವರ ರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಮತಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಾನುನವರ್ತನೆಯ ಆಸ್ಪದ ದೊರಕಿತು. ಯೆಹೂದೀ ಮತಸ್ಥರನ್ನು ಕೂಡ ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ ಮತಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂಸಿಸಲಿಲ್ಲ. ಯೆಹೂದಿಗಳಿದ್ದರೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಾರರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಆದರವನ್ನೇ ತೋರಿದನು. ಈ ಬಗೆಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ತುಂಟರಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್‌ನಿಂದರೆ ಅಂತಹ ಜನರಿಗೆ ಸಿಂಹಸ್ವಪ್ನದಂತಾಯಿತು. ನಾಟಕಶಾಲೆ, ಗೂಳಿಯಾಟ, ಹುಂಜದಕಾಳಗ, ಕುದುರೆಜೂಜು, ದೈವದೂಷಣ, ದ್ವಂದ್ವಕಾಳಗ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟನು.

ಹೊಸರೂಪದ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಕಾರ ಕರೆಸಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯನ್ನು ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ 1654ರಲ್ಲಿ ಕರೆಸಿದನು. ಸೇರಿದ ಸಭಿಕರಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗದವರು ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್ ರಾಗಿಯೋ ಇಂಡಿಪೆಂಡೆಂಟ್ ಶಾಖೆಯವರಾಗಿಯೋ ಇದ್ದರು. ಸಭೆ ಸೇರಿದಕೂಡಲೆ ಸಭಿಕರು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಅವಶ್ಯವಾದ ಶಾಸನರಚನೆಗೆ ತೊಡಗದೆ ರಾಷ್ಟ್ರರೂಪದ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ತೊಡಗಿದರು. ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ ಒರ ಪ್ರೊಟೆಕ್ಟೋರೇಟ್ ಟುತನವನ್ನು ತೋರಿ ರಾಷ್ಟ್ರರೂಪವನ್ನೇ ತ್ರಿವಾದಿಸಬೇಡಿರೆಂದು ಸಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಕೆಲವರನ್ನು ಸಭೆಯಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಉಳಿದವರು ಸೈನ್ಯವನ್ನಿಳಿಸುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಚರ್ಚಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆಗ ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ ಸಭೆಯನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿ ಸಭಿಕರನ್ನು ಚದರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್‌ನ ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನ ತೋರಲು ಆಸ್ಪದವಾಯಿತು. ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಆಡಗಿದ್ದ ರಾಜಪಕ್ಷದವರೂ ಇತರರೂ ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್‌ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತೆಗೆಯುವ ಪಿತೂರಿ ಕಟ್ಟಿದರು. ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ರಾಜಪಕ್ಷದವರು ಸಣ್ಣ ದಂಗೆಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿದರು. ಆಗ ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ ದಂಗೆಕೋರರನ್ನೂ ಪಿತೂರಿಗಾರರನ್ನೂ ದಂಡಿಸಿ ರಾಜ್ಯದ ವಿಭಾಗಗಳಿಗೆ ದಳಪತಿಗಳನ್ನೇ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿದನು. ಅಂಗ್ಲಿಕ ಮತಗುರುಗಳು ಗುಮಾಸಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದರು.

ಸ್ಪೈನಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವೊದಗಿದಾಗ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಬೇಕಾಗಿಬಂದು ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ ತನ್ನ ಎರಡನೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆಸಿದನು. ಆಗಿನ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿದ್ದವರನೇಕರು ಸಭಿಕರಾಗಿ ಬಂದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಾಗೆಂಬ ಅರ್ಜಿ ನೂರುಜನರನ್ನು ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್‌ನೇ ಸಭೆಯಿಂದ ಹೊರಗಿಟ್ಟನು. ಉಳಿದ ಸಭಿಕರು ಹಣವನ್ನೇನೋ ಕೊಡಿಸಿದರು; ಆದರೆ ಆಡಳಿತದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಪ್ರಿಯನ್ನು ಕಾಣಿಸಿ ರಾಜತ್ವವನ್ನು ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್‌ನೇ ದೊರೆತನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು

ಅರ್ಜಿ (Humble Petition and Advice) ಮಾಡಿ ಶ್ರೀಮಂತಸಭೆಯೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕೆಂದರು. ಕ್ರಾನ್ವೆಲ್ ದೊರೆತನಬೇಡನೆಂದುಹೇಳಿ ಶ್ರೀಮಂತಸಭೆಯನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ರಚಿಸಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಎರಡುಸಭೆಗಳಿಗೂ ವಿರೋಧಹುಟ್ಟಿ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದವು. ಬೇಜಾರುಪಟ್ಟಿ ಕ್ರಾನ್ವೆಲ್ ಹಟಾತ್ತಾಗಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿದನು. ಸಭಾಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಏಳು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಾನ್ವೆಲ್ಲನೇ ಕಾಲವಶನಾದನು.*

ಆಲಿವರ್ ಕ್ರಾನ್ವೆಲ್ ತೀರಿಕೊಂಡಕೂಡಲೆ ಸೈನ್ಯಮುಖ್ಯರೂ ಇತರರೂ ಆತನ ಮಗ ರಿಚರ್ಡ್ ಕ್ರಾನ್ವೆಲ್ಲನಿಗೆ ಪ್ರೊಟೆಕ್ಟರ್ ಪದವಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ರಿಚರ್ಡ್ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾಗಿದ್ದನು; ಆದರೆ ತಂದೆಯ ಪ್ರತಾಪಪೌರುಷ ರಿಚರ್ಡ್ ಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. 1659ರಲ್ಲಿ ರಿಚರ್ಡ್ ಹೊಸಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನ್ನು ಕರೆಸಿದನು. ಸಭಿಕರಾಗಿ ಬಂದವರು ಅನೇಕಾಂಶ

ಗಳನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಆಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನೊಡ್ಡಿದರು. ಕ್ರಾನ್ವೆಲ್ ಸತ್ತಬಳಿಕ ಸೇನಾಮುಖ್ಯರಲ್ಲಿ ಕಕ್ಷಿಗಳು ಬಲವಾಗಿದ್ದವು. ಒಂದು ಕಕ್ಷಿಯವರು ರಿಚರ್ಡ್‌ನಿಗೆ ಬೆಂಬಲಕೊಟ್ಟು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿದರು. ಲ್ಯಾಂಬರ್ಟ್ (Lambert) ಎಂಬ ದಳಪತಿಯು ಪ್ರಬಲನಾಗಿದ್ದು ರಂಪ್ ಸಭಿಕರನ್ನು ಪುನಃ ಕರೆಸಿ ಅವರ ಇಷ್ಟಪಟ್ಟಂತೆ ಅಡಳಿತ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದನು. ಈ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಸರಪಟ್ಟಿದ್ದ ರಿಚರ್ಡ್ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲೆಂದು ತನ್ನ ಪದವಿಗೆ ರಾಜಿನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟನು. ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದವರು ಪುನಃ ಕಾಮನ್ವೆಲ್ತ್ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಸಿದ್ಧರಾದರು.

ಸೈನ್ಯದ ಒಡಕು ದಳಪತಿ ಲ್ಯಾಂಬರ್ಟ್ ತಾನು ಎರಡನೆ ಕ್ರಾನ್ವೆಲ್ಲನಂತೆ ಆಗಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಅತ್ತ ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದ ದಳಪತಿ ಮಾಂಕನು ಲ್ಯಾಂಬರ್ಟನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿ ಲಂಡನ್ ಕಡೆ ಸೈನ್ಯಸಮೇತ ಹೊರಟನು; ನಡೆದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಜನರ ಮನೋಗತವನ್ನರಿತುಕೊಂಡನು; ಮಾಂಕನು ಲಂಡನ್ನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿದಂತೆಲ್ಲ ಜನರು ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆತನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಲ್ಯಾಂಬರ್ಟನ ಸೈನಿಕರೇ ಮಾಂಕನನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಕಡೆಗೆ ಲ್ಯಾಂಬರ್ಟ್ ಮಾಂಕನಿಗೆ ವಶನಾದನು. ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಮಾಂಕನು ಲಾಂಗ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು ರಂಪ್ ಸಭಿಕರನ್ನೆಲ್ಲದೆ ಪ್ರೈಡನ ಜಾಪಾಳಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದವರನ್ನೂ ಕರೆಸಿ ಸಭಿಸೇರಿಸಿ ಸ್ವಂತಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೇ ಸಭಾ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿ

*ಸಪ್ಟೆಂಬರ್ 3ನೇ ತಾರೀಖಿನದಿನ ತನ್ನ ಭಾಗ್ಯದದಿನವೆಂಬ ವಿಚಿತ್ರಮೌಢ್ಯವಂಟಿತ್ತು ಈತನಿಗೆ. ಡನ್ಬಾರ್, ವೂಸ್ಟರ್ ಗೆಲುವುಗಳಾದುದು ಅಂದೇ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನ್ನು ಕರೆಸಿದುದು ಅಂದೇ. ಕೊನೆಗೆ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟುದೂ ಅಂದೇ.

ಯಾವಬಗೆಯ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹೊಸ ಚುನಾವಣೆಗಳಾಗಿ ಹೊಸದಾದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭೆ ಸೇರುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿದನು. ಹಾಗೆ ನೆರೆದ ಹೊಸ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಕನ್ವೆನ್ಷನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ (Convention Parliament) ಎನ್ನಿಸಿತು. ಹಾಗೆ ಸೇರಿದ ಸಭಿಕರು ಮಾಂಕನ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಕೆಲವು ಷರತ್ತುಗಳಮೇಲೆ ಯುವರಾಜ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ನನ್ನು ದೊರೆತನಕ್ಕೆ ಕರೆದು ರಾಜತ್ವವನ್ನು ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಬಿಟ್ಟರು.

ಕಾರೀತಿಯಲ್ಲಿ 1640ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾದ ಲಾಂಗ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯು ಕೊನೆಗಂಡಿತು. ತಪ್ಪಿಹೋಗಿದ್ದ ರಾಜತ್ವವು ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ರಾಜತ್ವದೊಂದಿಗೆ ಆಂಗ್ಲಕನ್‌ಮತವೂ ಪುನಃ ಬಂತು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭೆಯ ಅಧಿಕಾರವೂ ಪುನಃ ತೋರುವಹಾಗಾಯಿತು. ಪ್ಯೂರಿಟನ್‌ಸಂಘದವರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ತಗ್ಗಿತು. ರಾಜವಧೆಯಿಂದ ಪುನಾರಾಜತ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿಯವರೆಗೆ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಪ್ಯೂರಿಟನ್‌ರ ವೈಪರೀತ್ಯ ರವೇ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ. ಮೂರ್ಖತನದಿಂದ ಆಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಹಿರೇಚಾರ್ಲ್ಸ್ ದೊರೆಗೆ ಪ್ರಬಲವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿ ಮೊದಲಿಟ್ಟು ಪ್ಯೂರಿಟನ್‌ರು ರಾಜತ್ವವನ್ನೇ ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿ ಹೊಸರೀತಿಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರೆವೊಲ್ಯೂಷನ್ (Puritan Revolution) ಎಂದು ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆಚಾರವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಶುದ್ಧಿಗಾಸೆಪಟ್ಟು ಅತಿನಮ್ರರೂ ಅತಿಭಕ್ತರೂ ಆಗಿ ಸಾಧುಸಂತರ ಬಳಗದಲ್ಲಿ ಸೇರತಕ್ಕವರು ರಾಜವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿ ಅತ್ಯುಗ್ರರೂಪಿಗಳಾದರು. ಅವರ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ವಿನೋದಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವೇ ಇಲ್ಲದಾಯಿತು. ಜೂಜಾಟಗಳನ್ನೂ ನಾಟಕಮಂದಿರಗಳನ್ನೂ ಉತ್ಸವಮೆರವಣಿಗೆಗಳನ್ನೂ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಪ್ಯೂರಿಟನ್‌ರ ಚಿತ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳು ತೋರಿಕೊಂಡವು. ಗೂಳಿಯಾಟವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಪ್ಯೂರಿಟನ್‌ರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ “ಮೂಕಪ್ರಾಣಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯಾಗುವುದೆಂಬ ಕನಿಕರವಿರಲಿಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಜನರು ವಿನೋದಗೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅಸಹನವಿತ್ತು.” “ಭಗವಂತನೆದುರಿನಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣುಮುಕ್ಕುವಷ್ಟು ದೈನ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದವರು ತಮ್ಮ ರಾಜನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಕಾಲಿನಿಂದ ತುಳಿಯುವ ದರ್ಪಿಷ್ಠರಾದರು.” ದೈವಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರಾಗಿ ಯತಿಗಳರಾಶಿಗೆ ಸೇರಿ ಆಹಿಂಸೆಯನ್ನೇ ಧರ್ಮವನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವರು ಅವರಲ್ಲಿದ್ದರು. ತಾವು ಮಾತ್ರವೇ ಪುಣ್ಯಭಾಜನರೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಇತರ ಮತಸ್ಥರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಕಠೋರವರ್ತಿಗಳಾದವರೂ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅವರ ಆಳಿಕೆಯು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಸಹಿಸದಾಯಿತು. ಅವರ ಆಳಿಕೆಯು ಸೈನ್ಯಬಲದಿಂದಲೇ ನಡೆಯಿತು; ಶಾಂತಿಯಿಂದ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಆಳಿಕೆಯನ್ನು “ಯತಿಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆ” ಯೆಂದು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವುದುಂಟು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕತ್ತಿಹಿರಿದು

ನಿಂತ ಯತಿಗಳ ಆಡಳಿತವಾಯಿತು. ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿ ಕ್ರಾನ್ಸ್ಟೆಲ್ ಬದುಕಿದ್ದವರೆಗೆ ಆಡಳಿತವಿತ್ತು; ಆತನ ಸಾವಿನ ತರುವಾಯ ಆಡಳಿತ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿಹೋಯಿತು.

1649ರಿಂದ 1658ರವರೆಗಿನ ಕಾಲವನ್ನು ಆಲಿವರ್ ಕ್ರಾನ್ಸ್ಟೆಲ್ಲನಕಾಲವೆಂದೇ ಕರೆಯಬೇಕು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮೇಲ್ಮೈಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಮಹಾಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಕ್ರಾನ್ಸ್ಟೆಲ್ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನು. ಸಮಕಾಲಿಕರು ಆತನನ್ನು ಕಂಡು ಅಂಜುತ್ತಿದ್ದರು; ನಿರೋಧಿಗಳಿಗೆ ರಾವಣಾಸುರನಹಾಗೆಯೇ ಇತ್ತು. ಆತನು ಕಾಲವಶನಾದಾಗ ರಾಜಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ತಲೆಮೇಲಿದ್ದ ಬೆಟ್ಟ ಕರಗಿದಹಾಗಾಯಿತು. ಆದರೆ ಆ ಹನ್ನೊಂದುವರ್ಷಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮೇಲ್ಮೈಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಕ್ರಾನ್ಸ್ಟೆಲ್ ಮತ್ತು ಬ್ಲೇಕ್ ಇಬ್ಬರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಎರಡನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ (1660—1685)

ಯುವರಾಜ 1649 ; ಬ್ರಗಾನ್ಸ್ ಕಥರೀನಳೊಡನೆ ವಿವಾಹ 1662

ಸಮಕಾಲಿಕ ಪ್ರಭುಗಳು

ಹಾಲಂಡ್	ಫ್ರಾನ್ಸ್	ಸ್ಪೈನ್
ಆರಂಜಿನ 2ನೆ ವಿಲಿಯಂ	14ನೆ ಲೂಯಿ 1643—1715	4ನೆ ಫಿಲಿಪ್ 1621—1665 2ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ 1665—1700

ಷಾಹಿದ್ ಎನಿಸಿಕೊಂಡ ಹಿರೇ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ದೊರೆಯ ಹಿರೇ ಮಗನಾದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಯುವರಾಜನಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ತಂದೆಯ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ತಾನೂ ನಾನಾ ತೊಂದರೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ತಲೆಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಅಲೆದಾಡಿದನು. ವೂರ್ಸ್ಟರ್ ಕದನದ ಬಳಿಕ ದೇಶಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಪರಿವಾರವೆಂಬುದಿಲ್ಲದೆ ಹಣವನ್ನು ಕಾಣದೆ ಕಡೆಗೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಅಡಗಿದ್ದನು. ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ ಸತ್ತ ಬಳಿಕ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಆತನ ಆಸೆಯು 1660ರಲ್ಲಿ ಪೂರಿಯಾಯಿತು. ದಳಪತಿ ಮಾಂಕನು ಸೂಚಿಸಿದ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಒಪ್ಪಿ ಅದರಂತೆ ಪ್ರಕಟನೆ ಹೊರಡಿಸಿ ರಾಜತ್ವದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಬಂದನು. ಆಗ ಅಭೂತಪೂರ್ವವೆನಿಸಿದ ಮೆರವಣಿಗೆ ಉತ್ಸವಗಳು ನಡೆದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಜನರು ಮೈಮರೆತು ನಲಿದಾಡಿದರು. ಪ್ಯೂರಿಟನ್ರ ಆಡಳಿತ ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಪಟ್ಟಿ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಮೇರೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಾವು ದೀರ್ಘಿ ಮತ್ತು ಮುಬಾರಕ್ ಖಿಲ್ಜಿಯು ಸುಲ್ತಾನನಾದಾಗ ದಿಲ್ಲಿಯ ಜನರಾದಿದಂತೆ ಲಂಡನ್ನಿನ ಜನರಾದಿದರು. 2ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಪಟ್ಟವೇರಿದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಜನರು ತೋರಿದ ಅತ್ಯುತ್ತಮದಕ್ಕೆ ರಾಜಭಕ್ತಿ ಮಾತ್ರವೇ ಕಾರಣವಲ್ಲ. ಅದುವರೆಗೂ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಬೇಸರವು ಪ್ರಬಲ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು.

ಈ 2ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ದೊರಗೆ ಆಸಾಧಾರಣವಾದ ಜಾಣತನವೂ ಬುದ್ಧಿ ಶಕ್ತಿಯೂ ಇತ್ತು. ಮಾತಿನ ಚಾತುರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತಿಪ್ರವೀಣ. ಸದಾ 2ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಹಾಸ್ಯ ಕುಚೋದ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದು ವಿನೋದಪ್ರಿಯನೆ ಸ್ವಭಾವ ನಿರಿಸಿದನು. ಮನಸ್ತಾಪತೋರಬಹುದಾದ ಪ್ರಸಂಗ ತೋರಿಕೊಂಡೊಡನೆ ಏನಾದರೂ ಕುಚೋದ್ಯದ ಮಾತನಾಡಿ ಮಾತುಮರೆಸತಕ್ಕವನು. ವಿನೋದಪ್ರೀತಿಗೆ ಸಮಾನವಾದಷ್ಟು ಸೋಮಾರಿತನವೂ

ಇತ್ತು. ಈತನು ತಿಳಿಯಲಾಗದ ವಿಷಯವಿಲ್ಲವೆನ್ನುವಷ್ಟು ಚುರುಕುಬುದ್ಧಿಯಿತ್ತು; ವಿನೋದದಲ್ಲಿಯೂ ಲೋಲುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಸೋಮಾರಿ ತನದಲ್ಲಿ ಆ ಚುರುಕು ಅಡಗಿದಂತಿತ್ತು. ಈ ರಾಜನೂ ರಾಜಾಧಿಕಾರವೇ ಸರ್ವ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ರೋಮ್‌ಕಾಥಲಿಕ್ ಮತದಲ್ಲಿ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಭಕ್ತಿವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ್ದನು. ಆದರೆ ತನ್ನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಮರೆಮಾಚಿ ಉಪಾಯದಿಂದ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ತಂದೆಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ, ಮೂರ್ಖತನವೂ ಇಲ್ಲ; ತಂದೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣದಿದ್ದ ಯುಕ್ತಿಯಿತ್ತು.

ತನಗೆ ಸಟ್ಟ ಬರುವಂತೆ ಯುಕ್ತಿಸಿದ ದಳಪತಿ ಮಾಂಕನಿಗೆ ದೊರೆ ಶ್ರೀಮಂತ ಪದವಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ದೇಶಾಂತರವಾಸವನ್ನು ಕೊನೆಮಾಡಿ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಬಂದ ರಾಜಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಎಡ್ಜರ್ಡ್ ಹೈಡ್ ಎಂಬಾತನನ್ನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಆತನು ಕ್ಲಾರೆಂಡನ್ನಿನ ಆರ್ಲ್ (Earl of Clarendon) ಎಂಬ

ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದನು. ಈ ರೀತಿ ಮಂತ್ರಿ ಮಂತ್ರಿ ಕ್ಲಾರೆಂಡ್ ತನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದಾತನನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ ತರುವಾಯ ದೊರೆ ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಕಟನೆಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತರುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ತಾನು ಯಾವ ಗೋಚಿಗೂ ಬಾರದವನಂತೆ ಇದ್ದುಬಿಟ್ಟನು. ಫ್ರಾನ್ಸದೊರೆಯ ಸ್ನೇಹವನ್ನಲ್ಲದೆ ಇತರ ರಾಜರ ಸ್ನೇಹವನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು “ಪುನಃ ನನಗೆ ಅಲೆದಾಟ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ”ವೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು.

ದಳಪತಿ ಮಾಂಕನು ಕರೆಸಿದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭೆ ರಾಜತ್ವವನ್ನು ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಆಡಳಿತದ ರೀತಿಯನ್ನೂ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿತು. ರಾಜನು ಪ್ರಕಟನೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವರಿಗೂ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಗತವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಮರೆಯುವುದಾಗಿ ವಾಗ್ದಾನಮಾಡಿದ್ದನು. ರಾಜವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿದ್ದವರಿಗೆ ಅಭ

ಪ್ರಕಟನೆಯ ಯದಾನ ಅದು. ಕನ್ವೆನ್ಷನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಆ ಅಂಶ ವಾಗ್ದಾನವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಹುಭಾಗವಾಗಿ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿದಾಗ್ಯೂ ಕೆಲವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಹಂತಕರೆನಿಸಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿದ್ದ 13 ಮಂದಿಗೆ ಶಿರಚ್ಛೇದನವಾಯಿತು; ಬೇರೆ 25 ಮಂದಿಗೆ ಆಜೀವ ವಾದ ಸೆರೆಯಾಯಿತು. ಕ್ರಾಂತಿಮೈಲಿನ ಶವವನ್ನು ಗೋರಿಯಿಂದ ತೆಗೆಸಿ ಗಲ್ಲಿಗೆಹಾಕಿಸಿ ಆ ಬಳಿಕ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹೂಳಿಸಿದ್ದೂ ಆಯಿತು. ಸಭಿಕರಿಗೆ ರಾಜಭಕ್ತಿಯ ಅಷ್ಟು ಬಲವಾಗಿತ್ತು. ದಳಪತಿ ಮಾಂಕನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾಕಿಯಾಗಿದ್ದ ಸಂಬಳಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದಾಗಿ ರಾಜನು ವಾಗ್ದಾನಮಾಡಿದ್ದನು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಅದನ್ನು

ನೆರವೇರಿಸಿದರು. ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಸೇನಾಬಲವು ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು ; ಉಳಿದಿದ್ದುದು ಇನ್ನೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಎರಡು ಸಣ್ಣ ದಳಗಳು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದವು. ಈ ಎರಡಂಶಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರು ಇತರ ಅಂಶಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿ ನಡೆಸಲಾರದೆ ಹೋದರು. ಯುದ್ಧ ಮೊದಲಾದ ಕಾಲದಿಂದ ಭೂಮಿಗಳ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳು ಕೈಯಿಂದ ಕೈಗೆ ಬದಲಾಗಿದ್ದವು. ಆ ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಇತರರು ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಕೊಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿ ಇತ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಜಭಕ್ತರು ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರೂಪಟ್ಟಿದ್ದ ನಷ್ಟವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಐರಿಷರಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯವೇ ಶಾಶ್ವತವಾಯಿತು. ಅವನ್ನು ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಕಾಣಬೇಕಾಗುವುದು. ಪ್ರಕಟನೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆ ಮತ್ತೊಂದು ದುಸ್ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಾತನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟವಾದ ಮತಶಾಖೆಯನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೊಡಿಸಲಾಗುವುದೆಂಬ ಆ ಅಂಶವನ್ನು ಚರ್ಚೆಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಾಗ ಗೊಂದಲವಾಗಿ ಕನ್ವೆನ್ಷನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗಬೇಕಾಯಿತು.

ಆದರೆ ಕನ್ವೆನ್ಷನ್ ಸಭೆಯವರು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಕಾಮನ್ವೆಲ್ತ್ ಮತ್ತು ಪ್ರೊಟೆಸ್ಟಾಂಟ್ ಎಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬದಲಾಯಿಸಿದರು. ಲಾಂಗ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು 1640-1641ರಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಟ್ಟು ಕಾಮನ್ವೆಲ್ತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದ ನ್ಯಾಯವಿಗೇರ್ಷಕಾನೂನು ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಏರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸಮಾಧಾನದ ಏರ್ಪಾಟು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಮತ್ತು ಐರ್ಲೆಂಡ್ ಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಆಡಳಿತದ ರೀತಿಯನ್ನೇ ಪುನಃ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದರು. ರಾಜತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದವರು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಹಣದ ವಸೂಲಿಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ದೊರೆಯ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಆದಾಯವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಮತವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾರದೆ ಹೋದರು.

1661ರಲ್ಲಿ ಕನ್ವೆನ್ಷನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಯಿತು. ಅತ್ಯಪ್ಪಿಗೊಂಡಿದ್ದ ರಾಜಪಕ್ಷದವರು ಸಭಿಕರ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜನರಲ್ಲಿ ರಾಜಭಕ್ತಿಯು ವಿಪರೀತವಾಗುತ್ತ ಪೂರಿಟ್ಟನ್ನರಲ್ಲಿ ಅಸಹನವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾಮನ್ವೆಲ್ತ್ ಕಾಲದ ಚರ್ಚಿನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪೂರಿಟ್ಟನ್ನರಿಗೆ ಪುರೋಹಿತರ ಹುದ್ದೆಗಳು ದೊರಕಿದ್ದವು. ಅವರನ್ನು ಕಂಡು ರಾಜಭಕ್ತರು ಸಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹೊಸದಾಗಿ 1661ರಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕವೆಲಿಯರ್ ಪಕ್ಷದವರು ಅತಿ ಪ್ರಬಲರಾದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಕವೆಲಿಯರ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ (Cavalier

Parliament) ಎಂಬ ಹೆಸರು. ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಸಂಘದವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಸಭಿಕರು ರಾಜನ ವಾಗ್ದಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸಂಘದವರಿಗೆ ಹಿಂಸೆ ಕೊಡುವಂತಹ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಪಟ್ಟಣದ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ಆಂಗ್ಲಿಕನ್ ಚರ್ಚಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಬಗ್ಗಿ ರತಕ್ಕುದೆಂದು ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ ಆಕ್ಟ್ (Corporation Act) ಆಯಿತು. ಪೌರಸಭೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರಿಗೆ ಸಭಿಕರಾಗಿರಲು ಅನರ್ಹತೆಯುಂಟಾದಂತೆ ಆಯಿತು. 1662ರಲ್ಲಿ ಯೂನಿಫಾರ್ಮಿಟಿ ಕಾನೂನ್ (Uniformity Act) ಎಂಬುದು ರೂಪಗೊಂಡಿತು. ಆಂಗ್ಲಿಕ ಸಂಘದ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಪುಸ್ತಕದ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಬಲವಂತಗೊಳಿಸುವುದು ಆ ಕಾನೂನಿನ ಉದ್ದೇಶ. ಪುಸ್ತಕದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಪುರೋಹಿತರಿಗೆ ಬಂತು ಕಷ್ಟ. ಅವರಿಗೆ ಬಿಷಪ್ಪರ ಅಧಿಕಾರ ಬೇಡವೆನಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವೆ! ಪುರೋಹಿತರೆಲ್ಲರೂ ಬಿಷಪ್ಪರ ಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ದೀಕ್ಷೆವಹಿಸಿದವರೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಬಂಧವೂ ತೋರಿತು. ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರನೇಕರು ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ಆಂಗ್ಲಿಕನ್ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೊಡಂಬಡದೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತೊಡಗಿದರು. ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಪಾದ್ರಿಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಮತಾಚಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಶಿಷ್ಯವೃಂದಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸದಂತೆ 1664ರಲ್ಲಿ ಕಾನ್ವೆಂಟಿಕಲ್ ಆಕ್ಟ್ (Conventicle Act) ಎಂಬುದು ರಚನೆಯಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಆಂಗ್ಲಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೆ ಭಿನ್ನವಾದರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮತಾಚಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಐವರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರುವುದು ಅಪರಾಧವೆನಿಸಿತು. 1665ರಲ್ಲಿ 5 ಮೈಲಿ ಕಾನೂನು (Five Mile Act) ಎಂಬುದೂ ಆಯಿತು. ಉದ್ಯೋಗಭ್ರಷ್ಟರಾದ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಪಾದ್ರಿಗಳು ತಾವಿದ್ದ ಊರಿಂದ ಐದು ಮೈಲಿಗಳ ಹೊರಗೇ ಇರಬೇಕಾಯಿತು. ಅನ್ಯಾಯದ ಹಿಂಸೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಮತಸ್ಥರು ಈ *ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ವರ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು.

ಹಿಂದೆ ಆರ್ಚ್ ಬಿಷಪ್ ಲಾಡನು ಯಾವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಆಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ತಲೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿದನೋ ಅದೇ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಕ್ರೂರಿಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಕಾಲವೈಪರೀತ್ಯ! ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರೆಂದರೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ದ್ವೇಷ. ಆ ದ್ವೇಷದಿಂದ ರಾಜಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವೈಪರೀತ್ಯ. ಹಿರೇ

*ಈ ಕಾನೂನುಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕ್ಲಾರೆಂಡನ್ ಕೋಡ್ (Clarendon Code) ಎಂಬ ಹೆಸರು ರೂಢಿ. ಕಾನೂನುಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಬಹಿಷ್ಕೃತವಾದವರಿಗೆ ನಾಕ್ಸನ್ ಫಾರ್ಮಿಸ್ ಮತ್ತು ಡಿಸ್ಸೆಂಟರ್ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಾಯಿತು.

ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ದೊರೆಯನ್ನು ಪೂಜ್ಯಯತಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಆತನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಚರ್ಚುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ರಾಜನು ದೈವದತ್ತಾಧಿಕಾರವುಳ್ಳವನೆಂದೂ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ನರಿಗೆ ಹಿಂಸೆ ರಾಜವಿರೋಧವು ಪಾಪಕರವೆಂದೂ ಪುರೋಹಿತರು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಪ್ಯೂರಿಟನ್ನರನ್ನು ರಾಜನು ಕ್ಷಮಿಸಿದರೂ ಪ್ರಜೆಗಳು ಕ್ಷಮಿಸದೆ ಹಿಂಯ್ಯಾಳಿಸಿ ನಾನಾಹಿಂಸೆಗಳಿಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದರು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಶಾಖೆಗಳವರು ಪ್ರತ್ಯೇಕರಾಗಿಯೇ ಉಳಿದರು. ಹಳೆಯ ಹೆಸರುಗಳು ಹೋಗಿ ಹೊಸಹೆಸರುಗಳು (Non-conformists) ಉಂಟಾದವು. ಆಗ ದೇಶಾಂತರಹೊರಡುವುದು ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ದಾರಿಯಾಯಿತು.

ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೂ ಅಧಿಕಾರಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟವನಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದೊರೆ ಅನ್ಯರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ತಾನೇ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದ 14ನೆ ಲೂಯಿಯ ಸ್ನೇಹ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಗೆ ಅಗತ್ಯವೆನಿಸಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆಬಂದಕೂಡಲೆ ತನ್ನತಂಗಿ ಹೆನ್ರಿಯಟಿ ಮೇರಿಯ (Henrietta Maria) ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಆ ದೊರೆಯತಮ್ಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆನಡೆಸಿದನು.

ಕ್ರಾವೆನ್ಸ್‌ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದ ಡೆಂಕರ್ಕ್‌ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಆ ರಾಜರಾಜನ ಸಂಬಂಧಗಳು ನಿಗೆ ಮಾರಿಬಿಟ್ಟನು. ಆತನ ಇಷ್ಟವನ್ನನುಸರಿಸಿ ತಾನು ಪೋರ್ಚುಗಲ್‌ದೊರೆಯ ತಂಗಿ ಕಥರೀನ್ (Catharine of Braganza) ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಹಿಂದೆ 2ನೆ ಫಿಲಿಪ್‌ನ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ರಾಜ್ಯವು 1640ರಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಸ್ಪೈನ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸುವುದು ಫ್ರಾನ್ಸೀ ಉದ್ದೇಶ. ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ಅಳಿಯನಿಗೆ ಮರ್ಮಾದೆ ಮಾಡುತ್ತ ಹೇರಳವಾದ ಹಣವನ್ನಲ್ಲದೆ ಟಾಂಜಿಯರ್ (Tangier) ಮತ್ತು ಮುಂಬಯಿ (Bombay)ಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ಇದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ಥಲಗಳು ದೊರೆತವು. ರಾಜನಿಗಂತೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣ ಕೈಸೇರಿತು. ಆ ಹಣ ವಿಲಾಸವಿನೋದಗಳಿಗಾಗಿ ವೆಚ್ಚವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ವರ್ತಕತನಕ್ಕೆ ಬಲವೊದಗಿತು.

1665ರಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಮೊದಲಾಯಿತು. ನ್ಯಾವಿಗೇಷನ್‌ಕಾನೂನು ಪುನಃ ರೂಪಗೊಂಡುದು ಅವರಿಗೆ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆಫ್ರಿಕಾ, ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಡಚ್ಚರಿಗೂ ಕಲಹಗಳಾಗುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು. ಕ್ಷೇತ್ರ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಾರಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸೈಪೋಟಿ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ವರ್ತಕಜನರು ಡಚ್ಚರೊಡನೆ ಯುದ್ಧವಾಗಬೇಕೆಂದು ಹಟತೊಟ್ಟರು.

ಅನರ ಬಲವಂತದಿಂದಲೂ ಫ್ರೆಂಚ್ ದೊರೆಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದಲೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದೊರೆ ಡಚ್ಚರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು. ರೂಪರ್ಹರಾಜ ಎರಡನೆ ಡಚ್ಚ ಯುದ್ಧ ಕುಮಾರನೂ ದಳಪತಿ ಮಾಂಕನೂ ಹಡಗುಪಡೆಗಳಿಗೆ ನಾಯಕರಾಗಿ ಡಚ್ಚರೊಡನೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಲಡಾಯಿ ನಡೆಸಿದರು. ಎರಡು ವರ್ಷಕಾಲ ಎರಡುಕಡೆಯವರೂ ಶಕ್ತಿಗುಂದದೆ ಹೋರಾಡಿದರು. ಸಮಯಹೊಂಚಿದ್ದ ಡಚ್ಚಜನರು ಒಂದುಸಲ ಥೆನ್ಸ್ ನದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನುಗ್ಗಿಕೆಲವು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು. ಫ್ರೆಂಚ್ ದೊರೆಯಾದ ಲೂಯಿಯಾದರೋ ಒಂದುವೇಳೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಇನ್ನೊಂದುವೇಳೆ ಡಚ್ಚರಿಗೂ ಸಹಾಯಕೊಡುತ್ತ, ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಇಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಬಲಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೆಂಬ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದನು. ಕಡೆಗೆ 1667ರಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಫ್ರೆಂಚ್ ದೊರೆಯೇ ತಮ್ಮ ಶತ್ರುವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಡಚ್ಚಜನರು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮೈತ್ರಿಗಾಸೆಪಟ್ಟರು. ಬ್ರೆಡ (Breda) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಕರಾರು ನಡೆದು ಪರಸ್ಪರ ಸ್ನೇಹವು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಡಚ್ಚರು ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ತಾವು ಕಟ್ಟಿದ್ದ ನ್ಯೂ ಆಮ್ಸ್ಟೆರ್ಡಾಂ (New Amsterdam) ಎಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ತಮ್ಮ ಯಾರ್ಕ್ ನ ಡ್ಯೂಕನಿನಿಸಿದ್ದ ಜೇಮ್ಸ್‌ಗೆ (James, Duke of York) ಕೊಟ್ಟನು. ಅದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ನ್ಯೂ ಯಾರ್ಕ್ (New York) ಎಂಬ ಹೆಸರುಂಟಾಯಿತು. ಆ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ನೆಲಸುಗಳು ಅಖಂಡವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲು ಇದರಿಂದ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ದೇಶಾಂತರಹೊರಟ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ನರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿಕೊಂಡರು.

ಡಚ್ಚರೊಡನೆ ಯುದ್ಧನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅನಾಹುತಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದವು. 1665ರಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ಲೇಗ್ ರೋಗವು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ತಗುಲಿ ಬಹುಜನರು ಸತ್ತರು. ಆ ಅಂಟುರೋಗ ಅಡಗಿದಂತೆ ಕಾಣಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ 1666ರಲ್ಲಿ ನಗರದ ಅರ್ಧಭಾಗವು ಬೆಂಕಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸುಟ್ಟುಹೋಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಳಯದಮೇಲೆ ಪ್ರಳಯ ತೋರಿದಂತೆ ಆಯಿತು. ನಾನಾಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಜನರಿಗೆ ಅಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನ ಹುಟ್ಟಿತು.

ಕ್ಲಾರೆಂಡನ್ನಿಗೆ ದುರ್ಗತಿ

ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸಲು ಮೊದಲಾಯಿತು. ಕ್ಲಾರೆಂಡನ್ ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ಅನೇಕರು ಸಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತನ ಮಗಳು ಯಾರ್ಕ್ ಶ್ರೀಮಂತನಿನಿಸಿದ ಜೇಮ್ಸ್‌ನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾಗೂ ಕ್ಲಾರೆಂಡನ್ನಿಗೆ ಆಸ್ಥಾನಿಕರ ಬೆಂಬಲವಿರಲಿಲ್ಲ. 1667ರಲ್ಲಿ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭಿಕರು ಮಂತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ದೋಷಾರೋಪಣೆಮಾಡಿದಾಗ ರಾಜನು ಆತನನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿದನು. ಸಭಿಕರು ಇಂಪೀಚ್‌ಮೆಂಟ್ ನಡೆಸಿದರು ; ಆದರೆ

ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಕಾರಣವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ರಾಜನು ಉಪಾಯವಾಗಿ ಕ್ಲಾರೆಂಡನ್‌ನಿಗೆ ದೇಶಾಂತರ ಹೊರಡುವುದು ಕ್ಷೇಮವೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದನು. ಅದರಂತೆ ಕ್ಲಾರೆಂಡನ್ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಹೊರಟು ಅಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದನು.

ಕ್ಲಾರೆಂಡನ್ ಹೊರಟುಹೋದಬಳಿಕ ರಾಜನು ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳದೆ ಐವರನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಕ್ಲಾರೆಂಡನ್‌ಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಆಸ್ಥಾನಿಕರಲ್ಲಿಯೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರಲ್ಲಿಯೂ ಮುಖಂಡರಾಗಿದ್ದವರು ಆ ಐವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ರೊಂದೊಂದು ಬಗೆಯವರಾಗಿದ್ದರು; ಕ್ಲಾರೆಂಡನ್‌ನಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವೊಂದು ಮಾತ್ರವೇ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನಲಕ್ಷಣ. ಉಪಾಯಶಾಲಿಯಾದ ದೊರೆ ಆ

ಐವರನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಕಬಾಲ್ ಕೂಟ ಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆ ಐವರ ಗುಂಪಿಗೆ ಕಬಾಲ್ (Cabal) ಎಂಬ ಹೆಸರುಂಟು. ಕ್ಲಿಫರ್ಡ್, ಆರ್ಲಿಂಗ್ಟನ್, ಬಕಿಂಗ್ಹಂ, ಆಷ್ಲಿ, ಲಾಡರ್ಡೇಲ್ (Clifford, Arlington, Buckingham, Ashley, Lauderdale) ಎಂಬ ಅವರ ಹೆಸರುಗಳ ಪ್ರಥಮಾಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿತು ಆ ಹೆಸರು.

ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ರಾಜನಾಗಿದ್ದ 14ನೆ ಲೂಯಿಸ್ ದೊಡ್ಡ ಆಸೆಗಳಿದ್ದವು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ದೊರೆಗೆ ಸಮೀಪಬಂಧುವಾಗಿದ್ದ ಆತನು ಸ್ವೈನನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹವಣಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡೆವು. ಲೂಯಿಸ್ ಸ್ವೈನ್ ರಾಜಪುತ್ರಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಅಮೂಲಕ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿದ್ದ ನೆದರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ಸ್ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಉದ್ಯಮಿಸಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿಯ ದುರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನಿಡಿಸಿದನು. ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶಕ್ಕೆ ರೈಲ್ವೆ ನದಿಯೇ ಉತ್ತರದ ಮೇರೆಯಾಗಬೇಕೆಂದಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಡಾಲಂಡ್ ದೇಶವು ಅಡ್ಡಿ. ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರಾದರೋ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು.

ವ್ಯಾಪಾರಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನೊಡನೆ ಡಚ್ಚರು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಲೂಯಿಸ್ ಉದ್ಯಮವನ್ನು ಕಂಡ ಡಚ್ಚರು ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ತವಕಪಟ್ಟರು. ಕಬಾಲ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಡಚ್ಚರಲ್ಲಿ ಸಖ್ಯವನ್ನು ತೋರಿದರು. 1668ರಲ್ಲಿ ಹಾಲಂಡ್, ಸ್ವೀಡ್ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮೂರೂ ಸೇರಿ ಟ್ರಿಪಲ್ ಅಲಯನ್ಸ್ (Triple Alliance) ಎಂಬ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹವನ್ನು ಲೂಯಿಸ್ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಬಾಲ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅನುಸರಿಸಿದ ದಾರಿಯು 'No Holland, No England'—ಹಾಲಂಡಿಗೆ ವಿಪತ್ತು ತೋರಿದರೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೂ ವಿಪತ್ತು—ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಂತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಲೂಯಿಸ್ ಅತಿಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ದೊರೆ ಆತನ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬಿಡಲಾರದವನು. ತನ್ನ

ತಂಗಿಯಮೂಲಕ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಮಾತು ನಡೆಸಿ ಈ ದೊರೆ 1670ರಲ್ಲಿ ಡೋವರ್ (Dover) ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಲೂಯಿಯೊಡನೆ ಗೋಪ್ಯಕರಾರು ನಡೆಸಿದನು. ಡಚ್ಚರ ಮೇಲೆ ಲೂಯಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಿದಾಗ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದಾಗಿ ರಾಜನ ರಹಸ್ಯವರ್ತನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಒಪ್ಪಿದನು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು ಡಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ದೊರೆಗೆ ಹಣವನ್ನೂ ಬಲವನ್ನೂ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಲೂಯಿ ಒಪ್ಪಿದನು. ಆತ್ತ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಂದನ್ನು ನಡೆಸಿದರೆ ಇತ್ತ ರಾಜನು ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಈ ಗೋಪ್ಯಕರಾರಿನ ವಿಷಯವನ್ನು ರಾಜನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿಬ್ಬರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಿದನು. ಇನ್ನಿಬ್ಬರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಹೇಳಿದನು. ಹಾಗೂಹೀಗೂ ಉಪಾಯಮಾಡಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಪಕ್ಷವನ್ನೊಪ್ಪುವಂತೆ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ದೊರೆ ಪ್ರೇರಿಸಿದನು.

ಡಚ್ಚರಿಗೆ ಇತರರ ಸಹಾಯವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದ ಲೂಯಿಯ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಡಚ್ಚರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಲು ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ತೊಡಗಿದನು. ಆದರೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಹಣವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಯತ್ನವು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಅತ್ತ ಡಚ್ಚರು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಆರೆಂಜ್ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನಾದ ವಿಲಿಯಂ ಎಂಬ ಸಾಹಸಿಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಲೂಯಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿದರು. ಅವರ ಧೈರ್ಯೋತ್ಸಾಹಗಳನ್ನೂ ಲೂಯಿಯ ದುರಾಸೆಯನ್ನೂ ಕಂಡ ಇತರ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಡಚ್ಚರಲ್ಲಿ ಅನುಕಂಪವನ್ನು ತೋರಲು ಮೊದಲಾಯಿತು. ಆಗ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರೂ ಡಚ್ಚರಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ತೋರಿದರು. ಹಿಂದೆ ಸ್ಪೈನ್ ರಾಜ ಫಿಲಿಪ್‌ನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ವಿಲಿಯಮ್‌ನ ವಂಶದವನಾದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವಿಲಿಯಂ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜ್ಯದ ಲೂಯಿಯ ಎದುರಾದುದನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಮೆಚ್ಚಿದರು. ಟ್ರೆಪ್ಸ್ ಅಲಯನ್ಸ್ ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದು ದು ಸಿತೂರಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬಂತು. ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ವಿಶ್ವಾಸಕೆಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನದ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ನಡೆಸುವಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಕ್ಲಾರೆಂಡನ್ ಕೋಡ್ ಎಂಬ ವಿಧಿಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಹಿಂಸೆಪಟ್ಟ ಡಿಸ್ಸೆಂಟರ್ (Dissenter) ಪಂಗಡದವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ನಡೆಸಲು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಒಪ್ಪುವಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಂತ್ರಿಗಳು ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಕಂಡರು.

2ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ದೊರೆಗೆ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು. ರಾಣಿಯಂತೂ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದವಳು. ತಮ್ಮ ಜೀಮ್ಸ್ ಆ ಮತದಲ್ಲಿಯೇ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಎಲ್ಲರೆದುರಿನಲ್ಲಿ ರೋಮ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಿದ್ದನು. ಡೋವರ್ ಕರಾರಿನಂತೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ದೊರೆ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಅನುಕೂಲಮಾಡಿಕೊಡುವ ಸಂಕಲ್ಪ

ತಾಳಿದ್ದನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಲೂಯಿಸ್ ಹಣವನ್ನೂ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದನು. ಕರಾರಿನಂತೆ ಆಚರಿಸಲು ರಾಜನು ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆತನ ಇಷ್ಟವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇತ್ತು. ದಿಸ್‌ಟಿಂಟಿಂಗ್ ಮತ್ತು ರಾಜಾಧಿಕಾರ ಪ್ರಯೋಗ ಕ್ಯಾಥೊಲಿಕ್ ಗುಂಪುಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ರಾಜಪ್ರಕಟನೆಯಮೂಲಕ ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವುದು ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೂ ರಾಜನಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಉಪಾಯವಾಗಿ ಕಂಡಿತು. ಕಾನೂನು ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ತಡೆಯುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ರಾಜನು ವಹಿಸಬಹುದೆಂದು ತೋರಿತು. ಕಾನೂನು ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು *ಸಸ್ಪೆಂಡ್ ಮಾಡಿಡುವುದಕ್ಕೂ ಡಿಸ್‌ಪೆನ್ಸ್ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ರಾಜನಾದಾತನಿಗೆ ಜನ್ಮಿಸಿದ್ದವಾದ ಅಧಿಕಾರವುಂಟೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ರಾಜನು ಡಿಕ್ಲರೇಷನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಲ್ಜೆನ್ಸ್ (Declaration of Indulgence) ಎಂಬ ಪ್ರಕಟನೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಆಂಗ್ಲಿಕ್ ಚರ್ಚಿನ ಆಚಾರಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೊಪ್ಪದಿದ್ದವರಿಗೆ ರಾಜನ ಕ್ಷಮೆಯುಂಟೆಂದು ಅದರ ಸಾರಾಂಶ. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಕ್ಷಮಾದಾನ ಪ್ರಕಟನೆ ರನ್ನೂ ದಿಸ್‌ಟಿಂಟಿಂಗ್‌ಗಳನ್ನೂ ದಂಡಿಸಲು ಇದ್ದ ವಿಧಿಗಳು ಇದರಿಂದ ಮೂಲೆಗೆ ಬಿದ್ದಂತಾಯಿತು. ಕ್ಷಮಾದಾನದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಷಪಾತವಿದ್ದುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯಿತು. ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವಿರೋಧತೋರಿತು. ಆಷ್ಟಿಯೆಂಬಾತನು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಕ್ಷಮಾದಾನವಾಗುವುದನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ಮಂತ್ರಿ ಪದವಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದನು. ಗೋಪ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಕರಾರಿನ ವಿವರಗಳು ಆಗ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಬಯಲಾದವು.

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಆಷ್ಟಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತ ಟೆಸ್ಟ್ ಆಕ್ಟ್ (Test Act)† ಎಂಬ ಹೊಸ ಕಾನೂನನ್ನು ರೂಪಗೊಳಿಸಿದನು. ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರೆಲ್ಲರೂ ಆಂಗ್ಲಿಕ್ ನ್ ಪದ್ಧತಿಯ

*ಸಸ್ಪೆಂಡ್ ಎಂದರೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಕಾನೂನಿನ ಜಾರಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಡುವುದು. ಡಿಸ್‌ಪೆನ್ಸ್ ಎಂದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆತೋರಿ ಜಾರಿಯನ್ನು ತಡೆಯುವುದು. ಎರಡೂ ಕಾನೂನನ್ನು ಆಚರಣೆಗೇತಾರದೆ ತಡೆಯುವ ವಿಧಾನಗಳು. ಕಾನೂನನ್ನು ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ರಾಜಪುರುಷನಿಗುಂಟೆಂಬ ತತ್ತ್ವದಿಂದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೇ ಲೋಪತೋರಿ ದಂತಾಯಿತು.

†ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷವೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭ. ಮಂತ್ರಿಗಳ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದವರು ಅಡಳಿತದ ಪಕ್ಷ, ಮಂತ್ರಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯನಿರ್ವಹದಲ್ಲಿ ದೋಷಗಳನ್ನು ತೋರುತ್ತ ಲಿರುವುದು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ (Opposition). ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಿಂದ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷವೆನ್ನುವುದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. "ರಾಜನ ಪ್ರಕಟನೆಗೆ ಟೆಸ್ಟ್ ಆಕ್ಟೆಂಬುದು ನಾಗಾಸ್ಪತ್ಯಕ್ಕಿದುರಾಗಿ ತೊಟ್ಟ ಗಾರುಡಾಸ್ತ್ರದಂತೆ.

ಅಚರಣೆಗಳನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಪ್ರಮಾಣಮಾಡಲೊಪ್ಪದೆ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ಮತಕ್ಕೆ ಕ್ಲಿಫರ್ಡ್‌ಮಂತ್ರಿಯು ಉದ್ಯೋಗ ಬಿಟ್ಟನು. ನೌಕಾಸತಿಯಾಗಿದ್ದ ಜೇಮ್ಸ್‌ರಾಜಕುಮಾರನು ರಾಜನಾನೆ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷದ ಅಟ ಕೊಟ್ಟನು. ಕಬಾಲ್ ಮಂತ್ರಿಯು ಒಡೆದುಹೋಯಿತು. ಟೆಂಟ್‌ಆಕ್ಟ್ ಆದಬಳಿಕ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ರಹಸ್ಯಕರಾರನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದರು; ಡಚ್ಚರೊಡನೆ ಮೈತ್ರಿಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಬಲವಂತ ಮಾಡಿದರು. ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಅಸಮಾಧಾನವಾದರೂ ರಾಜನು ಅದನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸದೆ ತನ್ನ ಪ್ರಕಟನೆಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಟ್ಟು ಡಚ್ಚರೊಡನೆ ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಕನೆಲಿಯರ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟೆಂಬುದೇ ಇನ್ನೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆಂಗ್ಲಿಕ್ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳು ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲರು. ಷಾಫ್ಟೆಂಬೆರಿ(Earl of Shaftesbury) ಎಂಬ ಬಿರುದಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದ ಆಷ್ಟಿಯೇ ಸಭಿಕರಿಗೆ ನಾಯಕ. ಈ ಸಭೆಯವರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸುವಂತೆ ರಾಜನು ಆಂಗ್ಲಿಕ್‌ಮತನಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದ ಡ್ಯಾನ್ಬಿಯ ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು (Sir Thomas Osborne, Earl of Danby) ಮಂತ್ರಿಸದವಿಯಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ರಾಜಾನುಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲ. ಡ್ಯಾನ್ಬಿಯು ಮಂತ್ರಿಯಾದಬಳಿಕ ಫ್ರೆಂಚ್‌ದೊರೆಗೆ ವಿರೋಧವಾದ ಸನ್ನಾಹಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದನು.

ರಾಜನಾದರೋ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಲೂಯಿಯೊಡನೆ ಸಂಧಾನ ಡ್ಯಾನ್ಬಿ ಶ್ರೀಮಂತ ಗಳನ್ನೂ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೊರಗಡೆ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತಲಿದ್ದು ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಒಳಗೊಳಗೆ ಆತನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾಗಿ ಡ್ಯಾನ್ಬಿಯು ಡಚ್ಚರೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು. ರಾಜಕುಮಾರ ಜೇಮ್ಸ್‌ನ ಮಗಳು ಮೇರಿಯೆಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಆರೇಂಜಿನ ವಿಲಿಯಮಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆಯಾಯಿತು. ಈ ವಿವಾಹ ನಡೆದಮೇಲೆ ಲೂಯಿ ಬೇಸರಪಟ್ಟು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಡಚ್ಚರೊಡನೆ ತಾನೂ ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿಕೊಂಡು ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ರಾಜನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಸ್ತಿತೋರಿ ತಾನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಣವನ್ನು ರಾಜನಿಗೆ ಕೊಡದೆ ರಾಜವಿರೋಧಿಗಳಿಗೆ ಕೊಡಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ನಡೆದಿದ್ದ ಒಪ್ಪಂದಗಳ ಸುದ್ದಿಯು ಬಯಲಾಯಿತು. ಆಗ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭಿಕರು ಆಡಳಿತದನೀತಿಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ, ಡ್ಯಾನ್ಬಿಯನ್ನು ಇಂಪೀಚ್‌ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಆಗ ರಾಜನು ಸಭೆಯನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿದನು. 1661 ರಿಂದ 1678 ರವರೆಗೆ ಕನೆಲಿಯರ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟೆಂಬುದೇ ನಡೆದಿತ್ತು. ರಾಜಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನೊದಲಿಟ್ಟು ಸಭೆಯು ರಾಜವಿರೋಧದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯಾಯಿತು. ಮತವಿಚಾರದ ವಿರೋಧವೇ ಕಾರಣ. ಸಭಿಕರಿಗೆ ರಾಜನಲ್ಲಿ

ಅಪನಂಬಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನೊದಗಿಸಲು ರಹಸ್ಯಪ್ರಯತ್ನಗಳಾಗುತ್ತಲಿವೆಯೆಂಬ ಗುಮಾನಿ ಬಲವಾಯಿತು.

ಅಂತಹವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಟೈಟಸ್ ಓಟ್ಸ್ (Titus Oates) ಎಂಬ ಭ್ರಷ್ಟ ಪುರೋಹಿತನೊಬ್ಬನು ಲಂಡನ್ನಿನ ದಂಡಧಾರಿ (Magistrate) ಯೊಬ್ಬನ ಜನಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರು ರಾಜನಧಿ ನಡೆಸಲು ಸಿತೂರಿ ಕಟ್ಟಿರುವರೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಅಂತಹ ಸಿತೂರಿ ಅಸಂಭವವಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯಜನರು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ನಂಬಿಬಿಟ್ಟರು. ಬಕವರ್ತಿ ಗುಮಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದ ನಾನಾಜನರು ಅದೇಸಮಯವೆಂದು ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಮೇಲೆ ಇಲ್ಲದಸಲ್ಲದ ಅಪವಾದಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸಿದರು.

ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅನೇಕ ನಿರಪರಾಧಿರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರನ್ನು ಸುಳ್ಳು ಸಾಕ್ಷ್ಯದಮೇಲೆ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿದರು. ಜನರಿಗೆ ಜ್ವರ ಹಿಡಿದಂತಾಗಿ ರಾಜವಿರೋಧಿಪಕ್ಷದವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾವಿಶ್ವಾಸವು ಬೆಳೆಯಿತು. 1679ರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಹೊಸಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಷಾಫ್ ಟ್ಸೆಬೆರಿಯು ನಾಯಕನಾಗಿ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹವಣಿಸಿದನು. ಮೊದಲು ಹೆಬಿಯಸ್ ಕೋರಪಸ್ (Habeas Corpus) ಎಂಬ ಕಾನೂನು ರಚನೆಯಾಯಿತು. ಕಾರಣತೋರದೆ ಅಥವಾ ವಾರಂಟಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಜೆಯನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸದೆ ನಿರ್ಬಂಧದಲ್ಲಿಡುವುದಕ್ಕೂ ರಾಜಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂದು ಆ ಕಾನೂನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಪ್ರಜೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದ ಆ ಕಾನೂನು ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ವಿರೋಧಿ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ಷಾಫ್ ಟ್ಸೆಬೆರಿಯು ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಲು ಮತ್ತೊಂದು ಮಸೂದೆಯನ್ನು ರೂಪಗೊಳಿಸಿದನು. ಸಂತಾನಹೀನನಾದ 2ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ತರುವಾಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹಕ್ಕುದಾರನಾಗಿದ್ದ ಯಾರ್ಲಿನ ಶ್ರೀಮಂತ ಜೇಮ್ಸ್‌ನು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಸ್ಥನಾದುದರಿಂದ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಕೂಡದೆಂಬುದು ಆ ಮಸೂದೆಯ ಸಾರಾಂಶ. ದೂರೀಕಾರದ ಮಸೂದೆ (Exclusion Bill)ಯೆನ್ನಬಹುದಾದ ಆ ಯೋಚನೆಯು ಪ್ರಕಟವಾದಾಗ ದೂರೆ ಸಭೆಯನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿದನು.

ಆದರೆ ಷಾಫ್ ಟ್ಸೆಬೆರಿ ಸಾಮಾನ್ಯನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಜೇಮ್ಸ್ ಮುಂದಿನದೊರೆ ಯಾದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ

ಕಕ್ಷಿಪ್ರತಿ ಕಕ್ಷಿಗಳು ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯುವುದೆಂದೂ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತಕ್ಕೆ ವಿಪತ್ತು ತೋರುವುದೆಂದೂ ಜನರಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು.

ದೂರೀಕಾರಮಸೂದೆಯು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಅನೇಕರು ರಾಜಸಮುಖದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದರು.

ಈಬಗೆಯ ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತ ರಾಜಭಕ್ತರಾದ ಅನೇಕರು ಪ್ರತಿಯಾದ ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನಿಟ್ಟರು. ಅರ್ಜಿದಾರ (Petitioners) ರೊಂದುಪಕ್ಷವಾದರೆ ಹಾಹಾಕಾರಪಟ್ಟವರು (Abhorers) ಪ್ರತಿಪಕ್ಷವಾದರು. ಅಂತರ್ಯುದ್ಧದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರೌಂಡ್‌ಹೆಡ್ ಮತ್ತು ಕವೆಲಿಯರ್ ಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷಗಳು ತೋರಿದ್ದಂತೆಯೇ ರಾಜವಿರೋಧಿಗಳೂ ರಾಜಭಕ್ತರೂ ಅಥವಾ ಉಗ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಸ್ಥಿಂಟರೂ ಸೌಮ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಸ್ಥಿಂಟರೂ ಎದುರುಬದುರಾಗಿ ಜರೆದಾಡಿದರು. ರಾಜವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು ವಿಗ್ಗರೆಂಬ (Whigs) ಅಡ್ಡಹೆಸರಿನಿಂದ ರಾಜಪಕ್ಷದವರು ಕರೆದರು; ರಾಜಪಕ್ಷದವರನ್ನು ಟೋರಿಗಳೆಂಬ (Tories) ಅಡ್ಡಹೆಸರಿನಿಂದ ಷಾಫ್‌ಟ್ಸ್‌ಬೆರಿಯಕಡೆಯವರು ಕರೆದರು. ಬೈಗಳವಾಗಿ ನೊದಲಾದ ಈ ಅಡ್ಡಹೆಸರುಗಳು* ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನಿಂತವು. ರಾಜಭಕ್ತಿಯುತರಾಗಿ ಹಾಹಾಕಾರಗೊಂಡವರ ಮತವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಹೈ ಚರ್ಚ್ (High Church) ಎಂದೂ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷದವರವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಲೋ ಚರ್ಚ್ (Low Church) ಎಂದೂ ಹೆಸರುಂಟಾಯಿತು.

ವಿಗ್‌ಟೋರಿಗಳ ಬಯ್ಯಾಟ ಜರೆದಾಟಗಳು ಈಬಗೆ ರೇಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್ ಮತಸ್ಥರಲ್ಲಿಯೂ ಗೊಡ್ಡುಗಳೆನಿಸಿದವರು ದಂಗೆಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿದರು. ಆ ದಂಗೆಯನ್ನು ಆಡಗಿಸಲು ದೊರೆಯ ಬಂಗಾರದ ಮಗನೆನಿಸಿದ ಮಾನ್ಮತ್ ಡ್ಯೂಕನು (Duke of Monmouth) ಹೊರಟು ದಂಗೆಕೋರರನ್ನು ಬಾತ್ವೆಲ್ ಬ್ರಿಡ್ಜ್ (Bothwell Bridge) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದನು. ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್ನರ ವಾದವು ವಿಗ್ಗರಿಗೇ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಟೋರಿಗಳಿಗೆ ಬಲಬಂತು. ಏಕೆಂದರೆ ಟೋರಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಜನರು ಮೆಚ್ಚುವಂತಾ

ರಾಜನ ನಿವಾಸ ಯಿತು. ಜೇಮ್ಸ್‌ನನ್ನು ಪಟ್ಟದಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿ ಮಾನ್ಮತ್ತಿಗೆ

ಪಟ್ಟಕೊಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಷಾಫ್‌ಟ್ಸ್‌ಬೆರಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜನು ಸಮ್ಮತಿಸಲಿಲ್ಲ. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಜೇಮ್ಸ್ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಸಮಯನೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ 1680ರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನ್ನು ಕರೆಸಿದನು. ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭಿಕರು ದೂರೀಕಾರಮಸೂವೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರು; ಶ್ರೀಮಂತಸಭೆಯವರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಮಸೂದೆ ಬಿದ್ದುಹೋಯಿತು. ರಾಜನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿದನು. 1681ರಲ್ಲಿ ಹೊಸ

* ಪಾರ್ಟಿ ಸಿಸ್ಟಂ (Party System) ಎಂಬ ಆಚಾರವು ನೊದಲಾದುದು ಇಲ್ಲಿ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ವಿಗ್ ಮತ್ತು ಟೋರಿ ಎಂಬ ಕಕ್ಷಿಪ್ರತಿಪಕ್ಷಗಳು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಬಹುಕಾಲ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಸ್ಪರ್ಧೆಯು ರೂಢಿಯಾದಬಳಿಕ ಒಂದೊಂದು ಕಕ್ಷಿಗೂ ನಾಯಕ, ಉಪನಾಯಕ, ಶಿಸ್ತು ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ತೋರಿಕೊಂಡವು.

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನ್ನು ಕರೆಸಿ ನೋಡಿದನು. ವಿಗ್ಗರು ಅವೇಶಪೂರಿತರಾಗಿ ಹೊಡೆ ದಾಟಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದವರಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು. ರಾಜನು ಅ ಸಭೆಯನ್ನೂ ಮುಗಿಸಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡನು.

ವಿಗ್ಗರು ಅತುರಪಟ್ಟು ಅತ್ಯಾಚಾರಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡುದು ಉಪಾಯಶಾಲಿಯಾದ ರಾಜನಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ರಾಜನು ವಿಲಂಬವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಟೋರಿಗಳು ಬಲಗೊಳ್ಳಲು ಆಸ್ಪದದೊರಕಿತು. ಮಾನ್ಯತ್ವ ಮತ್ತು ಷಾಫ್ಟ್‌ಟ್ಸ್ ಬೆರಿಯಿಬ್ಬರೂ ಕಾಲಕೆಟ್ಟೆಂದುಕೊಂಡು ವಿಗ್ಗರ ಪರಾಭವ ಹಾಲಂಡಿಗೆ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟರು. ಆಶಾಭಂಗವನ್ನು ಸಹಿಸದಿದ್ದ ಕೆಲವರು ವಿಗ್ಗರ ಅತ್ಯಾಚಾರಿಗಳು ರಾಜನನ್ನೂ ರಾಜಕುಮಾರರನ್ನೂ ರೈ ಹೌಸ್ (Rye House) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲಿಸುವ ಪಿತೂರಿಕಟ್ಟಿದರು. ಪಿತೂರಿ ಪತ್ರೆಯಾಗಿ ವಿಗ್ಗರ ಪಕ್ಷದವರನೇಕರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ವಿಗ್ಗರನಾಯಕರು ಕೆಲವರು ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದರು. ತಮ್ಮಕಾಲ ಬಂತೆಂದು ಟೋರಿ ಪಕ್ಷದವರು ಕ್ರೂರದಿಂದ ವಿಗ್ಗರನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದರು. ರಾಜಭಕ್ತರದೇ ಮೇಲ್ಗೈಯಾಯಿತು.

ಡ್ಯಾನ್ಬಿ ಮಂತ್ರಿಯ ಇಂಪೀಚ್‌ಮೆಂಟಾದ ಬಳಿಕ ದೊರೆಯ ಸ್ವಯಂರಾಜಾ ಸ್ವಯಂ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟನು. ಕೆಲವರು ಹುಡುಗರನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಚಳ್ಳೆ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಮಂತ್ರಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತ ಕುಚೋದ್ಯ ಮಾಡುವವನಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತಲಿದ್ದು ಸಮಯಕ್ಕೆತಕ್ಕ ಜಾಣತನವನ್ನು ತಾಳಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪಬಾರದಂತೆ ನಡೆಸಿಕೊಂಡನು. ಪರಮ ಸ್ವಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನೋಸಗೊಳಿಸುವ ಚರ್ಯೆಯುಳ್ಳವನಾದಾಗ್ಲೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ವಿಶ್ವಾಸವೇ ತನ್ನ ಬಲವೆಂದರಿತಿದ್ದವನು. ಆದುದರಿಂದ ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯವೆಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಉಪಾಯದಿಂದಲೂ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಿಕೊಂಡನು. 1682 ರಿಂದ 1685ರವರೆಗೆ ಈ ದೊರೆಯ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯೇ ಇಲ್ಲದಂತಿತ್ತು. 1685ರಲ್ಲಿ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ದೊರೆ ಕಾಲವಾದಾಗ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ನ್ಯಸನಪಟ್ಟರು. ಆದರೂ ಈ ದೊರೆಯ ಅಂತರಂಗದ ಆಸೆಗಳು ಜನರ ಅಭಿರಾಜನ ಜಾಣ್ಮೆ ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದವು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಪರದೇಶದ ದೊರೆಯ ಉಳಿಗದವನಂತೆ ಹಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ನೀತಿಹೀನಲೋಲುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಳೆದ ದೊರೆಯಾದರೂ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಕಾಲವಾದುದರಿಂದಲೂ ಸಹಜಚತುರನಾದುದರಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು

ನಿರ್ವಹಿಸಿದನು. ಕ್ಷಮಾದಾನಪ್ರಕಟನೆವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿದವನು ಪ್ರಬಲವಿರೋಧವನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಒರಟುಹಟಿಹಿಡಿಯದೆ ಉಸಾಯವನ್ನು ಹಿಡಿದನು.

ಎರಡನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಕಾಲವಾದ ತರುವಾಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಆತನ ತಮ್ಮನೇ ಬಾಧ್ಯನಾದನು.

ಎರಡನೆ ಜೇಮ್ಸ್ (1685-1688)

ಯಾರ್ಲಿನ ಡ್ಯೂಕ್ ; ಆಫ್ ಹೈಡ್ ಮೊದಲನೆಯ ರಾಣಿ , ಮೇರಿ ಮತ್ತು ಆಫ್ ಕುವರಿಯರು ;
 ಮೊಡೇನದ ಮೇರಿ ಎರಡನೆ ರಾಣಿ , ಜೇಮ್ಸ್ ಸ್ಟ್ಯೂಯರ್ಟ್ ಕುವರ ;
 1688ರಲ್ಲಿ ಪಲಾಯನ ; 1702ರಲ್ಲಿ ಮರಣ .

ಸಮಕಾಲಿಕರು

ಹಾಲಂಡ್	ಫ್ರಾನ್ಸ್	ಸ್ವಿಟ್ಜರ್
ಆರಂಜಿನ 3ನೆ ವಿಲಿಯಂ	14ನೆ ಲೂಯಿಸ್ 1643-1714	2ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ 1665-1700

ಡಚ್ಚರೊಡನೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದು ಕ್ಲಾರೆಂಡನ್ ಮಂತ್ರನ ಮಗ
 ಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದ ಜೇಮ್ಸ್ ಎಲ್ಲರದರಿಗೆ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತವನ್ನೆ
 ಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಿಗೆ ಬಲುದೂರ. ಅಣ್ಣ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಎಷ್ಟು
 ಸೋಮಾರಿಯೋ ಜೇಮ್ಸ್ ಅಷ್ಟು ಉದ್ಯೋಗಿ, ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಎಷ್ಟು ಆಚಾರಹೀನನೋ
 ಜೇಮ್ಸ್ ಅಷ್ಟು ನಿಷ್ಠಾವಂತ. ಅಣ್ಣನ ಕುಚೋದ್ಯವಾಗಲಿ ರಕ್ಕುತನವಾಗಲಿ ತಮ್ಮ
 ನಲ್ಲಿಲ್ಲ, ನೀತಿಹೀನತೆಯಂತೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಸದುದ್ದೇಶ
 ವಿಲ್ಲ ; ಸದುದ್ದೇಶವುಳ್ಳ ತಮ್ಮನಿಗೆ ಬಿಂಕಬಿಟ್ಟ ಬಲ್ಲೆಲ್ಲ. ಜೇಮ್ಸ್ ಉಪಾಯವನ್ನೇ
 ಕಾಣ. ಹೆಡ್ತನವನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಿ
 ಸ್ವಭಾವ ದ್ದನು. ಸ್ಟೂಯರ್ಟ್ ವಂಶಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣವೆನಿಸಿದ ಮೂರ್ಖತನ
 ವನ್ನು ಗಂಟುಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ದೈವದತ್ತ ರಾಜಾಧಿಕಾರ
 ದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಟ್ಟು ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದಲ್ಲಿ ಅತಿಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ತಾಳಿ ಶತ
 ಮೂರ್ಖನೆನಿಸಿ ಮೂರುವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸರ್ವನಾಶವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.
 ನಿಷ್ಠಾವೈಪರೀತ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಹೆಡ್ತನವೂ ಸೇರಿದಾಗ ಮತ್ತೇನಾದೀತು ?

ಪಟ್ಟವನ್ನೇ ರಿದವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಜೇಮ್ಸ್ ನನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಗೌರವಿಸಿದರು. ಟೋರಿ
 ಪಕ್ಷದವರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದು ರಾಜಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ
 ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ದರು. ಟೆಸ್ತ್ ಆಕ್ಟ್, ದೂರೀಕಾರಮಸೂದೆಗಳ ಅನಂತರ
 ವಿಶ್ವಾಸ ದಲ್ಲಿ ಈ ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯನಡೆಯಿತೆಂದು ಜನರು
 ಭಾವಿಸಿ ಅನುಕೂಲರಾದರು. ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೂ
 ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಗಳವರು ಜೇಮ್ಸ್ ನಲ್ಲಿ ಆದರವನ್ನು ತೋರಿದರು.
 ಜೀವಪರ್ಯಂತ ಹೇರಳವಾದ ಹಣವೊದಗುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿದರು. ರೋಮ್

ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರವೇಲೆ ಸುಳ್ಳು ಆಪಾದನೆ ಹೊರಿಸಿದ್ದವರನ್ನು ಹುಡುಕಿಸಿ ದಂಡಿಸಿದರು. ಟೈಟಸ್ ಒಟ್ಟನ್ನು ಹಿಡತರಿಸಿ ಬದುಕಿದ್ದೇ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನ್ನುವಂತೆ ಚಾಟಿಯಿಂದ ಹೊಡೆಸಿದರು. ಜೀಮ್ಸ್‌ನೂ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಬೀರುತ್ತ ಹೈ ಚರ್ಚ್ ಅಥವಾ ಟೋರಿಪಕ್ಷದವರ ವಿಶ್ವಾಸಕೆಡದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಂಡನು.

ಇಷ್ಟು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ದೊರೆ ಅಳಿಕೆಗೆ ಮೊದಲಿಟ್ಟು ದನ್ನು ಕಂಡು ಹಾಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದ ವಿಗ್ ಪಕ್ಷದವರು ತಮ್ಮ ವಿರೋಧವನ್ನು ದಂಗೆಯೆಬ್ಬಿಸುವ ಮೂಲಕವೇ ಸಾಧಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಸ್ವಾಟ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಯತ್ನ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅಡಗಿಹೋಯಿತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಟೈಟು ಕೊಂಡಿತು. ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ನಾರಸುದಾರನೆನಿಸಿದ ಮಾನ್ಮತ್ತಿನ ಡ್ಯಾಕನು ಡಾರ್ಸೆಟ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಸೈನ್ಯ ಮಾನ್ಮತ್ ದಂಗ ಕಟ್ಟಿದನು. ಸೆಡ್ಜಮೂರ್ (Sedgemoor) ಎಂಬಲ್ಲಿ ರಾಜ 1685 ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ಮಾನ್ಮತ್ತಿಗೂ ಲಡಾಯಿ ನಡೆಯಿತು. ಮಾನ್ಮತ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೋಲಾಯಿತು. ಹಲಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆತನು ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿ ಶಿರಚ್ಛೇದನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದನು. ಆತನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದವರಿಗೆ ಕ್ರೂರಶಿಕ್ಷೆಗಳಾಗಿಹೋದವು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದ ಜೆಫ್ರೇಸ್ (Jeffreys) ಎಂಬಾತನು ಕಠೋರನಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಬ್ಲಡಿ ಅಸೈಸ್ (Bloody Assize) ಎಂಬ ಹೆಸರುಂಟಾಗಲು ಕಾರಣನಾದನು.

ವಿರೋಧಿಗಳ ಧ್ವಂಸವಾಯಿತು. ಜೀಮ್ಸ್ ದೊರೆಯು ಜೆಫ್ರೇಸ್‌ಗೆ ಶ್ರೀಮಂತ ಬಿರುದನ್ನೂ ದೊಡ್ಡ ಹುದ್ದೆಯನ್ನೂ ಬಹುಮಾನಕೊಟ್ಟನು. 'ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರ ಭದ್ರವಾದುದನ್ನು ತಿಳಿದ ಜೀಮ್ಸ್‌ಗೆ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಹಧರ್ಮಿಗಳಾದ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಿಗಿದ್ದ ಆಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಷ್ಟ ರಾಜನ ಯೋಚನೆ ಹುಟ್ಟಿತು. ಟೆಸ್ಟ್ ಆಕ್ಟ್‌ನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಪಾರ್ಲಿ ಮೆಂಟ್‌ಸಭೆಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದನು. ಸಭಿಕರು ಬಿಲ್ಕುಲ್ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಿಟ್ಟರು. ಆಗ ದೊರೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿ ಟೋರಿಪಕ್ಷದ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ತನಗೆ ದೊರೆತನವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದ್ದವರನ್ನೇ ದೂರಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ತಾನು ಬಲಿಷ್ಠನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಈ ದೊರೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನು ನಿರಂಕುಶವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವ ಕನಸಿನೊಂದಿಗೆ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತವನ್ನೆತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವ ಸಂಕಲ್ಪವು ತೋರಿತು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಂತೆ ನಟಿಸಿದ ಸಂಡರ್ಲೆಂಡ್ ಶ್ರೀಮಂತ (Earl of Sunderland) ನೆಂಬೊಬ್ಬ

ಬಕರ್ತಿಯನ್ನು ನಂಬಿ ಜೀಮ್ಸ್ ಆತನನ್ನು ಮಂತ್ರಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಎರಡನೆ ಜಾಲ್ಮ್ಸ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜಪುರುಷನಿಗೆ ಕಾನೂನನ್ನು ತಳ್ಳಿಡುವ ಅಧಿಕಾರದ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಹುಟ್ಟಿತಷ್ಟೆ. ಅದರಂತೆ ತನಗೆ ಸಸ್ಪೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಡಿಸ್ಪೆನ್ಸ್ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವಿದೆಯೆಂದು ಜೀಮ್ಸ್ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಭೀರುಗಳಾಗಿದ್ದ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಪಕ್ಷಪಾತ ಕೆಲವು ಜಡ್ಡಿಗಳಿಂದ ತನಗನುಕೂಲವಾದ ತೀರ್ಪನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದನು. ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದುದಕ್ಕೆ ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ನೊಬ್ಬಾತನನ್ನು ಕರ್ನಲ್‌ನಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು. ಆತನು ಆಂಗ್ಲಿಕ ಆಚಾರಗಳಿಗೂ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ, ರಾಜನ ಮತಾಧಿಕಾರಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕರ್ನಲ್‌ನ ಸಾರಧಿಯೇ ಆತನಮೇಲೆ ದಾವಾ ಮಾಡಿದನು. ಟೆಸ್ಟ್ ಆಕ್ಟ್‌ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಮಾಣಮಾಡದೆ ಅಧಿಕಾರಸ್ವೀಕಾರವಾಯಿತೆಂಬ ನಿಯಮಭಂಗದ ವಿಚಾರಣೆಯಾಯಿತು. ರಾಜನು ಕೊಟ್ಟ ಹುದ್ದೆಯಾದುದರಿಂದ ನಿಯಮಭಂಗವಲ್ಲವೆಂದು ಆ ಜಡ್ಡಿ ಹೇಳಿದನು. ಇದರಿಂದ ಜೀಮ್ಸ್‌ಗೆ ಧೈರ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಅನೇಕ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು. ಕೇಂಬ್ರಿಡ್ಜ್ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್ ವಿದ್ಯಾಪೀಠಗಳಲ್ಲಿ ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಗೌರವನಡೆಯುವಂತೆ ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿದನು. ಹೈಕಮಿಷನ್ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ಹೊಸನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಜೆಫ್ರೇಸನನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಇದು ಲಾಂಗ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ನಡೆಸಿದುದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಯಿತು. ತನಗೆ ಎದುರುಬೀಳಬಹುದಾದವರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರಾಜನು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು, ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ರಾಜಧಾನಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಅದನ್ನು ಬಿಡಾರಗೊಳಿಸಿದನು.

ಜೆಫ್ರೇಸನು ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಯಥಾಕ್ರಮದಿಂದ ನಡೆಸಿ ವಿಜೃಂಭಿಸಿದನು. ನ್ಯಾಯವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನೂ ಕೊಡಿಸಿದನು. ಕೇಂಬ್ರಿಡ್ಜ್ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್ ವಿದ್ಯಾಪೀಠಗಳ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಸ್ಥಾನಭ್ರಷ್ಟತೆಯಾಯಿತು. ರಾಜನು ನಡೆಸಿದ ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ್ದೇ ಅವರ ತಪ್ಪು. ಆಗ ಜನರಲ್ಲಿ ಹಾಹಾಕಾರ ಪ್ರಾಟಿಸ್ಟೆಂಟರ ಶಂಕೆ ನೊದಲಾಯಿತು. ಪ್ರಾಟಿಸ್ಟೆಂಟ್‌ಮತಕ್ಕೆ ವಿಪತ್ತು ತೋರಿತೆಂಬ ಕೂಗೆದ್ದಿತು. ಇಂತಹವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಹ್ಯೂಗಿನೋ ಜನರು ಸ್ವದೇಶಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ಸಾವಿರಗಟ್ಟಲೆಯಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಓಡಿಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿಯ 14ನೆ ಲೂಯಿದೋರೆ ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ಮತನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಹಿಂದಿನ 4ನೆ ಹೆನ್ರಿದೋರೆ ಹ್ಯೂಗಿನೋಜನರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದ್ದನು (Revocation of the Edict of Nantes). ತಂಡತಂಡವಾಗಿ ಬಂದ ಹ್ಯೂಗಿನೋಜನರನ್ನು ಕಂಡು ತಮಗೂ ಅದೇಗತಿಯಾದೀತೆಂಬ ಶಂಕಾಭಯಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವು. ಟೋರಿಪಕ್ಷದವರಲ್ಲಿಯೂ ಕಳವಳನೊದಲಾಯಿತು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರು ಸಂಖ್ಯಾಬಲವನ್ನಾದರೂ ಪಡೆದಿದ್ದರೆ ರಾಜನಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಿರಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರು; ಅದನ್ನು ಕಂಡು ದೊರೆ ಐರಿಷ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸುವ ಯೋಚನೆಮಾಡಿದನು.

ಐರ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಟರ್ಕಾನೆಲ್ ಶ್ರೀಮಂತ (Earl of Tyrconnel)

ಐರ್ಲೆಂಡ್ ನೆಂಬ ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಸ್ಥನನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕೆಟ್ಟಿತು. ಆತನು ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಿಗೆ ವಿರೋಧತೋರಲು ಐರಿಷ್‌ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು ದೊರೆಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾದರು.

ಚಾತುರ್ಯವನ್ನರಿಯದ ದೊರೆ ಹೆಡ್ಡತನದ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದನು. ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಂತೆ ಡಿಸ್ಪೆಂಟರ್ ಗುಂಪಿನವರಿಗೂ ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ. ಡಿಸ್ಪೆಂಟರ್ ಗುಂಪಿನವರು ತನ್ನ ಕಡೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಾರೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಈ

ದೈವದತ್ತಾಧಿಕಾರ ದೊರೆ ಎರಡುಪಂಗಡಗಳಿಗೂ ದಂಡವಿಧಿಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಕೊಡಿಸುವ ಯೋಚನೆಹಿಡಿದನು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರೊಂದಿಗೆ **ಪ್ರಯೋಗ** ತಮ್ಮನ್ನು ಜತೆಗೂಡಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಡಿಸ್ಪೆಂಟರುಗಳು ಅಸಹ್ಯಗೊಂಡರು. ದಡ್ಡತನದ ಉಪಾಯವೆಂದೆಲ್ಲರೂ ತಿಳಿದರು.

1687ರಲ್ಲಿ ಜೀವ್ಸ್ ಡಿಕ್ಲರೇಷನ್ ಆಫ್ ಇಂಡೆಲ್ಟೆನ್ಸ್ ಎಂಬ **ಕ್ಷಮಾದಾನಪ್ರಕಟನೆ** ಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದನು. ಈ ಬಗೆಯ ನಿರಂಕುಶಾಧಿಕಾರದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನಾಗಲಿ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತಕ್ಕೆ ಅಪತ್ತನ್ನಾಗಲಿ ಬಪ್ಪಲಾರದೆ ಡಿಸ್ಪೆಂಟರುಗಳು ಅಂಗಿ ಕನ್ನ ರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ರಾಜವಿರೋಧಿಗಳಾದರು. ಅದೇವರ್ಷ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಮಾಡಿ ಹೊಸಸಭೆಗೆ ತನ್ನ ವರೇ ಸಭಿಕರಾಗುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸುವ ಉಪಾಯವನ್ನೂ ಯೋಚಿಸಿದನು. ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತ್ತು ನಾಕನ್ಸಾರ್ಸಿಜನರ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೂ ದಗಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಆಜ್ಞೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಉದ್ದೇಶತಿಳಿದ ಆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ರಾಜಿನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಮುಂದೆ ಅನಾಯತವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಯಿತು.

1688ರಲ್ಲಿ ದೊರೆ ಎರಡನೆ ಪ್ರಕಟನೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದನು. ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಜೀವ್ಸ್ ತೃಪ್ತನಾಗದೆ ಆ ಪ್ರಕಟನೆಯನ್ನು ಪುರೋಹಿತರು ಎಲ್ಲ ಚರ್ಚೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಓದಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಕಟ್ಟಾಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಾಚರಣೆಗಳು ಪಾತಕಗಳೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಬೆಳೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಪಾದ್ರಿಗಳು ಅವುಗಳನ್ನು ಸನ್ನಾನಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಪುರೋಹಿತಪ್ರಮುಖರೇ ಎದುರುಬಿದ್ದರು. ಕ್ಯಾಂಟರ್ಬರಿಯ ಆರ್ಚ್

ಬಿಷಪ್ ಮೊದಲೊಂದು ಏಳುಬಿಷಪ್ಪರು ರಾಜನಿಗೆ ಅರ್ಚಿಕೊಟ್ಟು ಕ್ಷಮಾದಾನದ ಪ್ರಕಟನೆಯನ್ನು ಓದಿಸುವ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಬಿಷಪ್ಪರ ವಿರೋಧ ಕೇಳಿದರು. ಬಹುಮಂದಿ ಪುರೋಹಿತರು ಆ ಪ್ರಕಟನೆಯನ್ನು ಓದಿಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂದುಬಿಟ್ಟರು. ಆಗ ಜೇಮ್ಸ್‌ಗೆ ಮೈಯೆಲ್ಲ ರೇಗಿತು. ಆ ಏಳುಬಿಷಪ್ಪರನ್ನು ರಾಜದ್ರೋಹದ ಆಪಾದನೆಯಮೇಲೆ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ನೋಖದ್ಧಮೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದೇ ತಡ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಜನರ ಗೊಂದಲವೆದ್ದಿತು. ಆಸಾದಿತರಾದ ಮತಗುರುಗಳು

ವಿಚಾರಣೆ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದುಹೋಗುವುದು ಜನಸಂದಣಿಯ ಮೆರವಣಿಗೆಯಾಯಿತು. ವಿಚಾರಣೆ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತ ಜನರ ಕೋಲಾಹಲವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನರು ತಮ್ಮ ಮತಗುರು ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದಕೂಡಲೆ ಗುಂಪುಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು

“ ಏನು, ನಮ್ಮ ಟ್ರಿಲಾಸಿಯ ಜೀವ ತೆಗೆಯುವರೇ !

ಏನು, ನಮ್ಮ ಮತಗುರು ಪ್ರಾಣ ಹಿಂಡುವರೇ !

ಏಕೆಂದು ಹತ್ತುಸಾವಿರಮಂದಿ ಕೇಳದೆ ಬಿಟ್ಟಾರೇ ? ”

ಎಂಬ ಪಲ್ಲವಿಯನ್ನು ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ದಂಗೆಯೇಳುವುದಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧರಾದರು .

ಏಳುಬಿಷಪ್ಪರುಗಳ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ರಾಜನಿಗೆ ಗಂಡುಮಗು ವಾಯಿತು. ಮೊದಲನೆಹೆಂಡತಿ ಆರ್ ಹೈಡ್ ತೀರಿಕೊಂಡಬಳಿಕ ಜೇಮ್ಸ್ ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ನೊಡೇನ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮೇರಿ (Mary of Modena) ಎಂಬ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಾಜಪುತ್ರಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಾಜವಂಶತಿಗಳಿಗೆ ಪುತ್ರೋತ್ಸವವಾದುದು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರ ಶಂಕಾಭಯಗಳನ್ನು ದ್ವಿಗುಣಗೊಳಿಸಿತು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ಮತದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ರಾಜಕುಮಾರನು ಮುಂದಿನಅರಸಾದರೇನುಗತಿಯೆಂದು ಹಾರಾಟಕ್ಕಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು. ಜೂನ್ ತಿಂಗಳ 10ನೆ ದಿನ ಪುತ್ರೋತ್ಸವ ; 30ನೆ ದಿನ ಬಿಷಪ್ಪರ ನೋಖದ್ಧಮೆ ಮುಕ್ತಾಯ. ಮತ

ಪ್ರಮುಖರ ವರ್ತನೆ ಗುರುಗಳು ಸಿರಪರಾಧಿಗಳೆಂದೂ ಆಜ್ಞೆ ಕೊಟ್ಟರಾಜನವೇ ಅಕ್ರಮವೆಂದೂ ತೀರ್ಪು. ಆ ದಿನವೇ ದೇಶಪ್ರಮುಖರು ಆಹ್ವಾನಪತ್ರಕ್ಕೆ ಬರೆದು ಹಾಲಂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಆರೆಂಜಿನ ವಿಲಿಯಮಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿಕೂಡಲೆ ಹೊರಟುಬರಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದರು .

ಇಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನೇ ಕಾದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಆ ವಿಲಿಯಂ ಜೇಮ್ಸ್‌ಗೆ ಅಳಿಯ ನಾದವನು. ಜೇಮ್ಸ್‌ಗಿದ್ದ ಇಬ್ಬರು ಕುವರಿಯರಲ್ಲಿ ಮೇರಿಯೆಂಬ ಹಿರಿಯಾಕೆಯನ್ನು ಡ್ಯಾನ್ಬಿ ಮಂತ್ರಿಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ವಿಲಿಯಂ ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಅದಲ್ಲದೆ ಆತನು

ಹಿರೇಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ನ ದೌಹಿತೃನಾದವನು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನ 14ನೆ ಲೂಯಿಯ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರ ನಾಯಕನಾಗಿ ಸರ್ವೋಪಾಯಗಳಿಂದಲೂ ಸನ್ನಾಹ ವಿಲಿಯಮನ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಆತನಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸ್ನೇಹವೂ ಸಹಕಾರವೂ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಡಚ್ಚರೊಡನೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವರು ಸೇರಿ ಕೊಳ್ಳದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಲು ಲೂಯಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ದೊರೆಗಳನ್ನೇ ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಾತರದಿಂದಿದ್ದ ವಿಲಿಯಮನಿಗೆ ಆಹ್ವಾನ ತಲಸಿದಕೂಡಲೆ ಆತನು ಸಣ್ಣದಳವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ನೈರುತ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಟಾರ್ಬೆ(Torbay) ಎಂಬಲ್ಲಿಳಿದು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಲಂಡನ್‌ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟನು.

ಬಿಷಪ್ಪರ ಬಿಡುಗಡೆಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಗಡಿಬಿಡಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಲೂಯಿ ಜೀಮ್ಸ್‌ಗೆ ಬೇಕಾದ ಸೈನ್ಯಸಹಾಯವನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದನು. ಸಹಾಯಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಜೀಮ್ಸ್ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಲೂಯಿ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಬೇರೆದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಂಡನು. ಮೊಖದ್ದಮೆ ಮುಗಿದಮೇಲೆ ವಿಲಿಯಂ ಬರುವ

ಸಮಾಚಾರ ಹರಡಿತು. ಕೆಟ್ಟಮೇಲೆ ಬುದ್ಧಿಬಂದಹಾಗಿ

ಜೀಮ್ಸ್‌ನ ಹೆಡ್ಡತನ ಜೀಮ್ಸ್‌ ಹೈಕಮಿಷನ್ ಕೋರ್ಟ್‌ನ್ನು ರದ್ದುಮಾಡಿದನು. ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಅರೆಕಾಸಿನ ಹಸ್ತಗಳನ್ನೆಸೆದಹಾಗಾಯಿತು. ವಿಲಿಯಂ

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಜೀಮ್ಸ್ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನೆತ್ತಿಹೊರಟನು. ಸೇನಾಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಾದ ಜಾರ್ ಚರ್ಚಿಲ್ (John Churchill) ಎಂಬಾತನು ವೇಗವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ಸಲಹೆಕೊಟ್ಟನು. ಆಗತಾನೆ ಜೀಮ್ಸ್‌ನ ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ರಕ್ತಕಾರಿತು; ಹೊರಡುವುದು ತಡವಾಯಿತು. ಹೇಗಾದರೂ ವಿಲಿಯಂ ಗೆಲ್ಲತಕ್ಕವನೆಂದು ತಿಳಿದ ಆ ಸೇನಾಪತಿ ಜೀಮ್ಸ್‌ನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೊರಟು ವಿಲಿಯಂ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಜೀಮ್ಸ್‌ನ ಸ್ವಂತಮಗಳಾದ ಅನಳೇ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟಳು. ಸ್ವಂತ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು ಶತ್ರುಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಜೀಮ್ಸ್‌ಗೆ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ ಹಿಡಿಯುವಂತಾಯಿತು. ತನ್ನ ರಾಣಿಯನ್ನೂ ಕೂಸನ್ನೂ ಆ ವೇಳೆಗೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ತಂದೆಯಪಾಡು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದಂತಾಯಿತು. ಯುಕ್ತಿಹೀನನಾದ ಈ ದೊರೆಗೆ ಹಿಂದಿದ್ದ ಧೈರ್ಯವೂ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ

ಮಾಯವಾಗಿಹೋಯಿತು. ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಬಂದವನು ತನ್ನ ಅರ

ಸರಾರಿ

ಮನೆ ಶೂನ್ಯವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿದನು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕಿದನು. ಅದರೆ ಜಾಣನಾದ

ವಿಲಿಯಂ ಆತನನ್ನು ಪಹರೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸದೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿದ್ದ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ದಾರಿ

ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಪರಾರಿಯ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಜೇಮ್ಸ್ ಹಿಡಿದನು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಹೋದನು.

ಸಣ್ಣದಾದ ಡಚ್ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಂದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ವಿಲಿಯಂ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸಹಾಯ ದಿಂದಲೇ ಮುಂದೆ ನಡೆದನು. ಹೊಡೆದಾಟವಿಲ್ಲದೆ ಲಂಡನ್ ಸೇರಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಡೆ ದನು. ವಿಗ್ ಪಕ್ಷದವರಂತೂ ಆತನಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ಉದ್ಧಾರ ವಿಯಮನ ಜಾಣ್ಣಿ ವಾಯಿತೆಂದುಕೊಂಡರು. ಲಂಡನ್ ಸೇರಿದಬಳಿಕ ವಿಲಿಯಂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆಸಿದನು. ಸಭಿಕರು ಸೇರಿ ಜೇಮ್ಸ್ ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗಮಾಡಿದನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಪತ್ರ ವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಲಿಯಮನ ಒಪ್ಪಿಗೆಪಡೆದು ಆ ತರುವಾಯ ರಾಜ್ಯ ವನ್ನು ವಿಲಿಯಂ ಮತ್ತು ಮೇರಿಯಿಬ್ಬರಿಗೂ ಒಪ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟರು.

1688ರಲ್ಲಿ ಜೇಮ್ಸ್ ದೊರೆ ಪಲಾಯನಸೂತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರು ಕೆಲವು ಷರತ್ತುಗಳಮೇಲೆ ವಿಲಿಯಮಿಗೆ ರಾಜ್ಯಕಟ್ಟಿದ ಸಂಗತಿಗೆ ಘನವಾದ ಸ್ಥಾನವುಂಟು. ಅದನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ರಕ್ತಪಾತರಹಿತರಾಷ್ಟ್ರಪಲ್ಲಟ (Bloodless Revolution) ಎಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಭುವಿಗೂ ಪಾರ್ಲಿ ಮೆಂಟಿಗೂ ಸುನಾರು 1600ರಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಜಗಳವು ಇತ್ಯರ್ಥವಾದುದು ಆ ಘಟನೆಯಿಂದ.

ರಕ್ತ ಸಾತರಹಿತರಾಷ್ಟ್ರಪಲ್ಲಟೆ

ಲಂಡನ್ ಸೇರಿದಮೇಲೆ ಆರಂಜಿನ ವಿಲಿಯಂ ಹೊಸಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಸೇರುವ ಏರ್ಪಾಟುಮಾಡಿದನಷ್ಟೆ. ಆರೀತಿ ನೆರೆದ ಸಭೆಗೆ ಸಭಿಕರಾದವರಲ್ಲಿ ವಿಗ್ ಪಕ್ಷದವರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದರು. ಟೋರಿಗಳು ದುರ್ಬಲರಾಗಿದ್ದರು. ಟೋರಿಗಳಿಗೆ ವಿಲಿಯಮನನ್ನು ದೊರೆಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕನ್ಸೆನ್ಸ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಅವರು ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಜೇಮ್ಸ್ ನೇ ದೊರೆಯಾಗಿರಲೆಂದೂ ಆತನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಂತೆ ವಿಲಿಯಂ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಲೆಂದೂ ಸೂಚಿಸಿದರು. ಆ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ವಿಗ್ ಗರು ಕಿವಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಇಲ್ಲ. ಜೇಮ್ಸ್ ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗಮಾಡಿದನೆಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಕುರಿತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಒಂದು ಒಕ್ಕಣಿಕೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಲಿಯಮನ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು. ಆ ತರುವಾಯ ವಿಲಿಯಂ ಮತ್ತು ಮೇರಿಯಿಬ್ಬರೂ ರಾಜಾರಾಣಿಯರೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿದರು.

ಜೇಮ್ಸ್ ಪರಾರಿಯಾಗಿ ವಿಲಿಯಂ ರಾಜನಾದ ಒಂದು ಅಂಶಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅದೇವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರು ಒಕ್ಕಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜಾಧಿಕಾರದ ಮೇರೆಯನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಮಾಡಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮುಂದೆ ಲೋಪತೋರದರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಟೆವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜನಿಂದ ತಥಾಸ್ತು ಎನಿಸಿಕೊಂಡರು. 1688ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈ ಸಂಗತಿಯು ಆರಂ

ರಾಷ್ಟ್ರಪಲ್ಲಟೆ ಭದಹಾಗೆ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಳೆದ ಎಂಭತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ರಾಜ ಪುರುಷರಿಗೂ ಪ್ರಜಾನಾಯಕರಿಗೂ ಮನಸ್ತಾಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾಗಿದ್ದ ಅಂಶಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಇತ್ಯರ್ಥಮಾಡಿದರು. 1688ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾದ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರರೂಪದ ಅಥವಾ ಆಡಳಿತದರೀತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು 1702ರವೇಳೆಗೆ ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೇಳಬಹುದು. ಜೇಮ್ಸ್ ನ ಓಟದಿಂದ ಮೊದಲೊಂದು ನಡೆದ ಆ ಸಂಗತಿಗಳ ಮೊತ್ತಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪಲ್ಲಟೆ ಅಥವಾ ರೆವೊಲ್ಯೂಷನ್ ಶಬ್ದವು ಅನ್ವಯಿಸುವುದು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸಾಂಕುಶಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ವುದು ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಯಿತು. ಸುಮಾರು ಒಂದು ಶತಮಾನದಜಗಳ ತೀರ್ಮಾನವಾಯಿತು. ನಡೆದ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಒಪ್ಪಲಾರದಿದ್ದ ಟೋರಿಗಳು ಅವನ್ನು ವಿಗ್ ರೆವೊಲ್ಯೂಷನ್ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಗ್ ಪಕ್ಷದವರಂತೂ ಹೆಮ್ಮೆಯಲ್ಲಿ ಮೈನುರೆತರು. ಅದನ್ನು Glorious Revolution ಅಥವಾ ಯಶಸ್ವೂರಿತನೆಂದು ಆಡಿಕೊಂಡರು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ

ಅದನ್ನು ರಕ್ತಸಾತರಹಿತವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಪಲ್ಲಟೆ (Bloodless Revolution) ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡರು. ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ತೋರಬೇಕಾದರೆ ರಕ್ತಸಾತರಹಿತ ಪ್ರತಿ ಐರೋಪ್ಯದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಎಷ್ಟೋ ಅನರ್ಥಗಳು ನಡೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಹಾನಿರಕ್ತಸಾತಗಳಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯಿತೆಂಬ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಆಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾತು ಅದು. ಆ ಮಾತು ಮುಕ್ತಾಲುಸಾಲು ನಿಜ. ಏಕೆಂದರೆ ನಡೆದ ರಾಷ್ಟ್ರಪಲ್ಲಟವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಯುದ್ಧವನ್ನೂ ನಡೆಸಬೇಕಾಯಿತು, ಹಲಕೆಲವು ದಂಗೆಗಳನ್ನೂ ಅಡಗಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಪಲ್ಲಟದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ತೋರಿದುದು ಎರಡುಬಗೆಯಾಗಿ. 1688ರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಅಧಿಕಾರವಿಷಯವಾಗಿ ಒಂದು ದಿಬ್ಬಣವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿ ರಾಜನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅದನ್ನು ಶಾಸನವನ್ನಾಗಿ ರೂಪಗೊಳಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಬಿಲ್ ಆಫ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ರೈಟ್ಸ್ (Bill of Rights) ಎಂದು ಕರೆಯುವುದುಂಟು. ಅದರ ಹಿಂದೆಯೇ 1689ರಲ್ಲಿ ಮ್ಯೂಟಿನಿ ಆಕ್ಟ್ (Mutiny Act) ಎಂಬ ಶಾಸನವಾಯಿತು. 1689ರಲ್ಲಿ ಟಾಲರೇಷನ್ ಆಕ್ಟ್ (Act of Toleration) ಎಂಬ ಕಾನೂನು ಆಯಿತು. 1694ರಲ್ಲಿ ಟ್ರಿಯೆನಿಯಲ್ ಆಕ್ಟ್ (Triennial Act) ಆಯಿತು; 1695ರಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣಪರೀಕ್ಷಕ (Censor) ಹುದ್ದೆಯು ಮಾಯವಾಯಿತು. 1701ರಲ್ಲಿ ಆಕ್ಟ್ ಆಫ್ ಸೆಟಲ್ಮೆಂಟ್ (Act of Settlement) ಎಂಬ ಶಾಸನವೂ ಆಯಿತು. ಇವಿಷ್ಟೆ ಪತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿರತಕ್ಕವು. ರಾಷ್ಟ್ರದ ನಿಧಿಕೋಶದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿದ ಶಾಸನಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಪಲ್ಲಟದ ಪರಿಣಾಮವು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿಕೊಂಡು ಅಡಳಿತದ ಕ್ರಮವನ್ನು ರೂಢಿಗೆ ತಂದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಪ್ರದಾಯರೂಪವಾಗಿರತಕ್ಕವೆನ್ನಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವ ಒಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಅಂಶಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಬಿತ್ತರಿಸಿಲ್ಲ. ಪತ್ರರೂಪವಾಗಿಯೂ ಸಂಪ್ರದಾಯರೂಪವಾಗಿಯೂ ತೋರಿಕೊಂಡ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯೇ ಆಧುನಿಕಕಾಲದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಅಡಳಿತಕ್ರಮವಾಯಿತು.

1. ಪತ್ರರೂಪವಾದಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ ಆಫ್ ರೈಟ್ಸ್ ಎಂಬುದು ಮೊದಲನೆಯದು. ಅದರ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು—

- (1) ಪಟ್ಟಿ; ನಿಲಿಯಂ ಮತ್ತು ಮೇರಿ ರಾಜಾರಾಣಿಯರಾಗತಕ್ಕದ್ದು. ಅವರಿಗೆ ಸಂತಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವರ ತರುವಾಯ ರಾಜಕುಮಾರಿ ಆಫ್ ರಾಣಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು. ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್

ಮತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಾತನಿಗಾಗಲಿ ಅ ಮತಸ್ಥರನ್ನು ಮದುವೆ ಯಾದವರಿಗಾಗಲಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ .

- (2) ರಾಜಾಧಿಕಾರ ; ರಾಜಪುರುಷನಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರವಿಧಿಗಳನ್ನು ಸಸೆಂಡ್ ಅಥವಾ ಡಿಸ್ಸೆಸ್ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ ; ಹೈಕಮಿಷನರೀಟ್ ಮುಂತಾದ ವಿಶಿಷ್ಟ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ವಿಲ್ಲ ; ಸದಾಸನ್ನ ಧರ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ .
- (3) ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಯಾವಬಗೆಯ ತೆರಿಗೆ ಸುಂಕಗಳನ್ನೂ ಎತ್ತಲಾಗದು . ಸಭಿಕರ ಚುನಾವಣೆಯು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು . ಸಭಿಕರಿಗೆ ಭಾಷಣಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರತಕ್ಕದ್ದು . ಸಭೆಯು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸೇರುತ್ತಲಿರಬೇಕು .
- (4) ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ರಾಜನಲ್ಲಿ ಅರ್ಜಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರವುಂಟು ; ಅಪರಾಧಿಗಳ ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಜುಲ್ಮಾನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಬಾರದು .

ಈ ರೀತಿ ಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತಸ್ಥರೇ ಇರತಕ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದಿಗೆ ರಾಜಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಮೇರೆಯೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯ ಅಧಿಕಾರವೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಾದವು . ಬಿಲ್ ಆಫ್ ರೈಟ್ಸ್ ನಡೆದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಮತ್ತೊಂದು ಉಪಾಯವನ್ನೂ ಅವಲಂಬಿಸಿ ಸಭೆಸೇರದ ಆಡಳಿತ ನಡೆಯದಂತೆ ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು . ತೆರಿಗೆ ಸುಂಕಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡುವಾಗ ಒಂದುವರ್ಷದ ವಸೂಲಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು . ಸೈನ್ಯದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು (Mutiny Act) ಒಂದುವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಕೊಡಿಸಿದರು . ವರ್ಷಮುಗಿದಕೂಡಲೆ ಮುಂದಿನವರ್ಷದ ವೆಚ್ಚವನ್ನೂ ಪುನಃ ಪುನಃ ಕ್ಯಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಭೆ ಸೇರಲೇಬೇಕಾಯಿತು . ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಸೇರದೆ ವರ್ಷ ಕಳೆಯುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು .

2. ಅದೇ ವರ್ಷವೇ ಆಕ್ಟ್ ಆಫ್ ಟಾಲರೇಷನ್ (Act of Toleration) ಎಂಬ ಕಾನೂನು ರೂಪಗೊಂಡಿತು . ಮತಸಂಬಂಧವಾದ ಮನಸ್ತಾಪಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ಇಷ್ಟ ದಿಂದ ನೊಂದಲಾದರೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾಧಾನಕೊಡಿಸುವುದು ಆಗ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು . ಆಂಗ್ಲಿಕ ಮತದ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಪುಸ್ತಕದ 39 ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತಂಶಗಳನ್ನೂ ಪಿ ಕೊಂಡವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಆ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು . ರೋಮ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಿಗೂ ಡಿಸ್ಸೆಂಟರ್ ಪಂಗಡದವರಿಗೂ ಆ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲ ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ .

ಅದರೆ ಅಂಗ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನೇ ಬಲಾತ್ಕಾರಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚರ್ಯೆ ನಿಂತಹಾಗಾಯಿತು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಲ್ಲಿ ಅಂಗ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯದ ಹಲಕೆಲವಂಶಗಳನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸದಿದ್ದವರಿಗೆ ನಿರಾತಂಕವಾಯಿತು.

ಮತಸಹನದ ಕಾನೂನು ಇದರ ಹೆಸರು. ಅದರ ಡಿಸ್ಪೆಂಟರುಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಲ್ಲಾಗಲಿ ಇತರರಿಗೆ ಸಹನವಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯರಿಗೆ ಅನ್ಯಮತಸಹಿಷ್ಣುತೆಯೆಂಬುದು ಇನ್ನೂ ಅಧರ್ಮವೆಂದೇ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಎರಡು ಸಂಗಡಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದವರಾದರೂ ಧಾರಾಳತೆಯನ್ನು ತಾಳಿದುದೇ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು.

3. 1695ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉದ್ಯೋಗವು ಮಾಯವಾಯಿತು. ಅಚ್ಚಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಸರೀಕ್ಷೆಮಾಡಿ ಪ್ರಕಟನೆಯಾಗಬಹುದೆಂದು ಸಮ್ಮತಿಸಿದ ಒಬ್ಬ ಹುದ್ದೆ ದಾರನಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನೊಪ್ಪದಿದ್ದ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ರಾಜನಿಂದ ಗೊತ್ತಾದ ಅಧಿಕಾರ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರೂ ಅದುವರೆಗೆ ಆ ಸರೀಕ್ಷೆಯಾಗಬೇಕೆಂದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. 1688ರ ರಾಷ್ಟ್ರಪಲ್ಲಟದ ತರುವಾಯ ಜನರಿಗೆ ಮುದ್ರಣಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಬಲಗೊಂಡಿತು. 1695ರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿದರು. ಆ ಪರೀಕ್ಷಕನ ಹುದ್ದೆ ವಜಾ ಆಗಿಹೋಯಿತು.

ಜನರ ವಾಕ್ಪ್ರಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು ಮುದ್ರಣ. 2ನೇ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತೇ ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳಿದ್ದವು. 1695ರ ತರುವಾಯ ಬೇಗನೆ ಇನ್ನೂ ರಾಗಿಹೋದವು. ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೂ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲದಾಯಿತು.

4. ನಾಲ್ಕನೆಯದು ಆಕ್ಟ್ ಆಫ್ ಸೆಟಲ್ಮೆಂಟ್ (Act of Settlement). ಆ ಕಾನೂನು ರೂಪಗೊಂಡುದು 1701ರಲ್ಲಿ, ಅದರ ವಿಲಿಯಮನ ಅಳಿಕೆಯ ಕಡೆ ಗಾಲದಲ್ಲಿ. 1694ರಲ್ಲಿ ರಾಣಿ ಮೇರಿ ಬಂಜೆಯಾಗಿಯೇ ತೀರಿಕೊಂಡಳು. ವಿಲಿಯಂ ಒಂಟಿಯಾಗಿಯೇ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಆತನ ತರುವಾಯ ಆ ರಾಣಿಯಾಗತಕ್ಕುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಆಕೆಗೂ ಮಕ್ಕಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದ ಮುಂದಿನ ದೊರೆಯಾರೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಸೆಟಲ್ಮೆಂಟ್ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ.

(1) ಆ ತರುವಾಯ ಹಾನೊವರ್ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕ (ಹಿರೇ ಜೇಮ್ಸ್‌ನ ಮೊಮ್ಮಗಳ ಮಗ) ಜಾರ್ಜ್ ಎಂಬಾತನು ದೊರೆಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು

- (2) ನ್ಯಾಯಾಧಿಪತಿಗಳು ಅಜೀವಪರ್ಯಂತ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದು
- (3) ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಭು ದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡ ಕೂಡದು, ಅನ್ಯದೇಶಗಳೊಡನೆ ಕರಾರುಮೆಗಳಿಗೆ ದಸ್ತುತಿಡ ಬಾರದು
- (4) ಇಂಪೀಚ್‌ಮೆಂಟ್ ನಡೆದಾಗ ರಾಜನು ತನ್ನ ಕನಿಕರದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದು.

ಎಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಾಯಿತು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಎರಡನೆ ಜೇಮ್ಸ್‌ವಂಶದವರಿಗೆ ರಾಜ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆಹೋದುದಲ್ಲದೆ ರಾಜನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಆತಂಕಗಳು ತೋರಿಕೊಂಡವು. ವಿಲಿಯಂರಾಜನಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಸಭಿಕರಿಗೆ ತೋರಿದ್ದ ಅನುಮಾನ ಮೂರನೆ ಅಂಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣ.

ಆದರೆ ಎರಡನೆ ಅಂಶವೇ ಅತಿಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಒಂದುಬಾರಿ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಪಡೆದು ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಯಾದಾತನು ಸಾಯುವವರೆಗೂ ಅಥವಾ ತಾನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವವರೆಗೂ ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಆದರಿಂದ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಇದರಿಂದ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಯಾರಿಗೂ ಹೆದರದೆ ನ್ಯಾಯವನ್ನೇ ಸಮರ್ಥಿಸುವಂತೆ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ನ್ಯಾಯಾಂಗದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂಬುದು ಇವರಿಂದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಯಾಯಿತು.

ಈ ನಾಲ್ಕು ಕಾನೂನುಗಳೂ ಹಿಂದಿನ ಮ್ಯಾಗ್ನಾ ಕಾರ್ಟ್ ಎಂಬ ಸನ್ನದಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಘನತೆಯುಳ್ಳವು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನೂ ರಾಜನ ಮೇರೆಯನ್ನೂ ನ್ಯಾಯಶುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಪ್ರಜಾಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ಭದ್ರಗೊಳಿಸಿದವು. ರಾಷ್ಟ್ರಪಲ್ಲಟದ ಭಾಗವಾಗಿ ರೂಪಗೊಂಡ ಈ ನಾಲ್ಕು ಕಾನೂ ನುಗಳು ಆಧಾರಭೂತವೆನಿಸಿರುವುದು ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ. ಆದರೆ ಅವುಗಳ ರಚನೆಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದುವರೆಗೂ ನಡೆದಿದ್ದ ಅಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆಮಾಡುವ ಯೋಚ ನೆಯೇ ಮುಂದಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು. ಹಿರೇ ಜೇಮ್ಸ್ ಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದುಬಂದಿದ್ದ ವಾದವಿವಾದಗಳೂ ಮನಸ್ತಾಪವೈಷಮ್ಯಗಳೂ ಈ ಕಾನೂನುಗಳಿಂದ ಇತ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆದವು.

ಈ ಇತ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಒಂದಾನೊಂದು ಸಾಟಕದ ಕಡೆಯದ್ದಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸ ಬೇಕು. ಹಿರೇ ಜೇಮ್ಸ್ ಮತ್ತು ಹಿರೇ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ದೊರೆಗಳ ಆಳಿಕೆ ಮೊದಲನೆಯಂಕ.

ಅಂತರ್ಯುದ್ಧ ರಾಜವಂಶಗಳು ಎರಡನೆಯಂಕ . ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಮೂರನೆಯದು . ಎರಡನೆಯ ಚಾರ್ಲ್ಸ್, ಎರಡನೆಯ ಜೇಮ್ಸ್‌ದೊರೆಗಳ ಆಳಿಕೆ ನಾಲ್ಕನೆಯಂಕ . ರಕ್ತಪಾತರಹಿತಪಲ್ಲಟನೆಂಬುದು ಪಂಚಮಾಂಕ, ಸಮಾಪ್ತಿ .

ಸಂಪ್ರದಾಯವಿಭಾಗವೆಂಬುದನ್ನೂ ಗುರುತಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು . ಪತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅದೇ ದೊಡ್ಡದು . ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸೇರಲೇಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ ; ಆದರೆ ಸೇರದಿದ್ದರೆ ಆಡಳಿತವೇ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ . ತೆರಿಗೆ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ಒಂದುವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಕೊಡಿಸಿದಾಗ ವರ್ಷೇವರ್ಷೇ ಸಭೆ ನೆರೆಯಲೇಬೇಕಾಗಿಬಂತು . ಈ ಬಗೆಯ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು ತೋರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಆಚಾರಗಳೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳೂ ರೂಢಿಗೊಂಡವು . ತೆರಿಗೆ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸುತ್ತ ಕಳೆದವರ್ಷದ ಲೆಕ್ಕವನ್ನೂ ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಪದ್ಧತಿಯಾಯಿತು . ಹೀಗೆ ಬಡ್ಡೆಟ್‌ಪದ್ಧತಿ ಆಚರಣೆಗೆ ಬಂತು . ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತ ಕಾಮನ್ಸ್‌ಸಭೆಯು ಶ್ರೀಮಂತರಸಭೆಗಿಂತ ಪ್ರಬಲವಾಯಿತು . ಶ್ರೀಮಂತರಸಭೆ ಗೊಡ್ಡುಗಳಕೂಟವಾಗಿ ಹೋಯಿತು . ಕಾಮನ್ಸ್‌ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಾಯಕರಾದವರನ್ನೇ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ರೂಢಿಯಾಯಿತು . ರಾಜರಿಗೆ ಆ ಮಾರ್ಗವೇ ಕ್ಷೇಮವಾಗಿ ತೋರಿಬಂದು ಬಹುಪಕ್ಷದನಾಯಕರನ್ನೇ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿ ನಿಯೋಗಿಸುತ್ತಬಂದರು . ರಾಜಾಧಿಕಾರವು ಇದರಿಂದ ಇನ್ನೂ ತಗ್ಗಿತು . ಕಾಮನ್ಸ್‌ಸಭಾನಾಯಕನಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಧಾನನಾದಾತನು ಸಭೆಯಬೆಂಬಲಕ್ಕಾಸೆಸಟ್ಟನೇವಿನಾ ರಾಜನಬೆಂಬಲಕ್ಕಾಸೆಪಡಲಿಲ್ಲ . ರಾಜನು ಬರಬರುತ್ತ ಪ್ರಧಾನನಿಗೆ ವಿಧೇಯನಾಗಿರತಕ್ಕವನಾದನು . ಹೀಗೆ ನಿದಾನವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಪದ್ಧತಿ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್‌ಪದ್ಧತಿಯೆಂಬ ಹೆಸರುಪಡೆಯಿತು .

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರಿಗಿದೊಂದು ಹೆಮ್ಮೆ ; ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾದಭಾಗವೇ ಹೆಚ್ಚೆಂದು . ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಅಮೆರಿಕ ಮುಂತಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರರೂಪನಿರ್ಮಾಣವು ಪತ್ರಸ್ಥಗಿತವಾಗಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾದುದು . ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದಾದರೋ ಗಿಡ ಮರವಾಗಿಬೆಳೆದಂತೆ ಬೆಳೆದು ದೃಢವಾಗಿ ಕಾಲಾನುಗುಣವಾಗಿ ವಿಕಾಸಹೊಂದಿತೆಂಬುದು ಅವರ ಹೆಮ್ಮೆ .

ಮೂರನೆ ವಿಲಿಯಂ (1688—1702)

ಸಮಕಾಲಿಕ ಪ್ರಭುಗಳು

ಫ್ರಾನ್ಸ್	ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ	ಸ್ಪೈನ್
14ನೆ ಲೂಯಿಸ್ 1643—1715	ಲಿಯೋಪೋಲ್ಡ್ 1658—1705	2ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ 1665—1700

ಡಚ್ಚರಿಗೆ ನಾಯಕನಾಗಿ 14ನೆ ಲೂಯಿಸ್ಗೆ ಪರಮವಿರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದ ವಿಲಿಯಂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ದೊರೆಯಾದುದು ಡಚ್ಚರ ಕ್ಷೇಮಚಿಂತನೆಯಿಂದ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸ್ನೇಹ ವನ್ನು ಡಚ್ಚರಿಗೆ ಒದಗಿಸಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ ದೊರೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದೊಂದೇ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾಟಿತ್ತು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನಾಗಿದ್ದರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಜಾತಿಯವ ನಲ್ಲ. ಸ್ಟ್ರಾಟ್‌ಫೀಲ್ಡ್‌ ಮತಸ್ಥನಾದರೂ ಕ್ಯಾಲ್ವಿನ್‌ಗುಂಪಿನವನು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾತನ್ನೇ ಆಡತಕ್ಕವನಲ್ಲ; ಸ್ನೇಹಿತರೊಡನೆ ಕಾಲಕಳೆಯುವುದಂತೂ ಸ್ವಭಾವ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಇದ್ದ ಸ್ನೇಹಿತರೂ ಡಚ್ಚರು. ಸದಾ ಕಾರ್ಯಮಗ್ನನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವನು. ದೃಢವಾದ ಆರೋಗ್ಯ ವನ್ನೂ ಪಡೆದವನಲ್ಲ; ರೋಗಗ್ರಸ್ತನಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವುಗಳಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಜನರ ವಿಶ್ವಾಸದ ಸಂಪಾದನೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನ ರಾಣಿಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಬಹಳ ಮೆಚ್ಚಿದರು. ವಿಲಿಯಂ ಎಷ್ಟು ಮೌನಿಯೋ ಮೇರಿ ಅಷ್ಟು ಹರಟೆಯವಳು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯವಳು. ಹಾಗಾಗಿ ಮೇರಿ ಬದುಕಿದ್ದವರೆಗೂ ವಿಲಿಯಮಿಗೆ ಕಷ್ಟ ತೋರಲಿಲ್ಲ. 1694ರಲ್ಲಿ ಆಕೆ ಸತ್ತಳು; ಆ ತರುವಾಯ ಈ ದೊರೆಗೆ ಜನರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು.

ದೊರೆಯಾಗೆಂದು ವಿಲಿಯಮನನ್ನು ವಿರ್ಗೋಪಮುಖರೂ ಕೆಲವು ಟೋರಿ ನಾಯಕರೂ ಒಟ್ಟು ಸೇರಿ ಕರೆದಿದ್ದರು. ಡ್ಯಾನ್ಬಿ ಶ್ರೀಮಂತನಂತಹ ಟೋರಿಯೂ ಮಾರ್ಲ್‌ಬೋ ಶ್ರೀಮಂತ(ಹಿಂದಿನ ಚರ್ಚಿಲ್)ನಂತಹ ಸೇನಾಪತಿಯೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಲಿಯಮಿಗೆ ರಾಜ್ಯವು ಸುಲಭವಾಗಿಯೇ ವಶವಾಯಿತು. ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ರಾಜನು ಮಾತ್ರ ವಿಲಿಯಮನ ದೊರೆತನವನ್ನೂ ಪ್ಸದೆ ಜೀವ್ಸಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಿದನು. ಆ ಯುದ್ಧದ ವಿವರವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಯುದ್ಧವಾದರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ವಿಲಿಯಮನ ಪಕ್ಷವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದರು. ಆದರೆ ವಿಲಿಯಮನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಭಕ್ತಿಯಾಗಲಿ ಉತ್ಸಾಹವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ಹಾಲಂಡಿನ ಕ್ಷೇಮ ಕ್ಷೋರ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಜನಾದನೆಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ವಿಶ್ವಾಸವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಇಂಗ್ಲಂಡನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡ ಜಾಣವಿಲಿಯಂ ದೂರಾಲೋಚನೆಯುಳ್ಳ ವನಾಗಿ ಹತ್ಯೆಗಳಲ್ಲದಂತೆ ಉಪಾಯವಾಗಿರಾಜನಾದ ಮೇಲೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರಿಟ್ಟಿ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೊಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಬಿಲ್ ಆಫ್ ರೈಟ್ಸ್, ಆಕ್ಟ್ ಆಫ್ ಟಾಲರೇಷನ್ ಮುಂತಾದ ಶಾಸನಗಳು ಸಭೆಯವರ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದವು. ವಿಲಿಯಂ ಅತ್ತ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತದಿಂದಿರುವ ಎಚ್ಚರಿಕೆತಾಳಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೋರಿಪಕ್ಷಗಳೆರಡನ್ನೂ ವಿಧಿಸಿ ಸಮಾನವಾಗಿ ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಟೋರಿನಾಯಕ ಡ್ಯಾನ್ಸಿ ಕೆಲವುಕಾಲ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಟೋರಿಗಳಲ್ಲನೇಕರಿಗೆ ಒಳಗೊಳಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಿತ್ತು. ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ರಾಜನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವ ಉತ್ಸಾಹ ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿಲಿಯಂ ಟೋರಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೇ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮುಖ್ಯಸಂಗತಿಗಳು ನಡೆದವು. 1693ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯಸಾಲ (National Debt) ಎಂಬುದು ನೋದಲಾಯಿತು. ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಜನರಿಂದ ಸಾಲವಾಗಿ ತೆಗೆದು ಒಳಾಡಳಿತ ಕೊಳ್ಳುವ ಆ ಪದ್ಧತಿ ಮುಖ್ಯ. 1697ರಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಸಾಲವು 2ಕೋಟಿ ಪೌಂಡುಗಳಷ್ಟು ಏರಿತು. 1694ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಬ್ಯಾಂಕ್ (Bank of England) ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ನೋದಲು ಲೇವಾದೇವಿಯೆಂಬುದು ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಬ್ಯಾಂಕು ನೋದಲಾದಮೇಲೆ ಹಣಕಾಸಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಉತ್ತಮಗೊಂಡುದಲ್ಲದೆ ವ್ಯಾಪಾರೋದ್ಯೋಗಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು.

ಸರಾರಿಯಾದ ಜೀವಿಸ್ಸನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವೆನ್ನುವುದು ಬೇಗನೆ ಮುಗಿಯಿತು. ಆದರೆ ಲೂಯಿಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮುಗಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ. 1697ರಲ್ಲಿ ನೋದಲನೆಯುದ್ಧ ನಿಂತಿತು; ಆದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾರಿ ಜಗಳವು ಮೂಡುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಹಾಲಂಡಿರಲಾರದೆಂದು ವಿಲಿಯಂ ತಿಳಿದಂತೆಯೇ ಹಾಲಂಡಿಲ್ಲದೆ ಇಂಗ್ಲಂಡಿರಲಾರದೆಂದೂ ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಆತನ ದೂರಾಲೋಚನೆಯು ಇಂಥ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆತನಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹಪಡುತ್ತಿದ್ದು ಆತನ ಕೈಕಟ್ಟುವಂತೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದರು. ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸಿದರು. ಈ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಸೈರಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಲಿಯಂ ಭಗೀರಥಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ 1702ರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್‌ದೊರೆಗೆದುರಾಗಿ ಗ್ರಾಂಡ್ ಅಲಯನ್ಸ್ (Grand Alliance) ಎಂಬ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು.

ದಳಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಯದನೇಲೆಜಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತ ಸೈನಿಕರ ಉತ್ಸಾಹ ಬಲದಿಂದ ಕೂಡಿದಾತನು ಹೆಚ್ಚೋ? ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಸೋತು ಖಿನ್ನರಾದ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯೋತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು ತುಂಬುತ್ತ ಪ್ರಬಲಶತ್ರುವಿನೆದುರಿನಲ್ಲಿ ಪುನಃಪುನಃ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲಿಸುವಾತನು ಹೆಚ್ಚೋ? ವಿಲಿಯಂ ಎರಡನೆ ತರಗತಿಯ ವಿಲಿಯಂ ಯೋಗ್ಯತೆ ದಳಪತಿ. ಆತನಿಂದ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಪ್ರಬಲಶತ್ರುವಿಗೆ ಬೆನ್ನು ಮೂಳೆ ಮುರಿದಂತಾಯಿತು. ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿ ಮೆಂಟಿನ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಅಸ್ತಿಭಾರವೇರ್ಪಟ್ಟಿತು.

1702ರಲ್ಲಿ ವಿಲಿಯಂ ಕಾಲವಾಗಲು ಆ ರಾಜಿಯಾದಳು. ಇಂಗ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಅಳಿದ ಸ್ಕೂಯರ್ಟ್‌ವಂಶಸ್ಥರಲ್ಲಿ ಆಕೆಯೇ ಕೊನೆಯವಳು.

14ನೆ ಲೂಯಿಯೋಡನೆ ಹೋರಾಟ (1689—1713)

1. ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಪಟ್ಟದ ಜಗಳ (1689—1697)

ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ದೇಶವನ್ನು ತಲಪಿದಬಳಿಕ 2ನೆ ಜೇಮ್ಸ್ ಅಲ್ಲಿಯ ದೊರೆ ಲೂಯಿಯು ಎದುರಾದನು. “ಎಂತನು ಮುಟ್ಟಾಳಕೆಲಸ ನಡೆದುಹೋಯಿತು! ಆ ಡಚ್ಚರವನಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿಬಿಡುವುದುಂಟೇ! ನಿಮಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಲು ನಾನಿಲ್ಲವೇ? ಈಗಲಾದರೂ ಸರಿಯೆ, ತಕ್ಷಣ ಸೈನ್ಯವೆತ್ತಿಕೊಂಡುಹೊರಡಿ. ಇಂಗ್ಲಂಡನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ” ಎಂದ ಲೂಯಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ “ಪ್ರಯತ್ನ ಜೀಮ್ಸಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡದೆ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಂಬಿಕೊಂಡೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಇಂಗ್ಲಂಡಿಗಿಂತ ಐರ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿಮೊದಲುಮಾಡುವುದುಂಟೆಲು. ಅಲ್ಲಿಯವರು ನಮ್ಮ ಮತಸ್ಥರು” ಎಂದನು ಆ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯದೊರೆ. ಲೂಯಿಯು ಸಹಾಯದಿಂದ ಐರ್ಲಂಡಿಗೆ ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೂ ಆಣೆಯಾದನು. ಐರ್ಲೆಂಡ್‌ರ ಸಹಾಯ ದಿಂದ ಇಂಗ್ಲಂಡ್‌ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡುಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬ ಯೋಚನೆ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ.

ಇಂಗ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಜೇಮ್ಸ್‌ಪರವಾಗಿ ಯಾರೂ ಯತ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಜೇಮ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತನು ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಕುಲಸ್ಥರ ಸೈನ್ಯಕಟ್ಟಿದನು. ವೈಕೌಂಟ್ ಡಂಡೀ (Viscount Dundee) ಎಂಬ ಆ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್‌ಮತನಿಷ್ಠರೆಲ್ಲರೂ ವಿರೋಧಿಗಳೇ. ಆ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖನಾಗಿದ್ದ ಆರ್ಗೈಲ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಅತಿಪ್ರಬಲನಾಗಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಶೌರ್ಯವನ್ನು

ನಂಬಿಕೊಂಡು ವೈಕಾಂಟ್‌ಡಂಡೀ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಕಿಲ್ಲಿಕ್ರಾಂಕಿ (Killiecrankie) ಎಂಬ ಕಣವೆಯಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಾಗಿ ಆವೇಶದಿಂದ ಸ್ವಾಟ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಹೊಡೆದಾಡಿ ಗೆದ್ದನು. ಆದರೆ ಗೆಲುವಿನವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಗುಂಡಿನೇಟಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟನು. ಆತನ ಕುಲಸ್ಥರು ನಾಯಕನಿಲ್ಲದೆ ಗತಿಗೆಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟರು. ಡಂಡೀಶ್ರೀಮಂತನ ಪ್ರಯತ್ನ ಭಂಗವಾದಮೇಲೆ ಸ್ವಾಟ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಜೀವ್ಸ್‌ಪಕ್ಷದವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ ವಾಯಿತು. ಎದಿನ್ಬರೊ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ವಿಲಿಯಮನನ್ನು ದೊರೆಯೆಂದೊಪ್ಪಿದರು. ಆದರೆ ಸ್ವಾಟ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕುಲವೈರಗಳು ಪ್ರಬಲ. ಆರ್ಗೈಲನ ಕುಲವಾದ ಕೇಂಬೆಲ್ (Campbell) ಕುಲಕ್ಕೂ ಮಕ್ಡಾನಲ್ಡ್ (Macdonald) ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಕುಲಕ್ಕೂ ಪರಂಪರಾಗತದ್ವೇಷ. ವಿಲಿಯಮನ ದೊರೆತನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕೇಂಬೆಲ್ಲರು ಮುಂದಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಮಕ್ಡಾನಲ್ಡರು ತಟಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರು. ಆದನ್ನೇ ನೆಪಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೇಂಬೆಲ್‌ಕುಲಸ್ಥರು ಮಕ್ಡಾನಲ್ಡ್ ಕುಲಮುಖ್ಯನ ಮನೆಗೆ ಅಭ್ಯಾಗತರಾಗಿ ಹೊರಟರು. ಅರ್ಯ ಮಕ್ಡಾನಲ್ಡ್ (Ian Macdonald) ಎಂಬ ಆತನು ಗ್ಲೆನ್ಕೋ (Glencoe) ಎಂಬಲ್ಲಿದ್ದನು. ಶತ್ರುಗಳಾದರೂ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದವರೆಂದು ಆತನು ಔತಣವನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಔತಣವಿನೋದಗಳೆಲ್ಲ ಮುಗಿದಮೇಲೆ ಕೇಂಬೆಲ್ಲರು ಸಮಯಹೊಂಚಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಡಾನಲ್ಡರಮೇಲೆಬಿದ್ದು ಸಿಕ್ಕಿದಂತೆ ಎಳೆದಾಡಿ ನರಕಿಬಿಟ್ಟರು. ಕುಲವೈರದಿಂದ ನಡೆದ ಘೋರ ಕೊಲೆಯಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಕೇಂಬೆಲ್ ಪಕ್ಷದವರು ಬೇರೊಂದು ನೆಪವನ್ನು ತೋರಿದರು.

ಡಂಡೀಯ ಸಾವಾದಕೂಡಲೆ ವಿಲಿಯಂ ಸ್ವಾಟ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆಯಾಗಲಾರದೆಂದು ತಿಳಿದು ಯಾರನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಬಲವಂತಗೊಳಿಸಬಾರದೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಗ್ಲೆನ್ಕೋ ಕೊಲೆಯೊಂದು ಅಸಿರಿಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ನಡೆದುಹೋಯಿತು. ಆ ಕೊಲೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಅನರ್ಥಗಳಾಗದಂತೆ ವಿಲಿಯಂ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಿದನು. ಸ್ವಾಟ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಒರಟರಾದ ಮಲೆನಾಡಿನವರು (Highlanders) ಅನಾಯಕರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಯಾವಬಗೆಯ ತೊಂದರೆಯೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ.

ಐರ್ಲಂಡಿನ ಉತ್ತರದವಿಭಾಗ ಅಲ್ಪಸ್ಥರಿನಲ್ಲಿಮಾತ್ರ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತಸ್ಥರಿದ್ದರು. ಉಳಿದ ವಿಭಾಗಗಳೆಲ್ಲ ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಸ್ಥರಾಗಿದ್ದ ಐರಿಷರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದವರು. ಕ್ರಾನ್ಸ್ಟೆಲ್ಲನೆದುರಿಗೆ ಐರಿಷರ ಪ್ರಯತ್ನ ಐರಿಷರು ನಡೆಯದೆಹೋಗಿತ್ತು. ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಐರಿಷರು ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಭೂಮಿಕಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಅಡಿಯಾಳುಗಳಾಗಿರಬೇಕಾದುದಲ್ಲದೆ ತಮಗಿಷ್ಟವಾದ

ಮತವನ್ನನುಸರಿಸುವುದಕ್ಕೂ ತೊಂದರೆಪಟ್ಟು ನಾನಾ ಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಐರಿಷರು ಎರಡನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಎರಡನೆ ಜೇಮ್ಸ್‌ದೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಸೆ ಬೆಳೆಸಿದ್ದರು. ಜೇಮ್ಸ್ ದೇಶವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಸಹಾರಿಯಾದಾಗ ಐರಿಷರು ಇನ್ನು ಸಮಯನಿರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲತಳ್ಳಬಾರದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ದೊರೆಯ ಸಹಾಯಸಹಜೆದು ಜೇಮ್ಸ್ ಸ್ವತಃ ಬರುವ ಸುದ್ದಿಕೇಳಿ ತಾನೇ ಮುಂದಾಗಿ ಅಲ್ಫ್ರೆಡ್ ಶ್ರಾಂತವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಚನೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿದರು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು ಲಂಡನ್ನೆರಿ (Londonderry) ಮತ್ತು ಎನ್ನಿಸ್ಕಿಲ್ಲೆನ್ (Enniskillen) ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಆ ಮುತ್ತಿಗೆಗಳು ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಐರಿಷರು ಮುತ್ತಿದರು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು ಸಹಾಯಬರುವುದೆಂಬ ಭರವಸೆಯಿಂದಕೂಡಿ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರು. ಎನ್ನಿಸ್ಕಿಲ್ಲೆನ್ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು ಸಮಯಹೊಂಚಿ ತಾನೇ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿ ಐರಿಷರಮೇಲೆಬಿದ್ದು ನ್ಯೂಟನ್ ಬಟರ್ (Newton Butler) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಮುತ್ತಿಗೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಿಗೆ ಬೇಗನೆ ಸಹಾಯಬಂತು. ಐರಿಷರಿಗೆ ಸಹಾಯನಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಜೇಮ್ಸ್ ಬರುವುದು ತಡವಾಯಿತು.

ಕಡೆಗೆ ಜೇಮ್ಸ್ ಬಂದನು. ಆತನ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನೇ ಹೊಂಚಿನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ವಿಲಿಯಂ ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಬಾಯ್ಸ್ (Boyne) ಎಂಬ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ಜೇಮ್ಸ್ ಪೂರಾಸೋತನು. ಬಾಯ್ಸ್ ಕದನ ಸೋತವನು ಐರಿಷರನ್ನು ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿಸಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕದನಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವ ಯೋಚನೆಮಾಡದೆ ಪುನಃ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಹೊರಟೇ ಬಿಟ್ಟನು. ಹತಾಶರಾದ ಐರಿಷರು ತಮ್ಮ ಮತಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದರು. ಜೇಮ್ಸ್ ಹೊರಟಕೂಡಲೆ ವಿಲಿಯಂ ತನ್ನ ದಳಪತಿಗಳಿಗೆ ಐರಿಷರನ್ನಡಗಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಉತ್ತರಕ್ಕೂ ಹೊರಟು ಲೂಯಿಯ ಸೈನ್ಯಗಳೆದುರಿನಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಐರಿಷರು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸೋತರು. ಆಸಹಾಯರಾಗಿದ್ದರೂ ಹೊಡೆದಾಡುತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಲಿಮೆರಿಕ್ (Limerick) ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಕೂಡಿದರು. ವಿಲಿಯಮನ ದಳಪತಿ ಗಿಂಕೆಲ್ (Ginckel) ಎಂಬಾತನು ಆ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟರೂ ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲದೆ ಐರಿಷರು ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಐರಿಷರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ವಿಲಿಯಂ ಲಿಮೆರಿಕ್ ಕರಾರು ಮನಮನೋಗತವನ್ನು ತಿಳಿದ ಆ ದಳಪತಿಯು ಸೋತ ಐರಿಷರೊಡನೆ ಕರಾರು ನಡೆಸಿದನು. ದೇಶಾಂತರಹೊರಡಲಿಷ್ಟಪಟ್ಟ ಐರಿಷಸೈನಿಕರಿಗೆ ದಾರಿಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದಲ್ಲದೆ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಎರಡನೆ

ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ದೊರೆಯಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆಯೇ ಹಕ್ಕುಬಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಮುಂದೆಯೂ ರಕ್ಷಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗುವುದೆಂದು ಕರಾರಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು. ಲೆನಿರಿಕ್ ನಗರವು ವಿಲಿಯಂನವಶವಾಯಿತು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಐರ್ಲೆಂಡ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಜೇಮ್ಸ್‌ಸುಕ್ಷಮವರಾರೂ ತಲೆಯೆತ್ತದಂತಾಯಿತು. ಆದರೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ದೊರೆಯೋ! ಸೋತ ಜೇಮ್ಸ್‌ ಹಿಂತಿರುಗಿಬಂದೊಡನೆ ಆತನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ ಆತನಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಅರಮನೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಆತನನ್ನೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಜನೆಂದು ಗೌರವಿಸಿದ ಲೂಯಿಸ್‌ಗೆ ವಿಲಿಯಂನ ಸರಮವಿರೋಧಿ. ವಿಲಿಯಂನ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ದೊರೆಯೆಂದು ಆತನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಡಚ್ಚರನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಲೂಯಿಸ್‌ನೊಡನೆ ವಿಲಿಯಂನ ಡಚ್ಚರ ಪರವಾಗಿಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರಪರವಾಗಿಯೂ ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡಬೇಕಾಯಿತು.

1660ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವಹಿಸಿದ ಲೂಯಿಸ್ ರೈನ್‌ನದಿಯ ಮೇರೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಆಸೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ದೊರೆಗಳನ್ನು ಡಚ್ಚರಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಕಂಡೆವು. ಯೂರೋಪಿನ ಪಶ್ಚಿಮದ ರಾಜ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ರಾಜ್ಯವೇ ಆಗ ಪ್ರಬಲವಾಗಿತ್ತು. ರಾಜಾಧಿಕಾರವು ನಿರಂಕುಶವಾಗಿತ್ತು. ಯೌವನದಲ್ಲಿ ರಾಜನಾದ ಲೂಯಿಸ್ ಹೆಬ್ಬಾಸೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಸಮರ್ಥಮಂತ್ರಿದಳಪತಿಗಳಿಂದಕೂಡಿ ಬಲು

14ನೆ ಲೂಯಿಸ್ ಬಿಂಕದಿಂದ ಅರಸುತನಮಾಡಿದನು. ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ Louis le Grand—ವೈಭವಶಾಲಿ ಲೂಯಿಸ್‌ನೆಂದೇ

ಹೆಸರು. ಸ್ಪೈನ್‌ರಾಜಪುತ್ರಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದ ಆ ರಾಜನು ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ದೇಶವನ್ನೆತ್ತಿಕಟ್ಟಿ ಸ್ಪೈನ್‌ರಾಜನನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸಿದ್ದನು. ಸ್ಪೈನ್‌ಗೆ ಸೇರಿದ್ದ ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನಿಗೂ ಹಾಲಂಡಿಗೂ ನಡುವೆ ಇತ್ತು. ಆ ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೋಟೆಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನಿಟ್ಟಿರಲು ಲೂಯಿಸ್ ಸ್ಪೈನ್‌ರಾಜನೊಡನೆ

*ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್ ಅಥವಾ ತಗ್ಗು ದೇಶವೆಂಬುದು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಜರ್ಮನಿಗೆ ಮಧ್ಯೆ ಇರತಕ್ಕುದು. ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಭಾಗದವರು ಡಚ್ಚರು (ಹಾಲೆಂಡ್). ದಕ್ಷಿಣಭಾಗವು ಸ್ಪೈನ್ ಅಧೀನದಲ್ಲಿಯೇ ಇತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಯುಟ್ರೆಕ್ಟ್ ಕರಾರಿನ ತರುವಾಯ ಅದು ಆಸ್ಟ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿತು. 1830ರ ತರುವಾಯ ಅದು ಬೆಲ್ಜಿಯಂ ಎಂಬ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಯಿತು.

ಸ್ಪಾನಿಷ್ ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್ ಎನಿಸಿದ್ದ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಪಶ್ಚಿಮ ಯೂರೋಪಿಗೆ ರಣಭೂಮಿ (Cockpit of Europe). ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದಷ್ಟು ಕದನಗಳು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಒಡಂಬಡಿಕೆ ನಡೆಸಿದ್ದನು. ಫ್ರೆಂಚ್‌ದಳಗಳು ಅಂಟ್ವರ್ಪ್, ಲಿಯೇಜ್, ನಮೂರ್ ಮುಂತಾದ ದುರ್ಗಗಳನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡವು. ಈ ದುರ್ಗಗಳು ಗಡಿದುರ್ಗ (Barrier Fortresses) ಗಳೆಂದು ಹೆಸರಾದವು. ಅಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ಬಿಡಾರ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಕಂಡ ಡಚ್ಚರು ಅವುಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಹಾಲಂದಿಗೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ದೊರೆತನ ಯಾರಿಗಿಂಬುದು ಒಂದು ಅಂಶಮಾತ್ರವಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸಟ್ಟದ ಜಗಳ ನೆಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಡಚ್ಚರ ಆಸದೃಕ್ಷಣೆಯ ಜಗಳವಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ 1689ರಿಂದ 1697ರವರೆಗೆ ಐರ್ಲೆಂಡ್, ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್, ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್ ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಆಗ್ಸಬುರ್ಗ್ ಲೀಗಿನ ಯುದ್ಧ (War of the League of Augsburg) ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು.

ಡಚ್ಚರ ನಾಯಕನಾದ ವಿಲಿಯಂ ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್‌ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿದಳಪತಿ ಲುಕ್ಸೆಂಬುರ್ಗ್ ಶ್ರೀಮಂತ (Marshal Luxembourg) ನೊಡನೆ ಹೆಣಗಾಡ ಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಸೋಪನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಮೆ ನೊಲಗಳಿದ್ದದ್ದಾಗಿ ಇಬ್ಬರು. ತೆರ ಪಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಯಾಸಪಡುವವನು ವಿಲಿಯಂ; ಒಂದು ಕ್ಷಣ ರಂಜಕದಂತೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕ್ಷಣ ಶತಸೋಮಾರಿಯಂತೆ ಅವನ ಎದುರಾಳಿ. ದುರ್ಗಗಳ ಆಕ್ರ

ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಣಪ್ರತ್ಯಾಕ್ರಮಣವೇ ಹೋರಾಟದ ರೀತಿಯಾಯಿತು. ಅತಿಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತ ವಿಲಿಯಂ 1692ರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರದುರಿಗೆ ಸ್ಟೆಮ್‌ಕರ್ಕ್ (Stemkirk) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಳಗಗೊಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಲುಕ್ಸೆಂಬುರ್ಗ್‌ನಿಗೇ ಜಯವಾಯಿತು. 1693ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ನೀರ್ವಿಂಡೆ (Neerwinden) ಬಳಿ ಕದನವಾಯಿತು. ಪುನಃ ವಿಲಿಯಂ ಸೋತನು. ಸೋತರೂ ಧೈರ್ಯಗಡವೆ ವಿಲಿಯಂ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದು 1695ರವೇಳೆಗೆ ನಮೂರ್ (Namur) ಕೋಟೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಜಯ ಮುಖವನ್ನು ಕಂಡನು. ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಫ್ರೆಂಚರು ಸೋತಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬೆಟ್ಟ ಹೊತ್ತು ಸಾಗಿಸುವಭಾರ ವಿಲಿಯಮಿಗೆ.

ಇಷ್ಟು ಕಾಲವೂ ಸಮುದ್ರದಮೇಲೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಡಚ್ಚರೊಂದುಕಡೆ ಫ್ರೆಂಚರೊಂದುಕಡೆಯಾಗಿ ಓಡಾಟಗಳೂ ಲಡಾಯಿಗಳೂ ಆಗುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು. ಫ್ರೆಂಚರ ನೌಕಾಪತಿ ಟೂರ್ವಿಲ್ (Tourville) ಅತಿಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಆತನು ತಕ್ಕಷ್ಟು ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸದೆಹೋದನು. 1690ರಲ್ಲಿ ಆತನ ನೌಕಾ ವ್ಯೂಹಕ್ಕೆ ಬೀಚಿಹೆಡ್ (Beachy Head) ಬಳಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನೌಕಾಪತಿ ಟಾರಿಂಗ್ಟನ್ (Torrington) ಎದುರಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದನು. ಒಂದುಕಣ್ಣೇ ಆ ಟಾರಿಂಗ್ಟನ್ ಗಿದ್ದುದು.

ಬಲವಂತದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಆತನು ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಕಾದಾಟ ನಡೆಸಿದನು. ಟೊರ್ವೀಲನಿಗೇ ಜಯವಾಯಿತು. ಆ ತರುವಾಯ ಫ್ರೆಂಚರು ಮುಂದೆನುಗ್ಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವರೇನೋ ಎಂಬ ಭಯ ತೋರಿತು. ಆದರೆ ಟೊರ್ವೀಲನು ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಸಮಯನಷ್ಟ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. 1692ರಲ್ಲಿ ಲಾ ಹೋಗ್ (La Hogue) ಬಳಿ ಹೋಡೆದಾಟವಾಯಿತು. ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಬಲವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಫ್ರೆಂಚರು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹೋರಾಡಿದರು. ಹೊರಟುಹೋಗುವಾಗ ಹದಿಮೂರು ಫ್ರೆಂಚ್ ಹಡಗುಗಳು ಇರುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡವು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನೌಕಾಪತಿ ರಸ್ಸೆಲ್ (Russell) ಅವುಗಳನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಂಕಿಯಿಡಿಸಿದನು. ಈ ಸುದ್ದಿಕೇಳಿದಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರು ತನುಗೊದಗಿದ್ದ ಗಂಡತ್ಪಿತೆಂದುಕೊಂಡರು. ತರುವಾಯ ಕಡಲ್ಗಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರದೇ ಮೇಲ್ಮೈಯಾಯಿತು. ಆದರೂ ಫ್ರೆಂಚರು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಧ್ವಂಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. 1694ರಲ್ಲಿ ಈಬಗೆಯ ಓಡಾಟದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಡಗುಗಳು ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹೊರಟು ಬಾರ್ಸಿಲೋನ (Barcelona) ಬಳಿ ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ತಡೆದವು. ಸ್ಪೈನ್ ರಾಜನಿಗೆ ಇದರಿಂದ ಸಹಾಯವಾಯಿತು.

ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹೋರಾಟಮುಗಿಯುವ ಸೂಚನೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಫ್ರೆಂಚ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ಅದ್ವಿತೀಯವೆನಿಸಿದ್ದವು. ಹಾಗೂಹೀಗೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಯುದ್ಧವು 1697ರಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ನಿಂತಿತು. ವಿಲಿಯಂ ಲೂಯಿಸ್ ಇಬ್ಬರೂ ಆತುರದಿಂದ ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಜಗಳವೇನೋ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ; ಹೋಡೆದಾಟ ನಿಂತಿತು. ರಿಸ್ವಿಕ್ (Ryswick) ಒಪ್ಪಂದವೆಂಬುದು ನಡೆಯಿತು. ವಿಲಿಯಂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ದೊರೆಯೆಂದು ಲೂಯಿಸ್ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು.

ಕುಂಟು ಕರಾರು ಎರಡುಕಡೆಯವರೂ ಹೋರಾಟವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಇರುವುದಾಗಿ ಒಪ್ಪಿದರು. ಯಥಾಪೂರ್ವವಾಗಿರಬೇಕೆಂದ ಈ ಕರಾರು ಕುಂಟುಕರಾರು; ಜಗಳದ ಇತ್ಯರ್ಥವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲಿಲ್ಲ. ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಿಲ್ಲಿಸಿತು.

ಪ್ರಬಲವಿರೋಧಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ದೇಕೆ? ಸೋಲದಿದ್ದ ಲೂಯಿಸ್‌ಗೇಕೆ ಶಾಂತಿಯ ಆತುರ? ರೈನ್ ನದಿಯ ಆಸೆಯನ್ನು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಆ ದೊರೆ ತ್ಯಜಿಸಿದನೇ?

ಸ್ಪೈನ್ ದೊರೆಗೆ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆತೋರಿ ಆಯುಸ್ಸು ಕಳೆಯುವಂತೆ ತೋರಿತ್ತು. ಅದೇ ಕಾರಣ. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದಕೂಡಲೆ ಲೂಯಿಸ್ ಚಿಂತೆಯೂ ಆಸೆಯೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕುಣಿದಾಡಿದವು. ವಿಲಿಯಮಿಗಂತೂ ಅಸಾರವಾದ ಯೋಚನೆ ಹಿಡಿಯಿತು.

2. ಸ್ವೈನ್ ಪಟ್ಟದ ಜಗಳ

ಸ್ವೈನ್ ರಾಜ್ಯವು ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ದೇಶವನ್ನು 1640ರಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡಾಗ್ಯೂ ದೊಡ್ಡದಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ನೆದರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ಸ್, ಸಾರ್ಡಿನಿಯ, ಸಿಸಿಲಿ, ನೇಪಲ್ಸ್, ಮಿಲ್ಸ್ ಭಾಗಗಳು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸೇರಿದವು; ಆಮೆರಿಕದಲ್ಲಂತೂ ಮೆಕ್ಸಿಕೊ ಕೊಹಿಡಿದು ಪೆರು ಮತ್ತು ಬ್ರಸಿಲ್‌ವರೆಗೆ ವೆಸ್ಟ್‌ಇಂಡೀಸ್ ದ್ವೀಪ ರಾಶಿಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿ ಎಲ್ಲವೂ ಸ್ವೈನ್‌ನಿಗೆ ಸೇರಿತ್ತು. ಬಲದಲ್ಲಿ ಕುಗ್ಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವೈನ್ ರಾಜನು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಭೂಭಾಗಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದನು.

1665ರಿಂದ ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ 2ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಎಂಬಾತನು ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಆತನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲ. ಅದರಮೇಲೆ ಚಿತ್ರಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯತಪ್ಪುವರೋಗ. 1697ರಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಚಿತ್ರವೈಕಲ್ಯತೋರಿತು. ಆತನ ತರುವಾಯ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ? ಸ್ವೈನ್ ರಾಜ್ಯವು ಯಾರಿಗೆ ಸೇರಬೇಕೆಂಬ ಯೋಚನೆಗೆ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಆ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಸ್ವೈನ್‌ನವರಿಗಿಂತ ನೆರೆಹೊರೆಯವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಆಸ್ತಿಯದ ಪ್ರಭುವೊಬ್ಬ, ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜನೊಬ್ಬ, ವಿಲಿಯಂ ಮತ್ತೊಬ್ಬ; ಆ ಮೂವರಲ್ಲದೆ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಸಂಸ್ಥಾನಾಧೀಶರಷ್ಟೋಮಂದಿ ಯೋಚನೆ ನಡೆಸಿದರು. ಆ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯ.

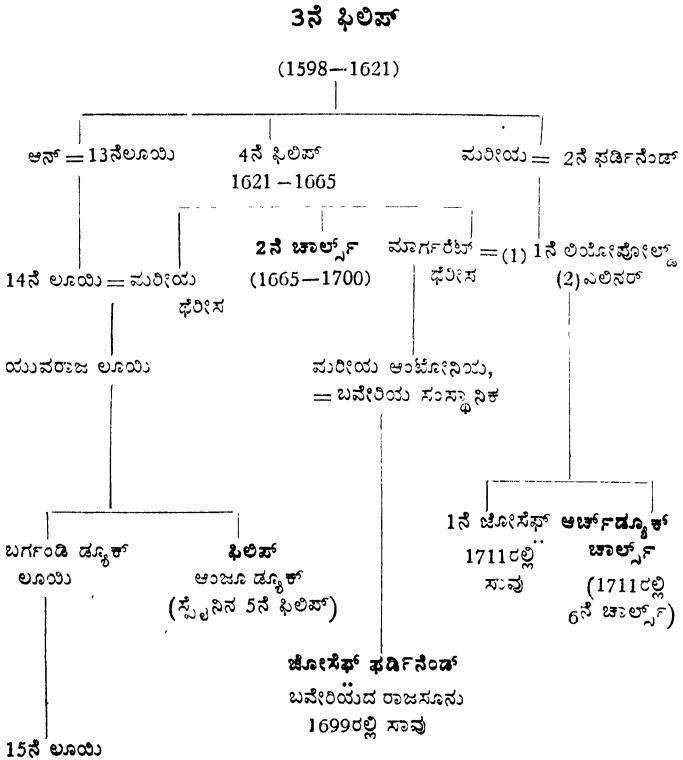
ಸ್ವೈನ್ ದೊರೆ ಹ್ಯಾಪ್ಸ್‌ಬುರ್ಗ್ ವಂಶದ ಕಿರಿಯಶಾಖೆಯವನು. ಆತನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಅತ್ತ ಆಸ್ತಿಯದ ರಾಜವಂಶದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದರು, ಇತ್ತ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಬೋರ್ಬನ್ ವಂಶದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದರು. ಹಿರಿಯ ರಾಜಕುವರಿಯರಿಬ್ಬರು ಫ್ರಾನ್ಸನ್ನು ಸೇರಿದ್ದರು; ಕಿರಿಯ ರಾಜಕುವರಿಯರಿಬ್ಬರು ಆಸ್ತಿಯದ ರಾಜವಂಶವನ್ನು ಸೇರಿದ್ದರು. ಆಸ್ತಿಯದ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಹಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೊರೆಗೂ ಹಕ್ಕಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಸ್ವೈನ್ ರಾಜ್ಯ ಸಂದರೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಪ್ರಬಲ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗುವುದು ಖಂಡಿತ. ಮೊದಲೇ ಬೋರ್ಬನ್ ಹ್ಯಾಪ್ಸ್‌ಬುರ್ಗ್ ವಂಶಗಳವರು ಸಹಜವೈರಿಗಳು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಘೋರವಾಗಿ ದ್ವಂದ್ವಬೀಳುವಸಮಯವಾಯಿತು. ಇಬ್ಬರಮಧ್ಯೆ ನಾನಾ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ ಹೇಗಾದರೂ ಕಷ್ಟ. ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಸ್ವೈನ್ ಸೇರುವುದಾದರೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಅತಿಪ್ರಾಬಲ್ಯ; ಆಸ್ತಿಯಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದಾದರೆ ಆಸ್ತಿಯಕ್ಕೆ ಅತಿಪ್ರಾಬಲ್ಯ. ಯಾರು ಅತಿಪ್ರಬಲರಾದರೂ ಚಿಕ್ಕ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ ದುರ್ಗತಿಸಿಧ್ಧ. ರಾಕ್ಷಸಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಯಾರಿಗೂ ಲಭಿಸದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಉಪಾಯವೇನೆಂಬ ಚಿಂತೆಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು.

1698ರಲ್ಲಿ ಈ ಮುಖ್ಯಪ್ರಭುಗಳು ಸೇರಿ ಸ್ವೈನ್ ರಾಜ್ಯವು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಒಡಂಬಟ್ಟರು. ಬವೇರಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ

ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕ ಒಂದು ಕೂಸಿಗೆ ಸ್ವೀನಿನ ರಾಜ್ಯವಾದಲ್ಲಿ ನಿರುಪಾಧಿಕ ವೆಂದುತೋರಿತು. ಆ ವರ್ಷ ಅದರಂತೆ ತೀರ್ಮಾನವಾಯಿತು.

ನೊದಲನೆ ಹಂಚಿಕೆ ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಕೂಸಿಗೆ ಸಿಡುಬುತಗುಲಿ ಸಾವು ಬಂತು. ಆಗ ಮತ್ತೊಂದು ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆಬರುವುದು ಬಲು ಪ್ರಯಾಸವಾಯಿತು. ಕಡೆಗೆ 1700ರಲ್ಲಿ ಎರಡನೆ ತೀರ್ಮಾನಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಹಕ್ಕುದಾರರನ್ನೂ ಅವರ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನೂ ಈ ವಂಶಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು :

ಆಸ್ತ್ರಿಯ ಪ್ರಭುವಿನ ಎರಡನೆ ಮಗ ಆರ್ಚ್‌ಡ್ಯೂಕ್ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ (Archduke Charles) ಎಂಬಾತನಿಗೆ ಸ್ಪೈನ್‌ರಾಜ್ಯದ ಹೆಚ್ಚು ಪಾಲು ದೊರಕತಕ್ಕ ಎರಡನೆ ಹಂಚಿಕೆ ದೆಂದೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಯುವರಾಜನಿಗೆ ಮಿರ್ಲೆ ಮತ್ತು ನೇಪಲ್ಸ್ ಪ್ರಾಂತಗಳು ಸೇರತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ ಒಪ್ಪಿದರು. ಆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಎರಡನೆ ಮಗನಾದುದರಿಂದ ಸ್ಪೈನ್ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೇ ಇರಲಾದೀತೆಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿತ್ತು.

ಹಾಲಂಡ್, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಆಸ್ತ್ರಿಯ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳ ಪ್ರಭುಗಳು ಈ ರೀತಿ ಹಂಚಿಕೆಯ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಾಚಾರವು ಸ್ಪೈನಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರಿಗೆ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯ ದೊರೆ 2ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ರೇಗಿದನು; ಆತನ ರಾಣಿ ಕೋಪವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿದ್ದ ಅಲಂಕಾರವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಒಡೆದಳು. ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ವಾರಸುದಾರರನ್ನು ಅನ್ಯರು ತೀರ್ಮಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಕೋಪ ಸಹಜವಾಗಿತ್ತು. ತನ್ನನ್ನು ಕೇಳದೆ ಇತರರು ನಡೆಸಿದ್ದ ತೀರ್ಪನ್ನು ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ದೊರೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಸ್ಪೈನ್‌ರಾಜನ ಇಷ್ಟ ತರುವಾಯ ಸ್ಪೈನಿಗೆ ರಾಜನಾಗತಕ್ಕವನನ್ನು ತಾನೇ ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರೋಗವು ಪುನಃ ರೇಗಲಾರಂಭವಾಯಿತು. ಆತನು ಸ್ಪೈನ್‌ರಾಜ್ಯವು ಛಿದ್ರಗಲಾಗದೆ ಒಟ್ಟಾಗಿದ್ದ ಫಿಲಿಪ್ (Philip, Duke of Anjou) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜಕುಮಾರನಿಗಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಸಾಯುವುದರೊಳಗಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಆ ಫಿಲಿಪ್ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೊರೆ 14ನೆ ಲೂಯಿಗೆ ಎರಡನೆ ಮೊಮ್ಮಗನಾಗಿ ಅಂಜೂ ಶ್ರೀಮಂತನೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು. 1700ರಲ್ಲಿಯೇ ಆ 2ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟನು. ಸ್ಪೈನ್‌ದೇಶದ ಜನರು ಆ ದೊರೆಯ ನಿಶ್ಚಯದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು.

ಎರಡನೆ ಮೊಮ್ಮಗನನ್ನು ಆರಿಸಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉದ್ದೇಶವಿತ್ತು. 2ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ದೊರೆ ಆ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿಯೂ ಹೇಳಿದನು. ಸ್ಪೈನ್‌ರಾಜ್ಯವು ಮತ್ತೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ಅದರ ಹಿತ್ತಲಿನಹಾಗಾಗಬಾರದೆಂಬುದು ಆ ಉದ್ದೇಶ. ಫಿಲಿಪ್ ಸ್ಪೈನಿಗೆ ರಾಜನಾದಾಗ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಆ ರಾಜನು ಹೇಳಿದ್ದನು. ಹಿರಿಯಸಂಬಂಧವನ್ನೇ ಆರಿಸಿ ಸ್ಪೈನಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಈ ಷರತ್ತನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ನ ತೀರ್ಮಾನ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುವುದು. ಆದರೆ ಆಶಾಭಂಗವನ್ನು ಆಸ್ತ್ರಿಯದವರು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಯೇ? ಅತಿಪ್ರಬಲನೆನಿಸಿದ್ದ 14ನೆ ಲೂಯಿಯ ಮೊಮ್ಮಗನಿಗೆ

ಕಾಲಸ್ತಿತಿ

ಸ್ಪೈನ್ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದನ್ನು ಡಚ್ಚರು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಾರೆ? ಇತರ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಾರೆಯೇ?

2ನೇ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ದೊರೆಯ ಮರಣಶಾಸನವು ಡಚ್ಚರಿಗೆ ದೊಡ್ಡವಿಪತ್ತುನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು. ಡಚ್ಚರ ನಾಯಕನಾದ ವಿಲಿಯಮಿಗೆ ಅತಿಕಷ್ಟವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಯೊದಗಿತು.

ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಜನರಿಗೆ ವಿಲಿಯಮನ ಓಡಾಟವಾಗಲಿ ಸಂಧಾನವಿಲಿಯಮನ ಕಷ್ಟ ಗಳಾಗಲಿ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ; ಆತನ ದೂರಾಲೋಚನೆಯು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೂಹೀಗೂ ಆತನಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನಪಟ್ಟು 1701ರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹೊರಗೆ ಹೊರಡಕೂಡದೆಂದೂ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಕೂಡದೆಂದೂ ಸೆಟ್ಲೆ ಮೆಂಟ್ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದರು. ಕಂಭಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಹಾಕಿದಂತಾಯಿತು ವಿಲಿಯಮಿಗೆ. ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಜನರನೇಕರು “ಸ್ಪೈನಿಗೆ ಯಾರು ರಾಜನಾದರೆ ನಮಗೇನು? ಬೇಕಾದರೆ ಡಚ್ಚರು ಹಾರಾಡಲಿ. ನಾನೇಕೆ ಆ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು?” ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅಂತಹ ವಿಷಮಸಮಯದಲ್ಲಿ 14ನೇ ಲೂಯಿಯ ನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಡ್ಡತನವೇರಿತು. ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ದರ್ಪವನ್ನೂ ಸಮಾನವಾಗಿಬೀರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ದೊರೆ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಅತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಹ್ಯೂಗಿನೋಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಓಡಿಸಿದಂದಿನಿಂದ ವಿನೇಚನೆಯಿಲ್ಲದ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನೇ ಬೀರುತ್ತಿದ್ದನು. ಸ್ಪೈನ್‌ರಾಜನ ಉಯಿಲಿನ ಸಮಾಚಾರಕೇಳಿದಾಗ ಲೂಯಿಯ ಮೈಮರೆತನು. ಮೊಮ್ಮಗನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು “ನೀನು ಸ್ಪೈನ್‌ರಾಜನಾಗುವೆ. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಪಿರನೀಸ್ ಲೂಯಿಯ ಹೆಡ್ಡತನ ಪರ್ವತವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸು” ಎಂಬರ್ಥದಮಾತನ್ನು

ಬಿಂಕದಿಂದ ಒದರಿ ಸಮಯಬಂದರೆ ಫಿಲಿಪ್ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್‌ಗೂ ದೊರೆಯಾಗಬಹುದೆಂದನು. ಡಚ್ಚರನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡಿ ರಿಸ್ಪಿಕ್‌ಕರಾರನ್ನು ಭಂಗಪಡಿಸುವಂತೆ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ನೆದರ್‌ಲೆಂಡ್‌ನ ಗಡಿದುರ್ಗಗಳಲ್ಲಿದ್ದೂಡಿ ಡಚ್ಚರನ್ನು ಓಡಿಸಿದನು. ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನ ಸ್ಪೈನ್ ಒಂದಾಗುವುದೆಂದು ಹಿಗ್ಗಿ ವೆಸ್ಟ್‌ಇಂಡೀಸ್‌ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡಲು ಆತುರಪಟ್ಟನು. ಈ ಆತುರವನ್ನು ತಿಳಿದಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ವರ್ತಕರು ಕೈಕೈ ಹಿಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ತಮಗೆ ಬರಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಅನುಕೂಲಗಳು ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ದೊರೆತವೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಆಕ್ರೋಶವೇರಿತು. ಲೂಯಿಯ ಇನ್ನೂ ದುಡುಕಿದನು. 1702ರಲ್ಲಿ ಪರಾರಿರಾಜ 2ನೇ ಜೇಮ್ಸ್‌ಗೆ ಅವಸಾನ ಕಾಲ ಬಂತು. ಲೂಯಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಕಣ್ಣೀರಿಡುತ್ತ ಜೇಮ್ಸ್‌ ತನ್ನ ಕುವರನಿಗಾದರೂ ರಾಜ್ಯಬಂದರೆ ಸಾಕೆಂದನು. ಆಗ ಆ ಕುವರನಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟುವುದಾಗಿ ವಾಗ್ದಾನವಿತ್ತು ಜೇಮ್ಸ್‌ ತೀರಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ಆ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು

ಮೂರನೆ ಜೇಮ್ಸ್‌ನಂದು ಲಾಯಿ ಸಂಬೋಧಿಸಿದನು. ರಿಪ್ಲಿಕ್‌ಕಾರರಿನಭಂಗ ಪೂರಿಯಾಗಿಹೋಯಿತು.

ಇಷ್ಟು ನಡೆಯುವವೇಳೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಕೋಪ ಕೆರಳಿತು. “ಹಾಲಂಡಿನ ವಿಸತ್ತೇ ನಮ್ಮ ವಿಸತ್ತು” ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವು ಸಾರ್ಲಿಯೆಂಟಿನ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ವಿಲಿಯಮಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಕೆಲಸವು ಸುಲಭವಾಯಿತು. ಹಾಲಂಡ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡುಗಳನ್ನು ಆಸ್ತ್ರಿಯದೊಂದಿಗೆ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಲಾಯಿಯನ್ನೂ ಆತನ ಮೊಮ್ಮಗನನ್ನೂ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಸನ್ನಾಹಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು.

ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿ 1702ರಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಸ್ಪೈನ್‌ವೇಶಗಳ ಪ್ರಭುಗಳೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಲು **ಗ್ರಾಂಡ್ ಆಲಯನ್ಸ್ (Grand Alliance)** ಎಂಬ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಮುತ್ರಿಡ್‌ನಗರದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾಗಿದ್ದ ಫಿಲಿಪ್‌ನೂ ಲಾಯಿಯೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಯುದ್ಧಮೊದಲಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಿಲಿಯಂ ತೀರಿಕೊಂಡನು.

ಈ ಪಟ್ಟದ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಯುದ್ಧಗಳಿಗಿಂತ ಯುದ್ಧಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಧಾನಸಂಪರಂಪರೆಗಳ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನವಿಟ್ಟು ಕಾಣಬೇಕು. ವುಲ್ವಿ ತೋರಿಕೊಟ್ಟ ಬ್ಯಾಲೆನ್ಸ್ ಆಫ್ ಪವರ್ ನೀತಿಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮದೃಷ್ಟಾಂತ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪೂರ್ವತೀರಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿರುವ **ಸಂಧಾನಗಳ ನೀತಿ** ಸಮುದ್ರತೀರವು ಪ್ರಬಲವಾದ ಐರೋಪ್ಯರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರದಿರಬೇಕೆಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮನೋಗತವು ಅದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ವಿವರವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಲಾಯಿಯ ಹೆಡ್ಡತನದಿಂದ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶಕ್ಕಾದ ಸಮಯನಷ್ಟು ವೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾಗುವುದು.

1702ರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದಳಪತಿ **ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ಶ್ರೀಮಂತನೇ** ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯ ಸೈನ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಮಸ್ತದಂಡಾಧಿಪತಿಯಾಗಿ ನೆದರ್‌ಲೆಂಡ್ಸ್ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ **ಲಿಯೇಜ್ (Liege)** ನಗರವನ್ನು ಘೆಂಚರಿಂದ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡನು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು **ಸವಾಯ್ ಯುದ್ಧಪ್ರಾರಂಭ** ಶ್ರೀಮಂತ(Duke of Savoy)ನೂ ಪೋರ್ಚುಗಲ್‌ದೊರೆಯೂ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. 1703ರಲ್ಲಿ **ಪೋರ್ಚುಗಲ್** ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ಗಳಿಗೆ ಮೈತ್ರಿಯ ಕರಾರು (Methuen Treaty) ನಡೆದು ಪರಸ್ಪರವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು.

ಯುದ್ಧವು ಇಟಲಿ, ಸ್ಪೈನ್, ನೆದರ್‌ಲೆಂಡ್ಸ್, ಜರ್ಮನಿಗಳಲ್ಲಲ್ಲದೆ ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೂ ನಡೆಯಿತು.

ಸ್ಪೈನಿನಲ್ಲಿ 5ನೆ ಫಿಲಿಪ್ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದನಷ್ಟೆ. ಆತನನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಆರ್ಚ್ ಡ್ಯೂಕ್ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಗೆ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟುವುದು ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರ ಉದ್ದೇಶ. 1704 ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನೌಕಾಪತಿ ಅಡ್ಮಿರಲ್ ರೂಕ್ (Admiral Rook) ಎಂಬಾತನು ಜಿಬ್ರಾಲ್ಟರ್ ಭೂಶಿರವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದನು. ಪೀಟರ್‌ಬರ್‌ಲೋ (Peterborough) ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದಳಪತಿಯು ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬಾರ್ಸಿಲೋನ (Barcelona) ಬಳಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನಿಳಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಕ್ಯಾಟಲಾನ್ (Catalan) ಜಾತಿಯವರನ್ನು ಎತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿ ಆ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಹಿಡಿದನು. ಆ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ದೊರೆಯೆಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಮಡ್ರಿಡ್‌ಕಡೆ ನಡೆದನು. ಲಿಪ್ಪೆಕಡೆಯಿಂದ ಫೋರ್ಚುಗೀಸ್, ಡಚ್ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದಳಗಳು ಕೂಡಿ ಮಡ್ರಿಡ್‌ಗೆ ಹೊರಟವು. 1706ರಲ್ಲಿ ಮಡ್ರಿಡ್ ನಗರವು ಫಿಲಿಪ್‌ನ ಕೈತಪ್ಪಿತು. ಆದರೆ ಈ ಜಯವು ಸ್ಥಿರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಫಿಲಿಪ್‌ನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸತೋರಿದ ಸ್ಪೈನ್‌ಜನರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ತಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಪರಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು 1707ರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಮಾನ್ಸಾ (Almanza) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿ ಮಡ್ರಿಡ್ ನಗರವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಫಿಲಿಪ್‌ನ ದೊರೆತನವನ್ನು ಭದ್ರಗೊಳಿಸಿದರು. ಸ್ಪೈನಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಸೋಲೇ ತೋರುವಂತಾಯಿತು. ಆಗ ಪುನಃ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು. ಸ್ಟಾನ್‌ಹೋಪ್ (Stanhope) ಎಂಬ ದಳಪತಿಯು ಮೈನಾರ್ಕ್ (Minorca) ದ್ವೀಪವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು 1710ರಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಮಡ್ರಿಡ್‌ನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಜನರನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ ವರ್ಷ ಆ ಜನರು ದೇಶಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಬ್ರಿಹ್ಯೂಗ (Briheuga) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸ್ಟಾನ್‌ಹೋಪನಿಗೆ ಅವಮಾನಕರವಾದ ಸೋಲನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟರು. ಸ್ಪೈನಿನಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ ಮಂಡಲಿಯವರಿಗೆ ಜಯಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ. ಫಿಲಿಪ್‌ನ ದೊರೆತನ ಸ್ವಾಧೀನವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಭದ್ರಗೊಂಡಿತು.

ಫ್ರೆಂಚ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ಮೊದಮೊದಲು ನೆದರ್‌ಲೆಂಡ್ಸ್ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಆ ಸೈನ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ನಾಡನ್ನು ಮುತ್ತಿಯಾವೆಂಬ ಭಯ ಡಚ್ಚರಿಗೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾರ್ಲ್ ಬರೋ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಿರಬೇಕಾಯಿತು. 1704ರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಗೋಷ್ಠಿ ವಾಗಿ ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ವಿಯೆನ್ನ ನಗರದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟರು. ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ಬವೇರಿಯದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನೂ ಫ್ರೆಂಚರ ಕಡೆ ಸೇರಿದ್ದನು. ಜಯಗಳು ಆಗ ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ಅತಿ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಿ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಬ್ಲೆನ್ಹೈಂ (Blenheim) ಬಳಿ ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ತಡೆದು ಕದನಕ್ಕೆ ನಿಂತು ಭಾರಿ ಜಯವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಫ್ರೆಂಚ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ದೊಡ್ಡ

ಅಸಜಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಇದೇ ಮೊದಲು. ಆಸ್ಪಿಯಕ್ಕೊದಗಿದ್ದ ವಿಪತ್ತು ತೊಲಗಿತು. ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ದಳಸತಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಖ್ಯಾತಿಬಂತು. ಎರಡುಪಕ್ಷದ ಸೈನ್ಯಗಳೂ ನೆದರ್‌ಲಾಂಡ್‌ಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದವು. 1706ರಲ್ಲಿ ರಾಮಿಲೀಸ್ (Ramillies) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕದನವಾಗಿ ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ಜಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಸ್ಪಾನಿಷ್‌ನೆದರ್‌ಲಾಂಡ್ಸ್ ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇಟಲಿಯ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇವರ್ಷ ಟ್ಯೂರಿನ್ (Turin) ಬಳಿ ಯುದ್ಧನಡೆದು ಫ್ರೆಂಚರು ಸವಾಯಿಯ ಯೂಜೀನ್ (Eugene) ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಸೋತರು. 1708ರಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ಯೂಜೀನ್ ಜತೆ ಗೂಡಿ ಊಡೆನಾರ್ಡ್ (Oudenarde) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಲೀಯೆ (Lille) ಎಂಬ ದುರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ಮುಂದೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್, ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಗಳು ನುಗ್ಗು ವಂತಿದ್ದವು.

ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಗಳು ಸೋಲುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಹತಾಶನಾಗಿ ಲೂಯಿ ಸೋಲನನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿ 1708ರಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು. ಆದರೆ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರು ದರ್ಪದಿಂದಕೂಡಿದವರಾಗಿ ಲೂಯಿ ತನ್ನ ಮೊಮ್ಮಗನನ್ನು ತಾನೇ ಸ್ವೈಸಿಸಿಂದ ಓಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿ ಲೂಯಿಯ ಅನಮಾನ ದರು. ತಮ್ಮ ರಾಜನಿಗೆಷ್ಟು ಅವಮಾನಮಾಡಿದರೆಂದು ಫ್ರೆಂಚರು ಕೋಪಗೊಂಡು ಸಾಲಸೋಲಗಳನ್ನೂ ಹಾಸಿನಷ್ಟುಗಳನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತರು. 1709ರಲ್ಲಿ ಮಾಪ್ಲಾಕ್ (Malplaquet) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಭಾರಿಯುದ್ಧ ನಡೆಸಿದರು. ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ಶ್ರೀಮಂತನೇ ಗೆದ್ದನು; ಆದರೆ ಸೋತವರಿಗಿಂತ ಗೆದ್ದವರುಸಟ್ಟನಷ್ಟವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು.

ಆ ವೇಳೆಗೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅಧಿಕಾರಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಮಯವೊದಗಿತು. ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗದಿಂದ ಬರತರಫ್ ಆಗಿ ಹೋಯಿತು. ಶುದ್ಧ ಟೋರಿಪಕ್ಷದವರು ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿ ಟೋರಿ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಿದ್ದರು. ಹೊಸದಾಗಿ ದಳಸತಿಯಾದ ಆರ್ಮಾಂಡ್ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ (Duke of Ormonde) ಮಂತ್ರಿಗಳು ಯುದ್ಧನಡೆಸದಿರುವಂತೆ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಲೂಯಿಗೆ ಸೋಲಾಗುವುದನ್ನು ಟೋರಿಗಳು ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಸಹಿಸದಾದರು. 1709ರಲ್ಲಿ ಟೋರಿಪಕ್ಷದವರು ಅಧಿಕಾರವಹಿಸಿ ಹಾಗೂಹೀಗೂ ಕಾಲತಳ್ಳಿದರು.

1710ರಲ್ಲಿ ಸ್ಪೈನಿನಲ್ಲಿ ಫಿಲಿಪ್ ಭದ್ರನಾದನು. 1711ರಲ್ಲಿ ಆರ್ಚ್‌ಡ್ಯೂಕ್ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಎನಿಸಿದ್ದವನ ಅಣ್ಣನು ಸತ್ತನು. ಆತನು ಆಸ್ಪಿಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುವಾದನು. ಆ

1689—ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪಟ್ಟದ ಜಗಳ : ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್+ಹಾಲೆಂಡ್ > < 14ನೆ ಲೂಯಿ

ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್	ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್	ಐರ್ಲೆಂಡ್	ಸಮುದ್ರ
1692—ಸ್ಟೆಪ್ಹನ್ ಕರ್ಲ್	1689—ಕಿಲ್ಲೀ ಕ್ರಾಂಕಿ	1689—ಲಾಡ್ಸ್‌ರಿ ನಿನ್ನಿಸ್ಕಿಲ್ಡ್	1690—ಬೀಚ್‌ಹೆಡ್
1693—ನೀವಿಂಚೆಕ್		1690—ಬಾವ್ಸ್ ಕಡನ	
1695—ನಮೂಲ್		1691—ಲಿಸ್ಬಾನ್ ಮುತ್ತಿಗೆ	1692—ಲಾಹೋಗ್
			1694—ಬಾರ್ಸೆಲೋನ

1697—ರಿಸ್ಸಿಕ್ ಕರಾರು

1702—ಸ್ಪೈ ಪಟ್ಟದ ಜಗಳ: ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್+ಹಾಲೆಂಡ್+ಅಸ್ಟ್ರಿಯ+ಸವಾಯ್ < 14ನೆ ಲೂಯಿ+5ನೆ ಫಿಲಿಪ್+ಬವೇರಿಯ

ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್	ಅಸ್ಟ್ರಿಯ	ಇಟಲಿ	ಸ್ಪೈನ್
1702—ಲಿಯೆಜ್	1704—ಬೆನ್ಸೆಂ	1706—ಟ್ಯೂರಿನ್	1704—ಜಿಬ್ರಾಲ್ಟರ್
1706—ರಾಮ್‌ಲಿನ್ಸ್			ಬಾರ್ಸೆಲೋನ
1708—ಊಷೆನಾಡ್			1706—ಮುತ್ತಿಡ್
ಲಿಂಪೆ			1707—ಅಲ್ಬಾನಿ
1709—ಮಾನ್ಟಾಕೆ			ವೈನಾಲ್ಪೆ
			1710—ಬ್ರುಕ್ಲಿನ್

1713—ಯುಟ್ರಿಕ್ ಕರಾರು

(ಛಿ
ಛಿ
ಛಿ
ಛಿ)

ಸ್ವಿಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಗೆ ಸ್ಪೈನ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವ ಯೋಚನೆ ದೂರವಾಯಿತು. ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಇತರರೂ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯ ಸಾಕುವುದಕ್ಕೊಂಡರು. ಆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಗೆನೋ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಟಿಯಾಗಿಸಂತು ಹೋರಾಡಲಾರದವನಾದುದರಿಂದ ಕಡೆಗೆ ಎಲ್ಲರೊಪ್ಪಿದ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೊಪ್ಪಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಡಚ್ಚರೂ ಸೇರಿ 1713ರಲ್ಲಿ ಯುಟ್ರಿಕ್ಟ್ (Utrecht) ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಘೃತರೊಡನೆಯೂ ಸ್ಪಾನಿಷರೊಡನೆಯೂ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಂದ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದರು. ಆರುತಿಂಗಳ ತರುವಾಯ ಆಸ್ತಿಯದ ಪ್ರಭು ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ನೂ ಅವುಗಳನ್ನೊಪ್ಪಿದನು. ತೀರ್ಮಾನವಾದ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು:

- (1) ಸ್ಪೈನ್ ಮತ್ತು ಅಮೆರಿಕ ಸೇರಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಫಿಲಿಪ್‌ನೇ ದೊರೆ; ಆತನಿಗಾಗಲಿ ಆತನ ವಂಶಸ್ಥರಿಗಾಗಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ರಾಜ್ಯದ ಹಕ್ಕು ರುವುದಿಲ್ಲ.
- (2) ಸ್ಪೈನ್‌ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗಗಳಾಗಿದ್ದ ನೇಪಲ್ಸ್, ಮಿಲ್ಡ್, ಸಾರ್ಡಿನಿಯ ಮತ್ತು ನೆದರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ಸ್‌ಪ್ರಾಂತಗಳು ಆಸ್ತಿಯದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಗೆ ಸೇರಿರತಕ್ಕದ್ದು.
- (3) ಸಿಸಿಲಿಯು ಸವಾಯ್ ಡ್ಯೂಕನಿಗೆ ಸೇರತಕ್ಕದ್ದು.
- (4) ನೆದರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್‌ಗೂ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ಗೂ ಮೇರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ದುರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಡಚ್ಚರು ಅನುಭವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.
- (5) ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪಟ್ಟದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು (ಸೆಟ್ಲೆ ಮೆಂಟ್ ಆಕ್ಟ್ ಪ್ರಕಾರ) ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪತಕ್ಕದ್ದು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ರಾಜನು ನ್ಯೂ ಫೌಂಡ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಅಕೇಡೀ (ನೋವಸ್ಕೋಷಿಯ) ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ಸ್ಪೈನ್‌ರಾಜನು ಮೈನಾರ್ಕ ಜಿಬ್ರಾಲ್ಟರುಗಳನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಅಮೆರಿಕಾಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನೀಗ್ರೋ ಗುಲಾಮರನ್ನು ಮಾರುವ ಅಧಿಕಾರವು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು; ಅಲ್ಲದೆ ವೆಸ್ಪೆಂಡೀಸ್‌ದ್ವೀಪಗಳಮಧ್ಯೆ ಪೋರ್ಟೊ ಬೆಲ್ಲೊ (Porto Bello) ಎಂಬಲ್ಲಿ ವರ್ಷಕ್ಕೊಂದು ಹಡಗಿನ ಹೇರಿನಷ್ಟು ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವಿರತಕ್ಕದ್ದು.

ಈ ರೀತಿ ಸ್ವೈನ್ ರಾಜ್ಯವು ಅನೇಕಭಾಗಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತು. ಅದುವರೆಗೂ ಬಲು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ವೆಸ್ಟಿಂಡೀಸ್ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಆಸ್ವದವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಸ್ವೈನಿಗಾದ ನಷ್ಟವು ಅನ್ಯಾಯದಂತೆ ಕಂಡರೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಯುಟ್ರಿಕ್ವೈಕರಾರಿನತರುವಾಯ ಸ್ವೈನ್ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಲವನ್ನು ಪೋಷಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

ಇಂಗ್ಲಂಡಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಯಶಸ್ಸು ಬಂದುದಲ್ಲದೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ದೊರೆತವು. ಅಮೂಲ್ಯವೆನಿಸಿದ ವ್ಯಾಪಾರ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಮೇಲೆ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ದೊರೆತವು. ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಮಾಡಲು ತಕ್ಕ ಸ್ಥಳಸಂಪಾದನೆಯಾಯಿತು. ನೌಕಾಬಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಮೊದಲನೆಯ ಸ್ಥಾನವೆಂದು ಇತರರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಹಾಗೂ ಆಯಿತು.

ಭಾರಿ ನಷ್ಟವಾದುದು ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ. ಹೆಬ್ಬಾಸೆಹೆಮ್ಮೆಗಳಿಂದ ಮೊದಲುಮಾಡಿದ 14ನೇ ಲೂಯಿಸ್ ಅದ ಸರಾಭವವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಎಣಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕ್ಷೇತ್ರ ನಷ್ಟ ಪ್ರಾಣನಷ್ಟಗಳಲ್ಲದೆ ಸಾಲದಹೊರೆ ಅಪಾರವಾಯಿತು. ಸ್ವೈನಿಗಾಸೆಪಟ್ಟು ದು ಬೀದಿಯಮಾರಿಯನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡಂತಾಯಿತು. 1643ರಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಸಿ 1660ರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಹಿಸಿ 1685ರವರೆಗೂ ಎಷ್ಟು ಉನ್ನತಿ*ಗೇರಿದನೋ ಅಷ್ಟು ಅವನತಿಯನ್ನು ಅದರ ತರುವಾಯ ಅನುಭವಿಸಿ ಯುಟ್ರಿಕ್ವೈಕರಾರಾದ ಲೂಯಿಸ್ ಅವನತಿ ಒಂದೆರಡುವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ 1715ರಲ್ಲಿ ಲೂಯಿಸ್ ಕಾಲವಾದನು. ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡುವರ್ಷಕಾಲದ ರಾಜ್ಯಭಾರನಡೆಸಿ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಒಬ್ಬರತರುವಾಯ ಒಬ್ಬರಂತೆ ಏಳೆಂಟು ಪ್ರಭುಗಳೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸಿದ್ದನು. ಹದಿನೇಳನೇ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧವು ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಆತನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ತುಂಬಿತ್ತು. ಆತನು ಇಂಗ್ಲಂಡನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಡೆಸಿದ ಯತ್ನಗಳನ್ನೂ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನೂ ಒಟ್ಟಾಗಿಯೇ ಕಾಣಬೇಕು.

*ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವರ್ಸೀಲ್ಸ್ (Versailles) ಅರಮನೆಯನ್ನು ಲೂಯಿಸ್ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.

ಆಫ ರಾಣಿ (1702—1714)

ಜನನ 1665 ; ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್‌ನ ಜಾರ್ಜ್‌ನ ಮೂರನೇ ಪತ್ನಿ ಮತ್ತು ಮದುವೆ.

ಸಮಕಾಲಿಕಪ್ರಭುಗಳು

ಫ್ರಾನ್ಸ್	ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ	ಸ್ಪೈನ್
14ನೆ ಲೂಯಿಸ್ (1643—1715)	ಲಿಯೋಪೋಲ್ಡ್ (1658—1705)	
	1ನೆ ಜೋಸೆಫ್ (1705—1711)	5ನೆ ಸಿಲಿಸ್ (1700—1746)
	6ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ (1711—1740)	

ಎರಡನೆ ಜೇಮ್ಸ್‌ನ ಎರಡನೆ ಮಗಳಾದ ಆಫ 1702ರಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತೇಳುವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನವಳಾಗಿದ್ದಳು. ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್‌ನ ರಾಜಪುತ್ರ ಜಾರ್ಜ್ (Prince George of Denmark) ಎಂಬಾತನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಚಾತುರ್ಯವಾಗಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಾಗಲಿ ಆಕೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಳ್ಳೆತನವಿತ್ತು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಆಕೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಸ್ನಾಯುಬಿಳಿವಂಶಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಹುಟ್ಟುವು ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗಿತ್ತು. ಹೈಚರ್ಚ್ ಎಂಬ ಮತದಲ್ಲಿ ಆಕೆಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಹೆಚ್ಚು; ಆದ್ದರಿಂದ ಟೋರಿ ಪಕ್ಷದವರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ. ಆ ಮತದ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದಲೇ ಆಕೆ ತಂದೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಆಕೆಯ ಸ್ವಂತಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹುಟ್ಟಿದ 19 ಮಕ್ಕಳು ಅಲ್ಪಾಯುಗಳಾಗಿಯೇ ಸತ್ತವು.

ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಆಕೆಗೆ ಸೇರಾ ಜೆನ್ನಿಂಗ್ಸ್ (Sarah Jennings) ಎಂಬಾಕೆಯು ಗೆಳತಿ. ಜಾನ್ ಚರ್ಚಿಲ್ (John Churchill) ಎಂಬ ದಳಪತಿಯನ್ನು ಆ ಸೇರಾ ಮದುವೆಯಾದಳು. ಆ ಗಂಡಹೆಂಡಿರು ಆನಳಿಗೆ ಅಪ್ಪರಾಗಿದ್ದರು. ಸೇರಾ ಬಲು ಗಟ್ಟಿಗಳು; ಯಾರೊಡನೆಯಾದರೂ ಜಗಳಕ್ಕೆ ಹೆದರದವಳು. ಆಕೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಜಾನ್ ಚರ್ಚಿಲ್ ದೊಡ್ಡ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಸ್ವಂತ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಚಮೂಪತಿಯಾದನು. ವಿಲಿಯಂದೊರೆಗೆ ಆತನ ಯುದ್ಧ ಚಾತುರ್ಯವು ತಿಳಿದಿತ್ತು. 1702ರಲ್ಲಿ ವಿಲಿಯಂ ತೀರಿಕೊಂಡಾಗ ಚರ್ಚಿಲ್ಲನೇ ಮುಖ್ಯದಳಪತಿಯಾಗಿ ಯುದ್ಧನಡೆಸಿದನು. ಆತನು

ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಜಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ಶ್ರೀಮಂತ(Duke of Marlborough) ನೆಂಬವರು ಅದನ್ನು ಆಳಿಕೊಟ್ಟರು. ಅದ್ವಿತೀಯದಳಪತಿಯೂ ಸಮರ್ಥಮಂತ್ರಿಯೂ ಆದ ಆತನಿಗೆ ದ್ರವ್ಯಾಶೆಯೂ ಸ್ವಾರ್ಥವೂ ಬಹುತ್ವಿಯೂ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿದ್ದವು.

ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಟೋರಿಗಳಿಗೆ ಮಂತ್ರಿ ಪದವಿಗಳಿದ್ದವು. ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ನಾಯಕನಾಗಿ ಗ್ರಾಂಡ್‌ಆಲಯರ್ಸ್ ಪರವಾಗಿ ಯುದ್ಧಗಳ ನೋಡುಕಡೆ ನಡೆಸುತ್ತ ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಇದ್ದನು.

ಆತನಿಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿ ಗೋಡೋಲ್ಫಿನ್ (Godolphin)

ಮಂತ್ರಿಗಳು ಎಂಬಾತನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಯುದ್ಧದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ಶ್ರೀಮಂತಿನಿ (Duchess of Marlborough)ಯಂತೂ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಾನೇತಾನಾಗಿ ರಾಣಿಯನ್ನು ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡವಳಂತಿದ್ದಳು. 1702ರಿಂದ 1708ರವರೆಗೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿಯೇ ಕಳೆಯಿತು. ಬ್ಲೆನ್ಡೆಂ, ರಾಮಿಲೀಸ್, ಊಡೆನಾರ್ಡ್ ಜಯಗಳು ಲಭಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಜಿಬ್ರಾಲ್ಟರ್, ಮೈನಾರ್ಕ್‌ಗಳು ಬಂದುಸೇರಿದವು. ವರ್ಷವರ್ಷವೇ ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ಶ್ರೀಮಂತನ ಕೀರ್ತಿಪ್ರಾಬಲ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದವು. ಯುದ್ಧದಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಮೇಲ್ಮೈಯೆಂದು ತಿಳಿದ ಆತನು ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಯುದ್ಧಮುಖನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದನು. ಆಕಾಲದ ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಡೆದು ಬಂದೇ ಸಂಗತಿ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ + ವೇಲ್ಸ್ ಅಥವಾ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಎಂಬ ರಾಜ್ಯವು ಗ್ರೇಟ್‌ಬ್ರಿಟಿಷ್ (Great Britain) ರಾಜ್ಯವಾಯಿತು.

ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಿಲ್ಲೀಕ್ರಾಂಕೀ ಕದನವನ್ನೂ ಗೆನ್ನೊ ಕೊಲೆಯನ್ನೂ ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಿಕೊಂಡೆವು. ಯುಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾದ ವಿಲಿಯಂ ಸಮಾಧಾನವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವರ್ತಿಸುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದವರು ಅಥವಾ ಮಲೆನಾಡಿನವರು ಅಸಭ್ಯರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ದರೋಡೆಯಿಂದ ಜೀವಿಸುವುದೇ ಅವರಿಗೆ ಅಭ್ಯಾಸ. ಬಯಲುನಾಡಿನಿಂದ ದನಗಳನ್ನು ಕದ್ದು

ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ಸ್ಥಿತಿ ಕೊಂಡುಹೋಗುವುದು ಸಾಧಾರಣ. ಆ ಹೈಲೆಂಡರ್ಸ್ (ಮಲೆನಾಡಿನವರು) ಒರಟುತನಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದವರು. ತೀರ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿದ್ದವರು ಇನ್ನೂ ರೂಕ್ಷರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಕುಲನಾಯಕನೊಬ್ಬನೇ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿ; ಮತ್ತಾರನ್ನೂ ಅವರು ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಯಲುನಾಡಿನಲ್ಲಾದರೂ ಉದ್ಯೋಗವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಬಲು ಕಡಿಮೆ; ವ್ಯವಸಾಯ ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿಗಿದ್ದರೂ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ದಾರಿದ್ರ್ಯವೇ. ಇಂತಹ ಜನರಲ್ಲಿ ಉಗ್ರನಾದ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್‌ಮತ ನೆಲೆಸಿತ್ತು; ಹಲಕೆಲವರುಮಾತ್ರ ಆಂಗ್ಲಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿದ್ದರು, ಅವರಿಗೆ ಉಳಿವಬಾಳಿರಲಿಲ್ಲ.

1688ರತರುವಾಯ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿತೋರಲು ನೊದಲಾಯಿತು . ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯಮತನೇ 1689ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಾಯಿತು ; ಬಿಷಪ್ಪರಿರಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಪಂಥದವರಿಗೆ 1712ರಲ್ಲಿ ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರಕಿತು . ವ್ಯಾಪಾರೋದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೇಲ್ಮೆಪಡೆಯಲು ಸ್ಕಾಟರು ತೊಡಗಿದರು . ವಿಲಿಯಂದೊರೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ವರ್ತಕರು ಕೆಲವರು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ವರ್ತಕರಂತೆಯೇ ಪ್ರಯತ್ನ ಶೀಲರಾಗಿ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಡೇರಿಯೊ(Darien) ಎಂಬಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರನಡೆಸಲು ಕಂಪೆನಿಕಟ್ಟಿದರು . ಆವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಕೊಡದಾದರು . ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನವರಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು .

ಮನಸ್ತಾಪ ನ್ಯಾವಿಗೇಷನ್ ಆಕ್ಟ್ ಎಂಬುದು ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸಿತ್ತು ; ಸ್ಕಾಟ್ ಜನರು ವಾಹಕವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕೃತರಾಗಿದ್ದವರು . ಅಲ್ಲದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರು ಸ್ಕಾಟರನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು . ಹೀಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಸ್ಕಾಟರಿಗೆ ತಾವೇ ಬೇರೆಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಯೋಚನೆ ಹುಟ್ಟಿಬೆಳೆಯಿತು . ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸೆಟ್ಲೆಮೆಂಟ್ ಆಕ್ಟ್ ನಡೆದು ಮುಂದಿನದೊರೆ ಯಾರೆಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಾದಾಗ ಎದಿಸ್ಪರೋ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ತಾವು ಪ್ರತ್ಯೇಕರಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ವಾದವು ಬಲವಾಯಿತು . ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನದೊರೆ ತಮಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಕಾಟರು ವಾದಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು . ಆಗ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಜನಮುಖ್ಯರು ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾಗಿ ಹೇಗಾದರೂ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಯತ್ನವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರು .

ಎರಡು ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತೆ ಬೇರೆಯಾದರೆ ಪರಸ್ಪರವೈರವು ಪುನಃ ಏಕೈಕತೆಯ ಶಾಸನ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದೆಂದು ತೋರಿತು . ವಿವೇಕಶಾಲಿಗಳಾದವರು ಎರಡುಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಧಾನನಡೆಸಿ 1707ರಲ್ಲಿ ಆಕ್ಟ್ ಆಫ್ ಯೂನಿಯನ್ (Act of Union) ಎಂಬ ಶಾಸನವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು . ಅದರಂತೆ ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್ ಎಂಬುದು ಒಂದಾಯಿತು ; ಲಂಡನ್ನಿನ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡೂ ಸೇರಿತು . ಆ ಶಾಸನದ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು—

- (1) ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಕಾರ್ಮನ್ ಸಭೆಗೆ 45ಮಂದಿ ಸಾಮಾನ್ಯಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೂ ಶ್ರೀಮಂತಸಭೆಗೆ 16ಮಂದಿ ಶ್ರೀಮಂತಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೂ ಬಂದು ಸೇರತಕ್ಕದ್ದು .
- (2) ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯಮತನೇ ಸುಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು .
- (3) ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿಗಳೂ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಸಂಪ್ರದಾಯಗಳೂ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು .
- (4) ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೂ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿಗೂ ವ್ಯಾಪಾರವು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು .

ಈಶೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಕಾಟ್‌ಜನರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಮತಕ್ಕೂ ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿಗೂ ಲೋಪ ಬಾರದಂತೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಏಕರಾಜ್ಯವು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಅಖಂಡವಾಗಿರುವ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಒಂದು ಆಡಳಿತಕ್ಕೊಗ್ಗಿ ಒಂದಾಗಲು ಸಾವಿರಾರುವರ್ಷ ಕಳೆಯಬೇಕಾಯಿತು. 1603ರಲ್ಲಿ ರಾಜನೊಬ್ಬನೇ ಆದರೂ ರಾಜ್ಯಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ 1707ರವರೆಗೂ ಇದ್ದವು.

ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ಮತ್ತು ಗೊಡೋಲ್ಫಿಮಂತ್ರಿಗಳಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ಗಳ ಏಕೀಕರಣ ನಡೆಯಿತು. ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದೇ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿ. 1702ರಿಂದಮೊದಲಾದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸುವುದೇ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನಪಕ್ಷದವರಿಗೆ

ಆತ್ಮತ್ನಾಹವಿತ್ತು. ಟೋರಿ ಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ನಡೆದಿದ್ದಷ್ಟು

ಟೋರಿಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಾಕೆಸಿತ್ತು. 1708ರವೇಳೆಗೆ ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ಅನೇಕ

ವಿಘ್ನ ಚರ್ಯೆ ಜಯಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು; ಆದರೂ ಇನ್ನೂ ಯುದ್ಧವನ್ನು

ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಉಪಮಂತ್ರಿಗಳೂ

ಗಿದ್ದ ಟೋರಿಪಕ್ಷದವರು ಅದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾದರು. ಆಗ ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ವಿಘ್ನ ಪಕ್ಷದವರನ್ನೇ ಸಹಾಯಕಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಹೆಸರಿಗೆ ಟೋರಿಗಳಾದರೂ ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನರನ್ನು ಮೀರಿಸಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ 1708ರಿಂದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವು ವಿಘ್ನರವೇ ಆಯಿತು. ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಟೋರಿಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದಾಯಿತು.

ವಿಘ್ನ ಮತ್ತು ಟೋರಿ ಕಕ್ಷಿಪ್ರತಿಕ್ಷಿಗಳ ವಾದವಿವಾದಗಳೂ ಪೋಟಾಪೋಟಿಗಳೂ ಆ ರಾಣಿಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ನಡೆದವು. ರಾಷ್ಟ್ರಪಲ್ಲಟವನ್ನು ನಡೆಸಿದವರು ವಿಘ್ನಪಕ್ಷದವರಷ್ಟೆ. ಅವರಿಗೂ ಟೋರಿಗಳಿಗೂ ಮತವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಆಡಳಿತವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಭೇದಗಳಿದ್ದವು. ಡಿಸ್ಕೆಂಟರುಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವ ಇಷ್ಟವಿಘ್ನರಿಗೆ; ದಂಡಿಸಿ ಹಿಂಸಿಸುವ ಇಷ್ಟ ಟೋರಿಗಳಿಗೆ. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರನ್ನು ದೂರದಲ್ಲಿಡಬೇಕೆಂದು ವಿಘ್ನರು, ಕ್ಷಮಿಸಿದರೂ ಕ್ಷಮಿಸಬಹುದೆಂದು ಟೋರಿಗಳು. ಆಂಗ್ಲಿಕ್‌ಚರ್ಚ್‌ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರಗೊಳಿಸುವ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಟೋರಿಗಳು ರಾಜಭಕ್ತಿಪ್ರಮಾಣಮಾತ್ರವನ್ನಲ್ಲದೆ ರಾಜಾಧಿ

ಟೋರಿ <ವಿಘ್ನ> ಕಾರಶ್ರೇಷ್ಠತೆಗೆ ಬಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನೂ ಬಲವಂತಗೊಳಿಸಲು ಸಿದ್ಧರು.

ಸೆಟ್ಲ್ ಮೆಂಟ್ ಕಾನೂನಿಗೊಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಟೋರಿಗಳಲ್ಲಿ

ಕೆಲವರಿಗೆ ಹಾನೊವರ್‌ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನ ದೊರೆತನವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಸ್ಲೂಯರ್‌ಟ್‌ವಂಶವನ್ನೇ ಮುಂದಕ್ಕೂ ನಡೆಸುವ ಇಷ್ಟವಿತ್ತು. ಊಡೆನಾರ್ಡ್‌ಕದನವಾದಬಳಿಕ

ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಅಭಿಲಾಷೆ ಟೋರಿಗಳಿಗೆ. ಲೂಯಿಸೋತುದು ಅವರಿಗೆ ಸಾಕೆನಿಸಿತು. ರೆವೊಲ್ಯೂಷನ್ ನಡೆಸಿದ್ದ ವಿಗ್ಗರಿಗಾದರೋ ಲೂಯಿಯ ಸರ್ವನಾಶವಾಗಬೇಕೆನಿಸಿತ್ತು. ಸ್ಕೂಯರ್ಟ್‌ವಂಶಕ್ಕೆ ಯಾವ ಆಸ್ವದವೂ ಇಲ್ಲದಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಅಧಿಕಾರವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಮತವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಡಿಸ್ಸೆಂಟರುಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವ ಇಷ್ಟವಿತ್ತು.

ಅಭಿಪ್ರಾಯಭೇದಗಳು ಈ ರೀತಿ. ಆದರೆ ಅಧಿಕಾರನೋಹದಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಅವಾಂತರ. ಅಧಿಕಾರಪಡೆದವರು ತಮ್ಮ ಪದವಿಗಳನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಎಲ್ಲಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವರು. ವಿರೋಧಪಕ್ಷದವರು ಸರ್ವೋಪಾಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲವಲಂದಿಸಿ ಅಧಿಕಾರಪಕ್ಷವನ್ನು ಪಲ್ಲಿಹೊಡೆಸಲು ಯತ್ನ ಮಾಡುವರು. ಟೋರಿಗಳಾಗಿ ಮೊದಲಿಟ್ಟ ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ಮತ್ತು ಗೊಡೋಲ್ಫಿ ಕಡೆಗೆ ವಿಗ್ಗರಾಗಿಹೋದರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಡಿಸ್ಸೆಂಟರುಗಳಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗಕೊಡಿಸಿದರು. ಲೂಯಿಸೋ

ಅತ್ಯಾಚಾರ ಸೋತರೂ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಬಿಡದರು. ಮುದ್ರಣಸಾಹಿತ್ಯ ತಂತ್ರವಿದ್ದ ಕಾಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಬೇಕಾಟೊಕೆಗಳು ಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಒಂದರಮೇಲೊಂದು ರಂಜಿಸಿದವು. ಟೋರಿಪಕ್ಷದಪರವಾಗಿ **ಜಾನೆಥ್ ಸ್ವಿಫ್ಟ್** (Jonathan Swift) ಎಂಬ ವಿಖ್ಯಾತಗದ್ಯಲೇಖಕನು ವಿಗ್ಗರಚರ್ಚೆಯನ್ನು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ಬರೆದನು. "ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯ ವರ್ತನೆ" (Conduct of the Allies) ಎಂಬ ಆತನ ಪುಸ್ತಕದಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ವಿಗ್ಗರ ಮಂತ್ರಿಗಳ ದುರಾಸೆಯೂ ಅನ್ಯಾಯವೂ ತಿಳಿಯಿತು. ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನರವಿಶ್ವಾಸ ಕೆಡುತ್ತ ಬಂತು. ಆಗ ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ತನಗೆ ಜೀವಾವಧಿ ಸಮಸ್ತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಪತ್ಯವಿರಬೇಕೆಂಬ ಅತ್ಯಾಸೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ ಸಿದ್ದ ನಾಗುವನೆಂದು ವಿರೋಧಿಗಳಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಸಮಯಹೊಂಚುತ್ತಿದ್ದ ಟೋರಿಪ್ರಮುಖರು ಉಪಾಯವಾಗಿ ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಲು ಪಿತೂರಿಗಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆ ರಾಣಿಗೆ ಟೋರಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶ್ವಾಸ. ಆಕೆಗೂ ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ಶ್ರೀಮಂತಿಗೂ ಜಗಳ ತಂದಿಡಲು ಟೋರಿಗಳು ಸಂಧಾನನಡೆಸಿದರು. ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ **ಮಿಷೆಸ್ ಮಾಷಂ** (Mrs. Masham) ಎಂಬ ಟೋರಿಪಕ್ಷದಾಕೆಯು ಸೇರಿ

ಹೊಸಗಳಿ ಕೊಂಡು ರಾಣಿಯ ಆಪ್ತಸ್ನೇಹಿತೆಯಾದಳು. ಆ ಶ್ರೀಮಂತಿ ನಿಗೂ ರಾಣಿಗೂ ಜಗಳಬಿತ್ತು; ಗಂಡುಬೀರಿಯಂತಹ ಶ್ರೀಮಂತಿ ನಿ ಜೋರಾಗಿಯೇ ಜಗಳನಾಡಿದಳು. ರಾಣಿಯು ಅವಳನ್ನು ಅರಮನೆಯಿಂದ ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟಳು. ಹೆಂಡತಿಗಾದ ಅವಮಾನ ಗಂಡನನ್ನೂ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿತು. ಅದೇ

ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಗೊಡೋಲ್ಫ್ ಮಂತ್ರಿಯು ದುಡುಕಿ ಗುಬ್ಬಿಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವೆಸೆಯುವ ಕೆಲಸಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಸ್ಯಾಚೆವೆರೆಲ್ (Sacheverell) ಎಂಬಹೆಸರಿನ ಪುರೋಹಿತನೊಬ್ಬನು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಉಪನ್ಯಾಸಕೊಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತ ವಿದ್ವಿಗ್ಗರ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಹೈಚರ್ಚ್‌ಮತಕ್ಕೆ ವಿಪತ್ತೆಂಬ ಹುಚ್ಚುಕೂಗನ್ನು ಕೂಗಿ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಬಯ್ದನು. ಗೊಡೋಲ್ಫ್ ಸುಮ್ಮನಿರದೆ ಆ ಪುರೋಹಿತನನ್ನು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಸಿಲ್ಲಿಸಿದನು.

ಮೂರ್ಖರಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ಅನಾಮಧೇಯನಾಗಿರಬೇಕಾ ಪಾದ್ರಿಯ ವಿಚಾರಣೆ ಗಿದ್ದ ಆ ಪುರೋಹಿತನು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುರುಷನಾಗಿ ಹೋದನು. ಜನರು ಗುಂಪುಸೇರಿ ಆತನನ್ನು ಪರಮ ಸಾಧುವೆಂದು ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ವಿಚಾರಣೆಯೇನೋ ನಡೆಯಿತು; ಮೇರೆಮಿರಿ ಮಾತನಾಡಿದನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಜಡ್ಜಿಗಳು ಮೂರುವರ್ಷಕಾಲ ಆತನು ಉಪನ್ಯಾಸ ಕೊಡದಿರಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಸಿದರು. ಅತಿಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿಯಾದರೂ ಈ ಪುರೋಹಿತನ ವಿಚಾರಣೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಕೆಟ್ಟವರೆನಿಸಿದರು. ಗೊಡೋಲ್ಫ್ ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಡಿಸ್ಮಿಸ್ ಆಗಿ ಹೋಯಿತು. ಟೋರಿ ನಾಯಕರಿಗೆ ಆಸ್ಪದದೊರಕಿತು.

1710ರಲ್ಲಿ ಟೋರಿಪಕ್ಷದವರು ಮಂತ್ರಿಪದವಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದರು. ಹಾರ್ಲಿ (Harley) ಎಂಬಾತನೂ ಸೆಂಟ್ ಜಾನ್ (St. John) ಎಂಬಾತನೂ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೀಮಂತಪದವಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದರು. ಹೊಸ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿದಕೂಡಲೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಮುಖ್ಯಕೆಲಸವಾಯಿತು. ಲೂಯಿಯೊಡನೆ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿಟ್ಟು ತರುವಾಯ ಪ್ರಕಟವಾಗಿಯೇ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿ 1712ರಲ್ಲಿ ಯುಟ್ರಿಕ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಭಿಸೇರಿಸಿ 1713ರಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು. ಟೋರಿಗಳು ನಡೆಸಿದ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ವಿದ್ವಿಗ್ಗರ ಪಕ್ಷದವರು ಖಂಡಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಜನರಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಸಾಕಾಗಿತ್ತು. ಶಾಂತಿಯ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ತಕ್ಷಣವೋ ಮರುಕ್ಷಣವೋ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಟೋರಿಗಳಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಮುಕ್ತಾಯಮಾತ್ರವೇ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ತರುವಾಯ ದೊರೆಯಾಗತಕ್ಕ ಹ್ಯಾನೋವರಿನ ಜಾರ್ಜನು ವಿದ್ವಿಗ್ಗರ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯೆಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಆತನ ದೊರೆತನದಲ್ಲಿ ಟೋರಿಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರತಪ್ಪುವ ಅಂಶವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಟ್ಟದವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಬೇಕೆನ್ನಿಸಿತ್ತು.

ಟೋರಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಂಗಡದವರಿಗೆ ಜಾಕೊಬೈಟಿ (Jacobites) ರೆಂದು ಹೆಸರು. ಅವರು ರಾಜಾಧಿಕಾರ ದೈವದತ್ತವಾದುದೆಂದೂ ನಂಬಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ 2ನೇ

ಜೀಮ್ನನ ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಹೇಗಾದರೂಮಾಡಿ 2ನೇ ಜೀಮ್ನನ ಮಗನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕೊಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶ ಅವರದು. ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪಟ್ಟದ ಚಿಂತೆ ಸೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಗೋಪ್ಯಸಂಧಾನಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ ಅವರು ಸಮಯವನ್ನು ಕಾದಿದ್ದರು. ಟೋರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗದವರು ಹೈಚರ್ಚಿನವರು; ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ದೊರೆಯನ್ನೊಪ್ಪಲಾರದವರು. ರಾಜಾಧಿಕಾರದ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ದೊರೆಯನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತಕ್ಕೆ ವಿತತ್ತನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ.

ಟೋರಿನಾಯಕರು ಆನ್ ತರುವಾಯ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಯಾಗದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮೊದಲು ಶಾಂತಿಸಂಧಾನವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರು. ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೋ ಶ್ರೀಮಂತನು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆ ಹಣವನ್ನು ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡ ಅಪವಾದಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದನು. ಟೆಸ್ಟ್‌ಆಕ್ಟ್ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಮಾಣಮಾಡದೆಯೇ ಅಥವಾ ತತ್ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿಯೇ ಕೆಲವು ಡಿಸ್‌ಸೆಂಟರುಗಳು ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ದ್ದರು. ಅವರು ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಟೋರಿಪ್ರಮುಖ ಲಾರ್ಡ್ ಬಾಲಿಂಗ್‌ಬ್ರೋಕ್ (ಸೆಂಟ್ ಜಾರ್) ತಾತ್ಕಾಲಿಕಪ್ರಮಾಣಮಾಡುವವರನ್ನು ದಂಡಿಸಲು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾನೂನು (Occasional Conformity) ಮಾಡಿಸಿದನು. ಮತ್ತೊಂದುಕಾನೂನು(Sehism Act)ನಿಂದ ಡಿಸ್‌ಸೆಂಟರುಗಳು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದನು.

ಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಟೋರಿಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾದದ್ದಾರೆ ಇರಬೇಕೆಂದು ಬಾಲಿಂಗ್‌ಬ್ರೋಕ್ ಶ್ರೀಮಂತನ ಉದ್ದೇಶ. ೮ ರಾಣಿಗೆ ತನ್ನ ಮಲತಮ್ಮನೇ ಮುಂದೆ ರಾಜನಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆತನ ಮತವು ಅನಿಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಆ ರಾಜಕುಮಾರ ಜೀಮ್ನನು ರೋಮನ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ಮತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಒಳ್ಳೆ ಅವಕಾಶ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆತನು ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಲಾರ್ಡ್ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್ (ಹಾರ್ಲಿ) ಆತನೊಡನೆ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಸಿದ ಟೋರಿಗಳ ಅಶಾಭಂಗ ಸಂಧಾನಗಳು ಫಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರಲು ಬಾಲಿಂಗ್‌ಬ್ರೋಕ್ ಮತ್ತು ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಮನಸ್ತಾಪ ಬೆಳೆಯಿತು. ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದ ಬಾಲಿಂಗ್‌ಬ್ರೋಕ್‌ನು ತನ್ನ ಪದವಿಯನ್ನು ಭದ್ರಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್‌ನಿಗೆ ಮಂತ್ರಿತನ ತಪ್ಪಿಸಿದನು. ಮುಂದೇನೇನು ನಡೆಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದನೋ

ಆ ಬಾಲಿಂಗ್ ಬ್ರೋಕನು ! ಎಲ್ಲ ನಾಶವಾಗಿಹೋಯಿತು . ಏಕೆಂದರೆ ಆ ರಾಣಿಯೇ ಬೇಗ ತೀರಿಕೊಂಡಳು . ಮಾಡಬೇಕಾದುದನ್ನು ಆಕೆಯ ಜೀವಿತಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು . ಬಾಲಿಂಗ್ ಬ್ರೋಕನೂ ಟೋರಿಗಳೂ ರಾಣಿಯ ಸಾವಿನಿಂದ ಹತಾಶರಾದರು .

ಅತ್ತ ಮಾರ್ಲ್‌ಬರೊ ಮುಂತಾದ ವಿಗ್ಗರು ಬ್ರಸ್ಮೆಲ್ಸ್ ಮುಂತಾದ ಪರಸ್ಥಲ
 ಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷದ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು . ಆನ್
 ವಿಗ್ಗರ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ರಾಣಿ ಸತ್ತ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಹಿಂತಿರುಗಿದರು .
 ಹ್ಯಾನೋವರ್ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕ ಜಾರ್ಜನೂ ಬಂದುಬಿಟ್ಟನು .
 ಸ್ವೂಯರ್ಟ್ ವಂಶಸ್ಥನಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಾಯಿತು .

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸ್ವೂಯರ್ಟ್ ವಂಶದ ದೊರೆಗಳ ಆಳಿಕೆಯು ಮುಗಿಯಿತು .

ಸ್ವಯಂಟ್ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲಮಹಿಮೆ

ಸ್ವಯಂಟ್ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲವೆಂಬುದು 1603 ರಿಂದ 1714 ರವರೆಗೆ. ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಅದನ್ನು ನಾವು ಹದಿನೇಳನೆ ಶತಮಾನವೆಂದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ತೋರುವ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಕಾಣುವುದು ಪ್ರಾಯಶಃ ರಾಜಾಧಿಕಾರದ ಕ್ಷಯ, ಅಥವಾ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ. ರಾಜನ ಅಧಿಕಾರ ತಗ್ಗಿತೇ ವಿನಃ ರಾಜತ್ವ ಲೋಪವಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಭೂಷಣವಂತೆ ರಾಜನಿರಬೇಕು; ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಕೊಡಿಸಿದಷ್ಟು ವೇತನವನ್ನು ವೆಚ್ಚಮಾಡಿಕೊಂಡು ವೈಭವವನ್ನು ಕಾಣಿಸಿ ಜನರ ಭಕ್ತಿಗೆ ರಾಜಾಧಿಕಾರದ ಕ್ಷಯ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಗೌರವಕ್ಕೆ ಮೂಲಪುರುಷನಾಗಿ ಸಮಸ್ತಜನರಿಗೂ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಬೀರುತ್ತಿರಬೇಕು. ಮತವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ವಹಿಸಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ನೀತಿವಂತನಾಗಿಯೂ ಧರ್ಮಿಷ್ಠನಾಗಿಯೂ ಬಾಳಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಸಾಂಕುಶ್ರಷ್ಟಭುತ್ವವೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕರೆಯಬಹುದು. ರಾಜರಾಗಿದ್ದವರು ಹೀಗೆಯೇ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು? ಒಬ್ಬ ರಾಜನ ತಲೆಯನ್ನೇ ಹೊಡೆಸಿದರು! ಮತ್ತೊಬ್ಬ ರಾಜನು ತಾನೇ ಪರಾರಿಯಾದನು! ಇತರ ಐರೋಪ್ಯದೇಶವಾವುದರಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯದಿದ್ದ ಸಂಗತಿಗಳು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಡೆಯಲು ಮೂಲಕಾರಣವೇನು?

ಸ್ವಯಂಟ್ ವಂಶದವರು ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉಪಾಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸದ ಹೆಡ್ಡರಾಗಿದ್ದುದೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಜನಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಜಾತಿಹಿಮ್ಮೆಯಿಲ್ಲದ ನೆಮ್ಮದಿ ವಂತರ ಗುಂಪು ವರ್ಧಿಸಿದ್ದುದೂ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯರಾಜರ ಆಕ್ರಮಣದ ಭಯ ವಿಲ್ಲದಿದ್ದುದೂ ನಿಜ. ಅವು ಪ್ರಬಲ ಕಾರಣಗಳು ಹೌದು. ಆದರೆ ಆ ರಾಜರಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರೇಗಿಸಿದುದು ಮತನಿಷ್ಠೆ. ಹದಿನೇಳನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರಿಗೆ ಮತನಿಷ್ಠೆಯು ದೃಢವಾಗಿದ್ದಿತು. ಟ್ಯೂಡರ್ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತಸಂಸ್ಕಾರವೆಂಬುದು ಅರ್ಥಂಬರ್ಥವಾಗಿ ನಡೆದು ಕಡೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಚರ್ಚಿಂಬುದೇ ಬೇರೆಯಾಗಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ಹದಿನಾರನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜನರ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಆರ್ಥಂಬರ್ಥವಾಗಿ ಹೊಕ್ಕ ಮತಸಂಸ್ಕಾರ ನಿಷ್ಠಾಭಕ್ತಿಗಳು ಹದಿನೇಳನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಭದ್ರತೆ ಪಡೆದವು. ರಾಜರದೊಂದು ಹಟವಾದರೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಒಂಪೊಂದು

ಗುಂಪಿನವರದೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹಟ. ಆ ಹಟಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮತನಿಷ್ಠೆ ಮೂಲ ಕ್ರೈಸ್ತಮತದ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಮತಾಂತರ ಅಸಹನ. ತಾನು ನಂಬಿದ ಮತವೊಂದೇ ಸತ್ಯವೆಂಬ ಹಟ ಆ ಮತದ ಪ್ರತಿಶಾಖಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನಿವಾರ್ಯಲಕ್ಷಣ. ಆತಿಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ತಪಿಸಿದ

ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರ ಧೈರ್ಯಸ್ಥೈರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅವರ ಮತನಿಷ್ಠೆಯೇ ಮೂಲಬಲವಾಗಿತ್ತು; ಆ ಬಲದೊಂದಿಗೆ ರಾಜರ ಪಟ ನಡೆಯದಾಯಿತು. ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಬಂದಾಗ ಅವರ ನಿಷ್ಠೆ ಇತರರಿಗೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ತೋರಿ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಆ ಪಂಗಡದವರಿಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಹೆಸರು, ಅಧಿಕಾರಲೋಪಗಳು ಬಂದಿವು. ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರ ವೈಪರೀತ್ಯದಿಂದಲೇ ಕಿರಿಯ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೈಚರ್ಚ್ ಗುಂಪಿನವರ ವೈಪರೀತ್ಯ ತೋರಿತು. ರಾಜಭಕ್ತಿಯ ವೈಪರೀತ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ರಾಜದ್ವೇಷದ ವೈಪರೀತ್ಯವೇ ಕಾರಣ. 2ನೇ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಮತ್ತು 2ನೇ ಜೇಮ್ಸ್ ದೊರೆಗಳು ರೋಮ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತೊರೆದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಕಡೆಕಡೆಗೆ 2ನೇ ಜೇಮ್ಸ್ ಮಗನಾದರೂ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ನಾಗಿದ್ದರೆ ಸ್ಪಾಯಿಟ್ ವಂಶಕ್ಕೆ ಭ್ರಷ್ಟತೆ ತಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತು.

ಮತ್ತಾವ ಐರೋಪ್ಯದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜನನ್ನು ಮತಾಚಾರ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡ ಮತಶಾಖೆಯು ರೂಪಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಮಹಿಷಾಸುರನಂತೆ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ 8ನೆ ಹೆಬ್ರೆ ಪರಮಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲಿಕ್ ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತದ ಮುಖ್ಯಲಕ್ಷಣವಾದುದಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತಿಯು ಪೋಷಕವಾಯಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತಿಯೆಂಬುದು ಕೇವಲ ಪುಣ್ಯಸಾಧಕವಲ್ಲ; ಲಾಭ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಶ್ಯವಾದ ಗುಣ. ಎಲಿಸಬೆತ್ ಕಾಲದಿಂದ ಸ್ವಾನಿಷರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸತಕ್ಕುದು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಧರ್ಮವೆನಿಸಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಅಂತರಂಗ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತಿ; ರೋಮ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ ಬಹಿರಂಗ. ಆಂಗ್ಲಿಕ್ ಮತವೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಲು ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವ ಯೋಚನೆಯೋ ಅಸೆಯೋ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಆಟವಾಡದೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ದೊರೆ ವಿಗ್ಗರಿಗೆ ಬೇಡವಾದುದಲ್ಲದೆ ಟೋರಿಗಳಿಗೂ ಬೇಡವಾಗಲು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದ ಅಸೆಯ ಆಟ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ರಾಜಾಧಿಕಾರ ಲುಪ್ತವಾಗಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಅಧಿಕಾರ ಬೆಳೆದ ಅಂಶದಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲಿಕ್ ಮತವು ಸ್ಥಿರವಾದ ಅಂಶ. ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಮತಸ್ಥರು ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಹಲಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ದುರ್ಬಲರಾದರು. ಆ ತರುವಾಯ ರಾಜಪುರುಷರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ್ಯೂ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಕ್ಕೆ ಬಲ ಬಾರದಾಯಿತು. ಅತ್ಯಾಚಾರ ರಹಿತವಾಗಿ ಕಂಡ ಇಂಗ್ಲಿಷ್

ಚರ್ಚೆಂಬುದೇ ಭದ್ರವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಸ್ಪಾಯಿಟ್ ಕಾಲದ ಅನ್ಯಮತ ಸಹನವಲ್ಲ ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಮತಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಹನ ತೋರಿದಂತೆ ಓಲರೇಷ್ ಆಕ್ಟ್ ಆದುದರ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಾವು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಮತಾಂತರಸಹನವು ಶೀಲವಾಯಿತೆಂದು

ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪಂಗಡಗಳ ಜನರಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರವೇ ಇದ್ದಿತು. ಅನ್ಯಮತಗಳೂ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೆಂಬ ವಿವೇಚನೆ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಮತವನ್ನು ಬಲವಂತದಿಂದ ಇತರರಿಗೆ ಕಟ್ಟುವ ಉದ್ಯಮ ಮಾತ್ರ ತಗ್ಗುವ ಸೂಚನೆಗಳು ಕಂಡುಬಂದವು. ಅದುನರಗೂ ಅಂತಹ ಬಲಾತ್ಕಾರ ನಡೆದು ವ್ಯರ್ಥಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ವಿಪತ್ಕಾರಕವಾಗಿದ್ದು ಜನರಿಗೆ ಅನುಭವವಾಗಿತ್ತಲ್ಲದೆ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತ ಮತ ನಿಷ್ಠೆಯೂ ತಗ್ಗುತ್ತ ಬಂದಿತು.

ನಿಷ್ಠಾ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಿ ಭೋಗಭಾಗ್ಯಗಳು ರೂಢಿ ವಾಗಿ ನೆಮ್ಮದಿಯು ಬೇರೂರಿದಂತೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಮತನಿಷ್ಠೆಯು ದುರ್ಬಲವಾಯಿತು. ಮತಾಚಾರ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಲೌಕಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಮತವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನತೆ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಮತಾಂತರಸಹನವಾಗಿ ತೋರಿದುದು ಸಹನ ವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಉದಾಸೀನವೇ ಆಗಿತ್ತು.

ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜಕೀಯ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಹಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅಂತರ್ಯುದ್ಧದ ತರುವಾಯ ಆಡಳಿತದ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸಿದರು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೂ ಹೌದು, ಅದರ ಪರಿಣಾಮವೂ ಹೌದು. ಆ ಸಭೆಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಭದ್ರಗೊಂಡ ಹಾಗೆ ಸಭಿಕರೂ ನಾನಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಸದ್ಭಾವದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಮತಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ಆಡಳಿತದ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಬಲವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಭೇದ ಗಳು ತೋರಿ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಟೋರಿ ಪಕ್ಷಗಳು ತೋರಿದವು. ಆ ಪಾರ್ಟಿಗಳ ವಿವರವನ್ನು ಆಗಲೇ ಕಂಡೆವು. ಆದರೆ ಪಾರ್ಟಿಗಳ ವಿರೋಧವನ್ನು ವಿವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಪ್ರಧಾನಾಂಶವೊಂದನ್ನು ಮರೆೆಯ ಬಾರದು. ದೇಶಭಕ್ತಿಯೆಂಬುದು ಎರಡು ಪಾರ್ಟಿಗಳಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯಗುಣ. ದೇಶಕ್ಕೆ ವಿಪತ್ತು ತೋರಿದಾಗ ಎರಡು ಪಾರ್ಟಿಗಳೂ ಒಟ್ಟು ಗೂಡತಕ್ಕವಾಗಿದ್ದವು.

ಒಳಜಗಳದ ಅವಾಂತರದಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣಬಂದರೂ ಸ್ವಯಂಸೇವಾ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ನಡೆದೇ ನಡೆ ಯಿತು. ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕ, ವೆಸ್ಟ್‌ಇಂಡೀಸ್, ಆಫ್ರಿಕ ಮತ್ತು ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಸ್ಥಲಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಗುಲಾಮರ ಮಾರಾಟದಿಂದಲೂ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದಲೂ ಹೇರಳವಾದ ಹಣವೊದಗಿತು. ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಗಳಾಗಿದ್ದ ಡೆಮೋಕ್ರಾಟಿಕ್ ಪಾರ್ಟಿಯು ನಾಶವಾಯಿತು. ಶತಮಾನದ ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಬಲ ಕುಗ್ಗಿತು.

ಯುಟ್ರಿಕ್ಲ್ ಕರಾರು ನಡೆದ ವೇಳೆಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ಗೆ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನಿಸಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರವು ಮೊಡ್ಡವನ್ನಿಸಿತು. ದೂರ ದೇಶಗಳಿಂದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಂದು

ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾರುವುದಲ್ಲದೆ ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸರಕನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನೂ ಅವಲಂಬಿಸಿದವರಿಗೆ **ನೌಕಾ ವಿದ್ಯೆಯು** ಅವಶ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಒಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಕಂಡರು. ಸ್ವದೇಶದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಗಳು ಬಂದು ಸೇರಿದಷ್ಟೂ ಮೇಲೆಂಬ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಕಂಡು ಆಮದಿಗಿಂತ ರಫ್ತು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವಂತೆ ನಡೆಸಲು ತೊಡಗಿದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಮಲ್ಲಗೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಮೊದಲಾಗಿ ಈ ತತ್ತ್ವಸಾಧನೆಯಿಂದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಪಡೆದವು. 2ನೇ ಫಿಲಿಪ್ ದೊರೆಯ ಹಿಂಸೆ ತಾಳಲಾರದೆ ಫ್ಲಾಂಡರ್ಸ್ ಪ್ರಾಂತದಿಂದ **ವಲ್ಲೂನ್ಸ್ (Walloons)** ಎಂಬವರು ನೆಲೆಸಿದ್ದೂ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೊರೆ ಲೂಯಿಯು ಅತಿ

ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ **ಹ್ಯೂಗಿನೊ** ಜನರು ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಂಡದ್ದೂ **ಕೈಗಾರಿಕೆ** ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಆ ಜನರು ಹಡಗು ಕಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ನೆಯ್ಲಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕುಶಲಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಭೋಗ್ಯ ವಸ್ತುಗಳು ಹೊರಗಿನಿಂದಲೇ ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತದಿಂದ ಬಂದ ಹತ್ತಿ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನೂ ಸಂಬಾರದ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿವಂತರಲ್ಲರೂ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಆಗ 50 ಲಕ್ಷದಷ್ಟೇ ಇತ್ತು. ಹಳ್ಳಿಗಾಡುಪ್ರದೇಶವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣವೆಂಬುದು ಒಂದೇ ಒಂದು. ಅದೇ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಲಂಡನ್. ಆ ನಗರ ಮಾತ್ರ ಬೇಗ ಬೇಗ ಬೆಳೆಯಿತು. ಸುಮಾರು 5 ಲಕ್ಷ ಜನರು ಅಲ್ಲಿದ್ದರು. ಬೆಂಕಿಯ ಹಾವಳಿ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿಗೆ ಗೋಡೆಗಳಿದ್ದವು; ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಮರವೇ ಇತ್ತು. ನಗರದ ಬಹುಭಾಗ ಹೊಲಸಿನಿಂದಲೇ ಕೂಡಿತ್ತು. ನೆಮ್ಮದಿವಂತ ಜನರು, ಅಸ್ಥಾನಿಕರು, ಪಾರ್ಲಿ

ಜನ ಜೀವನ ಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರು ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಭೋಗಭಾಗ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಜನರಿಗೆ ವಿನೋದಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೇಕಾದವು. ಕುದುರೆ ಜೂಜು, ಯಂಜದ ಕಾಳಗ, ದ್ವಂದ್ವಕಾಳಗ (Duels)ಗಳಲ್ಲದೆ ನಾಟಕ ನೃತ್ಯಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡವು. ಕರಡಿಯಾಟ ಗೂಳಿಯಾಟಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿನಂತೆ ನೆಮ್ಮದಿವಂತರು ಮೆಚ್ಚಲಿಲ್ಲ. ಪ್ಯೂರಿಟನ್ನರ ಆಡಳಿತ ಮುಗಿದ ತರುವಾಯ ನಾಟಕಶಾಲೆಗಳು, ವಿಹಾರವನಗಳು, ನೃತ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಪಡೆದವು. ಪುನಾರಾಜತ್ವ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಅನಂತರ ಕಾಫಿಕ್ಲಬ್ಬುಗಳೆಂಬವು

ಹೆಚ್ಚಿದವು. ಕಾಫಿ ಮತ್ತು ಟೀ ಎರಡೂ 2ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾದವು. ಕ್ಲಬ್ಬುಗಳಲ್ಲಿ ದಿನದಿನದ ಹರಟೆ ಹರಟುವುದಕ್ಕೆ ನೆಮ್ಮದಿವಂತರು ಸೇರುತ್ತಲಿದ್ದರು.

ನೆಮ್ಮದಿವಂತರಲ್ಲಿಯೇ ಫ್ರಿಗ್ ಮತ್ತು ಟೋರಿ ಪಂಗಡಗಳು. 1660 ರ ತರುವಾಯ ಫ್ರೆಂಚ್ ಜನರ ನಡನುಡಿಗಳ ಅನುಕರಣ ಹೆಚ್ಚಿತು. 14ನೆ ಲೂಯಿಯ ಆಸ್ಥಾನವೆಂಬುದು ಯೂರೋಪಿಗೆಲ್ಲ ಮರ್ಯಾದೆಯ ರೀತಿಗೆ ಆದರ್ಶವಾಗಿತ್ತು. ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವುದು ವಿಸೇತರ ಲಕ್ಷಣವೆನಿಸಿತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಅದೇ ರೀತಿಯು ನೆಲೆಸಿ ಉಡುಗೆತೊಡಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಬಿಂಕಬಿತ್ತರಗಳು ತೋರಿಕೊಂಡವು. ಪುರುಷರು

ತಲೆಯನ್ನು ಕ್ಷಾರವಾದಿಸಿ ಟೋಪನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು ಸಾಧಾರಣ ಅಲಂಕಾರವೆನಿಸಿ ನಾಯಿತು. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಅಲಂಕಾರವೂ ಬದಲಾಯಿತು.

ಪಾರ್ಟಿಗಳ ಪೈಪೋಟಿಯಿಂದ ಫ್ರಿಗ್ ರ ಕಾಫಿಕ್ಲಬ್ಬುಗಳು ಬೇರೆ ಟೋರಿಗಳ ಕಾಫಿಕ್ಲಬ್ಬುಗಳು ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ವೇಷಭೂಷಣಗಳ ಬಿನ್ನಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಫ್ರಿಗ್ ರದೊಂದು ಬಗೆ ಟೋರಿಗಳದೊಂದು ಬಗೆ. ಫ್ರಿಗ್ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮುಖವ ಬಂದು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರದ ಮಚ್ಚೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಟೋರಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮತ್ತೊಂದು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಧರಿಸತಕ್ಕವರು. ಅಲಂಕಾರದ ಬೀಸಣಿಗೆಯನ್ನಾಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಫ್ರಿಗ್ ರ ಒಯ್ಯಾರ ಬೇರೆ ಟೋರಿ ಒಯ್ಯಾರ ಬೇರೆ. ಆನ್ ರಾಣಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಫ್ರಿಗ್ ಟೋರಿ ಗುಂಪುಗಳ ಪೋಟಾಪೋಟಿಯು ಇಂತಹ ವಿನೋದ ವಿಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪದ ಕೊಟ್ಟಿತ್ತು.

ನೆಮ್ಮದಿಯ ಜೀವನ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ವಾಸ್ತುಚಿತ್ರಸಾಹಿತ್ಯಕಲೆಗಳಿಗೂ ಉತ್ತೇಜನ ದೊರೆಯುವುದಷ್ಟೆ. ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಬಿದ್ದ ಮೇಲೆ ವಾಸ್ತುವಿದ್ಯಾಸಿಪುಣನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಅವಕಾಶ ದೊರಕಿತು. ಆ ನಗರದ ಚರ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸೆಂಟ್ ಪಾಲ್ಸ್ ಕಥೆಡ್ರಲ್ (St. Paul's Cathedral) ಎಂಬುದನ್ನು ಸರ್ ಕ್ರಿಸ್ಟೋಫರ್ ರೆನ್ (Sir Christopher Wren) ಎಂಬಾತನು ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದನು. ಆನ್ ರಾಣಿಯ

ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತುವಿದ್ಯೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವುಂಟಾಯಿತು. ಚಿತ್ರ ಕಲೆ ಕಲೆ ಹಿರೇ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ದೊರೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ತರುವಾಯವೂ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಪ್ಯಾರಿಟನ್ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಾನಕಲೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ತಗ್ಗಿತ್ತು; ಆದರೂ ಕ್ರಾಮ್ಲಿಂಗ್ ಭಕ್ತಿಗಾನ ಇಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಎರಡನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಪೆರ (Opera) ಎಂಬ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಹಾಡಿನಿಂದಲೇ ನಡೆಯುವ ನಾಟಕದ ರೀತಿಯು ಆರಂಭವಾಗಿ ಗಾನಕಲೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ ಹಿರೇ ಜೇಮ್ಸ್ ಕಾಲವೆಂಬುದು ಎಲಿಸಬೆತ್ ಕಾಲದಂತೆಯೇ. ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು

ಪಡೆದು ವಿಖ್ಯಾತನಾದ ಕಾಲ ಅದೇ. ಆತನ ತರುವಾಯ ಮಿಲ್ಟನ್ (Milton) ಎಂಬ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಕವಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನು. ಕ್ರಾಮ್ವೆಲ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಆತನು ಪ್ಯಾರಡೈಸ್ ಲಾಸ್ಟ್ (Paradise Lost) ಎಂಬ ಗಂಭೀರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದನು. ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ನಷ್ಟವಾದ ತರುವಾಯ ವಿನೋದಪ್ರಧಾನವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಾಟಕಗಳೂ ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಕಾವ್ಯಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಿದವು. ಬರ ಬರುತ್ತ ಪದ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಗದ್ಯ ಪ್ರಬಲವಾಯಿತು. ಅಂತರ್ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅನಂತರವೂ ಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷಗಳು ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾಗ ಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ಪುಟ್ಟ ಪ್ರಬಂಧಗಳೂ ರೇಗಿದವು. ಆಗ ಗದ್ಯದ ರೀತಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಹಾರದ ಭಾಷೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡೆಯಿತು. ಪದ್ಯಗದ್ಯಗಳೆರಡ ರಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ದೊರೆಯ ಕಾಲದಿಂದ ಫ್ರೆಂಚರ ಮೇಲ್ವಿಚ್ಛೆಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಅನುಸರಿಸಿದರು. ವಿಡಂಬನಾರೂಪದ ಕಾವ್ಯಗಳು ಪಾರ್ಟಿಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾದವು. ಪೋಪ್ (Pope) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕವಿಯಿಂದ ನೊದಲಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಅಪಹಾಸ್ಯ ತುಂಬಿದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆನ್ ರಾಣಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಿಫ್ಟ್ (Swift), ಆಡಿಸನ್ (Addison), ಸ್ಟೀಲ್ (Steele) ಮುಂತಾದವರು ಸರಲವಾಗಿಯೂ ಸೊಗಸಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಗದ್ಯವನ್ನು ಬರೆದರು. ಸ್ಕೂಯರ್ಟ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗದ್ಯ ರೀತಿಯೂ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿತು.

ಟ್ಯೂಡರ್ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲ ನೊದಲಾದಾಗ ಐರೋಪ್ಯರಿಗೆ ಪೃಥ್ವಿಯೆಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಯಿತೆಂಬುದು ತಿಳಿಯಿತಷ್ಟೆ. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಹಸ ದಿಂದ ಐರೋಪ್ಯರು ಹೊರಟಾಗ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಾಧನೆಯೇ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಯಿತು. ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಾದರೆ ಕ್ಷೇತ್ರಸಂಪಾದನೆ ಗುರಿಯಾಯಿತು. ಐರೋಪ್ಯರಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗುಂಪುಗಳಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಎಲ್ಲರೂ ಬಿಳಿಯ ಗುಂಪಿನವರು. ಐರೋಪ್ಯರಲ್ಲರೂ ಒಂದು ಜಾತಿಯಂತೆ. ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತವನ್ನ ವಲಂಬಿಸಿದ್ದವರು; ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರೈಸ್ತರಲ್ಲದವರೆಲ್ಲರೂ ಪತಿತರು ಅಥವಾ ಭ್ರಷ್ಟರು. ಹೀಗಿದ್ದ ದರಿಂದ ಸ್ಪೈನ್ ದೇಶಸ್ಥರು ಕ್ಷೇತ್ರ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಹಿಂಜರಿಯಲಿಲ್ಲ. ದೂರಕ್ಷೇತ್ರ ಸಂಪಾದನೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ನೀಗ್ರೋ ಜನರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಾಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಶಂಕೆಯನ್ನೂ ತಾಳಲಿಲ್ಲ. ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದ ಯೂರೋಪ್ ದೇಶಗಳ ಜನರಿಗೆ ಇತರ ಭೂಭಾಗಗಳು ತಮ್ಮ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧ ವಾಗಿರುವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಂತೆಯೇ ಕಾಣಿಸಿದವು. ಅನ್ಯ ಮತಸ್ಥರನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದಷ್ಟೂ ಪುಣ್ಯಲಾಭವೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತಕ್ಕ ವಶ್ಯವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಮೆಕ್ಸಿಕೊ ಹಿಡಿದು

ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಲಾಪ್ಲಾಟಾವರೆಗೆ ಸ್ಥಾನಿಸರು ರಾಕ್ಷಸಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದಾಗ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತ ಗುರುಗಳು ಆ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದರು. 16ನೆ ಮತ್ತು 17ನೆ ಶತಮಾನ ಗಳು ಯೂರೋಪಿಯನ್ನರ ಮತಭೇದಗಳಿಗೂ ನಿಷ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಪರಿಣಾಮ ಹೆಸರಾದಂತೆ ಇತರ ಭೂಭಾಗಗಳ ಆಕ್ರಮಣಸಾಹಸಗಳಿಗೂ ಹೆಸರಾದವು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮತನಿಷ್ಠೆಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತಿಗೂ ಎಷ್ಟು ಅಪ್ಪತೆಯಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡೆವು. ಆಂಗ್ಲಿಕನ್ ಮತನೆಂಬುದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜಾತಿಯ ಹೆಮ್ಮೆಗೆ ಪೋಷಕ ವಾಯಿತು; ಇತರ ಐರೋಪ್ಯರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಬೇರೆ ಮಾಡಿತು. ಹೀಗಾದುದು ಸ್ವಯಂಟ್ ಕಾಲದ ಕ್ಷೇತ್ರಸಂಪಾದನೆಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಯಿತು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತ ಸ್ಥಾನಿಸರನ್ನು ದರೋಡೆ ಹೊಡೆದ ತರುವಾಯ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರರು ಕಟ್ಟಿದ್ದ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಲು ಆಂಗ್ಲಿಕನ್ ಮತಸ್ಥರು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ವ್ಯಾಪಾರ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳ ಸೇತೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಮತನಿಷ್ಠೆಯೂ ಬದಲಾಯಿತು. ಟ್ಯೂಡರ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಿಸರನ್ನು ವೈರಿಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸ್ವಯಂಟ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರನ್ನು ವೈರಿಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಎರಡು ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಅವರೊಂದಿಗೆ ನಡೆಸಿದರು. ಐಶ್ವರ್ಯಸಾಧನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು ಮತಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತಿಯು ಮತಭಕ್ತಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಿನಿತು.

ಟ್ಯೂಡರ್ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ನೌಕಾಬಲ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡೆದಾಗ್ಯೂ ಕ್ಷೇತ್ರಾಂತರ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಪೈನ್ ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಬಲು ಹಿಂದಿತ್ತು. ಸ್ಪೈನಿನ ಭಾಗವಾಗಿಯೋ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಹಿತ್ತಿಲಾಗಿಯೋ ಪರಿಣಮಿಸದೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿಯೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಉಳಿದುಕೊಂಡುದು ಟ್ಯೂಡರ್ ಪ್ರಭುಗಳ ಜಾಣತನಮಾತ್ರ ದಿಂದ. ಸ್ವಯಂಟ್ ಪ್ರಭುಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸಮುದ್ರಯಾನ, ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಾಂತರ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಾದರು. ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ಸಾಗರದ ಎರಡು ಕಡೆ ಆಫ್ರಿಕದ ತೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತರಅಮೆರಿಕದ ತೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಬಲರಾದುದಲ್ಲದೆ ಹಿಂದೂಸಾಗರದ ತೀರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಬಲರಾದರು. ಹದಿನೇಳನೆ ಶತಮಾನದ ಕಡೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಪ್ರತಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಗಳಾಗಿ ನಿಂತರು. ಸ್ಪೈನ್ ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ಹಾಲೆಂಡ್ ದೇಶಗಳನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಸರದಿ ಬಂತು.

ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ದೂರಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಒಂದು ಅನುಕೂಲವಿತ್ತು. ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಕ್ಷೇತ್ರ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ಆಸೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಉದ್ದೇಶವನ್ನಾಗಲಿ ಬೆಳೆಸುವ ಅವಶ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಹಿಂದಿನ ಶತಮಾನಗಳ ಅನುಭವದಿಂದ ಆ ಆಸೆ ವ್ಯರ್ಥವೆನ್ನಿಸಿತ್ತು. ಸ್ಪೈನ್ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮುಂತಾದ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಾದರೆ ಆ ಬಗೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಅವಶ್ಯವೂ ಅನಿವಾರ್ಯವೂ ಆಗಿದ್ದವು. ಯೂರೋಪ್ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿಯೂ ಸ್ಥಾನಮಹಿಮೆ ಸೇರದಂತಿರುವ ಸ್ಥಾನಮಹಿಮೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಸ್ಕೂಯರ್ಟ್ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ನೊಡಲಾಯಿತು. ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಜಮೈಕಾ ಮೊರಕಿತ್ತು. ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮದರಾಸು ಮುಂಬಯಿ ಕಲ್ಕತ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳ ಸಂಪಾದನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಡಗು ಪಡೆಗೆ ಪ್ರವೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕದ ಪೂರ್ವ ತೀರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನೆಲೆಸುಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಪ್ರಬಲವಾದ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲತಕ್ಕವರಾದರು.

ಹ್ಯಾನೊವರ್ ವಂಶ

ಹಿರೇ ಜೇಮ್ಸ್ (1603—1625)

ಎಲಿಸಬೆತ್ = ಫ್ರೆಡರಿಕ್ (ಪ್ಯಾಲಟಿನೇಟ್ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕ)

ಸೋಫಿಯ = ಹ್ಯಾನೊವರ್ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕ

1ನೆ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆ(1714—1727)

2ನೆ ಜಾರ್ಜ್(1727—1760)

ಫ್ರೆಡರಿಕ್ ಯುವರಾಜ

ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್(1760—1820)

4ನೆ ಜಾರ್ಜ್
(1820—1830)

4ನೆ ವಿಲಿಯಂ
(1830—1837)

ಎಡ್ವರ್ಡ್, ಡ್ಯೂಕ್ ಆಫ್ ಕೆಂಟ್

ವಿಕ್ಟೋರಿಯ
(1837—1901)

ಹ್ಯಾನೊವರ್ ವಂಶದ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲ

ಆರಾಣ ಸತ್ತ ಬಳಿಕ ಹ್ಯಾನೊವರ್ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನಾದ ಜಾರ್ಜ್ ಗ್ರೇಟ್‌ಬ್ರಿಟನ್ ಐಲಂಡುಗಳಿಗೆ ದೊರೆಯಾದನು. ತಾನು ನಡೆಸಿದ ಪ್ರಯತ್ನ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಲು ಬಾಲಿಂಗ್‌ಬ್ರೋಕ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ದೇಶಾಂತರ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟನು. 1714ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವೇರಿದ ಜಾರ್ಜ್ ಕಾಲದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಚರಿತ್ರೆಯು ಹೊಸ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳುವುದು. 18ನೆ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ, ಅಂದರೆ 1760ರ ವರೆಗೆ, ಹಿರಿಯ ಜಾರ್ಜ್ ಮತ್ತು 2ನೆ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಗಳು ಆಳಿದರು. ಇಬ್ಬರ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಿಗ್ ಪಕ್ಷದವರೇ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದರು. 1714ರಿಂದ 1760ರ ವರೆಗೆ ಮಿಗ್ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಆಳಿಕೆಯೇ ನಡೆಯಿತು. ದೊರೆಗಳು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡದೆ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿಸಿ ತಟಸ್ಥರಾಗಿದ್ದುಬಿಟ್ಟರು. ಆ ನಲವತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡು ವಿವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಮೇಲು. ದೊರೆಗಳು, ಅವರ ಮಂತ್ರಿಗಳು, ಸ್ನಾಯುರ್ಟ್ ವಂಶಸ್ಥರ ಪ್ರಯತ್ನ, ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಂತ್ರಿಗಳು, ಅನ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೊಡನೆ ನಡೆದ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಮುಂತಾಗಿ ಒಂದೊಂದನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸಿದವರು ರಾಜಪುರುಷರಲ್ಲ; ಮಂತ್ರಿಗಳಾದವರು. ಅದ್ದರಿಂದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯವರ ರಚನೆಯ ಕ್ರಮವೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗುವುವು.

1760 ರಿಂದ 1820 ರ ವರೆಗೆ 3ನೆ ಜಾರ್ಜ್ ಎಂಬ ದೊರೆ ಆಳಿದನು. ಆತನು ಟೋರಿ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ತೋರಿ ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಆ ಉದ್ದೇಶವೇನೋ ಕಡೆಗೆ ನೆರವೇರಲಿಲ್ಲ. ಆತನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಗೆ ಅನುಕೂಲ. 1820 ತರುವಾಯ ಹೊಸ ಕಾಲ. ಅದನ್ನು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ವೃತ್ತಾಂತವೆಂದು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಹಿರೇ ಜಾರ್ಜ್ ಕಿರೇ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಗಳು, ವಿದ್ವಾಂಸರು

1714-1760

ಸಮಕಾಲಿಕರು

ಫ್ರಾನ್ಸ್	ಸ್ವಿಟ್ಜರ್	ಆಸ್ಟ್ರಿಯ	ಪ್ರಷ್ಯ
14ನೇ ಲಾಯಿ 1643—1715	5ನೇ ಫಿಲಿಪ್ 1700—1746	6ನೇ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ 1711—1740	1ನೇ ಫ್ರೆಡರಿಕ್ ವಿಲಿಯಂ 1713—1740
15ನೇ ಲಾಯಿ 1715—1774	6ನೇ ಫರ್ಡಿನಾಂಡ್ 1746—1759	ಮರಿಯ ಥೆರೀಸ 1740—1765	ಫ್ರೆಡರಿಕ್ ದಿ ಗ್ರೇಟ್ 1740—1786
	3ನೇ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ 1759—1788		

ಸೆಟ್ಲೆಮೆಂಟ್ ಕಾನೂನಿನಂತೆ ದೊರೆಯಾದ ಜಾರ್ಜ್ ಜನತೆ ಜರ್ಮನ್ . ಬ್ರಿಟಿಷರ ದೊರೆಯಾದಾಗ ಆತನಿಗೆ 54ನೇ ವರ್ಷ . ಮತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟಿನಾಗಿ ಹ್ಯಾನೊವರ್ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಿರಂಕುಶನಾಗಿ ಆಳಿದ್ದವನು . ಆತನಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯೇ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ . ನಡೆನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಂಭೀರ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಬರ್ಬರ ನಂತಿದ್ದನು . ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್ನಂತಹ ರಾಜ್ಯ ತನಗೆ ದೊರಕಿದಾಗ ಪರಮ ಸಂತೋಷ ಪಟ್ಟನು . ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸಂಪಾದಿಸಲಾರದವನು . ಹ್ಯಾನೊವರಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಜಗಳವಾಡಿ ಆಕೆಯನ್ನು 30 ವರ್ಷ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದನು . ಹಿರಿಯ ಮಗನಾಗಿ ಪ್ರಿನ್ಸ್ ಆಫ್ ವೇಲ್ಸ್ ಎನಿಸಿದ ಜಾರ್ಜ್ ಕುಮಾರನಿಗೂ ಈ ತಂದೆಗೂ ಸಿರಂತರ ವ್ಯಾಜ್ಯವೇ .

ಹಿರೇ ಜಾರ್ಜ್ ಈ ಹಿರಿಯ ಜಾರ್ಜಿಗೆ ಕುದ್ರತನವು ಈರೀತಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿತ್ತು . ಜರ್ಮನ್ ಜಾತಿಯ ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರ ಅಪ್ಪರೊಡನೆ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಲಿದ್ದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರನ್ನು ಕೆಟ್ಟವರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವರನ್ನು ರೇಗಿಸದಂತೆ ದೂರದೂರವಾಗಿದ್ದನು . ತನಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದ ವಿಂಗ್ ಪಕ್ಷದವರ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟು . ರಾಜ್ಯಚ್ಯುತಿಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಅಷ್ಟೇ ಸಾಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರ ವಿರೋಧವನ್ನು ರೇಗಿಸದೆ ಇದ್ದು ಬಿಟ್ಟನು . ತನ್ನ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಟೋರಿಪಕ್ಷದವರು ಅಡ್ಡಿಯಾಗತಕ್ಕವರೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದುದರಿಂದ ಟೋರಿಗಳನ್ನು ದೂರವಾಗಿಟ್ಟನು . ವಿಂಗ್ ಪಕ್ಷದವರಿಗೇ ಮಂತ್ರಿ

ಸದವಿಯಾಯಿತು. ಆ ವಿಘ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಕೂಡ ರಾಜನನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಾರದ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

1727ರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಜಾರ್ಜ್ ಮೃತನಾಗಿ ಕಿರಿಯ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಯಾದನು. ಯುವರಾಜನಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ತಂದೆಯೊಡನೆ ಜಗಳವಾಡಿ ಅರಮನೆಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದು ನೀತಿರಹಿತವಾದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ 2ನೇ ಜಾರ್ಜನಿಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಟ್ಟ ಬೈಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಲಿತು ಕಿರೀ ಜಾರ್ಜ್ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಆ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಗುಣಗಳೇನೋ ಈತನಲ್ಲಿದ್ದವು. ರಾಜ ಸದವಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಗಾಂಭೀರ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಈತನೂ ವಿಘ್ನ ಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟು ಟೋರಿಗಳನ್ನು ದೂರದಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರ ಇಷ್ಟವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟನು.

ರಾಷ್ಟ್ರದ ಅಧಿಕಾರವೆಲ್ಲ ವಿಘ್ನರ ಪಾಲಾಗಲು ಟೋರಿಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಆಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಹಿರಿಯ ಜಾರ್ಜ್ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಸ್ವಾಯರ್ಟ್ ವಂಶಭಕ್ತರು ಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ 2ನೇ ಜೇಮ್ಸನ ಮಗನನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆ ಪ್ರಯತ್ನ ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು. ಸ್ವಾಯರ್ಟ್ ವಂಶದವರ ಹೋರಿ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ರಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನ ಭಕ್ತಿಗಳುಳ್ಳವರೆಂಬ ಹೆಸರು ಟೋರಿ ಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿತು. 2ನೇ ಜಾರ್ಜ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಜಾಕೊಬೈಟ್ ಉದ್ಯಮ ನಡೆದು ಅದೂ ಹಾಳಾಯಿತು. ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಟೋರಿಗಳು ದುರ್ಬಲರಾದರು. ವಿಘ್ನರು ಪ್ರಬಲರಾದರು. 1760ರಲ್ಲಿ 3ನೇ ಜಾರ್ಜ್ ಎಂಬ ಹಟಮಾರಿ ದೊರೆ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಟೋರಿಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಿತು.

1714ರಿಂದ 1760 ರವರೆಗೆ ಆಳಿದ ಇಬ್ಬರು ದೊರೆಗಳು ವಿಘ್ನ ಪಕ್ಷದವರನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಆಡಳಿತವನ್ನು ಅವರಿಗೇ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ತಮಗೆ ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲದಂತೆ ನಡೆದರೆ ಸಾಕೆಂದಿದ್ದರು. ವಿಘ್ನ ಪಕ್ಷದವರಿಗೆ 46 ವರ್ಷಕಾಲ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾದ ಅಧಿಕಾರಪ್ರಾಬಲ್ಯ ದೊರಕಿತು. ಆ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ನೆಲೆಯಾದವು. ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಭುಗಳು ಮಂತ್ರಿಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಜರಿದ್ದು ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿರಿಯ ಕಿರಿಯ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಗಳಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯೇ ಬಾರದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರು ಸಭೆಗೆ

ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಸಭೆ ಸೇರಿದಾಗ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಅಧ್ಯಕ್ಷನೆಂದೂ ಬ್ಲಾತನನ್ನು ಚುನಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಪದ್ಧತಿ ನಾಯಕನಾದವನು ಪ್ರಧಾನನಾದನು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ನಿಶ್ಚಯವೇನೆಂದು ರಾಜನಿಗೆ ಆತನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು; ಮಂತ್ರಿಗಳು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿದಂತೆ ದೊರೆಯೊಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಪದ್ಧತಿ ರೂಢಿಯಾಯಿತು. ಪ್ರಧಾನನಾದವನು ಪ್ರಬಲನಾಗುತ್ತ ತನ್ನ ಜೊತೆಗಾರರನ್ನು ತಾನೇ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನೋದಲಿಟ್ಟನು. ತನಗೆ ವಿಧೇಯರಾಗಿರುವವರನ್ನು ಸಹಾಯಮಂತ್ರಿಗಳ ಪದವಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಪದ್ಧತಿಯೆಂಬುದು ಹೀಗೆ ರೂಢಿಯಾಯಿತು.

ದೊರೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರವು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಗೆ ಸೇರಿತು. ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರಾಗಿ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯ ಬಹುಪಕ್ಷದ ಬೆಂಬಲ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರಿಗೇ ಅಧಿಕಾರ ಸೇರಿತು. ಆದರೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಮೊದಲ ಸಣ್ಣ ಜಮೀನ್ದಾರ ಗುಂಪಿನವರು. ಆದುದರಿಂದ ರಾಜನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಅಧಿಕಾರವು ಕಡೆಗೆ ಜಮೀನ್ದಾರರ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು. ಆ ವರ್ಗದಲ್ಲೆಯೂ ವಿಗ್ಗರಾದವರು ತಮ್ಮ ವಿಗ್ ಜಮೀನ್ದಾರ ಒಹುಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ಬಾರದಂತೆ ನಾನಾ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಗುಂಪು ಪರಮಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಸಭಿಕರ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಭೆಗಳ ಕೂಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಯುಳ್ಳ ಸಭಿಕರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಮಂತ್ರಿಗಳು ನೀತಿರಹಿತವಾದ ಅನೇಕ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರು. ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ವಿಗ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು 45 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಅದು ವಿಗ್ ಜಮೀನ್ದಾರ ಗುಂಪಿನ ಆಡಳಿತವಾಯಿತೇ ವಿನಃ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳದಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಜಾಕೊಬೈಟ್ ದಂಗೆಗಳು

ಜಾಕೊಬೈಟ್‌ರೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಸ್ಕೂಯರ್ಟ್ ವಂಶಭಕ್ತರು ಆ ರಾಣಿಯ ತರುವಾಯ ಜರ್ಮನ್ ಜಾತಿಯ ಜಾರ್ಜನ್ನು ದೊರೆಯೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾರದೆ ಹೋದರು. ಆ ರಾಣಿಯು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ ಬಿಟ್ಟಾಗ ಆ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಸೆಟ್ಲೆಮೆಂಟ್ ಆಕ್ಟ್‌ನ್ನು ತಿದ್ದುವ ಅವಕಾಶ ಮಾಯವಾಯಿತು. ಸಾಹಸದ ದಾರಿಯೊಂದೇ ಉಳಿಯಿತು.

ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ಮಲೆನಾಡಿನ ಜನರಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಟೂಯರ್ಟ್ ಭಕ್ತಿ ದೃಢವಾಗಿತ್ತು. 1715ರಲ್ಲಿ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ಜಾಕೊಬ್ ಬೈಟರನ್ನು ಗುಂಪುಕೂಡಿಸಿ ಬಲವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಅಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ಮಾರ್ ಶ್ರೀಮಂತ(Earl of Mar)ನೆಂಬಾತನು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ರಾಜಪದವಿಗೇರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಜೇಮ್ಸ್ ಕುಮಾರನೂ (James, the Old Pretender) ಫ್ರಾನ್ಸಿನಿಂದ ಹೊರಟು ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಏರ್ಪಾಡಾ

ಯಿತು. ಆರ್ಮಾಂಡಿನ ಡ್ಯೂಕ್(Duke of Ormonde)ನು

1715ರ ದಂಗೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಉದ್ಯಮಿಸಲೊಪ್ಪಿದನು. ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪಡುವಲ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದ ದಂಗೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಜನ ಮಾತ್ರ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮಾರ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಏರ್ಪಾಡಿಸಿದ್ದಂತೆ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಮಲೆನಾಡಿನವರನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಆ ಶ್ರೀಮಂತನು ಷೆರಿಫ್‌ಮೂರ್ (Sheriffmuir) ಎಂಬಡೆಯಲ್ಲಿ ಹ್ಯಾನೊವರ್ ಪಕ್ಷದವರೊಡನೆ ಕಾಳಗ ನಡೆಸಿದನು. ಜಯಾಪಜಯಗಳು ನಿರ್ಣಯವಾಗದೆ ಕಾಳಗವು ಮುಗಿಯಿತು. ಅವೇಳೆಗಾಗಲೆ ಇತರೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ದಂಗೆಯೆದ್ದಿದ್ದವರು ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದರು. ವಿಗ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು ದಂಗೆಯ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಹಿಡಿತರಿಸಿ ಕೆಲವರನ್ನು ಶಿರಚ್ಛೇದನಕ್ಕೆ ಗುರಿ ಮಾಡಿದರು. ಪ್ರಯತ್ನವು ಸುಲಭವಾಗಿಯೇ ಅಡಗಿತು.

ಕಾಳಗ ಮುಗಿದಮೇಲೆ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಆ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ಜೇಮ್ಸ್ ಕುಮಾರನು ಉತ್ಸಾಹಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ದುರದೃಷ್ಟವೆಂಬುದು ತನಗೆ ಹೊಸದಲ್ಲವೆಂದು ಕೊಂಡ ಆ ಕುಮಾರನ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಕಂಡವರಿಗೆ ಇದ್ದ ಉತ್ಸಾಹವೂ ತೇಲಿ ಹೋಯಿತು. ಮಾರ್ ಶ್ರೀಮಂತನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷತೆ ಸಾಲದಾಗಿತ್ತು. ಇಷ್ಟಲ್ಲದೆ ಜಾಕೊಬ್ ಬೈಟರ ಅಶೆಯನ್ನು ಮುರಿದುದು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿ. 14ನೆ ಲೂಯಿಸತ್ತು ಹೋಗಿದ್ದನು. ಆತನ ಬಳಿಕ ದೊರೆಯೆನಿಸಿದಾತನು ಇನ್ನೂ ಸಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿನವನು. ರೀಜೆಂಟ್ ಪದವಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದ ಆರ್ಲಿಯನ್ಸ್ ಶ್ರೀಮಂತನು (Regent, Duke of Orleans) ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವರೊಡನೆ ವಿರೋಧ ಬೇಡವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಜಾಕೊಬ್ ಬೈಟರಿಗೆ ಯಾವ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಮಾಡದಾದನು. ವಿಗ್ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಕೂಡ ಚುರುಕಿನಿಂದಿದ್ದು ದಂಗೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಮುರಿದರು.

ಜೇಮ್ಸ್ ಕುಮಾರನು ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಬಿಟ್ಟು ಪುನಃ ದೇಶಾಂತರ ಹೊರಟನು. 1766ರ ವರೆಗೆ ಜೀವಂತನಾಗಿದ್ದರೂ ಆತನು ಪುನಃ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆತನಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಕುಮಾರರಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯವನಾದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಎಡ್ವರ್ಡ್ (Charles Edward) ಎಂಬಾತನು ಸ್ವಭಾವವಾಗಿ ಉತ್ಸಾಹಿ ಮತ್ತು ಸಾಹಸಿ.

ಸಮಯ ಕಾದಿದ್ದು 1745ನೆ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಹೂಡಿದನು. ಆಗ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೂ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ 1745ರ ದಂಗೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿನವರು ಸಹಾಯಕೊಡಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಕಾಲ. ಏಳು ಮಂದಿ ಮಾತ್ರರನ್ನು ಹಿಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ವಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಕುಮಾರನು ಜನರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಕಾಮಿರಾನ್, (Cameron) ಮ್ಯಾಕಾನ್ಲ್ಡ್, (Macdonald) ಮುಂತಾದ ಮಲೆನಾಡಿನ ಕುಲಸ್ಥರ ಭಕ್ತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾದನು. ಅವರನ್ನು ಗುಂಪುಕೂಡಿಸಿ ಬಾನಿ ಪ್ರಿನ್ಸ್ ಚಾರ್ಲೀ (Bonnie Prince Charlie) ಎಂಬ ಮುದ್ದು ಹೆಸರನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದ ಕುಮಾರನು ಎಡ್ನ್ಬರೊಕಡೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಆ ನಗರವು ವಶವಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಹ್ಯಾನೊವರ್ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳಲು ಸಾಹಸದಿಂದ ದುರ್ಗಮವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಪ್ರೆಸ್ಟನ್ಪ್ಯಾನ್ಸ್ (Prestonpans) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ವಿರೋಧಿವಳವನ್ನು ತಾಗಿ ಹತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳು ಕಳೆಯುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಜಯ ಪಡೆದು ಶತ್ರುಸೈನಿಕರನ್ನು ಚಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿ ಚದರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ಮುಕ್ಕಾಲು ಮೂರು ವೀಸದಷ್ಟು ಭಾಗದವರು ಆತನನ್ನು ಅದರ ಸಂತೋಷಗಳಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿಗೆ ದೊರೆಯೆನಿಸಿದಂತೆ ಆಯಿತು. ಆ ಬಳಿಕ ಚಾರ್ಲಿಯು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿದನು.

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಭಯವಿಸ್ಮಯಗಳು ತೋರಿದವು. ರಾಜಾಮಂತ್ರಿಗಳು ತಳಮಳದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಉತ್ತರದಿಂದ ಹೊರಟ ರಾಜಕುಮಾರನು ನೇರವಾಗಿ ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ನುಗ್ಗಿದ್ದರೆ ಏನಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತೋ ಏನೋ! ಆದರೆ ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲೊಂದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಉತ್ತರದಲ್ಲೊಂದು ಲಂಡನ್ ಬಳಿ ಮತ್ತೊಂದು ಸೈನ್ಯವಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ ರಾಜಕುಮಾರನು ಡೆರಬಿ (Derby) ಪಟ್ಟಣದವರೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗದೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಒದಗಿದ್ದ ವಿಪತ್ತು ಮಾಯವಾದಹಾಗಾಯಿತು. ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡನ್ನು ಸೇರಿದ ಬಳಿಕ ಚಾರ್ಲಿಗೂ ಹ್ಯಾನೊವರ್ ಪಕ್ಷದ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ಫಾಲ್ಕರ್ಕ್ (Falkirk) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕದನವಾಯಿತು. ಚಾರ್ಲಿಯೇ ಗೆದ್ದನು. ಆದರೆ ಹ್ಯಾನೊವರ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೊಸದಂಡನಾಯಕನಾಗಿ ಬಂದ ಕಂಬರ್ಲೆಂಡಿನ ಡ್ಯೂಕನು (Duke of Cumberland) ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ತನ್ನ ಕಡೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಚಾರ್ಲಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಲೊಡ್ಡೆ (Culloden) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಿ ಭಾರಿ ಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ಚಾರ್ಲಿಯ ಸೈನ್ಯ ದಿಕ್ಕಾಪಾಲಾಗಿ ಚದರಿತು. ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕಂಬರ್ಲೆಂಡ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ದಯಾದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಗಳಿಲ್ಲದೆ ಬಲಿಯಿಟ್ಟನು. ಈ ಶ್ರೀಮಂತನು ತೋರಿದ ಕ್ರೌರ್ಯದಿಂದ ದಂಗೆಯೆನ್ನುವುದು ಧ್ವಂಸವಾಯಿತು.

ಚಾರ್ಲಿಕ್ಯುಮಾರನು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಂಡು ದೇಶಾಂತರವನ್ನು ತಲಪುವುದೇ ಅತಿ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು .

ತಲೆತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟ ಚಾರ್ಲಿ ಪುನಃ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಲಿಲ್ಲ . ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ನಲ್ಲಿರುತ್ತ 1788 ರವರೆಗೆ ಬದುಕಿದ್ದನು . ಇತ್ತ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಹೈಲಂಡರ್ ಜನರಲ್ಲ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದರು . ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದವರು ಅವರ ಮಲೆನಾಡಿನ ಶಾಂತಿ ಆಯುಧಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟರು . ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆ ಮಲೆನಾಡಿನವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಮರೆತು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡರು . ಕುಲಾಭಿಮಾನವೇ ಸರ್ವಸ್ವವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದರು .

ವಿಗ್ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಆಡಳಿತ—ಸ್ಪಾನ್ಹೋಪ್

1714—1720

ಹ್ಯಾನೊವರ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಯನ್ನಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಟೋರಿಗಳೆಲ್ಲ ದುರ್ಬಲರಾದರು . ವಿಗ್ ಪಕ್ಷದ ಟೌನ್ಶೆಂಡ್ (Townshend), ವಾಲ್ಪೋಲ್ (Walpole), ಸ್ಪಾನ್ಹೋಪ್ (Stanhope), ಸಂಡರ್ಲೆಂಡ್ (Sunderland) ಮುಂತಾದವರು ದೊರೆಗೆ ಬೇಕಾದವರೆನ್ನಿಸಿ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದರು . ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಗ್ಗರದೇ ಬಹುಪಕ್ಷವಾಯಿತು . ಟೋರಿ ಪಕ್ಷದವರು ಯುಟ್ರಿಕ್ಲ್ಯಾಕರಾರಿನ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕೆಡಿಸಿದರೆಂಬ ಅಪಾದನೆಗೊಳಗಾದರು . 1715ರಲ್ಲಿ ನೆರೆದ

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯವರು ಅದರ ವಿಚಾರಣೆನಡೆಸಿದರು .

ಟೋರಿಗಳಿಗೆ ಗ್ರಹಣ ಆಗ ಬಾಲಿಂಗ್ ಬ್ರೋಕ್, ಆರ್ಮಾಂಡ್ ಶ್ರೀಮಂತರು ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ಗೆ ಹೊರಟು ಅಲ್ಲಿ ಜಾಕೊಬೈಟರನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಸ್ಕೂಯರ್ಟ್ ರಾಜಪಿಳ್ಳೆಯನ್ನು ದೊರೆತನಕ್ಕೆರಿಸುವ ಪಿತೂರಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು . ಆ ರಾಜಕುಮಾರನು ರೋಮ್‌ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತವನ್ನು ಬಿಡಲೊಲ್ಲದಿದ್ದುದರಿಂದ ಆ ಪಿತೂರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ . ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಜಾಕೊಬೈಟ್ ದಂಗೆಯೆದ್ದು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆಡಗಿತು .

ದ೯ಗೆ ನಿಂತಕೂಡಲೆ ವಿಗ್ಗರು ಯೋಚನೆಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೇ ಸ್ಥಿರವಾಗುವಂತೆ 1716ರಲ್ಲಿ ಸೆಪ್ಟೆನಿಯಲ್ ಆಕ್ಟ್ (Septennial Act) ಎಂಬ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚನೆಮಾಡಿದರು . ಇದ್ದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಗೆ ಅದರಿಂದ

ಆಯಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚಿತು; ವಿಗ್ಗರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಆತಂಕವಿಲ್ಲದಾಯಿತು. ಹೊಸ ಚುನಾವಣೆಗಳು ನಡೆದಿದ್ದರೆ ಆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ತಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತೋ ಏನೋ! ಒಂದು ಬಾರಿ ಚುನಾವಣೆಯಾಗಿ ಸೇರಿದ ಸಭೆಗೆ ಮೂರು ವರ್ಷ ಮಾತ್ರ ಪರಮಾವಧಿಯಾಗಿದ್ದು ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಾಗಬಹುದೆಂದು ಕಾನೂನಿಂದ ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆ ಕಾನೂನಿಂದ ವಿಗ್ಗರ ಸ್ಥಾನ ಭದ್ರವಾದುದಲ್ಲದೆ ಹ್ಯಾನೊವರ್ ವಂಶಸ್ಥರ ದೊರೆತನವೂ ಭದ್ರಗೊಂಡಿತು.

ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದ ವಿಗ್ ನಾಯಕರು ಹೊರಗಿನ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾಗಿ ವರ್ತಿಸದವರು. ಸ್ಪಾನೋ ಸಂಡರ್ಲಂಡ್ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಒಂದುಜೋಡಿಯಾದರು; ಅವರಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಟ್ರಾನ್ಸೆಂಡ್ ಮತ್ತು ವಿಗ್ಗರಲ್ಲಿ ಒಡಕು ವಾಲ್ಪೋಲ್ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಾನೋ ಎಂಬಾತನೇ ದೊರೆಗೆ ವಿಶ್ವಾಸಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಟ್ರಾನ್ಸೆಂಡ್ ವಾಲ್ಪೋಲರಿಬ್ಬರು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ವಿಗ್ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈ ಒಡಕು 1717ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತು.

ಯುಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಕರಾರಿನ ತರುವಾಯ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 14ನೆ ಲೂಯಿಸ್ ಸತ್ತ ನಷ್ಟ. ಆತನ ತರುವಾಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾದ 15ನೆ ಲೂಯಿಸ್ ಇನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಾದುದರಿಂದ ಆತನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಾದ ಆರ್ಲಿಯನ್ಸ್ ಶ್ರೀಮಂತನು (Philip, Duke of Orleans) ರೀಜೆಂಟ್ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಆ ಹುಡುಗನಿಲ್ಲದೆ ಹೋದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತನಗೇ ದೊರೆತನವಾದೀತೆಂದು ಆಸೆಪಡುತ್ತಿದ್ದ ರೀಜೆಂಟಿನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಪೆನ್ಸರ್ ದೊರೆಯನ್ನು ದೂರವಾಗಿಟ್ಟು ರಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ವಂಶದವರಾದರೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ರೀಜೆಂಟ್ ಫಿಲಿಪ್ಪನು ಸ್ಪೆನ್ಸರಿನ ದೊರೆ ಫಿಲಿಪ್ಪನನ್ನು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದನು. ಸ್ಪೆನ್ಸ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಂತೂ ಯುಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಕರಾರಿನಿಂದ ಭಾರಿ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಯುಟ್ರಿಕ್ಟ್ ತರುವಾಯ ಹೇಗಾದರೂಮಾಡಿ ಆ ಕರಾರನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆ ಸ್ಪೆನ್ಸ್ ರಾಜನಿಗೂ ಆತನ ಮಂತ್ರಿಗೂ ಸಹಜವಾಗಿತ್ತು; ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಾರ್ಡಿನ್ಯಲ್ ಆಲ್ಬೆರೋನಿ (Cardinal Alberoni) ಎಂಬಾತನು ಸಂಧಾನಚತುರನಾಗಿದ್ದನು. ಹಿಂದೆ ತಮಗೆ ಸೇರಿದ್ದ ಇಟಲಿಯ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಆಸ್ತಿಯದ ಹಿಡಿತದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿ ಪುನಃ ಪಡೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನವರು ವಿರೋಧಿಗಳಾಗುವರೆಂದು ಸ್ಪೆನ್ಸರಿನವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಕರಾರನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಅದರಿಂದ ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು. ನಷ್ಟವಾಗಿದ್ದು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಸ್ಪೆನ್ಸ್ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ. ಆ ಎರಡು

ರಾಜ್ಯಗಳೂ ಒಂದುಗೂಡಬೇಕಾಗಿವೆ ಕಾಲ; ಆದರೆ ರೀಜಿಂಟಿನ ಆಸೆ ಅನ್ಯಥಾ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಬ್ರಿಟನ್ನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು. ಬ್ರಿಟನ್ನೇ ಮುಖ್ಯ ವಿರೋಧಿಯೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದ ಆಲ್ಪೆ ರೋನಿಯು ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗುವಂತೆ ಸ್ವೀಡೆನ್, ರಷ್ಯಾ ಮುಂತಾದ ದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹ್ಯಾನೊವರ್ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೂ ಸ್ವೀಡೆನ್ನಿಗೂ ಜಗಳವಾದೀತೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಜಾರ್ಜ್‌ದೊರೆ ತವಕಪಟ್ಟನು. ಸ್ಪಾನೋಪ್ ಮಂತ್ರಿಯು ಸಂಧಾನ ನಡೆಸಿ 1717ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಹಾಲಂಡ್ ದೇಶಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಯುಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಕರಾರಿಗೆ ಭಂಗಬಾರದಂತೆ ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯೂಹಕಟ್ಟಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ಟ್ರಿಪಲ್ ಆಲಯನ್ಸ್ (Triple Alliance) ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅತ್ತ ಸ್ಪೆಸಿನವರು ಸಿಸಿಲಿ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು; ಅದನ್ನು ಕಳಕೊಂಡ ಆಸ್ಟ್ರಿಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ (Charles VI) ಬ್ರಿಟನ್ನಿನವರ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಆಸೆಪಡುವಂತಾಯಿತು. 1718ರಲ್ಲಿ ವ್ಯೂಹಕ್ಕೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಸೇರಿದನು; ಕ್ವಾಡ್ರುಪಲ್ ಆಲಯನ್ಸ್ (Quadruple Alliance) ಆಯಿತು, ಮೂವರ ಕೂಟಿ ನಾಲ್ವರದಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ನೌಕಾ ಪಡೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿ ನೌಕಾಪತಿ ಬಿಂಗ್ (Admiral Byng) ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಪಾಸ್ಸಾರೋ (Cape Passaro) ಭೂಶಿರದ ಹತ್ತಿರ ಸ್ಪೆಸಿನ ನೌಕೆಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದನು. ಸ್ಪೆಸಿನೊಂದಿಗೆ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ದೊಡ್ಡಯುದ್ಧ ನೊದಲಾದಂತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮುಂದಿನ ವರುಷ 1719ರಲ್ಲಿ ಆಲ್ಪೆ ರೋನಿ ಸ್ಥಾನಭ್ರಷ್ಟನಾದನು. ಸ್ಪೆಸಿನ ರಾಜನು ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ಸ್ಪಾನಿಷರಿಗೂ ಮನಸ್ತಾಪ ಮಾತ್ರ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ.

ಟ್ರಿಪಲ್ ಆಲಯನ್ಸ್ ಎಂಬ ವ್ಯೂಹವನ್ನು ಸ್ಪಾನೋಪ್ ರಚಿಸಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಟೊನ್ಸೆಂಡ್ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧವಾಗದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದ ವಾಲ್ಟೋಲನಿಗೂ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳು ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು 1717ರಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. 1717 ಸ್ಪಾನೋಪ್ ರಿಂದ 1721ರ ವರೆಗೆ ಸ್ಪಾನೋಪನೇ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು. 1720ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದಾನೊಂದು ಕಂಪನಿಯ ಭಂಗದಿಂದ ಸ್ಪಾನೋಪನ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಕೆಟ್ಟಿತು.

1711ರಲ್ಲಿ ಸೌತ್ ಸೀ ಕಂಪನಿಯೆಂಬುದು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿತ್ತು. ದಕ್ಷಿಣ ಆಮೆರಿಕದ ಒತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ದ್ವೀಪಗಳ ಬಳಿ ಹಡಗುಗಳನ್ನೋಡಾಡಿಸಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿ ಲಾಭ ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಕಂಪನಿಗೆ ಯುಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಕರಾರಿನಿಂದ ಲಭ್ಯವಾದ ಆನುಕೂಲಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದವು. 1717ರಲ್ಲಿ ಆ ಕಂಪನಿಯ ಡೈರೆಕ್ಟರುಗಳು ತಮ್ಮ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು

ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಂದು ಯೋಚನೆ ನಡೆಸಿದರು. ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಕಂಪನಿಯ ಷೇರುದಾರರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಬೆಂಬಲ ಸಿಗುವಂತಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಠೇವಣಿಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಸರ್ಕಾರದ ಹಣವನ್ನು ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿಯೇ

ಠೇವಣಿಯಿಡಬೇಕೆಂದು ಡೈರೆಕ್ಟರುಗಳು ಕೇಳಲು ಮಂತ್ರಿ

ಸೌತ್ ಸೀ ಕಂಪನಿ ಗಳು ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪಿದರು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಾಲದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು

ಅನಂತರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭದಾಯಕ

ವಾದ ತಮ್ಮ ಷೇರುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೂ ಡೈರೆಕ್ಟರುಗಳು

ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಸರ್ಕಾರದವರ ಬೆಂಬಲವಿಡದಿದ್ದರೆ ತಿಳಿದಬಳಿಕ ಧನವಂತರೆಲ್ಲರೂ

ಈ ಕಂಪನಿಯ ಷೇರುಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಆತುರಪಟ್ಟರು. ಷೇರುಗಳ ಬೆಲೆ

ಅತಿಯಾಗಿ ಏರಿತು. ಆಗ ಷೇರುಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಕೈಲಿ ಹಣ ಹಿಡಿದು ಅನೇಕರು

ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಜನರನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೆಲವರು ಮೋಸಗಾರರು ಮೋಸದ

ಕಂಪನಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಕಂಪನಿಗಳು ಹಾಳಾದವು.

ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಷೇರುದಾರರಾಗಿದ್ದವರ ಹಾಹಾಕಾರವನ್ನು ಕೇಳಿದವರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ

ಸೌತ್ ಸೀ ಕಂಪನಿಯ ಷೇರುಗಳನ್ನು ಮಾರಲು ಆತುರಪಟ್ಟರು. ಎಲ್ಲರೂ

ಮಾರುವವರೇ ಆದ್ದರಿಂದ ಷೇರುಗಳ ಬೆಲೆ ಬಿದ್ದುಹೋಯಿತು. ಅನೇಕರು ನಷ್ಟ

ಪಟ್ಟರು. ಒಳಗೊಳಗೆ ಏನೋ ನಡೆದಿರಬೇಕೆಂದು ಕೂಗಿದ್ದಿತು. ವಿಚಾರಣಾ

ಮಂಡಲಿಯೊಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಾಲ (National Debt)ದ ಪತ್ರ

ಗಳನ್ನು ಷೇರುಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು

ಲಂಚತಂದಿದ್ದರೆಂದು ಬಯಲಾಯಿತು. ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಮಾಡಿಕೊಂಡನು;

ಕೆಲವರು ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅಧಿಕಾರಭ್ರಷ್ಟರಾದರು. ಇದಾದ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ

ಸ್ವಾನ್ವೋಪ್ ಮಂತ್ರಿಯು 1721ರಲ್ಲಿ ಅಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ವಾಲ್ಪೋಲ್

ಪುನಃ ಮಂತ್ರಿಯಾಗುವ ಸಂದರ್ಭವೊದಗಿತು. ಅನಂತರದ

ವಾಲ್ಪೋಲನಿಗೆ ಸಂಗತಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಮೊದಲೇ ವಾಲ್ಪೋಲ್ ಮಂತ್ರಿತನ

ಅಧಿಕಾರ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ವಿಗ್ ಪಕ್ಷದವರನ್ನೇ ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದ ಮೊರೆ

ವಾಲ್ಪೋಲನನ್ನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು.

ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನೆನಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಮಂತ್ರಿಯೂ

ಆಗಿದ್ದನು.

ಸರ್ ರಾಬರ್ಟ್ ವಾಲ್ಪೋಲ್ (1721-1742)

ನಾರ್ಫಕ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಜಮೀನ್ದಾರನಾಗಿದ್ದ ಈತನು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ

ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದು ಒಳ್ಳೆಯವನೆನಿಸಿದ್ದನು. ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕೆಂದಾಗಲಿ

ನೀತಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಕೆಯಿಂದ ಅನುಸರಿಸಬೇಕೆಂದಾಗಲಿ ಆತನಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಘನವಾದ ಉದ್ದೇಶವಾವುದನ್ನೂ ಆತನು ಪೋಷಿಸಲಿಲ್ಲ. ಉದ್ದೇಶ ಆದರೆ ಒಳ್ಳೆ ಉದ್ಯೋಗಿ, ನಿಧಾನಸ್ಥ, ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಬೆಳೆದು ಆ ಮೂಲಕ ಐಶ್ವರ್ಯ ಹೆಚ್ಚಬೇಕೆಂಬುದೇ ಆತನ ಉದ್ದೇಶ. ಮಂತ್ರಿತನಕ್ಕೆರಿದ ಮೇಲೆ ಆದಷ್ಟು ಕಾಲ ಅಧಿಕಾರವನ್ನ ನುಭವಿಸಿದನು. 1720ರಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಾದವನು 1742ರ ವರೆಗೆ ಜಿಗಣೆಯಂತೆ ಆ ಪದವಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್ ನಡೆಸಿದ ಟ್ರಿಸ್ಟ್ ಅಲಯನ್ಸ್ ಸರಿಬೀಳದೆ ವಾಲ್ಪೋಲ್ ಹಿಂದೆ ರಾಜಿನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನಷ್ಟೆ. ಆ ಬಗೆಯ ವ್ಯೂಹಸನ್ನಾಹಗಳಾವುವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಯುಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಸಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಬಹುದಾಗಿತ್ತೆಂದು ಈತನೂ ಟ್ರಾನ್ಸೆಂಡೆಂಟಾತನೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟವರು. ಯುದ್ಧಕ್ಕೂ ಜಗಳಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶ ವಿಲ್ಲದೆ ಸಂಧಿಸಂಧಾನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಈತನ ಚಾಳಿ. “ತೂಕಡಿಸುವವರನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಬಾರದು” ಎಂಬುದು ಈತನ ಪಲ್ಲವಿ. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಟ್ರಾನ್ಸೆಂಡ್ ನಿವೃತ್ತನಾಗಲು ವಾಲ್ಪೋಲ್ ತಾನೇತಾನಾದನು. ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ವರುಷಕಾಲ ಯಾವ ಭಾರಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಈತನ ಉಪಾಯವೇ ಕಾರಣ. 1720ರಲ್ಲಿ ಕ್ವಾಡ್ರಪ್ಸ್ ಅಲಯನ್ಸ್ ಅಚರಣೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹಲಕೆಲವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪೈನ್ ಶಾಂತಿಸಾಧನೆ ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಯಗಳೆರಡೂ ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿ ಯುಟ್ರಿಕ್ಟಿನ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಮುರಿಯಲು ಸನ್ನಾಹಗೊಂಡವು. ಆಗ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ವಾಲ್ಪೋಲ್ ಯುದ್ಧ ರೇಗದಂತೆ ಉಪಾಯವಾಗಿ ಕಾಲ ತಳ್ಳಿದನು.

1725ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಯುದ್ಧ ಸಂಭವಿಸಿತು. ಆ ಯುದ್ಧ ಮುಗಿದಮೇಲೆ ಸ್ಪೈನ್ ಆಸ್ತಿಯಗಳಿಗೆ ಇಟಲಿಯಭಾಗಗಳಿಗಾಗಿ ಪುನಃ ಜಗಳವೂ ಹೊಡೆದಾಟವೂ ರೇಗಿತು. ಆಗ ಜಾಣತನದಿಂದ ತಟಸ್ಥನಾಗಿದ್ದು ವಾಲ್ಪೋಲ್ “ಈ ವರ್ಷ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ 10,000 ಪ್ರಾಣಗಳು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹೋದವು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರಾಣವೊಂದಾದರೂ ಆ ರೀತಿ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟು ಕಾಲವೂ ಸ್ಪೈನ್ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಎರಡಕ್ಕೂ ಅಮೆರಿಕಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಮನಸ್ತಾಪಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು. ನಾವಿಕರೂ ವರ್ತಕರೂ ವ್ಯಾಜ್ಯವಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. 1730ರ ತರುವಾಯ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ರೀಜಿಂಟಿನ ಅಂತರಂಗದ ಆಸೆಗೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲವಾಯಿತು; ವಯಸ್ಸು ನಾಗಿದ್ದ 15ನೇ ಲೂಯಿ

ದೃಢಾಂಗಿಯಾಗಿಬೆಳೆದಿದ್ದನು. 1733ರಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಸ್ವೈನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು; ಬೋರ್ಬ್‌ ವಂಶದ ದೊರೆಗಳಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಬಂಧುತ್ವ ದೊಡ್ಡದೆಂದು ಆಪ್ತತೆ ಕಟ್ಟಿದರು (Family Compact). ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ವಾಲ್ಮೋಲ್‌ ಲನಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವರ್ತಕರ ಕಲಹಗಳು ದಿನೇದಿನೇ ಹೆಚ್ಚಿದವು. ಸ್ಪಾನಿಷರೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಕೂಗು ಮೊದಲಾಗಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರು ಪದೇಪದೇ ಆ ಪ್ರಸ್ತಾಪವತ್ತಿದರು. ಸ್ಪಾನಿಷರೊಡನೆ ಜಗಳ ಕಡೆಗೊಂದು ದಿನ ಜೆನ್ರಿಂಗ್ಸ್ (Jenkins) ಎಂಬಾತನೊಬ್ಬನು ಒಂದು ಶೀಸೆಯಲ್ಲೊಂದು ಕಿವಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಜನರು ಮಿತಿಮಾರಿದ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾವಿಕರನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಂಗಪಡಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ಕಿವಿಯನ್ನು ಕುಯ್ದರೆಂದೂ ಅದೇ ಕಿವಿಯನ್ನು ಶೀಸೆಯಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿಟ್ಟಂತೆ ಇಟ್ಟಿದೆಯೆಂದೂ ಹೇಳಿ ಸಭಿಕರನ್ನು ರೇಗಿಸಿದನು. ಆ ಕಿವಿಯು ಆತನದೇ ಆಗಿದ್ದಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಸಂದೇಹವಾದರೂ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರಿಗೆ ರೋಷವೇರಿತು. 1739ರಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೋಲ್ ಸ್ವೈನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. 1740ರಲ್ಲಿ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಆಸ್ತ್ರಿಯಪಟ್ಟದ ಜಗಳವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಯುದ್ಧ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ತರುವಾಯವೂ ವಾಲ್ಮೋಲ್ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸನ್ನಾಹಗಳನ್ನು ನಡೆಸದೆ ಇದ್ದನು. ಯುದ್ಧಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಮಂತ್ರಿ ಆತನಲ್ಲ. ಶಾಂತಿಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವನು.

ಯುಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಕರಾರಿನ ಕಾಲದಿಂದ 1740ರ ವರೆಗೆ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಭಾರಿ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಮೇಯವೊದಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕರಾರಿನ ಷರತ್ತುಗಳಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸಮೃದ್ಧಿಯೆನಿಸಿದ ಅನುಕೂಲಗಳು ಒದಗಿದ್ದವು. ವಾಲ್ಮೋಲ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ವ್ಯಾಪಾರ ಹೆಚ್ಚಿತು, ದೇಶಾಂತರ ನೆಲಸುಗಳು ಬಲಗೊಂಡವು, ಸಮುದ್ರದಮೇಲಿನ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಬೇರೂರಿತು, ಜನರಲ್ಲಿ ಐಶ್ವರ್ಯವೇರಿತು.

ಶಾಂತಿಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಮಂತ್ರಿಯಾದುದರಿಂದ ವಾಲ್ಮೋಲ್ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಕೂಡಲೆ ಸೌತ್ ಸೀ ಕಂಪನಿಯ ಆವಾಂತರ
ಒಳಾಡಳಿತ ವನ್ನು ಜನರು ಮರೆಯುವಂತೆ ತಕ್ಕ ಏರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ವ್ಯಾಪಾರದ ಸುಂಕಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದನು. ಡಿಸ್ಸೆಂಟರ್ ಪಂಗಡದವರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸುತ್ತ ಅವರಿಂದ

ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಅನಾನುಕೂಲವಾಗಿದ್ದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ವಜಾಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇದ್ದನು. ಹಾಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಆ ಮೂಲಕ ಹೈಚರ್ಚ್ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಅಸಮಾಧಾನಮಾಡಿ ಜಗಳಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇಕೆಂದು ಆತನ ಯೋಚನೆ. ತನಗೆ ವಿರೋಧ ತೋರುವಂತಿದ್ದರೆ ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನಾದರೂ ಬಿಟ್ಟಾನು. 1733ರಲ್ಲಿ ಸುಂಕವನ್ನು ಶಿಸ್ತುಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಒಂದು ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ಒಡ್ಡಿದವನು ಬಲವಾದ ವಿರೋಧ ತೋರಿದೊಡನೆ ಆ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ದೊಡ್ಡದನಿಸಿದ ಯಾವ ಏರ್ಪಾಟನ್ನೂ ಈ ಮಂತ್ರಿ ಮಾಡಲಾರದವನಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಹೆಚ್ಚು ತಂಟೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಉಪಾಯವಾಗಿ ಕಾಲ ಹಾಕಿ ಶಾಂತಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದನು.

ರಾಜ್ಯದ ಹೊರಗಡೆಯಾಗಲಿ ಒಳಗಡೆಯಾಗಲಿ ವ್ಯಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ನಡೆಸಿಕೊಂಡ ಈ ಮಂತ್ರಿ ತನ್ನ ಉಪಾಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಂದುಕಡೆ ದೊರೆಯ ಮೇಲೂ ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯ ಮೇಲೂ ಬೀರುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಾರದ ಹಿರೇ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಯನ್ನೂ ಬೈಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಲಿತಿದ್ದ ಕಿರೇ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಯನ್ನೂ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವರಿಬ್ಬರ ಪ್ರಧಾನ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನೂ ಏಕರೀತಿಯಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿದನು. ಆ ದೊರೆಗಳು ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಭೆಯನ್ನು ಈತನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಈತನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಇತರ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಕೇಳಬೇಕಾಯಿತು. ಕೇಳದಿದ್ದ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಪದಚ್ಯುತಿ. **ಟೌನ್ಸೆಂಡ್, ಕಾರ್ಟರೆಟ್ (Cartaret) ಪಲ್ಟೀನಿ (Pulteney)** ಮುಂತಾದ ಇತರ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಈ ರೀತಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಭೇದಕ್ಕಾಗಿ ಮಂತ್ರಿತನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಪ್ರಧಾನನೆಂಬ ಹೆಸರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ವಾಲ್ಪೋಲ್ ಪ್ರಧಾನನಾಗಿದ್ದು ತನಗನುಕೂಲರಾಗಿದ್ದವರನ್ನೇ ಜೊತೆಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಮಂತ್ರಿಯ ಬಲ ಉಪಾಯದಿಂದಲೇ. ನೌಕರಿಯನ್ನೂ ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನೂ ಬಿರುದುಬಾವಲಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಡಿಸಿ ಬಾಯಿದ್ದ ಸಭಿಕರನ್ನು ತನ್ನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಚುನಾವಣೆ ಲಂಚ ಪ್ರಸಂಜೆ ಗಳಾಗುವಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನವರು ಸಭಿಕರಾಗುವಂತೆ ಲಂಚಗಳನ್ನು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಕೊಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಕಾಲದ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯ ರೀತಿಯೇ ನೀತಿಗೆಟ್ಟಿತ್ತು. ವಾಲ್ಪೋಲನಂತೂ ಲಂಚಋಷುವತ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾಗಿದ್ದು ಅದನ್ನೇ ಒಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವ ಇಷ್ಟವಾಗಲಿ ಯೋಚನೆಯಾಗಲಿ

ಇಲ್ಲದೆ ದುರ್ನೀತಿಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಬಹುಪಕ್ಷವನ್ನು ನಂಬಿಕೊಂಡು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಮಂತ್ರಿಪದವಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದನು.

ವಾಲ್ಪೋಲ್ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಧಾನನೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು. ಗಾಳಿ ಬೀಸಿದಂತೆ ತಿರುಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಆತನಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವವಿಲ್ಲ. ಆತನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ದೇಶವು ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿತು; ಆದರೆ ಹಿರಿಯತನಕ್ಕೆ ರಲಿಲ್ಲ. ಆತನನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ ಸಭಿಕರಲ್ಲಿ ಕಡೆಕಡೆಗೆ ತೋರಿದ ವಿಲಿಯಂ ಪಿಟ್ (William Pitt) ಎಂಬಾತನೊಬ್ಬನೇ ದೊಡ್ಡರಾಶಿಗೆ ಸೇರತಕ್ಕವನು. ಆತನ ಪ್ರತಿವಾದವನ್ನು ವಾಲ್ಪೋಲ್ ತಡೆಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ. 1740ರಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಅರೆಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಅಸಮಾಧಾನ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಅಧಿಕಾರಕ್ಕಾಸೆಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಇತರ ಮಿಗ್‌ನಾಯಕರು ಎದುರುಬಿದ್ದರು. 1742ರಲ್ಲಿ ಸಭೆಯ ಬೆಂಬಲ ತಪ್ಪಿತು. ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲದೆ ವಾಲ್ಪೋಲ್ ಆ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತನಾದನು.

ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹ—(1713—1763)

1713-1740

ಸ್ಪೈನ್ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಆಸೆಪಟ್ಟು ಅಣ್ಣಜೋಸೆಫ್ ಸತ್ತಮೇಲೆ ಆಸ್ಪಿಯದ ಪ್ರಭುವಾದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ (Charles VI) ಯುಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಕರಾರಿಗೆ ಮೊದಮೊದಲು ಒಪ್ಪದೆ ಆಮೇಲೆ ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲದೆ ಒಪ್ಪಿದನಷ್ಟೆ. ಸ್ಪೈನ್ ರಾಜನೆನಿಸುವ ಕನಸು ತೇಲಿ ಹೋಯಿತು. ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದಕ್ಕೆ ಫಲವಾಗಿ ನೆದರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ಸ್ ಸಿಸಿಲಿ ಮತ್ತು ಸಾರ್ಡಿನಿಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಯುಟ್ರಿಕ್ಟ್ ತರುವಾಯ ಗಳ ಯಾಜನಾನ್ಯ ಮಾತ್ರ ದೊರಕಿತು. ಯುಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಕರಾರು ನಡೆದ ಬಳಿಕ ಅತ್ತ ಸ್ಪೈನಿನ 5ನೆ ಫಿಲಿಪ್ (Philip V) ರಾಜನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅಸಮಾಧಾನ. ತಂತ್ರನಿಪುಣನಾದ ಆಲ್ಬೆರೋನಿ ಆಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ನಷ್ಟವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಪಡೆಯಲು ತೊಡಗಿದಾಗ ಆಸ್ಪಿಯದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ತಳಮಳಿಸಿ ಬ್ರಿಟನ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಹಾಲಂಡ್ ದೇಶಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಟ್ರೆಪ್ ಅಲಯನ್ಸ್, ಕ್ವಾಡ್ರೂಪ್ ಅಲಯನ್ಸ್‌ಗಳ ಕಾಲ ಕಳಿಯಿತು. ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಪೈನ್ ರಾಜನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ತನಗಾದ ನಷ್ಟದಿಂದ ಹೊಸದಾಗಿ ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟು ಹಿಂದಿನಂತೆ ತನ್ನನ್ನು ಮಿತ್ರರು ವಂಚಿಸಿದರೆಂದುಕೊಂಡು ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಸ್ಪೈನಿನ ಸಂಗಡ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಸ್ಪೈನ್ ಆಸ್ಪಿಯಗಳೆರಡೂ ನಷ್ಟಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದು ದೇ ಆ ಮೈತ್ರಿಗೆ

ಕಾರಣ. 1725 ರಲ್ಲಿ **ವಿಯೆನ್ನ** (Treaty of Vienna) ಕರಾರೆಂಬುದು ನಡೆದು ಈ ಇಬ್ಬರು ಪ್ರಭುಗಳು ಯುಟ್ರಿಕ್ಲ್ಯಾ ಕರಾರನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ **ಶಾಂತಿಸಾಧನೆ** ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟನ್ ಮತ್ತು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಎರಡೂ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ನೇಹದಿಂದಿದ್ದುದರಿಂದ ಜಗಳವಾಗದೆ ನಿಂತಿತು. ಹೊಸದಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ವಾಲ್ವೋಲನೂ ಕಳೆದಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟದ್ದ ಭಾರಿನಷ್ಟಾದಿಂದ ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿಯೇ ಅತ್ಯವಶ್ಯವೆಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಮಂತ್ರಿ **ಕಾರ್ಡಿನಲ್ ಫ್ಲೂರಿ** (Cardinal Fleury)ಯೆಂಬಾತನೂ ಏಕಾಭಿಪ್ರಾಯ ದಿಂದಿದ್ದು ಯುದ್ಧ ರೇಗದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದರು.

ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ 15ನೆ ಲೂಯಿ ವಯಸ್ಕನಾದ ತರುವಾಯ ಯೋಚನೆಗಳು ಬೇರೆ ಯಾದುವು. ಸ್ಪೈನಿನ ದೊರೆ 5ನೆ ಫಿಲಿಪ್ಪನ ಬಾಂಧವ್ಯ ಪರಸ್ಪರಆಪ್ತತೆಗೆ ತಳಹದಿಯಾಗಿ ಕಾಣಬಂತು. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಫಿಲಿಪ್ಪನು ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಪಟ್ಟದ ಆಸೆಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು; 15ನೆ ಲೂಯಿ ಇರುವಾಗ ಆತನಿಗೆ **ಬೋರ್ಬನ್ ಒಗ್ಗಟ್ಟು** ಅವಕಾಶವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ 1733ರಲ್ಲಿ **ಬೋರ್ಬನ್** ಬಂಧುಗಳಿಬ್ಬರೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದರು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಆಸ್ತಿಯವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಾಲ್ವೋಲನ ಉಪಾಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ತಪ್ಪುವ ಹಾಗಾಯಿತು. ದೂರಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಅಮೆರಿಕಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸ್ವಾಧೀನರೂ ಘಂಟರೂ ಶತ್ರುಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಂಕಿನ್ನನ ಕಿವಿಯ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೂ ಸ್ಪೈನಿಗೂ ಯುದ್ಧ ಕೆರಳಿತು.

1714ರಿಂದ 1740ರ ವರೆಗೆ ನಡೆದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಎರಡುಸಲ ಸ್ಪೈನಿನ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಯುದ್ಧನಡೆಸಿದರು. 1718ರಲ್ಲಿ **ಪಸ್ಸಾರೊ** ಭೂಶಿರದ ಬಳಿ **ಅಡ್ಮಿರಲ್ ಬಿಂಗ್** ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನೌಕಾಪತಿ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಹಡಗು ಸಣ್ಣ ಯುದ್ಧಗಳು ಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದನು. 1739ರಲ್ಲಿ **ಜಿಂಕಿನ್ನ** ಕಿವಿಯ ಯುದ್ಧವೊಂದಲಾದಾಗ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಹಡಗುಗಳು ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೂ ಅಮೆರಿಕದ ಕಡೆಗೂ ಹೊರಟವು. **ಕಾರ್ಟಾಗೆನ**(Cartagena)ವನ್ನು ಮುತ್ತುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ವೆಸ್ಟಿಂಡೀಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ದ್ವೀಪ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ನಿಧಿ ಹೊತ್ತು ತರುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಹಡಗುಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷ್ **ನೌಕಾಪತಿ ಆನ್ಸನ್**ನಿಗೆ (Admiral Anson) ವಶವಾಯಿತು.

ಆರೆಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಈ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ವಾಲ್ವೋಲಿ ಮಂತ್ರಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಪಾಯವಾಗಿ ಜಗಳವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕನಸಿತ್ತು. ಆದರೆ

ಆತನ ಅದೃಷ್ಟ ಚನ್ನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. 1740ರಲ್ಲಿ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾರಿ ಜಗಳ ರೇಗಿತು.

ಆಸ್ಟ್ರಿಯ ಪಟ್ಟದ ಜಗಳ 1740-1748

ಆಸ್ಟ್ರಿಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆನಿಸಿದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಇದ್ದು ಬಬ್ಬಳೇ ಮಗಳು. ತನ್ನ ತರುವಾಯ ಆ ಮಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ದೊರಕಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯೂ ಯೋಚನೆಯೂ ಆತನಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಷ್ಯವೆಂಬುದು ಈಚಿಗೆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ರೂಢಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ ವರು ದೊರೆಗಳೆನಿಸಿ ಬಲವಾದ ಸೈನ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನೆರೆಹೊರೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ಹೊಂಚುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ನ ಯೋಚನೆ ಹೆಚ್ಚಿತು.

ಯುಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಕರಾರಿನಲ್ಲಿ ತನಗಾದ ಲಾಭ ಸಷ್ಟಿಗಳ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಆಸ್ಟ್ರಿಯ ಪ್ರಭುವಿನ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಮಗಳ ಭವಿಷ್ಯದ ಚಿಂತೆ ಉಯಿಲು ಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮೊದಲು ಒಂದು ಉಯಿಲನ್ನು ಬರೆದಿಟ್ಟನು. ತನ್ನ ತರುವಾಯ ತನ್ನ ಪುತ್ರಿ ಮರಿಯ

ಥೆರೀಸ (Maria Theresa) ಎಂಬಾಕೆಯು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ವಸ್ವಕ್ಕೂ ಏಕಮಾತ್ರಾಧಿಕಾರಿಣಿಯೆಂಬ ಆ ಶಾಸನಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಐರೋಪ್ಯ ಪ್ರಭುಗಳ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದನು. ಅನೇಕ ಪ್ರಭುಗಳು ಆ ಶಾಸನವನ್ನೊಪ್ಪಿದರು. 1740ರಲ್ಲಿ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಆಸ್ಟ್ರಿಯ ಹಂಗರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮರಿಯ ಥೆರೀಸ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದಳು. ಆದರೆ ಬವೇರಿಯದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನು ಹೆಂಗಸಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ಸಲ್ಲದೆಂದೂ ತಾನೇ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಆಸ್ಟ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುವೆಂದೂ ವ್ಯಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿಟ್ಟು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೊರೆಯ ಸಹಾಯಪಡೆದನು. ಅದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಷ್ಯದ ಪಟ್ಟ

ಪ್ರಷ್ಯ ವನ್ನೇರಿದ ಫ್ರೆಡರಿಕ್ ದಿ ಗ್ರೇಟ್ (Frederick the Great) ಎನಿಸಿದ ದೊರೆಯು ಕುಟಲತನದಿಂದ ಸೈಲೀಷಿಯ(Silesia) ಎಂಬ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು ಮರಿಯ ಥೆರೀಸಳಿಗೆ ಪ್ರಬಲವೈರಿಯಾದನು.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದೊರೆ 2ನೆ ಜಾರ್ಜ್ ಹಾನೊವರ್ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನೂ ಆಗಿದ್ದನಷ್ಟೆ. ಬವೇರಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಹಗೆತನ, ಆಸ್ಟ್ರಿಯದ ಪ್ರಭುವಿನಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಿ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆ ಆತನಿಗೆ. ಹೀಗೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರವೇಶ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಪುನಃ ವೈರವುಂಟಾಯಿತು. ಹೊಡೆ ದಾಟಿಕೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. 1742ರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವೋಲ್ ಮಂತ್ರಿಪದವಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡಮೇಲೆ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಯಾದ ಕಾರ್ಟರೆಟ್ (Carteret) ಎಂಬಾತನು ಜಾಣತನದಿಂದ ಸಂಧಾನ ನಡೆಸಿ ಅತ್ತ ಫ್ರೆಡರಿಕ್ ಮರಿಯ ಥೆರೀಸರಿಗೆ

ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿ ಇತ್ತ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಪ್ರಭುಗಳನ್ನೂ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದನು. ಯುದ್ಧಮಾಡುವ ಆತುರ ದಿಂದ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಯೇ ಮುಂದೆ ಹೊರಟನು.

1743ರಲ್ಲಿ **ಡೆಟ್ಟಿಂಜ್** (Dettingen) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರೊಡನೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕಾದಿದರು. ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚ್ ದಳಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿಸುವುದು ಉದ್ದೇಶ. ನಡೆದ ಕದನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಜಯ ಪಡೆದರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದೊರೆಯಾದಾತನು ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಭಾಗ ವಹಿಸಲು ಇದೇ ಕಡೆ. ಪ್ರಾಣಾಪಾಯವಾಗಬಹುದಾದ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಗಳಾದವರು ಇರಬಾರದೆಂದು ಈ ಕದನದ ತರುವಾಯ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ನಿರ್ಧರಮಾಡಿದರು. 1745ರಲ್ಲಿ

ಫ್ರೆಂಚರು ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯ ಕಳುಹಿಸಿದರು ;
ಕದನಗಳು ಫಾಂತನಾಯ್ (Fontenoy) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸೈನ್ಯವು
 ಅದಕ್ಕೆದುರಾಗಿ ಸೋತುಹೋಯಿತು. ಅದೇ ವರ್ಷವೇ
 ಬಾನಿ ಪ್ರಿನ್ಸ್ ಚಾರ್ಲಿಯು ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಪದೇ
 ಪದೇ ಸೋಲಿಸಿದನು. ಹೊರಗಿನ ಸೈನ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾ
 ಯಿತು. ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೇ ಜಯವೊದಗಿತು.

1744ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಹಿಂದುಸ್ತಾನ ಆಮೆರಿಕಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ
 ತಮ್ಮವರಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹುಕುಂ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಹಿಂದು
 ಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿದ್ದ **ಮದರಾಸನ್ನು** ಫ್ರೆಂಚರು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿ
 ಕೊಂಡರು. ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ **ಲೂಯಿಸ್ಬರ್ಗ್** (Louisburg) ಎಂಬ
 ಫ್ರೆಂಚರ ಜಲದುರ್ಗವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಪೋಲ್ ತರುವಾಯ **ಪೆಲ್ಹಂ** (Pelham) ಎಂಬಾತನು
 ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಜಾಣನಾಗಿದ್ದ ಕಾರ್ಟರೈಟ್
 1744ರಲ್ಲಿ ರಾಜಿನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. **ಹೆನ್ರಿ ಪೆಲ್ಹಂ** ಎಂಬ ಹೊಸ ಮಂತ್ರಿಗೆ ಯಾವ
 ದಕ್ಷತೆಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವಾಲ್ಪೋಲನ ನೀತಿಯನ್ನೇ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನು
 ಸರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ ಆತನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ 1748ರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ
 ಕರಾರು ನಡೆಯಿತು. **ಐಲಾಷಾಪೆಲ್** (Aix-la-Chapelle) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ

ಫ್ರೆಂಚರೂ ಯುದ್ಧಪೂರ್ವಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಸೈಲೀ
ಕುಂಟು ಕರಾರು ಸಿಯ ಪ್ರಾಂತ ವಿನಾ ಉಳಿದ ಆಸ್ತಿಯ ಹಂಗೆರಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆಲ್ಲ
 ಮರಿಯ ಥರೀಸ ಚಕ್ರವರ್ತಿನಿಯೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು.
 ಸೈಲೀಸಿಯ ಪ್ರಾಂತನೆಂಬುದು ದರೋಡೆದೊರೆಯನಿಸಿದ ಫ್ರೆಡರಿಕ್‌ಗೆ ಸೇರತಕ್ಕ

ದಾಯಿತು. ಈ ಷರತ್ತಿನ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮದರಾಸು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ಲೂಯಿಸ್ಬರ್ಗ್ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೂ ಪುನಃ ವಶವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಇಬ್ಬರ ಹಗೆತನವೇನೂ ಆರಲಿಲ್ಲ.

ರಿಸ್ವಿಕ್ ಕರಾರನ್ನು ಕುಂಟು ಕರಾರೆಂದಂತೆ ಈ ಕರಾರನ್ನೂ ಕುಂಟು ಕರಾರೆನ್ನ ಬೇಕು. ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೂ ವ್ಯಾಪಾರಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ, ಕ್ಷೇತ್ರಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಟುಗೀಜ್ ಅಮೆರಿಕ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಗಳಲ್ಲಿ ರೇಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಗೆತನ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ದಿನೇ ದಿನೇ ಪ್ರಬಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರ ಸುಧಾರಣೆ 1748ರ ಕರಾರಿನಿಂದ ಆಗಲೇ ಇಲ್ಲ; ಸೈಲೀಷಿಯ ನಷ್ಟವನ್ನು ಮರಿಯ ಥೇರಿಸ ಸಹಿ ಸಲೂ ಇಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಹೋರಾಟವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಕರಾರು ಯಿತೇ ವಿನಾ ಜಗಳವನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿದ ಒಪ್ಪಂದವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಫ್ರೆಂಚ್ ಪೋರ್ಟುಗೀಜ್ (1748-1756)

ಐರೋಪ್ಯರು ಪೃಥ್ವಿಯ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಕಂಡಮೇಲೆ ಸ್ಪೈನ್ ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ದೇಶಗಳ ಜನರು ಮೂಡಲುಪಡವಲುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದರಷ್ಟೆ. ಸರಿ ಸುಮಾರಾಗಿ 16ನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಆ ಜನರದೇ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ. 17ನೆ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರು ಮೂಡಲಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲರಾದರು. ಅದೇ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರಿಗೂ

ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಪೋರ್ಟುಗೀಜ್ ನಡೆದು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಪರ್ಧೆ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆ ನ್ಯಾವಿಗೇಷನ್ ಆಕ್ಟ್ ಎಂಬ ಏರ್ಪಾಟಿಸಿಂದ ತಮ್ಮ ನೌಕಾಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಕೊಂಡರು. 18ನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮತ್ತು ಫ್ರೆಂಚರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯ ಸ್ಪರ್ಧೆ ವಿಜೃಂಭಿಸಿತು. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರ ಹಗೆತನವು ರೇಗಿ ಜ್ವಲಿಸಿತು. ಆಸ್ತಿಯ ಪಟ್ಟದ ಜಗಳವೆದ್ದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈ ಪೋರ್ಟುಗೀಜಿಯು ಸ್ಫುಟವಾಗಿತ್ತು.

ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ

ಹಿಂದೂಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಹಡಗುಗಳು ಎಲಿಸಬೆತ್ ರಾಣಿಯ ಕಾಲ ದಲ್ಲಿಯೇ ತೋರಿಕೊಂಡವು. ಈ ಸ್ಪಿಂಡಿಯ ಕಂಪನಿಯು 1600ರಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಂಡಿತ್ತು. ಸೂರತ್, ಮಚಲಿಬಂದರ್ ಮುಂತಾದ ತೀರಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಮಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕೊಂಡು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಕಂಪನಿಯವರು ಹಿರೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಂಪನಿ ಜೇಮ್ಸ್ ದೋರೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ಜಹಾಂಗೀರ್ ಪಾದಶಹನ ಬಳಿಗೊಬ್ಬ ರಾಯಭಾರಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಅನುಕೂಲ ಗಳಿಗಾಗಿ ಯತ್ನಿಸಿದರು. ತರುವಾಯ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಮದರಾಸ್ ಕಲಕತ್ತೆ

ಮುಂಬಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು ವ್ಯಾಪಾರ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು ಅಪಾರ ಲಾಭವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದರು .

ಫ್ರೆಂಚರು ಈ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದು ನಿದಾನ . 14ನೆ ಲಾಯಿ ದೊರೆಯ ಆಳಿಕೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮಳಿಗೆಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬಲಗೊಂಡವು . 17ನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ

ಫ್ರೆಂಚರ ಜಾಣ್ಮೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಪರಸ್ಪರಸ್ನೇಹದಿಂದಲೇ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು . ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪಟ್ಟದ ಜಗಳವೆದ್ದಾಗ ಕೂಡ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೆ ಹೊಡೆದಾಟ ಸಂಭವಿಸಲಿಲ್ಲ . ಮುಘಲ ಬಾದಶಾಹಿಯು ಕೆಟ್ಟ ತರುವಾಯ ತೋರಿಕೊಂಡ ನಾನಾ ನಾಯಕರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಮುಂದಾದರು . ಆರ್ಕಾಟು ನವಾಬನಿಗೆ ಬೇಕಾದವರಾಗಿ ಪುದುಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಕೋಟೆ ಕಟ್ಟಿದರು . ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು . ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಅಸೂಯೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬಂತು . ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಮುಖಂಡನಾಗಿದ್ದ **ಡೂಪ್ಲೆ** (Duplex)ಯು ಅತಿ ಚತುರ, ದೂರಾಲೋಚನಾಪರ . ಆಸ್ತಿಯ ಪಟ್ಟದ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಮದರಾಸನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆ **ಆನ್ವರುದ್ದೀನ್** ನವಾಬನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದರು . ಕರಾರು ಪ್ರಕಾರ ಮದರಾಸನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟಮೇಲೆ ಡೂಪ್ಲೆ ಎಂಟು ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನಾಗಿ ಸಮಯ ಹೊಂಚುತ್ತಲಿದ್ದು ಅದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರದೊಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಸನ್ನಾಹಮಾಡಿದನು . ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ನಿವಾಸಿಗಳು ಸ್ವಭಾವತಃ ಧೀರರಾದುದರಿಂದ ಯೋಗ್ಯರಾದ ನಾಯಕರಿದ್ದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಸ್ಥೈರ್ಯಗಳಿಂದ ವರ್ತಿಸಿ ನಾನಾ ನಾಯಕರ ಕೂಲಿ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸೋಲಿಸಬಲ್ಲರೆಂಬುದನ್ನೂ ಪಟ್ಟದ ಜಗಳಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಉತ್ತಮಮೂರ್ತಿಯಂತೆ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಭುವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಜಾಣರಾದವರು ಪಡೆಯಬಹುದೆಂಬುದನ್ನೂ ಆ ಡೂಪ್ಲೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದ್ದನು . ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದವರಿಂದಲೇ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದ್ದನು .

ನೈಸಾಮುಲ್ ಮುಲ್ಕಿ ತನ್ನ 104ನೆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟಾಗ ಮೊಮ್ಮಗನಿಗೂ ಮಗನಿಗೂ ಮೊದಲಾದ **ಸುಭಾದಾರಿ ಜಗಳ** ಡೂಪ್ಲೆಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಮಯ . ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬೊಂಬೆಯಂತಿರುವ ಸುಭಾದಾರನನ್ನಲ್ಲದೆ **ಆರ್ಕಾಟ** ನಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಅಶ್ರಿತನಾದ **ನವಾಬನೊಬ್ಬ**ನನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ **ಪಟ್ಟದ ಜಗಳಗಳು** ಯೋಚನೆಮಾಡಿದನು . ಫ್ರೆಂಚ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿ ಹಿಂದುಸ್ತಾನೀ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದುವು . ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಸುಮ್ಮನಿರಲಾರದೆ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿದರು . **ಅಂಬೂರು ಕಾಳಗ**ವಾಯಿತು,

ಚಂದಾಸಾಹೇಬನ ಮೇಲ್ತಿಯಾಯಿತು, ಫ್ರೆಂಚರು ಮುಸಫರ್ ಜಂಗನನ್ನು ಹೈದರಾಬಾದಿನ ಗದ್ದುಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿಸಿದ್ದೂ ಆಯಿತು. ಆಗ ಮಹಮ್ಮದಾಲಿಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕೈವನು ನುಗ್ಗಿ ಆರ್ಕಾಟನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಅವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ್ದೂ ಆಯಿತು. ಈ ಹೊಡೆದಾಟಗಳು 1748-1752ರಲ್ಲಿ, ಅಂದರೆ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಸ್ನೇಹಶಾಂತಿಗಳಿಂದಿದ್ದಾಗ ನಡೆದುವು. 15ನೆ ಲೂಯಿಯ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಕಡೆಗೆ ಡೂಪ್ಲೆಯನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಅವನಾನ ಮಾಡಿದರು. ಆ ದೊರೆಯೂ ಆತನ ಅಸ್ಥಾನಿಕರೂ ದೂರಾಲೋಚನೆಯಿಲ್ಲದ ಅವಿವೇಕಿಗಳಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದರು. ಇತ್ತ ಅಸಮರ್ಥರಾದ ಹಿಂದುಸ್ತಾನೀ ರಾಜರನ್ನು ಗದ್ದುಗೆಗಳಿಗೇರಿಸಿ ಅವರ ಹಣದಿಂದ ತಮ್ಮ ಬಲವನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಪರಂಗಿಯವರೂ ಮನಗಂಡರು. ಡೂಪ್ಲೆ ತೋರಿಕೊಟ್ಟ ಆ ಉಪಾಯವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹಿಡಿದು ಆರ್ಕಾಟಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಭೃತ್ಯನಂತಿದ್ದ ನವಾಬನನ್ನಿಟ್ಟು ಪ್ರಬಲರಾದರು. ಫ್ರೆಂಚರಿಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ಬಲವಾದ ದ್ವೇಷ ಬೆಳೆದು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಕಚ್ಚಲು ಸಮಯ ಹೊಂಚುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಮೇಲೊಬ್ಬರು ವಿಷಕಾರುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಹಗೆತನವನ್ನು ಸಾಧಿಸು ನಿತ್ಯಕಲಕ ತ್ತಿದ್ದರು. ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಜಗಳವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅಮೆರಿಕ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಕಲಹವಾಗಿ ಐಲಾಷಾಪೆಲ್ ಕರಾರೆಂಬುದು ಕಸಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಡೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ

ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಾನಿನವರೇ ಅಗ್ರಗಾಮಿಗಳು. ವೆಸ್ಟಿಂಡೀಸ್ ದ್ವೀಪಗಳು, ಮೆಕ್ಸಿಕೊ, ಮಧ್ಯ ಅಮೆರಿಕ, ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕದ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಅವರ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಟ್ಯೂಡರ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ನ್ಯೂಫೌಂಡ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ ಮತ್ತು ಲಾಬ್ರಡಾರ್ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ್ಗೂ ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಂಚಿ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಹೊಡೆಯುವುದು ಆಗ ಸುಲಭವಾಗಿತ್ತು. ಆರ್ನೋಡ್ ಧ್ವಂಸವಾದಮೇಲೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ನೆಲಸುಗಳ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದರು. 1607ರಲ್ಲಿ ವರ್ಜೀನಿಯ (Virginia) ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ನೆಲೆಸಿದರು. ನಿವಾಸವಾಗಿ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. 1620ರಲ್ಲಿ ಪ್ಯೂರಿಟ್ ಪಂಥದವರು ಮೇಫ್ಲವರ್ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರೊಂದಿಗೆ ಹೊರಟು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಹಿರೇ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ನರು ಇಂಗ್ಲಂಡನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಹೊಸ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿಕೊಂಡರು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ

ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರ ನೆಲಸುಗಳೇ ಆದವು. ಅವರ ನೆಲಸುಗಳಲ್ಲಿ **ಮಾಸಚುಸೆಟ್ಸ್** (Massachusetts) ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯವಾಯಿತು. 2ನೇ ಜಾರ್ಜ್ ಕಾಲದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರಾಜಿತರಾದ ಡಚ್ಚರು ತಾವು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. **ನ್ಯೂ ಯಾರ್ಕ್**, (New York) **ನ್ಯೂ ಜರ್ಸಿ**, (New Jersey) **ಪೆನ್ಸಿಲ್ವೇನಿಯಾ** (Pennsylvania)ಗಳು ಈ ರೀತಿ ಸಂಪಾದನೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರೇ ನೆಲೆಸಿದರು. ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ **ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣ ಕಾರೊಲೈನ**(Carolinas)ಗಳು ರೂಪಗೊಂಡವು. **ಮೇರಿಲಂಡ್** (Maryland) ಮತ್ತು **ಜಾರ್ಜಿಯ** (Georgia) ಎಂಬವು 1688ರ ತರುವಾಯ ತೋರಿಕೊಂಡವು. ಈ ರೀತಿ ಪೂರ್ವ ತೀರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿಯೂ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲಸುಗಳು ಬೆಳೆದವು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ರು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಅಂಗಿ ಕನ್ನರು. 1740ರ ವೇಳೆಗೆ ಒಟ್ಟು ಹದಿನಾರು ನೆಲಸುಗಳಿದ್ದವು.

ಹದಿನೇಳನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಹೊರಟರು. ಅವರು **ಸೆಂಟ್ ಲಾರೆನ್ಸ್** ನದೀಮುಖವನ್ನು ಕಂಡು ನದಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ ಆ ನದಿಯ ಉತ್ತರ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ **ಕ್ವೆಬೆಕ್** (Quebec) **ಮಾಂಟ್ರೀಲ್** (Montreal)ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಇದ್ದವರು ತಾಮ್ರವರ್ಣದವರು. ಫ್ರೆಂಚರು ಅವರ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಸಾಹಸದಿಂದ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸಂಜಮಹಾಸರೋವರಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೂ ಹೊರಟರು. 14ನೆ ಲೂಯಿಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು **ಫ್ರೆಂಚರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು** ಸಾಹಸಿಗಳು **ಮಿಸಿಸಿಪ್ಪಿ**, **ಓಹಿಯೋ** ನದಿಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಣ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ಕಂಡರು. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಡೂಪ್ಲೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ **ಲಾ ಸಾಲೆ** (La Salle) ಯೆಂಬಾತನು ಓಹಿಯೋ ಮಿಸಿಸಿಪ್ಪಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮೆಕ್ಸಿಕೊ ಖಾರಿಯವರೆಗೆ ಹೊರಟು **ನ್ಯೂ ಆರಿಯನ್ಸ್** (New Orleans) ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ವಿಶಾಲವಾದ ಅಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೂ **ಲೂಯಿಸಿಯಾನ್** (Louisiana) ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟನು. ತೀರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೂ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆ ಬೆಳೆಯಿತು. ಆಸ್ತಿಯ ಪಟ್ಟದ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವಾಗಿ ಸೆಂಟ್ ಲಾರೆನ್ಸ್ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ದುರ್ಗವಾಗಿದ್ದ **ಲೂಯಿಸ್ಬರ್ಗ್** ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೈ ಸೇರಿತು. 1748ರಲ್ಲಿ ಕರಾರು ನಡೆದ ಬಳಿಕ ಆ ದುರ್ಗವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬಿಡಲಾರದೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು.

ಕುಂಟುಕಾರರಿಂದ ಜಗಳ ನಿಂತೀತೆ? ಫ್ರೆಂಚರು ದೂರಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ತೀರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ಈ ರೀತಿ (Erie) ಸರೋವರದಿಂದ **ನ್ಯೂ ಆರಿಯನ್ಸ್** ವರೆಗೆ ಅವರದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ

ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕಾಲಿಡದಂತೆ ಅಲಿಘನಿಪರ್ವತದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಕೋಟೆಗಳ ಸಾಲನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಫ್ರೆಂಚರು ಕಟ್ಟಿದ ಕ್ರೌನ್ ಪಾಯಿಂಟ್ (Crown Point) ಮತ್ತು ಟೈಕಾಂಡೆರೋಗ (Ticonderoga) ಕೋಟೆಗಳ ಕೋಟೆಕಟ್ಟುವ ಜಗಳ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಆಸ್ವಿಗೊ (Oswego) ಮತ್ತು ವಿಲಿಯಂ ಹೆನ್ರಿ (Fort William Henry) ಎಂಬ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಕೋಟೆಕಟ್ಟುವ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಚಿಲ್ಲರೆ ಲಡಾಯಿಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗಿರಲು 1754ರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ದುಕ್ವೇನ್ (Fort Duquesne) ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ದುರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆ ದುರ್ಗ ನಿರ್ಮಾಣವಾದರೆ ತಮಗೆ ಅಷ್ಟದಿಗ್ಭಂಧನದಂತೆ ಭಾವಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅದನ್ನು ಭಂಗಪಡಿಸಲು ಮೊದಲಿಟ್ಟರು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಹಾಳಾದವು. ಜಗಳವು ಜೋರಾಯಿತು.

ಸಸ್ತ ವಾರ್ಷಿಕ ಯುದ್ಧ (1756-1763)

1748ರಲ್ಲಿ ಐಲಾಸಾಪೆಲ್ ಕರಾರಾದರೂ ಅಮೆರಿಕ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯಿದ್ದರೂ ದೂರಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ದೂರಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಬಿನ್ನಹಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ದೊರೆಯಾಗಲಿ ಪುರಸ್ಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಎಂಟು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚುತೋರಿದಂತೆ ಯುದ್ಧರೇಗಿತು. 1756ರಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಯ, ರಷ್ಯ ಮತ್ತು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮೂರು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಪ್ರಷ್ಯದ ಫ್ರೆಡರಿಕ್ನ ಸೊಕ್ಕುಮುರಿಯುವ ಉದ್ದೇಶ ದಿಂದ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದವು.

ಸೈಲೀಷಿಯ ಪ್ರಾಂತ ನಷ್ಟವಾದುದನ್ನು ಆ ಚಕ್ರವರ್ತಿನಿ ಮರಿಯ ಫೆರೀಸ ಸಹಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲದೆ 1748ರಲ್ಲಿ ಆ ನಷ್ಟವನ್ನೊಪ್ಪಿದ್ದವಳು ಆ ಬಳಿಕ ಹಗಲಿರುಳೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಕಡೆಗೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದಳು. ಬೋರ್ಬನ್ಸ್ ರಿಗೂ ಹಾಪ್ಸಬುರ್ಗ ಮರಿಯಫೆರೀಸಳ ರಿಗೂ ಮೈತ್ರಿಯೆಂಬುದೇ ಅದುವರೆಗೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಆಸ್ತಿಯ ಬದ್ಧವೈರಿಯಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿನಿಯ ಮಂತ್ರಿಯ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದಲೂ ಫ್ರೆಂಚ್ ದೊರೆಯ ಅವಿವೇಕದಿಂದಲೂ ಮೈತ್ರಿಯು ಕೂಡಿತು.* ತನ್ನ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳಾಗಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ದೊರೆಯೂ ರಷ್ಯಾದ ಚಕ್ರವರ್ತಿನಿಯೂ ಒಗ್ಗಿದಕೂಡಲೇ ಆಸ್ತಿಯದ

* ಇದನ್ನು ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ (Diplomatic Revolution) ಸಂಧಿನಿಗ್ರಹದ ಅಚ್ಚರಿಯೆಂದು ಕರೆಯುವರು.

ಚಕ್ರವರ್ತಿನಿ ಪ್ರಷ್ಯದ ದೊರೆಯ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಕಟ್ಟಿದಳು. ಆಗ ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಹಗೆಗಳಾದ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಎದುರುಪಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿದರು; ಪ್ರಷ್ಯದ ಫೈಡರಿಕ್‌ಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವವರಾದರು. 1756ರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

ಇದೇ ಸಪ್ತವಾರ್ಷಿಕಯುದ್ಧ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದು ಭದ್ರ ಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ, ವಿಸ್ತಾರಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೂ ಮೂಲಭೂತವಾದುದು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ಗಳ ಪೋಟಾಪೋಟಿಯೊಂದುಕಡೆಯಾದರೆ ಆಸ್ಟ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಷ್ಯ ಪ್ರಭುಗಳ ಜಗಳವಿನ್ನೊಂದುಕಡೆ ಈ ಭಾರಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು. 1756ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾದುದು 1763ರ ವರೆಗೆ ರೇಗಿತು. ಯುದ್ಧಗಳು 1756-1763 ಯೂರೋಪ್ ಹಿಂದುಸ್ತಾನ್ ಅಮೆರಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಆಫ್ರಿಕದ ತೀರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ಪೆಸಿಫಿಕ್ ಹಿಂದೂ ಸಾಗರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯಿತು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ 2ನೇ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಯ ಆಳಿಕೆಯೇ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಪೆಲ್ಟಂ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲಿ ಹೆನ್ರಿ ಸತ್ತು ಥಾಮಸ್ (Thomas) ಎಂಬಾತನು **ನ್ಯೂಕಾಸಲಿನ ಡ್ಯೂಕ್** (Duke of Newcastle) ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ತಾಳಿ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಸ್ಪೈನ್ ದೇಶಗಳು **ಆಯೋಗ್ಯಮಂತ್ರಿ** ಒಟ್ಟಾಗಿಯೇ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೇರಬಹುದಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಎರಡುದೇಶಗಳೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸುವ ಸಮಯ ವಾಗಿತ್ತು. ನ್ಯೂಕಾಸಲ್ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಸುತರಾಂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧ ಮೊದಲಾದಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಪಜಯವೇ ತೋರಿತು.

ಮೈನಾರ್ಕ್ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಫ್ರೆಂಚರು ಮುತ್ತಿದರು. ಅದನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು **ಅಡ್ಮಿರಲ್ ಬಿಂಗನನ್ನು** ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಆ ನೌಕಾಪತಿ ಅಲ್ಲಿ ತಲಸಿದಾಗ ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಬಲ ಸಾಲದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅದಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಕಡೆಗೆ ಮೈನಾರ್ಕ್‌ವನ್ನು ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಬಂದನು. 1756-57ರಲ್ಲಿ ಸಹಜ ಧೀರನಾಗಿದ್ದ ಆ ನೌಕಾಪತಿಯನ್ನು ಹೇಡಿಯೆಂದು ಅವಮಾನಪಡಿಸಿ ಮಂತ್ರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದ ಗುಂಡಿಗಿಟ್ಟರು. ಅತ್ತ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಗೋ ಮತ್ತು ವಿಲಿಯಂ ಹೆನ್ರಿ ಕೋಟೆಗಳೆರಡನ್ನೂ ಫ್ರೆಂಚರು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡರು. ಪ್ರಷ್ಯದ ದೊರೆಯ ಸಹಾಯಕ್ಕೆಂದು ಹೊರಟಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸೈನ್ಯವು **ಹೇಸ್ಟೆನ್‌ಬೆಕ್** (Hastenbeck) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಶರಣೆಂದು (Convention of Klosterzeven) ಭಾರಿ

ಅವಮಾನಪಟ್ಟು ಹಿಂತಿರುಗಿತು. ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಸಿರಾಜುದ್ದೌಲನ ಮುತ್ತಿಗೆ ಯನ್ನೆದುರಿಸಲಾರದೆ ಕಲಿಕತ್ತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಪಲಾಯನಮಾಡಿದರು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಪರಾಜಯ ಅವಮಾನಗಳೇ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗಾಯಿತು.

1757ರಲ್ಲಿ ವಿಲಿಯಂಪಿಟ್ ಎಂಬಾತನು ನ್ಯೂಕಾಸಲ್‌ಶ್ರೀಮಂತನ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿ ಯುದ್ಧದ ಮಂತ್ರಿಯಾದನು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ ಆತನಲ್ಲಿತ್ತು. ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಸೆಂಟ್ ಲಾರೆನ್ಸ್‌ನದಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕನಡ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮೇಲೆ ಆತನಿಗೆ ನಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿ. “ಎಲ್ಬ್ ನದೀತೀರದಮೇಲೆ ನಾನು ಕನಡವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವೆ”ನೆನ್ನುತ್ತ ಅಧಿಕಾರವಹಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಪಿಟ್ಟಿನು ಅಮೆರಿಕ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಹಾಯ ಹೊರಡುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಹಿರೇಪಿಟ್ಟಿನ ಚಾತುರ್ಯ ದನು. ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಿಂದ ವರ್ತಿಸಿ ಅಯೋಗ್ಯರೆನಿಸಿದ ದಳಪತಿಗಳನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಉತ್ಸಾಹಿಗಳೂ ಸಮರ್ಥರೂ ಆದವರನ್ನೇ ಆರಿಸಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು. ದೂರಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ದುರ್ಬಲವಾಗಿಯೂ, ಅಸಹಾಯವಾಗಿಯೂ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸಂಧಾನ ಹೂಡಿದನು. ಫ್ರೆಂಚರ ಸ್ಥಲಜಲಸೈನ್ಯಗಳು ಯೂರೋಪನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಲು ಪ್ರಷ್ಯದ ಫ್ರೆಡರಿಕ್‌ನಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಆತನು ಪುನಃ ಪುನಃ ಸೈನ್ಯ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿದನು. ಮಧ್ಯೇ ಮಧ್ಯೇ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಪಶ್ಚಿಮತೀರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ದೊಡ್ಡಮುತ್ತಿಗೆ ನಡೆಸಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿರುವರೆಂಬ ಶಂಕೆ ಫ್ರೆಂಚರಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗಿ ತೋರಿ ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷಹಡಗುಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ತೀರ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಇಡಿಸಿದನು. ಈ ಮಂಕುಬೂದಿಯ ಮಹಿಮೆಗೆ ಫ್ರೆಂಚರು ಮರುಳಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದೇಶಕ್ಕೆ ಆಸತ್ತು ತೋರಬಹುದೆಂದು ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಗೂ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸದೆ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಅಮೆರಿಕ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಗಳಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ತಮ್ಮವರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸಹಾಯವನ್ನು ಕಳುಹಿಸದೆ ಇದ್ದು ಬಿಟ್ಟರು.

1757-8 ವರುಷಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಧಾನ ಸನ್ನಾಹಗಳು ನಡೆದವು. ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ನುಗ್ಗಿದವು. 1758 ರಲ್ಲಿ ಲೂಯಿಸ್ಬರ್ಗ್ ಮತ್ತು ದುಕೇನ್ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಶವಾದವು. ತರುವಾಯ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸೆಂಟ್‌ಲಾರೆನ್ಸ್ ನದಿ ಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟು ಕ್ಲೆಬೆಕ್‌ನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಸನ್ನಾಹ ನಡೆಸಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದಳಪತಿ ವುಲ್ಫ್ (Wolfe) ಎಂಬುವನು ಪರಮಸಾಹಸಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಫ್ರೆಂಚರ

ಕಡೆ ಮಾಂಟ್ಯಾಂ (Montcalm) ಎಂಬಾತನೂ ಅತಿಧೀರರಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯನಾಗತಕ್ಕವನು.

1759 ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ನದಿಯಮೇಲೆ ಯಾನಮಾಡಿ ಕ್ವೆಬೆಕ್

ಉ. ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಿ ಹಿಡಿದರು.

ಅಬ್ರಾಹಾಂಬೋರೆ (Heights of Abraham) ಮೇಲೆ

ಎರಡು ಕಡೆಯ ದಳಪತಿಗಳೂ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಕದನವಾಡಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರ

ಕಡೆ ಜಯವಾಯಿತು; ಆದರೆ ಇಬ್ಬರು ದಳಪತಿಗಳಿಗೂ ಮೃತ್ಯುವೊದಗಿತು.

ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಬೇರೆ ಸೈನ್ಯಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದ್ದುದನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರು ಪಟ್ಟ ಸಾಹಸ

ನಿರರ್ಥಕವಾಯಿತು. 1760 ರಲ್ಲಿ ಮಾಂಟ್ರೀಲ್ ಪಟ್ಟಣವು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೈಸೇರಿತು.

ಕನಡ ಎಂಬ ಫ್ರೆಂಚ್ ಕ್ಷೇತ್ರವೆಲ್ಲ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಶವಾಯಿತು.

ಪಿಟ್ ಮಂತ್ರಿಯಾಗುವ ಮೊದಲೇ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಕ್ಲೈವ್ ವಾಟಿನ್ಸ್ ಇಬ್ಬರೂ ಕಲಿಕತ್ತೆಯನ್ನು ಪುನಃ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪಿತೂರಿನಡೆಸಿದ್ದರು. ಪಲಾಸಿಕದನ ವಾದಕನೊಡಲೆ 'ಕ್ಲೈವನ ಕತ್ತೆ'ಯೆನಿಸಿದ ಮಿರ್ಜಾಫರಾನಿಗೆ ನವಾಬ್‌ಗಿರಿಯಾಯಿತು.

ಯೂರೋಪಿನ ಯುದ್ಧ ಸಮಾಚಾರ ಬಂದೊಡನೆ ಫ್ರೆಂಚರು

ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಸೆಂಟ್‌ಡೇವಿಡ್ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಂದ ಕಿತ್ತು

ಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾದ ಸಹಾಯವೊದ

ಗದೆ ಹೋಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸಮಯ ಸಾಧಿಸಿ ಕುಂದೂರು ಕದನವನ್ನು ಹೂಡಿ

ಉತ್ತರ ಸರ್ಕಾರಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. 1760 ರಲ್ಲಿ ವಂದವಾಸಿಕದನದಲ್ಲಿ

ಫ್ರೆಂಚರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದಳಪತಿ ಬುಸ್ಸಿಯನ್ನು ಸೆರೆಮಾಡಿದರು.

ತರುವಾಯ ಪುದುಚೇರಿ ಮುಂತಾದ ಫ್ರೆಂಚರ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಿತ್ತು

ಕೊಂಡರು. ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಸಮಯೋಚಿತ ಸಹಾಯವೊದಗಿತು; ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ

ಬದಗಲಿಲ್ಲ.

ಕನಡ ಮತ್ತು ಹಿಂದುಸ್ತಾನಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಫ್ರೆಂಚರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲ

ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸೇರಿಹೋದುದಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರಮಾರ್ಗಗಳ ಸ್ವಾಧೀನತೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿ

ಷರು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಸಮುದ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ

ದುದು ಮುಖ್ಯಕಾರಣ. 1759 ರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ತಮ್ಮ

ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ನೌಕಾದಳವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಮತ್ತು ವ

ಯೋಚನೆಯಿಂದ ಟುಲಾನ್ (Toulon) ಮತ್ತು ಬ್ರೆಸ್ಟ್

(Brest) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್

ನೌಕಾಪತಿಗಳು ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊಂಚುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಟುಲಾನಿನಿಂದ ಫ್ರೆಂಚ್ ಹಡಗು

ಗಳು ಹೊರಟಕೂಡಲೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಡ್ಮಿರಲ್ ಬೊಸ್ಕಾವೆನ್ (Boscawen) ಅವು

ಗಳನ್ನಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಲೇಗಾಸ್ (Lagos) ಕೊಲ್ಲಿಬಳಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಚದರಿಸಿ ಧ್ವಂಸಮಾಡಿದನು. ಬ್ರಿಸ್ಬಿನಿಂದ ಹೊರಟ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಅಡ್ಮಿರಲ್ ಹಾಕ್ (Hawke) ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನೌಕಾಪತಿಯು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಕಿಬೆರಾ ಕೊಲ್ಲಿ (Quiberon Bay) ಬಳಿ ಸೋಲಿಸಿದನು. ಫ್ರೆಂಚರ ಹಡಗುಗಳು ತೀರ ದುರ್ಬಲವಾದವು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮುತ್ತಿಗೆ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಫ್ರೆಂಚರು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕಾಯಿತು. ಈಯೆರಡು ಕಡಲ್ಗದನಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸಮುದ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಅಡ್ಡಿ ಇಲ್ಲದಾಯಿತು.

ಅತ್ತ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಷ್ಯದ ದೊರೆ ಮಹಾಸಾಹಸಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಕವಿದ ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಹಣ ಸಹಾಯವು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ದೊರಕುತ್ತಬರಲು ಆ ದೊರೆ ಪುನಃಪುನಃ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಆಸ್ಟ್ರಿಯ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಷ್ಯ ಪ್ರಭು ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಗಳೊಡ್ಡಿದ ದಳಗಳನ್ನು ಪರಾಭವಿಸಿದನು. ಆ ಫ್ರೆಡರಿಕ್‌ನಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗುವಂತೆ ಪಿಟ್ಟೆನು ಬ್ರನ್ಸ್‌ವಿಕ್ (Brunswick) ಸಂಸ್ಥಾನದ ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್ (Ferdinand) ಎಂಬಾತನನ್ನು ಎತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದನು. 1759ರಲ್ಲಿ ಈ ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್ ಫ್ರೆಂಚರ ಸೈನ್ಯವೊಂದನ್ನು ಮಿಂಡೆನ್ (Minden) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದನು. ಕ್ಲಾಸ್ಪರ್‌ಸಿನ್ ಶರಣಾಗತಿಯ ಅವಮಾನವು ಅದರಿಂದ ಮಾಯವಾಯಿತು.

1760 ರಲ್ಲಿ ಇಮ್ಮಡಿ ಜಾರ್ಜ್‌ದೊರೆ ಕಾಲವಶನಾಗಲು ಮುಮ್ಮಡಿ ಜಾರ್ಜ್ ಎಂಬ ಹೊಸ ದೊರೆ ಗದ್ದುಗೆಯನ್ನೇರಿದನು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಹೊಸ ಮಂತ್ರಿಗಳು ನಿಯುಕ್ತರಾದರು. 1761 ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಹಡಗುಗಳು ಫ್ರೆಂಚ್ ತೀರದಲ್ಲಿ ಬೆಲ್ಲೆಲ್ (Belleisle) ಎಂಬ ದುರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದವು. ಆಗ ಸೈನಿಕ ವರು ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕಂಡಿತು. ತಾವೇ ಮೊದಲು ಯುದ್ಧವನ್ನಾ ರಂಭಿಸಬೇಕೆಂದು ಪಿಟ್ಟೆನು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದನು. ಇತರ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅದನ್ನೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಪಿಟ್ಟೆನು ರಾಜಿನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಮಂತ್ರಿಪದವಿಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾದನು.

ಸೈನ್ ಸೇರಿಕೊಂಡಕೂಡಲೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಓಡಾಡಿ ಸ್ವಾನಿಷರು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದ ದೂರಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು. ಕ್ಯೂಬ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಹವನ್ನ (Havannah) ಫಿಲಿಪೈನ್ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಮನಿಲ್ಲ (Manilla) ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಶವಾದವು. ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಗೋರೀ (Gorce) ವೆಸ್ಟ್‌ಇಂಡೀಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಟಿನೀಕ್, ಗ್ವಾಡೆ

ಲೂಸಾ, ಸೆಂಟ್ ಲೂಸಿಯ ಮುಂತಾದ ದ್ವೀಪಗಳು ಫ್ರೆಂಚರ ಕೈತಸ್ತಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಹಸ್ತಗತವಾದವು.

1763 ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಸ್ಪೇನ್ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದವಾಗಿ ಸ್ಯಾರಿಸ್ ಒಪ್ಪಂದ ಯುದ್ಧ ನಿಂತಿತು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರೇ ಜಯಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶಗಳು:—

- (1) ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಕನಡಕ್ಷೇತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಮಿಸಿಸಿಪ್ಪಿ ನದಿಗೆ ಮೂಡಲ ಪ್ರದೇಶ, ಸೆಂಟ್‌ಲಾರೆನ್ಸ್ ನದೀ ಮುಖದಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲ ದ್ವೀಪಗಳೂ, ಕೇಪ್‌ಬ್ರೆಟನ್ ದ್ವೀಪವೂ ಸೇರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಸ್ಪೇನಿಗೆ ಹವನ್ನ ಹಿಂದಕ್ಕೆಪ್ಪಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಫ್ಲಾರಿಡ ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಯಿತು. ವೆಸ್ಟ್‌ಇಂಡೀಸ್ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಡುಮಿನಿಕ, ಟೊಬಾಗೊ, ಗ್ರೆನಡ ಎಂಬವು ಹೊಸದಾಗಿ ಲಭಿಸಿದವು. ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಸೆನೆಗಾಲ್ ನದಿಯ ಪ್ರದೇಶವು ದೊರಕಿತು. ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮೈನಾರ್ಕ ವಶವಾಯಿತು.
- (2) ಸ್ಪೇನಿಗೆ ಫ್ಲಾರಿಡ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹವನ್ನ ಮತ್ತು ಮನಿಲ್ಲ ಉಳಿದವು. ಬೆಲ್ಜಿಯಂ, ಗೋರೀ, ಮಾರ್ಟಿನೀಕ್, ಸೆಂಟ್ ಲೂಸಿಯಗಳು ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಉಳಿದವು. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಕೋಟಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡದೆಂಬ ಷರತ್ತಿನಮೇಲೆ ಪುನಃಚೀರಿ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳು ಪುನಃ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಸಂದವು.

ಪಿಟ್ಟನ ಜಾಣತನ ಫಲಿಸಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಪೂರ್ವಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಲಭಿಸಿತು. ನಿಸ್ತಯಕರವಾದ ಈ ಲಾಭಕ್ಕೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದ ನೀತಿಭ್ರಷ್ಟದೊರೆ 15ನೆ ಲೂಯಿಯ ಹೆಡ್ಡತನವೂ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಅಮೆರಿಕದ ತಾಮ್ರವರ್ಣದವರಾಗಲಿ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಪ್ರಭುಗಳಾಗಲಿ ಜಯದ ಕಾರಣಗಳು ಐರೋಪ್ಯ ಜನರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಸ್ವಂತಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲವರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಸ್ತ್ರಿಯ ಪ್ರಷ್ಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಗ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕನಡಕಡೆಗೆ ಮುಖ ಮಾಡಿ ಸಮಯ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದರು. ಭಾರಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕಟ್ಟಿ ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಮುದ್ರ ಬಲವೇ ಪ್ರಧಾನಸಾಧಕವೆಂದು ತಿಳಿದರು. ಏಷ್ಯ ಅಮೆರಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಐರೋಪ್ಯರಿಗೆ ಸಮುದ್ರ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗದಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆ? ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಸಮುದ್ರಬಲ ಸಾಲದಿದ್ದುದು ತಮ್ಮ ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣವಾಯಿತೆಂಬುದು ತಿಳಿಯಿತು.

ಸಪ್ತವಾರ್ಷಿಕ ಯುದ್ಧ (1756-1763)

'ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ > < ಫ್ರಾನ್ಸ್'
ಪ್ರಷ್ಯ ಆಸ್ಟ್ರಿಯ, ರಷ್ಯೆ

	ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಮಂತ್ರಿ	ಯೂರೋಪ್	ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್	ಅಮೆರಿಕ	ಹಿಂದುಸ್ತಾನ	ಇತರಿದೆ
ಇಸವಿ	ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಮಂತ್ರಿ	ಯೂರೋಪ್	ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್	ಅಮೆರಿಕ	ಹಿಂದುಸ್ತಾನ	ಇತರಿದೆ
1756	ನ್ಯೂಕಾಸಲ್	ನೈನಾರ್ಕ್ (ಅ)		ಆಸ್ಟ್ರಿಯ (ಅ)	ಕಲಕತ್ತೆ (ಅ)	
1757	ಫಿಟ್	ಪೆನ್ಸಿಲ್ವೇನಿಯ (ಅ)		ವಿಲಿಯಂಹೆನ್ರಿ (ಅ)	ಪಲಾಸಿ (ಜ)	
1758						
1759		ಮಿಂಚ್ (ಜ)	ಲೇಗಾನ್ (ಜ)	ಕ್ಲೆಬೆಕ್ (ಜ)		
			ಕೆಬೆರ್ನ್ (ಜ)	ಅಬ್ರಹಾಮ್‌ಮೇರೀ (ಜ)		
				ಗ್ವಾಡೆಲೂಪ್ (ಜ)		
1760	ಬ್ಯಾಟೆ				ಸಂದವಾಸಿ (ಜ)	ಹವನ್ಡ (ಜ)
1761					ಪುದುಚೇರಿ (ಜ)	ಮುನಿಲ್ (ಜ)
1763	ಪ್ಯಾರಿಸ್ ಒಪ್ಪಂದ		ಬೆಲ್ಗಿಯಂ (ಜ)	ಮಾಂಟ್ರೀಲ್ (ಜ)		

ಹಿರೇ ಪಿಟ್ (ಚಾಥಂ ಶ್ರೀಮಂತ)

ಸಪ್ತ ವಾರ್ಷಿಕ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಚತುರೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಹೆಣೆದ ವಿಲಿಯಂ ಪಿಟ್ಟನನ್ನು ಹಿರಿಯ ಪಿಟ್ಟನೆಂದು ಕರೆಯಬೇಕು. ಓಲ್ಡ್ ಸೇರಂ (Old Sarum) ಎಂಬ ಹಾಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಜಮೀನ್ದಾರರಾಗಿದ್ದ ಪಿಟ್ ಮನೆತನದವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಮದರಾಸಿನ ಗವರ್ನರಾಗಿದ್ದು ವಿಶೇಷ ಹಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದನು. ಆತನ ಮೊಮ್ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ವಿಲಿಯಂ ಪಿಟ್ಟನು ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಗಿದ 1756ರ ವರೆಗೆ ಮೇಲೆ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುದ್ದೆ ದಾರನಾಗಿದ್ದು 1735ರಲ್ಲಿ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭಿಕನಾದನು. ಆಗ ವಾಲ್ಪೋಲನ ಕಾರ್ಭಾರು ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಲಂಚದ ಪ್ರಪಂಚ. ವಾಲ್ಪೋಲನಿಗೆ ಪಿಟ್ ಎದುರಾದುದು ಆ ಮಂತ್ರಿಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದನು. ವಾಲ್ಪೋಲ್ ತರುವಾಯ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಕಾರ್ಟರಿಟ್, ಪೆಲ್ಟಂ, ನ್ಯೂಕಾಸಲ್ ಮುಂತಾದವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪಿಟ್ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದನು.

ಈ ಹಿರೇ ಪಿಟ್ಟನಿಗೆ ಗರುಡಮೂಗಿದ್ದು ದಲ್ಲದೆ ತೀಕ್ಷ್ಣ ದೃಷ್ಟಿಯಿತ್ತು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡುವಾಗ ಆತನಿಗೆ ದುರೇ ಇಲ್ಲ. ಆತನ ವಾಗ್ಮಿತೆಯು ಅದ್ಭುತವಾಗಿತ್ತು. ಇತರ ಸಭಿಕರು ಆತನನ್ನು ಕಂಡು ಅಂಜುವಂತಿತ್ತು. ಲಂಚಕೋರತನವನ್ನೂ ಅಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಖಂಡಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಈತನನ್ನು ಸಮಾಧಾನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ನ್ಯೂಕಾಸಲ್ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಅಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದುದು ಛತ್ರದ ಪಾರುಸತ್ಯದಂತಹ ಯಾಜಮಾನ್ಯ. ಗುಡುಗುಡನೆ ಒಬರಿಂದನ್ನೇ ಒಬರುತ್ತ ವಿಚಾರ ಹೀನನಾಗಿ ಕಾರ್ಭಾರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೈತುಂಬ ಲಂಚ ನ್ಯೂಕಾಸಲ್ ಗಳನ್ನೋ ಪಿಂಚನ್ನು ಗಳನ್ನೋ ಕೊಡಿಸಿ ಸಭಿಕರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬಳಗ ಶ್ರೀಮಂತನೊಡನೆ ವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಆ ಬಲದಿಂದಲೇ ಮಂತ್ರೀತನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಶ್ರೀಮಂತನು ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಪಿಟ್ಟನನ್ನು ಸಹಾಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಕರೆಯಬೇಕಾಯಿತು. “ಈ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ನನ್ನೊಬ್ಬನಿಂದಲೇ, ಮತ್ತು ರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮಂತ್ರಿಯಾದಕೂಡಲೆ ಪಿಟ್ಟನು ಯುದ್ಧದ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡನು. ತನ್ನ ಯಾಜಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಸಾಕೆಂದು ನ್ಯೂಕಾಸಲ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಯುದ್ಧನೀತಿಯ ಗೋಚಿಗೆ ಬಾರದಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟನು. ಪಿಟ್ಟನಲ್ಲಿ ಹೆಮ್ಮೆಯಿತ್ತು, ಧೈರ್ಯವಿತ್ತು, ಸಾಹಸವಿತ್ತು, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಾಸೆಯಿತ್ತು, ದೂರಾಲೋಚನೆಯಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆತನಲ್ಲಿ ನೀತಿಶಿಷ್ಟತೆಯಿತ್ತು. ಲಂಚಕೋರತನವನ್ನು ಕಂಡರೆ ಆತನಿಗೆ ಅಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದ ಲಂಚಕೋರತನವು ಆತನಿಂದ ಕಡಮೆಯಾಯಿತು.

1757 ರಿಂದ 1761ರ ವರೆಗೆ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಪಿಟ್ಟನಿಗೆ ಶ್ರೀಮಂತ ಪದವಿ ದೊರೆತು ಲಾರ್ಡ್ ಚಾಥಂ (Earl of Chatham) ಎಂಬ ಬಿರುದು ಬಂತು. ಪುನಃ 1766-67ರಲ್ಲಿ, ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲಮಾತ್ರ ಆತನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಮಂತ್ರಿಯಾಗ ದಿದ್ದರೂ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದರೆ

ಅಮೆರಿಕ, ಹಿಂದುಸ್ತಾನ, ಐರ್ಲೆಂಡ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ
ತರುನಾಯ ಆಡಳಿತದ ನೀತಿ ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯ
ರಚನೆಯೂ ಉತ್ತಮವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹೊಸ ದೊರೆ
ಮುಮ್ಮಡಿ ಜಾರ್ಜನಿಗೆ ವಿಗ್ಗರಂದರೆ ಸಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿರೇ ಪಿಟ್ಟನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು
ಯೋಗ್ಯತೆಯಿದ್ದರೂ ಮಂತ್ರಿತನ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ನಡೆಯದಾಯಿತು. ಅಧಿಕಾರದಾಸೆ
ಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ತಾನೇತಾನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ
ಇತರರನ್ನು ಗದರಿಸುವ ಸ್ವಭಾವದವನು. ಜೊತೆ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಸದಾ ತೊಂದರೆಯೇ
ಈತನೊಡನೆ. ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್ ಸಿಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಈತನಿಗೆ ಆರೋಗ್ಯವೂ
ಕೆಟ್ಟು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಸ್ವಾಭಿಮಾನಬಲದಿಂದಮಾತ್ರ ಸಭೆಗೆ
ಬರುತ್ತ ಊರುಗೋಲು ಕಕ್ಷಪಾದಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಭಾಷಣ ಮಾಡು
ತ್ತಿದ್ದನು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನೀತಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ
ಈತನದು. ಮತಗುರುವೆನಿಸಿ ಹೊಸ ಶಾಖೆಯೊಂದನ್ನು ನೋಡಲಿಟ್ಟ ವೆಸ್ಲಿ (Wesley)
ಎಂಬಾತನಿಗೆ ಈತನ ಸಹಾಯವಿತ್ತು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ
ಯುದ್ಧ ನಡೆಸುವ ಚಾಕಚಕ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹಿರೇಪಿಟ್ಟನು ಆದ್ವಿತೀಯನೆನಿಸಿದವನು.
ಎರಡನೆ ಜಾರ್ಜ್‌ದೊರೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್‌ದೊರೆಯ ಆಳಿಕೆಯ
ನೋಡಲಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮುಖಂಡರಲ್ಲಿ ಹಿರೇ ಪಿಟ್ಟನೇ ಅಗ್ರೇಸರನು.

ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್ (1760-1820)

ಮುಖ್ಯ ವಿಭಾಗಗಳು

1. ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್‌ದೊರೆ, ಮಂತ್ರಿಗಳು (1760-1783)
2. ಅಮೆರಿಕದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಾಧನೆ (1763-1784)
3. ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಮಹಾಪಲ್ಲಟೆ (1789-1802)
4. ನಪೋಲಿಯನ್ (1802-1815)
5. ಮಂತ್ರಿಗಳು, (1783-1820)
6. ಐರ್ಲೆಂಡ್ (1691-1800)
7. ನ್ಯಾಷನಲಿಸಂ ಮತ್ತು ಹಿಂದುಸ್ತಾನ್ (1760-1820)
8. ನ್ಯೂನಿಸಂ, ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಪರಿವರ್ತನೆ (1700-1800)
9. ಸುತ್ತಿನಿಗಲು, ಧಾರ್ಮಿಕವಿಚಾರಗಳು.

ಸಮಕಾಲಿಕರು

ಫ್ರಾನ್ಸ್	ಸ್ಪೈನ್	ಆಸ್ಟ್ರಿಯ	ರಷ್ಯ
15ನೆ ಲೂಯಿ	3ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್	1ನೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್	ಎಲಿಸಬೆತ್
1715-1774	1759-1788	1745-1765	1741-1762
16ನೆ ಲೂಯಿ	4ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್	2ನೆ ಜೋಸೆಫ್	3ನೆ ಪೀಟರ್
1774-1792	1788-1808	1765-1790	1762
			3ನೆ ಕಾಥರಿನ್
			1762-1796

1. ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್‌ದೊರೆ, ಮಂತ್ರಿಗಳು (1760-1783)

2ನೆ ಜಾರ್ಜ್‌ದೊರೆಯ ಹಿರಿಯ ಮಗ ಫ್ರೆಡರಿಕ್ (Frederick) ಎಂಬಾತನು ಯುರೋಪಿನಾದ್ಯಂತ ತಂದೆಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿ ಕಾಲವಾಗಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ 1760 ರಲ್ಲಿ 2ನೆ ಜಾರ್ಜ್ ತೀರಿಕೊಂಡಾಗ ಫ್ರೆಡರಿಕ್‌ನ ಮಗನಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು ವಾಯಿತು. ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್ ಎನಿಸಿ ಸಿಟ್ಟು ವೇರಿದವನು 1760 ರಿಂದ 1820ರ ವರೆಗೆ ಅರುವತ್ತು ವರ್ಷಕಾಲ ಅಳಿಕೆ ನಡೆಸಿದನು.

ಈ ಜಾರ್ಜ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದವನು. ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಮಂತ್ರಿಗಳ ಕೈಗೊಂಬೆಗಳಾಗಿ ತನ್ನ ತಾತ ಮುತ್ತಾತಂದಿರು ದೊರೆತನು.

ಮಾಡಿದುದು ಈತನಿಗೆ ಸರಿದೋರಲಿಲ್ಲ. ದೊರೆತನದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಯರ್ಬ್ ರಾಜರಿಗಿದ್ದ ಅಭಿಮಾನ ಹೆಮ್ಮೆಗಳು ಈತನಿಗೂ ಇದ್ದವು. ಮಂತ್ರಿಗಳು ರಾಜನ ಆಜ್ಞಾಧಾರಕರಾಗಿ ವಿಧೇಯರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಈತನ ಇಷ್ಟ. ರಾಜತನದ ಬಿಂಕವನ್ನು

ಸ್ವಭಾವ

ಕಾಪಾಡುವ ಹಟವಲ್ಲದೆ ಈತನಿಗೆ ಯಥೇಷ್ಟವಾದ ಮೂರ್ಖತನವೂ ಇತ್ತು. ಆದರೆ 2ನೆ ಜೇಮ್ಸ್‌ನಷ್ಟು ಯುಕ್ತಿಹೀನನಲ್ಲ. ಆಂಗ್ಲರಾಜ್ಯವು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನೀತಿಯಮಗಳನ್ನು ಬಿಡದೆ ಆಚರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದು ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿದವನು. ಹಿಂದಿನ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥಾನಿಕರೂ ನೆಮ್ಮದಿವಂತರೂ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಕುಡಿತ, ಜೂಜು ಮುಂತಾದ ಅನಾಚಾರ ದುರಾಚಾರಗಳನ್ನು ಈ ದೊರೆ ಆಡಗಿಸಿದನು. ಅರುವತ್ತು ವರ್ಷಕಾಲದ ಈ ದೊರೆಯ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರಿ ಘಟನೆಗಳು ನಡೆದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಕಾಣುವುದೇ ಒಳ್ಳೆಯದು.

ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಈ ದೊರೆಗೆ ಐರ್ಲೆಂಡ್‌ನ ಪಕ್ಷದವರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಮುರಿಯುವ ಉದ್ದೇಶವಿತ್ತು. 1714 ರಿಂದ 1760ರ ವರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನನುಭವಿಸಿದ್ದ ಆ ಪಕ್ಷದವರು ಸಭಿಕರ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಯಾಡಿಸಿ ತಮ್ಮವರೇ ಸಭಿಕರಾಗುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಲಕೆಲವು ಪಟ್ಟಣಗಳು ವಿನಾ ಉಳಿದ ಚುನಾವಣೆ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವೋಟುದಾರರೆನಿಸಿದ್ದವರು ಕೆಲವರುಮಾತ್ರ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಜಮೀನ್ದಾರನ ಮಾತಿನಂತೆ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆದುಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಐರ್ಲೆಂಡ್‌ನ ಪಕ್ಷದ ಜಮೀನ್ದಾರರು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದವರನ್ನು

ವಿಗ್ ಸಾರ್ಟ್

ಸಭಿಕರನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಐರ್ಲೆಂಡ್‌ನ ಪಕ್ಷವೇ ಬಹುಪಕ್ಷವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಭಾರಿ ಪಕ್ಷವಾದುದರಿಂದ ಅದರೊಳಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಗುಂಪುಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ವಾಲ್ಪೋಲ್ ನ್ಯೂಕ್ಯಾಸಲ್ ಮುಂತಾದವರು ಹಣ ಚೆಲ್ಲಿಯೋ ಬಿರುದುಬಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಬೀರಿಯೋ ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟುಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸಿಯೋ ಈ ಗುಂಪುಗಳ ವೋಟುಗಳನ್ನು ಶೇಖರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನೀತಿಹೀನವಾದ ಇಂತಹ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತ ಐರ್ಲೆಂಡ್ ಅಧಿಕಾರವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನೆ ತಿಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಜಾರ್ಜ್‌ದೊರೆಗೆ ಐರ್ಲೆಂಡ್ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಅನಿಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಆತ ಪಟ್ಟವೇರಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನ್ಯೂಕ್ಯಾಸಲ್ ಮತ್ತು ಹಿರೇ ಪಿಟ್ ಇಬ್ಬರೂ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಸಪ್ತವಾರ್ಷಿಕ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. 1760ರಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ಮೇಲೆ ತಾವೇ ಮುಂದಾಗಿ ಯುದ್ಧವನ್ನಾರಂಭಿಸತಕ್ಕುದೆಂದು ಹಿರೇ ಪಿಟ್ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ರಾಜನು ನಿರೋಧಿಸಿದನು. ಪಿಟ್ಟನು ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟನು.

ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಲಂಚ ಪಿಂಚನ್ ಬಿರುದು ಬಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ನ್ಯೂಕ್ಯಾಸಲ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಕೊಡಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ರಾಜನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ. ಈ ದೊರೆಯು ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ತನಗೆ ಬೇಕಾದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೊಸಮಂತ್ರಿ ಕೊಡಿಸುತ್ತ 'ರಾಜಮಿತ್ರ'ರೆನಿಸಿದ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆಗ ತನ್ನ ಪಾರುಪತ್ಯ ನಿಂತುಹೋದುದನ್ನು ಕಂಡು ಆ ಶ್ರೀಮಂತನು ಮಂತ್ರಿತನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ವಿಗ್ಗರೆನಿಸಿದ್ದ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದಬಳಿಕ ದೊರೆ ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದ ಬ್ಯೂಟ್ ಶ್ರೀಮಂತ(Earl of Bute)ನೆಂಬಾತನನ್ನು ಮಂತ್ರಿಯೆಂದು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದನು.

ಬ್ಯೂಟ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಅಸಮರ್ಥನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ರಾಜನ ಚಿತ್ತವನ್ನನುಸರಿಸ ತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದನು. ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭಿಕರನ್ನು ತನ್ನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯದವನು. 1763ರಲ್ಲಿ ಪ್ಯಾರಿಸ್ ಕಾಲನ್ನು ಆತನೇ ನಡೆಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಭಿಕರು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರು. ಸಭೆಯ ವಿರೋಧವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಆ ಶ್ರೀಮಂತನು ನಿವೃತ್ತನಾಗಿ ಸ್ವಸ್ಥ ಚಿತ್ತನಾದನು.

ಆಗ ರಾಜನು ಯಾರನ್ನು ಮಂತ್ರಿಯನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು? ಟೋರಿ ಪಕ್ಷದವರೂ ರಾಜಮಿತ್ರರೂ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ದುರ್ಬಲರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಾರ್ಜ್ ಫ್ರಿಗ್ ಪ್ರಮುಖರಲ್ಲಿಯೇ ಗ್ರೆನ್ವಿಲ್(George Grenville) ಎಂಬಾತನನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದನು. ಗ್ರೆನ್ವಿಲ್ ನ್ಯಾಯವಾದಿಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದ್ದವನು, ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ ತಿಳಿದವನು; ಆದರೆ ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯದ ಬಲಾಬಲಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾರದವನು. ವಿಧಿಕೋಶಕ್ಕೂ ತನಗೆ ತಿಳಿದ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪಿದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿಯೆಂಬ ಹಟ ಹಿಡಿಯತಕ್ಕವನಾಗಿ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ ಹಾಕಿ ಅವರ ವಿರೋಧವನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿದನು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವು ಗ್ರೆನ್ವಿಲ್ ತರುವಾಯ ತೋರಿ ಕೊಂಡಿತು. ಗ್ರೆನ್ವಿಲ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪರಿಣಾಮಕಾರಕವಾದುದು ಜಾನ್ ವಿಲ್ಕ್ಸ್(John Wilkes) ಎಂಬಾತನ ವಿಚಾರಣೆ ಸಂಬಂಧವಾದ ಗಲಾಟೆ.

ಜಾರ್ಜ್ ವಿಲ್ಕ್ಸ್ ಎಂಬಾತನು ಚತುರನೂ ಸಾಹಸಿಯೂ ಆದ ಸಭಿಕ. ಎಷ್ಟು ಚತುರನೋ ಅಷ್ಟು ನೀತಿಭ್ರಷ್ಟ. ನೀಚ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವನ್ನೂ ನೀಗಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕನಾಗಿ ಆಮೂಲಕ ಒಳ್ಳೆ ಹುದ್ದೆಯನ್ನೋ ಪಿಂಚನ್ನನ್ನೋ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹವಣಿಸಿದ್ದವನು. ಆಶಾಪೂರ್ತಿಯಾಗದಿರಲು ವಿಲ್ಕ್ಸ್

ರಾಜನನ್ನೂ ಆಡಳಿತವನ್ನೂ ಆಕ್ರೇಷಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ *ನಾರ್ತ್ ಬ್ರಿಟನ್ (North Briton) ಎಂಬ ಒಂದು ವರ್ತಮಾನಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿ ಒಂದುಸಲ ರಾಜಭಾಷಣವನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದನು. ರಾಜನಿಗೆ ಕೋಪ ಬಂತು. ಗ್ರೆನ್ವಿಲ್ಡ್ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜನ ಕೋಪವನ್ನು ತಾನೂ ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಆ ವರ್ತಮಾನಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕ ಪ್ರಕಟನಕಾರರಲ್ಲರನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡಿಸಿದನು. ರಾಜದ್ರೋಹದ ಆರೋಪಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಆ ವಿಲ್ಚ್ಚನ್ ಸೆರೆಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ದಂಡದ ನಾರ್ತ್ ಬ್ರಿಟನ್ ಹಣವನ್ನು ತೆರುವ ಶಿಕ್ಷೆಗೂ ಸಿಕ್ಕಿದನು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ನೊಕದ್ದಮೆ ಸಭಿಕರು ಆತನು ಸಭಾಯೋಗ್ಯನಲ್ಲವೆಂದು ಸಭೆಯಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದರು. ಸಭಿಕನನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದವರು ರಾಜನಿಗೆ ವಿಧೇಯರಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಹೊರದೂಡಿದಾಗ ಜನರಿಗೆ ವಿಲ್ಚ್ಚನ್‌ನಲ್ಲಿ ಪರಿತಾಪವೂ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯೂ ಉಂಟಾದವು. ಆತನಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯ ನಡೆಯಿತೆಂದೆಲ್ಲರೂ ಕೂಗಿದರು. ವಿಲ್ಚ್ಚನ್ ಮಂತ್ರಿಗಳಮೇಲೆ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಕ್ರಮವರ್ತನೆಯ ಆಪಾದನೆ ಹೊರಿಸಿ ನಷ್ಟದ ದಾವಾ ನಡೆಸಿದನು. ಯಾರ ಹೆಸರನ್ನೂ ಎತ್ತಿ ಹೇಳದೆ ಸಂಪಾದಕಪ್ರಕಟನಕಾರರ ಗುಂಪನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡಿಸಿದ್ದು ತಪ್ಪೆಂದು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಪ್ರಾಟ್ (Pratt) ತೀರ್ಪು ಕೊಟ್ಟು ವಿಲ್ಚ್ಚನ್ಗೆ ಪರಿಹಾರ ದ್ರವ್ಯ ಕೊಡಿಸಿದನು. ಗ್ರೆನ್ವಿಲ್ಡ್‌ನ ಮಾನ ಹೋದಂತಾಯಿತು. ಒರಟುತನದಿಂದ ರಾಜನಬಳಿ ವಾದ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದುದರಿಂದ ರಾಜನಿಗೂ ಬೇಸರವಾಗಿತ್ತು. 1763ರಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಾದಾತನು 1765ರಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತನಾದನು.

ತರುವಾಯ ರಾಕಿಂಘಂ ಶ್ರೀಮಂತ (Rockingham)ನನ್ನು ಮಂತ್ರಿಪದವಿಗೆ ದೊರೆ ನಿಯಮಿಸಿದನು. ವಿಂಗ್ ಸಕ್ಷದ ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಆತನು ವಯೋವೃದ್ಧ ಮಾತ್ರನಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧನೂ ಆಗಿ ನ್ಯಾಯಭಕ್ತನೆನಿಸಿದ್ದವನು. ಒಂದು ವರ್ಷ ಮಾತ್ರ ಆತನ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಯಿತು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಹಳೇ ಹುಲಿಯಂತಿದ್ದ ಲಾರ್ಡ್ ಚಾಥಂ (ಹಿರೇ ಪಿಟ್) ಆತನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತ್ರಿಗಳ ಲಾಗ ದಾದನು. ದೊರೆ ಅದನ್ನು ತಿಳಿದು ಚಾಥಮನೊಡನೆ ಸಂಧಾನ ನಡೆಸುತ್ತ ರಾಕಿಂಘಮನಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ಕೊಡದೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆತನನ್ನು ನಿವೃತ್ತಿಮಾಡಿಸಿ ಚಾಥಮನನ್ನು ಮಂತ್ರಿಯೆಂದು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದನು. ಸ್ವಾಭಿಮಾನಶಾಲಿಯಾದ ಚಾಥಂ ಬೆಟ್ಟದ ಕೋಡಿನಂತೆ ತಲೆ ಬೀಗಿರತಕ್ಕವನು. ನಾನಾಬಗೆಯವರನ್ನು ಸಹಾಯಕರನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಧಿ

*ಬ್ಯೂಟ್ ಶ್ರೀಮಂತ ಸ್ವಾಖ್ಯಂಡಿನವನು. ಆತನನ್ನು ಅಣಕಿಸುವ ಹೆಸರು ನಾರ್ತ್ ಬ್ರಿಟನ್.

ಕಾರಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿಟ್ಟನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆತನಿಗೆ ಬಲವಾದ ರೋಗ ತಟ್ಟಿತು. ದೊರೆಯ ಇಷ್ಟದಂತೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಚಾಥಂ ಮೊದಲಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆತನ ಸಹಾಯಕ ಮಂತ್ರಿ ಟೌನ್‌ಷೆಂಡ್ (Townshend) ಎಂಬಾತನೇ ಅಮೆರಿಕದ ವ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನು ಪುನಃ ಮೊದಲಿಟ್ಟನು. ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯಿಂದ ನರಳುತ್ತಿದ್ದ ಚಾಥಂ 1768ರಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಅಗ ಡ್ಯೂಕ್ ಆಫ್ ಗ್ರಾಫ್ಟನ್ (Duke of Grafton) ಎಂಬ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವಿದ್ವಾನ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಪುನಃ ವಿಲ್ಕ್ಯನ್ ಸಂಬಂಧವಾದ ಗಲಾಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡನು.

ಕೆಲವುಕಾಲ ತಲೆತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ವಿಲ್ಕ್ಯನ್ ಯಾವುದೋ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಸೆರೆಯನ್ನನುಭವಿಸಿದನು. ಜನರು ಆತನನ್ನು ಎಲಿಯಟ್ ಹ್ಯಾಂಪ್ಟನ್ ಮುಂತಾದ ಹಿಂದಣ ನ್ಯಾಯವೀರರಿಗೆ ಹೋಲಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಸೆರೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆಬಿದ್ದಕೂಡಲೆ ಅವನನ್ನು ಮಿಡ್ಲ್‌ಸೆಕ್ಸ್ ಜಿಲ್ಲೆಯವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೆಂದು ಚುನಾಯಿಸಿದರು. ಕಾರ್ಮನ್ ಸಭೆಯವರು ಆತನು ಅಯೋಗ್ಯನೆಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಆ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ತಾನೇ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ ಹೊಸ ಚುನಾವಣೆಯ ಆಜ್ಞೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಎರಡನೆ ಮತ್ತು ಮೂರನೆ ಸಲವೂ ವಿಲ್ಕ್ಯನ್‌ನೇ ಗೆದ್ದನು. ಜನರ ಇಷ್ಟವೇನೆಂದು ಮೂರುಸಲ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಯಾದಾಗ್ಲೂ ಸಭೆಯವರು ಆ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆ ಮಾಡಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಜಯಶಾಲಿಯೆಂದು ಸಭೆಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸಭೆಯವರೇ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ನಡೆಸಿದುದಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣ ಸಭೆಯ ಸ್ಥಿತಿ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಲ್ಲ ಲಂಚದ ಜಗತ್ತಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು.

ಗ್ರೆನ್ವಿಲ್, ರಾಕಿಂಘಂ ಮುಂತಾದವರಲ್ಲೊಬ್ಬ ರಾದರೂ ಮಂತ್ರಿ ಪದವಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾರದೆ ಹೋದರು. ವಿಲ್ಕ್ಯನ್‌ನ ಇತರರೇ ಅವರನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ನ್ಯಾಯದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತಾಳಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಿದ್ದವರಾದರೆ ಅನೇಕರು ತಮಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅಸೂಯೆಯಿಂದ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು. ವಿಲ್ಕ್ಯನ್ ಸಂಬಂಧವಾದ ಗಲಾಟೆಗಳಿಗಾರಂಭವಾದಾಗ ವಿಲ್ಕ್ಯನ್ ರಲ್ಲಿಯೇ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ನ್ಯಾಯಭಕ್ತರೂ ಆದವರು ಆಡಳಿತದ ನೀತಿಯನ್ನು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದರು. ಅವರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅತಿ ವಿಖ್ಯಾತನಾದಾತನು ಎಡ್ಮಂಡ್ ಬರ್ಕ್ (Edmund Burke). ಪ್ರಚಂಡ ವಾಗ್ಮಿಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅಸಾಧಾರಣ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ಆತನ ಭಾಷಣಗಳೂ ಲೇಖನಗಳೂ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯರಾಶಿಗೆ ಸೇರತಕ್ಕವು. ಯಾವ ಭಾರಿ ಉದ್ಯೋಗವೂ ಆತನಿಗೆ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಾರ್ಮನ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆತನ

ಭಾಷಣಗಳಿಗಿದ್ದ ಪ್ರಭಾವವು ಅದ್ವಿತೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಆತನ ಲೇಖನಗಳನ್ನೆಲ್ಲರೂ ಶ್ರದ್ಧಾ ಗೌರವಗಳಿಂದ ಓದುತ್ತಿದ್ದರು.

ವಿಗ್ ಸಕ್ಷದ ನಾಯಕರು ವಿಗ್ಗರಿಂದಲೇ ಆವಮಾನ ಪಡೆದ ಹಾಗೆ ನೆರವೇರಿದ ವೇಳೆಗೆ ದೊರೆ ತನ್ನ 'ರಾಜಮಿತ್ರ'ರ ಗುಂಪನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿ ವಿಗ್ಗರ ಸರಾಭವ ಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಗ್ರಾಫ್‌ಬರ್ಕ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ನಿವೃತ್ತನಾದ ವೇಳೆಗೆ (1770) ವಿಗ್ಗರೆ ಬಲವನ್ನು ಜಾರ್ಜ್‌ದೊರೆ ಮುರಿದು ತನ್ನ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆಗ ತನ್ನ ಇಷ್ಟವನ್ನನುಸರಿಸಿ ವರ್ತಿಸತಕ್ಕ ನಾರ್ತ್ ಶ್ರೀಮಂತ (Lord North)ನನ್ನು ರಾಜನು ಮಂತ್ರಿಪದವಿಗೆ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದನು. ಯಥಾಪೂರ್ವ ಲಂಚ ಪಿಂಚ್ ಬಿರುದುಬಿಲ್ಲೆಗಳ ಉಪಾಯ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಆ ಶ್ರೀಮಂತನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಬಹುಪಕ್ಷವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡನು.

ನಾರ್ತ್ ಶ್ರೀಮಂತನ ಮಂತ್ರಿತನ 1770 ರಿಂದ 1782ರ ವರೆಗೆ ನಡೆಯಿತು. ರಾಜನ ಚಿತ್ತವನ್ನನುಸರಿಸಿ ನಡೆದುಬಿಟ್ಟೋ ಅಷ್ಟೇ ಆತನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು 'ಜೋಯಕುಂ'ಗಾರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದುಬಿಟ್ಟ ಅಮೆರಿಕದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಾಧನೆ ಅಥವಾ ಅಮೆರಿಕದ ನಷ್ಟ.

2. ಅಮೆರಿಕದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಾಧನೆ (1763-1784)

1763 ರಲ್ಲಿ ಪ್ಯಾರಿಸ್ ಕೌಲು ನಡೆಯಿತು. ಕನಡ ಪ್ರಾಂತವೆಲ್ಲ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪಾಲಾಯಿತು. ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರ ಬಲವೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವ ಹಾಗಾಯಿತು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನೆಲಸುಗಾರರು ತಮಗೆ ಶತ್ರು ಭಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೆಮ್ಮೆಸಂತೋಷಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟರು. 13 ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲೊನಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಪಂಥದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಪರಸ್ಪರ ಪರಿಚಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡವರಾಗಿ ಫ್ರೆಂಚರ ನಾಶವನ್ನು ಕಂಡು ಆನಂದಪಟ್ಟರು.

ಆ ಹದಿಮೂರರಲ್ಲಿ ಮೆಯ್ಸ್, ನ್ಯೂಹ್ಯಾಂಪ್‌ಷೈರ್, ಮಾಸಚುಸೆಟ್ಸ್, ಪೆನ್ಸಿಲ್ವೇನಿಯ ಮುಂತಾದ ಉತ್ತರ ಕಾಲೊನಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೂರಿಟೆನ್ಸರು ಮುಖ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಹೊಸ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ (New England) ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ತಮ್ಮ ಔತ್ತರೀಯರು ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮನಿಯಮಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಆ ಜನರು ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದರು. ವರ್ಜಿನಿಯ, ಮೇರಿಲೆಂಡ್, ಕ್ಯಾರೊಲೈನ

ಮುಂತಾದ ದಕ್ಷಿಣ ಕಾಲೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕವೆಲಿಯರ್ ಗುಂಪಿನವರೇ ನೆಲೆಸಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ವ್ಯವಸಾಯವೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿತ್ತು.

ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯರು ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪಿನ ಬೆಳೆ ವಿಶೇಷ. ವಿಶಾಲವಾದ ಹೊಲಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಈ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯರು ನೀಗ್ರೋ ಜಾತಿಯ ಗುಲಾಮರನ್ನು ದನಗಳಂತೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬೇಸಾಯಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಔತ್ತರೇಯರಿಗೂ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯರಿಗೂ ಮತ ಭೇದವಲ್ಲದೆ ವೃತ್ತಿಭೇದವೂ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಫ್ರೆಂಚರೊಡನೆ ಹೋರಾಡುವಾಗ ಒಟ್ಟು ಕೂಡಿದ್ದರೂ ಇವರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೈಷಮ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಇದ್ದುವು. ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆ ದೃಢವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್‌ದೊರೆಯ ಹೆಡ್ಡತನದಿಂದ ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆಯೂ ಒಗ್ಗಟ್ಟೂ ಉಂಟಾಯಿತು.

ಹದಿಮೂರು ಕಾಲೋನಿಗಳಿಗೆ ಒಟ್ಟಾದ ಆಡಳಿತವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದೊಂದು ಕಾಲೋನಿ ಒಂದೊಂದು ರೀತಿ. ಪ್ರತಿ ಕಾಲೋನಿಗೂ ಇದ್ದ ಗವರ್ನರ್ ಮುಂತಾದ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ರಾಜನಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನಿಂದಲೇ ಬಂದಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕಾಲೋನಿಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು

ಕಾಲೋನಿ ಆಡಳಿತ ದೊಡ್ಡ ಗುರಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೇ ಗುರಿ. ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ಕಾಲೋನಿಗಳಿರತಕ್ಕ

ನೆಂದು ಆಗಿನ ಮಂತ್ರಿಸಾಮಾಜಿಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಮನೆಗೆ ಹಿತ್ತಲಿದ್ದಂತೆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಕಾಲೋನಿಗಳಿರಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನವರು ಕಾಲೋನಿಗಳ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿದ್ದರು. ನ್ಯಾವಿಗೇಷನ್ ಕಾನೂನು ಕಾಲೋನಿಗಳಿಗೂ ತಗಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಕಾಲೋನಿಗಳವರು ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಓಡಾಡುವಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಹಡಗುಗಳಿಗೇ ಇತ್ತು ಸಮಸ್ತ ವಾಹಕವ್ಯಾಪಾರ. ಕಾಲೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಸಾಮಗ್ರಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾರಬೇಕಾದುದು ಇಂಗ್ಲಂಡಿಗೆ; ಸರಕನ್ನು ಕೊಂಡಾಗ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದು ಇಂಗ್ಲಂಡಿನಿಂದ. ಮಧ್ಯವರ್ತನದ ಲಾಭವೆಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲಂಡಿಗೆ.

ಆರ್ಥಿಕ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಬಹುದಾದ ಕೈಗಾರಿಕೆಯೊಂದನ್ನೂ ಕಾಲೋನಿಗಳವರು ಬೆಳೆಸಬಾರದಾಗಿತ್ತು. ಈ

ನಿಯಮಗಳು ಪ್ರಬಲ ನಿರ್ಬಂಧಗಳೆಂದು ಈಗ ನಮಗೆ ಕಂಡರೂ 18ನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಲೋನಿಗಳವರಿಗಾಗಲಿ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನವರಿಗಾಗಲಿ ಹಾಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಅನ್ಯಾಯದ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯ ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಜ್ಯವೈಷಮ್ಯಗಳು ತೋರಿಕೊಂಡುದು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ.

ಸಪ್ತವಾರ್ಷಿಕ ಯುದ್ಧದ ಸಲುವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಂಡಿಗೆ ವಿಶೇಷ ವೆಚ್ಚವಾಗಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಆದಾಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಬಹುದೆಂದು ನೋಡು

ತ್ತಿದ್ದರು. 1763ರಲ್ಲಿ ಬ್ಯೂಟ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಮಂತ್ರಿತನ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಗ್ರೆನ್ವಿಲ್(Grenville)ಎಂಬಾತನು ಮಂತ್ರಿಯಾದನು. ಆತನು ಹುಡುಕಿನೋಡುವಲ್ಲಿ ಕಾಲೋನಿಗಳಿಂದ ಬರಬೇಕಾದಷ್ಟು ಸುಂಕದಾದಾಯ ಬಾರದಿದ್ದು ಕಂಡಿತು. ಕಳ್ಳವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಮಾಡಿದ ಯೋಚನೆ ಕಾಲೋನಿಗಳವರಿಗೆ ಸಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸುಂಕದ ವಸೂಲಿಯೂ ಸುಲಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮಂತ್ರಿಯ ಆಲೋಚನೆ ಆಗ ಗ್ರೆನ್ವಿಲ್ ಒಂದು ನ್ಯಾಯವನ್ನು ತೆಗೆದನು. ಕಾಲೋನಿಗಳ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಿದ್ದು ದಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಸನ್ನದ್ಧ ಸೈನ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟಿರಬೇಕಾದುದರಿಂದ ಆ ವೆಚ್ಚದ ಪಾಲನ್ನು ಕಾಲೋನಿಗಳವರು ಒದಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು ನ್ಯಾಯವೆಂದು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ 1765ರಲ್ಲಿ ಸ್ಟಾಂಪ್ ಆಕ್ಟ್ (Stamp Act) ಎಂಬ ಕಾನೂನನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಕಾಲೋನಿಗಳವರು ತಮ್ಮ ಕಾಗದಪತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಸ್ವಾಂಪುಕಾಗದಗಳನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಆ ಕಾನೂನಿನ ಸಾರಾಂಶ. ಮಂತ್ರಿಯು ಇದರ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಕಾಲೋನಿಗಳವರು “ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೇ ಲಂಡನ್ನಿನ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ

ದಿರುವಾಗ ನಮ್ಮಮೇಲೆ ಈ ಕಾನೂನು ಹೇಗೆ ಪ್ರಯೋಗ ಕಾಲೋನಿಗಳ ವಿರೋಧ ವಾದೀತು!” ಎನ್ನುತ್ತ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗೊಣಗುಟ್ಟಿದರು. ‘ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ತೆರಿಗೆ ಹೊರೆಯಿಲ್ಲ’ವೆಂಬ ಕೂಗು ಊರೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಸಿತು. ಎಲ್ಲರ ಬಾಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ಪಲ್ಲವಿಯಾಯಿತು. ಈ ಗೊಣಗಾಟವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಗ್ರೆನ್ವಿಲ್ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ ಸುದ್ದಿ ತಲಪಿದಾಗ ಉತ್ತರದ ಕಾಲೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಗುಂಪುಸೇರಿ ಗಲಾಟೆ ಮಾಡಿದರು. ಒಂಭತ್ತು ಕಾಲೋನಿಗಳಿಂದ ಬಂದು ಸಭೆ ಸೇರಿದ್ದ ನಿಯೋಗಿಗಳು ಕಾನೂನನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದರು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಗ್ರೆನ್ವಿಲ್ ಮಂತ್ರಿಗೆ ಪದಚ್ಯುತಿಯಾಗಿ ರಾಕಿಂಘಂ ಶ್ರೀಮಂತನೆಂಬಾತನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು.

ಕಾಲೋನಿ ಜನರ ವಿರೋಧವನ್ನು ತಿಳಿದ ಈ ಮಂತ್ರಿಯು “ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ಟಾಂಪ್ ಆಕ್ಟ್‌ನ್ನು ರದ್ದುಮಾಡಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ” ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಕಾಲೋನಿಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ ಹಾಕುವ

ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳವರೆಂದು ಘೋಷಣೆಮಾಡಿದನು. ಕಾಲೋನಿಗಳ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ನರಿಗೆ ಚೇಳುಕಡಿದಹಾಗಾಯಿತು. ಹಣ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲ ಅವರಿಗಿದ್ದುದು; ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಲ್ಲದ ಸಭೆಗೆ ತಮ್ಮಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ಹೇಗೆಂಬ ರೋಷ. ರಾಕಿಂಘಮನ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಚಾಥಂ ಶ್ರೀಮಂತನು ಖಂಡಿಸಿದನು. ಆದರೂ ಟೌನ್ಸೆಂಡ್ (Townshend) ಎಂಬ ಮಂತ್ರಿಯು ಬೆಂಕಿಗಣ್ಣೆಯನ್ನೆ ರಚಿದಂತೆ ಕಾಲೋನಿಗಳ ಜನರು ಆಮದುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಟೀ ಗಾಜು ಕಾಗದಗಳ ಮೇಲೆ ಸುಂಕವನ್ನೆತ್ತುವ ಆಜ್ಞೆಕೊಟ್ಟನು. ಕಾಲೋನಿಗಳ ಜನರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ

ಅದನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು .
 ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬೋಸ್ಟನ್ (Boston) ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ
 ಸುಂಕದ ರಂಪು ಜನರಿಗೂ ಕೆಲವರು ಸೈನಿಕರಿಗೂ ಬೀದಿಯ ವ್ಯಾಜ್ಯವೊಂದಾ
 ಯಿತು ; ಆ ಸೈನಿಕರು ಕೆಲವರನ್ನು ಗುಂಡಿನಿಂದ ಸುಟ್ಟರು .
 ಅದನ್ನು “ಬೋಸ್ಟನ್ನಿನ ಘೋರ ಹತ್ಯೆ”ವೆಂದು ಕಾಲೋನಿಗಳ ಜನರು ವಿವರಿಸಿ
 ಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬೆಬ್ಬರಿಸಿದರು .

1770ರಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ್ ನಾರ್ತ್ (Lord North) ಎಂಬ ಶ್ರೀಮಂತನು ದೊರೆಗೆ
 ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ದೊರೆತನು . ಬುದ್ಧಿವಂತನಾಗಿದ್ದರೂ ದೊರೆಯ ಮಾತಿನಂತೆ ನಡೆ
 ಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಮಂತ್ರಿ ಕಾಲೋನಿಗಳವರ ಕೋಪತಾಪಗಳನ್ನು ಕಂಡು 1773ರಲ್ಲಿ
 ಸುಂಕಗಳನ್ನು ರದ್ದು ಮಾಡಲು ಸಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು . ಆದರೆ ಗಾಜು ಕಾಗದಗಳ ಮೇಲಿನ
 ಸುಂಕವನ್ನು ತೆಗೆದವನು ರಾಜನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಟೀ ಮೇಲಿನದನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ
 ಉಳಿಸಿದನು . ಕಾಲೋನಿಗಳ ಜನರಿಗೆ ರೇಗಿತು . ಟೀ ಸೊಪ್ಪು ಹೊತ್ತ ಕೆಲವು
 ಹಡಗುಗಳು ಬೋಸ್ಟನ್ ಬಂದರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಕಾಲೋನಿಗಳ
 ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಟೀ ಜನರು ಕೆಲರು ತಾಮ್ರವರ್ಣದವರಂತೆ ವೇಷಧರಿಸಿಕೊಂಡು
 (1773) ದೋಣಿಗಳಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಹೊರಟು ಹಡಗನ್ನು ಮುತ್ತಿ 340 ಟೀ
 ಹೊರೆಗಳನ್ನು ಎಳೆದಾಡಿ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆಸೆದರು . ಇದನ್ನು ದಂಗೆಯೆಂದು ಕರೆದು
 ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಬೋಸ್ಟನ್ ಬಂದರನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಸಿಬಿಟ್ಟು ಮ್ಯಾಸಚುಸೆಟ್ಸ್
 ಕಾಲೋನಿಯಲ್ಲಿ ಲಷ್ಕರೀ ಪಾರುಪತ್ಯವನ್ನು ಮೊದಲಿಟ್ಟರು . ಆ ಕಾಲೋನಿಯ
 ಜನರು ರೋಷಗೊಂಡು ಹೊಡೆದಾಟಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ 1775ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸೈನ್ಯ
 ವನ್ನೆದುರಿಸಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಬಲವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು .

ದೊರೆಯು ಹಟದಿಂದ ಹಿಡಿದ ನೀತಿಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಚಾರ್ಲೆಸ್, ಬರ್ಕ್
 ಮುಂತಾದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತ ಕಾಲೋನಿ ಜನರ ವಿರೋಧವನ್ನು
 ಮೆಚ್ಚುತ್ತ ಇದ್ದರು . ಅತ್ತ ಕಾಲೋನಿಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೂ ನಿಯೋಗಿಗಳೂ ಫಿಲ
 ಡೆಲ್ಫಿಯ (Philadelphia) ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ (Congress) ಎಂಬ ಮಹಾ
 ಸಭೆ ಸೇರಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸನ್ನಾಹಮಾಡಿದರು . 1776ರಲ್ಲಿ ಹದಿನೂರು ಕಾಲೋನಿ
 ಗಳೂ ಬಟ್ಟುಗೂಡುವಂತಾಯಿತು . ಆ ವರ್ಷದ ಜುಲೈ 4ನೆ ತಾರೀಖಿನ ದಿನ
 ಆ ಫಿಲಡೆಲ್ಫಿಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿ
 ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಕಟನೆ ರುವುದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಕ
 ಟನೆ ಕೊಟ್ಟರು . ತಮ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಯುನೈಟೆಡ್ ಸ್ಟೇಟ್ಸ್
 ಅಫ್ ಅಮೆರಿಕ (U.S.A.) ಎಂಬ ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸರ್ವ

ಸನ್ನಾಹ ನಡೆಸಿ ಜಾರ್ಜ್ ವಾಷಿಂಗ್ಟನ್ (George Washington) ಎಂಬಾತನನ್ನು ತಮ್ಮ ದಳಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡರು .

ಹದಿಮೂರು ಕಾಲೋನಿಗಳ ಜನರೂ ಒಗ್ಗಟ್ಟನ್ನು ಪಡೆದು ಅತ್ಯುತ್ತಮದಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು . ತಡೆಯುವಷ್ಟು ತಡೆದು ಕಡೆಗೆ ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು . ರಾಷ್ಟ್ರ ಕಟ್ಟಿದಾಗ ರಾಜನನ್ನೊಲ್ಲದೆ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ ರೂಪವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದುದು ವಿಶೇಷವಾದ ಅಂಶ . ಮತಭೇದ ವೃತ್ತಿಭೇದಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆಯಿಂದ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧನಡೆಸಿ ತಮ್ಮ ನೂತನ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಹೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ವಾಷಿಂಗ್ಟನ್ ಎಂಬಾತನಲ್ಲದೆ ಜೆಫರ್ಸನ್ (Jefferson), ಪೇಯ್ನ್ (Paine), ಪ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಹೆನ್ರಿ (Patrick Henry), ಆಡಮ್ಸ್ (Adams), ಮಾಡಿಸನ್ (Madison), ಫ್ರಾಂಕ್ಲಿನ್ (Franklin) ಮುಂತಾದ ಧೀರನಾಯಕರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದರು .

1775ರಲ್ಲಿ ಹೊಡೆದಾಟ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು . ಬೋಸ್ಟನ್ ಬಳಿ ಲೆಕ್ಸಿಂಗ್ಟನ್ (Lexington) ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಬಂಕರ್ಸ್ ಹಿಲ್ (Bunker's Hill) ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಸಣ್ಣ ಕದನಗಳು ನಡೆದಿದ್ದುವು . ಅನುಭವವಾಗಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಕದನಗಳು ವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದ ಕಾಲೋನಿಗಳವರು ಹುರುಪಿನಿಂದ ಹೋರಾಡಿ ಸೋಲದಿದ್ದರು . 1776ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಸೈನ್ಯ ಬಂತು . ಅದರಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನ್ ಜಾತಿಯ ಕೂಲಿ ಸಿಪಾಹಿಗಳೂ ಇದ್ದರು . ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಆ ಕೂಲಿಯವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಕಾಲೋನಿಗಳವರೆಲ್ಲರೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತರು . ಬ್ರೂಕ್ಲಿನ್ (Brooklyn) ಬಳಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆದು ವಾಷಿಂಗ್ಟನ್ ಸೋತನು . ಅದರ 1777ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕನಡದ ಕಡೆಯಿಂದ ತರುತ್ತಿದ್ದ ಬರ್ಗಾಯ್ನ್ (Burgoyne) ಎಂಬ ದಳಪತಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಸರಟೋಗ (Saratoga) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗೇಟ್ಸ್ (Gates) ಎಂಬ ಕಾಲೋನಿ ದಳಪತಿಯು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ದಳಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟದಿಗ್ಭಂಧನೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು . ಶರಣಾ ಗತಿಯೇ ಬರ್ಗಾಯ್ನ್ ಗತಿಯಾಯಿತು .

1778ರಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದವರು ಕಾಲೋನಿಗಳ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು . ಲಫಯೆತ್ (Lafayette) ಶ್ರೀಮಂತನೆಂಬಾತನು ಕೆಲವರು ಘೃಂಚರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ವಾಷಿಂಗ್ಟನ್ನನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ನೊದಲೆ ಹೊರಟಿದ್ದನು . ಅದೇವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಒಂದುಬಗೆಯ ಭಂಡತನದಿಂದ ಇತರ ಐರೋಪ್ಯರನ್ನೂ ರೇಗಿಸಿದರು . ಅನ್ಯದೇಶಗಳ ಹಡಗುಗಳನ್ನು

ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಡೆದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಶತ್ರುಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರ ತಮ್ಮದೆಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹಟ ಮಾಡಿದರು. ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪದೆ ಐರೋಪ್ಯ ವಿರೋಧ 1780ರಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರೋಧಿಗಳಾದರು. ರಷ್ಯ, ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್ ಮತ್ತು ಸ್ವೀಡ್‌ದೇಶಗಳವರು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಶತ್ರುಗಳಂತೆ ಯುದ್ಧ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. 1779ರಲ್ಲಿ ಸ್ಪೈನ್ ದೇಶವು ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಜಿಬ್ರಾಲ್ಟರ್ ಮೈನಾರ್ಕ್ ಗಳನ್ನು ಶತ್ರುಗಳು ಮುತ್ತಿ ಸಮುದ್ರದಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅದೇವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆ ಮರಾಟೆಯುದ್ಧವಲ್ಲದೆ ಎರಡನೆ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧವೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಕಷ್ಟಕಾಲ ವಾಯಿತು.

ಸರಟೋಗದ ಶರಣಾಗತಿಯ ತರುವಾಯ ಉತ್ತರದ ಕಾಲೊನಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ದುರ್ಬಲರಾಗಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದ ಕಾಲೊನಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನವಾಲಿಸ್ (Lord Cornwallis) ಎಂಬ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ದಳಪತಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಆತನು ಎರಡು ಕದನಗಳಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ವರ್ಜಿನಿಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಆ ತರುವಾಯ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿ ಯಾರ್ಕ್ ಟೌನಿನಲ್ಲಿ (Yorktown) ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಅವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನೆಲದ ಶರಣಾಗತಿ ಕಡೆ ವಾಷಿಂಗ್ಟನ್‌ನೂ ಸಮುದ್ರದಕಡೆ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಕಾರ್ನವಾಲಿಸನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮುತ್ತಿ ಬಂಧಿಸಿದರು. ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲದೆ ಆತನು 1781ರಲ್ಲಿ ಶರಣೆಂದನು. ಆ ಬಳಿಕ ವಾಷಿಂಗ್ಟನ್ ಪಕ್ಷದವರು ನಷ್ಟವಾಗಿದ್ದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕಾಲೊನಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಡೆದಾಟವು ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ಕಾಲೊನಿಗಳವರಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಜಯವೇ ನಡೆಯಿತು.

ಆತ್ಮ 1782ರಲ್ಲಿ ಮೈನಾರ್ಕ್ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ವಶವಾಯಿತು. ಜಿಬ್ರಾಲ್ಟರನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬಲು ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವೆಸ್ಟಿಂಡೀಸ್ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದ ಅನೇಕ ದ್ವೀಪಗಳು ಶತ್ರುಗಳ ಸಾಲಾದವು. ಆದರೆ ಅದೇವರ್ಷ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಫ್ರೆಂಚ್ ಜಲಯುದ್ಧ ನೌಕಾದಳಗಳಿಗೆ ಡಾಮಿನೀಕ್ (Dominique) ಬಳಿ ಭಾರಿ ಕದನ ನಡೆಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನೌಕಾಪತಿ ರಾಡ್ನಿ (Rodney) ಯೆಂಬಾತನು ಸಾಹಸದಿಂದ ಗೆದ್ದನು. ಆ ಕದನಕ್ಕೆ ಯತಿಗಳ ದಿನದ ಯುದ್ಧ (Battle of the Saints) ಎಂದು ಹೆಸರು. ಜಿಬ್ರಾಲ್ಟರ್ ಮುತ್ತಿಗೆಯೂ ನಿಂತು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಜಯ ಬಂತು.

1783ರಲ್ಲಿ ಸಂಧಿ ಸಂಧಾನಗಳು ನಡೆದವು. ವರ್ಸೇಲ್ಸ್ (Versailles) ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದಗಳು ರೂಪಗೊಂಡವು. ಯುನೈಟೆಡ್ ಸ್ಟೇಟ್ಸ್ ಎಂಬ ಹೊಸ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಗೌರವಿ ಒಪ್ಪಂದ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಸ್ಪೈನಿಗೆ ಫ್ಲಾರಿಡ ಮತ್ತು ಮೈನಾರ್ಕ್ ಗಳು ಸಂದವು. ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಟೆಂಸಿಸಿ, ಸೆನೆಗಾಲ್ ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಸಪ್ತವಾರ್ಷಿಕಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋತ ಅವಮಾನವನ್ನು ಫ್ರೆಂಚರು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮರೆತರು.

ಅಮೆರಿಕದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ವಿವರ ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನಡೆದ ಕಲಹವೇ ವಿಶೇಷ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜಾತಿಯವರು ತಮ್ಮ ಮಾತೃದೇಶದೊಂದಿಗೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತು ಬೇರೆಯಾದ ವಿವರ ಅದು. ರಾಜನಿಲ್ಲದ ರಾಷ್ಟ್ರವು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಮೊದಲಾದುದು ಮತ್ತೊಂದಂಶ. ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಆಗ ಸುಮಾರು 40 ಲಕ್ಷ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟಿದ್ದ ಜನರು ತಮ್ಮ ಅಭ್ಯುದಯ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆ ಮೆಟ್ಟಿಲಾಗಿ ಒಗ್ಗಟ್ಟನ್ನೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮಹತ್ವ ವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಅಮೂಲ್ಯ ಅನುಭವಲಾಭವಾಯಿತು. ಸಮುದ್ರಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಲೋಪ ತೋರಿದರೆ ಸರ್ವಹಾನಿಯಾದೀತೆಂದು ತಿಳಿದುದಲ್ಲದೆ ಕಾಲೋನಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಆಳುವುದರಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಾರದ ಕೆಲಸವೇನೆಂದು ಬುದ್ಧಿ ಬಂತು. ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕದ ಯುದ್ಧ, ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಸ್ಪೈನ್ ಗಳೊಡನೆ ಯುದ್ಧ, ಹಾಲೆಂಡ್ ಸ್ವೀಡೆನ್ ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್ ದೇಶಗಳ ವಿರೋಧ, ನಾನಾಫಡನವೀಸ್ ಮಹದೇವಸಿಂಧೆ ಹೈದರಾಲಿ ಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ನಡೆಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಐಕಮತ್ಯ ದೇಶಭಕ್ತಿಗಳ ಬಲದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಹಾನಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗದಿದ್ದ ಅಂಶವೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು.

3 ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಮಹಾಪಲ್ಲಟ

ಕಾಲಸೂಚಿ

ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್	ಫ್ರಾನ್ಸ್	ಸ್ವಿಟ್ಜರ್	ಆಸ್ಟ್ರಿಯ	ರಷ್ಯ
ಕಿರಿಯುಪಿಟ್ ಮಂತ್ರಿ 1783-1801	16ನೆ ಲೂಯಿ 1774-1792	4ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ 1788-1808	2ನೆ ಲಿಯೊ ಪೋಲ್ಡ್ 1790-1792	2ನೆ ಕಥರಿನ್ 1762-1796
	ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ 1792-1799	7ನೆ ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್ 1808	2ನೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ 1792-1804- 1835	ಪಾಲ್ 1796-1801
ಆಡಿಂಗ್ಸ್ ಮಂತ್ರಿ 1801-1804	ಕಾನ್ಸಲೇಟ್ 1799-1804	ಬೋಸೆಫ್ ಬೋನಪಾರ್ಟ್ 1808-1813		1ನೆ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ 1801-1825
ಕಿರಿಯುಪಿಟ್ 1804-1806	ಚಕ್ರವರ್ತಿ ನಪೋಲಿಯನ್ 1804-1814	7ನೆ ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್ 1813-1833		
	18ನೆ ಲೂಯಿ 1814-1824			

ಅಮೆರಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಂಗ್ರಾಮ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ 16ನೆ ಲೂಯಿ ದೊರೆ. ನೀತಿಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಸರ್ವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ವಿನಾಶಕಾರಕವಾಗಿ ವರ್ತಿ ಸಿದ್ದ 15ನೆ ಲೂಯಿ 1774ರಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಹೊಸ ದೊರೆ 16ನೆ ಲೂಯಿ ಆಸ್ಟ್ರಿಯದ ರಾಜಪುತ್ರಿ *ಮರೀ ಆಂತ್ವಾನೆತ್ (Marie Antoinette) ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಆಳಿಕೆಯನ್ನು ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ಮೊದಲಿಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಳಯದಂತಹ ಘೋರ ಘಟನೆ ಸಿದ್ದವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂತಹ ವಿಪತ್ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಜಾಣತನವಾಗಲಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಾಗಲಿ 16ನೆ ಲೂಯಿ ಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ.

*ಮರಿಯು ಥೆರೀಸ ಚಕ್ರವರ್ತಿನಿಯ ಮಗಳು. ಈಕೆಯ ಚರಿತ್ರೆ ಮೆರಿಸ್ಲೂಯರ್ಚ್ ಚರಿತ್ರೆ ಗಿಂತ ವಿಷಾದಾಂತವಾದುದು.

ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಂತಹ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಸಭೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆಡಳಿತವೆಲ್ಲವೂ ದೊರೆಯ ಕೈಲಿತ್ತು. 14ನೆ, 15ನೆ ಲೂಯಿಯರಿಬ್ಬರೂ ನಿರಂಕುಶಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿದ್ದರು. ಇಬ್ಬರ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ನಷ್ಟದಮೇಲೆ ನಷ್ಟವೇ ಸಂಭವಿಸಿತು. ಯುದ್ಧಗಳ ನಷ್ಟದಿಂದಲೂ ರಾಜಾಸ್ಥಾನದ ದುಂದುಗಾರಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಬೆಟ್ಟದಷ್ಟು ಸಾಲವೇರಿತ್ತು. ರಾಜ್ಯದ ಒಟ್ಟು ಸ್ವತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚುಪಾಲು ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೂ ಪುರೋಹಿತ

ಸಾಲದ ಹೊರೆ ರಿಗೂ ಪಾಲಾಗಿತ್ತು. ಆಯೆರಡು ವರ್ಗದವರು ಕಂದಾಯ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೇ ಎಲ್ಲ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನೂ ತೆರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ದಿನೇದಿನೇ ಏರುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಲವೊಂದುಕಡೆ ಆಸ್ಥಾನದ ದುಂದುಗಾರಿಕೆಯನ್ನೊಂದುಕಡೆ ಆಗಿದ್ದಾಗ ತೆರಿಗೆಯ ಭಾರವೆಲ್ಲ ಬಡ ಜನರಮೇಲೆ ಬಿತ್ತು. ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕ್ವಾಮು ತಲೆಹಾಕಿತು. ಆಹಾರ ವನ್ನು ಕಾಣದೆ ಜನರು ಮೈಮರೆತು ಮೃಗಗಳಂತಾಡುವ ಕಾಲ ಬಂತು.

18ನೆ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ತತ್ವಜ್ಞರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದರು. ಪುರೋಹಿತರನ್ನು ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಸನ್ಮಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಲ್ಲಿ **ವಾಲ್ಟೇರ್ (Voltaire)** ಎಂಬ ಪ್ರಚಂಡ ಪುರುಷನ ವಿಚಾರಸರಣಿಯು ಹರಡಿ ಮೂಢ ಭಕ್ತಿ ತೊಲಗಿತ್ತು. ರಾಜರನ್ನು ದೇವಾಂಶಸಂಭೂತರೆಂದು **ನಯ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆ** ಭಾವಿಸಿದ್ದ ಜನರಲ್ಲಿ **ರೂಸೊ (Rousseau)** ಎಂಬ ತತ್ವಜ್ಞನ ಬೋಧೆಯು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ರಾಜತ್ವವೆಂಬುದು ಜನನಿರ್ಮಿತವಾತ್ರವೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಹಳೆಯ ಆಚಾರಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಜನರಿಗಿದ್ದ ಭಕ್ತಿಯು ಮಾಯವಾಗಿ ಅವಿಶ್ವಾಸವೇ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು. ಸಟ್ಟಣೆಗರಲ್ಲಿಯೂ ನೆಮ್ಮದಿವಂತರಲ್ಲಿಯೂ ನೂತನ ವಿಚಾರಬುದ್ಧಿಯು ಬಲವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರಲ್ಲಿಯೂ ಬಡವರಲ್ಲಿಯೂ ಅಸಮಾಧಾನ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥಾನಿಕರ ಅನಾಚಾರವೂ ಶ್ರೀಮಂತರ ದರ್ಪ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳೂ ಮಿತಿಮೀರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು.

1783ರಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಆ ತರುವಾಯ ಲೂಯಿಗೆ ಹಣ ಹುಟ್ಟಿದೆ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಬೇರಾವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಆ ರಾಜನು 1789ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತ ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗಗಳವರನ್ನೂ ಸಾಮಾನ್ಯವರ್ಗದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನೂ **ಸಭೆ (States General)** ಸೇರಿಸಿದನು. ಆಗ ಶ್ರೀಮಂತ ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗಗಳವರು ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟ ಹಕ್ಕುದಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ತೆರಿಗೆ **ರಾಷ್ಟ್ರಸಭೆ** ಕೊಡಲೊಪ್ಪಬೇಕೆಂದು ಮೂರನೆ ವರ್ಗದವರು ಮುಷ್ಕರ ಹಿಡಿದರು. ಆ ಮುಷ್ಕರವನ್ನು ಮುರಿಯಲು ರಾಜಾ ರಾಣಿಯರೂ ಆಸ್ಥಾನಿಕರೂ ಸಂಧಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಹೊಟ್ಟಿಗಿಲ್ಲದೆ ನರಳುತ್ತಿದ್ದ

ಜನರ ಸಂಕಟವು ಅಸಹ್ಯವಾಗಿ ದೊಂಬಿಗಳೂ ಗಲಾಟೆಗಳೂ ನಿತ್ಯಗಟ್ಟಲೆಯಾದವು .
 ಅದೇವರ್ಷ ಜುಲೈ 14ನೆ ದಿನ ಸ್ಯಾರಿಸ್ ನಗರದ ಜನರು
 ಪ್ರಳಯ ಸೂಚನೆ ಗುಂಪೆದ್ದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಬಾಸ್ತೀಲ್ (Bastille) ಎಂಬ ಸೆರೆಮನೆ
 ಯನ್ನು ಮುತ್ತಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು . ಅಂದೇ ಪ್ರಳಯ
 ದಂತಹ ಮಹಾಪಲ್ಲಟ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತೆಂದು ಭಾವನೆ .

ಈ ಸಮಾಚಾರ ಕೇಳಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಶಹಬಾಸೆಂದರು . ವಿಗ್
 ಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ಆನಂದವಾಯಿತು . ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ
 ಮೌಢ್ಯವು ತೊಲಗಲಾರಂಭವಾಯಿತೆಂದರು . ಕವಿಗಳು ಬಾಸ್ತೀಲ್ ಪತನವನ್ನು
 ಕುರಿತು ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು . ಟೋರಿ ಪಕ್ಷದವರಿಗಾದರೆ
 ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳೊಂದಾದರೂ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ . ರಾಜಬಂಧು
 ಸರಿಣಾಮ ಗಳಿಗೂ ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೂ ಫ್ರೆಂಚ್ ಜನರ ವರ್ತನೆ ರುಚಿಸಲಿಲ್ಲ .
 ಆಗ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾತನು ಕಿರಿಯ ಪಿಟ್ . ಆತನು
 ಟೋರಿ ಪಕ್ಷದವನಾಗಿದ್ದರೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಫಾಕ್ಸ್ (Fox) ಷೆರಿಡನ್
 (Sheridan) ಬರ್ಕ್ (Burke) ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾಗ್ಮಿಗಳು ವಿಗ್ಗರಾಗಿದ್ದರು .
 ಇವರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಹಾಗೆಯೇ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸಲೀಲೆಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು . ಆಗ
 ಬರ್ಕ್ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕ ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು . ಸುವಿಚಾರಪೂರಿತವಾದ ಆ ಪುಸ್ತಕ
 ವನ್ನು ಓದಿದವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಮಹಾಪಲ್ಲಟವನ್ನು ಕಂಡು ಶಂಕಾವಿಸ್ಮಯಗಳು
 ತೋರಲಾರಂಭವಾಯಿತು . ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲೆಯೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೂ
 ಯುದ್ಧ ಕ್ಕಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿತು .

ಬಾಸ್ತೀಲ್ ಪತನದ ಬಳಿಕ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯಜನರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು
 ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗದವರ ಹಕ್ಕುದಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ವಜಾಮಾಡಿ ಸಾಂಕುಶಪ್ರಭುತ್ವ ಕಟ್ಟಿ
 ಬೇಕೆಂದು ಯತ್ನಿಸಿದರು . ರಾಜಪಕ್ಷದವರೂ ಶ್ರೀಮಂತರೂ ಆದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿ
 ಗಳಾಗಿ ಪಿತೂರಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು . ಪಾರ್ಟಿಗಳು ಬೆಳೆದು ದಿನೇದಿನೇ ಉತ್ಸಾಹ
 ಪಕ್ಷಪಾತಗಳು ಸನ್ನಿಪಾತಸೂಚಕಗಳಾಗಿ ರೇಗಿದವು . ರಾಜಾರಾಣಿಯರು ಪಿತೂರಿ
 ಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದರು . ರಾಜವಧೆಯಾಗಿಹೋಯಿತು . ರಾಣಿಯು
 ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ ವಧೆಯೂ ಆಯಿತು . ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನೂ ಪಿತೂರಿಗಾರ
 ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನೂ ಅಡಗಿಸುವ ಭರದಲ್ಲಿ ಪಿಶಾಚಕೃತ್ಯಗಳು
 ನಡೆದವು . 1793ರಲ್ಲಿ ರಾಜಪುರುಷರ ವಧೆಯಾದಮೇಲೆ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ ರೂಪದ ರಚನೆ
 ಯಾಯಿತು . ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕರಾಗಿದ್ದವರು ಸರ್ವಸಮತ್ವ, ಸರ್ವಭ್ರಾತೃತ್ವ, ಸರ್ವ
 ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ಅದರ್ಶಗಳೆಂದು ಸಾರಿದ್ದಲ್ಲದೆ ನೆರೆಹೊರೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ಜನರಿಗೂ

ಆ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದೇ ತಮ್ಮಂತೆಯೇ ಅವರೂ ಯಶಸ್ವಿ ಸಬೇಕೆಂದೂ ಅಂತಹ ಯತ್ನದಲ್ಲಿ ತಾವು ಸಹಾಯಮಾಡತಕ್ಕವರೆಂದೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಪ್ರಕಟಣೆ ದರು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ನೆರೆರಾಜರಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಕೋಪ ತಾಪಗಳುಂಟಾದವು. ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ದೇಶದಿಂದೋಡಿದ್ದ ರಾಜಬಂಧುಗಳೂ ಶ್ರೀಮಂತರೂ ನೆರೆರಾಜರನ್ನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದರು. ಆಸ್ತ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಷ್ಯ ದೊರೆಗಳು ಈ ರೀತಿ ಮೊದಲು ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಉತ್ಸಾಹಮತ್ತರಾದ ಫ್ರೆಂಚರು ನೆದರ್ಲೆಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಆಸ್ತ್ರಿಯ ಪ್ರಭುವಿನ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಹುರುಪಿನಿಂದ ಹೋರಾಡಿ ಸೋಲಿಸಿಯೂ ಬಿಟ್ಟರು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ನಾಯಕರು ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ದೈತ್ಯಲೀಲೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಹಾಹಾಕಾರಪಟ್ಟರು. ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರು ಪ್ರಕಟನೆ ಕೊಟ್ಟಮೇಲೆ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ದಂಗೆಯೆಬ್ಬಿಸುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ತಿಳಿದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡರು. 1792ರಲ್ಲಿ ಆಸ್ತ್ರಿಯದ ಶತ್ರುಗಳಾಗಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಯುದ್ಧವನ್ನಾರಂಭಿಸಿ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಜಯಪಡೆದಮೇಲೆ ಷೆಲ್ಡ್ (Scheldt) ನದಿಯಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರೂ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸಬಹುದೆಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಆ ಮೂಲಕ ಡಚ್ಚರ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಯೋಚನೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯನ್ನೊಡ್ಡಿದರು. ಕೂಡಲೆ ಹಾಲಂಡನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿದರು. ಹಾಲಂಡಿನ ವಿಪತ್ತು ತಮ್ಮ ವಿಪತ್ತೆಂಬ ಹಳೇ ಸೂತ್ರವನ್ನನುಸರಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯೊದಗಿತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವರು ಯುದ್ಧಕ್ಕಣಿಯಾಗಬೇಕಾಯಿತು. 1793ರಲ್ಲಿ ರಾಜವಧೆಯೂ ಆಯಿತು. ಆಗ ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಆಸ್ತ್ರಿಯ, ಪ್ರಷ್ಯ, ಹಾಲಂಡ್, ಸ್ವಿಟ್ಜರ್, ಸಾರ್ಡಿನಿಯ ದೇಶಗಳೊಡನೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸೇರಿ ಮೊದಲನೆ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹ (First Coalition) ಎಂಬುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು.

1793ರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯ ಸೈನ್ಯಗಳು ಫ್ರಾನ್ಸನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಪಲ್ಲಟವಿರೋಧಿಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಲು ಯಶಸ್ವಿ ಸಿದ್ಧವು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ಟುಲಾನ್ (Toulon), ಕಿಬೆರ್ನ್ (Quiberon), ಮತ್ತು ಡಂಕರ್ಕ್ (Dunkirk) ಎಂಬೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದ ಕಡೆಯಿಂದ ಮುತ್ತಿದವು. ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯ ಇತರರು ಒಟ್ಟುಗೂಡದೆ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಲು ತೊಡಗಿದರು. ಫ್ರೆಂಚರು ಸ್ವದೇಶವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಉತ್ಸಾಹಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ತೊಡಗಿ

ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಓಡಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಹಾಲೆಂಡನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ರೈನ್ ನದಿಯವರೆಗೂ ಜಯಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಹಿಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದಾಗ್ಯೂ ಸಾಧನೆಯಾಗದಿದ್ದ ರೈನ್ ಮೇರೆಯು ಈಗ ಸುಲಭವಾಗಿ ಲಭಿಸಿತು. ಇತ್ತ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸೈನ್ಯಗಳಿಗೆ ಜಯಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಪ್ರಷ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ವಿಟ್ಜರ್ಲೆಂಡ್ ಗಳ ರಾಜರು ಸೋಲನ್ನು ಕಂಡು ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹದಿಂದ ಜಾರಿಕೊಂಡರು. ಮಿತ್ರ ಮಂಡಲಿಯು ದುರ್ಬಲವಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷರಾದರೆ ಟುಲಾ ಡಂಕರ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದಾಗ್ಯೂ ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದಿಂದ ಇತರ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಘೆಂಚರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಘೆಂಚರಿಗಿದ್ದ ಸ್ಥಲಗಳೂ ವೆಸ್ಟ್‌ಇಂಡೀಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದ್ವೀಪಗಳೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಹಸ್ತಗತವಾದವು. ಡಚ್ಚರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದ ಗುಡ್‌ಹೋಪ್ ಭೂಶಿರ ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರದಾಯಿತು. 1794ರಲ್ಲಿ ಜೂನ್ ಒಂದನೆದಿನ ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೌಕಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಗೆದ್ದರು (Glorious First of June).

ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹ ಒಡೆಯಿತು. ಹಾಲೆಂಡ್, ಸ್ವಿಟ್ಜರ್, ಪ್ರಷ್ಯ ಗಳು ಜಾರಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಆಸ್ತ್ರಿಯಗಳೆರಡೇ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಂತಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಡೈರೆಕ್ಟರಿ (Directory) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸರ್ಕಾರವು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿತ್ತು. 1795ರಲ್ಲಿ ಪ್ಯಾರಿಸಿನಲ್ಲಿ ಅತಿ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ದಳಪತಿ

ಯೊಬ್ಬನು ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಅವನೇ ಟುಲಾನಿನಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿ ಜಯ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಪರಾಭವಿಸಿದ್ದ ನಪೋಲಿಯನ್ ಬೋನಪಾರ್ಟ್. ಆತನು 1796ರಲ್ಲಿ ಆಸ್ತ್ರಿಯದೊಡನೆ ಹೋರಾಡಲು ಇಟಲಿಯ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಮಿಂಚಿನ ವೇಗದಿಂದ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಅನೇಕ ಜಯಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಪುನಃ ಸಾಧಿಸಿದನು. ಅದರಿಂದ ಸಾರ್ಡಿನಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನು ಘೆಂಚರ ಆಶ್ರಿತನಾದುದಲ್ಲದೆ ಆಸ್ತ್ರಿಯದ ಬಲ ಮುರಿಯಿತು. 1797ರಲ್ಲಿ ಆಸ್ತ್ರಿಯದ ಪ್ರಭು ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧ ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು.

1793ರಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಂಡ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮುರಿದುಹೋಯಿತು. ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡೊಂದು ವಿನಾ ಉಳಿದ ಶತ್ರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸೋತು ಘೆಂಚರೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಯೂರೋಪ್ ಖಂಡದ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾನ್ಸ್‌ದೇಶವು ವಿಸ್ತಾರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಆದರೆ ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಘೆಂಚರು ಗೆಲ್ಲಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸಂಧಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಸಮುದ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ದೂರಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುತ್ತ ವಿರೋಧವನ್ನು ಬಿಡದಿದ್ದರು.

1797 ರಿಂದ 1799 ರವರೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಬ್ಬರೇ ಫ್ರೆಂಚರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಬೇಕಾಯಿತು. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಆಗ ನಾನಾಘಡನವೀಸ್ ಒಂಟಿ ಇಂಗ್ಲಂಡ್ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನರ ಕಾಲ. ಟಿಪ್ಪು ಫ್ರೆಂಚರ ಸ್ನೇಹಸಹಾಯಗಳಿಗೆ ಆಸೆಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಾದರೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಭುಗಳೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಸೋತು ಇಂಗ್ಲಂಡನ್ನು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟವರೇ. 1797ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ನಾವಿಕರೂ ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟು ದಂಗೆಯೆದ್ದರು. ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದಂಗೆಯೇಳುವಂತಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಿಪುಣರಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನೌಕಾಪತಿಗಳು ನಾವಿಕರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ ಡಚ್ಚರ ಜಲಬಲವನ್ನು ಕ್ಯಾಂಪರ್‌ಡೌನ್ (Camperdown) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಧ್ವಂಸಮಾಡಿದರು. ಸೆಂಟ್ ವಿನ್ಸೆಂಟ್ ಭೂಶಿರದ (Cape St. Vincent) ಬಳಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನೌಕಾಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಜರ್ವಿಸ್ (Jervis) ಮತ್ತು ನೆಲ್ಸನ್ (Nelson) ಎಂಬಿಬ್ಬರೂ ಸೈನಿಕ ನೌಕಾಬಲವನ್ನು ಎದುರುಗೊಂಡು ಬಲಿಯಿಟ್ಟರು. ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಸುತ್ತಣ ಸಮುದ್ರಭಾಗಗಳು ನಿರುಪಾಧಿಕವಾಯಿತೆಂದು ಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ದಂಡನಾಯಕ ನಪೋಲಿಯನ್ 1798 ರಲ್ಲಿ ಬ್ರೆಸ್ಟ್ (Brest) ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಆತನು ಆ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಗೋಷ್ಯವಾಗಿ ಸಾಗಿಸಿ ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾನಮಾಡಿ ಮಾಲ್ಟಾ ದ್ವೀಪವನ್ನು (Malta) ಗೆದ್ದು ಈಜಿಪ್ಟಿಗೆ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹೊಂಚುತ್ತಿದ್ದ ನೆಲ್ಸನ್‌ಗೆ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಹಡಗುಗಳು ಸಿಕ್ಕಲೇ ಇಲ್ಲ. 1798ರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿಳಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಪ್ರಭುವಿನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಪೋಲಿಯನ್ ಸುಲಭವಾಗಿ ಪಿರಮಿಡ್ಡುಗಳ ಕದನ (Battle of the Pyramids)ದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಹಿಂದೆಯೇ ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡುಬಂದ ನೆಲ್ಸನ್‌ಗೆ ನೈಲ್ ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನದೀ ಮುಖದ ಬಳಿ ಅಬೂಕಿರ್ ಕೊಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚ್ ಹಡಗುಗಳು ಸಿಕ್ಕಿದವು. ತಕ್ಷಣವೇ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಿ ನೆಲ್ಸನ್ ಆ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಇದೇ ನೈಲನದೀಕದನವೆಂಬುದು (Battle of the Nile, 1798). ಆದರೆ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡರು. ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೊರಡಲು ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಪೋಲಿಯನ್ನನು ಈಜಿಪ್ಟನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ತರುವಾಯ ಸಿರಿಯದಕಡೆ ಹೊರಟನು. ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಅಲ್ಲಿಯ ಮುಸಲ್ಮಾನಪ್ರಭುಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿ ಆಕರ್ (Acre) ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತೊಡಗಿದರು. ತುರ್ಕಿ ಸುಲ್ತಾನನ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ನಪೋಲಿಯನ್ನನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು.

ನೈಲ್‌ನದಿ ಕದನದ ಸುದ್ದಿ ಹರಡಿದಮೇಲೆ ಇತರ ಐರೋಪ್ಯಪ್ರಭುಗಳಿಗೂ ಧೈರ್ಯಬರುವಹಾಗಾಯಿತು. ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರವೆಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕಯ್ಯಲ್ಲಿ. ನಪೋಲಿಯನ್ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ದೂರದ ಸಿರಿಯದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಹಾಗಿತ್ತು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತವೂ ಕೆಟ್ಟಿತ್ತು. ಸಮಯ ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ಆಸ್ತ್ರಿಯದವರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ರಷ್ಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೂ ಫ್ರೆಂಚರ ಶತ್ರು

2ನೇ ವ್ಯೂಹ ವೆನಿಸಿದನು. ಹೀಗಾಗಿ 1799ರಲ್ಲಿ ಆಸ್ತ್ರಿಯ, ರಷ್ಯ, ಹಾಲಂಡ್ ದೇಶಗಳು ಇಂಗ್ಲಂಡಿನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನಾಹ ಗೊಂಡವು. ಇದು ಎರಡನೆ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹ(Second Coalition).

ಇಂಗ್ಲಂಡಿನವರು ಹಾಲಂಡಿಗೆ ಸೈನ್ಯ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ರಷ್ಯಾ ಆಸ್ತ್ರಿಯಗಳ ಸೈನ್ಯಗಳು ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದವು. ಆದರೆ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೇ ಜಯವಾಯಿತು. ಆತ್ತ ಆಕರ್ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ತನ್ನಿಷ್ಟವಂತೆ ನಡೆಸಲಾರದೆ ನಪೋಲಿಯನ್ ಈಜಿಪ್ಟಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಪತ್ತೆ ಕೊಡದಂತೆ ಯಾನಮಾಡಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟನು. ಬಂದವನು ಹೊಸ ಆಡಳಿತವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಪ್ರಧಾನ ಕಾನ್ಸಲ್ (First Consul) ಎಂಬ ಬಿರುದಿನಿಂದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಾದನು. ತಕ್ಷಣವೇ ಆಸ್ತ್ರಿಯದ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವ ಸನ್ನಾಹವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡನು.

ಹೊಹೆನ್ಲಿಂಡೆ (Hohenlinden) ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ **ಮರೆಂಗೊ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯ (Marengo)** ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆದ ಕದನಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ತ್ರಿಯ ಸೋಲು ದವರು ಸೋತು ಮಣ್ಣು ಮುಕ್ಕಿದರು. ಈ ಸೋಲುಗಳಿಂದ 2ನೇ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹಕ್ಕೆ ಭಂಗಬಂತು. ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ರಷ್ಯ, ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್ ಮತ್ತು ಸ್ವೀಡ್ ದೇಶಗಳವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಚರ್ಚೆಯಿಂದ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗಿತ್ತು. ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಯಾವ ಹಡಗನ್ನಾದರೂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಶತ್ರುದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಮಾ ಇಂಗ್ಲಂಡಿಗೆ ವಿರೋಧ ನನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಹೆಟದಿಂದ ಆ ದೇಶಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅತಿ ಚತುರನಾಗಿದ್ದ ನಪೋಲಿಯನ್ ಆಸ್ತ್ರಿಯದೊಡನೆ ಸಂಧಿ ನಡೆಸಿದ ಬಳಿಕ ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಮಯವನ್ನು ಕಂಡು ಆ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದನು. 1800ರ ವೇಳೆಗೆ ರಷ್ಯ, ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್, ಸ್ವೀಡ್ ದೇಶಗಳು ಬೇರೆಯಾಗಿ (Armed Neutrality) ವ್ಯೂಹ ಕಟ್ಟಿದವು.

ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಒಂಟಿಯಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಒಂಟಿಯಾಗಿಯೇ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರು. 1801ರಲ್ಲಿ ಈಜಿಪ್ಟಿನಕಡೆ **ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡ್ರಿಯ (Alexandria)**

ಬಳಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಅಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ಜಲಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ಜಯಶಾಲಿಗಳಾದರು. ಅದೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನೌಕಾಸತಿ ನೆಲ್ಸನ್ ಸಾಹಸ ದಿಂದ ಬಾಲ್ಟಿಕ್ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿದನು. ಕೊಪೆನ್‌ಹಾಗೆನ್ (Copenhagen) ಬಳಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್‌ನವರಿಗೂ ಜಲಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ನೆಲ್ಸನ್ ಗೆದ್ದು ಡೇನರ ನೌಕೆಗಳನ್ನು ಮುಳುಗಿಸಿ ಬಾಲ್ಟಿಕ್ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಬಲಕ್ಕೆ ದುರಿಲ್ಲ ದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದನು.

ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಜಯಶೀಲರಾಗಿ ವೆಸ್ಟ್‌ಇಂಡೀಸ್, ಆಫ್ರಿಕ, ಹಿಂದುಸ್ತಾನಗಳಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದರು. ಆಗ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಪ್ರಧಾನನಾಗಿದ್ದಾತನು ಶಾಂತಿಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಕೊಟ್ಟನು. 1799 ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ವಶವಾಗಿತ್ತು. 1800ರಲ್ಲಿ ಮಾಲ್ಡಿವ್ವೀಪವು ಹಸ್ತಗತವಾಗಿತ್ತು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ನಪೋಲಿ ಒಪ್ಪಂದ ಯನ್ನನಿಗೂ ಶಾಂತಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿತ್ತು. 1802ರಲ್ಲಿ ಆಮಿ ಯಾನ್ ಒಪ್ಪಂದ (Peace of Amiens) ನಡೆಯಿತು.

ಸಿಂಹಳ ಮತ್ತು ಟ್ರಿನಿಡಾಡ್ (Trinidad) ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ಹಿಂದಿನಂತೆ ಇತರ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದರು. ಈಜಿಪ್ಟನ್ನು ತುರ್ಕಿಯ ಸುಲ್ತಾನನಿಗೊಪ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಹೊಸ ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧನನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಗೌರವಿಸಲೊಡಂಬಟ್ಟರು. ಮಾಲ್ಡಿವ್ವೀಪವು ಫ್ರೆಂಚರಿಗಾಗಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗಾಗಲಿ ಬೇಡವೆಂದೂ ಹಿಂದೆ ಅಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದ್ದ ಸೆಂಟ್ ಜಾನ್ ಗುಂಪಿನವರಿಗೆ (Knights of St. John) ಬಿಟ್ಟುಕೊಡತಕ್ಕುದೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ಈ ಕರಾರು ನಡೆದಾಗ ಆಡಿಂಗ್ಟನ್ (Addington) ಎಂಬಾತನು ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಎರಡು ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹಗಳನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಯುದ್ಧನಡೆಸಿ ವಿಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಂಡನ್ನು ಕಾಯ್ದು ಕಿರೇಪಿಟ್ಟನು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಚ್ಯುತನಾಗಿದ್ದನು. ಸ್ಥಿರವಾದ ಶಾಂತಿ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಆತನಿಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಶಾಂತಿಸ್ಥಿತಿಯು ಅತ್ಯಲ್ಪಕಾಲ ನಡೆಯಿತು. ಒಂದೂವರೆ ವರ್ಷದೊಳಗಾಗಿ ಪುನಃ ನಪೋಲಿಯನ್ನೊಡನೆ ಹೋರಾಟ ಕೆರಳಿತು.

1793ರಿಂದ 1802ರ ವರೆಗೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧಭಾಗಕ್ಕೆ ಪಲ್ಲಟಿಯುದ್ಧ (Revolutionary war) ಎಂದು ಹೆಸರಿಡುವುದುಂಟು. ಪುನಃ ರೇಗಿಡಬಳಿಕ 1815 ರವರೆಗೆ ಯುದ್ಧವು ಪ್ರಚಂಡವಾಗಿ ಸಾಗಿತು. ಆ ಭಾಗಕ್ಕೆ ನಪೋಲಿಯನ್ ಯುದ್ಧ (Napoleonic War) ಎನ್ನುವುದು ರೂಢಿ.

4. ನಪೋಲಿಯನ್ ಬೋನಪಾರ್ಟ್

ನಪೋಲಿಯನ್ ನಷ್ಟು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದವರು ಅತಿ ವಿರಳೆ. ಐರೋಪ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಿಕಂದರ್, ಹ್ಯಾನಿಬಲ್, ಸೀಸರ್ ಎಂಬ ಪ್ರಚಂಡ ದಿಗ್ವಿಜಯಿಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವನಾತನು. ಕಾರ್ಸಿಕ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಿತನಾಗಿ ತೋಫ್ ಮದ್ದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನೈಪುಣ್ಯಪಡೆದ ನಪೋಲಿಯನ್ 1795ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದನು. ಸಿಕಂದರ್ ಸೀಸರಂತೆ ತಾನೂ ದಿಗ್ವಿಜಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ವಿಸ್ತಾರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿ ಬೇಕೆಂದು ಆಸೆಯನ್ನು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಿದ್ದನು. ಸರ್ವಸಮತ್ವಭ್ರಾತೃತ್ವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಜನರು ರಾಷ್ಟ್ರಪಲ್ಲಟಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿ ಘೋರ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರಷ್ಟೆ. ಆಗ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೂ ಇತರ ಐರೋಪ್ಯರಿಗೂ ಅವಿರತವಾಗಿ ಯುದ್ಧಕೇರಳಿದಾಗ ನಪೋಲಿಯನ್ ನಿಗೆ ಸಮಯ ಮೊರಕಿತು. ಆತನ ಅಪ್ರತಿಮ ಸಾಹಸಚಾರ್ತುರ್ಯಗಳು ಆ

ವಿಖ್ಯಾತಿ ಪ್ರಾಪ್ತಿ

ಮೊದಲು ಟುರ್ಲಾ ಪ್ಯಾರಿಸ್ ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆತನುನಾಯಕನಾದನು ಇಟಲಿ ಈಜಿಪ್ಟ್ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬಂದು

ಐರೋಪ್ಯಜಗತ್ತಿಗೆ ವಿಸ್ಮಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದವು. ಒಂದನೆ ಎರಡನೆ ವ್ಯೂಹಗಳು ಧ್ವಂಸವಾಗಿ ಹೋದವು. ಫ್ರೆಂಚ್ ಜನರಿಗಂತೂ ನಪೋಲಿಯನ್ ದೇವಾಂಶ ಸಂಭೂತನಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿದನು. ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಆತನೊಬ್ಬ ನಿಧರ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಜನರಿದ್ದಂತೆ ಬಲಪಾರುಷಗಳೇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆತನದುರಿನಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಗೆಲ್ಲತಕ್ಕವರೇ ಇಲ್ಲ ವೆನ್ನಿಸಿತ್ತು.

ಅಮಿಯಾನ್ ಕರಾರೆಷ್ಟಾದರೂ ಕುಂಟು ಕರಾರೇ. ನಪೋಲಿಯನ್ ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಮನಸ್ಸು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ತನ್ನೆದುರಿಗೆ ಸೋತಾಗ್ಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸೋಲದೆ ಒಂಟಿಯಾಗಿಯಾದರೂ ನಿಂತು ಹೋರಾಡಿದರೆಂಬ ಭಾವನೆ ನಪೋಲಿಯನ್ ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿತ್ತು. ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಮಾಲ್ಡ್ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದಾದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಬಾರ್ಬನ್ ಜಗಳದ ಕಾರಣಗಳು ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯಕೊಟ್ಟಿತ್ತು. ಇವೆರಡರಿಂದ ನಪೋಲಿಯನ್ ನಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನನಾಯಿತು. ಕರಾರಾದ ಕೂಡಲೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದ ಆಡಳಿತದ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ನ್ಯಾಯವನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ದೃಢಿಸಿದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೇ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ವ್ಯಾಪಾರ್ಯಶ್ಚರ್ಯವೃದ್ಧಿಗೆ ಪರಮವೈರಿಗಳೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ನಷ್ಟವಾಗಿದ್ದ ದೂರಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ದೇಶಾಂತರವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸಮುದ್ರದಮೇಲೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ದೊಡ್ಡ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಉಭಯತಃ ಜಗಳವು ಬೇಗನೆ

ಹುಟ್ಟಿತು. ಅಮಿಯಾನ್ ಕರಾರಾದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ 1803ರಲ್ಲಿಯೇ ಪುನಃ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ವಿರಾಮವಿಲ್ಲದೆ 1814 ರವರೆಗೆ ನಡೆಯಿತು.

ಕಾನ್ಸಲ್ (First Consul) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತಿದ್ದ ನಪೋಲಿಯನ್ ದೇಶದ ಆಡಳಿತದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಅಸಾಧಾರಣ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಎರಡು ಮೂರು ಸಮ್ರಾಟ್ ಪದವಿ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನ ದೇಶವನ್ನು ಸುಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಂದು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಭದ್ರಗೊಳಿಸಿದನು. 1804 ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ ಬಿಟ್ಟರೆ ಆತನಿಗೆ ಹಗೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ನೆರೆಹೊರೆಯ ಐರೋಪ್ಯದೇಶಗಳು ಸೋತು ಶರಣೆಂದಿದ್ದವು. ಆಗ 1804ರಲ್ಲಿ **ನಪೋಲಿಯನ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿ** (Emperor Napoleon) ಯೆನಿಸಿದನು. ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹೊಸ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದನು. ಫ್ರೆಂಚರ ವಿಶ್ವಾಸಭಕ್ತಿಗಳಂತೂ ಆತನಲ್ಲಿ ಅಮಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಅಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ನಪೋಲಿಯನ್ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು **ಬೊಲೋನ್** (Boulogne) ಬಳಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಉಪಾಯದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ನೌಕಾಬಲವನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ಮುತ್ತುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕಳುಹಿಸಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಡಲನ್ನು ದಾಟಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಮುತ್ತುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದನು. ಅದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ತಾನೇ **ಬೊಲೋನ್** ಬಳಿ ಶಿಬಿರಮಾಡಿ ಸಮಯನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದನು.

ನಿಜವಾಗಿ ಆಗ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಪ್ರಾಣಾಪಾಯವೊದಗಿದಂತೆ ತೋರಿತು. ಅತ್ತ ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಐರಿಷರ ಅಸಮಾಧಾನ, ಇತ್ತ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ನಾಯಕರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಗಳು. ಅದೇ ವೇಳೆಗೆ ಅತಿಸಮರ್ಥನಾದ ನಪೋಲಿಯನ್ ತಮ್ಮ ದ್ವೀಪಭೂಮಿಯನ್ನೇ ಮುತ್ತುವ ಭಯ. ಆಗ ಕಿರೀಪಿಟ್ಟಿನೇ ಮಂತ್ರಿ ಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಗಿಟ್ಟರು. ಆಡಿಂಗ್ಟನ್ ಮಂತ್ರಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಿಟ್ಟಿನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಪುನಃ ಮಂತ್ರಿಪದವಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿದಕೂಡಲೆ ಪಿಟ್ಟಿನು ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನೂ ಸರ್ವೋಪಾಯಗಳನ್ನೂ ಕೈಕೊಂಡನು. ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಫ್ರೆಂಚ್ ಹಡಗುಗಳಾಗಲಿ ಅವರ ಜೊತೆಸೇರಿದ್ದ ಸ್ಪೈನ್ ಹಡಗುಗಳಾಗಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಪಡೆಯದಂತೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನೌಕಾಸತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಸಹಾಯಗಳನ್ನು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಎಚ್ಚರಿಸಿದನು. ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಧೈರ್ಯಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನೊಂದುಗೂಡಿಸುವ ಸಂಧಾನ ನಡೆಸಿದನು. ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ನಡೆಸಿದಾಗ್ಲೂ ಮುಂದೇನಾಗುವುದೋ ಎಂಬ ಭಯವಿದ್ದೇ ಇತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ತಳಮಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್

ಆಸನ್ನಿವಾರಣೆ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನೌಕಾಪತಿ ನೆಲ್ಸನ್ ಫ್ರೆಂಚರ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಾಡಿದನು. ಫ್ರೆಂಚ್ ಹಡಗುಗಳೂ ಸ್ಪೈನ್ ಹಡಗುಗಳೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೋ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಾಟಿದಂತೆ ಓಡಾಟ ನಡೆಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ಟ್ರಫಾಲ್ಗರ್ (Trafalgar) ಭೂಶಿರದ ಬಳಿ ನೆಲ್ಸನ್ನನಿಗೆ ಶತ್ರುನೌಕೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿದವು. ದೊಡ್ಡ ಜಲಯುದ್ಧ ನಡೆಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಜಯವಾಯಿತು. ಶತ್ರುಬಲವು ಹಾಳಾಯಿತು. ಆದರೆ ಜಯಸಿದ್ಧಿಯಾದಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನೆಲ್ಸನ್ನನ ಪ್ರಾಣಹೋಯಿತು. ಜಯದ ಸುದ್ದಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿದಕೂಡಲೆ ಜನರು ಮೈಮರೆತು ಕುಣಿದಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿಯೇ ವಿಷವಿಟ್ಟಂತೆ ನೆಲ್ಸನ್ನನ ಸಾವಿನ ಸಮಾಚಾರವೂ ಬಂದಿತು.

ನಪೋಲಿಯನ್ ಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ನೌಕಾಬಲವು ಟ್ರಫಾಲ್ಗರ್ ಕದನದಿಂದ ಹಾಳಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಮುತ್ತುವ ಯೋಚನೆ ದೂರವಾಯಿತು. ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ನೆಲ್ಸನ್ ಓಡಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ನಪೋಲಿಯನ್ನನಿಗೆ ತನ್ನ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ತೋರಿತ್ತು. ಆದೇವೇಳೆಗೆ ಪಿಟ್ಟಿನ ಸಂಧಾನವೂ ಫಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಬೊಲೋನ್ ಬಳಿ ಸಮಯನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಪೋಲಿಯನ್ನಿಗೆ ಆಸ್ತಿಯ, ರಷ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ವೀಡನ್ ದೇಶಗಳ ಪ್ರಭು ಪಿಟ್ಟಿನ ಸಂಧಾನಫಲ ಗಳು ಗುಂಪುಕೂಡಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವೃತ್ತಾಂತ ತಿಳಿಯಿತು. ಇದು ಮೂರನೆ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹ (Third Coalition). ಪಿಟ್ಟಿನ ಚಾತುರ್ಯದ ಫಲ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಮುತ್ತಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದಕೂಡಲೆ ನಪೋಲಿಯನ್ ತನ್ನ ಶಿಬಿರವನ್ನೆತ್ತಿ ಆಸ್ತಿಯದವರ ಮೇಲೆ ಹೊರಟನು. ಅದ್ಭುತವಾದ ವೇಗದಿಂದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಆಸ್ತಿಯದ ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಆಸ್ತಿಯ ರಷ್ಯಗಳ ಜತೆಗೂಡಿದ್ದ ದೊಡ್ಡಸೈನ್ಯವನ್ನು ಔಸ್ಟರ್‌ಲಿಟ್ಸ್ (Austerlitz) ಎಂಬಲ್ಲಿ ತಾಕಿ ಸದೆಬಡಿದನು. ಆಸ್ತಿಯದ ಪ್ರಭುದಮ್ಮಯ್ಯೆಯೆಂದು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಶರಣಾಗತನಾಗಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಬೇಡಿದನು. ಮೂರನೆ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹ ಧ್ವಂಸವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಪ್ರಷ್ಯವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ರಷ್ಯದ ಸೇನೆಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ನಪೋಲಿಯನ್ ಹೊರಟನು.

ಔಸ್ಟರ್‌ಲಿಟ್ಸ್ ಕದನದ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿದಾಗ ಇತರರಿಗೆ ನಡುಕ ಹತ್ತಿದಂತಾಯಿತು. ಅಸ್ವಸ್ಥನಾಗಿದ್ದ ಪಿಟ್ಟಿನಿಗೆ ಆ ಸಮಾಚಾರದಿಂದ ರೋಗ ಬಲವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಣವೂ ಹೋಯಿತು. “ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ತಾನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲುದಲ್ಲದೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಅನ್ಯರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಆದರ್ಶವನ್ನು ತೋರಬಲ್ಲದು” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಘೋರ ವಿಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಆತನದು. ಜಲಬಲವನ್ನು

ಚಾಕಚಕ್ಯದಿಂದ ನಡೆಸಿ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ ಟ್ರಿಫಾಲ್ಕರ್ ಕದನದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದ ನೆಲ್ಸನ್ ಆ ಕೀರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿ. ಪಿಟ್ ನೆಲ್ಸನ್ ಇಬ್ಬರೂ ಸುಮಾರಾಗಿ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸತ್ತರು. ಇಬ್ಬರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಚಿರಕೃತಜ್ಞತೆಗೆ ಪಾತ್ರರು.

ಪ್ರೆಸ್ಬರ್ಲಿಫ್ಟ್ ಕದನದ ತರುವಾಯ ನಪೋಲಿಯನ್ ಅತಿಪ್ರಚಂಡನಾಗಿ ಪ್ರಷ್ಯದೇಶವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ರಷ್ಯದ ಸೇನೆಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ದಿನೇ ದಿನೇ ಆತನ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿತು. 1806ರ ವೇಳೆಗೆ ಯೂರೋಪಿನ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳು ಆತನ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಮಾಪ್ತನೆನಿಸಿ ರೈಮ್ ನದಿಯಿಂದ ಪಿರನೀಸ್ ವರೆಗಿದ್ದ ಫ್ರಾನ್ಸನ್ನು ಕೈಲಿ ಹಿಡಿದಾತನು ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಇಟಲಿ, ಹಾಲಂಡ್ ಮತ್ತು ಈಗಿನ ಜರ್ಮನಿಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸಹೋದರರನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದನು. ರಷ್ಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಆತನ ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ 1807ರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹ ಕಟ್ಟಿದನು. ಯೂರೋಪಿನ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ನಪೋಲಿಯನ್, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ರಷ್ಯದ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಾದರು. 1807ರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ಟಿಲ್ಸಿಟ್ (Tilsit) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಭಾಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಬ್ರಿಟನ್ನಿನೊಡನೆ ಜಗಳವಿದ್ದೇ ಇತ್ತು. ಮೂರನೆ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹ ಒಡೆದ ತರುವಾಯ ನಪೋಲಿಯನ್ “ವ್ಯಾಪಾರಜೀವಿಗಳಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಬಂಧಿಸಿಯೇ ಅವರನ್ನು ಕೆಡಹಬೇಕು” ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ 1806ರಲ್ಲಿ ಬರ್ಲಿನ್ ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವ್ಯಾಪಾರಬಂಧನಕ್ಕಾಗಿ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು (Berlin Decrees) ಸಾರಿದನು. ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಬ್ರಿಟಿಷರೊಡನೆ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸಕೂಡದೆಂದು ಅವುಗಳ ಸಾರಾಂಶ. ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಕೂಡ ಎದೆಗೆಡದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಾಗಿ ತಮ್ಮೊಡನೆ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೊಲ್ಲದವರನ್ನು ಶತ್ರುಗಳಂತೆ ಕಾಣಲಾಗುವುದೆಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು (Orders in Council). ಕಾಲವೇನೋ ಕಷ್ಟ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ವಾಗಿತ್ತು. ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲರಾಜ್ಯವೊಂದಾದರೂ ನಿರೋಧಪ್ರಯತ್ನ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಎದುರಿಲ್ಲದೆ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಓಡಾಡಿಸಬಹುದಾದರೂ ಯೂರೋಪಿನ ಬಂದರುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹಡಗುಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶವೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆ? ನಪೋಲಿಯನ್ನನೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸಮುದ್ರದಮೇಲೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಅವರ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ದೂರಕ್ಷೇತ್ರ

ಗಳನ್ನು ಕಸುಕೊಂಡರು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಡನೆ ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡತಕ್ಕವರನ್ನು ಶತ್ರುಗಳೆಂದು ಕಂಡು ಮಧ್ಯಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂತಹವರನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿದರು. ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ದರ್ಪತೋರಿ ಅಮೆರಿಕದವರೊಡನೆ ಜಗಳವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ವಾದಮೇಲೆ ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನಿಳಿಸಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸುವ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಇತರ ಐರೋಪ್ಯದೇಶಗಳ ಜನರು ಬ್ರಿಟಿಷರೊಡನೆ ಯಾವ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೂ ಮಾಡದಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಜೀವನದ ಸಿರು ಹೋಗುವಂತಹ ಸ್ಥಿತಿ ಒದಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇತರ ದೇಶಗಳಿಗೂ ಆ ವ್ಯಾಪಾರ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಪೋರ್ಚುಗಲ್, ನಾರ್ವೆ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮಾರುತ್ತಿದ್ದ ವಸ್ತುಗಳ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕಳ್ಳತನದ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು.

1807ರಲ್ಲಿ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಅಧಿಕಾರಪ್ರಾಬಲ್ಯಗಳು ಅತ್ಯುನ್ನತಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದ್ದವು. ಆದರೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ವ್ಯಾಪಾರಬಂಧನ ನಡೆಯದಾಯಿತು. ಸಣ್ಣ ದೇಶವಾದ ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ಆತನ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನೊಪ್ಪಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ನಪೋಲಿಯನ್ ಆ ದೇಶವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅಲ್ಲಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜನು ಬ್ರಸಿಲ್ಲಿಗೆ ಪರಾರಿಯಾದನು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಚಿರಕಾಲದ ಮಿತ್ರದೇಶವಾದ ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ಪ್ರಬಲಶತ್ರುವಿಗೆ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿಹೋಯಿತು. ತರುವಾಯ ಸ್ಪೈನಿನಲ್ಲಿ ನಪೋಲಿಯನ್ ಸ್ಪೈನಿನ ರಾಜಯುವರಾಜರನ್ನು ವ್ಯಾಜಾಂತರದಿಂದ ಬಂಧನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಣ್ಣ ಜೋಸೆಫ್ (Joseph Buona- parte) ಎಂಬಾತನಿಗೆ ಮಡ್ರಿಡ್ (Madrid)ನಲ್ಲಿ ಸ್ಪೈನಿನ ಪಟ್ಟಿಗಟ್ಟಿದನು. ಈ ಕೆಲಸದಿಂದ ಸ್ಪೈನ್ ಜನರಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೇ ವಿರೋಧ ತೋರುವ ಸ್ಥಿತಿಯಾದಿತು. ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ದೇಶವನ್ನು ಫ್ರೆಂಚರ ವಶದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಲು ತವಕಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸ್ಪಾನಿಷರ ಅಸಮಾಧಾನ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ ಹೊಂಚುತ್ತಿದ್ದು ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನಿಳಿಸಿ ಆ ಪರ್ಷಿಯ ದ್ವೀಪದ ಜನರಿಗೆ ಧೈಯೋತ್ಸಾಹಗಳನ್ನೂ ಸಹಾಯಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಹೋರಾಡುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವರು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಇದೇ ಪರ್ಷಿಯ ದ್ವೀಪದ ಯುದ್ಧ (Peninsular War) ಎಂಬುದು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಒಂದು ದಂಡನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟ ಸರ್ ಆರ್ಥರ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ (Sir Arthur Wellesley) 1808ರಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಮಿಯೇರೊ (Vimiero) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರದಳವೊಂದನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಆ ದೇಶವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇದೇ ಮೊದಲನೆ ಜಯವಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸ್ಪೈನಿನಲ್ಲಿ

ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಆ ಸಮಾಚಾರ ಕೇಳಿ ನಪೋಲಿಯನ್ ತಾನೇ ಬಂದನು. ಆತನದುರಿಗೆ ದಂಗೆಗಳೆಲ್ಲ ಅಡಗಿಹೋದವು. ಬ್ರಿಟಿಷ್‌ದಳಸತಿ ಸರ್ ಜಾನ್ ಮೂರ್ (Sir John Moore) ಆತನನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾರದೆ ತೀರಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಸೋಲು ಹೊರಡಲು ಆತನನ್ನು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ನಪೋಲಿಯನ್ ಹೊರಟನು. ಆದರೆ ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ಯಾರಿಸ್‌ನಿಂದ ಬೇರೆ ಸುದ್ದಿ ಬರಲು ನಪೋಲಿಯನ್ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಒಬ್ಬ ದಳಸತಿ (Marshal Soult) ಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಪ್ಯಾರಿಸ್‌ಗೆ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟನು. ತೀರದಬಳಿ ಕೊರನ್ನ್ (Corunna) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಮೂರನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಹೊಡೆದಾಟದಲ್ಲಿ ಮೂರನ ಪ್ರಾಣಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನ್ಯದ ಬದುಕುಭಾಗ ನಾಶವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು.

ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸೋತರೆಂದೂ ಸ್ಪೈನಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾದ ತೊಂದರೆ ತೋರಲಾರದೆಂದೂ ನಪೋಲಿಯನ್ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ಅನ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾದನು. ಆಸ್ತಿಯದೊಡನೆ ಮತ್ತೆ ಜಗಳ ಹುಟ್ಟಿ ಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ಪುನಃ ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಭು ನಪೋಲಿಯನ್ನನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತನಾದನು. ಆಗ ನಪೋಲಿಯನ್ ತನ್ನ ವಂಶವನ್ನು ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ತನ್ನ ಭಾಗ್ಯ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ದೇವತೆಯಂತಿದ್ದ ಜೋಸೆಫೀನ್ (Josephine) ಎಂಬ ತನ್ನ ಭಾಗ್ಯತಾರೆ ರಾಣಿಯನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಬೇರೆ ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಚನೆಮಾಡಿದನು. 1809ರಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಯದ ಹಾಪ್ಸ್ ಬುರ್ಗ್ ವಂಶದ ಕುಮಾರಿ ಮೇರಿ ಲೂಯಿಸ (Marie Louisa) ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು. ಜೋಸೆಫೀನ್ ತ್ಯಾಗ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಂಕಟಕಾರಕವಾಗಿತ್ತು; ಹೆಂಡತಿಯೊಬ್ಬಳೇ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಕ್ರೈಸ್ತರ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನನುಸರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಪೋಲಿಯನ್ನನೂ ತನ್ನ ಸಂಕಟವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಆ ಹಿರಿಯ ರಾಣಿಯನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದಕಾಲದಿಂದ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯ ಮೂಡಿತು.

ಸರ್ ಜಾನ್ ಮೂರ್ ತೀರಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಸರ್ ಅರ್ಥರ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ದಳಸತಿಯಾಗಿ ಪೋರ್ಚುಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಸನ್ನಾಹನಡೆಸಿದನು. 1809 ರಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗಲ್ಲಿನ ಮೇರೆದಾಟ ಸ್ಪೈನಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಫ್ರೆಂಚ್‌ದಳವನ್ನು ತಲವೇರ (Talavera) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗುವುದು ವಿವೇಕವಲ್ಲವೆಂದುಕೊಂಡು ಪೋರ್ಚುಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದನು. ಸಮಾಚಾರತಳಿದ ನಪೋಲಿಯನ್ ಸ್ಪೈನಿನಲ್ಲಿದ್ದ ದಂಗೆಕೋರರನ್ನೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಧ್ವಂಸಮಾಡಲು ತನ್ನ ಮಹಾದಂಡನಾಯಕರಲ್ಲೊಬ್ಬನನ್ನು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆ ಮಾರ್ಷಲ್ ಮಸೆನಾ (Marshal Massena)

ಎಂಬಾತನು ಸ್ವೀನಿನಲ್ಲಿ 1810ರಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಚರಿಸಿ ಹೋದೆಯೆಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪೊರಕೆಯಿಂದ ಗುಡಿಸಿದಂತೆ ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು ಗುಡಿಸಿದನು.

ಸ್ವೀನಿನ ಮುತ್ತಿಗೆ ಆಗ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದಳಪತಿಯು ಪೋರ್ಚುಗಲ್‌ನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಹೋದ್ಯಮವನ್ನೇ ನಡೆಸಿದನು. ಪರ್ವತಕಂದರಗಳನ್ನೂ ಕಾಡುಕೊರಕಲುಗಳನ್ನೂ ತಕ್ಕಂತೆ ಜತೆಗೂಡಿಸಿ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೂ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ಹಳ್ಳಗಳಿಗೆ ಮರಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ತುಂಬಿ ಒಂದರ ತರುವಾಯ ಮತ್ತೊಂದು ಸಾಲನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪಿರಂಗಿಗಳನ್ನು ನೆಡಿಸಿದನು. ಮಸ್ಸೀನಾ ದೇಶವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವುದೇ ಪ್ರಯಾಸವಾಗಿದ್ದ ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಜನರು ತಿರುಗಿಬಿದ್ದು ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಅನ್ನ ನೀರು ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ವರ್ತಿಸಿದರು. ಟಾರೆಸ್ ವೆಡ್ರಾಸ್ (Lines of Torres Vedras) ಎಂಬ ಹೆಸರುಪಡೆದ ಆ ಬೆಟ್ಟ ಕೊರಕಲು ಕಣಿವೆಗಳ ಕೋಟಿಯ ಸಾಲನ್ನು ಮಸ್ಸೀನಾ ಸಾಧಿಸಲಾರದೆ ಹೋದನು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದಳಪತಿಯು ಆ ಕೋಟಿಯೊಳಗೆ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಭದ್ರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜಾಣತನದಿಂದ ಕಾಲನಿರೀಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದನು. 1811ರಲ್ಲಿ ಮಸ್ಸೀನಾ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು. ಸ್ವೀನನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಆತನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆತ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದಾಗ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಒಂದೆರಡು ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದನು. ಗೆದ್ದರೂ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗುವ ಆತುರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಕೊಡದೆ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಈ ಮಧ್ಯೆ 1812ರಲ್ಲಿ ನಪೋಲಿಯನ್ನನಿಗೂ ರಷ್ಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೂ ಜಗಳ ರೇಗಿತು. ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಇಳಿಗಾಲ ಅಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಸ್ವೀನಿನ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡಿ ನಪೋಲಿಯನ್ ರಷ್ಯವನ್ನು ಮುತ್ತಲು ಐದು ಲಕ್ಷ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ತಾನೇ ಹೊರಟನು. ರಷ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಜಯಶಾಲಿಗಳಾಗಿ ಫ್ರೆಂಚರು ನುಗ್ಗಿ ಮಾಸ್ಕೊ (Moscow) ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸೇರಿದರು. ರಷ್ಯದ ನಾಯಕರು ತಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನು ನಪೋಲಿಯನ್ನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಆದರೆ ಅವರು ಅತಿಜಾಣತನದ ಅಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ನಪೋಲಿಯನ್ನನೇದುರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳು ಕಾಣಿಸದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿ ಅತಿದೂರದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನೂ ಆತನ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಸಿಕ್ಕಿಸಿ ಅನ್ನಾ ಹಾರಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸರ್ವನಾಶವಾಗುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಮಾಸ್ಕೊ ಬಳಿ ನಪೋಲಿಯನ್ ಬಂದಾಗ ಪಟ್ಟಣವೆಲ್ಲ ಜನ ಶೂನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಆತನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಡಾರಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಒಂದು ದಿನ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ನಡೆದಂತೆ ಪಟ್ಟಣ ಪಟ್ಟಣವೇ ಅಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಉರಿಯಲಾರಂಭವಾಯಿತು. ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಬರುವುದೇ ಅತಿಸಾಹಸವಾಯಿತು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಚಳಿಗಾಲ ತಲೆಹಾಕಿತು

ಪಡುವಣ ಐರೋಪ್ಯರು ರಷ್ಯದ ಚಳಿಯನ್ನರಿಯರು . ಆ ಚಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಆಹಾರವನ್ನು ಕಾಣದಿದ್ದ ದುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂತಿರುಗುವ ನಿಶ್ಚಯದುರಂತಸಾಹಸ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು . ಮಾಸ್ಕೊ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟ ಸೈನ್ಯ ಬಂದ ದಾರಿಯನ್ನು ಪುನಃ ನಡೆದು ರಷ್ಯದಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವುದು ವಿಷಾದಪೂರಿತ ಪ್ರಕರಣವಾಯಿತು . ಹೊರಟ ಐದುಲಕ್ಷ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡುಬಂದುದೇ ಪೌರುಷಸಾಹಸಗಳ ಪರಮಾವಧಿಯಾಯಿತು .

ರಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ದುರಂತಪ್ರಕರಣ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸ್ಪೈನಿನಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರ ಬಲವು ಕುಗ್ಗುತ್ತ *ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ (Wellington) ನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಪದೇ ಪದೇ ಕೃಶವಾಗಿ ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಜನರ ತುಂಬಿತನಕ್ಕೂ ಹಿಂಸೆಗೂ ಸಿಕ್ಕಿ ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು . ರಷ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ ನಪೋಲಿಯನ್ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಸ್ಪೈನಿನಿಂದ ಕರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು . ಆಗ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ ಸ್ಪೈನಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಮಯ ಸಾಧನೆಮಾಡಿ ಸ್ಪೈನಿನ ದಾರಿಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಜಯ ರಾಡ್ರಿಗೊ (Roderigo) ಮತ್ತು ಬಡಜೋಸ್ (Badajoz) ಎಂಬ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಹಿಡಿದನು . ತರುವಾಯ ಸಾಲಮಾನ್ಯ (Salamanca) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರ ಸೈನ್ಯವನ್ನೆದುರಿಸಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿದನು . ಆ ದಿನದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಜೋಸೆಫ್ ಬೋನಪಾರ್ಟ್ (Joseph Buonaparte) ಮದ್ರಿಡ್ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪಲಾಯನನಾದನು . ಸ್ಪೈನಿನ ದಕ್ಷಿಣಾರ್ಧವನ್ನು ಫ್ರೆಂಚರು ತ್ಯಜಿಸಿದರು . ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮದ್ರಿಡ್ ನಗರವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು . ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸ್ಪೈನಿನ ಉತ್ತರಭಾಗವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ ನ ಕೆಲಸವಾಯಿತು . 1812ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಿಡ್ನಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಬರ್ಗೋಸ್ (Burgos) ಎಂಬ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು . ಅದರ ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ಸೋಲಿಸಲಾರದೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿ ಬೇಕಾಯಿತು .

ಆ ವೇಳೆಗೆ ರಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳು ತಿಳಿಯಬಂದವು . ದೈತ್ಯ ಸಮಾನನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಪರಾಭವವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಐರೋಪ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಆಡಗಿಸಿದ್ದ ಆಸೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು . ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮಂತ್ರಿ ಲಾರ್ಡ್ ಕಾಸಲ್‌ರೇ (Castlereagh) ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಧಾನಗಳು ಫಲದಾಯಕವಾದವು . ರಷ್ಯದೊಡನೆ ಪ್ರಷ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ವೀಡೆನ್ ಪ್ರಭುಗಳು ಸೇರಿದರು . ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಯದ ಪ್ರಭುವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡನು . ಇದು 4ನೆ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹ (Fourth Coalition)ವಾಯಿತು . ರಷ್ಯದಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಫ್ರಾನ್ಸನ್ನು ಸೇರಿದ

* ಸರ್ ಅರ್ಥರ್ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ ಶ್ರೀಮಂತಪದವಿ ಪಡೆದು ಧರಿಸಿದ ಬಿರುದು-ಡ್ಯೂಕ್ ಆಫ್ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ .

ಕೂಡಲೆ ನಪೋಲಿಯನ್ನನಿಗೆ ಈ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹದ ಸನ್ನಾಹವು ತಿಳಿಯಿತು. ತಕ್ಷಣವೇ

ಮಿತ್ರಸುಂಡಲಿಯ ಸನ್ನಾಹ ಸೈನ್ಯವೆತ್ತಿ ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸೈನ್ಯನಿ ನಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ದಳಗಳನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡನು. 1813ರಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯನಲ್ಲಿ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ನನಿಗೆ ಇದರಿಂದ ಸುಲಭವಾಯಿತು. ಸಾಲಮಾನ್ಯ ಹಿಡಿದು ವಿಟ್ಟೋರಿಯ ಎಂಬೆಡೆವರೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್

ಸೈನ್ಯ ಎದುರಿಲ್ಲದೆ ಹೊರಟಿತು. **ವಿಟ್ಟೋರಿಯ (Vittoria)** ಬಳಿ ಜೋಸೆಫ್ ಬೋನಪಾರ್ಟ್ ಕದನಕ್ಕೆ ನಿಂತನು. ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ ಅವನೆದುರಿಗೆ ದೊಡ್ಡಸೈನ್ಯವನ್ನೊಡ್ಡಿ ಚನ್ನಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿ 143 ಪಿರಂಗಿಗಳನ್ನೂ ಹತ್ತುಲಕ್ಷ ಪಾಂಡುಗಳನ್ನೂ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡನು. ಜೋಸೆಫನು ಗತಿಗೆಟ್ಟವನಂತೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿದನು. ವಿಟ್ಟೋರಿಯ ಜಯದ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದಮೇಲೆ ಮಿತ್ರರಾಜರಿಲ್ಲರಿಗೂ ಧೈರ್ಯ ಬಂತು. ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹದ ಸೈನ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಈಶಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಕೂಡಲು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ತಾನೇ ಮೊದಲು ಆಕ್ರಮಣಮಾಡಿ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ಮಯದೋರುವಂತೆ ಕದನಕಟ್ಟುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ನಪೋಲಿಯನ್ ತನ್ನ ಮುಖ್ಯಸೈನ್ಯವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿದನು. ಸೈನ್ಯನಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಲು ತನ್ನ ದಂಡನಾಯಕರಲ್ಲೊಬ್ಬನನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಆತನಿಗೂ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ನನಿಗೂ ಸೈನ್ಯನ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಪಿರನೀಸ್ ಪರ್ವತದಬಳಿ ಕಾದಾಟವಾಯಿತು. ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ **ಸಾನ್ ಸೆಬಾಸ್ಟಿಯನ್ (San Sebastian)** ಕೋಟೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಪಿರನೀಸ್ ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶವನ್ನೇ ಮುತ್ತಲು ಶಕ್ತನಾದನು. ಅ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರಾಭವ ವ್ಯೂಹದವರು ಭಾರಿ ಕದನದಲ್ಲಿ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಎದುರು ನಿಂತು ದೃಢನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಆತನ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನು ತಡೆದು ಜಯಶೀಲರಾದರು. ನಪೋಲಿಯನ್ ಸೋತು ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಗಳ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಅಸಾಧಾರಣ ಸಾಹಸಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ತೋರಿ ಕಡೆಗೆ ಸೋತುಹೋದನು. ಪ್ಯಾರಿಸ್ ನಗರವು

ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹದವರ ವಶವಾಯಿತು. ಅವರೊಡನೆ ಸಂಧಾನ ನಡೆಸುತ್ತ ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲದೆ ನಪೋಲಿಯನ್ 1814ರಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲೊಪ್ಪಿಕೊಂಡನು.

ಪಿರನೀಸ್ ದಾಟಿದ ಬಳಿಕ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ **ಆರ್ಥೆಸ್ (Orthez)** ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ **ಟುಲೂಸ್ (Toulouse)** ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಜಯಶೀಲನಾಗಿ ಆ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದನು. ಆ ನೇಳೆಗೆ ನಪೋಲಿಯನ್ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹದವರು ಹೇಳಿದಂತೆ **ಎಲ್ಬ (Elba)** ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವುದರಲ್ಲಿದ್ದನು. ಯುದ್ಧವು ನಿಂತಿತು.

ಫರಾಸಿ ಮಹಾಪಲ್ಲಟ

ಫ್ರಾನ್ಸ್

1789 ಮೇ - ಸ್ವೇಟ್ಜ್ ಜನರಲ್-ರಾಷ್ಟ್ರಸಭೆ
 ಜುಲೈ 14 - ಬಾಸ್ಪೀಲ್ ಪತನ. ನೂತನ ರಾಷ್ಟ್ರ ನಿರ್ಮಾಣಯತ್ನ, ರಾಜನ ಪಲಾಯನಪ್ರಯತ್ನ

1792 ರಾಜತ್ವದ ವಿರೋಧ. ಫೋರ ಕೊಲೆಗಳು, ರಿಪಬ್ಲಿಕ್

1793 ರಾಜಾರಾಣೆಯರ ಪತ್ಯ

1795 ಡೈರೆಕ್ಟರಿ

1798 ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಪೋಲಿಯನ್ ಪ್ರಧಾನ ಕಾನ್ಸಲ್

1792 ಆಸ್ಟ್ರಿಯಾ + ಪ್ರಷ್ಯ ಯುದ್ಧ

1793 ಮೊದಲನೆ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹ ಆಸ್ಟ್ರಿಯ, ಪ್ರಷ್ಯ, ಹಾಲೆಂಡ್, ಸ್ವಿಟ್ಜರ್ ಸಾರ್ಡಿನಿಯ, ಬ್ರಿಟನ್

1794 ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಏಯು, ರೆಪ್ಯೂಬ್ಲಿಕ್ ಮೇರೆಯ ಸಾಧನೆ

1796 ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ನಪೋಲಿಯನ್

1797 ಕ್ಯಾಂಪೊ ಫೋರ್ಮಿಯೊ ಕರಾರು

1798 ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಪೋಲಿಯನ್

1799 ಎರಡನೆ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹ

1800 ಮರೋಗೊ, ಮೊಷನ್‌ಲಿಂಚ್ ಲ್ಯೂನ್‌ವಿಲ್ ಕರಾರು

ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್

ವಿಗ್ಗರ ಉತ್ಪಾದ ಬರ್ಕನ ಪುಸ್ತಕದ ಪ್ರಭಾವ

ಪೆಲ್ಯಾನದಿ ಫ್ರೆಂಚರವತ

ಹಾಲೆಂಡಿನ ವಿಸತ್ತು ಟುಲಾನ್, ಪಂಕರ್ಕ್, ಕಿಬೆರಾಟ್ ಗುಡ್‌ಹೋಪ್ (ಜ)

ಮಾರ್ಟಿನಿಕ್, ಸೆಂಟ್‌ಲೂಸಿಯ (ಜ) ಜೂನ್ ಮೊದಲನೆಯದ ಕದನ (ಜ)

1797 ಕ್ಯಾಂಪರ್ಡಾಟ್, ಸೆಂಟ್‌ವಿನ್ಸೆಂಟ್
 1798 ಫೈಲ್‌ಯುದ್ಧ
 1799 ಆಕರ್ ಮುಕ್ತಿಗೆ

1801 ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡ್ರಿಯ ಕೋಪನ್‌ಹಾಗ್

ಫ್ರಾನ್ಸ್

ಗ್ರೇಟ್‌ಬ್ರಿಟನ್

1804	ನಪೋಲಿಯನ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿ	1803	ಯುಧ್ಧಪ್ರಾರಂಭ
1802	ಅಮಿಯಾನ್ ಕರಾರು	1805	ಬ್ರಿಸ್ತಾಲ್ (ಜ)
1805	ನಪೋಲಿಯನ್ ಬೋಲೋಬಳಿ ಮೂರನೆ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹ ಉಲ್ಮ್, ಔಪ್ಪರ್ಲಿಂಫ್ಸ್ ಇಂಪೆನ, ಡಿಸ್ಟೆಡಾಂಟ್	1806	ಪಿಟ್ಟನ ಸಾವು
1806	ಬಲಿನ್ ಆಜ್ಞೆಗಳು	1807	ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆಜ್ಞೆಗಳು, ಪೋಟ್ಸ್ದಾಂಟ್ ಮುಕ್ತಿ
1807	ಓಲ್ಟಿನ್ ಕರಾರು; ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ಮುಕ್ತಿಗೆ	1809	ಪರ್ಸವಲ್ ಮುಕ್ತಿ
1808	ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ ಜೋಸೆಫ್ ಬೋನಪಾರ್ಟ್	1808	ವಿಮಿಯೇರೊ
1809	ಜೋಸೆಫೀನ್ ತ್ಯಾಗ	1809	ಕೊರನ್ನ್, ತಲನೆರ
1812	ರಷ್ಯಾ ಮುಕ್ತಿಗೆ	1810	ಬುಸಕೊ, ಟಾರೊನ್ ನೆತ್ರಾನ್
1813	ನಾಲ್ಕನೆ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹ ಲೈಪ್ಸಿಗ್ ಕದನ	1811	ಆಲ್ಬ್ಬುಯೆರ
1814	ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗ ಎಲ್ಲ	1812	ಲಿವರ್ಪೂಲ್ ಮುಕ್ತಿ, ಬಡಜೋನ್, ಸಾಲಮಾನ್ಯ
...	...	1813	ವಿಟ್ಸ್ಟೋರಿಯ
...	...	1814	ಆರ್ಥೆನ್, ಟುಲೂಸ್
1815	ಶ್ಯಾರಿನ್ ಒಪ್ಪಂದ		

1808 ರಿಂದ 1814 ರವರೆಗೆ ಸ್ಪೈನಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪರ್ಯಾಯದ್ವೀಪದ ಯುದ್ಧ (Peninsular War) ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟಿತು. ನೆಲದ ಮೇಲಿನ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸಮರ್ಥರೆನಿಸಿ ಅದುವರೆಗೂ ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪ ಅಜೇಯವೆನಿಸಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚರ ದಳಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ ಕಾರಣ ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಭಾವ ಐರೋಪ್ಯರಿಗೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಭ್ರಾಂತಿಮಾಯೆಗಳು ತೊಲಗಿ ಹೋದವು. ಸ್ಪೈನ್ ಮತ್ತು ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ಜನರು ಪರಕೀಯ ಪ್ರಭುವಿನ ಆಡಳಿತವನ್ನೊಲ್ಲದೆ ನಡೆಸಿದ ತುಂಟಿಯುದ್ಧವನ್ನು ಇತರ ದೇಶಗಳ ಜನರೂ ಕಲಿಯುವಂತಾಯಿತು. ನಾಲ್ಕನೆ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹದ ಸನ್ನಾಹ ನಡೆದ ವೇಳೆಗೆ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಯುದ್ಧಚಮತ್ಕಾರದ ರೀತಿಯು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಿತು. ಅತಿವೇಗವಾಗಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅನಿರೀಕ್ಷ್ಯವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಮಹಾರಾಜಸದಿಂದ ಪಿರಂಗಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆತನ ಯುದ್ಧ ಕೌಶಲವನ್ನು ಫ್ರೆಂಚರ ಶತ್ರುಗಳೂ ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಲೈಪ್ಸಿಗ್ ಕದನದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ನಪೋಲಿಯನ್ನನೇ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹದವರು ಜಯ ಸಾಧಿಸಿದರು ಈ ಕಾರಣದಿಂದ.

ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹದವರು ಫ್ರಾನ್ಸನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಪ್ಯಾರಿಸ್ ನಗರವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲ ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಹೊರಡಿಸಿ ಆ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬರಕೂಡದೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದರು. ನಪೋಲಿಯನ್ ಎಲ್ಲ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಸೇರಿ ಕೊಂಡನು. ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹದವರು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಕಾಲದ ಭಯಂಕರಸ್ಥಿತಿಯು ಮುಗಿಯಿತೆಂದುಕೊಂಡರು. ಎಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೂ ವಿಯೆನ್ನ (Vienna) ನಗರದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಯೂರೋಪಿನ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿ ದ್ದಂತೆ ಉದ್ಧಾರಮಾಡಲು ತಕ್ಕ ಕರಾರುಗಳನ್ನೂ ಒಪ್ಪಂದ ವಿಯೆನ್ನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಗಳನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ತೊಡಗಿದರು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಳೇ ಬೋರ್ಬನ್ ವಂಶದವನಾದ 18ನೆ ಲೂಯಿಸ್ (Louis XVIII)ಯೆಂಬಾತನಿಗೆ ಪಟ್ಟವಾಯಿತು. ವಿಯೆನ್ನದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿತು. ನಷ್ಟವಾಗಿದ್ದ ಗೌರವ ಬಿರುದಾವಳಿಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಯಥಾಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಕರೂ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ವಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಎಲ್ಲ ದ್ವೀಪದಿಂದ ನಪೋಲಿಯನ್ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪಹರೆ ಹಡಗನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದನೆಂಬ ಸಮಾಚಾರ ಬಂತು. ತಕ್ಷಣವೇ ತಮ್ಮ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಆ ಮಂತ್ರಿನಿಯೋಗಿಗಳೋಡಿದರು. ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹದ ಸೈನ್ಯಗಳು ಸಿದ್ಧವಾದವು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ ಡ್ಯೂಕನೇ ಸಮಸ್ತ ಸೈನ್ಯಾಧಿಪತಿಯಾಗ ಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ಫ್ರೆಂಚರು ಹದಿನೆಂಟನೆ ಲಾಯಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಉತ್ಸಾಹಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಭಕ್ತರನೇಕರು ಆತನ ಆಗಮನವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಮಯ ಹೊಂಚಿಕೊಂಡಿದ್ದು ನಪೋಲಿಯನ್ ಬಂದಕೂಡಲೇ ಆತನ 100 ದಿನ ಸುತ್ತಲೂ ಜನರು ಆನಂದದಿಂದ ಗುಂಪುಕೂಡಿದರು. ಆತನಿ ಗಾಗಿ ಪ್ರಾಣಕೊಡಲು ತಾನಾಗಿ ಜನರು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಯಾವ ಸೈನ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಬಂದವನ ಸುತ್ತ ಬೇಗನೆ ಸೈನ್ಯ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಬೋರ್ಬನ್ ಸೈನ್ಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದವರೇ ನಪೋಲಿಯನ್ನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲೆಂದು ಕೂಗುತ್ತ ಬಂದರು. ಆ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ದೊರೆ 18ನೆ ಲಾಯಿ ತನ್ನ ಬಲ ಮಾಯವಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಪರಾರಿಯಾದನು. ಪ್ಯಾರಿಸ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ನಪೋಲಿಯನ್ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪುನಃ ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ತರ ದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಗಳು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿಯಿತು. ಕೂಡಲೇ ಸೈನ್ಯವನ್ನಣ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಪೋಲಿಯನ್ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಅತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ *ವಾಟರ್ಲೂ (Waterloo) ಕದನ ನಡೆಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಪ್ರಷ್ಯದವರೂ ಸೇರಿ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು. ನಪೋಲಿಯನ್ ಹಿಮ್ಮೆ ಮಿತ್ರವ್ಯಾಹದ ಜಯ ಟ್ಟಿಬೇಕಾಯಿತು. ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಗಳು ತರುಬಿಕೊಂಡುಬಂದವು. ಫ್ರಾನ್ಸನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡಾಗ ನಪೋಲಿಯನ್ನನಿಗೆ ಸಹಾಯ ನೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಪುನಃ ಪುನಃ ಯುದ್ಧವಾಡಿ ಬೇಸತ್ತ ಫ್ರೆಂಚರು ದುರ್ಬಲ ರಾಗಿದ್ದರು. ಪ್ಯಾರಿಸ್ ನಗರವು ಸುಲಭವಾಗಿ ಶತ್ರು ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿಹೋಯಿತು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾನಿರುವಹಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ನಪೋಲಿಯನ್ ಸಮುದ್ರತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಮೆರಿಕಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ಆಸೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದು ಕಡೆಗೆ ತಾನಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸೆರೆಯಾದನು.

ಮಿತ್ರವ್ಯಾಹದವರು ನಪೋಲಿಯನ್ನನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸುಭದ್ರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟರು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಆತನನ್ನು ಸೆಂಟ್ ಹೆಲೆನ (St. Helena) ಎಂಬ ದೂರ ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕಾವಲಿಟ್ಟು ಆತ ತೀರಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ಆತನ ಶವವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹೂಳಿಸಿದರು. ಆತನು ಸತ್ತ ತರುವಾಯವೂ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಕೀರ್ತಿ ಕೆಲಕಾಲ ಆತನ ಭಯ ಐರೋಪ್ಯರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗ ಲಿಲ್ಲ. ಮಾನವನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದವನ ಬುದ್ಧಿ ಸಾಹಸಗಳು ಎಷ್ಟು ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಸಾಧನೆಯೊಂದು

*ಟ್ರಪಾಲ್ ಕದನವನ್ನು ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣೆಗೂ ವಾಟರ್ಲೂ ಕದನವನ್ನು ಜಯಪ್ರಾಪ್ತಿಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷರು ನಡೆಸಿದರೆನ್ನುವುದು ರೂಢಿ.

ನಿದರ್ಶನ. ಆತನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಘನವಾದುದೂ ಇತ್ತು ; ಘೋರವಾದುದೂ ಇತ್ತು. ಅಪರಿಮಿತತೇಜಸ್ಸುಂಪನ್ನ ನಾದವನೂ ಅಸಮಾನಸಾಮರ್ಥ್ಯಚಮತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವನೂ ತನ್ನ ಹೆಸರಿನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬಲಿಯಿಟ್ಟನು. ಔದಾರ್ಯಕನಿಕರಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಹಜವಾದ ಗಾಂಭೀರ್ಯವೂ ಆತನಲ್ಲಿತ್ತು. ಆತನಿಂದ ಮೇಲ್ವಿಪಡೆದ ದಳಪತಿಗಳೂ ಬಂಧುಗಳೂ ಕಡೆಕಡೆಗೆ ದ್ರೋಹವನ್ನು ಬಗೆದರು. ಅನೇಕ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಜಿಗದ ಪುರುಷನಾತನು. ಆದರೆ ಸ್ವಾರ್ಥದಗುರಿಯನ್ನು ಸಾಧನೆಮಾಡುತ್ತ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವೋ ರಾವಣಾಸುರನೋ ಇದ್ದಂತೆ ದೈತ್ಯನಾದನು.

ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಮಹಾಪಲ್ಲಟೆ ಮೊದಲಾದುದು ಸರ್ವಸಮತ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳ ಆಸೆಯಿಂದ. ಏಕನಾಯಕಪ್ರಭುತ್ವದ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಮುರಿದು ಸರ್ವಜನರ ಸ್ವಾಮ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ. ಯೂರೋಪಿನ ನಾನಾ ದೇಶಗಳನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಗೆಲ್ಲುವಾಗ ಜನರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸ್ವಾಮ್ಯಗಳ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚರು ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಅತಿಬಲಾಢ್ಯನೆನಿಸಿದವನ ಏಕಮಾತ್ರಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಲೆಳಸಿದರು. ಪ್ರಚಂಡವಾಗಿ ರೇಗಿದ ಕಲ್ಲೋಲದಲ್ಲಿ ಇತರ ದೇಶಗಳ ಜನರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕನಸನ್ನು ಕಂಡು ತಮ್ಮ ದೇಶಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು. ಎಂತಹ ದರ್ಪಿಷ್ಠ ಶತ್ರುವಿನ ಸೈನ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಎದುರುಗೊಂಡು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದ ನಪೋಲಿಯನ್ ದೇಶಭಕ್ತಿಯಿಂದ

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೀರ್ತಿ ಪ್ರೇರಿತರಾದ ಜನರನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಾರದೆಹೋದನು. ದೃಢವಾಗಿ ದೇಶಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಆತನೊಡನೆ ಹೆಣಗಾಡುತ್ತ ಒಂದೆರಡುವೇಳೆ ತಲ್ಲಣಿಸಿದಾಗ್ಯೂ ಎದೆಗೆಡದಿದ್ದು ಕಡೆಗೆ ಜಯಶಾಲಿಗಳಾದರು. ಇತರ ದೇಶಗಳು ಆತನ ಪಾದಾಕ್ರಾಂತವಾದಾಗಲೂ ಒಟಿಯಾಗಿಯೇ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮುಂದರಿಸಿದರು. ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಆರ್ಮೇಡವನ್ನೆತ್ತಿಕಳು ಹಿದ ಫಿಲಿಪ್ಪಿನಿಗಿಂತ ನಪೋಲಿಯನ್ ಅತಿ ಬಲಿಷ್ಠನಾದವನು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ನಪೋಲಿಯನ್ ಒಡ್ಡಿದ ವಿಪತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದಲ್ಲ. ಅಂತಹ ವಿಪತ್ತನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಐಕಮತ್ಯ ದೇಶಭಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ ಸಮುದ್ರಪ್ರಾಬಲ್ಯದಿಂದಲೂ ದಾಟಿದರು. ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಂಧಾನ ನಡೆಸುತ್ತ ಇತರ ಐರೋಪ್ಯರನ್ನು ಪದೇಪದೇ ಎತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿದರು. ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಬಲವನ್ನು ಮುರಿದ ಕೀರ್ತಿಯು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಸೇರತಕ್ಕದ್ದಾಯಿತು. ಕಿರೇಪಿಟ್ ಮಂತ್ರಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಮಾತು ಯಥಾರ್ಥವಾಯಿತು.

ವಾಟಲೂರ್ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಮೇಲೆ ಪ್ಯಾರಿಸ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಕರಾರುಗಳೂ ಒಪ್ಪಂದ ಸರತುಗಳು ಗಳೂ ನಡೆದವು. ಅವುಗಳ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳನ್ನು ನೆನಪಿ ನಲ್ಲಿಡಬೇಕು .

- 1 ಮಾಲ್ಟ್, ಮಾರಿಷಿಯಸ್ ಮತ್ತು ಗುಡ್ ಹೋಪ್ ಭೂಶಿರಪ್ರಾಂತಗಳು ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಸೇರಿದವು .
- 2 ಆಸ್ಟ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದೆಂದು ಹಿಂದೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದ ನೆದರ್ಲೆಂಡ್ಸ್ ಪ್ರದೇಶವು ಹಾಲೆಂಡಿಗೆ ದತ್ತವಾಯಿತು. ಹಾಲೆಂಡ್ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತು .
- 3 ಪ್ರಷ್ಯರಾಜನಿಗೆ ಸ್ಯಾಕ್ಸನಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಭಾಗವಲ್ಲದೆ ರೈನ್ ನದಿ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಸಂದವು .
- 4 ಆಸ್ಟ್ರಿಯದ ಹ್ಯಾಪ್ಸಬುರ್ಗ್ ರಾಜನಿಗೆ ಇಟಲಿಯ ಉತ್ತರಭಾಗವು ಸೇರಿತು .
- 5 ರಷ್ಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಪೋಲೆಂಡಿನ ಭಾಗವು ದೊರಕಿತು .
- 6 ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿದ್ದ 38 ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದು ಮಂಡಲಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದು ಆಸ್ಟ್ರಿಯದ ಪ್ರಭುವಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವು .

ಸ್ಪೈನ್ ಮುಂತಾದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಥಾಪೂರ್ವದ ರಾಜವಂಶಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತ ವಾದವು. 1789ರಲ್ಲಿದ್ದ ಮೇರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜ್ಯವು ಪುನಃ ಬೋರ್ಬನ್ ವಂಶಕ್ಕೆ ದೊರೆಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿತು .

5. ದೊರೆಯ ಮಂತ್ರಿಗಳು (1783—1820)

1782ರಲ್ಲಿ ಯಾರ್ಕ್ ಟೌನ್ ನಷ್ಟವಾದಾಗ ನಾರ್ತ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡುವ ಮುಷ್ಕರತೊಟ್ಟನು. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಕಾಲ ರಾಜನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ನಡೆಸು ತಿದ್ದು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಟ್ಟ ಹೆಸರನ್ನು ಗಳಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ಸಾಕಾ ನಾರ್ತ್ ರಾಜನಾಮೆ ಗಿತ್ತು. “ನಾನಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಕೈಬಿಡುತ್ತಿರುವುದು . ನೀನೇ ನನ್ನ ಕೈಬಿಡುತ್ತಲಿದ್ದೀಯೆ” ಎನ್ನುತ್ತ 3ನೆ ಜಾರ್ಜ್ ಆತನ ರಾಜೀ ನಾಮೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡನು . ಟೋರಿಪಕ್ಷದವರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಅದರಿಂದ ಮಾಯ ವಾಯಿತು .

ಆಗಿನ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಾಧಾರಣವಾಗಿದ್ದರು . ನ್ಯೂ ಕ್ಯಾಸಲ್, ಗ್ರೆನ್ವಿಲ್, ಚಾಥಂ ಮುಂತಾದ ಹಳಬರು ತೀರಿಹೋಗಿದ್ದರು . ಆದರೆ

ವಿಗ್ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ್ ರಾಕಿಂಘಂ, ಲಾರ್ಡ್ ಷೆಲ್ಬರ್ನ್, ಫಾಕ್ಸ್ ಮತ್ತು ಎಡ್ಮಂಡ್ ಬರ್ಕ್ ಎಂಬವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ರಾಕಿಂಘಂ ರಾಕಿಂಘಂ, ಷೆಲ್ಬರ್ನ್ ಶ್ರೀಮಂತನು 1782ರಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಒಂದೇವರ್ಷಕಾಲ ಅಧಿಕಾರಮಾಡಿ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಆತರುವಾಯ ಷೆಲ್ಬರ್ನ್ (Shelburne) ಶ್ರೀಮಂತನು ಮಂತ್ರಿಯೆನಿಸಿದಾಗ ಫಾಕ್ಸ್ ಎಂಬ ವಿಗ್ ಪಕ್ಷದವನೂ ನಾರ್ತ್ ಶ್ರೀಮಂತನೂ ಇಬ್ಬರೂ ಕರಟಕದಮನಕರಂತೆ ಜತೆಗೂಡಿ ಷೆಲ್ಬರ್ನ್‌ನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಪದಚ್ಯುತಿಗೊಳಿಸಿ ತಾವಿಬ್ಬರೂ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ನಾರ್ತ್ ಮತ್ತು ಫಾಕ್ಸ್ (Fox) ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಮೋಹ ನಾರ್ತ್ + ಫಾಕ್ಸ್ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರಾವ ಅಂಶದಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಂದಿಕೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಂಟು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ಇಬ್ಬರೂ ಪಲ್ಲಿ ಹೊಡೆದರು. 1783ರಲ್ಲಿ ಕಿರಿಯಪಿಟ್ (Pitt the younger) ಎಂದು ವಿಖ್ಯಾತನಾದಾತನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ 1801ರವರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸಿ ಮೂರುವರ್ಷ ಮಾತ್ರ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿದ್ದು ಪುನಃ 1804ರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿ 1806ರವರೆಗೆ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಂತೆ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಿದನು.

ಹಿರೇ ಪಿಟ್ ಲಾರ್ಡ್ ಚಾಥಂ ಎನಿಸಿ 1778ರಲ್ಲಿ ಮೃತನಾದಾಗ ಆತನ ಹಿರೇ ಮಗ ಲಾರ್ಡ್ ಚಾಥಂ ಎನಿಸಿಕೊಂಡನು. ಎರಡನೆ ಮಗ ವಿಲಿಯಂ ಪಿಟ್ ಎಂಬಾತನನ್ನು ತಂದೆ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಿಸಿ ಕೇಂಬ್ರಿಡ್ಜ್ ವಿದ್ಯಾ ಕಿರಿಯಪಿಟ್ ನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದಮೇಲೆ ಈ ಕಿರೇಪಿಟ್ 1780ರಲ್ಲಿ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಗೆ ಸದಸ್ಯನಾದನು. ಸದಸ್ಯನಾದ ಅತಿಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ 1782ರಲ್ಲಿ ಷೆಲ್ಬರ್ನ್ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಕೋಶಾಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ನಿಯುಕ್ತನಾದನು.

ವಿಗ್ ಪಕ್ಷದವರಲ್ಲಿ ಐಕಮತ್ಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮುಖಂಡರಾದವರು ತಮ್ಮೊಳಗೇ ಅಸೂಯೆಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಜಾಧಿಕಾರ ಹೆಚ್ಚಿತೆಂಬುದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಗುರುತಿಸಿಯೇನೋ ಇದ್ದರು. 1780ರಲ್ಲಿ ರಾಜಾಧಿಕಾರ ಮಿತಿಯಿರತೆಂದೂ ಅದನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯವರೇ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿದ್ದರು. ತಾವು ಮೊದಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ಲಂಚ ಪಿಂಚನ್ನು ಗಳ ಉಪಾಯವನ್ನೇ ದೊರೆಸಾಧಿಸಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಮುರಿದಾಗ ವಿಗ್ ಗರು ಗೊಣಗುಟ್ಟಿದರು. ಬರ್ಕ್ ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟುದನ್ನು ರಾಜಾಧಿಕಾರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಸಭೆಯವರು ಕೆಲವು ಅಲಂಕಾರದ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ, ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರು ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬಾರದೆಂಬ ನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದು, ಸರ್ಕಾರೀ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರಿಗೆ

ವೋಟಿನ ಅಧಿಕಾರ ಕೂಡದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಏರ್ಪಾಟುಗಳಿಂದ 1782—1783 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಪುನಃ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದಂತೆ ತೋರಿತು. ಆದರೆ ನಾಯಕರೇ ಜಗಳವಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಮಂತ್ರಿಯಾದವನಿಗೆ ಬಹುಪಕ್ಷದ ಬೆಂಬಲವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. 1783ರಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಎಂಬಾತನು ಮಂತ್ರಿಯೆನಿಸಿದ್ದನು. ಆತನು ಹೊಸದಾಗಿ ಇಂಡಿಯ ಬಿಲ್ (India Bill) ಎಂಬ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ತಂದನು. ಆ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಲು ದೊರೆ ಸರ್ವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡಿದನು. ರಾಜಮಿತ್ರರೂ ಶ್ರೀಮಂತರೂ ಆ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮಂತ್ರಿತನದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ದೊರೆ ಕಿರೇಪಿಟ್ಟನನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದನು.

ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕವನಾದರೂ ಕಿರೇಪಿಟ್ ಅತಿ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಯೋಚನಾಪರನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ವಾಚಾಳಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟನ್ನೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ತಂದೆಯಂತೆ ಗಂಭೀರ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಚಾರ್ಲಮನಿಗೆ ವಿಶಾಲದೃಷ್ಟಿಯೊಂದಿಗೆ ಆಸಹವೂ ಪಿಟ್ಟನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇತ್ತು. ಕಿರೇಪಿಟ್ಟನಿಗೆ ಆ ವಿಶಾಲದೃಷ್ಟಿಯಿರಲಿಲ್ಲ, ಆ ಅಸಹನವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸಮರ್ಥನಾಗಿ ನಿದಾನಸ್ಥನಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಕ್ರಮತಪ್ಪದೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆ ಪ್ರವೀಣ. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆತನಲ್ಲಿ ಸ್ಥೈರ್ಯಗುಣವು ದೊಡ್ಡದಾಗಿತ್ತು. ಮಂತ್ರಿಯಾದಾಗ ಆತನಿಗೆ ಸಭೆಯ ಬೆಂಬಲವಿರಲಿಲ್ಲ; ರಾಜನ ವಿಶ್ವಾಸವೊಂದನ್ನೇ ನಂಬಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡನು. ಮೂರುತಿಗಳ ಕಾಲ ಕಳೆದಮೇಲೆ ಸಭೆಯನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಮಾಡಿ ಹೊಸ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಆಗ ಸಭೆಯ ಬೆಂಬಲವೂ ದೊರಕಿತು. ತರುವಾಯ 18ವರ್ಷಕಾಲ ಯಾವ ಚ್ಯುತಿಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು.

ರಾಜಮಿತ್ರರ ಗುಂಪನ್ನೂ ಹಳೆಯ ಟೋರಿಗಳನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಫ್ರೆಂಚ್ ಸಭೆಯ ಕಿರೇಪಿಟ್ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಟೋರಿಪಕ್ಷವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಬರಬರುತ್ತ ಟೋರಿ ಪಕ್ಷವು ಪ್ರಬಲವಾಯಿತು. ಲಂಚ ಪಿಂಚನ್ನುಗಳ ಸಾಧನೆ ಹೋರಿ ಪಕ್ಷ ಯಿಂದಲೇ ಆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿ. ಪಿಟ್ಟನಿಗೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಚುನಾವಣೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನೂ ಪರಿಷ್ಕಾರ ಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವಿತ್ತು. ಆದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಒಪ್ಪದಿರಲು ಆ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟನು.

ರಾಜನ ವಿಶ್ವಾಸವು ಪಿಟ್ಟನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಪಿಟ್ ಮಂತ್ರಿಯಾದಮೇಲೆ ರಾಜನು ಸ್ವತಃ ಅಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಆಜ್ಞೆ ಸಾರುವುದು ನಿಂತಿತು.

ಪಿಟ್ಟನನ್ನು ರಾಜನು ನಂಬಿದ್ದು ದುಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಆತನನ್ನು ಹೊರತು ಬೇರಾರೂ ರಾಜನಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸಪಾತ್ರರಾಗಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಪಿಟ್ಟನನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿದರೆ ಪುನಃ ವಿಗ್ಗರನ್ನೇ ಕರೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಬರಬರುತ್ತ ಜಾರ್ಜ್ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಕಳಕೊಂಡನು. 1788ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವೈಕಲ್ಯ ತೋರಿತು. ಆಗ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಅಂಧತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾಲಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿತು. 1811ರ ತರುವಾಯ ದೊರೆಗೆ ಅಪಸ್ಮಾರೋಗವು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿತು. ಆಗ ಯುವರಾಜನನ್ನು ರಾಜ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೇ ಉಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಿ ಒಂದುಕಡೆ ರಾಜನ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆ ಸಭೆಯ ಬಹುಪಕ್ಷದ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಪಿಟ್ಟನು 1783 ರಿಂದ 1793 ರವರೆಗೆ ಅನೇಕಾನೇಕ ಏರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. 1783ರಲ್ಲಿ **ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ** ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಕಾನೂನನ್ನು ನಡೆಸಿ ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲಿಸ್

ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ಗವರ್ನರ್‌ಜನರಲ್ ಪದವಿಗೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ

ಪಿಟ್ಟನ ಪರಿಷ್ಕರಣ ದನು. 1791ರಲ್ಲಿ **ಕನಡ** ಪ್ರಾಂತದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೂ ತಕ್ಕ

ಕಾನೂನನ್ನು ರೂಪಗೊಳಿಸಿದನು. ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣ

ನಾದುದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನ ಆಯವ್ಯಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸಂಸ್ಕಾರಗೊಳಿಸಿದನು. ಅದುವರೆಗೂ ಒಂದೊಂದು ತೆರಿಗೆಯ ಹಣವನ್ನು ಒಂದೊಂದು ವೆಚ್ಚದ ಬಾಬಿಗೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವ್ಯಯಕ್ಕೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಿಟ್ಟನು ಎಲ್ಲ ತೆರಿಗೆಗಳ ಹಣವೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ ಒಟ್ಟು ರಾಶಿಯಿಂದ ಬಾಬಿಗೆ ಗೊತ್ತಾದಂತೆ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ಹಣವನ್ನೆ ಳೆಯಬೇಕೆಂದೂ ಏರ್ಪಾಟು ನಡೆಸಿದನು. ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರೋದ್ಯೋಗಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಬಿಡುವ ಇಷ್ಟವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಆಮದಿನ ಸುಂಕಗಳು ಆತನ ಏರ್ಪಾಟಿನಿಂದ ಕಡಿಮೆಯಾದವು. ಕಳ್ಳ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಲಾಭವು ಕಿರಿದಾಯಿತು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರವು ಹೆಚ್ಚಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ **ಸುಂಕದ ಆದಾಯ** ಹೆಚ್ಚಿತು.

ನಿರಾತಂಕವ್ಯಾಪಾರತತ್ತ್ವ (Free Trade) ವನ್ನು ಪಿಟ್ ಮೆಚ್ಚಿದ್ದನು. 1786ರಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಡನೆ ಸಂಧಾನ ನಡೆಸಿ ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಮಾನ್ಯನಮೇಲಿನ ಸುಂಕವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಮದ್ಯಗಳಮೇಲೂ ರೇಷ್ಮೆಗಳ ಮೇಲೂ ಇದ್ದ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿದನು. 1788ರಲ್ಲಿ ಜಾರ್ಜ್‌ದೊರೆಗೆ ಸ್ಮೃತಿಭ್ರಂಶವು ಬಲವಾಗಿ ಹಿಡಿಯಿತು. ಆತನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರೇ ಗೊತ್ತುಮಾಡತಕ್ಕದೆಂದು ಪಿಟ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟನು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರ ಅಧಿಕಾರಸ್ಥಾನನೆಗೆ ಅದರಿಂದ ಸಹಾಯವಾಯಿತು.

1793 ರವರೆಗೆ ಸಮಾಧಾನಸ್ಥಿತಿಯೇ ಇತ್ತು. ಆ ವರ್ಷ ಯುದ್ಧ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಒಳನಾಡಿನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪಿಟ್ ನಡೆಸಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಯುದ್ಧನೀತಿ ಸುಧಾರಣೆಗಳೆಲ್ಲ ನಿಂತುಹೋದವು. ತಂದೆಯಂತೆ ಕಿರೀಪಿಟ್ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಹೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ನಡೆಸತಕ್ಕ ಮಂತ್ರಿಯಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅತಿಶಯ ಧೈರ್ಯವುಳ್ಳವನು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿ ತಂದೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಉಪಾಯಗಳನ್ನೇ ಹಿಡಿದನು. ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಆದಷ್ಟು ಸಹಾಯ ನೀಡುವುದು, ಸಮುದ್ರದಮೇಲೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು, ದೂರಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯ. ಆದರೆ ಮಹಾ ಪಲ್ಲಟ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಕೆರಳಿದ ಯುದ್ಧವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಘನವಾದ ಆ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದವರನೇಕರಿದ್ದರು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಜವಧೆಯಾದಮೇಲೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಬಹುಭಾಗದವರು ಹಾಹಾಕಾರಪಟ್ಟರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗಲಾಟೆಗಳಿಗೂ ಅವಕಾಶವಾಗದಂತೆ ಪಿಟ್ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಾರ್ಯಾಗದವರಿಗೆ ಕೊಡಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಹೆಬಿಯಸ್ ಕೋರ್ಟ್ ಕಾನೂನನ್ನು ವರ್ಷವರ್ಷವೂ ಮೂಲೆಗಿಡುವುದಕ್ಕೂ ರಾಜಕೀಯ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಬಲಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೂ ರಾಜಕೀಯ ಸಮಾಜಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸುವ ಅತ್ಯಧಿಕಾರ ವಹನ ದಕ್ಕೂ ತಕ್ಕ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಪಿಟ್ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಘೋರ ಕೃತ್ಯಗಳು ನಡೆಯದಂತೆ ಬಂದೋಬಸ್ತಿಗಾಗಿ ನಡೆಸಿದ ಈ ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಏರ್ಪಾಟಿನಲ್ಲಿ ಪಿಟ್ಟನಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಬೆಂಬಲ ಕೊಟ್ಟರು. ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿದ್ದ ವಿಂಗ್ ಪಕ್ಷದ ಬರ್ಕ್ ಮುಂತಾದವರು ಪಿಟ್ಟನ ಮಾರ್ಗವನ್ನೊಪ್ಪಿದರು. ವಿಂಗ್ ರಲ್ಲಿ ವೀರಪಕ್ಷದವನಾದ ಫಾಕ್ಸ್ ಮಾತ್ರ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆತನ ಗುಂಪು ಸಣ್ಣದಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು.

1793 ರಿಂದ 1801 ರವರೆಗೆ ಯುದ್ಧ ರೇಗಿತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ನಾಯಕನಾಗಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಪಿಟ್ ಹಣವನ್ನು ಹೊಂದಿಸಲು ಅನೇಕ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ತೆರಿಗೆಗಳು ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಲೇ ಇರಬೇಕಾಯಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಋಣವೆಂಬುದು ಬೆಟ್ಟದಷ್ಟು ಏರಿಹೋಯಿತು. ಆದರೂ ಪಿಟ್ ಭಾರಿ ಹೊರೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತನು. ವಿಪತ್ಕಾಲ ರಾಜೀನಾಮೆ (1801) ದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪ್ರಾಣವನ್ನೂ ಮೇಲ್ತೆಯನ್ನೂ ಕಾಪಾಡಿದನು. ಯುದ್ಧದ ಏರ್ಪಾಟುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿಯೂ ಆತನು ನಡೆಸಿದುದೆಲ್ಲವೂ ತೃಪ್ತಿ ಕಾರಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ತನ್ನ ವಚನವನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದಂತೆ ನೆರವೇರಲು ಪಿಟ್ 1801ರಲ್ಲಿ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟನು. 1783 ರಿಂದ 1801 ರವರೆಗೆ ಅವಿರತನಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಕೆಲಸ

ಮಾಡಿ ನಿವೃತ್ತ ನಾದಾಗ ಆತನ ಅನುಯಾಯಿ ಆಡಿಂಗ್ಟನ್(Addington)ಎಂಬಾತನು ಮಂತ್ರಿಯಾದನು .

ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಆಡಿಂಗ್ಟನ್ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಪದವಿಯನ್ನನು ಭವಿಸಲಾರದೆ ಹೋದನು . 1802ರಲ್ಲಿ ಅಮಿಯಾ ಕರಾರನ್ನು ಆತನೇ ನಡೆಸಿದನು . 1803ರಲ್ಲಿ ಪುನಃ ನಪೋಲಿಯನ್ನೊಂದಿಗೆ ಜಗಳ ರೇಗಿದಾಗ ಎಲ್ಲರೂ ಪಿಟ್ಟಿನನ್ನೇ ಬಯಸಿದರು . ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿದಕೂಡಲೆ ಪಿಟ್ಟನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಬೇಕಾದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಮೂರನೆ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು . ಬ್ರಿಫಾಲ್ಕರ್ ಕದನದ ಜಯ ಪಿಟ್ಟನ ಅಧಿಕಾರಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಒದಗಿತು . ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ದಲ್ಲಿಯೇ ಔಸ್ಪರ್ಲಿಫ್ಟ್ ಸೋಲಿನ ಸುದ್ದಿ ಬಂತು . ಅದೇವೇಳೆಗೆ ಆತನ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ ಡಂಡಾಸ್ (Dundas) ಎಂಬಾತನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರ ಮರಣ ಆಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಇಂಪೀಚ್‌ಮೆಂಟ್‌ಗೆ ಗುರಿಯಾದನು . ಈ ಎರಡು ಸಂಗತಿಗಳು ಪಿಟ್ಟನಿಗೆ ಸಂಕಟವನ್ನು ಕೊಟ್ಟವು . 1806ರಲ್ಲಿ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯಿಂದಲೂ ಸಂಕಟದಿಂದಲೂ ನರಳಿ ಪಿಟ್ಟನು ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟನು .

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮಂತ್ರಿಶ್ರೇಷ್ಠರಲ್ಲಿ ಪಿಟ್ಟನಿಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಪದವಿ ಸಲ್ಲುವುದು . ಆತನ ಕೆಲಸದ ಪ್ರಭಾವವು ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿನಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇಂಡಿಯ, ಐರ್ಲೆಂಡ್, ಕನಡ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು . ದೇಶಕ್ಕೆ ಘೋರ ವಿಪತ್ತೊದಗಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆತಿ ಧೈರ್ಯ ತಾಳಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸುತ್ತ ಪದೇಪದೇ ಸೋತವರನ್ನು ಪುನಃಪುನಃ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಒಂದನೆ ಎರಡನೆ ಮೂರನೆ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನು . ಸಮಸ್ತ ಯೂರೋಪನ್ನು ನಡುಗಿಸಿದಂತಹ ಪಿಟ್ಟನ ಕೀರ್ತಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಪಿಟ್ಟನನ್ನು ಅಡಗಿಸಲಾರದೆ ಆತನನ್ನು ತಮ್ಮ ಪರಮ ಶತ್ರುವೆಂದೆಣಿಸಿದುದೇ ಆತನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಕೆ . “ಸ್ವಂತ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯೂರೋಪಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗಿದೆ” ಎಂದು ಆತನು ಹೇಳಿದ್ದು ಯಥಾರ್ಥವಾಯಿತು . ಸ್ಪಾನಿಷ್ ಆರ್ಮೇಡ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒದಗಿದ್ದ ವಿಪತ್ತಿಗಿಂತಹ ಹತ್ತರಷ್ಟು ಘೋರವಾದ ವಿಪತ್ತನ್ನು ನಪೋಲಿಯನ್ ಒಡ್ಡಿದಾಗ ನೆಲ್ಸನ್ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ಗಳು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ವೀರಪುರುಷರೆನಿಸಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪಿಟ್ಟನೂ ವೀರಪುರುಷನೆನಿಸಿ ಕೀರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸಮಾನನಾದನು .

ಪಿಟ್ ತೀರಿಕೊಂಡ ತರುವಾಯ ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷಗಳ ಜಾಣರೂ (All Talents) ಸೇರಿ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು . ಫಾಕ್ಸ್ ಎಂಬ ವಿಿಗ್ ನಾಯಕನು ಮಾತ್ರ ನಪೋಲಿಯನ್ನೊಡನೆ ಸಂಧಿಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ವಿಫಲನಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ

ತೀರಿಕೊಂಡನು. ತೀರಿಕೊಳ್ಳುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಗುಲಾಮರನ್ನು ಮಾರುವ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು (1806). ತರುವಾಯ ಮಂತ್ರಿಗಳೆನಿಸಿದವರು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕೊಡಿಸುವ ಯತ್ನದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯ ವಿರೋಧವನ್ನು ಕಂಡು ನಿವೃತ್ತರಾದರು. ಆಗ ಟೋರಿ ಪಕ್ಷದ ಶ್ರೀಮಂತರುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖಂಡರಾದವರು ಮಂತ್ರಿಪದವಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿದರು. 1807ರಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಟ್‌ಲೆಂಡ್‌ನ ಡ್ಯೂಕನೊ (Duke of Portland) 1809ರಲ್ಲಿ ಪರ್ಸೆವಲ್ (Perceval)

ಟೋರಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಎಂಬಾತನೂ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದರು. 1812ರಲ್ಲಿ ಲಿವರ್‌ಪೂಲ್ ಶ್ರೀಮಂತ (Lord Liverpool)ನೆಂಬಾತನು ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಕಾಲ ಅಂದರೆ ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್‌ದೊರೆ ತೀರಿಹೋದ ತರುವಾಯವೂ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸಿದನು.

ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್‌ದೊರೆಯ ಕಾಲ ಅರುವತ್ತು ವರ್ಷ. ಆ ದೀರ್ಘಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳೆಷ್ಟು ಮಂದಿಯೋ ಆದರು. ದೊರೆಯಾದರೋ ವ್ಲಿಗ್ಗರ ಬಲವನ್ನು ಮುರಿದು ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಬೊಂಬೆಗಳಂತೆ ಕುಣಿಸಿದನು. ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆ, ಅಸಮ್ಮಾರ, ಅಂಧತೆಗಳು ದೊರೆಗೆ ತಗಲಿದಾಗ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿನ ಅಧಿಕಾರಬಂತು. ಟೋರಿಪಕ್ಷವು ಪ್ರಬಲವಾಯಿತು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಮಹಾಪಲ್ಲಟವೂ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಸಾಹಸವೂ ಟೋರಿಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಜನರ ವಿಶ್ವಾಸಬಲವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟವು.

6. ಐರ್ಲೆಂಡ್ (1691—1800)

ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್‌ದೊರೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಐರ್ಲೆಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಘಟನೆಗಳು ನಡೆದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಆ ದ್ವೀಪದ ಹಿಂದಿನ ವೃತ್ತಾಂತದ ಜ್ಞಾಪಕಬೇಕು.

2ನೆ ಹೆನ್ರಿ ದೊರೆಯ ಕಾಲದಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರಭುಗಳು ತಾವು ಐರ್ಲೆಂಡ್‌ಗೂ ಒಡೆಯ (Lord of Ireland) ರೆಂದು ಬಿರುದನ್ನು ಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾಗ್ಲೂ ಎಲಿಸಬೆತ್ ರಾಣಿಯ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಐರಿಷರು ಅಧೀನರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಐರಿಷರ ಜಾತಿ, ಭಾಷೆ, ಆಚಾರಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಬೇರೆ; ಇಂಗ್ಲಿಷರದೇ ಬೇರೆ. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಪಡೆದಾಗ ಐರಿಷರು ರೋಮ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಎಲಿಸಬೆತ್ ಕಾಲದ ಮೂರು ದಂಗೆಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅನೇಕಾನೇಕ ರಾಕ್ಷಸಕೃತ್ಯಗಳು ನಡೆದವಷ್ಟೆ. ಆ ತರುವಾಯ ಸ್ಕೂಯರ್ಸ್ ರಾಜರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಐರಿಷರನ್ನು ಹಗೆಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತ ಪುನಃ ಪುನಃ

ಅವರನ್ನಡಗಿಸಿದರು. ಹಿರೇಜೇಮ್ಸ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಐರಿಷರ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭವಾಯಿತು. 1607ರಲ್ಲಿ ಅಲ್‌ಸ್ಟರ್ (Ulster) ಹಿಂದಿನ ವೃತ್ತಾಂತ ಎಂಬ ಉತ್ತರಭಾಗದ ಜಮೀನುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಯಜಮಾನರು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಹಿರೇಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಾಟ್ (Connaught) ಎಂಬ ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗದ ಭೂಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೂ ಅದೇ ಗತಿಯಾಯಿತು. ಐರಿಷರಿಗೆ ಭೂಮಿಗಳು ನಷ್ಟವಾದುದಲ್ಲದೆ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳೂ ನಷ್ಟವಾದುವು. ಹಿರಿಯರ ಕಾಲದಿಂದ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತವೆಸಿಸಿದ್ದ ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಮತಭೇದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಘೋರ ಹಿಂಸೆ ಬೇರೆ. ಹೀಗಿದ್ದುದರಿಂದ 1641 ರಲ್ಲಿ ಐರಿಷರೆಲ್ಲರೂ ದಂಗೆಯೆದ್ದರು. ಆಗ ಲಾಂಗ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯವರು ದಂಗೆಯನ್ನಡಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರವಾದ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಆ ಶಾಸನಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಸ್ಥರ ದಂಡನೆಯೂ ಐರಿಷರ ಭೂಮಿಗಳ ಅಪಹಾರವೂ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಅಂತರ್ಯುದ್ಧ ರೇಗಿದಾಗ ಐರಿಷರು ರಾಜಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡರು; ಆದರೆ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ ಐರ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಬಂದು ಐರಿಷರನ್ನು ಬಲಿಯಿಟ್ಟನು. 1652 ರ ವೇಳೆಗೆ ಐರಿಷರ ಶಕ್ತಿಯೆಲ್ಲ ಆಡಗಿಹೋಯಿತು. ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಐರಿಷ್ ಜನರು ಮೂರರಲ್ಲೊಂದು ಪಾಲಿನಷ್ಟು ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ತೆತ್ತಿದ್ದರು. ವ್ಯವಸಾಯ ನಿಂತುಹೋಗಿ ಭೂಮಿಗಳೆಲ್ಲ ಪಾಳುಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ಐರಿಷ್ ಜನರು ಪಟ್ಟ ಸಂಕಟಗಳಿಗೆ ಮಿತಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವಂತಾಯಿತು. ಅನೇಕರು ಗತಿಗೆಟ್ಟು ದೇಶಾಂತರ ಹೊರಟರು. ಆಗ ಐರಿಷ್ ಭೂಮಿಗಳು ಕ್ರಾಮ್‌ವೆಲ್ಲನ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ದೊರೆತವು.

ರಾಜತ್ವ ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದಾಗ ಕಿರೇಚಾರ್ಲ್ಸ್ ದೊರೆಯು ಐರ್ಲಂಡಿನ ಭೂಮಿಗಳ ಯಾಜಮಾನ್ಯದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಮಾಡುವುದಾಗಿ ವಾಗ್ದಾನಮಾಡಿದನು. ನ್ಯಾಯ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ವಿಚಾರಣೆಗಳಾದ ತರುವಾಯ ಐರ್ಲಂಡಿನ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯೊಂದು ಪಾಲು ಮಾತ್ರ ಐರಿಷರಿಗೆ ಉಳಿಯಿತು. ಉಳಿದ ಎರಡು ಪಾಲು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತಸ್ಥ ಇಂಗ್ಲಿಷರದೆಂದು ಸ್ಥಿರವಾಯಿತು. 2ನೇ ಜೇಮ್ಸ್ ದೊರೆತನಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಐರಿಷರು ಆ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ದೊರೆಯಲ್ಲಿ ಆಸೆಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಆ ಹತಭಾಗ್ಯದೊರೆ ಒಂದು ಕದನದ ಸೋಲಿಗೆ ಎದೆಗೆಟ್ಟು ಐರಿಷರನ್ನು ತೊರೆದು ಫ್ರಾನ್ಸಿ ಲಿಮೆರಿಕ್ ಪರತುಗಳು ಗೋಡಿದನು. ತಮ್ಮ ಚೈತನ್ಯಮೀರಿ ಆತನ ಪರವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಐರಿಷರು ಲಿಮೆರಿಕ್ (Limerick) ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಿಗೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಹಾಯವನ್ನೆದುರುನೋಡುತ್ತಿದ್ದು ಕಡೆಗೆ ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲದೆ

1691ರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಷರತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಶರಣಾಗತರಾದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲೊಂದರ ಪ್ರಕಾರ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಅನೇಕ ಐರಿಷರು ಹೊರಟರು. ಎರಡನೆ ಷರತ್ತಿನಂತೆ ಐರಿಷ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರಿಗೆ ಕಿರೀಚಾರ್ಲ್ಸ್ ದೊರೆಯಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಷ್ಪು ಮಾತ್ರವಾದರೂ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಹದಿನಾಲ್ಕನೆ ಲಾಯಿಯೊಡನೆ ದೊಡ್ಡ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಎದುರುನೋಡುತ್ತಿದ್ದ 3ನೆ ವಿಲಿಯಂ ದೊರೆ ಧಾರಾಳತನವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಆ ಎರಡು ಷರತ್ತುಗಳನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದ ಐರಿಷರು ಆ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೆ ಲೋಪವಿಲ್ಲದೆ ಮುಂದೆ ನಡೆಯುವುದೆಂದು ನಂಬಿದರು. ಆ ನಂಬಿಕೆಯು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲೆಯೇ ಶೂನ್ಯವಾಯಿತು.

ಅರ್ಥಿಕಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಗತಿಗೆಟ್ಟ ಐರಿಷರಿಗೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸಮಾಧಾನವಿದ್ದಿತೇ ಎಂದರೆ ಅದೂ ಇಲ್ಲ. ಐಲಿಂಡ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹಿತ್ತಿಲಂತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜಾತಿಯವರು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದೊರೆಯೋ ಮಂತ್ರಿಗಳೋ ಇಷ್ಟಪಟ್ಟಂತೆ ಕಾರ್ಯಭಾರನಿರ್ವಹ. ಡಬ್ಲಿನ್ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿಯೂ ಸಹಾಯ

ಆಡಳಿತದ ರೀತಿ ಕರೂ ಸೇರಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟೆಂಬುದೊಂದಿತ್ತು.

ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು. ಐಲಿಂಡಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರ ಕೂಟ ಅದು. ತಮಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೂ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಡಬ್ಲಿನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಪಾಯ್ಲಿಂಗ್ಸ್ ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವ ಕಾನೂನಾಗಬೇಕಾದರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಮೊದಲೇ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಲಂಡನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಡಬ್ಲಿನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರನ್ನು ಕೇಳದೆ ಹೇಳದೆ ತಮಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಐಲಿಂಡಿನ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರೂಪಗೊಳಿಸಬಹುದಾಗಿಯೂ ಇತ್ತು. ಹೀಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಡಬ್ಲಿನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟೆಂಬುದು ಅಧಿಕಾರ ಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅಪಹಾಸ್ಯ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಭೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಸಭೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಐರಿಷ್ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಆಸ್ಪದವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಈ ಡಬ್ಲಿನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟೆಂಬುದು ಶುಷ್ಕೋಪಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆದಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು ನಿರಂಕುಶಾಧಿಕಾರಪಡೆದಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನೂ ಸ್ವಾರ್ಥತೆಯನ್ನೂ ಬರಬರುತ್ತ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡರು. ಐಲಿಂಡಿನಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಗಾರಿಕೆಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತದಾದವು. ಪಶುಪಾಲನೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಐಲಿಂಡಿನಿಂದ ದನ ಕುರಿ ಮುಂತಾದ ಪಶುಗಳು

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಅಮದಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಕೂಡದೆಂದು ಲಂಡನ್ ಸಭೆಯವರು ಕಾನೂನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಣ್ಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಐರಿಷರು ಮಾರಿ ಜೀವಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದವರು ನಿರಾತಂಕವಾದ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಕೊಡದೆ ಆ ಉಣ್ಣೆಯೆಲ್ಲವೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಸಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಶಾಸನಮಾಡಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಭಾರಿ ಸುಂಕವನ್ನು ಹೇರಿದರು. ಐರಿಷರ ಜೀವನೋಪಾಯಗಳು ನಾಶವಾಗದೆ ಮತ್ತೇನಾದೀತು? ಎರಡನೆ ಜೀಮ್ಸ್ ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾದಮೇಲೆ ಆತನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಿದ್ದ ಐರಿಷರು ದ್ರೋಹಿಗಳೆನಿಸಿದರು. ಆದೇ ಸಮಯವೆಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಅವರ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡರು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಲುಭಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಯಜಮಾನರದಾಯಿತು. ಆ ಯಜಮಾನರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸುಖದಿಂದಿರುತ್ತ ತಮ್ಮ ಜಮೀನುಗಳನ್ನು ಪಾರುಪತ್ಯಗಾರರ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ಆ ಪಾರುಪತ್ಯಗಾರರು ಹೊಲಗಳನ್ನು ಐರಿಷ್ ರೈತರಿಗೆ ಸಾಗುವಳಿಗೆಂದು ಕೊಟ್ಟು ಅವರ ಜೀವನವನ್ನು ನಾನಾರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತನ್ನ ಪೂರ್ವಿಕರು ಒಡೆಯರಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜಮೀನಿನ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಮುರುಕಿನ ರೈತನಾಗಿ ಬದುಕನ್ನು ನೂಕುತ್ತ ಐರಿಷರವನು ಹೊಲಕ್ಕಾಗಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಪಾರುಪತ್ಯಗಾರನಿಗೆ ತೆರುತ್ತ, ತನಗೆ ವಿರೋಧವಾದ ಪ್ರಾಟಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಚರ್ಚಿನ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ತೆರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತ, ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಪುರೋಹಿತ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಪಾದ್ರಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತ ಹೊತ್ತಬಾಳು ಬಾಳಲ್ಲ. ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಬೆಳೆಸಿದ ಅಲೂಗಡ್ಡೆಯೇ ಗತಿಯೆಂದು ನಂಬಿದ್ದವನಿಗೆ ಆ ಗಡ್ಡೆಯ ಸಿಪ್ಪೆಯುಳಿಯುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು.

ಈ ದುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಐರಿಷರು ದೇಶಾಂತರ ಹೊರಟರು. ಅನೇಕರು ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತ ಸ್ಪೇನ್ ಮತ್ತು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸೈನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಪಾನ್ಸಾ, ಫಾಂತನಾಯ್ ಕದನಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರದೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದರು. ಅನೇಕರೂ ಕೆಲವರು ಹೊರಟರು.

ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಪೋಷಿತವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಾಟಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಚರ್ಚು. ಅದರ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ಹಣವನ್ನು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರಾದ ಐರಿಷರಿಂದ ಬಲವಂತವಾಗಿ ಎತ್ತುತ್ತಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ 18ನೆ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದವರು ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾದ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಿದರು. ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ ಕರಾರಾದ ತರುವಾಯ ಡಬ್ಲಿನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಲಿಮೆರಿಕ್ ಷರತ್ತನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯ ಮಾಡಿ ಹೊಸದಾಗಿ ದಂಡವಿಧಿಗಳನ್ನು ರೂಪಗೊಳಿಸಿದರು. ಸೇಕಡ 80ರಷ್ಟಿದ್ದ

ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಐರಿಷ್‌ರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸದಸ್ಯರಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ; ಚುನಾವಣೆ ನಡೆದಾಗ ವೋಟುಕೊಡುವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸರ್ಕಾರದ ಹುದ್ದೆಗೆ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ಯಾದವನು ಆಯೋಗ್ಯ. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಸ್ಥನು ಭೂಮಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಹಂಚಿ ಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳಬಾರದು, ದೊಡ್ಡ ಕುದುರೆಯನ್ನಿಡಬಾರದು, ಶಾಲೆಯನ್ನು ನಡೆಸಬಾರದು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಬಿಷಪರು ದೇಶಾಂತರ ಹೊರಡತಕ್ಕದ್ದು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಪುರೋಹಿತರು ಗೊತ್ತಾದ ಸಂಖ್ಯೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಬಾರದು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ತಂದೆಯ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲೊಬ್ಬನು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದರೆ ಆಸ್ತಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆ ಮಗನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರನ್ನು ನಿರ್ಗತಿಕರನ್ನಾಗಿಮಾಡಿ ಹುಟ್ಟುನ್ನಡಗಿಸುವ ಅನೇಕ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಡಬ್ಲಿನ್ ನ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು 1697 ರಿಂದ 1727 ರವರೆಗೆ ಜಾರಿಪಡಿಸಿದರು. ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾದ ಈ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತರುವುದು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಆದರೂ ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್‌ನೊರೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕದ ಜಗಳ ರೇಗುವವರೆಗೆ ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರ ಸಾಡನ್ನು ಕುರಿತು ಯಾರೂ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಯನ್ನು ತೋರಲಿಲ್ಲ.

ಅಮೆರಿಕದ ಜಗಳ ರೇಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಐರಿಷ್‌ರ ವಿಚಾರ ದಲ್ಲಿ ಅಸಕ್ತಿಯೂ ಶಂಕೆಯೂ ಹುಟ್ಟಿದವು. ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜಾತಿಯ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರೇ 'ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ತೆರಿಗೆಯೆತ್ತುವ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ಪಲ್ಲವಿಯನ್ನು ಚ್ಚರಿಸಿದಾಗ ಐರಿಷ್‌ರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಮುಷ್ಕರಮಾಡಬಹುದಾದ ಸಂಭವ ತೋರಿತು. ಈ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಡಬ್ಲಿನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರನ್ನಡಗಿಸಲು ಏರ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಕಾನೂನುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದರು. 1778 ರಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಾದವರು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಯಿತು. ಆದರೆ ಘೋರ ದಾರಿದ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ನರಳುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಯಾವ ಚೈತನ್ಯವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಚೈತನ್ಯಕೂಡಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದವರು ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು. ಐರಿಷ್ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರ ದೊಡ್ಡ ಹುದ್ದೆಗಳೆಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿ ಗುಂಪು ದ್ದುದನ್ನೂ ಆಡಳಿತವೆಲ್ಲವೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನೂ ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಪೋಟಾಟೋಟಿಮಾಡದಂತೆ ನಾಶವಾದುದನ್ನೂ ಡಬ್ಲಿನ್ ಪಾರ್ಲಿ ಮೆಂಟ್ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಧೀನವಾಗಿದ್ದುದನ್ನೂ ಐರಿಷ್ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು ಸಹಿಸದಾದರು. ಅಮೆರಿಕದ ನೆಲಸುಗಾರರು ಸಾಧಿಸಿದಂತೆ ತಾವೂ ಸಾಧಿಸಲು ತವಕಪಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆ ವೇಳೆಗೆ

ಅಮೆರಿಕದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದವರು ಲಂಡನ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬೇರೆಡೆಗೆ ಸಾಗಿಸಿದ್ದರು. ಆಗ ತಮ್ಮ ಸ್ವದೇಶ ರಕ್ಷಣೆಗಿಂದು ಐರಿಷ್ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು ತಮ್ಮದೇ ದಳವನ್ನು ತಾವೇ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಕಟ್ಟಿದರು. ಈ ರೀತಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ಐರಿಷ್ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್

ಗುಂಪಿನವರು **ಡಂಗಾನ್** (Dungannon) ಎಂಬಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ

ಶಾಸಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಭೆಸೇರಿಸಿ ಫಿಲಡೆಲ್ಫಿಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಅನುಕರಿಸಲು ತೊಡಗಿ

1782 ರಲ್ಲಿ **ಡಬ್ಲಿನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್** ಸಭೆಯ ಶಾಸಕ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆಮಾಡಿದರು. ಈ ಆಂದೋಲನವನ್ನು ಕಂಡು ಲಂಡನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಮೊದಲು ಐರಿಷರ ವ್ಯಾಪಾರೋದ್ಯೋಗಗಳಿಗೆ ಕಂಟಕಪ್ರಾಯವಾಗಿದ್ದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರದ್ದುಮಾಡಿದ್ದರು. ತರುವಾಯ ಪ್ರಬಲಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿದ್ದುದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಡಬ್ಲಿನ್ ಸಭೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದರು.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ 1778-1782 ರಲ್ಲಿ ಐರಿಷ್ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು ಗುಂಪುಕೂಡಿ ವರ್ತಿಸಿ ಶಾಸಕಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಆ ಗುಂಪಿಗೆ **ಹೆನ್ರಿ ಗ್ರಟಾನ್** (Henry Grattan) ಎಂಬಾತನು ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದನು. ಡಬ್ಲಿನ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ 1775 ರಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯನಾದ ಆತನು ಅತಿಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ ವಕ್ತೃ. ಮೊದಲು ತಮ್ಮ ಸಭೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ವನ್ನು ಪಡೆಯತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ ಆ ತರುವಾಯ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ

ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರ ಗುರಿ ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಲಂಡನ್ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು

ಹೋಗಲಾಡಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಆತನ ಉದ್ದೇಶ. ಆದರೆ ಸಭೆಗೆ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆತಮೇಲೆ ಆ ಸಭಿಕರಲ್ಲಿಯೇ ಒಡಕುಹುಟ್ಟಿತು. ಗ್ರಟಾನ್ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರ ಮೇಲ್ತಿಯ ಚಿಂತೆ ಹಿಡಿದಿತ್ತು; ಕೆಲವರಿಗೆ ಆ ವಿಚಾರವು ಅನವಶ್ಯವೆನಿಸಿತ್ತು. ಹೀಗಾದುದರಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದಾಗಲೂ ಡಬ್ಲಿನ್ ಸಭೆಯವರು ಐರಿಷ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಮೇಲನ್ನು ಮಾಡದಾದರು. 1782 ರಿಂದ **ಗ್ರಟಾನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್** ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪಡೆದ ಆ ಸಭೆಯವರು ಕೇವಲ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರ ಹಿತಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಭೇದಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತ ಶುಷ್ಕವಾದ ವಿವಾದಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೂ ಅಲ್ಪಸ್ವರನಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್‌ರಿಗೂ ನಿರಾಶೆ ತೋರುತ್ತ ಬಂತು.

1789 ರಲ್ಲಿ ಬಾಸ್ತೀಲ್ ಕೂಲಿತು. ಫ್ರೆಂಚರು ಉತ್ಸಾಹದಾಯಕವಾದ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಸಾರಿ ವಿಜೃಂಭಿಸಿದರು. ಮಹಾಪಲ್ಲಟದ ವಿವರವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಐರಿಷ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೂ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್‌ರಿಗೂ ಧೈರ್ಯೋತ್ಸಾಹಗಳು ತೋರಿದವು.

1791 ರಲ್ಲಿ ಬಾಸ್ತಿಲ್ ಪತನದ ದಿನವನ್ನು ಐರಿಷರು ಹಬ್ಬವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದರು. 1792 ರಲ್ಲಿ **ವುಲ್ಫ್‌ಟೋನ್** (Theobald Wolfetone) ಎಂಬಾತನು **ಯುನೈಟೆಡ್ ಐರಿಷ್‌ಮೆನ್** (United Irishmen) ಎಂಬ ಸಂಘವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಅದನ್ನು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರೂ ಪ್ರೆಸ್ಬಿಟೀರಿಯನ್ನರೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೂ ಅಡಳಿತದ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೂ ಉದ್ಯಮಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಆ ಸಂಘದ **ಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷಗಳು** ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೇ ಗುರಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಘೃಚರಂತೆ ತಾವೂ ಪಲ್ಲಟವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ದೂರವಾಗಿಸಬೇಕೆಂದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರೆನ್ನುತ್ತ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು **ಆರೆಂಜ್ ಲಾಡ್ಜ್‌ಗಳೆಂಬ** (Orange Lodges) ಕೂಟಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಿರೋಧಿಸಲು ಮೊದಲಿಟ್ಟರು. ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಪಕ್ಷದವರದೊಂದು ವಿಸರ್ಜಿತವಾದರೆ ಆರೆಂಜ್‌ಮೆನ್ ಪಕ್ಷದವರದು ಮತ್ತೊಂದು ವಿಸರ್ಜಿತ. ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಅಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೂ ದಾರಿದ್ರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಕ್ಕಿ ನರಳುತ್ತಿದ್ದುದು ಐರಿಷ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರ ಗುಂಪು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕಿರೀಪಿಟ್ ಆಗ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ. ದೂರಾಲೋಚನಾಪರನಾದ ಆತನು ವಿಲಂಬದಿಂದ ಅನಾಹುತವಾದೀತೆಂದು ತಿಳಿದು 1793ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿ ಐರಿಷ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ **ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಿಲೀಫ್ ಪಿಟ್ಟನ ಜಾಕ್ಟ್ ಆಕ್ಟ್** (Catholic Relief Act) ಎಂಬ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಆ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ತೃಪ್ತಿ ಮಾತ್ರ ಆಯಿತು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಮೊಟುಕೊಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು; ಆದರೆ ಸಭಿಕರಾಗುವ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವಾಯಿತು. ಐರಿಷರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪಿಟ್ಟನು ವ್ಲಿಗ್ ಪಕ್ಷದವನಾಗಿದ್ದ **ಲಾರ್ಡ್ ಫಿಟ್ಸ್‌ವಿಲಿಯಂ** (Lord Fitzwilliam) ಎಂಬಾತನನ್ನು ಐರ್ಲೆಂಡಿಗೆ ವೈಸರಾಯಿಯಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಸಿದನು. ಆ ಶ್ರೀಮಂತನು ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಗ್ರಟಾನ್ ಪಕ್ಷದವರ ಸೂಚನೆಗಳಿಗೊಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಡಿಸುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರೂಪಗೊಳಿಸುವುದಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು. ಈ ಪ್ರಕಟನೆ ಅವಿವೇಕವಾಯಿತೆಂದು ಮಂತ್ರಿಗಳೊಪ್ಪಿ ಲಿಲ್ಲ. ಆರೆಂಜ್‌ಮೆನ್ ಪಕ್ಷದವರಂತೂ ಆ ಯೋಚನೆಗಳಿಗೆ ಪರಮ **ವೈಸರಾಯಿಗೆ** ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಮೂರನೆ **ಜಾರ್ಜ್** ದೊರೆಯೂ **ಅವಮಾನ** ಹೆಡ್ಡತನವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರಾಗುವುದನ್ನೆಪ್ಪಿದಾದನು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಗ್ರಟಾನ್ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ್ದ ಮಸೂದೆ ಹುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮೃತಪ್ರಾಯವಾದುದಲ್ಲದೆ ಫಿಟ್ಸ್‌ವಿಲಿಯಂ

ಶ್ರೀಮಂತನು ವೈಸರಾಯಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಆತನಲ್ಲಿ ದೋಷಾರೋಪಣೆಮಾಡಿ ಕೆಲಸದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿದರು.

ವೈಸರಾಯಿಯ ಅವಮಾನದಿಂದ ಯುನೈಟೆಡ್ ಐರಿಷ್‌ಮನ್ ಸಂಗಡದವರಿಗೆ ಕ್ರಾಂತಿಯೇ ಕರ್ತವ್ಯವೆನಿಸಿತು. ಆ ಸಂಗಡದಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರೇ ಬಲಿಷ್ಠರು. ಫ್ರೆಂಚರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಗೋಸ್ಪುಸನ್ನಾ ಹನಡೆಸಿ ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಹವಣಿಸಿದರು. 1796ರಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆಂದು ಫ್ರೆಂಚರ ಪಡೆಯೊಂದು ಹೊರಟು **ಬಾಂಟ್ರಿ ಬೇ** (Bantry Bay) ಎಂಬ ಕೊಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಂಡಿತು. ಆದರೆ ಬಿರುಗಾಳಿಯಿದ್ದುದರಿಂದ ಹಡಗುಗಳಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗಿ ಆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಳಿಸುವುದೇ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಯುನೈಟೆಡ್ ಐರಿಷ್‌ಮನ್ ಗುಂಪಿನವರಿಗೆ ಆ ಸಹಾಯ ದೊರಕದೆಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಆರೆಂಜ್‌ಮನ್ ಗುಂಪಿನವರು ಉದ್ರಿಕ್ತರಾದರು. ಪರಸ್ಪರ ದ್ವೇಷಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳವರಿಗೂ **ಹೂಡೆದಾಟ** ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಚ್ಚಾಟ ಕಡಿದಾಟಗಳಾದವು. ಆರೆಂಜ್‌ಮನ್ ಗುಂಪಿನವರು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರನ್ನು ಅತಿ ಕ್ರೌರ್ಯದಿಂದ ಹಿಂಸಿಸಿದರು. ಗಲಾಟೆಗಳು ಅಲ್‌ಸ್ಟರ್ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರೇಗುತ್ತಿರಲು ಸರ್ಕಾರದವರು ಅಲ್ಲಿಯ ನಿವಾಸಿಗಳ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬಲವಂತದಿಂದ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡರು. ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಸೈನಿಕರು ಮನೆಗಳಿಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಮಾಡಬಾರದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ನಿರಸರಾಧಿಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರ ಹಿಂಸೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದರು.

ಸರ್ಕಾರದವರೂ ಪ್ರಾಟಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಪಕ್ಷದವರೂ ಒಂದುಗೂಡಿ ಕ್ರೂರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದುದನ್ನು ಕಂಡ ಐರಿಷ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರು 1798ರಲ್ಲಿ ಭಾರಿ ದಂಗೆಯೇಳಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯಗಳೇ ಬಹುಜನರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದು. ಕೆಲವರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅಂತಹವರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾಗಿದ್ದ **ಫಿಟ್ಸ್‌ಗೆರಾಲ್ಡ್** ಶ್ರೀಮಂತ (Fitzgerald) ಮುಂತಾ **ಐರಿಷರ ದಂಗೆ** ದವರನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದವರು ಮೊದಲೇ ಹಿಡಿದು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ನಾಯಕರಿಲ್ಲದೆ ದಂಗೆಯೆದ್ದವರು ಫ್ರೆಂಚರ ಸಹಾಯವನ್ನು ನಂಬಿದ್ದರು. ಕಾಲಮಿಂಚಿದಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಸಣ್ಣ ಫ್ರೆಂಚ್ ದಳ ಬಂತು. ಹೀಗಾಗಿ ದಂಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅಡಗಿತು. **ನ್ಯೂರಾಸ್** (New Ross) ಮತ್ತು **ವಿನಿಗರ್ ಹಿಲ್** (Vinegar Hill) ಎಂಬೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ದಂಗೆಕೋರರ ಶಿಬಿರಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಶವಾದವು. ಒಂದು ತಿಂಗಳಕಾಲದಲ್ಲೆಯೇ ದಂಗೆಯಡಗಿತು. ಎಷ್ಟೋ ಸಾಹಸಪಟ್ಟಿದ್ದ ವುಲ್ಫ್ ಟೋನ್ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟನು.

ದಂಗೆಯಡಗಿದಬಳಿಕ ಪಿಟ್ಟನು ಐರ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸನನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಸಮಾಧಾನೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿದನು. ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಎರಡುಪಕ್ಷಗಳು ಪರಸ್ಪರ ದ್ವೇಷದಿಂದ ಯಾದವೀಕಲಹಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಂತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲ ಸಂಖ್ಯಾಕರಾದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ರ ಅಡಳಿತ ಅನರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತ್ತು. ಇವುಗಳನ್ನು ಸರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಐರ್ಲೆಂಡ್‌ಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟನು. ಪಿಟ್ಟನೂ ಆ ಯೋಚನೆಗೊಪ್ಪಿ ಡಬ್ಲಿನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಲು ಸಂಧಾನ ನಡೆಸಿದನು.

ಆ ಸಭಿಕರು ತಾವಾಗಿಯೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯತೆಯ ಉಪಾಯ ಒಂದುಗೂಡಲು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅವರನ್ನೊಪ್ಪಿಸಲು ಪಿಟ್ಟನು ಹೇರಳವಾಗಿ ಹಣವನ್ನು (£ 1160000) ವೆಚ್ಚಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. 1800ರಲ್ಲಿ ಆಕ್ಟ್ ಆಫ್ ಯೂನಿಯನ್ (Act of Union) ರೂಪಗೊಂಡಿತು. ಲಂಡನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ 32 ಮಂದಿ ಐರಿಷ್ ಶ್ರೀಮಂತರೂ 100 ಮಂದಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಭಿಕರೂ ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿರಬೇಕಾಯಿತು. ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಸರ್ಕಾರವೂ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನಗಳೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೇ ಇರತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಐರ್ಲೆಂಡುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಬೊಕ್ಕಸದಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಗೊತ್ತಾದ ಅಂಶದಷ್ಟು ಹಣ ವರ್ಷೇ ವರ್ಷೇ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕೆಂದೂ ಆ ಕಾನೂನಿನ ಇತರ ಅಂಶಗಳು. ಈ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಡಬ್ಲಿನ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟೆಂಬುದರ ಅವತಾರಪೂರ್ತಿಯಾಯಿತು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಐರ್ಲೆಂಡ್‌ಗಳ ಶಾಸಕ ಐಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದತರುವಾಯ ಐರಿಷ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಪಿಟ್ ಯೋಚಿಸಿದನು. ಹೇಗೋ ಅದು ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಯ ಕಿವಿಗೆ

ದೊರೆಯ ಹಟ

ಬಿತ್ತು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ತಾನು ಕಿರೀಟಧಾರಣೆವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಲೋಪವಾಗುವುದೆಂದು ದೊರೆಗೆ ತೋರಿತು. ಪಿಟ್ ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದಾಗ್ಯೂ ದೊರೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಬೇರೆ ಉಪಾಯವನ್ನು ಕಾಣದೆ ಪಿಟ್ ಮಂತ್ರಿತನಕ್ಕೆ ರಾಜಿನಾಮೆಕೊಟ್ಟನು. ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ವಚನವನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಾರದೆ ಮಂತ್ರಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟಾಗ ಐರಿಷರಿಗೆ ವಿಸ್ಮಯತೋರಿತು. ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ರ ಅಡಳಿತ

ಅಸಮಾಧಾನ

ಭದ್ರಗೊಂಡುದನ್ನು ಕಂಡ ಐರಿಷ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರು ಮೋಸವಾಯಿತೆಂದುಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಬಲಹೀನರಾಗಿದ್ದು ದರಿಂದ ಏನನ್ನೂ ಮಾಡಲಾರದೆ ತಮ್ಮ ಸಂಕಟವನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಂಡರು. 1803ರಲ್ಲಿ ಎಮ್ಮೆಟ್ (Emmet) ಎಂಬ ಐರಿಷ ದೇಶಭಕ್ತನು ನಪೋಲಿಯನ್ನನ

ಸಹಾಯವನ್ನು ಸಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ದಂಗೆಯೆಬ್ಬಿಸಿದನು. ಆ ದಂಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅಡಗಿ ಹೋಯಿತು. ಆ ತರುವಾಯ ಪರಿತಪ್ತರಾಗಿದ್ದ ಐರಿಷ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರು ಘೋರ ಯುದ್ಧದವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾರದೆ ಅಸಹಾಯರಾಗಿ ಕಾಲವನ್ನು ತಳ್ಳಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

7. ವ್ಯಾಪಾರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ, ಹಿಂದುಸ್ತಾನ್ (1760-1820)

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕಟ್ಟುವವರೆಲ್ಲರೂ ಹೆಬ್ಬಾಸೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕ ದೇಶಗಳನ್ನು ಬಲದಿಂದ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಕೇವಲ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುವರೆಂದು ಸಾಧಾರಣವಾದ ನಂಬಿಕೆ. ಕೀರ್ತಿಮೋಹವೋ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಆಸೆಯೋ ಅಂಟಿಕೊಂಡಾಗ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಗಳಾದವರು ನೆರೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವ ಚರ್ಯೆಯು ಏಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟು. ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಕೂಡ ಬಹುಕಾಲ ನೆರೆಯ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಪೃಥ್ವೀ ಪರಿಚಯವಾದ ತರುವಾಯ ಆಸೆಗಳೇ ಬದಲಾದವು. ಆ ಪೃಥ್ವೀಪರಿಚಯಕ್ಕೂ ಪ್ರೇರಕವಾದುದು ಐಶ್ವರ್ಯದ ಆಸೆ, ಮೂಢಲ ವ್ಯಾಪಾರದ ಲಾಭದಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮ.

ಸ್ಪೆನ್ ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ದೇಶಗಳು ಮುಂದಾದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮತವು ಹುಟ್ಟಿ ಆ ಮೂಲಕ ಡಚ್ಚರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಗೆಗಳಾಗಿ ಹದಿನೇಳನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ತಾವೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕಟ್ಟಲು ತೊಡಗಿದರಷ್ಟೆ. ವ್ಯಾಪಾರಮೂಲ ಸಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿಯೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಇಬ್ಬರೂ ಸಾಹಸಮಾಡಿ ದರು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಆ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟವಾಗಿ ಡಚ್ಚರು ಹಿಂದೆಬಿದ್ದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಆಗಲೇ ಕಂಡುದಾಯಿತು. ವ್ಯಾಪಾರ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಲಾಭವಾದುದು ವಿಶೇಷ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರು ನಡೆಸಿದ ವ್ಯಾಪಾರವೆಂತಹುದು, ಅದರಿಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಲಾಭವಾದುದು ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಥೂಲರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಈಗ ಕಾಣಬಹುದು.

ಎಲಿಜಬೆತ್ ರಾಣಿಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್‌ರೂ ಜಲಜೀವಿಗಳೂ ಆದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸ್ಪೆನ್‌ನಿನವರನ್ನು ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ಸಾಗರದ ಮಧ್ಯೆ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಲೂಟಿ ಹೊಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾಗಿ ಹೇರಳವಾದ ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಆ ಕೊಳ್ಳೆ ಎಷ್ಟು ಕಾಲನಡೆದೀತು? ಸ್ಪೆನ್‌ನಿನವರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತು ವಿಪತ್ತನ್ನೇ ಬಡ್ಡಿದರು. ಹಿರೇ ಜೇಮ್ಸ್ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ತರುವಾಯ ಈ ಕಡಲಳ್ಳತನ ನಿಂತಹಾಗೆಯೇ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ಕೊಳ್ಳೆಯಷ್ಟೇ ಲಾಭಕರವಾಗಿದ್ದ ವ್ಯಾಪಾರ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಅಸಿಕ್ರಮದ ನೀಗ್ರೋಜನರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಗುಲಾಮರಂತೆ ಮಾರುವುದನ್ನು ಸ್ಪೆನ್

ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ದೇಶಗಳವರೇ ಮೊದಲಿಟ್ಟರು. ಎಲಿಸಬೆತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಆ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರ ಬೇಡಿಯಾಡಿ ಹಿಂಡು ಹಿಂಡಾಗಿ ನೀಗ್ರೋಜನರನ್ನು ಸರಪಣಿಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ಅಮೆರಿಕಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿಯೇಸ ರಿಯಾದ ಅನ್ನಾಹಾರಗಳಿಲ್ಲದೆ ರೋಗ

ಗುಲಾಂ ವ್ಯಾಪಾರ ರುಜನಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾದ ನೀಗ್ರೋಜನರನ್ನೋ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲ.

ದಯಾದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಗಳಿಲ್ಲದೆ ಐರೋಪ್ಯರು ಕಪ್ಪು ಜನರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಾಗಿಸಿ ವೆಸ್ಟ್ ಇಂಡೀಸ್ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆ ದ್ವೀಪಗಳ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾರಿ ಅಧಿಕವಾದ ಲಾಭವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಈ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಜಾಯಿಂಟ್ ಸ್ಟಾಕ್ ಕಂಪೆನಿಗಳಿದ್ದವು. ತಮ್ಮ ಸಮುದ್ರಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಈ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು. ಸ್ಪೈನ್ ಪಟ್ಟದ ಜಗಳ ಮುಗಿದು ಕರಾರು ನಡೆದಾಗ ಈ ವ್ಯಾಪಾರ ತಮಗೆ ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಷರತ್ತು ಬರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆ ತರುವಾಯ ಅಮೆರಿಕದೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿ ಲಾಭವಾಯಿತು. ಆಟದ ನೋಟದ ಸಾಮಾನನ್ನು ಹೊತ್ತು ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಲಾಭಕ್ಕೆ ಮಾರುವುದು, ಅಲ್ಲಿಂದ ನೀಗ್ರೋಜನರ ಹಿಂಡನ್ನು ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗಿಸಿ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ತಾವಿಟ್ಟ ಬೆಲೆಗೆ ಮಾರಿ ಲಾಭವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ

ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಈರಿತಿ ಬಂದ ಹಣವನ್ನಿಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ

ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಲಾಭ ಯನ್ನೋ ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪನ್ನೋ ಕೊಂಡುಕೊಂಡುಬಂದು

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಲಾಭಕ್ಕೆ ಮಾರುವುದು. ಈರಿತಿಯ ವ್ಯಾಪಾರ

ದಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ ಬ್ರಿಸ್ಟಲ್ ಲಿವರ್ಪೂಲ್ ನಗರಗಳ ವರ್ತಕರು ಪುಷ್ಕರಾದರು. ವ್ಯಾಪಾರದ ಕಂಪೆನಿಗಳು ರೂಪಗೊಂಡು ಲಾಭ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕೂ ನೆಮ್ಮದಿ ವಂತರು ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಅಂತಹ ಕಂಪೆನಿಗಳಲ್ಲಿಡುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕೂ ಸೌತ್ ಸೀ ಕಂಪೆನಿಯ ವೃತ್ತಾಂತ ನಿರರ್ಥನ.

ವ್ಯಾಪಾರದ ಆಸೆಯಿಂದ ವೆಸ್ಟ್ ಇಂಡೀಸ್ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಲಿದ್ದು ಮೆಕ್ಸಿಕೋ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಕಾಲೋನಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ವಿವರ ಹಿಂದೆಯೇ ಆಯಿತು. ಕಾಲೋನಿಗಳನ್ನು ಹಿತ್ತಿಲುಗಳಂತೆ ಕಂಡು ಅವುಗಳೊಡನೆ ನಡೆಸಿದ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ತಾಯ್ನಾಡೆನಿಸಿದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಸರ್ವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಲಾಭವಾಗುವಂತೆ ಅನೇಕಕಾಲ ನಡೆದುದನ್ನೂ ಕಂಡೆವು. ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್

ದೊರೆಯ ಹೆಡ್ಡತನದಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೆಂಬವು ಜಾರಿ

ಕ್ಷೇತ್ರ ಲಾಭ ಕೊಂಡಾಗ್ಲೂ ನ್ಯೂಫೌಂಡ್‌ಲ್ಡ್, ನೋವೆಸ್ಕೋಷಿಯ,

ಕನಡವೆಂಬ ವಿಶಾಲವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಪಾಲಾಗಿತ್ತು.

ವೆಸ್ಟ್ ಇಂಡೀಸೆಂಬ ದ್ವೀಪರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದ್ವೀಪಗಳು ವಶವಾಗಿದ್ದವು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಡನೆ

ನಡೆದ ಯುದ್ಧವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪೈನ್ ಹಾಲಂಡುಗಳು ಕೂಡ ವೈರಿಗಳೆಂದು ಗಣ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು **ಟ್ರಿನಿಡಾಡ್** ದ್ವೀಪವನ್ನಲ್ಲದೆ ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ **ಗ್ವಿಯಾನ** ಎಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನೂ ಗೆದ್ದು ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು.

ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಜಾರಿಕೊಂಡಬಳಿಕ ಬೇರೆ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆಯು ಹಲಕೆಲವರಿಂಗ್ಲಿಷರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. **ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಕುಕ್** (Captain Cook) ಎಂಬ ಸಾಹಸಿಯು ಹಿಂದೂಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಯಾನಮಾಡಿ **ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ** ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯದ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. 1788ರಲ್ಲಿಯೇ **ನ್ಯೂ ಸೌತ್ ವೇಲ್ಸ್** (New South Wales) ಎಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಕ್ರಮಣ ನಡೆಯಿತು. ಪಿಟ್ ಮಂತ್ರಿಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಿದ್ದೇ ಇತ್ತು. ನಪೋಲಿಯನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ **ಕೇಪ್ ಕಾಲೋನಿ** ಮತ್ತು **ಸಿಂಹಳ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು** ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಡಚ್ಚರಿಂದ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡರು. **ಮಾಲ್ಡ್ವ** ದ್ವೀಪವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ತಮ್ಮ ವಶದಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು.

ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ದೊರೆತ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅದ್ಭುತವೆನಿಸಿದುದು **ಹಿಂದುಸ್ತಾನ್**. 1600ರಲ್ಲಿ ಎಂಭತ್ತುಮಂದಿ ವರ್ತಕರು ಸೇರಿ ಈಸ್ಟಿಂಡಿಯ ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಸರ್ವಮಾನ್ಯವನ್ನೆದನ್ನು ಪಡೆದು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿ 17ನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರೊಡನೆಯೂ ಡಚ್ಚರೊಡನೆಯೂ ಹೆಣಗಾಡುತ್ತ ಲಾಭವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ವಾಸನಾದ್ರವ್ಯಗಳು, ರೇಷ್ಮೆ, ನೀಲಿ, ಕರ್ಪೂರ, ಹತ್ತಿ **ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಂಪನಿಯ** ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮಾರಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ **ಲಾಭ** ಲಾಭದ ಹಣದಲ್ಲಿ ಹಿರೇಜೀಮ್ಸ್ ಹಿರೇಚಾರ್ಲ್ಸ್ ದೊರೆಗಳೂ ಆಸ್ಥಾನಿಕರೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಭಾಗವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಡಚ್ಚರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವಡಗಿದಮೇಲೆ ಕಂಪನಿಯವರಿಗೆ ನಿರುಪಾಧಿಕವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಫ್ರೆಂಚರ ಪ್ರವೇಶ ಅದೇನೇಳೆಗಾಯಿತು. ಮುಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಭದ್ರವಾಗಿದ್ದಷ್ಟು ಕಾಲ ಪರಂಗಿಯವರಿಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರಸಂಪಾದನೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಉದ್ದೇಶವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಪಾರದ ಲಾಭವೊಂದೇ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಈಜಿಪ್ಟಿನಿಂದ ಜಸಾನ್‌ವರೆಗಿದ್ದ ಏಷ್ಯದ ತೀರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಂಪನಿಯವರು ಲಾಭದರೂಪವಾಗಿಯೇ ಹೇರಳವಾದ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿದರು. ಒಟ್ಟು ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸರಾಸರಿ ಸೇಕಡ 235ರಷ್ಟು ಲಾಭವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 1750ವೇಳೆಗೆ ಈಸ್ಟಿಂಡಿಯ ಕಂಪನಿಯವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ £ 4,200,000 ನ್ನು ಸಾಲವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಲಂಚಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಸನ್ನದನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ

ಪಡೆಯಬೇಕಾದಾಗಲೂ ಅನುಕೂಲಗಳು ಬೇಕಾದಾಗಲೂ ಕಂಪನಿಯವರು ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಸಭಿಕರಿಗೂ ಲಂಚವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿಯೇ ಆಗಿತ್ತು. 18ನೆ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧವೆಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಲಂಚಪ್ರಸಂಚವಾಗಿದ್ದಿತಷ್ಟೆ.

18ನೆ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೂ ಜಗಳಗಳು ನೊದಲಾದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಡೊಸ್ಲೆ ಕಂಡ ಉಪಾಯ ದೊಡ್ಡದಾಗಿತ್ತು. ಮಾತೃದೇಶಕ್ಕೆ ವೆಚ್ಚವಿಲ್ಲದೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸಂಪಾದನೆಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆತನು ಕಂಡುಕೊಂಡನು. ಫ್ರೆಂಚರು ಸೋತಬಳಿಕ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಆ ಉಪಾಯವು ಸರ್ವಸ್ವವಾಯಿತು. ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಯಾದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದ ಮರಾಟೆಯವರು ದಿಲ್ಲಿ ಪಂಜಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಪೂರಾ ಸೋತು ಅಸ್ತಮನಸ್ಕರಾಗಿದ್ದಾಗ ಬಂಗಾಳ ಇಂಗ್ಲಿಷರವಶವಾಯಿತು. ಲಾಭಮಾತ್ರವನ್ನೆಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಂಪನಿಯವರು ಆಡಳಿತವನ್ನು ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಸಿದರು. ಕಂಪನಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ನೌಕರರು ಸ್ವಂತವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಧನಿಕರಾಗಲು ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಹೆಸರನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷದ (1757-1772) ನೀಚದೌಲತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳವು ದಂದ್ರಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಧನವು ಸಾಗಿತು.

ಆಗ ನಾರ್ತ್ ಶ್ರೀಮಂತನ ಮಂತ್ರಿತನ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಕಂಪನಿನಡೆಸಿದ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೋಪಗೊಂಡರು. ಅನೇಕ ಸಭಿಕರು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿಬಂದು ಧನಿಕರಾಗಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ನೀಚರನ್ನು ಕಂಡು ಅಸೂಯೆಗೊಂಡರು. ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿಡಲು ತವಕಪಟ್ಟರು. ಪರಿಣಾಮ ಸಾರುಪತ್ಯವಾಗಿ 1773ರಲ್ಲಿ ರೆಗ್ಯುಲೇಟಿಂಗ್ ಆಕ್ಟ್ (Regulating Act) ಎಂಬ ಕಾನೂನು ನಡೆಯಿತು. ಆ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಕಲ್ಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್, ಆತನಿಗೊಂದುಸಭೆ, ಮದರಾಸು ಮುಂಬಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಧೀನ ಗವರ್ನರುಗಳು, ಕಲ್ಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಅಂಶಗಳು ತಿಳಿದಿರತಕ್ಕವೇ.

ನಾರ್ತ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ದೊರೆಗೆ ಅಡಿಯಾಳಾಗಿ ಅತ್ತ ಅಮೆರಿಕವನ್ನು ನೀಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಡಿಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ವಾರ್ಹೆಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನಿದ್ದು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿದನು. ಹೈದರಾಲಿಯೊಂದಿಗೊಂದು ಭಾರಿಯುದ್ಧವಾದಾಗಲೇ ಪ್ರಬಲ ಮರಾಟೆಯವರೊಡನೆಯೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು.

1776ರಿಂದ 1782ರವರೆಗೆ ನಡೆದಕಾಲ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಪರೀಕ್ಷೆಯಕಾಲ. ಆಗ ಫ್ರೆಂಚರು ಸಮುದ್ರಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಳ್ಳೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಲಿಯೂ ನಾನಾಘಡನವೀಸನೂ ಒಟ್ಟು ಸೇರಿಯೋ ಅಥವಾ ಮಹದೇವಸಿಂಧೆ ನಾನಾಘಡನವೀಸನಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆ ಪಡದೆಯೋ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೇರೆಯಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಭುಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರಿಗಾದರೂ ಯೂರೋಪಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಆಲೋಚನೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೂಪಮಂಡೂಕಗಳಂತಿದ್ದು ಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಸಣ್ಣ ರಾಜ್ಯಗಳು ತಮಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕೆಂದು ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಸ್ವಂತ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕರು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿದರು.

ಇಂಗ್ಲಿಷರಾದರೋ ಒಗ್ಗಟ್ಟುಳ್ಳವರು. ವೇತನದಾಸೆಯಿಂದ ಸರದಾರರಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದವರುಕೂಡ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ತಾವು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮೊದಲೇ ಷರತ್ತನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಭಿಮಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೈದರಾಲಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೂ ವ್ಯರ್ಥವೇ ಆಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಒಗ್ಗಟ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಾಹಸವಿತ್ತು, ಜಾತ್ಯಭಿಮಾನವೂ ದೇಶಭಕ್ತಿಯೂ ಉಜ್ವಲವಾಗಿತ್ತು. ನಾರ್ಹೇಂಪ್ಸಿಂಗ್ಸ್ ಇಷ್ಟಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ ತಾನೇ ಬಂಗಾಳ ಬಿಹಾರಗಳಿಗೆ ನವಾಬನಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯ ಕೂಡಿಹಾಕಿ ತನ್ನ ವಂಶವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಿಚಾರಣೆಯಾಗುವ ಅಂಶ ಆತನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಧೈರ್ಯವಹಿಸಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಇಂಪೀಚ್‌ಮೆಂಟ್‌ಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಏಳುವರ್ಷದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದನು.

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರೆಗ್ಯುಲೇಟಿಂಗ್ ಆಕ್ಟ್ ಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಭಾವಿಸಿದರು. 1783ರಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಫಾಕ್ಸ್ ಎಂಬ ಪ್ರಮುಖನು ಕಂಪನಿಯ ಆಡಳಿತವನ್ನೆಲ್ಲ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಏಳುಸಭಿಕರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಗುರಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಕಂಪನಿಯವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ರಾಜ್ಯ ತಮಗೆ ಸೇರಬೇಕೆಂಬ ಅಸೆ ದೊರೆಗೂ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೂ ಸಭಿಕರಿಗೂ ಇತ್ತು. ಫಾಕ್ಸ್ ಕೊಟ್ಟ ಮಸೂದೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ದೊರೆ ಪರಮವಿರೋಧವನ್ನು ತೋರಿ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿ ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಮಂತ್ರತನದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿದನು. ಹೊಸಮಂತ್ರಿಯಾದ ಕಿರೇಪಿಟ್ಟನು ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತ ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸ್ ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ನಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿ 1784ರಲ್ಲಿ ಪಿಟ್ಸ್ ಇಂಡಿಯ ಆಕ್ಟ್ ಎಂಬ ಕಾನೂನನ್ನು ಜಾರಿಗೆತಂದನು. ಅದರಿಂದ

ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಆದರೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶ ಕಂಪನಿಯ ಆಡಳಿತ ನಾಶವಾದಂತೆಯೇ ಆದದ್ದು. ಆ ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಕಾರ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಸಭೆಯೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮಂತ್ರಿಗಳ ನಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಇದ್ದು ಬೋರ್ಡ್ ಆಫ್ ಯಾಜಮಾನ್ಯ ಕಂಟ್ರೋಲ್ (Board of Control) ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಸುಭದ್ರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಮೊರೆಗೆ ಯಾವಬಿರುದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಗೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನ ಅಧೀನವಾಯಿತು. ಆ ಬೋರ್ಡಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನಿಸಿದ ಮಂತ್ರಿಯು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಭಾರತ ಸಚಿವನಾದನು.

ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿಯೂ ಮದರಾಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಆಡಳಿತದ ಏರ್ಪಾಟುಗಳಲ್ಲದೆ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನು 16ನೆ ಲಾಯಿಬಳಿಗೆ ರಾಯಭಾರಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಫ್ರೆಂಚರ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದಿದ್ದನು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಬಾರಾಮಹಲ್ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆ ತರುವಾಯ ಲಾರ್ಡ್ ಮಾರ್ನಿಂಗ್ಸ್ ಆಫವಾ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ 1798ರಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರ್‌ಜನರಲ್ಲಾಗುವವರೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ವರ್ಷವೇ ನಪೋಲಿಯನ್ ಪಿರಮಿಡ್ಡುಗಳ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಗೆದ್ದಿದ್ದನು. ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ ಹಿಂದುಸ್ತಾನ ತಲಪುವಮೊದಲೇ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಆಸ್ತದಿಲ್ಲದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಲು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದನು. ಅಧಿಕಾರವಹಿಸಿದಕೂಡಲೆ ಒಂದು ಕಡೆ ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯಗಳ ಕ್ರಮವೂ ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆ ಮೈಸೂರು ಮರಾಠಿಯುದ್ಧಗಳೂ ನಡೆದವು. ಯುದ್ಧಗಳ ವಿವರವೂ ಪರಿಣಾಮವೂ ತಿಳಿದೇಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಾಂಶವೆಂದು ನೆನಪಿಡಬೇಕಾದುದು ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯಗಳ ಕರಾರು ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯಗಳು ಗಳಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ತೋರಿದ ವಿರೋಧ. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಪ್ರಭುಗಳಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳದಂತೆ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಮುಖ್ಯ ರಾಜಧಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಅವುಗಳ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಆ ರಾಜರಿಂದಲೇ ಎತ್ತುವ ಏರ್ಪಾಟುಮಾಡಿದನು. ಆ ರಾಜರು ಒಟ್ಟು ಗೂಡದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಕಲ್ಕತ್ತೆವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಕಲ್ಕತ್ತೆಯಿಂದ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯವರೆಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರವಶವಾಯಿತು. ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾತುರ್ಯದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಶಕ್ತರೆನಿಸಿದರು.

ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ ತರುವಾಯ ಗವರ್ನರ್‌ಜನರಲ್ಲಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಸರಾದವನು ಲಾರ್ಡ್ ಮಿಂಟೊ. ಆಗ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಉನ್ನತಿಯಕಾಲ. ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ

ಫ್ರೆಂಚರಿಗಾಸ್ಪದವಿಲ್ಲದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಲು ಲಾರ್ಡ್ ಮಿಂಟೊ ಪಾರ್ಸೀಸ್ಥಾನ, ಆಫ್ ಫಾನಸ್ಥಾನ, ಸಿಂಧು, ಪಂಜಾಬುಗಳ ಪ್ರಭುಗಳೊಂದಿಗೆ ಹಿಂದೂಸಾಗರ ಸ್ನೇಹಕಟ್ಟೆ ಮಾರಿಷಸ್ ಮತ್ತು ಜವ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಸಿದನು. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಭದ್ರತೆಗಾಗಿ ಹಿಂದೂಸಾಗರದ ತೀರಗಳನ್ನೇ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಕಾಣಲು ಆ ಕಾಲದಿಂದ ಮೊದಲಾಯಿತು.

ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಯೆನಿಸಿದ್ದಾಗಲೆ ಲಾರ್ಡ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ ಅಧಿಕಾರವೂ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಯಾವ ಆಸ್ಪದವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬ್ರಿಟಿಷರವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆಯೂ ಅವಕಾಶವೂ ಇತ್ತು. ಲಾರ್ಡ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ ನೇಪಾಲದೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧವ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ವಶ್ಯತೆ ನ್ನಲ್ಲದೆ ಪಿಂಡಾರೆ ಯುದ್ಧವನ್ನೂ ಮರಾಟೆಯುದ್ಧವನ್ನೂ ನಡೆಸಿ ಮರಾಟೆಯವರ ಪೇಶ್ವೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪಿಂಚನ್ನಾರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಸಿಂಧು ಪಂಜಾಬುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಮಸ್ತ ಹಿಂದುಸ್ತಾನವೂ ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಶವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವನದ ರೀತಿ ಪಲ್ಲಟವಾಯಿತು. ವ್ಯವಸಾಯವು ಹಿಂದಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಫಲಕಾರಿಯಾದರೂ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಹಿಂದೆಬಿತ್ತು. ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಅತಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ವೃದ್ಧಿಯಾದವು. ಈ ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದೊಡನೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಬದಲಾವಣೆಯಾಯಿತು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯ ಕಂಪನಿಯವರು ವ್ಯಾಪಾರದ ಪಲ್ಲಟ ತಂದುಮಾರುತ್ತಿದ್ದ ಹತ್ತಿಬಟ್ಟೆಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಅನ್ನ ನಾಶವಾಯಿತೆಂದು ಬ್ರಿಟಿಷನ್ನೆಯವರು ಹದಿನೇಳನೆ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಗಲಭೆಮಾಡಿದ್ದರು. ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕಾರ್ಖಾನೆಗಿರಣಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ಭಾರತವರ್ಷವೆಂಬುದು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸಾಮಗ್ರಿಯ ಉಗ್ರಾಣವಾಗಿಯೂ ತಮ್ಮ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಸರಕಿನ ಮಾರಾಟದ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿಯೂ ಪರಿಣಮಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಬರಬರುತ್ತ ಆ ಲಕ್ಷ್ಯವೇ ಭಾರತ ಸಚಿವನಿಗೂ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ಲಿಗೂ ಮುಖ್ಯವಾಯಿತು.

8. ವ್ಯವಸಾಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಪರಿವರ್ತನ (1700-1800)

ವ್ಯವಸಾಯ ಪಶುಪಾಲನೆಗಳು

ಹದಿನೇಳನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಾಜಾಧಿಕಾರ ತಗ್ಗಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಅಧಿಕಾರ ಹೆಚ್ಚಿದುದು ಒಂದು ಲಕ್ಷಣವಾದರೆ ಸಮುದ್ರಯಾನ ವ್ಯಾಪಾರಸಾಹಸಗಳು ಹೆಚ್ಚಿ ಜನರ ಐಶ್ವರ್ಯವೂ ಹೆಚ್ಚಿದುದು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣ. ಐಶ್ವರ್ಯ ನೆಮ್ಮದಿಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಬಂದಂತೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಜನಜೀವನದ ರೀತಿನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ತೋರಿವವು. ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿ, ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ, ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರ ವಿಧಾನಗಳು ತಲೆಕೆಳಗಾಯಿತೆನ್ನು ವಷ್ಟು ಬದಲಾಯಿಸಿದವು.

ಹಿರೇ ಜಾರ್ಜ್ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳೂ ಸಣ್ಣ ಪಟ್ಟಣಗಳೂ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದವು. ವ್ಯವಸಾಯದಿಂದಲೇ ಬಹುಭಾಗದ ಜನರು ಬದುಕನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಎರಡುಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಗುಡಿಸಲುಗಳಿದ್ದ ಒಂದೇ ಬೀದಿ, ಒಂದು ಚರ್ಚ್, ಸಾದರಿಯ ಮನೆ ಮತ್ತು ಜಮೀನ್ದಾರನ ದೊಡ್ಡ ಮನೆಯೆಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಯರೀತಿ. ಆ ಹಳ್ಳಿಯ ಸುತ್ತ ಹೊಲಗಳು; ಹೊಲಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಓಡಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಗುರುತಿಗಾಗಿ ವಿಶಾಲವಾದ ಬದಿಗಳು. ನಾನೂರೈನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಗ್ರಾಮವಿದ್ದದ್ದು ಈರೀತಿ. ಆಗಾಗ ಹಲಕೆಲವರು ಸಾಹಸಿಗಳಾಗಿ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಬಂಜರುಭೂಮಿಯನ್ನೋ ಕಾವಲನ್ನೋ ಆಕ್ರಮಿಸಿ

ಕೊಂಡು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಬೇಲಿಯಿಟ್ಟು ಅಷ್ಟು ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕುರಿ ಹೊಲಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಸಾಕಿಯೋ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆದೋ ಧನಿಕರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಟ್ಯೂಡರ್ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಠಗಳ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡವರು ಕುರಿಮಂದೆಗಳನ್ನು ಸಾಕಿ ಧನಿಕರಾದುದು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿರಬೇಕು. ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಹೊಲಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬೇಲಿಯಿಟ್ಟು ಪ್ರತ್ಯೇಕರಾಗುವರೀತಿ ಹರಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮೂಡಲಲ್ಲಿಯೂ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಬೇಲಿಗಳಿಲ್ಲದ ಸಣ್ಣ ಹೊಲಗಳನ್ನು ಕೃಷಿಮಾಡಿಯೇ ಜನರು ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದರು.

ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ಥಿತಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿತು. ಉಳುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಬಿತ್ತುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಸವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಕೆಲವರು ಆಚರಣೆಗೆ ತಂದರು. ವಾಲ್ಪೋಲಿನೊಡನೆ ಸೇರಿರಲಾರದೆ ನಿವೃತ್ತನಾದ ಪಶುಪಾಲನೆ ಟೌನ್ಸೆಂಡ್ ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಟರ್ನಿಫುಗಳೆಂಬ ಗಡ್ಡೆಗಳನ್ನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಿದನಕ್ಕೆ ಹೊಸಮೇವನ್ನು ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಮೇವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಚಳಿಗಾಲ

ಬಂದೊಡನೆ ದನಗಳನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡುವುದು ಹಿಂದಿನ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಟರ್ನಿಫ್ತು
 ಗಳ ಬೆಳೆ ಹೆಚ್ಚಿದುದರಿಂದ ವರ್ಷವೆಲ್ಲ ದನಗಳಿಗೆ ಮೇವೊ
 ಸರದಿಬೆಳೆ ದಗಿ ವರ್ಷವೆಲ್ಲ ದನದಮಾಂಸ ದೊರಕುವಂತಾಯಿತು. ದನ
 ಗಳ ಆರೈಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಸರೀತಿಗಳು ಬಳಕೆಯಾಗಿ ಒಳ್ಳೆ
 ಜಾತಿಯ ದನಗಳನ್ನು ಸಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು ರೂಢಿಗೆ ಬಂತು. ಆರಂಬದಲ್ಲಿಯೂ
 ಹೊಸ ವಿಧಾನಗಳು ತೋರಿಕೊಂಡವು. ಮೂರನೆವರ್ಷ ಹೊಲಗಳನ್ನು ಬೀಳು
 ಬಿಡುವ ಪದ್ಧತಿ ತೊಲಗಿತು. ಬೆಳೆ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಂದು
 ಸರದಿಯ ಕ್ರಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಬೆಳೆತೆಗೆಯುವ ಪದ್ಧತಿ ಎಲ್ಲಕಡೆಯೂ
 ಬಳಕೆಯಾಯಿತು.

ವ್ಯವಸಾಯ ಪಶುಪಾಲನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭದೊರೆಯುವುದನ್ನು ಕಂಡು
 ಧನಿಕರಾದವರು ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ವಿಶಾಲವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ
 ಹೊಲಗಳಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳಿಗೆ ಬೇಲಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಜಮೀನ್ದಾರರೇ ಶಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಸಭಿಕರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ
 ದೊಡ್ಡ ಹೊಲಗಳು ದೊಡ್ಡ ಹೊಲಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಅವುಗಳನ್ನು
 ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲು ಬೇಲಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಅನು
 ಕೂಲವಾದ ಕಾನೂನುಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿ ರಚಿತವಾದವು. ಬೀಳುಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಭೂಮಿ
 ಗಳೂ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳೂ ಬರಬರುತ್ತ ಮಾಯವಾದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ
 ರೈತರಿಗಿದ್ದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಧನಿಕರು ಕೊಂಡುಕೊಂಡು ವಿಶಾಲವಾದ ಹೊಲಗಳನ್ನು
 ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬೇಸಾಯದಲ್ಲಿ ನವವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು ತೊಡಗಿದರು.
 1760ರಿಂದ ಮೊದಲೊಂದು ಜಿಲ್ಲೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಹೊಲಗಳ
 ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿಹೋದವು. ಇದರಿಂದ ಬೆಳೆಯೇನೋ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಧಾನ್ಯದ ಬೆಳೆ

ಹಿಂದಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚೇನೋ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ಜನ
 ಧಾನ್ಯದ ಧಾರಣೆ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು. ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ
 ಧಾನ್ಯದ ಬೆಳೆ ಹೆಚ್ಚಿದಕಾರಣದಿಂದ ದೇಶದ ಜನಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು
 ಧಾನ್ಯ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಧಾನ್ಯದ ಧಾರಣೆಮಾತ್ರ
 ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು.

ಸಣ್ಣ ಹೊಲಗಳನ್ನು ಸಾಗುವಳಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದ ರೈತರಿಗೆ
 ಇದರಿಂದ ಕಷ್ಟ ಬಂತು. ಸಣ್ಣ ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸವಿಧಾನಗಳ ಉಪಯೋಗ ಅಸಾಧ್ಯ
 ವಾಗಿತ್ತು. ಅದುದರಿಂದ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ರೈತರುಗಳು ತಮ್ಮ ಹೊಲಗಳನ್ನು ಮಾರಿಕೊಳ್ಳ
 ಬೇಕಾಯಿತು. ಕೆಲಕಾಲ ಕಳೆದಮೇಲೆ ಕೂಲಿಯವರ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಬೇಕಾಯಿತು.

ಜಮೀನ್ದಾರರೊಡನೆ ಪೋಟಾಪೋಟಿ ನಡೆಸಲಾರದ ಬಡರೈತರು ಕೂಲಿಗಲಸಕ್ಕಿಳಿದಾಗ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಕೂಲಿ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೂಲಿಯ ಕೂಲಿಯವರ ಪಾಡು ಕನಿಷ್ಠ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಮೇಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಕೂಲಿಯಿಂದ ಬದುಕುವ ಜನರಿಗೆ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಬಡವರಸಿಧಿಗಿಂದಿಟ್ಟಿದ್ದ ಹಣದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೊಸರನ್ನು ಕೊಡಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಕೂಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿದು ಜಮೀನ್ದಾರರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ದೇಹಶ್ರಮಪಟ್ಟು ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದ ಜನರಿಗೆ ದುರ್ಗತಿಬಂತು. ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿದ್ದಾಗ ಬೇಸಾಯಗಾರರು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಂತೋಷದ ಜೀವನ ಮಾಯವಾಯಿತು. ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕೊಂಡ ಜಮೀನ್ದಾರರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭ ಬರುವಂತಾಗಿ ಕಂದಾಯವೇರಿತು. ರೈತರು ಕೂಲಿಯವರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಫಲವನ್ನು ಕಾಣದೆ ಅರೆಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೆಲಸಮಾಡಬೇಕಾಗಿಬಂತು. ಹಣವುಳಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದಕ್ಕಾದರೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ನಾದೇನೆಂದು ಆಸೆಪಡುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆ ಹೋಯಿತು. ಸಂಪಾದನೆ ಅತಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಬಂದ ಅನ್ನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕವಳಗಳು ದಾನವಾಗಿಬಂದುದು. ಅದುದರಿಂದ ಬಡರೈತರಿಗೂ ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಆತ್ಮಗೌರವವೆಂಬುದು ಲೋಪವಾಯಿತು. ಇತರರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿದರೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಬೆಳೆದು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಹೋಯಿತು. ಜಮೀನ್ದಾರರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಬೆಳೆಯಿತು. ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ರೈತರು ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಕದಿಯುವುದೂ ನಾಶಮಾಡುವುದೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗುತ್ತ ಬಂತು. ಧನವಂತರ ಐಶ್ವರ್ಯಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಬಡವರ ಪಾಡು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಲಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಐಶ್ವರ್ಯ ಅನೇಕರಿಗೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯದಂತೆ ನಡೆಯುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನೊದಲಾಯಿತು.

ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು (ಯಂತ್ರಯುಗದ ಆರಂಭ)

ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಔದ್ಯೋಗಿಕಜೀವನದರೀತಿಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿತು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಇಂಡಸ್ಟ್ರಿಯಲ್ ರೆವೊಲ್ಯೂಷನ್ (Industrial Revolution) ಎಂದು ಕರೆಯುವುದುಂಟು. ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಳಯದಂತಹ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ನಡೆದುವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಈ ಬದಲಾವಣೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾಗಿ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇತರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿಕೊಂಡ ಕಾರಣದಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾದುದು.

ಆನ್‌ರಾಣಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಯೆಂಬುದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯತಕ್ಕುದಾಗಿತ್ತು. ಎಂತಹ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಾದರೂ ಕೆಲಸಗಾರನು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಣ್ಣ

ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿಯೋ ತನ್ನ ಸಂಸಾರದವರ ಸಹಾಯದಿಂದಲೂ ಹಲಕೆಲವು ಚಾಕರರ ಸಹಾಯದಿಂದಲೂ ಸರಕನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಮಾರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಮನೆ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಆಯುಧಸಾಯುಧಗಳು ಪುರಾತನ. ವಿಧಾನಗಳೂ ಪುರಾತನ. ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಮೊದಲಾಗಿ ತರು

ನಾಯ ಬೇಗಬೇಗ ಯಂತ್ರಗಳ ಉಪಯೋಗವು ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಯಂತ್ರನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾದ ಕಬ್ಬಿಣದಗಣಿಗಳು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿದ್ದುದು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಭಾಗ್ಯ. ಆ ಗಣಿಗಳ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲ ಗಣಿಗಳಿರುವುದು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗ್ಯ. ಆ ಗಣಿಗಳನ್ನು ಅಗೆಸಿ ಕೆಲಸನಡೆಸುವುದಕ್ಕೂ ಹೊಸ

ಬಂಡವಾಳ ಹೊಸ ಯಂತ್ರಯೋಜನೆಯ ಉತ್ತೇಜನಕ್ಕೂ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಬಂಡವಾಳವು ದೂರವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಇತ್ತು. ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚು ಲಾಭಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆಯಿಂದ ಧನವಂತರು ದೊಡ್ಡ ಹೊಲಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಯಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಟ್ಟರು.

ಅದುರನ್ನು ಕರಗಿಸಿ ಕಬ್ಬಿಣ ತೆಗೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಲನ್ನು ಸುಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಡುಗಳ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕೆಲಸವಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಬರಬರುತ್ತ ಕಾಡುಗಳು ನೆಲಸಮವಾದಾಗ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕೆಲಸ ಸಿಂತುಹೋಗುವಂತೆಯೇ ಇತ್ತು. ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಇದ್ದಲಿಗೆ ಕಷ್ಟ

ಕಬ್ಬಿಣ-ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ತೋರಲಾರಂಭವಾಯಿತು. ಆಗ ಇದ್ದಲಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಜಾಣರು ಕೆಲವರು ಕಂಡರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಾಮಾನನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಉಪಯುಕ್ತವಾಯಿತು.

ಸಂಚಾರ ಸೌಕರ್ಯ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಗಣಿಗಳ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿ ದವು. ಕಲ್ಲಿದ್ದಲ ಗಣಿಗಳೂ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿದಬಳಿಕ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲನ್ನು ಸಾಗಿಸಲು ಮಾರ್ಗಗಳೂ ವಾಹನಗಳೂ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಸಂಚಾರ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡೆದವು. ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲದೆ ಕಾಲುವೆಗಳೂ ಉಪಯುಕ್ತವಾದವು. ಜಲಮಾರ್ಗದಿಂದ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲನ್ನು ಸಾಗಿಸುವುದು ಸುಲಭವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳು ರೂಢಿಗೊಂಡವು.

ಟ್ಯೂಡರ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆಯೆಂಬುದೊಂದಾದರೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲಿಸಬೆತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರೂ ಆ ತರುವಾಯ ಹ್ಯೂಗಿನೊಜನರೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೋಡಿಬಂದು ನೆಲೆಸಿದತರುವಾಯ ನೆಯ್ಲೆಯ ಕೈಗಾರಿಕೆ ವೃದ್ಧಿಯಾಯಿತು. ಕುರಿಗಳನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಉಣ್ಣೆಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಮಾರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹದಿನೇಳನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಉಣ್ಣೆಯನ್ನು ತಾನೇ ನೆಯ್ಯಲು ಮೊದಲಿಟ್ಟರು.

ಆದರೆ ಈ ಸ್ವಿಂಡಿಯಂ ಕಂಪನಿಯವರು ತಂದು ತುಂಬಿದ ಹತ್ತಿಬಟ್ಟೆಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನೆಯ್ಗೆಯವರಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು.

ವುಲನ್

ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಹತ್ತಿಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದೇ ನೆಮ್ಮದಿ ವಂತರ ಚರ್ಯೆಯಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವುಲನ್ ಬಟ್ಟೆಗಳ ಮಾರಾಟವೇ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ನೆಯ್ಗೆಯವರು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರಮುಂದೆ ಗಲಾಟೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಆಗ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ವುಲನ್ ನೆಯ್ಗೆಯವರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲು ಈ ಸ್ವಿಂಡಿಯಂ ಕಂಪನಿಯವರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಹತ್ತಿಬಟ್ಟೆಗಳ ಮಾರಾಟವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅನುದುಸುಂಕಗಳನ್ನೇರಿಸಿದರು. ಹತ್ತಿಬಟ್ಟೆಗಳಿಗಿದ್ದ ಗಿರಾಕಿ ತಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅರಳಿ ತರಿಸಿಕೊಂಡು ನೂಲುವುದನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮೊದಲಿಟ್ಟರು. 1788ರಲ್ಲಿ ಹೊಸರೀತಿಯ ಮಗ್ಗೊಂದನ್ನು ಒಬ್ಬನು ಹೊಂದಿಸಿದನು. ಆದರೆ ನೂತನೂಲು ಸಾಕಾದಷ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. 1770ರಲ್ಲಿ ನೂಲುವ

ಯಂತ್ರವನ್ನು **ಹಾಗ್ರೀವ್ಸ್ (Hargreaves)** ಎಂಬ ಜಾಣನು ನೂಲುವ ಯಂತ್ರ ಹೊಂದಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರಿಟ್ಟನು (Spinning jenny). ಅದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ನೂಲು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಹಳೇಕಾಲದ ರಾಟಿ ಮೂಲೆಗೆ ಬಿದ್ದ ಹಾಗಾಯಿತು. ನೂತ ದಾರ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ನೆಯ್ಗೆಯವರು ನೆಯ್ಗೆಲಾರದಷ್ಟು ದಾರ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ

ಕಾರ್ಟ್‌ವ್ರೈಟ್ (Cartwright) ಎಂಬವನು ಯಂತ್ರದ ಮಗ್ಗನೆಮ್ಮಿ ಯಂತ್ರ ವನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮವಾದುದನ್ನು 1803ರಲ್ಲಿ **ಹಾರಕ್ಸ್ (Horrocks)** ಎಂಬಾತನು ಹೊಂದಿಸಿದನು.

ಆಗಿನಿಂದ ನೆಯ್ಗೆ ಯಂತ್ರದ ಕೆಲಸವಾಯಿತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು ನಿಂತು ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಯಂತ್ರ ಸಡೆಸಲು ಜಲಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದೂ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಗಿರಣಿಗಳೂ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಿದವು.

ವುಲನ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಕಬ್ಬಿಣಗಳ ಗಣಿಗಳೂ ನೂತನೆಯ್ಯುವ ಗಿರಣಿಗಳೂ ಯಂತ್ರಯೋಜಕಕಾರ್ಖಾನೆಗಳೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾದಂತೆ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳೂ ಸ್ಥಲಮಾರ್ಗಗಳೂ ಉತ್ತಮ

ವಾಹನ

ಗೊಂಡವು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ರೈಲುಗಳೂ ಜಹಜುಗಳೂ ತೋರಿಕೊಂಡವು. ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಿದ್ದ ಸ್ಥಳಗಳು ಬೇಗಬೇಗ ಪಟ್ಟಣಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆದವು. ಜನರು ಕೂಲಿಗಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಾರ್ಖಾನೆಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಬದುಕನ್ನು ನಡೆಸಲಾರಂಭವಾಯಿತು. ಹೊಸದಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಮಿತಿಮೀರಿಬೆಳೆದಂತೆ ಹಳ್ಳಿಗಳೂ ಹಳೇ ಪಟ್ಟಣಗಳೂ ಕ್ಷೀಣವಾದವು. ಹೊಸಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ಗುಂಪು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಗ್ರಾಮವಾಸಿ

ಗಲಾಗಿದ್ದವರು ಪಟ್ಟಣಿಗರಾದರು. ಗ್ರಾಮಜೀವನವನ್ನು ವುದು ಮಾಯನಾಯಿತು.

ಯಂತ್ರದ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಲಾಭವನ್ನು ಕಂಡು ಧನವಂತರು
ಕಾರ್ಖಾನೆ ಜಾಯಿಂಟ್ ಸ್ಟಾಕ್ ಕಂಪನಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಭಾರಿಕಾರ್ಖಾನೆ
ಪಟ್ಟಣಗಳು ಗಳನ್ನೂ ಗಿರಣಿಗಳನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ತಮ್ಮೊಳಗೇ ಪೋಟಾ
 ಪೋಟಿಗೆ ತೊಡಗಿದರು. ಕಾರ್ಖಾನೆಯೆಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾದರೆ

ಅಷ್ಟು ಲಾಭ ತೋರಿದುದರಿಂದ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಪ್ರಮಾಣದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಮೂಲೆಗೆ
 ಬಿದ್ದವು. ಹಿಂದೆ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಯನಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ಬದುಕಿದವನು ಈಗ
 ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಚಾಕರನಾಗಿ ಬದುಕಬೇಕಾಯಿತು. ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ದೇಶದಲ್ಲಿ
 ಹೊಸದಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅನುಭವವಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಕೆಲಸ ನಡೆಯ
 ಬೇಕೆಂದಾಗಲಿ ಹೆಂಗಸುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದೆಂದಾಗಲಿ ಯಾವ ನಿಯಮವೂ
 ಇರಲಿಲ್ಲ. ಧನವಂತರಿಗೂ ಪಾರುಪತ್ಯಗಾರರಿಗೂ ಲಾಭವೇ ಮುಖ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ
 ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಲಿಗಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಜನರ ಪಾಡು ನರಕದಂತೆ ನಡೆಯಿತು.

ಗಣಿಗಳು, ಯಂತ್ರಗಳು, ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು, ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣಗಳು, ವೇಗದಿಂದ
 ಸಂಚರಿಸುವ ವಾಹನಗಳು, ಮೊದಲು ಜಲಶಕ್ತಿ ತರುವಾಯ ಹಬೆಶಕ್ತಿಯ ಯೋಜನೆ
 — ಇವಿಷ್ಟು ಸೇರಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರೂಪವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದವು. ಗ್ರಾಮಜೀವನ
 ಲಯನಾಗಿ ಪಟ್ಟಣದ ಜೀವನ; ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆ, ವ್ಯಾಪಾರ; ಕೈಗಾರಿಕೆ
 ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪೋಟಾಪೋಟಿ; ಹಲವರಲ್ಲಿ ಬಹುಧನ, ಬಹುಜನರಲ್ಲಿ ಬಡತನ.
 ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಮಗ್ರಿ (Raw material) ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ
 ತಯಾರಾದ ಸರಕನ್ನು (Finished Products) ಬೇಗಬೇಗ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ
 ದಕ್ಕೂ ಅನೇಕಾನೇಕ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಕಬ್ಬಿಣ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲುಗಳ ಗಣಿಗಳನ್ನು ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಪಡೆದ
ಜಗತ್ತಿನ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರನಿರ್ಮಾಣವು ಸಹಜವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿ
 ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೇ ಜನರ ಜೀವನೋಪಾಯವಾಗಿ
 ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಜಮೀನ್ದಾರನ ಸಂಪತ್ತಿಗಿಂತ ವರ್ತಕನ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಖಾನೆಯ
 ಮಾಲೀಕನ ಸಂಪತ್ತು ದೊಡ್ಡದಾಯಿತು. ದೂರದಿಂದ ಸಾಮಗ್ರಿ ಹೊತ್ತು ತಂದು
 ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಿ ಸಿದ್ಧಸರಕನ್ನು ದೂರಕ್ಕಾದರೂ ಒಯ್ದು ಮಾರಾಟ
 ನಡೆಸುವುದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಗತಿಯಾಯಿತು. ಒಟ್ಟು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡು ಕಾರ್ಖಾನೆ
 ಯಾದಂತೆ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ಇವಿಷ್ಟು ನಡೆಯಲು ಅನೇಕಾನೇಕ ವರ್ಷಗಳು ಹಿಡಿಯಿತು. ಅದರೆ
 ಗುರುತಿಗಾಗಿ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮೇಲು.
 ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (1760) ಈ ಪರಿವರ್ತನೆ ನಡೆಯಿತು.
 ಅದನ್ನು ಯಂತ್ರಯುಗದ ಆರಂಭವೆಂದೂ ಕರೆಯಬಹುದು.

9. ಮತಶಾಖೆಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕವಿಚಾರಗಳು

1689ರಲ್ಲಿ ಟಾಲರೇಷನ್ ಆಕ್ಟ್ ಎಂಬ ಕಾನೂನು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತಷ್ಟೆ. ಅದರಿಂದ ಡಿಸ್ಟೆಂಟರುಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆನ್ ರಾಣಿಯ ತರುವಾಯ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಂಗ್ ಸಾರ್ಟಿಯವರಿಗೆ ಮತ ಡಿಸ್ಟೆಂಟರುಗಳಿಗೆ ಭೇದಕ್ಕಾಗಿ ಡಿಸ್ಟೆಂಟರುಗಳನ್ನು ದಂಡಿಸುವುದು ಇಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ. ವಾಲ್ವೋಲ್ ಮುಂತಾದ ವಿಂಗ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಉಪಾಯವಾಗಿ ಡಿಸ್ಟೆಂಟರುಗಳಿಗೆ ಹುದ್ದೆಗಳು ದೊರಕುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಡಿಸ್ಟೆಂಟರುಗಳಿಗೆ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮತಭೇದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷಮಾಪಣೆಯನ್ನು ವರ್ಷೇ ವರ್ಷೇ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಕೊಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮತನಿಷ್ಠೆಯೇ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿತ್ತು. ಕಿರಿಯ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಮತ್ತು ಕಿರಿಯ ಜೇಮ್ಸ್ ತರುವಾಯ ಅತಿನಿಷ್ಠೆಯು ಕುಗ್ಗುತ್ತ ಬಂತು. ಹೈಚರ್ಚ್ ಶಾಖೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದ ಟೋರಿ ಪಕ್ಷದವರು ಇನ್ನೂ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಹ್ಯಾನೊವರ್ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾಕೊಬೈಟ್ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವರೆಂಬ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರಿಗೆ ಅನ್ಯಮತ ದೂಷಣೆಯ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅತಿನಿಷ್ಠೆ ಕುಗ್ಗಿದಾಗ್ಯೂ ಯಾವ ಶಾಖೆಯವರಿಗಾಗಲಿ ಅನ್ಯಮತಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುವುದು ಧರ್ಮವೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಿಷ್ಠಾವೈಪರೀತ್ಯಮಾತ್ರ ಕೆಟ್ಟದ್ದೆನ್ನಿಸುತ್ತಬಂತು. ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಎಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಂಗ್ಲಿಕನ್ ಚರ್ಚ್ ಗಳೇ ಇದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಪಾದ್ರಿಗಳು ಇತರ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ದೂಷಿಸದೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರು ನಿರ್ಭಾಗ್ಯರಾಗಿಯೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡರು. ಅವರಿಗೆ ಮತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಉಪಾಧ್ಯಾಯವೃತ್ತಿಯನ್ನವಲಂಬಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಕಾನೂನಿನ ನಿರ್ಬಂಧವಿತ್ತು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರೆಂದರೆ ಇನ್ನೂ ಅವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು. 1751ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಪಂಚಾಂಗವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು. ಆ ಶುದ್ಧ ಹಿಂದೆ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಲ್ಲಿ ಅಸಹನ ಪೋಷಣೆಯಿಂದ ನಡೆದಿತ್ತಾದುದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಜನರು ಅದನ್ನೊಲ್ಲದೆ ಅಕ್ಷೇಪತೋರಿದರು. ಕೆಲವರು ಸಣ್ಣ ದಂಗೆಯನ್ನೂ ಎಬ್ಬಿಸಿದರು. 1778ರಲ್ಲಿ ನಾರ್ತ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂತಲೂ ಸ್ವಂತಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂತಲೂ ರಾಜಭಕ್ತಿಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಾಯಿಸಿದರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಹುದೆಂತಲೂ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಆಗ 1780ರಲ್ಲಿ

ಗೋರ್ಡನ್ (Gordon) ಶ್ರೀಮಂತನೆಂಬ ಉನ್ನತ ನು ಲಂಡನ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಲ್ಲ ದಂಗೆ ನಡೆಸಿದನು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರಿಗಿನ್ನೂ ಸಹನತೋರಲಿಲ್ಲ.

ಹ್ಯಾನೊವರ್ ದೊರೆಗಳು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ತರುವಾಯ ಮತನಿಷ್ಠೆ ಕುಗ್ಗಿ ದಂತೆ ಉತ್ಸಾಹವೂ ಕುಗ್ಗಿತು. ಆಂಗ್ಲಿಕನ್ನ ರಿಗಾಗಲಿ ಇತರರಿಗಾಗಲಿ ಹಿಂದಿನ ಉತ್ಸಾಹ ವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ರಾಜಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಅಧಿಕಾರವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯನ್ನ ವಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಅನೀತಿಯೇ ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಹಿರೇಪಿಟ್ಟಿನ ಕಾಲ ದಿಂದ ಆ ಅನೀತಿಯನ್ನು ತಡೆಯುವ ಯೋಚನೆ ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ವೆಸ್ಲಿಯು ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಬಲಗೊಂಡಿತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾನ್ ವೆಸ್ಲಿ (John Wesley) ಎಂಬಾತನು ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಮತಾಚಾರವಿಚಾರ ಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲು ಪರಮೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ನೊದಲಿಟ್ಟು ತನ್ನಂತಹವರನ್ನೇ ಗುಂಪು ಸೇರಿಸಿದನು. ಬಹಳ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅವರು ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಮೆಥಡಿಸ್ಟ್ (Methodists) ಎಂಬ ಅಡ್ಡಹೆಸರು ಬಂತು. ಜಾನ್ ವೆಸ್ಲಿ, ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ವೆಸ್ಲಿ ಮತ್ತು ವಿಟ್‌ಫೀಲ್ಡ್ ಎಂಬುವವರು ಈ ಹೊಸ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಮುಂದಾದರು. ಆಂಗ್ಲಿಕನ್ ಪಾದ್ರಿಗಳು ಇವರ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಚರ್ಚಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಕೊಡದಾದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಾನ್ ವೆಸ್ಲಿಯು ಮೈದಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳನ್ನೂ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸುತ್ತ ಊರೂರು ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ 2½ ಲಕ್ಷ ಮೈಲಿಗಳ ಸಂಚಾರವನ್ನೂ 40,000 ಉಪನ್ಯಾಸ ಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಿದನಂತೆ. ವೆಸ್ಲಿಯ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಶಾಖೆಯವರಾಗಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು.

ವೆಸ್ಲಿಯ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಇತರ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜನರು ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುವಂತಾ ಯಿತು. ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾದ ಭೇದಗಳು ಇದ್ದಾಗ್ಲೂ ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಶಾಖೆಯವರಿಗೂ ಅನ್ಯಾಯವಿದ್ದಡೆಯಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿವೈಶಾಲ್ಯ ಅನುಕಂಪವಿರಬೇಕೆಂಬ ಉದಾರಬುದ್ಧಿ ತೋರಿತು. ಗುಲಾಮ ತನವೋ ಸೆರೆಮನೆಗಳ ಘೋರಸ್ಥಿತಿಯೋ ದಂಡವಿಧಿಯ ಕ್ರೌರ್ಯವೋ ಎಲ್ಲ ಶಾಖೆಗಳ ಜನರಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಲಕಿ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ನಿವಾರಿಸ ಬೇಕೆಂಬ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಆದರೆ ಮತನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಅನ್ಯಮತಸ್ಥರನ್ನು ಸಹಿಸಿ ಗೌರವಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೇ ಆಗಿತ್ತು.

19ನೆ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಗುಲಾಮರ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ನಡೆದ ಚಳುವಳಿ ಜ್ಞಾಪಕಾರ್ಹವಾದುದು. ಐರೋಪ್ಯದೇಶಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ದೂರಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಆ ವ್ಯಾಪಾರವು ದುಷ್ಟವೆಂದು

ಸಾಧಿಸುವ ಅನುಕೂಲವಿತ್ತು. ಹಲ್‌ಪಟ್ಟಣದ ನಿವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದ **ವಿಲಿಯಂ ವಿಲ್ಬರ್‌ಫೋರ್ಸ್ (William Wilberforce)** ಎಂಬಾತನು ಗುಲಾಮ್ ವ್ಯಾಪಾರದ ಗುಲಾಮ್ ವ್ಯಾಪಾರನಿರೋಧದ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಳಾದನು. ಆತನಿಗೆ ಅನೇಕರು ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಆದರೂ ಕಿರೇಪಿಟ್ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿರುವತನಕ ಕೆಲಸ ಕೈಗೂಡಲಿಲ್ಲ. ಆ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಲಾಭಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಧನಿಕರನ್ನು ಅಸಂತುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಲು ಪಿಟ್ಟಿನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಪಿಟ್ಟಿನ ನಿರೋಧಿ **ಫಾಕ್ಸ್** ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ **ಗುಲಾಮ್ ವ್ಯಾಪಾರ ನಿರೋಧದ ಕಾನೂನು** 1806ರಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಂಡಿತು.

ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮತಾಂತರಸಹನವೆಂಬುದು ರೂಢಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅತಿನಿಷ್ಠೆಯೆಂಬುದು ತಗ್ಗಿತ್ತು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಲೆಮಾರುಕಳೆಯುವವರೆಗೂ ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಆಚಾರಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಪರತೆಯೂ ಶಾಸ್ತ್ರದೃಷ್ಟಿಯೂ ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು.

ಜನಜೀವನ, ಸಾಹಿತ್ಯ

ನಾಲ್ಕು ಜಾರ್ಜ್‌ಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಜೀವನದರೀತಿಯು ಇನ್ನೂ ಒರಟಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ವಿನೋದಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೌರ್ಯವೂ ಅಶ್ಲೀಲತೆಯೂ ಜಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕುಡಿತದ್ರೂತಗಳು ಅತಿಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದವು. ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್‌ದೊರೆ ಸದ್ಭ್ರಮೆ ನಾಗಿ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿದತರುವಾಯ ಸೌಶೀಲ್ಯ ವಿನಯಗಳು ನೆಲೆಸಿ ರೂಢಿಯಾಯಿತು. ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಸಂಚಾರ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಜನರಲ್ಲಿ ನಾನಾವರ್ಗಗಳು, ನಾನಾರೀತಿಯ ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಗಳು, ನಾನಾರೀತಿಯ ಒಯ್ಯಾರಗಳು ಮಾಯವಾದವು. ಹಳ್ಳಿಗರಿಗೂ ಪಟ್ಟಣಿಗರಿಗೂ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯಜನರಿಗೂ ಅನುವರೆಗೂ ಇದ್ದ ಭೇದಗಳು ಅದೃಶ್ಯವಾದವು. ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವವರ್ಗದವರಾದರೂ ತೊಡಗಿ ಧನಾಧ್ಯರಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ವರ್ತಕಜನರು ಶ್ರೀಮಂತರಂತೆ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರ ಬಿಂಕ ಹೆಮ್ಮೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ತಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಗಳು ಏಕರೀತಿಯಾಗಿ ರೂಢಿಗೊಳ್ಳಲು ಈ ಕಾರಣವಲ್ಲದೆ **ರೂಸೊ(Rousseau)** ಎಂಬ ಫ್ರೆಂಚ್ ತತ್ತ್ವಜ್ಞನ ಪ್ರಚಾರವೂ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಟೋಪನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅಭರಣಗಳನ್ನು ಸೆಕ್ಕಿದ ಉಡುಪನ್ನು ತೊಟ್ಟು ಕತ್ತಿಗಳನ್ನು ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ತಗುಲಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಾಡುವುದು ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ಎಲ್ಲ ವರ್ಗದವರೂ ಒಂದೇರೀತಿಯ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬಿಳಿಸಿದರು.

ನಾಸ್ತುಕಲೆಯೆಂಬುದು ಈ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಬಿತ್ತು. ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿ ಹೆಸರನ್ನು ತಂದ ಕಟ್ಟಡವಿಲ್ಲ. ನಡೆದ ಪ್ರಯತ್ನ ವಕ್ರ ಗತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಿತು. ಆದರೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಗಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ತೋರಿತು. ಹೋಗಾರ್ತ್ (Hogarth) ಮತ್ತು ಸರ್ ಜೊಷುವ ರೈನಾಲ್ಡ್ಸ್ (Sir Joshua Reynolds) ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರೆನಿಸಿದರು. ಜರ್ಮನಿಯಿಂದ ಹ್ಯಾಂಡೆಲ್ (Handel) ಎಂಬ ಗಾಯಕ ಶ್ರೇಷ್ಠನನ್ನು ಲಲಿತಕಲೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ಆತನ ಉದ್ಯಮದಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರಿಗೆ ಗಾನಕಲೆಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯವೂ ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಗೋಚರವಾಯಿತು. ಅದುವರೆಗೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತಕಲೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ ಇತ್ತು.

ಆನ್ ರಾಣಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಡೆದಿದ್ದ ಪೋಪ್ (Pope) ಕವಿಯು ಎರಡನೆ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಹಳೆಯ ರೀತಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಪದ್ಯ ಕಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿ ಆತನು ಚತುರ; ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಸಟುತ್ತ ವಿಲ್ಲದವರು. ಆದುದರಿಂದ ಉತ್ತಮವಾದ ಪದ್ಯಕಾವ್ಯಗಳು ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನ ದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಗೋಲ್ಡ್ಸ್ಮಿತ್ (Goldsmith) ಮತ್ತು ಷೆರಿಡನ್ (Sheridan) ಎಂಬವರು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ವಿನೋದ ಹಾಸ್ಯಗಳಿಂದ ನಾಟಕ ಕೂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಆ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಆದಿಯಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಉದ್ಯಮ ಕವಿಗಳ ರಚಿಸಿದ್ದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಮುದ್ರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವೆನ್ನಬಹುದಾದ ಕರ್ತವ್ಯ ನೆರವೇರಿತು. ನಾಟಕವನ್ನಾಡುವ ಕಲೆಯು ಉತ್ತಮಗೊಂಡಿತು.

ಗದ್ಯಕಾವ್ಯ ಆನ್ ರಾಣಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿತ್ತು. ಸ್ಟೀಲ್ (Steele) ಅಡಿಸನ್ (Addison) ಸ್ವಿಫ್ಟ್ (Swift) ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ವಜ್ಜಿಯಿಟ್ಟವರು. ಜಾನಥನ್ ಸ್ವಿಫ್ಟ್ ಎರಡನೆ ಜಾರ್ಜ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಟೋರಿ ಪಕ್ಷದವನಾಗಿ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತ 1726 ರಲ್ಲಿ 'ಗಲಿವರನ ದೇಶಸಂಚಾರ' ವೆಂಬ ಅತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿಡಂಬನೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಆ ತರುವಾಯ ಆತನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಗೆಟ್ಟು ವಿಷಾದದ ಬದುಕಿಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು. ಆ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಪಡೆದ ತನ್ನ ಗುಣದಿಂದ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಪಡೆದ ಜಾನ್ಸನ್ (Johnson) ಎಂಬಾತನು ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಗೋಲ್ಡ್ಸ್ಮಿತ್, ಡಿಫೊ (Defoe) ಸ್ಟೆರ್ನ್ (Sterne) ಮುಂತಾದವರು ಆತನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಭಿಕರಂತಿದ್ದರು. ಕಥೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ಕಲೆಯು ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾಗಿ ಬೇಗನೆ ಉತ್ತಮಗೊಂಡು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ವೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳಲು ಮಾರ್ಗವಾಯಿತು.

ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಕಾಲದಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಹಜಕವಿಗಳು ತೋರಿಕೊಂಡರು. ಪದ್ಯರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಕೃತಕರೀತಿಯು ಮಾಯವಾಯಿತು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಮೆಚ್ಚಿ ನಲಿದಾಡುವ ಮತ್ತು ಸ್ವಭಾವವಾಗಿ ಮಾನವನು ನಡೆಸಬಹುದಾದ ಜೀವನವನ್ನು ಊಹಿಸಿ ಸಂತೋಷಿಸುವ ಚರ್ಯೆ ನೊದಲಾಯಿತು. ಋತುಗಳನ್ನು ವರ್ಣನೆಮಾಡಿದ ಥಾಂಮ್ಸನ್ (Thomson) ನೊದಲಾಗಿ ಬರ್ನ್ಸ್ (Burns) ಕೂಪರ್ (Cowper) ಬ್ಲೇಕ್ (Blake) ಕವಿಗಳು ಶೃಂಖಲೆಗಳಲ್ಲದೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೂ ಸರಳವಾಗಿಯೂ ಬರೆದರು. ಎಡಿನ್ಬರೊ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ವಕೀಲಿ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ಕಾಟ್ (Scott) ಎಂಬಾತನು ಇತಿಹಾಸದಿಂದ ಕಥೆಗಳನ್ನಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಪುರಾಣಬರೆದಂತೆ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೂ ನಾವೆಲ್ಲುಗಳನ್ನೂ ಬರೆ

ದಿಟ್ಟನು. ಸಹಜಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆಯ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳೆನಿಸಿದ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ (Wordsworth) ಕೋಲಿಡ್ಜ್ (Coleridge) ಎಂಬವರು ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ನೊದಲಿಟ್ಟವರು.

ಅವರಿಗೆ ಸಮಕಾಲಿಕನೆನ್ನಬಹುದಾದ ಬೈರನ್ (Byron) ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿ ಅಧೀನತೆಯನ್ನು ಹೊರೆಸುವ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಶಪಿಸಿದನು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಘೋಷಣನನ್ನೇ ಮಾಡಿದ ಷೆಲ್ಲಿ (Shelley) ಮತ್ತು ಕೀಟ್ಸ್ (Keats) ಕವಿಗಳು ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ರಂಜಿಸಿದರು. ಈ ಕವಿಗಳ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನಸ್ವಾಮ್ಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳ ಮಂತ್ರ ತುಂಬಿತ್ತು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕುಲಜಾತರು ಜನ್ಮಮಾತ್ರದಿಂದ ತಲೆಬೀಗಿ ವರ್ತಿಸುವುದು ದುಶ್ಚೇಷ್ಟೆಯೆನ್ನಿಸಿತು. ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸರಳತೆಯೂ ಸಹಜವರ್ತನೆಯೂ ಸಹಾನುಭೂತಿಯೂ ನಿರ್ವಂಚನೆಯಿಂದ ತೋರುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಬೀರಿದ ಈ ಕವಿಗಳ ಪದ್ಯಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರಿಗೆ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ನಿಧಿಯಾಗಿದೆ.

ನಾಲ್ಕು ಜಾರ್ಜ್, ನಾಲ್ಕು ವಿಲಿಯಂ ದೊರೆಗಳು

ಸಮಕಾಲಿಕರು

ಫ್ರಾನ್ಸ್	ಆಸ್ಟ್ರಿಯ	ಪ್ರಷ್ಯ	ರಷ್ಯ
18ನೆ ಲೂಯಿ 1814—1824	1ನೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ 1806—1835	3ನೆ ಫ್ರೆಡರಿಕ್ ವಿಲಿಯಂ 1797—1840	1ನೆ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ 1801—1825
10ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ 1824—1830	1ನೆ ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್ 1835—1848		1ನೆ ನಿಕೋಲಾಸ್ 1825—1855
ಲೂಯಿ ಫಿಲಿಪ್ 1830—1848			

ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಗೆ ಚಿತ್ತವೈಕಲ್ಯ ತೋರಿದಾಗ ಯುವರಾಜನಾಗಿದ್ದ ಜಾರ್ಜ್ ರೀಜೆಂಟ್ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು: 1820ರಲ್ಲಿ ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟಾಗ ನಾಲ್ಕನೆ ಜಾರ್ಜ್ ಎನಿಸಿದನು. ಪಟ್ಟವೇರಿದ ಕೂಡಲೆ ಜನರ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆಯಿಂದ ಸ್ವಾಟ್ಲೆಂಡ್ ಐರ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಹ್ಯಾನೊವರ್ ಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ ನಡೆಸಿದನು. ಆದರೆ ಒಣಹೆಮ್ಮೆ, ಸ್ವಾರ್ಥ, ಸೋಮಾರಿ ತನಗಳ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಸದಾ ವಿಲಾಸಿಯಾಗಿಯೇ ಜೀವನವನ್ನು ಕಳೆದಿದ್ದವನಿಗೆ ಗೌರವ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯವೂ ಕೆಟ್ಟಿತು. ಆಗ ತನ್ನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದನು. ಯಾವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಆತನಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ.

ಈ ದೊರೆಗೂ ಈತನ ರಾಣಿಗೂ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಜಗಳ ವಿಚಿತ್ರರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಗೆರೆತು. ಬ್ರನ್ಸ್ವಿಕ್‌ನ ಕ್ಯಾರೋಲಿನ್ (Caroline of Brunswick) ಎಂಬಾಕೆಯು ಜಾರ್ಜ್‌ನನ್ನು 1795ರಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲೆಯೇ ದಂಪತಿಗಳು ಜಗಳವಾಡಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಅಗಲಿದರು. ಜಾರ್ಜ್‌ಗೆ ಪಟ್ಟ ನಡೆದ ಬಳಿಕ ಕ್ಯಾರೋಲಿನ್ ದೇಶಾಂತರದಲ್ಲಿದ್ದವಳು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಬಂದು ರಾಣಿಯಾಗಲು ಯತ್ನಿಸಿದಳು. ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮದ್ವೇಷವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜಾರ್ಜ್ ತನ್ನ ವಿವಾಹ ವಿಯೋಗ ನಿಶ್ಚಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಾನೂನು ಮಾಡುವಂತೆ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದನು. ಶ್ರೀಮಂತ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಸೂದೆ

ವಿಯೋಗ ವಿಚಾರ ಯೊಂದನ್ನು ಮಂತ್ರಿಗಳು ಒಡ್ಡಿದರು. ಆಗ ಗದ್ದಲವೆದ್ದಿತು. ಕ್ಯಾರೋಲಿನ್‌ಗಿಂತ ಸಾವಿರಪಾಲು ದುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಯಲ್ಲಿ ಜನರು ಎಲ್ಲ ಗೌರವವನ್ನೂ ನೀಗಿದರು. ಕ್ಯಾರೋಲಿನ್ ಪಕ್ಷವಾಗಿ

ನಾದಿಸುತ್ತ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವವರೇ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿಕೊಂಡರು. ಶ್ರೀಮಂತಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅ ಮಸೂದೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನೆಡಲು ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅಂಜಿ ತಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ಕ್ಯಾರೋಲೀನ್ ತೀರಿಕೊಂಡಳು. ಪರಿಣಾಮವಾದುದೇನೆಂದರೆ ದೊರೆಗಿದ್ದ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಗೌರವವೂ ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಯಿತು.

ನಾಲ್ಕನೆ ಜಾರ್ಜ್ ಗೆ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿರಲಿಲ್ಲ; ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಹುಟ್ಟಿ 1817ರಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ 1830ರಲ್ಲಿ ಜಾರ್ಜ್ ಸತ್ತಾಗ ಆತನ ತಮ್ಮ ವಿಲಿಯಂ ಎಂಬಾತನಿಗೆ ಸಿಟ್ಟಿನಾಯಿತು. ನಾಲ್ಕನೆ ವಿಲಿಯಂ ಎನಿಸಿದ ಹೊಸ ದೊರೆ ಒಳ್ಳೆಯವನಾಗಿಯೇನೋ ಇದ್ದನು. ವಿಶೇಷವೆನ್ನಬಹುದಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗಲಿ ವಿವೇಕವಾಗಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸರಳ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹಸುಳೆಯಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಸ್ಸನೆಂದು ಕರೆದರೂ ಕರೆಯಬಹುದು. ರಾಜನಾದಮೇಲೆ ವಿಲಿಯಂ ನಡೆಸಿದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾಪಕಾರ್ಹವಾದುದೊಂದೇ. 1830ರಲ್ಲಿ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಸಹವರಿಗೆ ಮಂತ್ರಿ ಪದವಿಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು. ಆಡಳಿತವೆಲ್ಲ ಮಂತ್ರಿಗಳದೇ ಆಯಿತು. 1834ರಲ್ಲಿ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಬೇಸತ್ತು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಈ ರಾಜನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಆಗ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಪುನಃ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಕರೆಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಿಲಿಯಂ 1837ರಲ್ಲಿ ಕಾಲವಶನಾದನು. ಆತನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರಿಂದ ಆತನ ತಮ್ಮನ ಮಗಳಾದ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಎಂಬಾಕೆಗೆ ಸಿಟ್ಟಿನಾಯಿತು.

ಇಬ್ಬರು ರಾಜರೂ ಅಸಮರ್ಥರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದವರು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದವರದೇ ಕಾರ್ಯವೆಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ನಾವು ಮಂತ್ರಿಗಳ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೇ ಕಾಣಬೇಕು.

ಒಳಾಡಳಿತ (1820—1841)

ಟೋರಿ ಗೊಡ್ಡುಗಳು (1820—1830)

ಕಿರೀಟಿಟ್ಟನ ತರುವಾಯ ಟೋರಿಪಕ್ಷದವರು ಅತಿಪ್ರಬಲರಾದರಷ್ಟೆ. ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳೆನಿಸಿದ ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ (Canning) ಮತ್ತು ಕ್ಯಾಸಲ್ ರೇ (Castlereagh) ಮುಖ್ಯೋದ್ಯೋಗಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಮಂತ್ರಿತನಕ್ಕೆರಿದವರು ಟೋರಿನಾಯಕರು. 1812ರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಲಾರ್ಡ್ ಲಿವರ್‌ಪೂಲ್ (Lord Liverpool) 1827ರವರೆಗೆ ಅಧಿಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸಿದನು. ನಪೋಲಿಯನ್ನನೊಡನೆ ನಡೆಸಿದ ಮಹಾಯುದ್ಧ 1815ರಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗಂಡಿತ್ತು. ಆದರೆ ಯುದ್ಧ ಕಾಲದ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು ಇಕ್ಕಟ್ಟುಗಳು ಟೋರಿಗಳ ಕಾರ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಆ ತರುವಾಯವೂ ತೋರಿಕೊಂಡೇ ಇದ್ದವು.

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದಾಗ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಸುಭಿಕ್ಷಕಾಲವನ್ನೆದುರು ನೋಡಿದರು. ಹಾಗೆ ಬೆಳೆಸಿದ ಆಸೆಯೆಲ್ಲ ಭಂಗವಾಯಿತು. ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ತಯಾರಿ ಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಯುದ್ಧಸಾಮಗ್ರಿಯ ವ್ಯಾಪಾರ ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಸರಕನ್ನು ಹಿಂದಿನಂತೆ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಇತರ ಐರೋಪ್ಯ ದೇಶಗಳು ಕಷ್ಟಕ್ಕೂ ನಷ್ಟಕ್ಕೂ ಸಿಕ್ಕಿ ಚೈತನ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೈಗಾರಿಕೆ ವಸ್ತುಗಳೂ ಮಾರಾಟವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯೂರೋಪಿನಿಂದ ಧಾನ್ಯ ಬರಲಾಗದಿದ್ದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯದ ಬೆಲೆಯೇರಿತ್ತು. ಆಗ ಅನೇಕ ರೈತರು ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೊಲಗಳನ್ನು ಧಾನ್ಯದ ಬೆಳೆಗಿಟ್ಟರು. ಯುದ್ಧ ಮುಗಿದ ಕೂಡಲೆ ಧಾನ್ಯದ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಯಿತು. ಜಮೀನ್ದಾರರ ಗುಂಪಿನವರೇ

ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ 1815ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಧಾನ್ಯ ದುಃಖಿತಿ ಕ್ವಾರ್ಟರೊಂದಕ್ಕೆ 80 ಷಿಲ್ಲಿಂಗುಗಳಷ್ಟು ಧಾರಣೆಯೇರಿದಾಗ ಮಾತ್ರವೇ ಪರದೇಶೀ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಅಮದುಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ ಅದುಮರೆಗೂ ಪರದೇಶೀ ಧಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರವಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ ಕಾನೂನು ಮಾಡಿದರು. 1816ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯದ ಬೆಳೆ ಬೇರೆ ಕೆಟ್ಟಿತು. ಧಾನ್ಯದ ಬೆಲೆ ಅತಿಯಾಗಿ ಏರಿತು. ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೂ ಕೂಲಿನಾಲಿಯಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೂ ಅತಿಕಷ್ಟಕಾಲ ತೋರಿತು. ಸದಾರ್ಥದ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಕೂಲಿ ಹೆಚ್ಚಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಭೂಸ್ಥಿತಿಯಂತರೂ ಹೊರತು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗಗಳವರಿಗೂ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು.

ಕಡುಬಡವರಾಗಿ ಕೂಲಿನಾಲಿ ಮಾಡಿ ಬದುಕು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಸಂಪಾದನೆ ಅತ್ಯಲ್ಪ, ಆಹಾರ ಸದಾರ್ಥಗಳು ಅತಿಪ್ರಿಯ, ನಿರುದ್ಯೋಗ; ಅಷ್ಟು ಸಾಲದೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತುಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಚಾಕರಿ. ಇಷ್ಟು ಕಷ್ಟವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಲಿಯವರು ಯಂತ್ರಗಳಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ದುರವಸ್ಥೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರು. ಅನೇಕರಿಗೆ ನಿತ್ಯೋಪವಾಸಸ್ಥಿತಿಯೊದಗಿದಾಗ ಗಲಾಟೆಗಳೂ ದಂಗೆಗಳೂ ಸಹಜವಾಗಿ ರೇಗುವಂತಿತ್ತು.

1817ರಲ್ಲಿ ಮಾಂಚೆಸ್ಟರ್ ಪಟ್ಟಣದ ಆರಳೆ ಕೆಲಸಗಾರರು ಕಂಬಳಿಯಾತ್ರೆ ಗುಂಪುಕೂಡಿ ತಮ್ಮ ಕಂಬಳಿಗಳನ್ನು ಮೂಟೆಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಹೊರಟು ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಪರಿಹಾರಪಡೆಯಲು ಯೋಚನೆಮಾಡಿದರು. ಕಂಬಳಿಹೊತ್ತವರ ಯಾತ್ರೆ ಶಾಂತತೆಯ ಸಂಗತಿಯಾಯಿತು. ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಬಡಜನರು ಉದ್ರಿಕ್ತರಾಗಿ ದಂಗೆಯೆದ್ದು ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಮಹಾಪಲ್ಲಟದಂತಹ ಪ್ರಲಯವನ್ನು ನಡೆಸಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ.

ಲಿವರ್ಪೂಲ್ ಶ್ರೀಮಂತ ಮುಖಂಡನಾಗಿದ್ದ ಟೋರಿಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸತ್ತು ತೋರಿತು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣಗಳೇನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಸೈರಣಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಸರ್ವಸಮತ್ವ ಭ್ರಾತೃತ್ವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳು ಜನ್ಮಿಸಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಗಳೆಂಬ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮಹಾಪಲ್ಲಟದ ಪಲ್ಲವಿಯ ಪ್ರಚಾರದಿಂದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ತಳಮಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಮಂತ್ರಿಗಳು ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿಟ್ಟರು.

ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಿರೇಪಿಟ್ ಹೆಚಿಯಸ್ ಕೋರ್ಟ್ ಕಾನೂ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ನನ್ನು ಮಾಯಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ತಾವೂ 1817ರಲ್ಲಿ ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ತಳ್ಳಿಟ್ಟು ಕಾರಣತೋರದೆ ಪ್ರಜೆಯನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿಮಾಡಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಅತ್ತ ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕುದಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದವರು ದುಃಸ್ಥಿತಿಯೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ರಚನೆಯಿರತಿಯೇ ಕಾರಣವೆಂದೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಗೆ ಸಂಸ್ಕಾರವಾದಲ್ಲಿ ಸುಸ್ಥಿತಿಗೆ ದಾರಿಯಾಗುವುದೆಂದೂ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಾಬೆಟ್ (Cobbett) ಎಂಬಾತನು ಮೊದಲು ರೈತನೂ ಆ ಬಳಿಕ ಸಿಪಾಹಿಯೂ ಆಗಿದ್ದು ಬಡಜನರ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದವನು. ಆತನು ಒಂದು ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಚುನಾವಣೆ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು. ಒಂದುಕಡೆ ಜಮೀನ್ದಾರರನ್ನೂ

ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆ ಧನವಂತವರ್ತಕರನ್ನೂ ಮೆಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸರಿಹಾರ ಮಾಡು ಅಸರ ಅಶ್ರಿತರಾದ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭಿಕರು ಧಾನ್ಯದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಾರದ ಆತಂಕಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಿದ

ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳಿದನು. 1816ರಲ್ಲಿ ಈತನು ತನ್ನ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಎರಡು ಪೆನ್ನಿಗಳಿಗೆ ಅಗ್ಗವಾಗಿ ಒದಗಿಸಲು ಮೊದಲಿಟ್ಟನು. 'ಪೊಲಿಟಿಕಲ್ ರೆಜಿಸ್ಟರ್' (Political Register) ಎಂಬ ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಬಡಬಗ್ಗರೂ ಓದಿ ನಿಜಾಂಶಗಳನ್ನು ತಿಳಿದರು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಕೂಗು ಬಲವಾಯಿತು.

ಕಾಬೆಟ್ಟನಂತಹ ನಾಯಕರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಉದ್ರೇಕದಿಂದ ದಂಗೆಯೆದ್ದು ವಿಚಾರಶೂನ್ಯರಾಗಿ ಅನಾಹುತಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಂಗ್ಲರ ಪ್ರವರದವರಾದ ಆ ನಾಯಕರು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಂಸ್ಕಾರವೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೂಲವೆಂದು ಸಾರಿ ರ್ಯಾಡಿಕಲ್ (Radical) ಎಂಬ ಹೊಸಹೆಸರನ್ನು ತಮ್ಮ ಗುಂಪಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಪೂರ್ವಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದುಬಂದ ಪದ್ಧತಿಗಳು ನಿರ್ದುಷ್ಟವೆಂದೂ ಆದರ್ಶಭೂತವಾದುದೆಂದೂ ಟೋರಿಗಳಿಗೆ ಹೆಮ್ಮೆ. ಹೀಗಿರಲು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಜನರು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಂಸ್ಕಾರ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವೆಂದು ಭಾಷಣಗಳನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಯಗಳನ್ನೂ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. 1819ರಲ್ಲಿ ಮಾಂಚೆಸ್ಟರ್ ಪಟ್ಟಣದ ಒಂದು ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಅರನತ್ತು ಸಾವಿರಮಂದಿ ಸಭಿಸೇರಿದರು; ಹಂಟ್ (Hunt) ಎಂಬ

ರ‍್ಯಾಡಿಕಲ್ ಪಕ್ಷದವನು ಭಾಷಣಮಾಡತಕ್ಕವನು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ರಮವೇನೂ ನಡೆಯದಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಗಾಬರಿಗೊಂಡು ಜನನಾಯಕರನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿಮಾಡಿದರು; ಗುಂಪುಕೂಡಿದ್ದ ಜನರನ್ನು ಬಲವಂತ

ಪೀಟರ್‌ಲೂಫ ದಿಂದ ಚದರಿಸಿದರು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ 11 ಜನರ ಪ್ರಾಣಗಳು ಹೋದವು; ಒಂದುನೂರು ಮಂದಿಗೆ ಕತ್ತಿಗಾಯಗಳಾದವು.

ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಶಹಬಾಸೆಂದರು. ಜನನಾಯಕರೂ ರ‍್ಯಾಡಿಕಲ್ ಪಕ್ಷದವರೂ ಆ ಘಟನೆಯನ್ನು “ಮಾಂಚೆಸ್ಟರ್ ಹತ್ಯೆ” “ಪೀಟರ್‌ಲೂಫ ಕದನ”ವೆನ್ನುತ್ತ ಜನಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಟುತರವಾಗಿ ನಡೆಸಲು ತೊಡಗಿದರು. ಆಗ ಟೋರಿಗುಂಪಿನವರು ಜಾತ್ಯಂಧರಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತ 1819ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಆರು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಳಿಸಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಂದರು. ಜನರು ಸಭೆಸೇರುವುದು ತಪ್ಪು, ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದು ತಪ್ಪು, ಅಪ್ಪಣೆಪಡೆಯದೆ ಸೈನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದು ತಪ್ಪು ಎಂದಾಯಿತು. ಪ್ರತಿ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಯೂ 4ಪೆನ್ಸಿ ಸುಂಕ ತೆರಬೇಕಾಯಿತು. ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರುಗಳು ಗುಮಾನಿಮೇಲೆ ಮನೆಗಳನ್ನು ತನಿಖೆ ಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಬೇಗಬೇಗ ವಿಚಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ

ಪ್ರಜಾಬಂಧನ ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದರು. ಇದರಿಂದ ಆ ಆರು ಕಾನೂನುಗಳಿಗೂ (Six gag Acts) ಬಾಯಿಗೆ ಆರುಬಿರಡೆಯೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂತು. ವಾಗ್ಬಂಧನ, ಲೇಖನಬಂಧನ, ಸಭಾಬಂಧನಗಳೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಜನರು ಬೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಇತಿಗಳಂತಿರಬೇಕಾಯಿತು.

ಲಿವರ್ಪೂಲ್ ಶ್ರೀಮಂತ ಮುಂತಾದ ಹಳೆಯ ಟೋರಿಗಳಿಗೆ ದೇಶಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹೀಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಲಾಗಾಯತಿನಿಂದ ನಡೆದುಬಂದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಪದ್ಧತಿಗಳೇ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವೆಂಬುದು ಆ ಟೋರಿಗೊಡ್ಡುಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ. ಆದುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವುದೆಂದರೆ ಸಹಿಸದೆ ಗುರುಗುಟ್ಟಿದರು. ವಿರೋಧಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗದಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಿತೂರಿಗಳುತಾನೆ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು! 1820ರಲ್ಲಿ ಪಿತೂರಿಯೂ ನಡೆಯಿತು. **ಕೇಟೊ ಸ್ಟ್ರೀಟ್** (Cato Street) ಎಂಬ ಬೀದಿಯ ಮನೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಟೋರಿಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದವರೆಲ್ಲರೂ ಯಾವುದೋ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸೇರಿರುವಾಗ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೊಂದು ನಿರುಪಾಧಿಕವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆಯಿಂದ **ಥಿಸ್ಟಲ್‌ವುಡ್** (Thistlewood) ಎಂಬಾತನು ಪಿತೂರಿ ಕಟ್ಟಿದನು. ಪಿತೂರಿಗಾರರೊಳಗೇ ದ್ರೋಹ ನಡೆದು ಎಲ್ಲವೂ ಸತ್ತೆಯಾಗಿ ಐದುಮಂದಿ ಗಲ್ಲಿಗೇರಬೇಕಾಯಿತು. ಅದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದ್ದ ಹೊಸದೊರೆ ತನ್ನ ರಾಣಿಯನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದನು. ಜನರ ಬಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಆ

ವಿಚಾರವೇ ತುಂಬಿತು. ಕೇಟೋಸ್ಟ್ರೀಟ್ ಪಿತೂರಿಯೆಂಬುದು ಬೇಗನೆ ಮರೆತು ಹೋಯಿತು. ಟೋರಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಆಸತ್ತು ತೋರದಾಯಿತು.

ತರುಣಟೋರಿಗಳು

ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಟೋರಿಪಂಗಡದಲ್ಲಿ ಒಡಕು ತೋರಿಕೊಂಡಿತು. ಲಿವರ್‌ಪೂಲ್ ಶ್ರೀಮಂತನ ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ವರಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಸಲ್ ರೇ (Castlereagh) ಸಿಡ್ಮತ್ (Sidmouth) ಮುಂತಾದವರು ಗೊಡ್ಡುಗಳೆನಿಸಿ ಸಂಸ್ಕರಣದ ಮಾತೆತ್ತಿದ್ದವರನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದವರು; ಹಸ್ಕಿಸನ್ (Huskisson) ಪೀಲ್ (Peel), ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ (Canning) ಮುಂತಾದ ಬೇರೆಕೆಲವರು ಟೋರಿ ಪಂಗಡದಲ್ಲೇ ತರುಣಪಕ್ಷದವರೆನಿಸಿ ರಾಜ್ಯದ ದುಃಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪರಿಹಾರೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದವರು. 1821ರಲ್ಲಿ ಪೀಲ್ ಹೋಮ್ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ (Home Secretary)ಯಾದನು. 1822ರಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಸಲ್ ರೇ ಕ್ವಿರದ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಕುತ್ತಿಗೆ ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಣತೊರೆಯಲು ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ಏರಿಕೊಂಡನು. ಈ ಮೂವರೂ ತಮ್ಮ ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಜನರಿಗೆ ಅನುಕೂಲಮಾಡಿಕೊಡಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು.

ಒಳನಾಡಿನ ಸಚಿವ ಅಥವಾ ಹೋಮ್ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯಾದ ಪೀಲನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯು ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕವೆಂದು ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಸಚಿವನಾದ ಬಳಿಕ ರಾಜಕೀಯ ಅಪರಾಧಗಳಿಗಾಗಿ ಜನರನ್ನು ವಿಚಾರಣೆಮಾಡಿಸದೆ ತಬ್ಬಿಸ್ಥಾನಾಗಿರುತ್ತ ಉಪಾಯವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರೀ ಗೂಢಚಾರರ ದಳವನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಿದನು. ಆ ತರುವಾಯ ದಂಡವಿಧಿಯ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಮೊದಲಿಟ್ಟನು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದಂಡವಿಧಿಕೋಶವು ಅತಿ ಕ್ರೂರವಾಗಿದ್ದಿತು. ದೊಡ್ಡ ತಪ್ಪಿಗೂ ಚಿಕ್ಕತಪ್ಪಿಗೂ ಘಾಸಿ ಶಿಕ್ಷೆಯೇ ವಿಧಿ; ತಾರ ತನ್ಮನೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದವನು ಭಾರಿ ತಪ್ಪನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ನ್ಯಾಯಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಅಪರಾಧಗಳ ವಿಚಾರಣೆ ದಂಡವಿಧಿಯ ನಡೆದಾಗ ಪಂಚಾಯತರು ತಪ್ಪಿತಸ್ಥರನ್ನು ಕ್ರೂರಶಿಕ್ಷೆಗೆ ದೂಡ ಸರಿಷ್ಕರಣ ಲಾರದೆ ಬಿಟ್ಟಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಲಾರದೆ ಪಂಚಾಯತರು ಹೀಗೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಸಣ್ಣ ಅಪರಾಧ

ಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕೊಟ್ಟಂತಾಯಿತು. ಘೋರವಾದ ಬಡತನ ನಿರುದ್ಯೋಗಗಳೊಂದಿಗೆ ಧಾರಣೆವಾಸಿಗಳು ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಏರಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳತನವನ್ನು ವುದು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಮೊದಲು ಪೀಲ್ ದಂಡವಿಧಿಯನ್ನು ತಿದ್ದಿಸಿದನು. ರಾಷ್ಟ್ರದ್ರೋಹ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಹರಣಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮರಣಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಇತರ ಅಪರಾಧಗಳಿಗೆ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನನುಸರಿಸಿದ ಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನೂ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಎಷ್ಟೋ

ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯತ್ವವಾಗಲಿ ಅಲಭ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಹೈಚರ್ಚ್ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಆ ಪಂಗಡದವರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಗ್‌ಪಂಕ್ಷದವರುಮಾತ್ರ ಡಿಸ್ಸಿಂಟರ್ ಪಂಗಡದವರ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ 1727 ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಕಾನೂನುಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಆಂಗ್ಲಿಕನ್ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆಯೇ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಡಿಸ್ಸಿಂಟರುಗಳು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು ಅನುಭವಿಸಲು

ವಿಗ್‌ರ ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾಗಿ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲದೆ ನಡೆ
ಡಿಸ್ಸಿಂಟರ್ ಪಂಗಡ ಯುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಆ ಕಾನೂನುಗಳು ದಪ್ಪರ
 ದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. 1828 ರಲ್ಲಿ **ಲಾರ್ಡ್ ಜಾರ್ಜ್ ರಸೆಲ್** (Lord John Russell) ಎಂಬ ಶ್ರೀಮಂತನು ಆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮಸೂದೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿದನು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮಂದಿ ಆ ಮಸೂದೆಗೆ ತಥಾಸ್ತು ಎಂದುಬಿಟ್ಟರು. ಹಳೆ ಟೋರಿಗಳೊಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಿರೋಧಿಸಿ ಫಲವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ ಮತ್ತು ಪೀಲ್ ತೆಪ್ಪಗಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟರು. ಮಸೂದೆ ಕಾನೂನಿನ ಕಡತಕ್ಕೇರಿತು. ಆಂಗ್ಲಿಕನ್ನರೂ ಡಿಸ್ಸಿಂಟರ್ ಪಂಗಡದವರೂ ಸಮಾನಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದರು. ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದಿದ್ದ ಮತದ್ವೇಷದ ಗುರುತು ಮಾಯವಾದಂತಾಯಿತು.

ಆದರೆ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಯಾವ ಅನುಕೂಲವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೂ ಸಮಾನಾಧಿಕಾರಬರಬೇಕೆಂದು ವಿಗ್‌ಪಂಗಡದವರು ವಾದವನ್ನು ಮೊದಲಿಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಟೋರಿಗಳೊಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಟೋರಿಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೇರುವಮೊದಲು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತವನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ ಮುಂತಾದವರು ವಿಗ್‌ರ ವಾದವನ್ನು ಹಟದಿಂದ ವಿರೋಧಿಸತಕ್ಕವರು. ಪರಂತು ಐರ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ **ಓಕಾನೆಲ್** (O'Connell) ಎಂಬಾತನು ಐರಿಷರನ್ನು ಹುರಿಗೊಳಿಸಿ ಹೊಸರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ ಮುಷ್ಕರವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕ್ಲೇರ್ ಜಿಲ್ಲೆ (County Clare) ಯವರು ಪುನಃ ಪುನಃ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದ ಓಕಾನೆಲ್ಲನನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಚುನಾಯಿಸಿದರು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ

ಸಭಿಕರಾಗುವ ಅಧಿಕಾರಬೇಕೆಂಬ ಕೂಗು ದಿನೇದಿನೇ ಬಲ
ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಐರ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯುದ್ಧ ರೇಗುವಂತೆ
ಸಮಾನಾಧಿಕಾರ ಇತ್ತು. ಆಗ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ ಸೋಲುವುದೇ ಮೇಲೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಸಮಾನಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಟೋರಿಗಳು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ 1829 ರಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಈ ರೀತಿ ಇಷ್ಟು ವಿಲ್ಲದ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತ ಪ್ರಧಾನನಾಗಿದ್ದ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ನಿಗೆ ಮುಂದಿನವರ್ಷ ಇನ್ನೂ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಸಂದರ್ಭವೊದಗಿತು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯ

ಸುಧಾರಣೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿಯೂ ಅವಿಲಂಬ್ಯವಾಗಿಯೂ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ಕೂಗು ಜನರಲ್ಲಿ ಜೋರಾಗಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ವ್ಲಿಗ್ಗರವಾದವು ಪ್ರಬಲವಾಯಿತು. ಆದ ನ್ನೆ ದುರಿಸಲು ಟೋರಿಗಳಿಗೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಪ್ರಾಬಲ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ 1830ರಲ್ಲಿ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ ನಿವೃತ್ತನಾದನು.

ವ್ಲಿಗ್ಗರ ಅಧಿಕಾರ (1830-1841)

1830 ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವೇರಿದ ನಾಲ್ಕನೆ ವಿಲಿಯಂ ದೊರೆ ಟೋರಿಗಳನ್ನು ಮಂತ್ರಿ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ವ್ಲಿಗ್ಗರ ಪಕ್ಷದವರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಮಂತ್ರಿಪದವಿಗಳಿಗೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು. ವ್ಲಿಗ್ಗರಪಕ್ಷದ ನಾಯಕರಾದ ಗ್ರೇ (Grey) ಮೆಲ್ಬರ್ನ್ (Melbourne) ಶ್ರೀಮಂತರೊಡನೆ ಟೋರಿಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಧಾರಾಳಮನಸ್ಕರಾಗಿದ್ದವರೂ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಗ್ರೇ, ಮೆಲ್ಬರ್ನ್, ಲಾರ್ಡ್ ಜಾರ್ಜ್ ರಸ್ಸೆಲ್, ಪಾಮರ್ಸ್ಟನ್ (Palmerston), ಬ್ರೂಹಂ (Brougham), ಗ್ರಾಹಂ (Graham) ಎಲ್ಲರೂ ಅಧಿಕಾರವಹಿಸಿದಕೂಡಲೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ತೊಡಗಿದರು. ತಡವಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನರ್ಥಸಂಭವಿಸುವಂತಿತ್ತು.

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸುಧಾರಣೆ

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಗಳ ರಚನೆ ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತೆಯೇ ಹದಿನೇಳನೆ ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ವರಣಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಏರ್ಪಾಟಿಲ್ಲದೆ ಚುನಾವಣೆ ಪದ್ಧತಿಗಳೂ ಓಬಿರಾಯನಕಾಲದವು. ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಬಲಗೊಂಡು ದೇಶದ ಮುಖವೇ ಬದಲಾಯಿಸಿ ಕಾಡೆಲ್ಲ ಊರಾಗಿ ಜನಬಾಹುಳ್ಯದಲ್ಲಿ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳು ತೋರಿಕೊಂಡ ತರುವಾಯವೂ ಆ ಹಳೆ ಪದ್ಧತಿಗಳೇ ಅಚರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದು ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಶ್ರೀಮಂತ ಸಭೆಯಲ್ಲಾದರೆ ಸ್ವಾಟ್ಲಿಂಡ್ ಐರ್ಲೆಂಡುಗಳ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಮೂಹಗಳಿಂದ ವ್ಯತರಾದವರನ್ನೂ ಮತಾಚಾರ್ಯರೆನಿಸಿದ ಹಲಕೆಲವರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದವರೆಲ್ಲರೂ ವಂಶಪರಂಪರೆಯ ಹಕ್ಕಿನಿಂದ ಸಭಿಕರಾದವರು. ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವಂಶಪರಂಪರೆಯ ಹಕ್ಕಿಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಧಿಕಾರ ವಿಚಾರ ಕಂಡಾಗ ಜನರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ತುಂಬಿದ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಗೇ ಹೆಚ್ಚು ಅಧಿಕಾರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಗಳೆಂಬ ಅಂಶ ಸ್ಪಷ್ಟ.

ಜಿಲ್ಲೆಗೂ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೂ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಹದಿಮೂರು ಹದಿನಾಲ್ಕನೆ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದರವಾಗಿತ್ತು. ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಸರಿಸಮಾನ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಜನಭರಿತ, ಕೆಲವು ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಅಲ್ಪ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೆಲವು ಪಟ್ಟಣಗಳು ಇತರ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ದೊಡ್ಡವು. ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಪ್ರಮಾಣದಂತೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿ

ಸಂಖ್ಯೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗದೆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿನಿಧ್ಯ-ವಿಭಾಗ ಜನಬಾಹುಳ್ಯವಿದ್ದ ಜಿಲ್ಲೆಗೂ ಜನಶೂನ್ಯವೆನ್ನಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಜಿಲ್ಲೆಗೂ ಒಂದೇ ಗೌರವ. ಹಿಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಣವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸ್ಥಳಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿನಿಧ್ಯದ ಅಧಿಕಾರ; ಹೊಸದಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಿನೇ ದಿನೇ ಬಡಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬರ್ಮಿಂಘಂ ಮಾಂಚೆಸ್ಟರ್ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಬೋನೆ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೇ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಸಭಿಕರ ಸ್ಥಾನನಿಶ್ಚಯ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಚುನಾವಣೆಯ ರೀತಿಯೂ ಹೊಲಸನ್ನಿಸಿತ್ತು. ಒಂದೊಂದು ಜಿಲ್ಲೆಗೂ ಒಂದೊಂದು ಪದ್ಧತಿ ಬೆಳೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ವಾರ್ಷಿಕ ವರಮಾನ £ 2 ಗಳಷ್ಟಿದ್ದ ಭೂಸ್ಥಿತಿವಂತರೆಲ್ಲರೂ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಮೋಟು ದಾರರೆನಿಸಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಮಾತಿನಂತೆ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗದವರನೇಕರು ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಬಗೆಯ ಯಾಜಮಾನ್ಯವು ಪಟ್ಟಣಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನರ್ಥಕಾರಕವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಪಟ್ಟಣ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ನಡವಳಿಗಳೂ ಏಕರೀತಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಪೌರಸಭೆಗಳವರು ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಚುನಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಟ್ಟಣಗಳೆನಿಸಿದ್ದ ಅನೇಕೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನಕ್ಷೀಣತೆಯಿಂದ ಮೋಟುದಾರರು ಹಲಕೆಲವರು ಮಾತ್ರರಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಜಮೀನ್ದಾರನ ಅಡಿಯಾಳುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳು ಕ್ಷಯಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಊರುಗಳಾಗಿ ಕೊಳೆತೂರು ಅಥವಾ ಹಾಳೂರುಗಳೆಂದೂ (Rotten boroughs) ಜಮೀನ್ದಾರರ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಜೇಬೂರು (Pocket boroughs) ಗಳೆಂದೂ ಹೆಸರುಪಡೆದಿದ್ದವು.

ವಾಲ್ಪೋಲ್ ಪೆಲ್ಲಂ ಮುಂತಾದ ವ್ಹಿಗ್ ಪ್ರಮುಖರು ನೀತಿಭ್ರಷ್ಟ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಲಿದ್ದೇ ತಮ್ಮ ದೀರ್ಘಕಾಲದ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಹಾಗೆ ಪ್ರಬಲಗೊಂಡಿದ್ದ ವ್ಹಿಗ್ ರನ್ನು ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್‌ನೊರೆ ಅವರ ಉಪಾಯಗಳಿಂದಲೇ ಹಾಳುಮಾಡಿದಾಗ ವ್ಹಿಗ್ ರು ಚುನಾವಣೆಗಳ ನೀತಿ ಸಂಸ್ಕಾರವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಕೂಗನ್ನು ಮೊದಲಿಟ್ಟರು. ಕಿರೇಪಿಟ್ಟನು ಬಗೆದಿದ್ದ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಟೋರಿಗಳು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿದರು. ಆ ತರುವಾಯ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಮಹಾಪಲ್ಲಟ ಘಟಿಸಿ ಆಸಂಬಂಧವಾದ ತತ್ತ್ವಗಳೂ ಆಸೆಗಳೂ ಜನರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದವು. ಆದರೆ ಯುದ್ಧ ಮೊದಲಾಗಿ ಬಲಗೊಂಡಾಗ ಟೋರಿಗಳು ಮಾತ್ರರಲ್ಲದೆ ವ್ಹಿಗ್ ರೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಂಸ್ಕಾರವೆಂದರೆ

ಕಿವಿಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಕೂಗಿಡದಂತೆ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿ ಕಾಲ ತಳ್ಳಿದರು. ಯುದ್ಧ ಮುಗಿದು ಶಾಂತಿ ನೆಲೆಸಿದ ತರುವಾಯ ಜಮೀನ್ದಾರರಲ್ಲರೂ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರ್ಥಪರರಾಗಿದ್ದರು. ಕಾಯಕಮಾಡಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜನರ ಮುಖಂಡರು ಸುಧಾರಣೆಗಳಾಗಬೇಕೆಂದು ಮೊದಲಿಟ್ಟವರು. ಕಾಬೆಟ್ ಮತ್ತು ಹಂಟ್ ನಡೆಸಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನಾ ಗಲೆ ಕಂಡೆವು.

1830 ರ ವೇಳೆಗೆ ಮತಭೇದಗಳಿಂದ ಅಧಿಕಾರಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಅನ್ಯಾಯ ನಿಂತಿತು. ಎಲ್ಲ ಮತಸ್ಥರೂ ಸರಿಸಮಾನರಾದರು. ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳ ಕೂಗಿನಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿವಂತರು ತಮ್ಮ ಧ್ವನಿಯನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿದರು. ಲಂಡನ್ ಬರ್ಮಿಂಘಂ ಮುಂತಾದ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಕರು ಸಂಘಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಸಂಘಗಳು ಅಕ್ರಮಕ್ಕೆಡೆಗೊಡದೆ ವರ್ತಿಸಿ ಸುಧಾರಕರನ್ನೊಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದವು. ಹೀಗಿರಲು ಅದೇ ವರ್ಷ ಜುಲೈ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಬಾರಿ ಪಲ್ಲಟ ಸಂಭವಿಸಿತು. ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಅತಿ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಹೊಸದೊರೆ ಬಂದು ಹೊಸ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದಾಗ ಟೋರಿಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ತಗ್ಗಿತು. ಹೊಸ ಪ್ರಧಾನ

ಗ್ರೇ ಶ್ರೀಮಂತನು 1831 ರಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆ ಮಸೂದೆಯನ್ನು
ಗ್ರೇ ಮಸೂದೆ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯ ಮುಂದಿಟ್ಟನು. ಎರಡನೆಹಂತವೇರುವು
 ದರಲ್ಲಿ ಆ ಮಸೂದೆ ಹಾಳಾಯಿತು. ಆಗ ಮಂತ್ರಿ ದೊರೆಗೆ

ಹೇಳಿ ಹೊಸ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸಿದನು. ಆ ಹೊಸ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಿಟ್ಟ ಸುಧಾರಣೆ ಮಸೂದೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯೇನೋ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ದಾಟಿ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಭೆಗೆ ಹೊರಟಾಗ ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲರೂ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಒಲೈವೆಂದು ಹಟಹಿಡಿದರು. ಇದರಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಉದ್ರೇಕವಾಗಿ ದಂಗೆಗಳಾಗುವಂತಿತ್ತು; ಬ್ರಿಸ್ಟಲ್ ಪಟ್ಟಣದ ಬಹುಭಾಗಕ್ಕೆ ಜನರು ಬೆಂಕಿಯಿಟ್ಟು ಭಸ್ಮಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ಜನರ ಅಕ್ರೋಶವನ್ನು ಕಂಡು ದೊರೆ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನು ಬೆದರಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧನಾದನು. 1832ರಲ್ಲಿ

ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮೂರನೆಸಲ ಸುಧಾರಣೆ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ರೂಪ
ಮೊದಲನೆ ಸುಧಾರಣೆ ಗೊಳಿಸಿ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯಿಂದೊಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದು ಶ್ರೀಮಂತ
1832 ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಒಡ್ಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಮಸೂದೆ ಗೆಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಮತಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಲು ಅಷ್ಟು ಮಂದಿ ಹೊಸ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿ ದೊರೆ ಹೇಳಿದಾಗ ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲಿ ಹಳೆಗೂಬೆಗಳಂತಿದ್ದವರೂ ಬೆದರಿ ತಟಸ್ಥರಾಗಿ ಮಸೂದೆಗೆ ವಿಘ್ನವನ್ನೊಡ್ಡದೆ ಇದ್ದು ಬಿಟ್ಟರು. ಮೂರನೆ ಮಸೂದೆ ಈ ರೀತಿ ಕಾನೂನಾಯಿತು.

ಈ ಮೊದಲನೆ ಸುಧಾರಣೆಯ ಕಾನೂನಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

1. 56 ಹಾಳೂರುಗಳ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ವಜಾ ಆಯಿತು ; ಬೇರೆ 32 ಊರುಗಳಿಗೊಬ್ಬೊಬ್ಬ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಮಾತ್ರ ಇರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಈ ರೀತಿ ದೊರೆತ ಸಭಿಕರ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅದುವರೆಗೂ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಜನಭರಿತ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೂ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೂ ಹಂಚಲಾಯಿತು.
2. ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ £ 10 ನಷ್ಟು ವಾರ್ಷಿಕ ತೆರಿಗೆಯಿರತಕ್ಕ ಮನೆಯವರಿಗೆಲ್ಲ ರಿಗೂ ವೋಟಿನ ಅಧಿಕಾರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು ; ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಇದ್ದ £ 2 ವಾರ್ಷಿಕ ವರಮಾನದ ಭೂಸ್ಥಿತಿವಂತರಲ್ಲದೆ ಗುತ್ತಿಗೆಗೆ ಹೊಲಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದವರಿಗೂ ವೋಟಿನ ಅಧಿಕಾರ ಲಭಿಸಿತು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವೋಟುದಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಿಂದಿದ್ದುದರ ಮೂರರಷ್ಟಾಯಿತು. ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೋಟುದಾರರ ಯೋಗ್ಯತೆ ಸುಮಾರಾಗಿ ಸರಿಸಮಾನವಾಯಿತು. ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ನೆಮ್ಮದಿವಂತರಾಗಿದ್ದ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರ ಬಂದಂತೆ ಆಯಿತು ; ಆದರೆ ನೆಮ್ಮದಿವಂತರಿಗೆ ಮಾತ್ರ. ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮಂತ ಸಭೆಯವರಂತೂ ಭೂಸ್ಥಿತಿವಂತರೇ ; ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಪ್ರವೇಶ ದೊರೆತಾಗ್ಯೂ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರತತ್ಪಲು ಮೊದಲಾಯಿತು ; ಸರ್ವಜನಸ್ವಾಮ್ಯ ನೆಲೆಸಲಿಲ್ಲ.

ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಾನೂನಿಗೆ ಮುಖ್ಯಸ್ಥಾನ ಸಲ್ಲುವುದು. 1688 ರ ಪಲ್ಲಟ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜಾಧಿಕಾರ ತಗ್ಗಿದಂತೆ 1832 ರಲ್ಲಿ ಜಮೀನ್ದಾರ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರ ತಗ್ಗಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಜನರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ಪರಿಣಾಮ ತೋರಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಥವಾ ರಾಜಕೀಯಾಧಿಕಾರ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ದೊರಕಲು ಇದೇ ಮೊದಲು. ಆದರೆ ವೋಟಿನ ಅಧಿಕಾರ ದೊರೆತಮಾತ್ರದಿಂದ ದುಃಸ್ಥಿತಿ ತೊಲಗಲಿಲ್ಲ. ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಜನರ ಇಷ್ಟವನ್ನನುಸರಿಸುವ ಮಾರ್ಗವಾತ್ರ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಜನಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಗಗಳವರ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿದ್ದ ಅವಕಾಶ ತಪ್ಪಿದ್ದೆಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ನಿವಾರಣೆಯೇನೆಂದು ಯೋಚಿಸಲು ಮೊದಲೆಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟೆ.

ಇತರ ಸುಧಾರಣೆಗಳು

1832ರ ನಡೆದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸುಧಾರಣೆಯ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಟೋರಿಗೊಡ್ಡುಗಳು ಭೂತ್ಯಾಗಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು. ತರುಣ ಟೋರಿಗಳಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ

ಗ್ರಹಣಹಿಡಿದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು . ವಿಗ್ ಅಥವಾ ರ್ಯಾಡಿಕಲ್ ಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯೂ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೂ ಒದಗಿತು . ಗ್ರೇ ಶ್ರೀಮಂತನು ಪ್ರಧಾನಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಭದ್ರಗೊಂಡನು . 1833ರಲ್ಲಿ ಹೊಸಕಾನೂನಿನಂತೆ ರಚಿತವಾದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಿತ್ತು . ನಾಲ್ಕನೆ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ತರುಣ ಟೋರಿಗಳು ಮೊದಲಿಟ್ಟ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನೇ ಈಗ ವಿಗ್ಗರು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು . ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಬಯಸಿದ ಜನರೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದರು . ಆರ್ಥಿಕ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜಕೀಯ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜನರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು . ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಸ್ಥಾಪಕನೆನಿಸಿದ ಆಡಂ ಸ್ಮಿತ್ (Adam Smith) ಎಂಬಾತನ ಬೋಧೆಯೂ ಮಿಲ್ (Mill) ಮತ್ತು ಬೆಂಥಮ್ (Bentham) ಎಂಬ ತತ್ತ್ವಜ್ಞರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೂ ಪ್ರಚುರವಾಗಿದ್ದವು . ಪ್ರಯೋಜನವೇ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಬೆಂಥಮಿನ ಶಿಷ್ಯರು ಹಿಂದಿನ ಆಚಾರಗಳನ್ನೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಮೊದಲಿಟ್ಟಿದ್ದರು . ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಗ್ರೇ ಶ್ರೀಮಂತನು 1832ರ ತರುವಾಯ ಬೇಗಬೇಗ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಪೂರಿತವಾದರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪ್ರತಿವಿಷಯಕ್ಕೂ ವಿಚಾರಕ ಮಂಡಲಿಯನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿ ಆ ಮಂಡಲಿಯವರದಿಯನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನುಲಂಭಿಸಿದನು . ಈರೀತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರಮ ಜೀವಿಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಜನಶಿಕ್ಷಣವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಗುಲಾಮತನದ ತ್ಯಾಗವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ನಿರ್ಗತಿಕರ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಪೌರಸಭೆಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಕೆಲವು ಸುಧಾರಣೆಗಳು ನಡೆದವು . ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು .

ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗಿರಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಲಿಗಾರರ ಕಷ್ಟಸಂಕಟಗಳಿಗೆ ಪಾರವೇ ಇಲ್ಲದಿತ್ತು . ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ಬಡಾಯಿಸಿ ವೇಗವೇಗವಾಗಿ ಲಾಭಪಡೆಯುವ ವೈಪೋಟಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದವು . ಅದಷ್ಟು ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೂಲಿಗಾರರಿಂದ ತೆಗೆಯುವುದೇ ಉದ್ದೇಶವಾಯಿತು . ಹೆಂಗಸರು ಮಕ್ಕಳುಕೂಡ ಬಡತನದ ಬಲವಂತದಿಂದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದರು . ದಿನಕ್ಕೆ 14 ಗಂಟೆ ಕೆಲಸ, ಅಪಾಯಕರವಾದ ಯಂತ್ರಗಳ ಬಳಿ ಅಥವಾ ಗಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವುದು, ಅನಾರೋಗ್ಯಕರವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತುಕಳೆವುದು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಕೂಲಿಜನರಪಾಡು ಬಹಳ ಕೆಟ್ಟಿತ್ತು . ಇವುಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವ ಯೋಚನೆ ಮೊದಲುಮಾಡಿದವನು ರಾಬರ್ಟ್ ಒವೆನ್ (Robert Owen) ಎಂಬ ಗಿರಣಿ ಮಾಲಿಕನೇ . ಕೂಲಿಯವರಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಸಂಬಳ ಸಲ್ಲಿಸಿ ವಿರಾಮಕ್ಕೂ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಅನುಕೂಲಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಲಾಭವೇ ಆಗುವುದೆಂದು ಆತನು ಪ್ರಯೋಗಮೂಲಕ ಕಾಣಿಸಿಕೊಟ್ಟನು . ಒವೆನ್ ತೋರಿದ ನಿದರ್ಶನವನ್ನು ಕೆಲವರು ಮಾಲಿಕರೇ ಮೆಚ್ಚಿದರು . 1819 ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾನೂನು ಆಯಿತು ; ಒಂಭತ್ತು

ವರ್ಷ ದಾಟಿದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹತ್ತಿಗಿರಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬಾರದೆಂದು ಮಾತ್ರ ನೆರವೇರಿತು. ಇತರ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯೇ ಇತ್ತು. 1833 ರಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆ ಸೇರಿದ ಬಳಿಕ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಸಂಬಂಧವಾದ ಒಂದು ಶಾಸನವಾಯಿತು. ಒಂಭತ್ತು ವರ್ಷ ಕೂಡ ಇಲ್ಲದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಕೂಡದು, ಒಂಭತ್ತರಿಂದ ಹದಿನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗಿದ್ದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ **ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ** ದಿನಕ್ಕೆಂಟು ಗಂಟೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೆಲಸವಿಡಕೂಡದು, ಹೆಂಗಸ **ಕಾನೂನು 1833** ರಿಗೂ ತರುಣರಿಗೂ ಹತ್ತು ಗಂಟೆ ಕಾಲ ಕೆಲಸವೇ ಪರಮಾ ನಧಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಎಂಬುದು ಆ ಶಾಸನದ ಮುಖ್ಯಾಂಶ ಗಳು. ಶಾಸನದಂತೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಆಗಾಗ್ಗೆ ತನಿಖೆ ನಡೆಸಲು ಸರ್ಕಾರೀ ಹುದ್ದೆ ದಾರರು ನಿಯಮಿತರಾದುದು ವಿಶೇಷಾಂಶ. ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಶಾಸನಗಳು ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪದೇ ಪದೇ ರೂಪಗೊಂಡವು.

ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಮತಬೋಧಕರಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ನ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಹಿಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದುದು. ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕೂಲಿ ನಾಲಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜನರ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಡು **ಲಾಂಕಾಸ್ಟರ್ (Lancaster)** ಎಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರ ಪಂಥಿಯೊಬ್ಬತನು ಅವರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಶ್ರಮಪಟ್ಟನು. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದಾನೊಂದು ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಆತನು ಅವಲಂಬಿಸಿದನು. ಒಬ್ಬನೇ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನು ಅನೇಕ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪಾಠವೇಳಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಕೆಲವರು ಕಂಡಿದ್ದರು. ಆ ಪದ್ಧತಿಯ ಅನುಸರಣೆಯಿಂದ ಬಡವರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ವೆಚ್ಚವಿಲ್ಲದೆ ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸ ನಡೆಸುವುದಾಯಿತು. 1808 ರಲ್ಲಿ ಡಿಸ್ಸೆಂಟರ್ ಪಂಗಡದವರು ಒಂದು ಸಂಘವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು **ಜನ ಶಿಕ್ಷಣ** ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ತೊಡಗಿದರು; 1811 ರಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲಿ ಕನ್ ಚರ್ಚಿಸ ಭಕ್ತರು ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಎರಡು ಸಂಘಗಳ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸರ್ಕಾರದವರು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು ಉಚಿತವೆನ್ನಿಸಿತು. 1853 ರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ವರ್ಷಕ್ಕೆ £20,000ಗಳನ್ನು ಸಹಾಯರೂಪವಾಗಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ ಮಾಡಿದರು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಇದು ಮೊದಲನೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಯಿತು.

ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಗ್ ನಾಯಕನಾದ ಫಾಕ್ಸ್ ಮತ್ತು ವಿಲ್ಬರ್ ಫೋರ್ಸ್ ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಕೊಂಡುಮಾರುವ ಆಚರಣೆ

ಯನ್ನು ನಿಷೇಧಗೊಳಿಸುವ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ವೆಸ್ಟ್‌ಮಿಂಡೀಸ್ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದವರು ಹೊಸದಾಗಿ ಗುಲಾಮರನ್ನು ಕೊಳ್ಳದೆ ಇದ್ದವರನ್ನೇ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ದಾಸ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. 1823ರಲ್ಲಿ ಗುಲಾಮತನವನ್ನು ವಿನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಒಂದು ಸಂಘವು ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ಆ ಸಂಘದ ಪ್ರಚಾರವೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ನಡೆದಿತ್ತು. 1833ರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಬ್ರಿಟಿಷ್

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲೆಯೂ ಗುಲಾಮ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯಕೂಡ ಗುಲಾಮತನದ ತ್ಯಾಗ ವೆಂದೂ ಗುಲಾಮರೆನಿಸಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ ಶಾಸನ ಮಾಡಿದರು. ಗುಲಾಮರನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದವರಿಗೆ ಪರಿಹಾರದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಿಸಲಾಯಿತು. ಈ

1833

ರೀತಿಯ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಗುಲಾಮರು ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದರು. ವೆಸ್ಟ್‌ಮಿಂಡೀಸ್ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ತೆರದ ಬಿಡುಗಡೆಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ತೊಂದರೆಗಳು ತೋರಿಕೊಂಡವು.

ಎಲಿಸಬೆತ್ ಕಾಲದಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಬಡಬಗ್ಗರ ಸಂಬಂಧವಾದ ಏರ್ಪಾಟೊಂದಿತ್ತು. ಪ್ರತಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಗ್ರಾಮದ ನಿರ್ಗತಿಕರ ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ನಿವಾಸಿಗಳಿಂದ ಬಡಭಿಕ್ಷೆ (Poor rate) ಎಂಬ ತೆರಿಗೆಯನ್ನೇ ತ್ರಿ ಆದರಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಂತ್ರಯುಗ ತೋರಿಕೊಂಡ ತರುವಾಯ ಕೂಲಿ ಜನರಿಗೆ ಸಂಪಾದನೆ ಸಾಲದಿರಲು ಬಡಭಿಕ್ಷೆಯ ಮೊತ್ತದಿಂದ ಕೊಸರನ್ನು ಕೊಡಿಸುವ ವಿಚಿತ್ರ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿ ಬಡವರ ಆತ್ಮಗೌರವಕ್ಕೆ ಕುಂದಿಟ್ಟಿರಷ್ಟೆ. ಆ ಬಗೆಯ ಅಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ದೃಢಕಾಯರಾದವರು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಲೇಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಅಂಗವಿಕಲರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅನಾಥಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ದೊರಕುತ್ತಿತ್ತು.

1834ರಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಸನ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾಯಿತು. ಗ್ರಾಮ ಅಥವಾ ಪ್ಯಾರಿಷ್ (Parish)ಗಳನ್ನು ಯೂನಿಯನ್ನು (Unions)ಗಳನ್ನಾಗಿ ಗುಂಪುಗೂಡಿಸಿ ಒಂದೊಂದು ಗುಂಪಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ವಿಚಾರಕಮಂಡಲಿಯನ್ನೇರ್ಪಡಿಸಿತು. ಈ ವಿಚಾರಕಮಂಡಲಿಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಸಭೆ ರೂಪಗೊಂಡಿತು. ಕೂಲಿಧರಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ತಂಟೆಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಜನರ ಆತ್ಮಗೌರವವನ್ನುಳಿಸ

ಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವೇನೋ ಇತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೂಲಿ ಸಾಲದ

ನಿರ್ಗತಿಕರ ಕಾನೂನು ಅಥವಾ ಸರಿಯಾದ ಕೆಲಸ ದೊರೆಯದ ಜನರನ್ನು ಕಷ್ಟಕೊಟ್ಟೇ

1834

ಪೋಷಿಸಬೇಕೆಂಬ ವಕ್ರವಾದವನ್ನನುಸರಿಸಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (Poor Law Amendment Act 1834) ದೃಢಕಾಯರಾಗಿದ್ದು ಸರ್ಕಾರೀ ಪೋಷಣಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡವರಿಗೆ ಅದಷ್ಟು ಕಷ್ಟಕೊಡುವುದನ್ನು ನ್ಯಾಯವೆಂದೆನಿಸಿದರು. ಆ ಪೋಷಣಾಲಯಗಳು (workhouses)

ಸೆರೆಮನೆಗಳಿಗಿಂತ ಕಠೋರವೆನಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳು ಇತರ ವರ್ಗಗಳವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತ ತಮ್ಮ ಪಂಗಡಕ್ಕೂ ರಾಜಕೀಯಾಧಿಕಾರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ ಹೆಣಗಾಡಲು ಉದ್ಯಮಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

1832ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದಾಗ ಪೌರಸಭೆಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಅದುವರೆಗೂ ಪೌರಸಭೆಗಳ ಸಭಿಕರನ್ನು ಪೌರರಲ್ಲಿ ಹಲಕೆಲವರು ಮಾತ್ರ ಚುನಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಪ್ರತಿ ಪುರದಲ್ಲಿಯೂ ಲಂಚಕೋರತನವಿತ್ತು, ಅನೇಕ ನಗರನಿವಾಸಿಗಳಿಗೆ ವೋಟಿನ ಅಧಿಕಾರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲು 1835ರಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ್ ಜಾನ್ ರಸ್ಸೆಲ್ (Lord

John Russell) ಎಂಬ ವಿದ್ವಾನ್ ಪ್ರಮುಖನು ಒಂದು ಮಸೂದೆ

ಪೌರಸಭೆಗಳ ಕಾನೂನು ಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದನು. ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ಸ್

1835

ಆಕ್ಟ್ (Municipal Corporations Act) ಎಂಬ ಶಾಸನ

ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು. ಆ ಶಾಸನಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ನಗರನಿವಾಸಿ

ಗಳಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟವರೆಲ್ಲರೂ ವೋಟಿನ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದು ಪೌರಸಭಿಕರನ್ನು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಚುನಾಯಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಸಭಿಕರು ಸಿದ್ಧರಾದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳು ತನಿಖೆಗೊಳಗಾದವು. ಈ ರೀತಿ ಪೌರಸಭೆಗಳೂ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಮಾರ್ಗವಾಯಿತು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ವಿಗ್ಗರು ನಡೆಸಿದರು; ಇತರ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ವಿಗ್ ಮತ್ತು ಟೋರಿ ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳವರೂ ನಡೆಸಿದರು. ಟೋರಿಗೊಡ್ಡುಗಳು ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಂಡರೂ ತರುಣ ಟೋರಿಗಳು ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಆ ತರುಣ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಮುಖಂಡನಾಗಿದ್ದ ಸರ್ ರಾಬರ್ಟ್ ಪೀಲ್ 1832 ತರುವಾಯ ಹಳೆ ಟೋರಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತರುಣ ಟೋರಿಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ನಿದಾನವಾಗಿ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ (Conservative) ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟು ಪಾರ್ಟಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದನು. 1834ರವೇಳೆಗೆ ಈ ಹೊಸಪಾರ್ಟಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಲಬಂದಿತ್ತು.

1834ರಲ್ಲಿ ಗ್ರೇ ಶ್ರೀಮಂತನು ಮಂತ್ರಿತನದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಲು ಮೆಲ್ಬರ್ನ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ವಿಗ್ಗರ ನಾಯಕನಾಗಿ ಅಧಿಕಾರತೊಡಗಿದನು. ಆ ವರ್ಷ ನಾಲ್ಕನೆ

ವಿಲಿಯಂದೊರೆ ವಿಗ್ಗರಲ್ಲಿ ಬೇಸರಗೊಂಡು ಆಕಸ್ಮಿಕರೀತಿಯಲ್ಲಿ

ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಕ್ಷ ಮೆಲ್ಬರ್ನ್ ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ನಿವೃತ್ತಿಗೊಳಿಸಿ ಪೀಲನಿಗೆ

ಅಧಿಕಾರಕೊಟ್ಟನು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಾರ್ಟಿ

ಯೆಂಬುದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೆಲ್ಬರ್ನ್ ಶ್ರೀಮಂತನೇ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

1837ರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆ ವಿಲಿಯಂ ಸತ್ತಾಗ ಆತನ ತಮ್ಮನ ಮಗಳು ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಎಂಬಾಕೆಗೆ ಸಟ್ಟವಾಯಿತು. ರಾಣಿಯಾಗಿ ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಆಕೆಗೆ ಮೆಲ್ಬರ್ನ್ ಶ್ರೀಮಂತನೇ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟವನು. 1839ರವರೆಗೆ ಮೆಲ್ಬರ್ನ್ ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಪ್ರಧಾನನಾಗಿದ್ದು ತನ್ನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲಕ್ಕಾಗಿ ದಾಗ ನಿವೃತ್ತನಾಗಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಪ್ರತಿಪಕ್ಷನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ಪೀಲ್ ರಾಣಿಗೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ 1841ರವರೆಗೆ ಮೆಲ್ಬರ್ನ್‌ನೇ ಮಂತ್ರಿ ಯಾಗಿದ್ದನು. 1841ರಲ್ಲಿ ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಕ್ಷವೇ ಬಹುಪಕ್ಷವಾಯಿತು. ಆಗ ಪೀಲ್ ಮಂತ್ರಿತನವನ್ನು ವಹಿಸಿದನು.

ಸಂಧಿ ವಿಗ್ರಹ 1815-1851

ವಿಯೆನ್ನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ನಪೋಲಿಯನ್ ಸೋತು ಸೆಂಟ್ ಹೆಲೆನದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಬಂದಿಯಾದಬಳಿಕ ಐರೋಪ್ಯ ಪ್ರಭುಗಳು ವಿಯೆನ್ನ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹ ಸಮ್ಮೇಳನ ಸೇರಿಸಿದರಷ್ಟೆ. ಗ್ರೇಟ್‌ಬ್ರಿಟನ್, ರಷ್ಯ, ಪ್ರಷ್ಯ ಮತ್ತು ಆಸ್ಟ್ರಿಯ ಪ್ರಭುಗಳೇ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದವರು. ಆ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನಡೆಸಿದ ಏರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆ ನಾಲ್ಕು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ 1815ರಲ್ಲಿ ಕ್ವಾಡ್ರೂಪ್ಲ್ ಅಲಯನ್ಸ್ (Quadruple Alliance) ಎಂಬ ಬಂಧವನ್ನು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದರು. ವಿಯೆನ್ನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾದಂತೆ ರಾಜವಂಶಗಳನ್ನೂ ರಾಜ್ಯಗಳ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನೂ ಇನ್ನು ಇಷ್ಟತ್ತು ವರ್ಷವಾದರೂ ಭದ್ರವಾಗಿರುವಂತೆ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದು ಆ ನಾಲ್ವರದೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಯಾವೆಡೆಯಲ್ಲಾದರೂ ತೊಂದರೆತೋರಿಕೊಂಡಾಗ ಪುನಃ ನಾಲ್ವರೂ ಸಭಿಸೇರಿ ಇತ್ಯರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆಗಲೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡರು. ಯೂರೋಪ್‌ನನ್ನೂ ಒಂದು ಜಗತ್ತಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉಲ್ಬಣಗಳೂ ಪ್ರಲಯಕಾರಕಸಂಭವಗಳೂ ನಡೆಯದಂತೆ ಐರೋಪ್ಯ ಪ್ರಭುಗಳು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸಭಿಸೇರಲು ಇಲ್ಲಿಂದ ಮೊದಲಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು.

ನಾಲ್ವರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆಯಿದ್ದಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಬಾರದು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಮಹಾಸಲ್ಲಟದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನೆದುರಿಸಿ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಸರ್ವನಾಶಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರು ಜತೆಗೂಡಿ ಜಯಶಾಲಿಗಳಾದಬಳಿಕ ವಿಯೆನ್ನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಪುನರ್ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿದರು. ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸಿ ಬೆಲ್ಜಿಯನ್ನು ಹಾಲಂಡಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ, ನಾರ್ವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಡೆನ್ಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಉತ್ತರ ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮೂವತ್ತೊಂಭತ್ತು

ಜರ್ಮನ್ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಕೂಟದಲ್ಲಿಯೂ ಅಸ್ತಿಯದ ಪ್ರಭುವಿನ ಯಾಜಮಾನ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಏರ್ಪಾಟುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವಿಷವಿಟ್ಟಂತಿತ್ತು. ನೆರೆಹೊರರಾಜ್ಯಗಳ ಅಸೂಯೆ ನಿಲ್ಲಲಾದೀತೆ? ಆ ಅಸೂಯೆಗಿಂತಲೂ ಪ್ರಬಲಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಜನಾಭಿಷ್ಠುಗಳು ಹಳೆಕಾಲದ ಕೆಲವರು ಪ್ರಭುಗಳು ಹುಕುಂಕೊಟ್ಟಂತೆ ಇದ್ದಾವೆ? ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮಹಾ ಪಲ್ಲಟದ ಪ್ರಭಾವ ಮೊಡ್ಡದಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದುದು ಜನರ ಮನಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಸರ್ವಬಲವೆಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಆ ಪಲ್ಲಟದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೇ ಉಂಟಾದುದು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಜನರು ತಮ್ಮ ಜನ್ಮದ ಅಧಿಕಾರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಸಳಿತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪೂರ್ತಿಗಾಗಿಯೂ ಅಂತರಂಗದ ಆಸೆಗಳನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ಜನಸಮೂಹಗಳು ತಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಹಿಂದಿನಂತೆ ರಾಜಪುರುಷರ ಸ್ವಚ್ಛಂದಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ನಿರ್ವಿರೋಧವಾಗಿ ನಡೆಯಬಲ್ಲದು? ಜನಸ್ವಾಮ್ಯಸ್ಥಾಪನೆಯ ಆಸೆಗಳೂ ಸಂಕಲ್ಪಗಳೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೂರುತ್ತಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ವಿಯೆನ್ನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಪರಮಕಂಟಕವಾದ ಮತ್ತೊಂದಂಶವೂ ಇತ್ತು.

ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನಪೋಲಿಯನ್ ನಡೆಸಿದ ಯುದ್ಧಕಲೋಲದಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯ ಜನಸಮೂಹಗಳು ತಮ್ಮ ಬಾಂಧವ್ಯಗಳೆಲ್ಲೆಂದು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದವು. ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧುತ್ವವೆಂಬುದು ಹೊಸದಾಗಿ ತೋರಿತು. ನಾನಾಕುಲಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಜನಸಮೂಹವು ಜ್ಞಾನಹೀನ ಪಶುಗಳಂತೆ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ರಾಜನ ಆಜ್ಞಾಧಾರಕರಾಗಿರುವ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಸಮೂಹಕಟ್ಟಿಲು ಕುಲವೋ ಭಾಷೆಯೋ ಆಧಾರವಾದ ಬಂಧುತ್ವ ಬೇಕೆನ್ನಿಸಿತು. ಒಂದೇ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವ ಜನರು ಒಂದು ಸಮೂಹವೆನಿಸಿ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಅಪ್ರತಿಹತರಣಿಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಭಂಗಗೊಳಿಸಿದ್ದು ಮಿಸ್ಟ್ರಿನ್ ಜನರ ಮತ್ತು ಜರ್ಮನ್ ಜನರ ದ್ವೇಷರೋಷಗಳು.

ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮಹಾಪಲ್ಲಟದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೂ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಅದ್ಭುತ ಲೀಲೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೂ ಯೂರೋಪ್ ಕ್ಷುಬ್ಧವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಜನಸಮೂಹಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತರಂಗದ ಆಸೆಗಳು ಹೊಸದಾಗಿ ರೂಪಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಜನಸ್ವಾಮ್ಯಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೂ (Democracy) ಜಾತಿಬದ್ಧರಾಷ್ಟ್ರಸ್ಥಾಪನೆಗೂ (Nationalism) ಸಮಯವಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಷ್ಯ ಪ್ರಷ್ಯ ಅಸ್ತಿಯಗಳ ನಿರಂಕುಶಪ್ರಭುಗಳು ಹಳೆಯ ನೀತಿ ರೀತಿಗಳನ್ನೇ ಶಾಶ್ವತಗೊಳಿಸಲು ಸಂಕಲ್ಪತೊಟ್ಟರು. ಈ ಪ್ರಭುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಅಸೂಯೆಗಳು ಬೇಕಾದಷ್ಟಿದ್ದವು. ವಿಯೆನ್ನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಡೆಸಿದ ಪ್ರತಿ ಕರಾರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದೆ ಜಗಳಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗತಕ್ಕ ಅಂಶವಿದ್ದೇ ಇತ್ತು. ಸಮುದ್ರಗಳಿಗಾಚೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಂತರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಂಕುಶ

ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಮುಂದೆ ತೊಂದರೆ ಬೇಡವಾಗಿದ್ದರೂ ಐರೋಪ್ಯಪ್ರಭುಗಳ ನಿರಂಕುಶಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿಕೊಡುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹಿಡಿದ ದಾರಿಯೇ ಬೇರೆ, ರಷ್ಯ, ಆಸ್ಟ್ರಿಯ, ಪ್ರಷ್ಯಗಳ ಪ್ರಭುಗಳು ಅನುಸರಿಸಿದ ಗತಿಯೇ ಬೇರೆ.

ರಷ್ಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ **ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕ್ವಾಡ್ರೂಪ್ಲಾ ಅಲಯನ್ಸ್** ಮಾತ್ರದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತದಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯಭಕ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ದೊರೆಗಳ ಪವಿತ್ರತೆಯನ್ನು ನಂಬಿದ್ದ ನಾದುದರಿಂದ ರಾಜರೆಲ್ಲರೂ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ವರ್ತಿಸಿ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಕಾಣುವ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುಗಳ ತ್ರಿರಬೇಕೆಂಬ ಪೌರಾಣಿಕ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ಆತನ ಕುಂಟುತನ ಇಷ್ಟ. ಆಸ್ಟ್ರಿಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ತನ್ನೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು **ಪವಿತ್ರಮೈತ್ರಿ (Holy Alliance)** ಎಂಬುದನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರನು ನಿರ್ವಂಚನೆಯ ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಈ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಆಸ್ಟ್ರಿಯದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ **ಮೆಟರ್ನಿಕ್ (Metternich)** ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಂತ್ರಿ, **ಕ್ಯಾಸಲ್‌ರೇ** ಇಬ್ಬರೂ ಒಳಗೊಳಗೆ ನಗುತ್ತಿದ್ದರು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಉದ್ದೇಶಗಳೇನೋ ರಹಸ್ಯವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಇತರರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸಂದೇಹ. ಕ್ವಾಡ್ರೂಪ್ಲಾ ಅಲಯನ್ಸ್ ಎಂಬುದೇ ಯೂರೋಪಿನ ಶಾಂತಿಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಯುದ್ಧ ಕಳೆದ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯ 1818 ರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವರು ಪ್ರಬಲರೂ ಸೇರಿ ಫ್ರಾನ್ಸನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದರು. ಬ್ರಿಟನ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಆಸ್ಟ್ರಿಯ, ಪ್ರಷ್ಯ, ರಷ್ಯ—ಐದೂ ಸೇರಿ ಯೂರೋಪಿನ ಯಾಜಮಾನ್ಯ ವಹಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಆದರೆ ಆ ಯಾಜಮಾನ್ಯ ಭದ್ರವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಣ್ಣ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಅವಕಾಶವೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಐವರಲ್ಲಿಯೇ ಅಸೂಯೆಗಳು. ತಥಾಪಿ ರಷ್ಯ, ಆಸ್ಟ್ರಿಯಾ, ಪ್ರಷ್ಯಗಳ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುಗಳು ಜನರ ಆಸೆಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನೂ ಬಲಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ದಮನಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮಿತ್ರ ಮಂಡಲಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆವ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು.

ಮಂತ್ರಿ **ಕ್ಯಾಸಲ್‌ರೇ** 1814 ರಲ್ಲಿ ವಿಯೆನ್ನ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಬೋಲಿ ಪಕ್ಷದವನಾಗಿ ಗೊಡ್ಡುಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯನಾಗಿದ್ದಾಗ್ಲೂ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತಗಳಾಗದಂತೆ ವರ್ತಿಸಿ ನಿರಾಸಕ್ತನೆನಿಸಿದನು. ಬೋನ **ಕ್ಯಾಸಲ್‌ರೇ** ನೀತಿ ಪಾರ್ಟ್ ವಂಶಸ್ಥರಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಗೊತ್ತಾದ ಮೇರೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಡುವುದಕ್ಕೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಆತನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದನು. ಇತರ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ

ಜನಸಮೂಹಗಳ ಉದ್ಯಮನಾಶದಲ್ಲಾಗಲಿ ನಿರಂಕುಶಪ್ರಭುಗಳೊಡನೆ ಸಹಕರಿಸಲು ಆತನಿಗಿಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಿರಂಕುಶಪ್ರಭುಗಳು ತಮ್ಮ ದುರಾಸೆಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆತನು ಅವಕಾಶ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. 1820ರಲ್ಲಿ ಪಿಯಾ ಮಂಟ್, ನೇಪಲ್ಸ್, ಸ್ಪೈನ್, ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಆಡಳಿತಗಳನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲು ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಉದ್ಯಮಿಸಿದಾಗ ಕ್ಯಾಸಲ್‌ರೇ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳದಾದನು. ಇತರ ದೇಶಗಳ ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು ತರವಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ 1815ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಭಂಗಬಾರದಂತೆ ಮಾತ್ರ ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸಿ ಇತರ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಸಲ್‌ರೇ ತಟಸ್ಥನಾದನು.

1822ರಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಸಲ್‌ರೇ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಕನಾದನು. ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ಟೋರಿಗಳಲ್ಲಿ ತರುಣರ ಗುಂಪಿನವನು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತ ಯೂರೋಪಿನ ಪ್ರಬಲರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಪ್ರಮುಖರು ಸಮಸ್ತ ಯೂರೋಪನ್ನೂ ಶಾಂತಿಯಲ್ಲಿಡುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.

ತರುಣ ಟೋರಿ ನಾಯಕ ಸಣ್ಣರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವೆಲ್ಲಿಯೆಂದು ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪವನ್ನೆತ್ತಿದನು ; ಎಂದಾದರೂ ಪ್ರಬಲರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ಪುಟ್ಟ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕೈಹಾಕಬೇಕಾಗುವುದೆಂದೂ ಅದು ನ್ಯಾಯವಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ನೀತಿಯನ್ನು ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ಹೇಳಲು ಕಾರಣವೊದಗಿತ್ತು.

ಸ್ಪೈನ್‌ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಭೂಭಾಗಗಳು ಕಾಲೋನಿಗಳೆನಿಸಿದ್ದವಷ್ಟೆ. ಸ್ಪೈನಿನಲ್ಲಿ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಆಟ ಕಟ್ಟಿ ಹೋದಾಗ 1812 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಪೈನಿನ ಜನರು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧವನ್ನು ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ರಚಿಸಿಕೊಂಡರು.

ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕದ ಕಾಲೋನಿಗಳು ಅದೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕದ ಕಾಲೋನಿಗಳವರು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಲು ಉಜ್ಜುಗಿಸಿದರು. ಯುದ್ಧವೆಲ್ಲ ನಿಂತ ಬಳಿಕ ಸ್ಪೈನಿನಲ್ಲಿ ಹಳೇ ಬೋರ್ಬನ್ ರಾಜರು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರಾಗಿ ಆ ಕಾಲೋನಿಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಜನರು ಕಟ್ಟಿದ ಆಡಳಿತದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಯಥಾಪೂರ್ವವಾಗಿ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುಗಳಾಗಿರಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು.

ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕದ ಕಾಲೋನಿಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರತೆ ಪಡೆದಾಗ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅವುಗಳೊಡನೆ ವರ್ತಿಸಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಒಂದು

ನೇಳೆ ಕಾಲೋನಿಗಳು ಸ್ವೈನಿಗೆ ಪುನಃ ಅಧೀನವಾದಲ್ಲಿ ಆ ಅನುಕೂಲಗಳು ಮಾಯ ವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದ್ದರಿಂದ 1822ರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ವೆರೋನ (Verona) ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿದ್ದ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್‌ನು ಸ್ವೈನಿನ ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಪ್ರವೇಶಮಾಡತಕ್ಕವರಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟಂತೆಯೇ ಆಯಿತು. ಉಳಿದವರು ಸ್ವೈನಿನಲ್ಲಿ ಜನರ ದಂಗೆಯನ್ನು ಆಡಗಿಸಿ ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಮಾಡಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನವರಿಗೆ ಸ್ವೈನನ್ನು ಮುತ್ತುವಂತೆ ಹೇಳಿದರು. ಆಗ ಕ್ಯಾನಿಂಗನು ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆ

ಕ್ಯಾನಿಂಗನ ಸಂಧಾನ ರಿಕದ ಕಾಲೋನಿಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಗೌರವಿಸಿ

“ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಸ್ವೈನ್ ಅಧೀನವಾಗುವುದೇ ಘಟಿಸಿದರೆ ಕಾಲೋ ನಿಗಳಿಲ್ಲದ ಸ್ವೈನ್ ಆಗಲಿ. ಹಳೇ ಜಗತ್ ಯೂರೋಪಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ಹೊಸ ಜಗತ್ ಅಮೆರಿಕವನ್ನು ತಕ್ಕಡಿಯಲ್ಲೇ ಸೆವೆ” ಎಂದು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದನು. ಅದೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ (1823) ಸಂಯುಕ್ತಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮನ್ರೋ (Monroe) “ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕವಾಗಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕವಾಗಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಐರೋಪ್ಯ ರಾಜ್ಯಗಳವರು ಕ್ಷೇತ್ರಸಂಪಾದನೆಗೆ ಯತ್ನಿಸಿದರೆ ಆ ಯತ್ನವನ್ನು ನಾವು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿಯಾದರೂ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತೇವೆ” ಎಂದು ಪ್ರಕಟನೆಗೊಟ್ಟನು. ಪರಿಣಾಮ ವಾಗಿ ಅಮೆರಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಕಾಲೋನಿಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಂಯುಕ್ತಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಸಂರಕ್ಷಕನಾದನು. ಅಮೆರಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ

ಮನ್ರೋ ಪ್ರಕಟನೆ ಕ್ಷೇತ್ರಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆಯನ್ನು ಐರೋಪ್ಯ

1823

ರೆಲ್ಲರೂ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಸರ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷ ಮನ್ರೋ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಕಟನೆಯನ್ನು ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗಾಗಲಿ ಸ್ವೈನಿಗಾಗಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಬಾರದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಮೂಲಕ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪಾರುಪತ್ಯವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿದನು. “ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವು, ದೇವರು ಎಲ್ಲರಪಾಲಿಗೂ ಉಂಟು” ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟು ನಿರಂಕುಶಪ್ರಭುಗಳ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯತ್ನಗಳಿಗೆ ದೂರವಾದನು.

ಮೂಡಣ ಸಮಸ್ಯೆ (Eastern Question)

ಐರೋಪ್ಯದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಂಕುಶಪ್ರಭುಗಳಿಗೂ ಜನಾಧಿಕಾರಸ್ಥಾಪಕರಿಗೂ ವಿರೋಧ ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ದೃಷ್ಟಿಯು ಇನ್ನೂ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ರಷ್ಯ ತುರ್ಕಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ಬರಬರುತ್ತ ಯೋಚನೆಗೂ ಸಂಧಾನಪರಂಪರೆಗಳಿಗೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು. ಐರೋಪ್ಯರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೂ ತುರ್ಕಿಗೂ ಎಂತಹ ಸಂಧಿಸಂಬಂಧ ಗಳಿರಬೇಕೆಂಬುದು ದತ್ತಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲೆಲ್ಲ Eastern Question ಅಥವಾ ಮೂಡಣ ಸಮಸ್ಯೆಯೆಂಬ ಮೊಡವಿಚಾರವಾಗಿತ್ತು.

ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಿ ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಆಫ್ರಿಕೆಯೂರೋಪ್ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಸೇರಿದ್ದವು. ಕಾನ್‌ಸ್ಟಾಂಟಿನೋಪಲ್ ಅಥವಾ ಇಸ್ತಾಂಬೂಲ್ ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ ಸುಲ್ತಾನನು ಬಾಲ್ಕನ್ ಪರ್ಷಿಯಾದ್ವೀಪದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಪರ್ಷಿಯಾದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ

ಕ್ರೈಸ್ತಮತಸ್ಥರೇ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕರಾದ ನಿವಾಸಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

ಬಾಲ್ಕನ್ ಭೂಭಾಗ ಅವರಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಜಾತಿಗಳೂ ಗುಂಪುಗಳೂ ಇದ್ದಾಗ್ಲೂ ಎಲ್ಲರೂ ಗ್ರೀಕ್ ಕ್ರೈಸ್ತಮತವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದ್ದವರಾದುದರಿಂದ ಆ ಕ್ರೈಸ್ತಶಾಖೆಗೆ ರಕ್ಷಕನಾಗಿದ್ದ ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ತಾನೇ ಆ ಜನಸಮೂಹಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಸಂರಕ್ಷಕನೆಂದೂ ಆಪದ್ಭಾಂಧವನೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿ ಪ್ರಚಾರಪಡಿಸಿದ್ದನು. ರಷ್ಯನ್ನರದೂ ಬಾಲ್ಕನ್ನರದೂ ಒಂದೇ ಮತವಾದುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿಶ್ವಾಸ ಬೆಳೆದುದು ಸಹಜವಾಗಿತ್ತು. ಏತನ್ಮಧ್ಯೆ ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಿಗೆ ಇಸ್ತಾಂಬೂಲ್ ಮೇಲಿನ ಆಸೆಯೂ ಇತ್ತು. ಬಾಲ್ಕನ್ ಜನರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ತುರ್ಕಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಕಪ್ಪುಸಮುದ್ರದ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಉದ್ದೇಶ. ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಿ ಸುಲ್ತಾನನು ದುರ್ಬಲನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನ ಆಡಳಿತವು ಹದಗೆಟ್ಟಿತ್ತು.

ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕಿರೀಪಿಟ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸುಲ್ತಾನನ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಸಿರಿಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ತುರುಕರೂ ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ್ದರು. ಆ ತರುವಾಯ ತುರ್ಕಿಯ ದೌರ್ಬಲ್ಯವೂ ರಷ್ಯದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೂ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆಲ್ಲ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಬೇರೆ ಯೋಚನೆಯಂಟಿಕೊಂಡಿತು. 1820ರ ವೇಳೆಗೆ ಹಿಂದು

ಸ್ತಾನವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು ಬೇರಾವ ಐರೋಪ್ಯ

ತುರ್ಕಿಯ ಮೈತ್ರಿ ರಿಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರಷ್ಟೆ. ರಷ್ಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಇಸ್ತಾಂಬೂಲನ್ನು ಪಡೆದುಬಿಟ್ಟರೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಕಡೆ ಹೊರಟು ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆಲ್ಲಿ ಆಪತ್ತನ್ನೊಡ್ಡಿಯಾರೋ ಎಂಬ ಚಿಂತೆ ಬಲವಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ತುರ್ಕಿಗೆ ನಷ್ಟವಾದರೆ ತಮಗೆ ನಷ್ಟವಾದಂತೆಯೇ ಭಾವಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಹಿಂದೆ 'ಹಾಲಂಡಿಲ್ಲದೆ ಇಂಗ್ಲಂಡಿಲ್ಲ'ನೆಂಬ ಪಲ್ಲವಿ ಹಿಡಿದಂತೆ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿಲ್ಲನೆಂಬ ಪಲ್ಲವಿಯನ್ನು ಜಪಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಆಂತರಂಗದ ಆಸೆಗಳು ಈಬಗೆಯಾಗಿದ್ದಾಗ 1820 ರಲ್ಲಿ ಯುನಾನ್ ಅಥವಾ ಗ್ರೀಸ್ ದೇಶದ ಕ್ರೈಸ್ತ ನಿವಾಸಿಗಳು ದಂಗೆಯೆದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ರಷ್ಯದವರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ

ವಿದ್ದೇ ಇತ್ತು . ಐರೋಪ್ಯದೇಶಗಳ ಜನರಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕರೆಂದರೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಬಂಧುಗಳೆಂಬ ಅನುಕಂಪ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಪುರಾತನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯೂರೋಪಿಗೆಲ್ಲ ಅಗ್ರೀಸರರಾಗಿ ಅದ್ಭುತವಾದ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಹಿರಿಯರೆನಿಸಿದವರ ಸಂತತಿಯವರೆಂಬ ಮೋಹ ಬೇರೆ . ಗ್ರೀಕರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಾವೂ ನೆರವಾಗತಕ್ಕುದು ಧರ್ಮವೆಂದು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಂಬಿದರು .

ಸೆರಿಕ್ಲೀಸ್ ಸಿಕಂದರ್ ಕಾಲದ ಗ್ರೀಕರಿಗೂ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಗ್ರೀಕರ ದಂಗೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಯುನಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದವರಿಗೂ ಜಾತಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಮತದಲ್ಲಾಗಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ

ಅಜಗಜಾಂತರವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಬಹು ಮಂದಿ ಐರೋಪ್ಯರು ಅದನ್ನು ಮರೆತವರೇ . ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಗ್ರೀಕರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡತಕ್ಕುದು ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯವೆಂದು ಕಂಡಿತು . 1824 ರಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕರಿಗೂ ಸುಲ್ತಾನನ ಸೇನೆಗಳಿಗೂ ಹೊಡೆದಾಟ ರೇಗಿದಾಗ ಕೆಲವರು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತಾವಾಗಿಯೇ ಗ್ರೀಕರಿಗೆ ನೆರವಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು . ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿ ಲಾರ್ಡ್ ಬೈರನ್ (Lord Byron) ಹಾಗೆ ಹೊರಟು ಗ್ರೀಕ್ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಮಿಸೋಲಾಂಘಿ (Missolonghi) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು .

ಗ್ರೀಕರು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗುವುದು ಇಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೂ ರಷ್ಯ ಪ್ರಬಲವಾಗುವುದಾಗಲಿ ತುರ್ಕಿ ದುರ್ಬಲವಾಗುವುದಾಗಲಿ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಮಂತ್ರಿ ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ನನ್ನು ಸೇರಿಸದೆಯೇ ಇದ್ದು ತುರ್ಕಿಗೂ ರಷ್ಯಕ್ಕೂ ಯುದ್ಧ ಕೆರಳದಂತೆ ಸಂಧಾನ ಶೀಲನಾದನು . ಆಸ್ತಿಯದ ಪ್ರಭುವಿಗೂ ರಷ್ಯದ ಭಯವಿತ್ತು . ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಪ್ರಭುವಿನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ರಷ್ಯದೊಡನೆ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿಟ್ಟು ತುರುಕರಿಗೂ ಗ್ರೀಕರಿಗೂ ನಡೆದ ಹೋರಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಇತರರು ತಟಸ್ಥರಾಗಿರತಕ್ಕುದೆಂದು ಹೇಳಿಸಿದನು . 1825ರಲ್ಲಿ ಸುಲ್ತಾನನ ಸಾಮಂತರಲ್ಲಿ ಶೂರನೂ ಸಮರ್ಥನೂ ಆದ ಈಜಿಪ್ಟಿನ ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ ಪಾಷ ತನ್ನ ಪ್ರಭುವಿನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆಂದು ಒಂದು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಮಗ ಇಬ್ರಾಹೀಮನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು . ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಹಿರೇನಿಕೊಲಾಸ್ ಆಗ ಗ್ರೀಕರ ಪಕ್ಷ ಸೇರಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವುದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಕಂಡಿತು . ಆಗ ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ಸಂಧಾನವನ್ನೇ ನಡೆಸುತ್ತ ಗ್ರೀಕರಿಗೆ ಅವರ ದೇಶದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವಂತೆ ತುರ್ಕಿ ಸುಲ್ತಾನನನ್ನೊಪ್ಪಿ ಸೋಣವೆಂದು ರಷ್ಯಕ್ಕೆ ಸೂಚಿಸಿದನು .

ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಸಂಧಾನಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾದವು . ತುರ್ಕಿ ಸೈನ್ಯಗಳು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು . ಅವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ 1827ರಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ತೀರಿಕೊಂಡನು . ಮಂತ್ರಿಪದವಿಗೆ ಟೋರಿಗೊಡ್ಡುಗಳ ಮುಖಂಡ

ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ ಗೊತ್ತಾದನು. ಆಗ ತುರುಕರನ್ನು ತಡೆಯಲು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಡಗುಪಡೆ ಯೊಂದು ಫ್ರೆಂಚ್ ಮತ್ತು ರಷ್ಯನ್ ಪಡೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಯುದ್ಧ ಕೊಂಡು ಗ್ರೀಸ್‌ಕಡೆಗೆ ಅಡ್ಮಿರಲ್ ಕೋಡ್ರಿಂಗ್ಟನ್ (Codrington) ಎಂಬ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನೌಕಾಪತಿಯ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಹೊರಟಿತು. ಅನಿರೀಕ್ಷಿತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಾವರೀನೊ (Navarino) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಈಜಿಪ್ಟ್ ತುರ್ಕಿಗಳ ಸಂಯುಕ್ತ ಜಲಬಲವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಫ್ರೆಂಚ್ ಪಡೆಗಳು ನಾಶ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟವು. ರಷ್ಯದವರು ಕೂಡಲೆ ತುರ್ಕಿಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ಎಡ್ರಿಯನೋಪಲ್ (Adrianople) ಬಳಿಗೆ ರಷ್ಯದ ಸೈನ್ಯಗಳು ಸುಗ್ಗಿದಾಗ ತುರ್ಕಿಯವರು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಬೇಡಿ ಗ್ರೀಕರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕೊಡುವುದಾಗಿ ಒಪ್ಪಿದರು. ಮೇರಿಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಗ್ರೀಸ್ ದೇಶವು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜ್ಯವಾಯಿತು. ಬನೇರಿಯ ರಾಜವಂಶದ ಆಟೊ (Otto) ಎಂಬಾತನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅರಸನಾದನು.

ಯುನಾನಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಸಿತು. ಆದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದವು. ನೊದಲು ಈಜಿಪ್ಟಿನ ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ ಪಾಷ ಕೋಪಗೊಂಡನು. ತಾನು ಮಾಡಿದ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಏನೂ ಪ್ರತಿಫಲವಿಲ್ಲದೆಹೋಯಿತೆಂದು ತುರ್ಕಿ ಸುಲ್ತಾನನ ಪ್ರಾಂತವಾಗಿದ್ದ ಸಿರಿಯವನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಆತನ ಮಗ ಇಬ್ರಾಹೀಂ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪುಣ್ಯ ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಸಿರಿಯವನ್ನೂ ಗೆದ್ದು 1832ರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ತುರ್ಕಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೋನಿಯ (Konieh) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಸುಲ್ತಾನನಾಗಿದ್ದ ಮಹಮೂದನು ರಷ್ಯದ ಸಹಾಯ ಬೇಡಿದನು. 1833ರಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆ ಸಮಯವೆಂದು ರಷ್ಯದವರು ತುರ್ಕಿಯೊಡನೆ ಉಂಕಿಯೆರ್ ಸ್ಯಾಲಿಸ್ಸಿ ತುರ್ಕಿ, ಈಜಿಪ್ಟ್ (Unkier Skelessi) ಕರಾರು ನಡೆಸಿ ತಾವು ಕೊಡುವ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಕಪ್ಪುಸಮುದ್ರದೊಳಕ್ಕೆ ರಷ್ಯ ಹೊರತು ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಯುದ್ಧದಹಡಗುಗಳನ್ನು ಬಿಡಲಾಗದೆಂದು ತುರ್ಕಿಯವರಿಂದ ಬರೆಸಿಕೊಂಡರು. ರಷ್ಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸುಲ್ತಾನನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ ಪಾಷನಿಗೆ ಸಿರಿಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ಗಂಡಾಂತರದಿಂದ ಪಾರಾದನು. ಆದರೆ ತುರ್ಕಿಯು ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಷ್ಯನ್ನರು ಪ್ರಬಲರಾಗುವಂತಾಯಿತು. ತುರ್ಕಿ ಸುಲ್ತಾನನು ರಷ್ಯಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಅಧೀನನಾಗಿ ವರ್ತಿಸಬಹುದಾದುದು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಭಯದಾಯಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

1830ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸ ರಾಜನೂ ಆತನ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೊಸ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಅಧಿಕಾರಗೊಂಡರು. ಅದುವರೆಗೂ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಯುದ್ಧ ಸಂಭವಿಸ

ದಂತೆ ಪ್ರಯಾಸಪಡುತ್ತಿದ್ದ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ವಿಗ್‌ಪಕ್ಷದ ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ಪಾಮರ್ಸ್ಟನ್ (Palmerston) ಅನ್ಯರಾಷ್ಟ್ರಗಳೊಡನೆ ಸಂಧಿಸಂಧಾನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಮೊದಲಿಟ್ಟನು. ಕ್ಯಾಸಿಂಗ್ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದ ತಟಸ್ಥ ನೀತಿಯು ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ಪಾಮರ್ಸ್ಟನ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಸರ್ವವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವ ಆಸೆಯುಳ್ಳವನು. ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೋ ಜನಸ್ವಾಮ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗೋ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಪಾಮರ್ಸ್ಟನ್‌ನ ನೀತಿ ಉದ್ಯಮ ನಡೆದರೆ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿರಂಕುಶಪ್ರವರ್ತಕರ ರತ್ನವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಜನಾಧಿಪತ್ಯದ ಉದ್ಧಾರಕರೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸತಕ್ಕವನು. ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಆತುರನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಯುದ್ಧಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಇತರರನ್ನು ಬೆದರಿಸುತ್ತ ತಾನೇ ಮುಂದಾಗಿ ನುಗ್ಗಿ ಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಹಸವನ್ನು ತೋರತಕ್ಕವನು. ತೊಂದರೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುವ ಸನ್ನಿವೇಶವೊದಗಿದ್ದೇ ಆದರೆ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತರೀತಿಯ ನೆಸವನ್ನೋ ಬೆದರಿಕೆಯನ್ನೋ ಬೀರಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕ ಜಾಣ್ಮೆಯುಳ್ಳವನು. 1830ರಿಂದ 1851ರ ವರೆಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಕಾಲ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹನಿರ್ವಾಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲನಾಗಿ ಐರೋಪ್ಯರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಅಗ್ರಮುರ್ಯಾದೆಸಲ್ಲುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದನು.

ಪಾಮರ್ಸ್ಟನ್‌ನ ಸಂಧಾನ ಸಾಹಸ

1830ರಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲಟೆ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಪ್ರಳಯಕಾರಕವಾದಂತಹ ಯುದ್ಧಪರಂಪರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ನಷ್ಟಪಟ್ಟಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚರು ವಿಯೆನ್ನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಏರ್ಪಾಟಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ ಕೆಲಕಾಲ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಹಾಗೂಹೀಗೂ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಪರರಾಜರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮೊರೆಗಳಾದ ಬೋರ್ಬನ್‌ನರು ಹೆಡ್ಡತನವೊಂದನ್ನೇ ಬೀರಿದರು. ಹಳೆ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಅವರು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ;

ಜುಲೈ ಪಲ್ಲಟೆ ಕಾಲ ಬದಲಾಯಿತೆಂಬುವನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ, ಹೊಸ ಕಾಲಕ್ಕೆ
 1830 ತಕ್ಕನೀತಿಯನ್ನು ಕಲಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅರಸನೇನಿಸಿದ್ದ 10ನೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌F
 (Charles X) ರಿನೇಸಾನ್ಸಿಗೂ ಹಿಂದೆ ಇರಬೇಕಾಗಿದ್ದವನು.

ಅವನ ರೀತಿ ಅಸಹ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ 1830ರಲ್ಲಿ ಸ್ಪ್ಯಾನ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಜನರು ಒಳಗೊಳಗೆ ಸನ್ನಾಹಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜುಲೈ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ನನ್ನು ಓಡಿಸಿ ಬಿಟ್ಟು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಆಳಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದ ಲೂಯಿ ಫಿಲೀಪ್ (Louis Philippe) ಎಂಬ ಬೋರ್ಬನ್ ಶಾಖೆಯ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಮೊರೆತನಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಈ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಘೋರಹತ್ಯೆಗಳೂ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ, ಅನಾಯಕತೆಯೂ ರೇಗಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜುಲೈ ಪಲ್ಲಟೆವೆಂಬ ಈ ಸಂಗತಿಯು ನೆರೆಹೊರದೇಶಗಳ ಜನರಿಗೆ ಅದರ್ಶವಾಗಿ ಕಂಡಿತು.

ಕೂಡಲೇ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಬೆಲ್ಜಿಯನ್ನು ದಂಗೆಯೆದ್ದು ಡಚ್ಚರನ್ನೆ ದುರಿಸಿದರು. ವಿಯೆನ್ನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರದೇಶ ಹಾಲಂಡಿಗೆ ದತ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಬೆಲ್ಜಿಯನ್ನು ದುರಿಸಿದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಡಚ್ಚರಿಂದ ಭಿನ್ನರಾದವರು; ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಸಮೀಪಸ್ಥರು. ದಂಗೆಯೆದ್ದಾಗ ಡಚ್ಚರು ಕ್ವಾಡ್ರಾಪ್ಲೆ ಅಲಯನ್ಸ್ ನೆಚ್ಚಿ ಆ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯ ಸಹಾಯವನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಆಗ ರಷ್ಯ ಪ್ರಷ್ಯ ಆಸ್ತ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಪೋಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪಲ್ಲಟಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಸಾಕಾಗಿತ್ತು.

ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಇತ್ಯರ್ಥಮಾಡಬಹುದಾದ ಬೆಲ್ಜಿಯನ್ನರ ದಂಗೆ ಗಿದ್ದ ಸಮಯ. ಹೊಸದೊರೆ ಲೂಯಿಸ್ ಫಿಲೀಪಿಗೆ ಬೆಲ್ಜಿಯನ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಷ್ಟವೂ ಇತ್ತು.

ಫ್ರೆಂಚ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ಬೆಲ್ಜಿಯಂ ಕಡೆ ಹೊರಟವು. ಆಗ ಪಾನುರ್ಸ್‌ನ್ ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ಬೆದರಿಸಿ ಆ ಸೈನ್ಯಗಳು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಸಿದನು. ಆ ಸಮುದ್ರತೀರವು ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಸೇರಬಾರದೆಂದು ಹಳೆಸೂತ್ರ. ರಷ್ಯ ಪ್ರಷ್ಯ ಆಸ್ತ್ರಿಯಗಳ ಬೆಂಬಲ ಈ ಅಂಶ ದಲ್ಲುಂಟೆಂದು ಪಾನುರ್ಸ್‌ನ್ ಗೆ ಧೈರ್ಯವಿತ್ತು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಬೆಲ್ಜಿಯಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಗೊಂಡು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಫ್ರಾನ್ಸುಗಳೆರಡೂ ಇತ್ಯರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡವು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮತ್ತು ಫ್ರೆಂಚ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಡಚ್ಚರನ್ನು ಪರಾಭವಿಸಿದವು. ಬೆಲ್ಜಿಯಂ* ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ಯಾಕ್ಸ್ ಕೋಬುರ್ಗ್‌ನ

ಫುಟ್ಟರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ಲಿಯೊಪೋಲ್ಡ್ (Leopold) ಎಂಬ ರಾಜಪುತ್ರನು ರಾಜನಾದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಇತರವಿರೋಧ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ವರು ಈ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬೆಲ್ಜಿಯಂ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜ್ಯವೆನಿಸಿ ಇತರರ ಜಗಳಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರದೆ ತಟಸ್ಥವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ ಆ ತಾಟಸ್ಥ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲರೂ ನಡೆಸಿಕೊಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ಬರೆಸಿಕೊಟ್ಟರು.

ಜುಲೈ ಪಲ್ಲಟದ ಮಹಿಮೆ ಬೆಲ್ಜಿಯನ್ನರಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಸ್ಪೈನ್, ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಆ ಎರಡು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಪಟ್ಟದ ಜಗಳ ನೊದಲಾಯಿತು. ಸ್ಪೈನಿನಲ್ಲಿ

ಸ್ಪೈನಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಕನ್ಯೆ—ಕಾಕಾ

ನಲ್ಲಿ ಇಸಬೆಲ್ (Isabel) ಎಂಬ ರಾಣಿಗೂ ಆಕೆಯ ಕಾಕ **ಡಾನ್ ಕಾರ್ಲೋಸ್ (Don Carlos)** ಎಂಬಾತನಿಗೂ ಜಗಳ; **ಪೋರ್ಚುಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಮರಿಯ (Maria)** ಎಂಬ ರಾಣಿಗೂ ಆಕೆಯ ಕಾಕ **ಡಾಮ್ ಮಿಗುಯೆಲ್ (Dom Miguel)** ಎಂಬಾತನಿಗೂ ಜಗಳ.

* ಹಿಂದಿನ ನೆದರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ಸ್, ನೊದಲು ಸ್ಪೈನಿಗೆ, ಆ ಮೇಲೆ ಆಸ್ತ್ರಿಯಕ್ಕೆ, ಆ ಮೇಲೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದುದು.

ಕಾಕಂದಿರು ನಿರಂಕುಶ ಪಕ್ಷದವರು, ರಾಣಿಯರು ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಸಾಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವಪಕ್ಷದವರು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ ಜಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ಆ ಪಕ್ಷದವರಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲಾದೀತೆಂಬ ಯೋಚನೆಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಂತ್ರಿಗಿತ್ತು. ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ರಷ್ಯ ಪ್ರಷ್ಯ ಆಸ್ಟ್ರಿಯ ಪ್ರಭುಗಳೆಷ್ಟಾದರೂ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವದವರು; ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸಾಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವದ ವ್ಯೂಹವೊಂದನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲೂ ಬಹುದೆಂದು ಪಾಮರ್ಸ್ಟನ್ ಯೋಚಿಸಿದನು. ಇಬ್ಬರು ರಾಣಿಯರಿಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಬೆಂಬಲವುಂಟೆಂದು ಹೇಳಿ ಆ ಎರಡು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಕಂದಿರನ್ನು ಅಡಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಪಾಮರ್ಸ್ಟನ್ 1834 ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಸ್ಪೈನ್ ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ದೇಶಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಒಂದು ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು (Quadruple Alliance, 1834). ಈ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹಕ್ಕೆ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಬಾರದಿದ್ದರೂ ಪೋರ್ಚುಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾಗಿಯೇ ಜಯಸಿದ್ಧಿಯಾಯಿತು. ಸ್ಪೈನಿನಲ್ಲಿ ನಿವಾಸವಾಯಿತು; ಕಡೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ರಾಣಿಯ ಪಕ್ಷವೇ ಗೆದ್ದಿತು.

ರಷ್ಯದ ಚರ್ಕವರ್ತಿ ಹಿರೇ ನಿಕೊಲಾಸ್ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರೇಸರನಾಗಿದ್ದನು. 1833ರಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಿ ಸುಲ್ತಾನನೊಡನೆ ಕರಾರು ನಡೆಸಿ ಕಪ್ಪು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ರಷ್ಯದ ಯುದ್ಧದ ಹಡಗುಗಳು ಮಾತ್ರ ಓಡಾಡುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಂಡವನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನಾಧಿಪತ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮೊಳಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮುರಿಯುತ್ತ ಯೂರಲ್ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗೆ ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಸೈಬೀರಿಯ ಮತ್ತು ತುರುಷ್ ಸ್ಥಾನ (ಮಧ್ಯ ಏಷ್ಯ)

ರಷ್ಯದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಗಳು ಆತನ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವು. ದಿನೇ ದಿನೇ ರಷ್ಯದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೂ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೂ ಭೀಕರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಇದೇನೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನೊಡಲನೆ ಆಫ್ಘಾನಿಯುದ್ಧವು ಕೆರಳಿತು. ತುರ್ಕಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಪ್ಪು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ರಷ್ಯದವರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದು ದುಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಪಹ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಯೂರೋಪಲ್ಲವನ್ನೂ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನೂ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಹೊಂಚುತ್ತಿದ್ದ ಪಾಮರ್ಸ್ಟನ್ ಸಿಗಿ 1839ರಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಯಾಡಿಸಲು ಸಮಯದೋರಿತು. ಆ ವರ್ಷ ಈಜಿಪ್ಟಿನ ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ ಷಾಹ ಮತ್ತೆ ಸುಲ್ತಾನನೊಡನೆ ವ್ಯಾಜ್ಯಕ್ಕಿಳಿದನು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಮೊರೆ ಲೂಯಿಸಿಫೀಸ್ ಆ ಪಾಷನೊಡನೆ ಮೈತ್ರಿಕಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಪಾಮರ್ಸ್ಟನ್ ಫ್ರಾನ್ಸನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯ

ಮಾಡಿ ಅಸ್ಥಿಯ ಪ್ರಷ್ಠ ರಷ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದ ನಡೆಸಿ ಈಜಿಪ್ಟಿನ ಪಾಷನನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಸನ್ನಾಹಮಾಡಿದನು. ಸಿರಿಯವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಈಜಿಪ್ಟ್ ಪಾಷನ ಜಗಳ ಇಬ್ರಾಹೀಂ ತನಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಬಂದು ಬೈರೂತ್ (Beyrout) ಆಕರ್ (Acre) ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಹಿಡಿದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ನೌಕಾ ಪಡೆಯ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಹೆಣಗಾಡಲಾರದೆ ಸಿರಿಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈಜಿಪ್ಟಿಗೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದನು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಹಡಗು ಪಡೆಯು ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡ್ರಿಯ (Alexandria) ಬಳಿಗೆ ಹೊರಟು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಆಗ ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ ಪಾಷ ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಿ ಕೊಂಡನು. ಈಜಿಪ್ಟಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆತನು ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕುದೆಂದು ಕರಾರಿನಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಾಯಿತು. ತುರ್ಕಿಯುಳಿಯಿತು. ಈ ಸಂಬಂಧವಾದ ಸಂಧಾನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೆ 1841ರಲ್ಲಿ ಪಾಮರ್ಸ್ವನ್ ಕಪ್ಪುಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪರದೇಶಿಯರೂ ಹಡಗುಗಳೂ ಇರಬಾರದೆಂಬುದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಷ್ಯದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಮುರಿದನು. ಡಾರ್ಡನೆಲ್ಸ್ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಿಯ ಯುದ್ಧದ ಹಡಗುಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಇರಬೇಕಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ರಷ್ಯ ಹೊರತು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ರಷ್ಯದವರು ಅಸಮಾಧಾನಗೊಂಡರೂ ಮುಂದೆ ಸಮಯಬರಲೆಂದು ತಟಸ್ಥರಾದರು. 1844ರಲ್ಲಿ ಈಜಿಪ್ಟನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ಇಸ್ತಾಂಬೂಲನ್ನು ತಾವು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ರಷ್ಯದವರು ನಡೆಸಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಕೊಡದಿದ್ದು ತುರ್ಕಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿದರು.

ಈಜಿಪ್ಟಿನ ಪಾಷನನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಲೂಯಿ ಫಿಲೀಪನಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನ ಸಹಜವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ತನ್ನ ದೊರೆತನವನ್ನು ಭದ್ರಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತವಕಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ದೊರೆ ಸ್ಪೆನ್ಸರ್‌ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡನು. ಅಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯಾದ ಇಸಲೂಯಿ ಫಿಲೀಪನ ಬೆಲ್ಲಳಿಗೆ ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ರಹಸ್ಯ ಸಂಧಾನ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ತನಗನುಕೂಲನಾದ ವರನನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಆ ರಾಣಿಯ ತಂಗಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಮಗನಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡನು (1846). ಇದರಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸ್ಪೆನ್ಸರ್ ಫ್ರಾನ್ಸರಾಜ್ಯಗಳು ಒಟ್ಟು ಗೂಡಲು ದಾರಿಯಾಯಿತು. ಸಂಧಾನಗಳನ್ನು ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಸಿದ ಲೂಯಿ ಫಿಲೀಪನಲ್ಲಿ ಪಾಮರ್ಸ್ವನ್ ಕುಸಿತನಾದನು. ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷಿಗೂ ಮೈತ್ರಿಯು ಒಡೆಯಿತು. ಆದರೆ ರಾಣಿ ಇಸಬೆಲ್ಲಳಿಗೆ ಸಂತಾನವಾದ ಮೇಲೆ ಲೂಯಿ ಫಿಲೀಪನ ಕೊನೆಗಾಲ ಕಂಡಿತು.

ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆತನ ಅಳಿಕೆಯು ಅಹಿತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತ ಬಂತು. ಧನಿಕರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿತ್ತು; ಇತರಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. 1848ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು

ಪಲ್ಲಟರೇಗಿತು. ಲೂಯಿಫಿಲೀಪ್ ರಾಜ್ಯ ಬಿಟ್ಟೋಡಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಸರ್ವಸಮತ್ವವಾದಿಗಳು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲಮಾತ್ರ ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ಫಾಸ್ಟಿ 3ನೇ ಪಲ್ಲಟ ವಿನೂತನವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ರಚಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯದಾಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ ರಾಷ್ಟ್ರ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಹಿರೇ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ತಮ್ಮನ ಮಗ ಲೂಯಿ ನಪೋಲಿಯನ್ (Louis Napoleon) ಅದಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾದನು. ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಎರಡನೆ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್.

“ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ನೆಗಡಿ ಹಿಡಿದರೆ ಯೂರೋಪ್‌ಗೆ ಸೀನುವುದು” ಎಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಪಲ್ಲಟಗಳಿಗೆ ತವರನೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್. ಪಲ್ಲಟಕಾರಿ ಜನರಿಗೆ ಆದರ್ಶ ಧೈಯಗಳನ್ನೂ ಉತ್ಸಾಹ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳನ್ನೂ ವಾಸಮಾಡತಕ್ಕುದು ಫ್ರಾನ್ಸ್. 1848ರಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲಟ ನಡೆಯಿತೆಂದಕೂಡಲೆ ಇಟಲಿ ಹಂಗರಿಗಳ ಜನರು ಆಸ್ತ್ರಿಯದ ಪ್ರಭುವಿಗಿದುರಾಗಿ ದಂಗೆಯೆದ್ದರು. ಆಸ್ತ್ರಿಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪಲ್ಲಟದ ಅಂಟು ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದನು; ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಮೆಟರ್ನಿಕ್ ಸಲಾಯನ ಮಾಡಿದನು. ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಜನರು ದಂಗೆಯೆದ್ದರು. ಎಲ್ಲ ದಂಗೆಗಳೂ ಆಸ್ತ್ರಿಯ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದವುಗಳೇ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಂತ್ರಿ ಪಾಮರ್ಸ್‌ಟನ್ ಇಟಲಿಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅನುಕಂಪ ತೋರಿದನು. ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಆಸ್ತ್ರಿಯದ ಪ್ರಭುಗಳು ದಂಗೆಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇಟಲಿಯ ಜನರೂ ಜರ್ಮನ್ ಜಾತಿಯ ಜನರೂ ಪರತಂತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕಾಯಿತು.

ಪಾಮರ್ಸ್‌ಟನ್ ಮಂತ್ರಿ 1850 ರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ವಿಷಯವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಹಾದುರೀ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಡಾನ್ ಪಸಿಫಿಕೋ (Don Pacifico) ಎಂಬಾತನು ಅಥೆನ್ಸ್ ಪಟ್ಟಣದ ಒಂದು ದೊಂಬಿಯಲ್ಲಿ ನಷ್ಟಪಟ್ಟು ತಾನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಜೆಯೆಂದೂ ತನಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಗ್ರೀಕರಿಂದ ಕೊಡಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಈ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದನು. ಆಗ ಪಾಮರ್ಸ್‌ಟನ್ ಸ್ವೇಚ್ಛಾವೃತ್ತಿ ಗ್ರೀಕರನ್ನು ಗದರಿಸಿ ಬೆದರಿಸಿ ಅಥೆನ್ಸ್ ಬಳಿಗೆ ಯುದ್ಧದ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಅಟ್ಟಿದನು. ಈ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರವರ್ತನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಗದ್ದಲವೆದ್ದಿತು. ಜಾಣತನದ ಬಿರುಸಿನಿಂದ ತಾನು ನಡೆಸಿದ್ದು ನ್ಯಾಯವೆಂದು ಪಾಮರ್ಸ್‌ಟನ್ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳದೆ ಕೇಳದೆ ಮನಬಂದಂತೆ ವರ್ತಿಸತಕ್ಕ ವನೆಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ದೃಢವಾಯಿತು. ವಿಕೋಪರಿಯರಾಣಿ ಅಸಮಾಧಾನ ತೋರಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದಳು. ಆದರೇನು!

ಪಾಮರ್ಸ್ವರ್ನ್ ನ ಬಹಾದುರಿ ಚಾಳಿ ಸಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ . 1851 ರಲ್ಲಿ ಲೂಯಿ ನಪೋಲಿಯನ್ ತನ್ನ ಸೋದರಮಾವನನ್ನು ಅನುಕರಿಸುತ್ತ ಜೀವಾವಧಿ ಪಾಮರ್ಸ್ವರ್ನ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪದವಿಯನ್ನು ಉಪಾಯದಿಂದ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಈ ಪಾಮರ್ಸ್ವರ್ನ್ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಸದೆ ತಾನೇ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದನು . ಆಗ ರಾಣಿ ಕೋಪಗೊಂಡು ಪಾಮರ್ಸ್ವರ್ನ್ ನ್ನು ಸಿವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿಸಿದಳು . 1855 ರವರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಕಾಲಕಳೆದು ಆ ವರ್ಷ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಹತ್ತು ವರ್ಷಕಾಲ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಿದನು . ಆಗ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಕಾಣಬಹುದು.

ವಿಕ್ಟೋರಿಯ (1837—1901)

ಮುಖ್ಯ ವಿಭಾಗಗಳು

1. ಒಳಾಡಳಿತ	1837—1867	6	ಅಮೆರಿಕ, ಕನಡ ಹುಸಿನಿಯನ್
2. ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹ	1851—1890	7.	ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ, ನ್ಯೂಸೀಲೆಂಡ್
3 ಒಳಾಡಳಿತ	1868—1901	8.	ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ
4. ಐರ್ಲೆಂಡ್	1800—1922	9.	ಏಷ್ಯದಲ್ಲಿ
5 ಹಿಂದುಸ್ತಾನ್		10.	19ನೆ ಶತಮಾನ— ಕಾಲಾಪ್ಪತಿ

ಸಮಕಾಲಿಕರು

ಫ್ರಾನ್ಸ್	ಪ್ರಷ್ಯ	ರಷ್ಯ	ಆಸ್ಟ್ರಿಯ ಹಂಗರಿ
ಲೂಯಿಸ್ ಫಿಲಿಪ್ 1830—1848	3ನೆ ಫ್ರೆಡರಿಕ್ ವಿಲಿಯಂ 1797—1840	ಹಿರೇ ನಿಕೋಲಾಸ್ 1825—1855	1ನೆ ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್ 1835—1848
2ನೆ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ 1848—1852	4ನೆ ಫ್ರೆಡರಿಕ್ ವಿಲಿಯಂ 1840—1861	2ನೆ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ 1855—1881	1ನೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಜೋಸೆಫ್ 1848—1917
3ನೆ ನಪೋಲಿಯನ್ 1852—1870	1ನೆ ವಿಲಿಯಂ ಚಕ್ರವರ್ತಿ 1861—1888	3ನೆ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ 1881—1894	
ಮೂರನೆ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ 1870—1875	3ನೆ ಫ್ರೆಡರಿಕ್ 1888— 2ನೆ ವಿಲಿಯಂ 1888—	2ನೆ ನಿಕೋಲಾಸ್ 1894—1917	

1918

ಕೆಂಟ್ ಶ್ರೀಮಂತನ ಏಕಮಾತ್ರ ಪುತ್ರಿಯಾಗಿ 1837 ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದ ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷದವಳು ಮಾತ್ರ. ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಶಾಂತಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವಳು. ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ವಿನೇಕದ ದಾರಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಯೋಚನಾಶೀಲೆಯಾಗಿದ್ದವಳು.

ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ 1867 ರವರೆಗೆ ನೋಡಲನೆ ಭಾಗವೆಂದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆ ವರ್ಷ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಎರಡನೆ ಸಂಸ್ಕಾರವಾಯಿತು. ಹೊರಗಿನ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಬಂಡದ ವಿವರವನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಾವು ಕಾಣತಕ್ಕವರಾದರೂ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳವುಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಚರಿತ್ರೆಯೆಂಬುದು ಬರಬರುತ್ತ ಪ್ರಸ್ಥಿತಿಯ ಚರಿತ್ರೆಯಷ್ಟೇ ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಾನೇ ಕಾಲಸೂಚಿಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮೇಲು.

ಸಹಜವಾದ ಗಂಭೀರ ಗುಣವನ್ನು ಪಡೆದವಳು. ಸಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯಾದಾಗ ಮೆಲ್ಬರ್ನ್ ಶ್ರೀಮಂತನ ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದಳು. ಮೆಲ್ಬರ್ನ್ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅತಿಶ್ರದ್ಧಾವಂತನಾಗಿದ್ದರೂ ಒಂದು ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ರಾಣಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೆಳೆಯುವ ಸಂಭವವಿತ್ತು. 1840ರಲ್ಲಿ ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಯಾಕ್ಸ್‌ಕೋಬುರ್ಗ್ ಗೋಥ ಶ್ರೀಮಂತನಾಗಿದ್ದ ಆಲ್ಬರ್ಟ್ (Prince Albert) ಎಂಬಾತನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದಳು. ಆತನು ಪ್ರಾಜ್ಞನಾಗಿಯೂ ವಿನೇಕಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಯಾವ ದುರಾಶೆಯನ್ನೂ ಬೆಳೆಸದೆ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ರಾಣಿಗೆ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. 1861ರ ವರೆಗೆ ಜೀವಂತನಾಗಿದ್ದ ರಾಜಪುತ್ರ ಆಲ್ಬರ್ಟ್ ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಬಿರುದನ್ನೇ ವಹಿಸಿದ್ದನು.

ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ರಾಣಿಯಾದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹ್ಯಾನೊವರ್ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಯಿತು. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟದ ಅಧಿಕಾರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜನ ಕಿರಿಯ ಮಗನೊಬ್ಬನು ಅರಸನಾದನು. 1866ರ ವರೆಗೆ ಹ್ಯಾನೊವರ್ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಸ್ಥಾನವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು ಆ ವರ್ಷ ಪ್ರಷ್ಯದ ಭಾಗವಾಯಿತು.

ಈ ರಾಣಿಯ ಆಳಿಕೆ ಅತಿದೀರ್ಘವಾದುದು. 1837 ರಿಂದ 1901 ರವರೆಗೆ ಅರುವತ್ತನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಆಳಿಕೆ. ಸಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವೇರಿದವಳು ಮುಕ್ತಿಯಾದಾಗ ಎಂಭತ್ತು ವರ್ಷ ದಾಟಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟು ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಪ್ರವೃತ್ತರೂ ನಿವೃತ್ತರೂ ಆದರು. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆ ಶತಮಾನವೇ ಆಕೆಯ ಕಾಲವಾಯಿತು. ಆಕೆಯ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರಾಷ್ಟ್ರವು ರೂಢಿಗೊಂಡು ಅದರ್ಶವೆನ್ನಿಸಿತು. ಐರೋಪ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನ ದೊರೆಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲ ಸಾಗರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಿತು. ರಾಣಿ ಮಧ್ಯವಯಸ್ಸನ್ನು ದಾಟಿದ ತರುವಾಯ ವರ್ಷೇ ವರ್ಷೇ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತಾರವಾದುದನ್ನು ಕಂಡಳು. ಐರೋಪ್ಯ ಪ್ರಭುಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪೂಜ್ಯಳಾದಳು.

ರಾಜ್ಯ ರೂಪ

ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಅಥವಾ ಸಂಯುಕ್ತರಾಜ್ಯದ (United Kingdom) ಆಡಳಿತದ ರೂಪವೇನೋ ರಾಜತ್ವ; ವಂಶಪರಂಪರೆಯಾದ ರಾಜತ್ವ. ಆದರೆ ರಾಜಪುರುಷರು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಅಧಿಕಾರಪಡೆದಿರಬಹುದು, ಆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿರ್ವಹಿಸಬಹುದು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಕಾನೂನುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಸಮಾಧಾನ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಮೂರನೇಜಾರ್ಜ್ ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಚಿತ್ರವೈಕಲ್ಯಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ರೀಜಿಂಟಾದಾತನು ಗೌರವವನ್ನೂ ಗಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನೂ ಗಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕನೇಜಾರ್ಜ್ ನಾಲ್ಕನೇ ವಿಲಿಯಂ ದೊರೆಗಳೂ ಬಲಿಷ್ಠರಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯರಾಗತಕ್ಕವರೇ ಅಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲಿಗೆ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ನಡೆದಂತೆಯೇ ಇತ್ತು. ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜಪುರುಷರು ಎಂತಹಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯ ನಡತೆಯಿಂದ ರೂಢಿಗೊಂಡಿತು. ರಾಜಪುರುಷರ ಯೋಗ್ಯತೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಅವರ ಪ್ರಭಾವ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆಯೆಂಬುದು ವಾಸ್ತವವಾದರೂ ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ರಾಣಿಯು ರಾಜಪುರುಷರಿಗೆ ಆದರ್ಶವನ್ನಿಟ್ಟಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದಳು.

ರಾಜ ಅಥವಾ ರಾಣಿ ಯಾವ ಪಾರ್ಟಿಗೂ ಸೇರಿರತಕ್ಕವರಲ್ಲ. ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರಸ್ವರೂಪರಾಗಿ ಸಮಸ್ತರಿಗೂ ಗೌರವದ ಆದರ್ಶವನ್ನು ತೋರುತ್ತ ಇರುವುದೊಂದು ಅಂಶ. ಅರಸುನೆವೆಚ್ಚವನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಮಾಡಿ

ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಅದನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತ ರಾಜಪದವಿ ರಾಜನು ಸಮರ್ಥನೂ ವಿವೇಕಿಯೂ ಆದಾಗ ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿಯೂ ಅನ್ಯದೇಶವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಅವರನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ನಡೆಸಬಹುದು. ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೊಪ್ಪಿಸದೆ ತಾನಾಗಿ ಮಾಡುವದಾಗಿಲ್ಲ. ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ಕೆಲವೇಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನರ್ಥಗಳಾಗದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದಳು. ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯ ಸಿಯೋಗ ರಾಜನಿಂದಲೇ ನೆರವೇರತಕ್ಕದಾದುದರಿಂದ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವಾಗ ರಾಜನು ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಬಹುದು. ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಮಾತೃಸ್ಥಾನವಾದುದರಿಂದ ರಾಜನು ಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷಗಳ ಪೋಟಾ ಪೋಟಿಯ ನಡುವೆ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ವಿಪರೀತವಾಗದಂತೆ ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸಬಹುದು. ಅನ್ಯದೇಶಗಳೊಡನೆ ಸಂಧಿಸಂಧಾನಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವಾಗ ರಾಜನ ಕೈವಾಡಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವುಂಟು. ಅನ್ಯದೇಶದ ಪ್ರಭುಗಳು ರಾಜಬಂಧುಗಳಾದುದರಿಂದ ರಾಜನಿಗೆಷ್ಟೋ ಅನುಕೂಲ. ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ರಾಣಿಗೆ ಐರೋಪ್ಯ ಪ್ರಭುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಬಂಧುಗಳಾಗಿಯೆ ಇದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನೇಕವೇಳೆ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಂದಾಗದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆಕೆ ಒಂದೆರಡು

ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯೇ ಎನ್ನುವಂತಾಯಿತು. ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಮಿಗ್ ಟೋರಿಪಕ್ಷಗಳು ಬಣ್ಣ ಬದಲಾಯಿಸಿ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡ ಲಕ್ಷಣಾಂತರಗಳನ್ನು ತಾಳಿ ಲಿಬರಲ್ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಕ್ಷಗಳೆನಿಸಿದವು. ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆವರೆಗೆ ಈಯೆರಡುಪಕ್ಷಗಳೇ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದವು. ಮಂತ್ರಿಪದವಿಗಳನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸದಾ ಪ್ರಯತ್ನಪಡುತ್ತ ಪ್ರತಿ ಪಾರ್ಟಿಯೂ ಒಂದು ಸೈನ್ಯದಂತೆ ಒಳವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪೂರೈಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ಎರಡು ಪಾರ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇಶಭಕ್ತಿಯು ದೊಡ್ಡ ಗುಣ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ರಾಣಿಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಕ್ಷದವರು ನಡೆಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ತದ್ವಿರೋಧಪಕ್ಷದವರು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಅಂಶ ಕಾಣುವುದು. ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿಯೆಂಬುದು ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ರೂಪಗೊಂಡಿತು.

ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಜ್ಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಎಂಬ ಪದ್ಧತಿ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಬೆಂಬಲವುಳ್ಳವರನ್ನೇ ರಾಜನು ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿ ನಿಯೋಗಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದ ವಿವರವನ್ನು ಆಗಲೆ ಕಂಡೆವು. ಬಹುಪಕ್ಷ ಕಟ್ಟುವುದು

ಒಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವಾಯಿತು. ಬಹುಪಕ್ಷದ ಬೆಂಬಲ ತಪ್ಪಿದ

ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ಕೂಡಲೆ ಮಂತ್ರಿಗಳು ನಿವೃತ್ತರಾಗುವುದೂ ಪದ್ಧತಿಯಾಯಿತು.

ಸಭೆಯ ಬೆಂಬಲವಿಲ್ಲದವರನ್ನು ರಾಜನು ನಿಯೋಗಿಸುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ, ಬೆಂಬಲವಿಲ್ಲದ ಮಂತ್ರಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ, ವಿಸತ್ತಾಲ ವಿನಾ ಸಾಧಾರಣ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಟಿಗಳೊಟ್ಟು ಗೂಡುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹ್ಯಾನೋವರ್ ವಂಶದ ದೊರೆಗಳು ಮಂತ್ರಿ ಸಭೆಗೆ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟ ಹಾಗಿಲ್ಲ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಅಥವಾ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಗೊಂಡವು. ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶಗಳು—

1. ಮಂತ್ರಿಸಭೆಗೆ ರಾಜನು ಬಾರದೆ ಇದ್ದನು; ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಾರದಿರುವುದೇ ರೂಢಿಯಾಯಿತು. ರಾಜನಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯ ಲಕ್ಷಣವಾಯಿತು.
2. ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳು ಪಾರ್ಟಿಗಳಿಗೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಬಲ ಪಾರ್ಟಿ ನಾಯಕನು ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೂ ನಾಯಕನು. ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಪಾರ್ಟಿಯವರು. ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಬಾಂಧವ್ಯವಿದ್ದವರೇ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಕಾರ್ಖಾರು ನಡೆಸತಕ್ಕವರು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ, ಒಟ್ಟಿಗೆ ನಿರ್ಗಮನ ಅಥವಾ ನಿವೃತ್ತಿ; ಅಥವಾ ಸಮುದಾಯವಾಗಿಯೇ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದು. ಒಬ್ಬ ರನ್ನೊಬ್ಬರು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವ ಅಥವಾ ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸುವ ಚೇಷ್ಟೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬ ರನ್ನು

ಮಾತನಾಡಿಸಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ ಇತರರನ್ನು ಕೇಳಬೇಕಾಗಿಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರದೂ ಒಂದೇ ರೀತಿ, ಒಟ್ಟು ಜನಾಬ್ದಾರಿ.

3. ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯನ್ನಿಸಿದವರು ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಪಕ್ಷದವರಾದುದರಿಂದ ಆ ಸಭೆಗೆ ಅಥವಾ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಅವರೇ ನಾಯಕರು, ಬೇಕಾದ ಶಾಸನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲವರು. ಮಂತ್ರಿಗಳಾದುದರಿಂದ ಸರ್ಕಾರದ ಹುದ್ದೆ ದಾರರಿಗೆ ಹುಕುಂ ಕೊಡತಕ್ಕವರು. ಒಂದು ಕಡೆ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸುತ್ತಲೂ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಶಾಸನವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಲೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಶಾಸನದಂತೆ ಆಜ್ಞೆ ಹೊರಡಲು ಅಥವಾ ಅಡಳಿತವೆಂಬುದು ವಿಧಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ಅನುಕೂಲ. ಶಾಸನವೊಂದು ಆಚರಣೆಯನ್ನೊಂದು ಆಗುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ. ರಾಷ್ಟ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಎಂಬುದು ಹೀಗೆ ಶಾಸನಾಂಗವನ್ನೂ ಕಾರ್ಯಾಂಗವನ್ನೂ ಒಂದೇ ನೋಗಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಹೊಡೆಯುವ ಏರ್ಪಾಟು.
4. ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಗೆ ಪ್ರಧಾನ(Premier)ನೆಂಬಾತನು ನಾಯಕ. ಆತನೇ ಸಿಜವಾದ ದೊರೆ; ಆತನೇ ಜನರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖಂಡನಾಗಿ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿವಿಶ್ವಾಸಪಾತ್ರನಾದಾತನು. ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯೆಂಬುದು ಜನರಾಶಿಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ; ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನೇ ಜನರಿಗೆ ಅತಿವಿಶ್ವಾಸಪಾತ್ರನಾದಾತನು; ಜನರ ಮೆಚ್ಚಿಗೆ ಪಡೆದವನೇ ರಾಜನಂತೆ ಪರಿಣಾಮ.
5. ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯವರು ಸಭೆಸೇರಿ ಚರ್ಚೆಗಳನ್ನೂ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸುವುದು ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ. ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವಾದವಿನಾದಗಳನ್ನು ಬರೆದಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಧಾನನು ಇತರ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕರೆಸಿ ಆಲೋಚನೆ ವಿಷಯವನ್ನೊಡ್ಡಿ ಸಭೆಯನ್ನು ನಡೆಸತಕ್ಕವನು.

ವಿಕ್ಟೋರಿಯರಾಣಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ವೇಳೆಗೆ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಬಹುಭಾಗವಾಗಿ ರೂಢಿಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆ ಮಾತ್ರ ಜನಸ್ತೋಮದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಾಗಿ ರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾತಿಸ್ಪರ್ಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಜನರ ವರ್ಗಗಳು ಬಹು ಸಂಖ್ಯಾಕವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದವು. ನೆಮ್ಮದಿವಂತ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವಿತ್ತು; ಬಡವರಿಗಿರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ಆಳಿಕೆಯನ್ನು ಮೊದಲಿಟ್ಟಾಗ ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಜನಭಾಗವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು.

ಒಳಾಡಳಿತ (1837—1867)

ಸನ್ನದುನಾದ

ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ರಾಜ್ ಅಧಿಕಾರವಹಿಸಿದಾಗ ಫ್ರಿಗ್ ಶ್ರೀಮಂತ ಮೆಲ್ಬರ್ನ್ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ 1841 ರವರೆಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹ ನಡೆಸಿದನಷ್ಟೆ. ಆತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸನ್ನದುನಾದಿ (Chartists)ಗಳೆಂಬವರು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಚಾರಮಾಡಿದರು.

1838ರಲ್ಲಿ ವಿಲಿಯಂ ಲೋವಟ್ (William Lovatt) ಎಂಬಾತನು ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಅದನ್ನು ಜನರಾಶಿಯ ಸನ್ನದೆಂದು ಕರೆದನು. ಆತನು ಲಂಡನ್ನಿನ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಸಂಘಕ್ಕೆ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದವನು. ಕಾರ್ಯಕರ್ತರವರು, ಅಥವಾ ಕಷ್ಟಗೈದು ಜೀವನನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವರು, 1832ರ ಸುಧಾರಣೆಯಿಂದ ತೃಪ್ತರಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮಹಾಪಲ್ಲಟದಿಂದ ಕಲಿತಿದ್ದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಧಾರಣ ಜನರಿಗೆ ವೋಟಿನ ಅಧಿಕಾರ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ;

ಆರಂಶ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗುವ ಅಧಿಕಾರ ಅವಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಲೋವಟ್ಟನು ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಆರಂಶಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಆ ಆರಂಶಗಳು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೂ ಅವಿಶ್ರಾಂತರಾಗಿ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತ ಪ್ರಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಇರಬೇಕೆಂದು ಬೋಧಿಸಿದನು. ಸಮಸ್ತ ಪುರುಷರಿಗೂ ವೋಟಿನ ಅಧಿಕಾರ, ಬ್ಯಾಲಟ್ ರೀತಿಯ ವೋಟುದಾನ, ಸಮಾನವಾದ ವರಣ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ, ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭಿಕರಿಗೆ ಸಂಬಳ, ಅಲ್ಲಿಯ ಸಭಿಕರಾಗುವ ಅರ್ಹತೆಯ ವಿವರದಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿವಂತತನದ ವಿನಾಶ, ಮತ್ತು ವಾರ್ಷಿಕ ಚುನಾವಣೆಗಳು ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಆ ಆರು ಆಂಶಗಳು.

ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಇತರ ಊರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸನ್ನದುನಾದಿಗಳ ಸಂಘಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು. ಕೂಲಿ ಕಮ್ಮಿ, ಧಾರಣೆ ಹೆಚ್ಚು, ಕೆಲಸ ಕಷ್ಟ ಆಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಈ ನಾದವೊಪ್ಪಿತು. ಸರ್ವಸಮತ್ವನಾದಿಗಳ ಚಳುವಳಿಯು ಇದಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಸಂಘಗಳೆಲ್ಲವೂ 1839ರಲ್ಲಿ ಬರ್ಮಿಂಗ್ಹಮ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಮಹಾಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಸಿ ಆ ಬಳಿಕ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಜನಬಾಹುಳ್ಯದ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡವು. ಈ ಚಳುವಳಿ ಸೌಮ್ಯವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ವಿಧೇಯರಾಗಿಯೇ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ಲೋವಟ್ಟನು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟವನು. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ನಾಯಕ ಓಕಾನರ್ (O'Connor) ಎಂಬಾತನು ಬಲಪ್ರಯೋಗವು ನ್ಯಾಯವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದನು. 1839ರಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧನಾದ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಆಗ ಬರ್ಮಿಂಗ್ಹಮ್ (Birmingham), ನ್ಯೂಪೋರ್ಟ್ (Newport) ಗಳಲ್ಲಿ ದಂಗೆಗಳೆದ್ದು ಹತ್ಯೆಗಳು ನಡೆದವು. ಅದರಿಂದ ಅದುವರೆಗೂ ಇದ್ದ ಒಳ್ಳೆಹೆಸರುಕೆಟ್ಟು ಸಂಘಗಳು ದುರ್ಬಲ

ಗೊಂಡವು. ಮೆಲ್ಬೂರ್ನ್ ಶ್ರೀಮಂತನ ಸರ್ಕಾರದವರು ಜನರನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರೇಗಿಸಿದಿದ್ದು ಉಪಾಯವಾಗಿ ದಂಗೆಯನ್ನೆಡಗಿಸಿದರು.

1848ರಲ್ಲಿ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲಟಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದವು. ಆಗ ಸನ್ನದುವಾದಿಗಳೂ ಚಟುವಟಿಕೆ ತೋರಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಜನಬಾಹುಳ್ಯದ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಗುಂಪುಗೂಡಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡುಬಂದು ಕೊಟ್ಟರು. ಆ ಅರ್ಜಿಯಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳು ಹೆಸರುಗಳಿದ್ದ ಅಂಶ ಬಯಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದು ಸನ್ನದುವಾದಿಗಳು ಆಡಗಿದರು. ಪುನಃ ದಂಗೆಗಳಾಗಲಿ ದೊಂಬಿಗಳಾಗಲಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ರೂಪಗೊಂಡಂತೆ ಜನರ ಅತ್ಯಸ್ತಿ ತಗ್ಗುತ್ತಿತ್ತು. 1848ರ ವೇಳೆಗೆ ಆರ್ಥಿಕವಾದ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯೂ ತೊಲಗಿತ್ತು.

ಧಾನ್ಯದ ಕಾನೂನುಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧ

ಸನ್ನದುವಾದಿವೆಂಬುದು ಕೇವಲ ರಾಜಕೀಯಾಧಿಕಾರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನೇ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ಪಡೆದಿತ್ತು. ಆ ಅಧಿಕಾರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಆರ್ಥಿಕದುರ್ದಶೆಯನ್ನು ನೀಗುವ ಆಸೆ ಅನೇಕರಿಗಿತ್ತು ; ಬೇರೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ಫರಾನ್ಸೀ ಮಹಾಪಲ್ಲಟದ ಪ್ರಭಾವ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿತ್ತು. ಆರ್ಥಿಕ ದುರ್ದಶೆಗೆ ಕಾರಣಭೂತಗಳಾಗಿದ್ದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಂತಹ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದುದು ವಿದೇಶೀ ಧಾನ್ಯದ ಆಮದನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಲು ಏರ್ಪಾಟಾಗಿದ್ದ ಕಾನೂನುಗಳು.

ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಸ್ವದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಧಾನ್ಯ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾರಾಟವಾಗಿ ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರಿಗೆ ಲಾಭವಾಗುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಲು ಮನಮಾಡಿ ಗೋಧಿಯ ಬೆಲೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಏರುವತನಕ ಪರದೇಶೀ ಗೋಧಿಯನ್ನು ದೇಶದೊಳಕ್ಕೆ ಬಿಡಕೂಡೆಂದು ಕಾನೂನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ನವೋಲಿಯನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆದ ಆತೃತ್ವ ಕಳೆದ ತರುವಾಯವೂ ಆ ಕಾನೂನುಗಳು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಧಾನ್ಯದ ಬೆಲೆ ಅತಿಯಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು ; ಧಾನ್ಯ ಮಾರುವವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾದರೂ ಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಕೂಲಿನಾಲಿ

ಮಾಡಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜನರಿಗೆ ಅತಿ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಕೈಗಾರಿಕೆ

ವಾದ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದವರು ಆ ಕಾನೂನುಗಳು ದುಷ್ಟವೆಂದೂ

ಬಡವರ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಜಮೀನ್ದಾರರೂ ರೈತರೂ ಪುಷ್ಟರಾಗತಕ್ಕ

ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದೂ ಹೇಳತಕ್ಕವರಾದರು. ಜಮೀನ್ದಾರಪಕ್ಷದವರು

ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಮಾಲೀಕರನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತ ಕೂಲಿದರಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲಿಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ

ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಪ್ರಮುಖರು ಆ ರೀತಿ ವಾದಿಸುತ್ತಿರುವರೆಂದೂ ವಿದೇಶೀಧಾನ್ಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ

ತುಂಬಿದರೆ ಸ್ವದೇಶೀ ಧಾನ್ಯ ಹಿಂದೆಬಿದ್ದು ದೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಧಾನ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿ ದೇಶದಲ್ಲಾಗದೆ ಅನ್ಯದೇಶಗಳಮೇಲೆಯೇ ಅವಲಂಬಿಸುವ ದುಃಸ್ಥಿತಿ ಬರುವುದೆಂದೂ ಪ್ರತಿಯಾದವನ್ನು ಹೂಡಿದರು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ 1832ರ ಮುಂಚೆಯಂತೂ ಎಲ್ಲರೂ ಜಮೀನ್ದಾರ ಪಕ್ಷದವರೇ; ಆ ತರುವಾಯವೇ ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಪ್ರಮುಖರಿಗೆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶ ದೊರಕಿದ್ದು. ಆಗಲೇ ಈ ಬಗೆಯ ವಾದಪ್ರತಿಯಾದಗಳೆದವು.

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಈ ವಿವಾದದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ವಿಚಾರ ಅಡಗಿತ್ತು. ಸ್ವದೇಶದ ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರವು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಡುತ್ತ ರಕ್ಷಣೆಯ ನೀತಿ (Protection)ಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಪರದೇಶಗಳೊಡನೆ ನಡೆಯುವ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕೇ? ಇಲ್ಲದೆ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿಯಾವ ಸುಂಕವೂ ಇಲ್ಲದೆ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ (Free Trade) ನಡೆಯಲು ದಾರಿಬಿಟ್ಟು ಪೋಟಾಪೋಟಿಯಿಂದ ಗೊತ್ತಾದ ಬೆಲೆಗೆ ಸದಾರ್ಥಗಳ ಮಾರಾಟ ನಡೆಯುವಂತೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕೇ? ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ವಿಚಾರವೆನಿಸಿತು. ಜಗತ್ತಿನ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರಾತಂಕ ವ್ಯಾಪಾರದ ವಾದವೇ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಅನೇಕರಿಗೆ ಕಂಡುಬಂತು.

1838ರಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಲು ಒಂದು ಸಂಘವೇರ್ಪಟ್ಟಿತು. ರಿಚರ್ಡ್ ಕಾಬ್ಡೆನ್ (Richard Cobden) ಮತ್ತು ಜಾನ್ ಬ್ರೈಟ್ (John Bright) ಎಂಬವರು ಆ ಸಂಘದ ನಾಯಕರಾಗಿ ಪ್ರಚಾರವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಮೆಲ್ಬೂರ್ನ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ನಿವೃತ್ತನಾಗಿ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ನಾಯಕ ಸರ್ ರಾಬರ್ಟ್ ಪೀಲ್ (Sir Robert Peel) ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾದವೇಳೆಗೆ ಈ ಸಂಘದ ಪ್ರಚಾರ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಸರ್ ರಾಬರ್ಟ್ ಪೀಲ್

ಲಾಂಕಾಷೈರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿಯ ಗಿರಣಿ ಮಾಲೀಕರಲ್ಲೊಬ್ಬ ತನ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು ರಾಬರ್ಟ್ ಪೀಲ್. ಧನವಂತನಾದ ತಂದೆ ಮಗನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಗಿದ ಕೂಡಲೆ ಹಣವನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲೆಯೇ ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಪೀಲ್ 1821ರಲ್ಲಿ ಹೋಂ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ (ಒಳನಾಡಿನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ)ಯೆಂಬ ಸಹಾಯಮಂತ್ರಿಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಅತಿಕ್ರೂರವಾಗಿದ್ದ ದಂಡವಿಧಿಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿಸಿ ಪೋಲೀಸ್‌ಪಡೆಗಳನ್ನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿದ ಅಂಶವನ್ನು ಆಗಲೇ ಕಂಡೆವು. ಟೋರಿಪಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೂ ಪೀಲ್ ಮೂರ್ಖನಾಗಿರದೆ ಸೌಮ್ಯನಾಗಿ ತರುಣ ಟೋರಿಗುಂಪಿಗೆ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದನು.

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸುಧಾರಣೆಕಾನೂನು ನಡೆದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಟೋರಿಗೊಡ್ಡುಗಳ ಪಕ್ಷ ಧ್ವಂಸವಾಯಿತು. ಪೀಲ್ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದುಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಅದಕ್ಕೆ ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟನು. ದೋಷಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿಗೊಳಿಸಿದರೂ ಪೂರ್ವದಿಂದ ನಡೆದುಬಂದಿದ್ದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನೂ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನೂ ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಆ ಪಕ್ಷದ ಉದ್ದೇಶ. 1834ರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆ ವಿಲಿಯಂ ವಿಗ್ನರಲ್ಲಿ ಬೇಸರಗೊಂಡಾಗ ಪೀಲನನ್ನೇ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಪೀಲನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಬೆಂಬಲ ವಿರಲಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಆತನು ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಭದ್ರವಾಗಿರಲಾಗಲಿಲ್ಲ. 1839ರಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಬೂರ್ನ್ ಶ್ರೀಮಂತನ ಪಕ್ಷ ದುರ್ಬಲವಾಗಿಯೂ ಪೀಲನ ಪಕ್ಷ ಪ್ರಬಲವಾಗಿಯೂ ಕಂಡಿತು. ಆಗ ರಾಣಿಯು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪೀಲನನ್ನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗೆಂದು ಕರೆಯಲು ಪೀಲ್ ಒಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಟ ತೊಟ್ಟನು. ರಾಣಿಗೆ ಗೆಳತಿಯರಾಗಿದ್ದ ವಿಗ್ನ ಪಕ್ಷದ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಪಕ್ಷದ ಗೆಳತಿಯರನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೂ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕಾರಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೆಲ್ಬೂರ್ನ್ ಶ್ರೀಮಂತನೇ 1841ರ ವರೆಗೆ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ರಾಣಿಗೆ ಮದುವೆಯಾಗಿತ್ತು; ಗೆಳತಿಯರ ಪ್ರಭಾವ ತಗ್ಗಿದಂತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಕ್ಷ ಪ್ರಬಲವಾಗಿತ್ತು. 1841ರಲ್ಲಿ ಪೀಲ್ ಪ್ರಧಾನಪದವಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು.

ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಜಮಿನ್ದಾರರೂ ಇದ್ದರು, ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಧನವಂತರೂ ಇದ್ದರು. ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳಿಗೂ ಪೀಲ್ ನಾಯಕನಾಗಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಆದುದರಿಂದ ತಾನು ಸುಧಾರಕನಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವ ವಿವೇಚನೆ ಆತನಲ್ಲಿತ್ತು. ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯೆನಿಸಿದಮೇಲೆ ಹಿಂದೆ ಹಸ್ಪಿಸನ್ ಮೊದಲಿಟ್ಟ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ನಿಂತುಹೋದ ಸಂಕಗಳ ಆದಾಯಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ವರಮಾನದ ತೆರಿಗೆ(Income-tax)ಯನ್ನು ಮೊದಲಿಟ್ಟನು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರು ನೋಟುಗಳನ್ನೆಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಬಹುದೆಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಮಾಡಿದ ಕಾನೂನನ್ನು 1844ರಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಆ ಕಾನೂನಿನ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮತ್ತು ಚಳುವಳಿ ಹಣದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಉತ್ತಮಗೊಂಡಿತು. ಈತನೇ ಧಾನ್ಯಸಂಬಂಧವಾದ ಕಾನೂನನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಬೇಕಾಗಿಬಂತು.

1834ರಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದ ನಿರ್ಗತಿಕರ ಶಾಸನದ ಅಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಪರಿಹಾರದ ಆಸೆಯಿಂದ ಪೋಷಣಾಲಯಗಳಿಗೆ ಬಂದ ದೃಢಕಾಯರಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕಷ್ಟವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಸನ್ನದುವಾದಿಗಳ ಪ್ರಚಾರವೂ ಧಾನ್ಯದ ಕಾನೂನು ವಿರೋಧಿ ಸಂಘದವರ

ಪ್ರಚಾರವೂ ನಡೆದಂತೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನವೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಕೂಲಿಯಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜನರು ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಕೊನೆಮೊದಲಿಲ್ಲದಂತಿತ್ತು. ಗೋಧಿಯ ಬೆಲೆ ಅತಿಯಾಗಿದ್ದು ದೊಡ್ಡ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳವರು ಆ ಬೆಲೆ ತಗ್ಗುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಲು ಹಿಂದಿನ ಕಾನೂನನ್ನು ರದ್ದು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪೀಲ್ ಆ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನಾಗಿದ್ದರೂ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಬಂದುದನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತನ್ನ ನೀತಿಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ರದ್ದು ಮಾಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡದೆಯೇ ಇದ್ದನು. 1845ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಗೋಧಿಯ ಬೆಲೆ ಕೆಟ್ಟಿತು. ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಬಡಜನರಿಗೆ ಏಕಮಾತ್ರಾಹಾರವಸ್ತುವಾಗಿದ್ದ ಆಲೂಗಡ್ಡೆಯ ಬೆಳೆ ನಾಶವಾಗಿ ಕ್ಷಾಮ ತಲೆ ಹಾಕಿತು. ಆಗ ಗತ್ಯಂತರ

ಕಾನೂನಿನ ರದ್ದು ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದನು. ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಾರ್ಟಿಯ ನಾಯಕ ರನೇಕರು ಅದನ್ನೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಪೀಲ್ ಮಂತ್ರಿ

ಪದವಿಗೆ ರಾಜಿನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕಾರಮಾಡಲು ವಿಗ್ ಪಕ್ಷದವರಿಗೂ ಅನುಕೂಲವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ 1846ರಲ್ಲಿ ಪೀಲ್ ಪುನಃ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ವಿದೇಶೀ ಧಾನ್ಯನಿರೋಧದ ಕಾನೂನನ್ನು ರದ್ದು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಹಾಗೆ ನಡೆಸದಿದ್ದರೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನರ ದಂಗೆಯೆದ್ದು ಅನರ್ಥಗಳಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು ಅಂಶ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಗುಂಪಿನವರು ಹೊರತು ಉಳಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಅದನ್ನೊಪ್ಪಿದರು. ಆ ಗುಂಪಿನವರು ಮಾತ್ರ ಲಾರ್ಡ್ ಜಾರ್ಜ್ ಬೆಂಟಿಂಕ್ (Lord George Bentinck) ಮತ್ತು ಬೆಂಜಮಿನ್ ಡಿಸ್ರೇಲಿ (Benjamin Disraeli) ಎಂಬವರನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು: ಪೀಲನಲ್ಲಿ ದ್ರೋಹವನ್ನಾ ರೋಪಿಸಿದರು.

ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ನಿರಾತಂಕವ್ಯಾಪಾರದ (Free Trade) ನೀತಿ ನೆಲೆಸಿತು. ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನೇ ಮುಖ್ಯೋದ್ಯೋಗವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಹೆಚ್ಚಿ ಐಶ್ವರ್ಯ ವೃದ್ಧಿಯಾಯಿತು. ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದಬಳಿಕ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೋಧಿಗೂ ಇತರದೇಶಗಳ ಗೋಧಿಗೂ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಪೈಪೋಟಿ ಮೊದಲಾಯಿತು.

ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಬೇರೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವೆವು. ಅಲ್ಲಿಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿಯೂ ಪೀಲ್ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯವಾದ ಏರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. 1846ರಲ್ಲಿ ಆತನ ಯೋಚನೆಯನ್ನೆಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪದಿರಲು ಪೀಲ್ ರಾಜಿನಾಮೆಕೊಟ್ಟನು. ಆತನುನಾಯಕನಾದ 1850ರ ವರೆಗೂ ಜೀವಂತನಾಗಿದ್ದು ತನ್ನದೇ ಒಂದು ಸಕ್ಷವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದವನಾದರೂ ಪೀಲ್ ಯಾವ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಲಾಗದೆಂಬ ಮೂರ್ಖತೆಯನ್ನು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆತನೇ ಮೊದಲು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೇರಿದ ಪ್ರಧಾನ. ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಾರ್ಟಿಯನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಧಾರಾಳತೆಯನ್ನೂ ವಹಿಸಿದ್ದ ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಆ ಪಾರ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪೀಲ್ಟೈಟ (Peelites)ರೆಂಬ ಗುಂಪಿನವರಾದರು. ಆ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಆಬರ್ಡೀನ್ ಶ್ರೀಮಂತನೂ (Lord Aberdeen) ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ (Gladstone) ಎಂಬಾತನೂ ಮುಖ್ಯರು. ಅವರ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿ ನಿರಾತಂಕವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೊಲ್ಲದೆ ಸುಂಕಗಳಿರತಕ್ಕವೆಂದು ರಕ್ಷಣೆಯನೀತಿಯನ್ನು ನಂಬಿದ್ದ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಬೆಂಟಿಂಕ್ (Bentinck) ಮತ್ತು ಡಿಸ್ರೇಲಿ (Disraeli) ಎಂಬವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಈಯೆರಡು ಗುಂಪುಗಳ ಕಿತ್ತಾಟದ ಮಧ್ಯೆ ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ಅವಕಾಶವಾಯಿತು. ಆ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ್ ಜಾನ್ ರಸ್ಸೆಲ್ (Lord John Russell) ಮತ್ತು ಲಾರ್ಡ್ ಪಾಮರ್ಸ್ಟನ್ (Lord Palmerston) ನಾಯಕರೆನಿಸಿದರು. ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದವರಿಗೆ 1846ರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಬಂತು. 1846ರಿಂದ 1852ರ ವರೆಗೆ ರಸ್ಸೆಲ್ ಪಾಮರ್ಸ್ಟನ್ ಶ್ರೀಮಂತರುಗಳು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಮೈತ್ರಿ ಯಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಲಿಬರಲ್ ಪಾರ್ಟಿ ಬಲಗೊಳ್ಳದೆ 1852ರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಗಬೇಕಾಯಿತು.

ರಕ್ಷಣಾವಾದಿಗಳಿಗೆ ಆಗ ಅವಕಾಶ ದೊರಕಿತು. ಡಾರ್ಬಿ (Derby) ಶ್ರೀಮಂತನೂ ಡಿಸ್ರೇಲಿಯೂ ಆ ಗುಂಪಿನ ಪರವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರವಹಿಸಿ ಪೀಲ್ಟೈಟರನ್ನೂ ವಿಘ್ನರನ್ನೂ ಎದುರಿಸಲಾರದೆ ಒಂದು ವರ್ಷದೊಳಗಾಗಿ ನಿವೃತ್ತರಾದರು. ಪೀಲ್ಟೈಟರೂ ವಿಘ್ನರೂ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಆಬರ್ಡೀನ್ ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ಪ್ರಧಾನನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು 1852ರಿಂದ 1855ರ ವರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನನುಭವಿಸಿದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಕ್ರಿಮಿಯ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯಿತು. ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕೀರ್ತಿದಾಯಕವಾಗಿ ನಡೆಸಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಈ ಮಂತ್ರಿಕೂಟದಲ್ಲಿ ಜನರ ಅಸಮಾಧಾನ ಹೆಚ್ಚಿತು. 1855ರಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನರ ಪಾಲಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಬರುವಂತಾಯಿತು. ಪಾಮರ್ಸ್ಟನ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಪ್ರಧಾನನಾಗಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ವಿತರಣೆಯಿಂದ ನಡೆಸಿದನು. ಆದರೆ ತನ್ನ ದರ್ಪದಿಂದ ಜೊತೆ ಮಂತ್ರಿ ರಸ್ಸೆಲ್ಲನೊಡನೆ ಜಗಳಕಿತ್ತು ಯಾವುದೋ ನೆಪದಿಂದ 1857ರಲ್ಲಿ ಚೀಣಾ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿದನು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಮೂರನೆ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಲು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಶಾಸನರಚನೆಗೆ ಯತ್ನಿಸಿ ವಿಘ್ನರ ಒಂದು ಗುಂಪನ್ನೂ ಪೀಲ್ಟೈಟರನ್ನೂ ರಕ್ಷಣಾವಾದಿಗಳನ್ನೂ ರೇಗಿಸಿದನು. ಆಗ ಡಾರ್ಬಿ ಡಿಸ್ರೇಲಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಪುನಃ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿ ಒಂದು ವರ್ಷಕೂಡ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರಲಾರದೆ

ಹೋದರು. 1859ರಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಸಾಯುವ ತನಕ 1865 ರವರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿದನು.

ವಿಕ್ಟೋರಿಯರಾಣಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ 1837ರಿಂದ 1867 ರವರೆಗೆ ನೊದಲನೆ ಭಾಗವೆಂದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಂಗಡದ ಸರ್ ರಾಬರ್ಟ್‌ಪೀಲ್ ವಿಂಗ್‌ಪಂಗಡದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಶ್ರೀಮಂತ ಪ್ರಮುಖರೆನಿಸಿದವರು. ಒಳನಾಡಿನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯವಶ್ಯವೂ ಅವಿಲಂಬ್ಯವೂ ಆದ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಡೆಸುತ್ತ ಪಲ್ಲಟಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡದೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರೂಪವನ್ನು ಪೀಲ್ ಉಳಿಸಿದನು. ನಪೋಲಿಯನ್ನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಗಂಟಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಯೂರೋಪಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಅಗ್ರಮುಖ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ಆ ಶ್ರೀಮಂತನು ಕಾಲವಾದ ತರುವಾಯ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪಾರ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಾಯಕರೂ ಪ್ರತಿ ನಾಯಕರೂ ತೋರಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೆಲವರ್ಷಗಳು ಹಿಡಿದವು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ 1867ರಲ್ಲಿ ಎರಡನೆ ಸುಧಾರಣೆ ಶಾಸನ ನಡೆದು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ರೂಪ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸಂಸ್ಕಾರಗೊಂಡಿತು.

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ 2ನೆ ಸುಧಾರಣೆ

1832ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸುಧಾರಣೆಯಿಂದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಸ್ತಿವಂತರಾಗಿದ್ದವರಿಗೆ ವೋಟಿನ ಅಧಿಕಾರ ದೊರಕಿತ್ತು. ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಬೇಕೆಂದು ಚಳುವಳಿ ನಡೆಸಿದ್ದ ಕಾಯಕವರ್ಗದವರಿಗೆ ಆಶಾಭಂಗವಾಗಿತ್ತು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಆ ವರ್ಗದವರು ಸನ್ನದುವಾದಿಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೊಸ ಚಳುವಳಿ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಆ ಚಳುವಳಿಯು ದುರ್ಬಲಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಜನರ ಅಸಮಾಧಾನವಿದ್ದೇ ಇದ್ದಿತು. ಧಾನ್ಯದ ಕಾನೂನುಗಳು ರದ್ದಾದ ತರುವಾಯ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಡೆದಿದ್ದ ಜಾನ್ ಬ್ರೈಟ್ (John Bright) ಕಾಯಕವರ್ಗದವರ ಪರವಾಗಿ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು. ರ್ಯಾಡಿಕಲ್ ಪಕ್ಷದವರು ಹೊಸ ಸುಧಾರಣೆಗಳಾಗಲು ಅನುಕೂಲರಾಗಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಆ ಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯಾಬಲವಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಂಗ್ ನಾಯಕನಾದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ರಾಜಕೀಯ ಸುಧಾರಣೆಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. 1865 ರವರೆಗೆ ಜನರ ವಿಶ್ವಾಸಬಲದಿಂದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಂತೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದ ಆ ಶ್ರೀಮಂತ ಐರೋಪ್ಯರೆದುರಿನಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲಟಕಾರಿಗಳ ಮಿತ್ರನಂತಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಗೊಡ್ಡಗಳ ಗುಂಪಿಗೇ ಸೇರಿದ್ದನು. 1832ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸುಧಾರಣೆ ಸಮುದಾಯವೆಂದು ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗದ ವಿಂಗ್‌ರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಆ ವಿಂಗ್‌ರಿಗೆ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ 1865ರಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡಾಗ ಲಿಬರಲ್ ಗುಂಪಿನ ನಾಯಕ ರಸ್ಸೆಲ್ ಶ್ರೀಮಂತನು (Earl Russell) ಪ್ರಧಾನನಾಗಿ

ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್‌ನನ್ನು ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಪೀಲ್ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ನಿರಾತಂಕ ವ್ಯಾಪಾರವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಕಡೆಗೆ ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿದ್ದನು.

ರಸ್ಸೆಲ್ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ರಿಬ್ಬರು ಸೇರಿ ರಾಜಕೀಯಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಒಂದು ಮಸೂದೆ ಯನ್ನೊಡ್ಡಿದರು. ಅದನ್ನು ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಕ್ಷದವರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಆನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿದ್ದ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳ ವಿರೋಧದ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಮಸೂದೆ ಬಿದ್ದುಹೋಯಿತು. ಒಂದು ವರ್ಷ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸುವಷ್ಟು ರಲ್ಲಿ ರಸ್ಸೆಲ್ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ರು ರಾಜಿನಾಮೆಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ 1866ರಲ್ಲಿ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಂಗಡದವರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು. ಡಾರ್ಬಿ ಶ್ರೀಮಂತನು ಡಿಸ್ಟ್ರೀಲಿಯನ್ನು ಸಹಾಯಕ್ಕೆಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪ್ರಧಾನನಾದನು. ಜಾಣನಾದ **ಡಿಸ್ಟ್ರೀಲಿ ಮಂತ್ರಿ**ಯಾದ ಬಳಿಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತ ವರ್ಗದವರ ಅತ್ಯಪ್ಪಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು 1867ರಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಸುಧಾರಣೆ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದನು. ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದವರು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಮತ್ತು ಮಾಡಲಾರದೆ ಹೋದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷದವರು ನಡೆಸಿದಂತೆ ನೆರೆನೇರಿತು.

ಇದೇ ಎರಡನೆಯ ಸುಧಾರಣೆ ಕಾನೂನುಬಿಂದು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಬಡಭಿಕ್ಷೆಯ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದವರಿಗೆಲ್ಲರಿಗಲ್ಲದೆ ವಾರ್ಷಿಕ ಬಾಡಿಗೆ 10 ರಷ್ಟನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಪಟ್ಟಣನಿವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ವೋಟಿನ ಅಧಿಕಾರ ದೊರಕಿತು. ಆಸ್ತಿವಂತರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರವು ಆಸ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ಕಸಬಿನ ಸಂಪಾದನೆಯಿಂದ ತಕ್ಕ **ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು** ಮಟ್ಟಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿ ಪಡೆದಿದ್ದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತವರ್ಗದವರಿಗೆ ಲಭಿಸಿತು. ಕಡಿಮೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಿದ್ದ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ತಪ್ಪಿ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಕೂಲಿಮಾಡಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯ ಬಣ್ಣ ಈ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಬದಲಾಯಿತು.

1867ರಲ್ಲಿ ಈ ಕಾನೂನು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ತರುವಾಯ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪ್ರಮುಖ ಡಾರ್ಬಿ ಶ್ರೀಮಂತನು ನಿವೃತ್ತನಾದನು. 1866ರಲ್ಲಿ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಶ್ರೀಮಂತ ರಸ್ಸೆಲ್ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಅವರಂತೆ ವೃದ್ಧರೂ ಹಳಬರೂ ಆಗಿದ್ದ ಲಾರ್ಡ್ ಜಾರ್ಜ್ ಬೆಂಟಿಂಕ್ 1848ರಲ್ಲಿ, ಸರ್ ರಾಬರ್ಟ್ ಪೀಲ್ 1850ರಲ್ಲಿ, ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ ಶ್ರೀಮಂತನು 1852ರಲ್ಲಿ, ಆಬರ್ಟಿನ್ ಶ್ರೀಮಂತನು 1860ರಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. 1867ರ ತರುವಾಯ ಲಿಬರಲ್ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಕ್ಷಗಳ ನಾಯಕರಾಗಿ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಮತ್ತು ಡಿಸ್ಟ್ರೀಲಿಗಳೇವರೂ ಸ್ಪರ್ಧೆಗೆ ತೊಡಗಿದರು.

ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹ (1837—1890)

ಕ್ರಿಮಿಯ ಯುದ್ಧ

1825ರಲ್ಲಿ ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ತೀರಿಕೊಂಡಬಳಿಕ ಹಿರೇ ನಿಕೊಲಾಸ್ ಪಟ್ಟಿ ನೇರಿದನು. ತನ್ನ ಸ್ವಂತಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನರ ಅಧಿಕಾರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಯಾವ ಚಳುವಳಿಯೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ನಿಕೊಲಾಸ್ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಮೂಡಲಲ್ಲಿಯೂ ತೆಂಕಲಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಸಿಕ್ಕಿದ ಸಮಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತ ಹೊಸ ಸಮಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಇದ್ದನು. ಆಫ್ಘಾನ ಸ್ಥಾನದ ಮೇರೆಯನ್ನು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸಮಾಪಿಸಿದಾಗ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹಿಂದುಸ್ತಾನಕ್ಕಾಗಿ ಆಫ್ಘಾನರ ಪಟ್ಟದ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದರು. ಕಪ್ಪು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಯಾವಾಗ ಸ್ವಾಧೀನ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನೋ ಎಂದು ಹೊಂಚುತ್ತ ಬ್ರಿಟಿಷರು ತುರ್ಕಿಯ ಪಕ್ಷವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ರಷ್ಯದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆದುರಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸಿದರು. ಗ್ರೀಸ್ ದೇಶವು ಸುಲ್ತಾನನ ಹಿಡಿತ ದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ತರುವಾಯ ಈಜಿಪ್ಟ್ ಕೂಡ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತು. ತುರ್ಕಿಯು ಫ್ರೇಂಚ್ ಕ್ಷೇಮವೇ ತಮ್ಮ ಕ್ಷೇಮವೆಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಿಳಿದು ಸಂಧಾನಪರರಾದುದನ್ನು ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದ ವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿ ಕಂಡೆವು.

ತುರ್ಕಿ ಸುಲ್ತಾನನ ಆಡಳಿತವು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕೆಟ್ಟಿತ್ತು. ಬಾಲ್ಕನ್ ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿದ್ದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಜನರು ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ರಷ್ಯನ್ನರಂತೆ ಸ್ಥಾವರು; ಮತದಲ್ಲಿಯೂ ರಷ್ಯನ್ನರಂತೆ ಗ್ರೀಕ್ ಕ್ರೈಸ್ತ ಶಾಖೆಯವರು. ಆ ಶಾಖೆಗೆ ಸಂರಕ್ಷಕ ನೆನಿಸಿದ ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಆ ಜನಸಮೂಹಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ತನಗೆ ಸೇರಿದುದೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡುದು ಸಹಜವಾಗಿತ್ತು. ಗ್ರೀಕರು ಸ್ವತಂತ್ರರಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಬಾಲ್ಕನ್ ಸಮೂಹಗಳಲ್ಲಿ ಸೆರ್ಬರು (Serbs) ಮಾಂಟೆನೀಗ್ರಿ (Montenegrins) ಮತ್ತು ರೂಮೇನಿಯನ್ (Roumanians) ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸುಲ್ತಾನನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಬಾಲ್ಕನ್ ಪಂಗಡಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೊದಗ ಬೇಕೆಂದು ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಆಸೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಸಮಯತೋರಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಅವರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಲೂ ಎತ್ತಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಲೂ ಇರತಕ್ಕವನಾದನು. ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತಸ್ಥರಾದ ಜನರು ಮುಸಲ್ಮಾನ್ ಪ್ರಭುವಿನ ಶಾಶ್ವತಪ್ರಜೆಗಳಾಗಿರುವ ಅಂಶ ಐರೋಪ್ಯರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಹಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ರಷ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಭಯಪಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಇತರ ಐರೋಪ್ಯರು ತುರ್ಕಿಸುಲ್ತಾನನ ಮಿತ್ರರಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದರು. ಆಸ್ತಿಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಕನ್ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರ ಬೇಕೆಂದಿದ್ದುದರಿಂದ ಆತನು ರಷ್ಯದ ಹಗೆಯಾದನು; ಆದರೆ ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿಯೂ

ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಾನಾ ಬಾಧೆಗಳನ್ನು ಪಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಬಲಸಾಲದೆ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಕೊರಗುತ್ತ ಇದ್ದನು. ಬಾಲ್ಕನ್ ಭೂಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಷ್ಯದ ಭಯ ರಷ್ಯ ಪ್ರಬಲಗೊಂಡು ಕಪ್ಪು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರದ ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆ ತೋರುವುದೆಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೂ ಶಂಕೆ. ರಷ್ಯನ್ನರು ಯುದ್ಧದ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ತುರ್ಕಿಯಭಾಗಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡರೆ ತಾವು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗಗಳು ಕೈತಪ್ಪಿಯಾವೆಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಚಿಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಷ್ಯಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೇ ಮುಂದಾಳುಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಶತಮಾನದ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪಡೆದಾಗ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ ಕ್ಯಾಸಿಂಗ್ ರಷ್ಯದ ಸ್ನೇಹವನ್ನೇ ನಡೆಸುತ್ತ ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲಿ ರಷ್ಯನ್ನರಿಗೆ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರವೂ ದೊರೆಯದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಪಾಮರ್ಸ್ಪನ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ತುರ್ಕಿಯೊಡನೆ ಮೈತ್ರಿಕಟ್ಟಿ ಸುಲ್ತಾನನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಳಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸುವುದೇ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ಗುರಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು. ತಾನಾಗಿ ತಾನು ಮುಂದೆಬಿದ್ದು 1841ರಲ್ಲಿ ಡಾರ್ಡನೆಲ್ಸ್‌ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ರಷ್ಯದ ಯುದ್ಧದ ಹಡಗುಗಳು ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸದಂತೆ ಸಾಧಿಸಿದನು.

ರಷ್ಯಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮೈತ್ರಿಯೇ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇಳಿಮುಖವಾಗಿದ್ದ ತುರ್ಕಿಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಲವಂತದಿಂದ ಇತರರು ಎತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತ ಬಾಲ್ಕನ್ನರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಡಿಯಾಗುವುದೇಕೆಂದು ಆತನು ಕೇಳುತ್ತಲಿದ್ದನು. 1844ರಲ್ಲಿಯೂ 1853ರಲ್ಲಿಯೂ ಆತನು ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ತನ್ನೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಒಡೆದು ಛಿದ್ರವಾಗುವಂತಿದ್ದ ತುರ್ಕಿಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಭಾಗಮಾಡಿ

ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಯೋಚನೆ

ಕೊಳ್ಳೋಣವೆಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸೂಚನೆಕೊಟ್ಟನು. ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರಾಯಭಾರಿಯೊಡನೆ "ಪ್ರಬಲವ್ಯಾಧಿಯಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುವ ತುರ್ಕಿಯ ಉತ್ತರಕ್ಕಿಯೆಗಳಿಗಾಗಿ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು ನ್ಯಾಯವಲ್ಲವೆ?" ಎಂದು

ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಕ್ರೀಟ್ ಈಜಿಪ್ಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ನಿಕೊಲಾಸ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಹಕಾರದ ಆಸೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತುರ್ಕಿಸುಲ್ತಾನನಬಳಿಗೆ ಬಿರುಸಾದ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ತುರ್ಕಿಯ ಅಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಕ್ರೈಸ್ತಮತಸ್ಥರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಸುಲ್ತಾನನೊಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಯ ದೇವಮಂದಿರಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಸುಭದಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ

1853ರಲ್ಲಿ ಬಯಸಿದನು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ಸುಲ್ತಾನನು ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಆಗ ನಿಕೊಲಾಸ್ ತಡಮಾಡದೆ ಡಾನ್ಯೂಬ್ ನದಿಯ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಿಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದ ವಲ್ಡೇಖಿಯ ಮತ್ತು ನೋಲ್ಡೇವಿಯ ಎಂಬ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿ ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು.

ಏತನ್ಮಧ್ಯೆ ಅಲ್ಪವಿಷಯಕ್ಕಾಗಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ನಾಯಕನು ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಎರಡನೆ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್‌ಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಮೊದಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ಲೂಯಿ ನಪೋಲಿಯನ್ 1852ರಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪದವಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಹಿವೇ ನಪೋಲಿಯನ್ ನಂತೆ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜೃಂಭಿಸಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಜನರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸುವ ಆಸೆ ಆತನಿಗೆ. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥರಿಕ್ ಚರ್ಚಿನವರಿಗೆ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಯ ದೇವಮಂದಿರ ಫ್ರೆಂಚರ ಚಿಂತೆಗಳು ತಮ್ಮ ವಶದಲ್ಲಿಯೇ ಇರತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ಆಸೆಯಿರುವಲ್ಲಿ ಆ ಚರ್ಚಿಗೆ ಜ್ಯೇಷ್ಠಕುಮರಿಯಾದ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಸುಮ್ಮನಿರುವುದೆಂತು? ಬೆತ್ಲೆಹೆಂ (Bethlehem) ದೇವಮಂದಿರವಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ನಕ್ಷತ್ರ, ಒಂದು ಶಿಲುಬೆ ಎಲ್ಲ ಕ್ರೈಸ್ತರಿಗೂ ಪರಮಪವಿತ್ರವೆನಿಸಿದ್ದ ವಸ್ತುಗಳು. ಅವುಗಳು ರಷ್ಯನ್ನರ ವಶವಾಗುವ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಪೋಪಿಗೂ ಆತನ ಶಿಷ್ಯರಿಗೂ ಅಸಮಾಧಾನ. ಲೂಯಿ ನಪೋಲಿಯನ್ ಈ ಅಂಶವನ್ನೆತ್ತಿಹಿಡಿದನು. ರಷ್ಯವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಲು ಆತುರ ಪಟ್ಟನು. ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರದ ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಚನೆಯೂ ಕೂಡಿತು. ಲೂಯಿ ನಪೋಲಿಯನ್ ಬ್ರಿಟಿಷರೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ರಷ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಸನ್ನದ್ಧನಾದನು. 1841ರಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದ ಷರತ್ತನ್ನು ತಾನೇ ಮುರಿದು ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ತಮ್ಮ ಯುದ್ಧದ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಡಾರ್ಡನೆಲ್ಸ್ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಿದರು. ತುರ್ಕಿಸುಲ್ತಾನನು ಧೈರ್ಯವಹಿಸಿ ರಷ್ಯದವರನ್ನು ಎದುರಿಸಿದನು.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮತ್ತು ಫ್ರೆಂಚ್ ಜಲಸೈನ್ಯಗಳು ಕಪ್ಪುಸಮುದ್ರದ ಬಳಿ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ರಷ್ಯದವರು ಸಿನೋಪ್ (Sinope) ಬಳಿ ಇದ್ದ ತುರ್ಕಿ ಹಡಗುಪಡೆಯನ್ನು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿದರು. ರಷ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧವೆಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ತುರ್ಕಿಯ ಜೊತೆಗೂಡಿದರು.

ಹೊಡೆದಾಟ ಮೊದಲಾದುದು ಡಾನ್ಯೂಬ್ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ. ಅಲ್ಲಿ ರಷ್ಯದ ಸೈನ್ಯಗಳು ನುಗ್ಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿಸುವುದು ತುರ್ಕಿಯವರ ಕೆಲಸವಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರಾಗಲಿ ಫ್ರೆಂಚರಾಗಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಹೊಡೆದಾಡುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಸ್ಥಿಯದವರ ಭಯದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಹೊಡೆದಾಟವಿಲ್ಲದೆಯೇ

1854ರಲ್ಲಿ ರಷ್ಯದ ಸೈನ್ಯಗಳು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದವು. ಆಗ ಸಂಧಿಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ರಷ್ಯದವರನ್ನು ಯುದ್ಧ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಆಕ್ರಮಿಸುವ ಅತುರದಿಂದಿದ್ದರು. ರಷ್ಯವನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಬೇಕು? ಕಪ್ಪುಸಮುದ್ರದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿರುವ ಕ್ರಿಮಿಯ ಪರ್ಷಿಯದ್ವೀಪ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಕಂಡಿತು. ಆ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಲು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಫ್ರೆಂಚ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹಾಯ್ದು ಡಾರ್ಡನೆಲ್ಸ್ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೊರಟವು. ಕ್ರಿಮಿಯ ಯುದ್ಧ ನೊಡಲಾಯಿತು.

ಕ್ರೈಸ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಮುಸಲ್ಮಾನ್ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಳಿಸುವ ಕತದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕ್ರೈಸ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರದೊಂದಿಗೆ ಜಗಳನಾಡಿದ ವಿಚಿತ್ರಸನ್ನಿವೇಶ ತೋರಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ತಾವು ಕಾಣದ, ತಿಳಿಯದ ಭೂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ಆ ಸಾರ್ಥಿನಿಯ ಪ್ರಭುವೂ ಅವರನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಕ್ರಿಮಿಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಯುದ್ಧದ ಹಡಗುಗಳ ಉಗ್ರಾಣಕ್ಕಾಗಿ ರಷ್ಯದವರು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸೆಬಾಸ್ಟೊಪೋಲ್ (Sebastopol) ದುರ್ಗವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದು ಗುರಿ. ಆ ದುರ್ಗ ಹಾಳಾದರೆ ಕಪ್ಪುಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ರಷ್ಯದ ನೌಕಾಬಲಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದ ತಪ್ಪಿತೆಂದು ಆಸೆ.

ಮೂರು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸೈನ್ಯಗಳೂ ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿ 1854ರಲ್ಲಿ ಸೆಬಾಸ್ಟೊಪೋಲಿನ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಅಲ್ಲಿಳಿದು ಆಲ್ಮಾ (Alma) ನದಿಯ ಬಳಿ ರಷ್ಯದವರೊಡನೆ ಕದನನಾಡಿ ಗೆದ್ದವು. ತಕ್ಷಣ ಮುಂದೆ ಹೊರಟು ಆ ದುರ್ಗವನ್ನು ಮುತ್ತಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹದವರು ನಿರಾಸಿ ದಕ್ಷಿಣದ ಕಡೆಯಿಂದ ಆಕ್ರಮಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಬಾಲಾಕ್ಲೇವ (Balaclava) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಉಗ್ರಾಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ರಷ್ಯದವರು ಕದನಗಳು ಆ ಸ್ಥಲವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಲು ಉಜ್ಜುಗಿಸಿದರು. ಕದನ ನಡೆಯಿತು. ರಷ್ಯದವರು ಗೆಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ರಷ್ಯದ ದಂಡನಾಯಕ ಮೆನ್ಸಿ ಕೋಫ್ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಇಂಕರ್ಮನ್ (Inkermann) ದುರ್ಗದ ಬಳಿ ಮಿತ್ರ ಮಂಡಲಿಯವರನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಸೋತನು.

ಮೂರು ಹೊಡೆದಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರು ಹೆಸರಿಗೆನಾತ್ರ ಜಯ ಶಾಲಿಗಳು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ರಷ್ಯದವರಿಗಿಂತ ಇವರಿಗೇ ಹೆಚ್ಚು ನಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಕ್ರಿಮಿಯದಲ್ಲಿ ಚಳಿಗಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುವುದು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೂ ಅತಿ ಪ್ರಯಾಸನಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದಳಪತಿಗಳು ಸಾಹಸವನ್ನು ತೋರಲಿಲ್ಲ; ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯವರು ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಹಾಯವನ್ನಾಗಿ ಸನ್ನಾಹವನ್ನಾಗಿ

ನಡೆಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಚಳಿಗೂ ರೋಗಕ್ಕೂ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಾವಿರಾರು ಸೈನಿಕರು ಬರಗಿದರು. ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಸಾಮಗ್ರಿಯಿಲ್ಲದೆ, ತಕ್ಕ ಬಟ್ಟೆ ಬರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸೈನ್ಯಗಳು ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಕೊಂಡಿದ್ದ ವೃತ್ತಾಂತ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿದಾಗ ಫ್ಲಾರೆನ್ಸ್ ನೈಟಿಂಗೇಲ್ (Florence Nightingale) ಎಂಬ ಮಹಿಳೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಹೊರಟು ಸೈನಿಕರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಉಪಚಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಕಾರ್ಯವಿವರದಿಯಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರಲ್ಲಿ ಹಾಹಾಕಾರವೆದ್ದಿತು. ಆಬರ್ಟಿನ್ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಪತ್ನಿ, ಪಾಮರ್ಸ್‌ಟನ್‌ನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಪದವಿಗಳಾದವು. ಆ ಶ್ರೀಮಂತನು ಮಂತ್ರಿಯಾದಕೂಡಲೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಚುರುಕು ತೋರಿ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಸರಕುಸರಂಜಾಮುಗಳು ಕ್ರಿಮಿಯದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾದವು. ಆದರೂ ಸೆಬಾಸ್ಟೊಪೋಲ್ ಆಕ್ರಮಣ ಸುಲಭವಾಗಿ ನೆರವೇರಲಿಲ್ಲ. 1855ರ ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ಜಯಲಾಭವಾಯಿತು. ರಷ್ಯದವರು ಆ ದುರ್ಗವನ್ನು ಆಗ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು.

ಇಷ್ಟರಿಂದ ಯುದ್ಧ ನಿಲ್ಲುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿಮಿಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದುರ್ಗ ನಷ್ಟವಾದರೆ ರಷ್ಯದವರ ಬಲ ನಾಶವಾದಂತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಏಷ್ಯಮೈನರ್ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ರಷ್ಯದವರು ತುರ್ಕಿಯವರನ್ನು ಕಾರ್ಸ್ (Kars) ದುರ್ಗದಿಂದೋಡಿಸಿ ಜಯಭೇರಿ ಹೊಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ 1855ರಲ್ಲಿ ನಿಕೊಲಾಸ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಹೊಸ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ 2ನೆ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಬಯಸಿದನು.

1856ರಲ್ಲಿ ಪ್ಯಾರಿಸ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದ ಒಪ್ಪಂದಗಳಾದವು. ಮುಖ್ಯ ಷರತ್ತುಗಳು ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ—

1. ತುರ್ಕಿಯ ಪ್ರಜೆಗಳೆನಿಸಿದ್ದ ಕ್ರೈಸ್ತಗುಂಪುಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ತ್ಯಜಿಸಲೊಪ್ಪತಕ್ಕದ್ದು. ತುರ್ಕಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿರತಕ್ಕದೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಗೌರವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.
2. ಮೊಲ್ಡೇವಿಯ ವಲ್ಲೇಖಿಯ ಪ್ರಾಂತಗಳು ತುರ್ಕಿಗೇ ಸೇರಿರತಕ್ಕದ್ದು ; ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸುಲ್ತಾನನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.
3. ಕಪ್ಪುಸಮುದ್ರ ಯಾರೊಬ್ಬರಿಗೂ ಸೇರದಂತಿರಬೇಕು. ಆ ತೀರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಯುದ್ಧದ ಉಗ್ರಾಣವನ್ನಿಡಬಾರದು. ಡಾರ್ಡನೆಲ್ಸ್ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಿಯ ಯುದ್ಧದ ಹಡಗುಗಳುಮಾತ್ರವೇ ಓಡಾಡಬೇಕು.

ಈ ಮೂರಂಶಗಳು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಸ್ಥಿರಪಟ್ಟವು. ಬಾಲ್ಕನ್ ಜನಸಮೂಹಗಳು ದಂಗೆಯೇಳದಂತೆ ಯಾವ ಏರ್ಪಾಡೂ ಇಲ್ಲವಾಯಿತು. ಮುಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ

ಅದರಿಂದ ನಾನಾ ತೊಂದರೆಗಳು ತೋರಿದವು. ರಷ್ಯವೆಂದರೆ ಭಾರಿ ಭಲ್ಲಾಕನೆಂದು ಭಯಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಐರೋಪ್ಯರಿಗೆ ರಷ್ಯದಭಯ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಸರಿಣಾಮಗಳು ಆದರೆ ರಷ್ಯದ ಜನರಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನ ಹೆಚ್ಚಿತು. ರಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಚಲವಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದ ನಿರಂಕುಶಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೂ ಆಪತ್ತು ತೋರಿ ಕೊಂಡಿತು. ಯುದ್ಧವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನರೆನಿಸಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚರ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಳಂಕವೂ ತೋರಿತು. ಇವರೇನೂ ಅಜೇಯರಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಂಚುತ್ತಲಿದ್ದ ಪ್ರುಷ್ಯ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಧೈರ್ಯವಾಯಿತು. ಗದರಿಸಿ ಬೆದರಿಸಿ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಪಾಮರ್ಸ್‌ನ್ ಶ್ರೀಮಂತನ ಉಪಾಯಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣ ವಿರಾಮ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು.

ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ರಷ್ಯದೊಡನೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಭೌಮ ದೊರೆ ಸೇರಿದ್ದೇಕೆ? ಆತನಿಗೇನು ಲಾಭ ಅದರಲ್ಲಿ? ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಇಟಲಿಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಇಟಲಿಯ ಏಕೈಕತೆ

ಯೂರೋಪ್‌ನಲ್ಲಿ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಕಯ್ಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಮಹಾಮುಠನಕ್ಕೊಳಗಾದ ತರುವಾಯ ವಿಯೆನ್ನದಲ್ಲಿ ಯಥಾಪೂರ್ವಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಧಾರವಾಯಿತಷ್ಟೆ. ಆಗ ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಜನರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಸ್ಥಾನವೆಂಬ ಹಂಬಲದಿಂದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಮೆಟರ್ನಿಕ್, ಕ್ಯಾಸಿಂಗ್ ಮುಂತಾದವರು ಇಟಲಿಯ ಉತ್ತರಭಾಗವನ್ನು ಅಸ್ತ್ರಿಯ ಪ್ರಭುವಿಗೂ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗವನ್ನು (ನೇಪಲ್ಸ್ ಸಿಸಲಿ) ಬೋರ್ಬನ್ ವಂಶದ ಫರ್ಡಿನೆಂಡಿಗೂ ಹಂಚಿಬಿಟ್ಟು ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪೋಪನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನಲ್ಲದೆ ಟೆಸ್ಕನಿಯ ಶ್ರೀಮಂತನೊಬ್ಬನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಸಾರ್ವಭೌಮದ್ವೀಪದ ದೊರೆಯೆನಿಸಿದಾತನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದರು. ಒಂದೇ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುತ್ತ ಒಂದು ಬಳಗವಾಗಿದ್ದ ಇಟಲಿಜನರು ಏಕೆಂಟು ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳಾಗಿ ಹೋದರು. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಗುಂಪುಕೂಡಿ ಅಧಿಕಾರಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿದರೆ ಅಸ್ತ್ರಿಯದ ಮೆಟರ್ನಿಕ್ ಅದನ್ನಡಗಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ನಿರಂಕುಶಪ್ರಭುಗಳ ಆಳಿಕೆಯು ಭದ್ರವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದಂತಾಯಿತು.

1848 ರಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಬಿಗಳು ಅಂಟುರೋಗದಂತೆ ಹರಡಿದವು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಜನ ನಾಯಕರು ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಅಡಗಿದ್ದು ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲರಾಗಿದ್ದರು. ಮಜ್ಜಿನಿ (Mazzini) ಎಂಬಾತನು ಇರುವ ಏಕೆಂಟು ಆಡಳಿತಗಳನ್ನೂ ಲಾಗ ಹಾಕಿಸಿ ಜನರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಬೇಕೆಂದು ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. 1848ರಲ್ಲಿ

ಜನರು ದಂಗೆಯೆದ್ದಾರೆಂದು ಕಂಡು ನೇಪಲ್ಸ್ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಪಿಯೊ ಮಂಟಿನ ಪ್ರಭುಗಳು ಅಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜನರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಬರುವಂತೆ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಮದ್ದಿನಿ ಪುರಾಣಪ್ರಸಿದ್ಧ ರೋಮಕ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ ಕಟ್ಟಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಸಾರ್ಡಿನಿಯ ಪಿಯೊ ಮಂಟುಗಳಿಗೆ ದೊರೆಯೆನಿಸಿದ್ದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಆಲ್ಬರ್ಟ್ ಎಂಬಾತನು ಆಸ್ತ್ರಿಯದವರೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಇಟಲಿಯ ಉತ್ತರಭಾಗವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನಡೆಯಿತು. ಯುದ್ಧ ನಡೆಯಿತು. ಆದರೆ ಸಾರ್ಡಿನಿಯದೊರೆ ಸೋತು ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದನು. ಆಸ್ತ್ರಿಯದವರು ಜಯಶಾಲಿಗಳಾಗಿ ನಿರಂಕುಶಪ್ರಭುಗಳು ಹಿಂದಿನಂತೆ ನಿರಾತಂಕರಾದರು.

ಹೊಸ ದೊರೆ ವಿಕ್ಟರ್ ಇಮಾನ್ಯುಯಲ್ (Victor Emmanuel) ಮಾತ್ರ ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಕವೂರ್ ಶ್ರೀಮಂತ (Count Cavour)ನನ್ನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಈ ಶ್ರೀಮಂತನು ದೂರಾಲೋಚನೆಯಿಂದ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಬಲವನ್ನು ಆಸ್ತ್ರಿಯದವರಿಗೊಡ್ಡುವ ಆಸೆ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡನು. ಕ್ರಿಮಿಯ ಯುದ್ಧಸಮಯದಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಇಟಲಿಗೆ ಏಕರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ರಚಿಸುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಬಲಿಷ್ಠರಾದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮುಂದೆಯೂ ಫ್ರೆಂಚರ ಮುಂದೆಯೂ ಇಟ್ಟನು. ಇಟಲಿಯವರ ಆಸೆಗಳು ನ್ಯಾಯವೆನಿಸಿದವು. ಕ್ರಿಮಿಯ ಯುದ್ಧ ಮುಗಿದ ತರುವಾಯ ಕವೂರ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಮೂರನೆ ನಪೋಲಿಯನ್ನರಿಂದ ಸಹಾಯದ ವಾಗ್ದಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಉಪಾಯವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿ ಆಸ್ತ್ರಿಯದವರೇ ಮೊದಲು ಜಗಳಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದನು.

1859ರಲ್ಲಿ ಆಸ್ತ್ರಿಯದವರು ಸಾರ್ಡಿನಿಯ ದೊರೆಯ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ಆ ದೊರೆಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಲೂಯಿ ನಪೋಲಿಯನ್ ಹೊರಟು ಆಸ್ತ್ರಿಯದವರನ್ನು ಎರಡು ಕದನಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದನು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ 1860ರಲ್ಲಿ ಇಟಲಿಯ ಮಧ್ಯಭಾಗವೆಲ್ಲ ಒಂದು ರಾಜ್ಯವಾಯಿತು. ಅದೇವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ಯಾರಿಬಾಲ್ಡಿ (Garibaldi) ಎಂಬ ಸಾಹಸಿಯು ರಾಜ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಕೋಶವಿಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ದೇಶಭಕ್ತಿ ಸಾಹಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಒಂದು ದಳವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸಿಸಿಲಿ ನೇಪಲ್ಸ್ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಜನರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಬೋರ್ಬನ್ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಓಡಿಸಿದ್ದನು. ಆ ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರಾಂತಗಳೂ ಸಾರ್ಡಿನಿಯ ದೊರೆ ಕಟ್ಟಿದ ಇಟಲಿಯ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡವು. ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡ ಪೋಪನ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನೂ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಆಸ್ತ್ರಿಯ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದ ಭಾಗವನ್ನೂ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇಟಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. 1860—70 ರಲ್ಲಿ ಇಟಲಿಯ ಐಕ್ಯತೆಯೆಂಬುದು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಗೂಡಿತು.

ಜರ್ಮನಿಯ ಐಕ್ಯತೆ

ಬಾಲ್ಕನ್ ಪರ್ವತದ ಕ್ರೈಸ್ತಜನರ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಪ್ರಬಲಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಾದ ಆಸ್ತ್ರಿಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆಗಳಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ ಕ್ರಿಮಿಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆತನು ತಟಸ್ಥನಾಗಿರಬೇಕಾಯಿತು. ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲ; ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಿತು. ನಪೋಲಿಯನ್ ಜರ್ಮನಿಯನ್ನೂ ಮುಳುಗಿಸಿದ್ದನು. ವಿಯೆನ್ನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಏರ್ಪಾಟು ನಡೆದಾಗ ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತೆಂಟು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಗೊತ್ತಾದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಷ್ಯ ಮತ್ತು ಆಸ್ತ್ರಿಯ ಪ್ರಬಲ. ಇತರ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಪುಟ್ಟವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಎಂದಾದರೂ ಪ್ರಷ್ಯಕ್ಕೋ ಆಸ್ತ್ರಿಯಕ್ಕೋ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವಾಗಿದ್ದವು.

ಆಸ್ತ್ರಿಯದ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ವುದು ನಾನಾಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬುಡು ಬುಡಿಕೆಯವನ ಅಂಗಿಯಂತೆ ನಾನಾಜಾತಿ ಜನರ ಸಮೂಹ. ಐಕ್ಯತೆಯೆಂಬುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೋ ನಿರಂಕುಶಪ್ರಭುತ್ವದ ಮಂತ್ರವನ್ನೇ ಜಸಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಜನರ ಗುಂಪನ್ನು ಎದುರುಹಾಕಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕಂತೆ ವರ್ತಿಸತಕ್ಕವನು. ಪ್ರಷ್ಯ ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದು ದರೋಡೆ ದೊರೆ ಫ್ರೆಡರಿಕ್ನ ಕಾಲದಿಂದ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಯುದ್ಧಸಿದ್ಧತೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ ದೊರೆ ನಿರಂಕುಶನಾದಾಗಲೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತ ಅವರ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದನು. 1848ರ ವೇಳೆಗೆ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಜರ್ಮನ್ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಪ್ರಷ್ಯದ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ಸೇರಿ ಒಂದು ಶುಲ್ಕಬಂಧವನ್ನು (Zollverein) ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. 1848ರಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲಟಗಳು ರೇಗಿದಾಗ ಫ್ರಾಂಕ್ ಫಾರ್ಟ್ (Frankfort) ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಜರ್ಮನಿಗೂ ಒಂದು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸೇರಿ ಪ್ರಷ್ಯದ ದೊರೆಯನ್ನು ಜರ್ಮನ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಯೋಚನೆ ನಡೆಯಿತು. ಆ ದೊರೆ ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಸ್ತ್ರಿಯದ ಪ್ರಭು ತನ್ನ ಆಳಿಕೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದಿದ್ದ ಈ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಬಲದಿಂದ ಅಡಗಿಸಿಬಿಟ್ಟು ಹಿಂದಿನಂತೆ ಪ್ರಬಲನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದನು.

1861ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಷ್ಯ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಿಬರಲ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರು ಚೈತನ್ಯತೋರಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಸುಧಾರಣೆಗಳಾಗಬೇಕೆಂದು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ದೊರೆ ಆ ಯತ್ನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡದೆ ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್ (Bismarck) ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಯೂರೋಪಿನ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್ನ ಪ್ರಭಾವ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಪ್ರಷ್ಯದ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪ

ಆತನದು. ಪ್ರಷ್ಯದ ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಭದ್ರಗೊಳಿಸಿ ಪ್ರಬಲವಾದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸನ್ನದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್ ಆಸ್ತ್ರಿಯವನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹುಡುಕಿದನು.

ಆಗ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧನಾದ ಪಾಮರ್ಸ್ಪನ್ ಶ್ರೀಮಂತನೇ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಯಾಗಿದ್ದನು. ಇಟಲಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಏಕರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆತನು ಜನರ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯಂತೆ ವರ್ತಿಸಿ ಗ್ಯಾರಿಬಾಲ್ಡಿಯ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಕ್ರಿಮಿಯ ಯುದ್ಧವಾದ ತರುವಾಯ ಆತನು ಬೆದರಿಸಿದರೆ ಇತರರು ಹಿಂದಿನಂತೆ ಬೆದರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. 1863ರಲ್ಲಿ ಪೋಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಜನರು ರಷ್ಯನ್ನರಿಗೆದುರಾಗಿ ದಂಗೆಯೆದ್ದರು. ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ದಂಗೆ ಕೋರರನ್ನು ಕ್ರೂರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿದನು. ಆಗ ಪಾಮರ್ಸ್ಪನ್ ಜನರ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿ ಸಹಾಯಮಾಡುವ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಮಾಡಲಾರದೆ ತಟಸ್ಥನಾದನು. ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್ನಾದರೆ ಅದೇ ದಂಗೆಯು ಪ್ರಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿಕೊಳ್ಳದಂತೆ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಬಳಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದನು. ಪೋಲಂಡ್ ಜನರು ಸಹಾಯಹೀನರಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆಹೋದರು.

1864ರಲ್ಲಿ ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್ ಹೊಂಚಿದ್ದ ಸಮಯ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಪ್ರಷ್ಯಕ್ಕುತ್ತರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಣ್ಣ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿದ್ದವು. ಸ್ಲೆಸ್ವಿಗ್ (Schleswig) ಮತ್ತು ಹೋಲ್ ಸ್ಟೈನ್ (Holstein) ಎಂಬ ಆ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್‌ನ ದೊರೆಯೇ ಪ್ರಭು ವಾಗಿದ್ದನು. ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್‌ನ ದೊರೆ ಸತ್ತು ಹೊಸ ದೊರೆ ಪಟ್ಟವೇರಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಜರ್ಮನ್ ಜಾತಿಯ ರಾಜಪುತ್ರನಿಗೆ ಸೇರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್

ವ್ಯಾಜ್ಯವೊಡಲಿಟ್ಟನು. ಆಸ್ತ್ರಿಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೂ ಕೂಡ ಆಸ್ತ್ರಿಯದೊಂದಿಗೆ ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್‌ನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್ ದೊರೆಯನ್ನು ಬೆದರಿಸಿ ಯುದ್ಧದನು. ಆಗ ಪಾಮರ್ಸ್ಪನ್ ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್‌ನ ಪಕ್ಷಹಿಡಿದು ವಾದಿಸಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಆ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು

ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್‌ನಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡವು. ಪಾಮರ್ಸ್ಪನ್ ಏನೂ ಮಾಡದೆ ಕೈಲಾಗದವನಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು. ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್‌ದೊರೆ ಸುಮ್ಮನಾದಮೇಲೆ ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್ ಆ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಆಸ್ತ್ರಿಯದೊಡನೆ ಜಗಳಕ್ಕಿತ್ತನು. ಆಸ್ತ್ರಿಯ ಪ್ರಷ್ಯಗಳಿಗೆ ಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ಎರಡು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಆಸ್ತ್ರಿಯ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಸೋತುಹೋಯಿತು. 1866ರಲ್ಲಿ ಸಡೋವ (Sadowa) ಬಳಿ ನಡೆದ ಕದನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಷ್ಯದವರು ತಮ್ಮ ಯುದ್ಧಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಬೀರಿ ಆಸ್ತ್ರಿಯದ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಮುರಿದರು.

ಆಸ್ತಿಯದ ಸೋಲಿನಿಂದ ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಷ್ಯದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಆಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲವಾಯಿತು. ಪ್ರಷ್ಯದ ನೇತೃತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಉತ್ತರದ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ದೊಡ್ಡ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಆಸ್ತಿಯ ಸೋತುಹೋದ ಕಾರಣ ಅತ್ತ ಇಟಲಿಯವರು ವೆನಿಸ್ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಜರ್ಮನಿಯ ಉತ್ತರಭಾಗವೆಲ್ಲ ಪ್ರಷ್ಯದೊರೆಯ ವಶವಾಯಿತು. ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದ್ದ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ ಇದ್ದವು. ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್‌ನು ಅವುಗಳನ್ನೂ ಒಂದೊಂದನ್ನಾಗಿ ಜರ್ಮನಿಯ ಏಕರಾಷ್ಟ್ರಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸುತ್ತ ಪ್ರಷ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಬಲಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಮೂರನೆ ನಪೋಲಿಯನ್ನನಿಗೆ ಚಿಂತೆಹುಟ್ಟಿತು. ಆಸ್ತಿಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ ಪ್ರಷ್ಯದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಆಡ್ಡಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ನಪೋಲಿಯನ್ ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್‌ನೊಂದಿಗೆ ಸಂಧಾನನಡೆಸುತ್ತ

ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ರೈನ್ ಮೇರೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದಾದರೆ ದಕ್ಷಿಣ
 ಫ್ರೆಂಚರೊಂದಿಗೆ ಜರ್ಮನಿ ಪ್ರಷ್ಯಕ್ಕೆ ವಶವಾಗುವ ಅಂಶವನ್ನು ತಾನೊಪ್ಪಿ
 ಯುದ್ಧ ಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದನು. ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್‌ನು ಆ ಸಂದೇಶವನ್ನು
 ಪ್ರಕಟಿಸಿ ನಪೋಲಿಯನ್ನನಲ್ಲಿ ಇತರರಿಗೆ ಅಪನಂಬಿಕೆಯುಂಟಾ

ಗುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದನು. 1870ರಲ್ಲಿ ಸ್ಪೈನಿನ ಪಟ್ಟದ ಜಗಳವೊಂದು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಆ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಅವಮಾನವಾಗುವಂತೆ ಸಂಧಾನನಡೆಸಿದನು. ನಪೋಲಿಯನ್ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆದನ್ನೇ ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್ ಕಾದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. 1870-1871 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಷ್ಯಕ್ಕೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೂ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯಿತು. 1870 ರಲ್ಲಿ ಸೆಡಾನ್ (Sedan) ಬಳಿ ನಪೋಲಿಯನ್ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸೆರೆಯಾಳಾದನು. ಹಿರೇ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ್ನು ಅನುಕರಿಸುತ್ತ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆನಿಸಿದವನು ಭಾರಿ ಅವಮಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಈ ಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಜರ್ಮನ್ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಪ್ರಷ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡವು. 1871 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಷ್ಯದ ಮೊರೆ ಜರ್ಮನಿಗೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದನು. ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಅವಮಾನದೊಂದಿಗೆ ನಷ್ಟವೂ ಆಯಿತು. ಆಲ್ಸಾಸ್ ಲೊರೇನ್ (Alsace Lorraine) ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಜರ್ಮನಿಗೊಪ್ಪಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಮೂರನೆ ನಪೋಲಿಯನ್ನನ ಅವತಾರ ಪೂರಿಯಾಯಿತು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪಲ್ಲಟವಾಯಿತು. ಮೂರನೆ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ ಎಂಬುದು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು.

ಜರ್ಮನರ ಐಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ತರುವಾಯ ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್ ಶಾಂತಿಸ್ಥಿತಿಗಾಸೆಪಟ್ಟನು. ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಜರ್ಮನ್ ರಾಷ್ಟ್ರ

ಬಂಧವು ರೂಢಿಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೊಡ ನೆಯೂ ಆಸ್ತಿಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೊಡನೆಯೂ ಸ್ನೇಹ ಕಟ್ಟಿದನು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನವರು ತೊಂದರೆ ಕೊಡದಿರುವಂತೆ 'ಮೂವರು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಸ್ನೇಹ' ವೆಂಬುದನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಕಟ್ಟಿ ಜರ್ಮನಿಗೆ ಯುದ್ಧದ ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ನಡೆಸಿದನು.

ನೊದಲು ಇಟಲಿ ತರುವಾಯ ಜರ್ಮನಿಗಳು ಈರೀತಿ ಐಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಕೊಂಡವು. ಆದರೆ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಜಗಳಗಳು ನಿಂತಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪುನಃ ಜಗಳಗಳು ರೇಗಲು ಕಾರಣಗಳಿದ್ದೇ ಇದ್ದವು. ಪಾಮರ್ಸ್‌ನ್ ಶ್ರೀಮಂತನ ತರುವಾಯ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಐರೋಪ್ಯರ ಜಗಳಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸದೆ ತಟಸ್ಥ ರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಲೂಯಿ ನಪೋಲಿಯನ್ನಿಗೂ ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್‌ಗೂ ಮನಸ್ತಾಪಗಳೂ ಪೈಪೋಟಿಗಳೂ ನಡೆದಾಗ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಯಾವ ಪಕ್ಷವನ್ನೂ ವಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ 1871ರಲ್ಲಿ ರಷ್ಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಪುನಃ ತುರ್ಕಿಯ ಬಲವನ್ನು ಮುರಿಯಲು ಹವಣಿಸಿದನು. ಆಗ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಐರೋಪ್ಯರ ಕಲಹಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಬಾಲ್ಕನ್ ತೊಂದರೆ

ಕ್ರಿಮಿಯ ಯುದ್ಧ ಮುಗಿದಾಗ ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಬಾಲ್ಕನ್ ಜನರನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡುಬರುವ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದಾಗಿ ವಾಗ್ದಾನಮಾಡಿ ಕಪ್ಪು ಸಮುದ್ರವು ಯಾರಿಗೂ ಸೇರದಂತಿರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ 1871ರಲ್ಲಿ ಆ ನಿಯಮವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ತನ್ನ ಯುದ್ಧದ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅಟ್ಟಿದನು. ಸ್ಲಾವ್ ಜಾತಿಯ ಜನಸಮೂಹಗಳೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿ ಪರಸ್ಪರ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಚಳುವಳಿ (Pan-Slav Movement)ಯನ್ನು ಪ್ರೋಪಿಸಿ ಬಾಲ್ಕನ್ ಜನರು ದಂಗೆಯೇಳಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಟ್ಟನು. ದುರ್ಬಲ ನಾಗಿದ್ದ ತುರ್ಕಿ ಸುಲ್ತಾನನ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಬಾಸ್ತಿಯ ಹೊಸ ದಂಗೆಗಳು (Boznia), ಹರ್ಜೊವೀನ (Herzegovina) ಎಂಬ ಬಾಲ್ಕನ್ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ದಂಗೆಗಳೆದವು. ಬಲ್ಲಾರ್ ಗುಂಪಿನ ಬಾಲ್ಕನ್ ಜನರೂ ದಂಗೆಯೆದ್ದರು. ಸುಲ್ತಾನನ ಕಡೆಯವರು ಬಲ್ಲಾರ್ ಗುಂಪಿನ ದಂಗೆಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ಕೆಲವು ಹತ್ಯೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಆಗ ಸೆರ್ಬರೂ ಮಾಂಟಿನೀಗ್ರಿಗಳೂ ತುರ್ಕಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆದ್ದರು.

1875—76ರಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಕನ್ ಸಮೂಹಗಳು ಈರೀತಿ ತುರ್ಕಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಜಗಳಕ್ಕೆ ನಿಂತಿದ್ದವು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಬೀಕನ್ಸ್‌ ಫೀಲ್ಡ್ (Beaconsfield) ಶ್ರೀಮಂತನು ಸುಯೆಸ್ ಕಾಲುವೆಯ ಷೇರುಗಳನ್ನು

ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದನು. ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಇಸ್ತಾಂಬೂಲ್ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗದಿರುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಲು ತುರ್ಕಿಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುವ ದಾರಿಯೇ ಆತನಿಗೊಪ್ಪಿತು. ಬಾಲ್ಕನ್ ಕುಲಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರೆ ರಷ್ಯದ ಬಲ ಹೆಚ್ಚುವುದೆಂದು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ. ಅಂತಹ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ರಷ್ಯದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ತಡೆದಾರೆಂಬುದು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್‌ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ತುರ್ಕಿಯ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದೇ ಪರ ಮೋಪಾಯವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಬೇಕನ್ಸ್‌ಫೀಲ್ಡ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟನು. 1877ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ನಿರ್ಧರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅತ್ತ ಸೆರ್ಬಿಯವರು ಪೂರಾ ಸೋಲುವಂತಿತ್ತು. ಆಗ ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸೆರ್ಬರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಕಳು

ರಷ್ಯದ ಜಯ

ಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಸೈನ್ಯವು ಬೇಗನೆ ಜಯಪಡೆದು ಎಡ್ರಿಯನ್

ನೋಪಲ್ (Adrianople) ನಗರವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಇಸ್ತಾಂಬೂಲನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಆಗ ಬೇಕನ್ಸ್‌ಫೀಲ್ಡ್ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಯುದ್ಧದ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ತುರ್ಕಿಯ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಬ್ರಿಟಿಷರೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನೊಲ್ಲದೆ ರಷ್ಯದವರು ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ 1878 ರಲ್ಲಿ ಸಾನ್ ಸ್ಟೆಫಾನೊ (San Stefano) ಎಂಬಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಿಯೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ನಡೆಸಿದರು. ಬಾಲ್ಕನ್ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಲ್ಗಾರ್ ಗುಂಪಿನ ಜನರಿಗೆ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಷ್ಟ್ರ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗುವಂತೆ ಆ ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲತ್ತು. ರಷ್ಯದವರು ಬಾಲ್ಕನ್ ಸಮೂಹಗಳ ರಕ್ಷಣೆವಹಿಸಿಕೊಂಡಂತಾಯಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಬೇಕನ್ಸ್‌ಫೀಲ್ಡ್ ಆ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೊಪ್ಪದೆ ಎಲ್ಲವೂ ಪುನರ್ವಿಮರ್ಶೆಯಾಗಬೇಕೆಂದನು.

ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್ ಮಂತ್ರಿಗೆ ಜರ್ಮನಿಗೂ ಜರ್ಮನ್ ರಾಜಧಾನಿ ಬರ್ಲಿನ್ ಗೂ ಹೆಸರು ಕಟ್ಟಲು ಇದು ಒಳ್ಳೆ ಸನ್ನಿವೇಶವಾಗಿ ತೋರಿತು. ರಷ್ಯ ತುರ್ಕಿ ಬ್ರಿಟಿನ್ನುಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ದೂರವಾಗಿ ತೆಟಸ್ಥನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತನ್ನ ಮಾಧ್ಯಸ್ಥವೆಲ್ಲರಿಗೂ ಒಪ್ಪಿತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್ ಬರ್ಲಿನ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸಮ್ಮೇಳನವನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಅದೇ ಬರ್ಲಿನ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ (1878). ಅಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾದ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು:

- (1) ಬಲ್ಗಾರ್ ರಾಷ್ಟ್ರವೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದುದು ಮೂರು ಭಾಗವಾಗಿ, ಒಂದು ಭಾಗ ತುರ್ಕಿ ಪ್ರಾಂತವಾಗಿಯೂ ಒಂದು ಭಾಗ ಬಲ್ಗೇರಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಗ ಈಸ್ಟರ್ನ್ ರುಮೇಲಿಯ (Eastern Roumelia) ಎಂಬ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿಯೂ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಬಾಸ್ತಿಯ ಹರ್ಷಗೋವೀನಗಳೆಂಬ ಬಾಲ್ಕನ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಆಸ್ತಿಯ ಹಂಗರಿಯ ಪ್ರಭುವಿನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಸೆರ್ಬಿಯ ಮಾಂಟಿನೀಗ್ರೊ ರುಮೇನಿಯಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ತುರ್ಕಿಯವರು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸೈಪ್ರಸ್ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

ಯುದ್ಧವಿಲ್ಲದೆ ಬೇಕನ್ಸ್‌ಫೀಲ್ಡ್ ಮಂತ್ರಿಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಸಫಲವಾದವು. ಆದರೆ ಬಾಲ್ಕನ್ ಸಮೂಹಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಏರ್ಪಾಟು ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಆಸ್ತಿಯಪ್ರಭುವಿಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರ ಲಭಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಮೇಲೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ.

ಬರ್ಲಿನ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ತರುವಾಯ ರಷ್ಯದವರು ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಬಾಲ್ಕನ್ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಯಪ್ರಭುವಿಗಾಸ್ಪದವಾಗಲು ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್‌ನೇ ಕಾರಣನೆಂದು ಕೊಂಡು ಜರ್ಮನಿಯಿಂದ ದೂರವಾದರು. ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್‌ಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದುದು ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಸ್ನೇಹಿತರೊಡಗದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು. 1871ರಲ್ಲಿ ಆದ ಅವಮಾನವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಾಸ್‌ಲೊರೇನ್‌ಪ್ರಾಂತದ ನಷ್ಟವನ್ನೂ ಫ್ರೆಂಚರು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಸಹಿಸಿದ್ದರೂ ಪುನಃ ಸಮಯ ದೊರೆತಾಗ ವಿರೋಧತೋರತಕ್ಕವರೆಂದು ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್‌ಗೆ

ತಿಳಿದಿದ್ದಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಸ್ತಿಯ ಮತ್ತು ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ

ಮಿತ್ರವ್ಯೂಹಗಳು ಗಳ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಬರ್ಲಿನ್

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ತರುವಾಯ ರಷ್ಯ ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟು ದೂರವಾಗಲು ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್‌ನು 1879ರಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಯದೊಡನೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಮೈತ್ರಿ ಕಟ್ಟಿದನು. ರಷ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಬಿಡದೆ ಇದ್ದನು. 1882ರಲ್ಲಿ ಇಟಲಿಯವರು ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಡನೆ ಟ್ರಿಪೋಲಿ ವಿಚಾರವಾಗಿ ವ್ಯಾಜ್ಯವಾಡಿ ಜರ್ಮನಿ ಆಸ್ತಿಯಗಳ ಕೂಟವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಟ್ರಿಪಲ್ ಆಲಯನ್ಸ್ (Triple Alliance) ಎಂಬುದನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ರಷ್ಯ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಮೈತ್ರಿಯಿಂದಿರುತ್ತ ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದವರಿಗೆ ಅನ್ಯಸಹಾಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದನು.

1888ರಲ್ಲಿ 2ನೇ ವಿಲಿಯಂ ಎಂಬ ಹೊಸ ಪ್ರಭು ಜರ್ಮನಿಯ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದನು. ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್ ಶ್ರೀಮಂತನಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ 1890ರಲ್ಲಿ ಆ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಯಿತು. ರಷ್ಯದವರು ಜರ್ಮನಿಯೊಡನೆ ಮೈತ್ರಿಯಿಂದಿರುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. 1896ರಲ್ಲಿ

ರಷ್ಯ ಮತ್ತು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿ ಮೈತ್ರಿ ಕಟ್ಟಿದವು. ಜರ್ಮನಿ ಆಸ್ತಿಯಗಳ ಜೋಡಿಯೊಂದು, ರಷ್ಯ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ಗಳ ಜೋಡಿಯೊಂದು ಎದುರುಬದುರಾದವು.

ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನವರು ಯಾವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೂ ಸೇರದೆ ತಟಸ್ಥರಾಗಿದ್ದು ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಮೈತ್ರಿಯಿಂದಿರುವ ಉಪಾಯವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದರು. ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದಂತೆ ದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೂ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸಂಪಾದನೆಯ ಪೈಪೋಟಿ ಸುಷ್ಕದ ಆಗ್ನೇಯಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಜರ್ಮನಿಗೂ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೂ ಸ್ನೇಹವೇ ಇದ್ದಾಗೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಆಸೆಯಿಂದ ಜರ್ಮನಿಯವರೂ ಪೈಪೋಟಿ ಬೆಳೆಸುವಂತಿತ್ತು. ಜರ್ಮನ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ವಿಲಿಯಂ ಕೆಲವೇಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವುಂಟಾಗುವಂತೆ ವರ್ತಿಸಿದನು. ಜರ್ಮನಿಯವರು ಪ್ರಬಲರಾದಂತೆಲ್ಲ ಬ್ರಿಟಿಷರೊಡನೆ ಪೈಪೋಟಿ ತೋರಿತು. ಜರ್ಮನಿಯ ಮೈತ್ರಿ ಸಡಲಿದಂತೆಲ್ಲ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಗಳ ಮೈತ್ರಿ ಹೆಚ್ಚಿತು. 1904ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಆಂತಾಂತ್ (Entente) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸ್ನೇಹ ಕಟ್ಟಿದರು. 1907ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ರಷ್ಯದೊಂದಿಗೂ ಒಪ್ಪಂದ ನಡೆಸಿಕೊಂಡರು. ಬ್ರಿಟನ್ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಷ್ಯಗಳು ಮೂರೂ ಸೇರಿ ಟ್ರಿಪ್ಲೆ ಅಲಯನ್ಸ್ ಮಂಡಲಿಗೆದುರಾಗಿ ವ್ಯೂಹಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಆಯಿತು.

ಒಳಾಡಳಿತ (1868—1901)

ಸರ್ ರಾಬರ್ಟ್ ಪೀಲ್ ಪ್ರಧಾನನಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಇಬ್ಬರು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರಾಗಿ ಪ್ರಬಲವಾದ ಲಿಬರಲ್ ಕನ್ನರ್ವೆಟಿವ್ ಪಕ್ಷಗಳ ನಾಯಕರೆನಿಸಿದರು. ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಡಿಸ್ರೇಲಿ ಧಾನ್ಯದ ಕಾನೂನ್ ರದ್ದಾಗುವವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪೀಲನಿಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾದವನು; ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಅನುಕೂಲನಾಗಿದ್ದು ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಪ್ರಾವೀಣ್ಯಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸ್ಪರ್ಧಿಗಳು ನಿರಾತಂಕ ವ್ಯಾಪಾರವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡವನು. ಡಿಸ್ರೇಲಿ ಕನ್ನರ್ವೆಟಿವ್ ನಾಯಕನಾದನು. ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಲಿಬರಲ್ ನಾಯಕನಾದನು. ಇಬ್ಬರೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಗೆರಿದವರು. ಇಬ್ಬರೂ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿ ರಂಜಿಸಿದವರು. ಎರಡನೆ ಸುಧಾರಣೆ ಶಾಸನದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಶತಮಾನದ ಕಡೆಯವರಿಗೆ ದೇಶದ ಚರಿತ್ರೆಯೆಂಬುದು ಇಬ್ಬರ ಚರಿತ್ರೆಯೆಂದೇ ಭಾವಿಸಬಹುದು.

ಬೆಂಜಮಿನ್ ಡಿಸ್ರೇಲಿ (1804—1881) ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಯೆಹೂದ್ಯ. ಶ್ರೀಮಂತರನಿಸಿದ್ದರೂ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದಿದ್ದ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ತಂದೆ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯನಾದವನು. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ತೀರಿದಮೇಲೆ ಬೆಂಜಮಿನ್ ತುರ್ಕಿ ಮುಂತಾದ

ಮೂಡಣ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದ್ದನು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಆ ಸಂಚಾರದ ಪ್ರಭಾವ ದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತಾರವನ್ನೂ ಗೌರವವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಡುವ ಆಸೆ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾಟಿತ್ತು. ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಎಲ್ಲರಂತೆ **ಡಿಸ್ಟ್ರೀಲಿ** ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂಗುರುಳನ್ನು ಗುಂಗುರುಗುಂಗುರಾಗಿ ತಿದ್ದುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ರಂಗುರಂಗಿನ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತೊಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಆತನದೇ ಒಂದುರೀತಿ. ಕೆಲ ಕಾಲ ಆತನು ನಾವೆಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಜಾಣನೆನಿಸಿದ್ದನು. ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾದ ಗಂಭೀರವನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆತನಿಗೆ ಕಾಯಕವರ್ಗದವರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಕಂಪವಿತ್ತು. ಆ ಅನುಕಂಪವಿದ್ದು ದರಿಂದಲೇ ಟೋರಿಪಾರ್ಟಿಗೆ ಮುಖಂಡನಾಗಿದ್ದರೂ ಅನೇಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಧಾನ್ಯದ ಕಾನೂನಿನ ರದ್ದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದಾಗ ಟೋರಿ ಅಥವಾ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಒಡಕು ತೋರಿತಷ್ಟೆ. ಆಗ ರಕ್ಷಣಾವಾದಿಗಳ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ **ಡಿಸ್ಟ್ರೀಲಿ** ಮುಖಂಡ. ಆದರೆ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತ ರಕ್ಷಣಾವಾದವು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತೋರುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಕಂಡಾಗ **ಡಿಸ್ಟ್ರೀಲಿಯು** ನಿರಾತನವಾಗಿ ತನ್ನ ಪಕ್ಷದವರು ನಿರಾತಂಕವ್ಯಾಪಾರವಾದವನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಡಾರ್ಬಿ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿ ಎರಡುಬಾರಿ 1852ರಲ್ಲಿಯೂ 1858 ರಲ್ಲಿಯೂ ಬೊಕ್ಕಸದ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ 1867ರಲ್ಲಿಯೇ **ಡಿಸ್ಟ್ರೀಲಿ** ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಕ್ಷದ ಮುಖ್ಯ ನಾಯಕನಾದನು.

ವಿಲಿಯಂ ಇವರ್ಟ್ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ (1809-1898) ಲಿವರ್ಪೂಲಿನಲ್ಲಿ ಧನಿಕನಾಗಿದ್ದ ವರ್ತಕನೊಬ್ಬನ ಮಗ. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಗಿದ ತರುವಾಯ ಆತನು ಟೋರಿ ಪಕ್ಷದವನಾಗಿ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭಿಕನಾದನು. ಆಂಗ್ಲಿಕನ್ ಮತದಲ್ಲಿ ಅತಿನಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದವನು. ಪೀಲನ ಅನುಯಾಯಿಯಾಗಿ ಧಾನ್ಯದ ಕಾನೂನ್ ರದ್ದಾದವೇಳೆಯಲ್ಲಿ **ಡಿಸ್ಟ್ರೀಲಿ**ಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾದನು. ನಿರಾತಂಕ ವ್ಯಾಪಾರವಾದಿಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲನಾಗಿ ಆಬರ್ಡೀನ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಕಟ್ಟಿದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿ **ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್** ಯಲ್ಲಿ ಬೊಕ್ಕಸದ ಮಂತ್ರಿಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿದನು. ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತ ಲಿಬರಲ್ ಗುಂಪನ್ನೇ ಸೇರಿದನು. ಆದರೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಶ್ರೀಮಂತನೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನೂ ಒಲ್ಲದಿದ್ದ ಆ ಶ್ರೀಮಂತನ ಅಭಿಮತವನ್ನೊಪ್ಪದಿದ್ದ ವಿಗ್ಗರಿಗೆ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ನಾಯಕನಾದನು. 1868ರಲ್ಲಿ ಹೊಸಸುಧಾರಣೆಕಾನೂನಿನ ಸ್ವಕಾರ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಗಳು ನಡೆದವು. ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಕೈಗೂಡಿತು. ಆಗ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ನನು ಪ್ರಧಾನನಾಗಿ 1874ರ ವರೆಗೆ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಭಾಷಣ

ಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವನು. ನಿಷ್ಠಾವಂತನೂ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯೂ ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತನ್ನ ಗುಣದಿಂದಲೇ ಜನರನ್ನು 1868-1874 ಮೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹದಲ್ಲಿ ಅವಿಶ್ರಾಂತನಾಗಿ 1ನೇ ಸಲ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ದುಡಿಯುವ ಶಕ್ತಿ ಆತನಲ್ಲಿತ್ತು. ಪ್ರಧಾನನಾಗಿದ್ದ ಐದು ವರುಷಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿಯೂ ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಕವಾದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನೂ ಏರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನೂ ಆತನು ನಡೆಸಿದನು.

1869ರಲ್ಲಿ ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಾಟಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಚರ್ಚಿಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತಿದ್ದ ಜನಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವ (Disestablishment) ಶಾಸನವಾಯಿತು. ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದ ಐರಿಷರು ಆ ಚರ್ಚಿಗಾಗಿ ತೆರುತ್ತಿದ್ದ ಐರ್ಲೆಂಡ್ ಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಮೊದಲನೆ ಕಾನೂನು ನಡೆಯಿತು. ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಗಮನವಿಟ್ಟು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪಾರ್ಟಿಯವರಿಗಿಂತಲೂ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮುಂದೋಡತಕ್ಕವನಾದನು.

1870ರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕಾನೂನು ರೂಪಗೊಂಡಿತು. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘಗಳು ಜನಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ 1833ರಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಸಹಾಯದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಆದರೆ ಜನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಶಾಲೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಜಾರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿಗೆ ಓದಬರಹಗಳು ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಫಾಸ್ಟರ್ (Forster) ಎಂಬ ಸಭಿಕನು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣಕೊಡಿಸುವುದು ಸರ್ಕಾರದ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಕಾನೂನನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟನು.

ಶಿಕ್ಷಣ ಆ ಕಾನೂನಿನ ಬಲದಿಂದ ಸ್ಥಳೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಂಡಲಿಗಳು ರೂಪಗೊಂಡು ಹಿಂದಿನಿಂದ ನಡೆದುಬಂದಿದ್ದ ಶಾಲೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಶಾಲೆಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದವು. ಶಾಲೆಗಳ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯೊಂದು ಪಾಲನ್ನು ಸರ್ಕಾರದವರು ಭರಿಸುವಂತೆಯೂ ಇನ್ನುಳಿದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ತೆರಿಗೆ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ರುಸುಮುಗಳಿಂದ ನಡೆಸುವಂತೆಯೂ ಏರ್ಪಾಟಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಗೊಳಿಸುವುದು 1880ರ ವೇಳೆಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. 1891ರಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಉಚಿತವೆನ್ನಿಸಿತು.

ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಬಂಧವಾದ ಶಾಸನವಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಇತರ ಏರ್ಪಾಟುಗಳು ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್‌ನ ಮಂತ್ರಿತನದಲ್ಲಿ ನಡೆದವು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನೂ

(Joseph Chamberlain) ಎಂಬಾತನೂ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು; 'ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್' ವಿಶ್ರಾಂತನಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಲಿಬರಲ್ ಪಂಗಡದ ವಿರೋಧಕ್ಕಿಂತ ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಕ್ಷದ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ತೊಂದರೆಯಾದುದು ಐರಿಷ್ ಗುಂಪಿನವರಿಂದ. 'ಐರಿಷ್' ಸಭಿಕರಿಗೆ ಅತಿಚತುರನೂ ಸಮರ್ಥನೂ ಆದ ಪಾರ್ನೆಲ್ (Parnell) 1879ರಲ್ಲಿ ನಾಯಕನಾಗಿ ಆ ಗುಂಪನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಬರಲ್ ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಕ್ಷಗಳೆರಡನ್ನೂ ಆಟವಾಡಿಸಲು ತೊಡಗಿದನು. ಐರಿಷ್ ಸಭಿಕರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸದೆ ಇತರ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮಂತ್ರಿಗಳೆತ್ತಿಕೊಂಡ ಪ್ರತಿಸಮಯದಲ್ಲೂ ಏನಾದರೊಂದುಬಗೆಯ ವಿಘ್ನವನ್ನೊಡ್ಡಿ ಕಾಲಹರಣಮಾಡುತ್ತ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸುವುದು ಐರಿಷ್ ಸಭಿಕರ ಉಪಾಯವಾಯಿತು. ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಕ್ಷದ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಐರಿಷ್ ಸಭಿಕರ ಈ ಬಗೆಯ ತುಂಟತನಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡರು.

1874ರಿಂದ 1880ರ ವರೆಗೆ ದಿಸ್ಟ್ರೀಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಯಿತು. ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಕ್ಷದವನಾದರೂ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವೆನಿಸಿದ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಹಿಂದೆ ಡಾರ್ಬಿ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಸಹಾಯಕ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಎರಡನೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದನು. ಪ್ರಧಾನನಾದಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾದ ತಿದ್ದುಪಾಟುಗಳನ್ನು ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯದೇಶಗಳೊಡನೆ ನಡೆಸಿದ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಗೌರವವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದನು.

ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊಡ್ಡಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜನರ ಆರೋಗ್ಯಪಾಲನೆಗಾಗಿ ನೈರ್ಮಲ್ಯರಕ್ಷಣೆಯ ನಿಯಮನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಬಲವಂತಗೊಳಿಸಿದ ಶಾಸನವು 1875ರಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಂಡಿತು (Public Health Act). ಆ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಜನ ಸಂದಣಿಯಿದ್ದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾರೋಗ್ಯನಿವಾರಣೋಪಾಯಗಳು ರೂಢಿಯಾಗಲು ದಾರಿಯಾಯಿತು. ಅದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಗರಗಳ ವಾಸದ ಮನೆಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ (Artisans' Dwellings Act) ಒಂದು ಕಾನೂನಾಯಿತು. ರೋಗಗಳಿಗೆ ತಾರು

ಮನೆಗಳಂತಿದ್ದ ಹಳೆಮನೆಗಳನ್ನು ನಗರಸಭೆಗಳವರು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಮುಖ್ಯಶಾಸನಗಳು ಕೊಂಡು ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸುವ ಅಪ್ಪದ ಅದರಿಂದ ಒದಗಿತು.

ಕಸಬುದಾರರ ಸಂಘಗಳು (Trade Unions) ಹಿಂದೆಯೇ ಹುಟ್ಟಿದ್ದವು; ಕಸಬುದಾರರಿಗೆ 1867ರಲ್ಲಿ ದಿಸ್ಟ್ರೀಲಿಯ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಮೊಟಗಿನ ಅಧಿಕಾರ ಲಭಿಸಿತ್ತು. ಆ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ಅದರಿಂದ ಮುಖ್ಯತೆಯೇರಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಅಡ್ಡಿಗಳಿದ್ದವು. ಮುಷ್ಕರ (Strike) ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ

ಐಕಮತ್ಯವನ್ನು ಕಾನಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು; ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೊರಟವರನ್ನು ಸಂಘದವರು ಪಿಕೆಟಿಂಗ್‌ನಡೆಸಿ ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸುವುದು ಕಾನೂನಿನಿಂದ ನಿಷಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಆ ನಿಷೇಧವನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕಿದ ಶಾಸನವೂ 1875ರಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. 1878ರಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಸಂಬಂಧವಾದ ಶಾಸನಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪರಿಶೋಧಿಸಿ ಒಂದು ಕೋಶವನ್ನಾಗಿ ರಚಿಸಲಾಯಿತು.

ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಡಿಸ್ಟ್ರೀಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದನು. ಆತನು ಸಂಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಸಿ. ತುರ್ಕಿ ರಷ್ಯಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ತುರ್ಕಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದನು. ಈಜಿಪ್ಟ್ ರಾಜ್ಯದೊಡನೆ ಸಂಧಾನನಡೆಸುತ್ತ ಸೂಯೆಸ್ ಕಾಲುವೆ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹ ನೆಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಭಾಗವನ್ನು ಉಪಾಯ ದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿಯೂ ಡಿಸ್ಟ್ರೀಲಿಯ ಪ್ರಭಾವವು ತೋರದೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಆತನ ಪ್ರಧಾನತನದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ವಿಕೋರಿಯ ರಾಜ್ಜಿಯು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಸಮ್ರಾಜ್ಜಿಯೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ವಹಿಸಿದಳು. 1878ರಲ್ಲಿ ಬರ್ಲಿನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್‌ನು ನಡೆಸಿದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಪರವಾಗಿ ಈ ಬೇಕನ್ಸ್‌ಫೀಲ್ಡ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ತಾನೇ ಹೊರಟು ಭಾಗಿಯಾದನು.

1880ರಲ್ಲಿ ಹೊಸಚುನಾವಣೆಗಳು ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದವರು ಪ್ರಬಲರಾದರು. ಬೇಕನ್ಸ್‌ಫೀಲ್ಡ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಕಟ್ಟಿದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಗೆ ಅಧಿಕಾರತಪ್ಪಿತು. ಮುಂದಿನವರ್ಷ ಬೇಕನ್ಸ್‌ಫೀಲ್ಡ್ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಲ್ಸ್‌ಬೆರಿ ಶ್ರೀಮಂತನು ನಾಯಕನಾಗಿರಬೇಕಾಯಿತು.

ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕನಾಗಿ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಪುನಃ ಪ್ರಧಾನನಾದನು. 1880ರಿಂದ 1885ರ ವರೆಗೆ ಐದುವರ್ಷಕಾಲ ಆತನು ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದಾಗ ಐರ್ಲಂಡ್ ಮತ್ತು ಈಜಿಪ್ಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿ 2ನೆ ಸಲ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಗಳು ನಡೆದವು. ಐರಿಷ್ ಸಭಿಕರ ಗುಂಪಿಗೆ ಮುಖಂಡನಾಗಿದ್ದ ಪಾರ್ನೆಲ್ಲನೊಡನೆ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಉತ್ತಮವಾಗಿತ್ತು. 1882ರಲ್ಲಿ ಐರಿಷ್ ದೇಶಭಕ್ತರು ಕೆಲವರು ಡಬ್ಲಿನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹತ್ಯೆವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಆಗ ಐರಿಷರಲ್ಲಿ ಅದುವರೆಗೂ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದವರು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗೋರ್ಡನ್ (Gordon) ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದಳಪತಿಯ ಸರ್ವನಾಶವಾದುದೂ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ. ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ನನ ಈ ಎರಡನೆಯ ಮಂತ್ರಿತನದಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಡೆದುದು ಮೂರನೆ ಸುಧಾರಣೆಯಕಾನೂನು.

ಎರಡನೆ ಸುಧಾರಣೆಕಾನೂನಿನಿಂದ ಪಟ್ಟಣವಾಸಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಕಾಯಕವರ್ಗದವರಿಗೆ ವೋಟಿನ ಅಧಿಕಾರ ದೊರಕಿತ್ತು; ಪಟ್ಟಣನಿವಾಸಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. 1885ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಆ ಲೋಪವು ಮಾಯವಾಯಿತು. ಕಸಬುದಾರರೆಲ್ಲರಿಗೂ ವೋಟಿನ ಅಧಿಕಾರ ದೊರಕಿತು. ವರಣಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಪುನಃ ಪರಿಷ್ಕೃತವಾದವು. ಸಣ್ಣ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡವು. ಅರ್ಧಲಕ್ಷ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯೊಳಗಿದ್ದ ಪಟ್ಟಣ ಕಾನೂನು 1885 ಗಳಿಗೆ ಒಬ್ಬನೇ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಾಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಪಟ್ಟಣದ ಹೊರಗಿನ ಕಸಬುದಾರರಿಗೂ ವೋಟಿನ ಅಧಿಕಾರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದುದರಿಂದ ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿ ರೈತರಂತೆಯೇ ಕೂಲಿಯವರಂತೆಯೇ ಬದುಕುತ್ತ ಗೊತ್ತಾದ ಬಡಭಿಕ್ಷೆಯ ತೆರಿಗೆಕೊಟ್ಟವರಿಗಲ್ಲರಿಗೂ ರಾಜಕೀಯಾಧಿಕಾರ ಬಂದುದು ಮುಖ್ಯಾಂಶ.

ಜಮೀನ್ದಾರವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಭಾಗ್ಯವಂತರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವಿದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಕ್ರಮದಿಂದ ಬದಲಾಗಿ ಮೊದಲು ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಂದ ಧನಿಕರಾದವರಿಗೂ ಆ ತರುವಾಯ ಕಾಯಕವರ್ಗದವರಿಗೂ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲುದೊರೆತ ಕಾರಣದಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲಟಗಳೂ ಕಲ್ಲೋಲಗಳೂ ಸಂಭವಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯಜನರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡ ತರುವಾಯ ಸಾಮಾನ್ಯಜನರ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಏರ್ಪಾಟುಗಳೂ ಶಾಸನಗಳೂ ನಡೆದಿದ್ದವು. ಇದಲ್ಲದೆ ಚುನಾವಣೆಗಳ ರೀತಿಯೇ ಬದಲಾಯಿತು. ಚುನಾವಣೆಯಾಗಬೇಕೆಂದಿಷ್ಟು ಪಟ್ಟವರು ಸಾಮಾನ್ಯಜನರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ಸರಿಣಾಮಗಳು ಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕಸಭೆಗಳು ಅಪರೂಪವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದವು. ವಿಕೋರಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರನಡೆಸುವುದಕ್ಕೂ ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ರೂಪಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಅಂತಹ ಸಭೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದವು. ಸಾಮಾನ್ಯಜನರಿಗೆ ವೋಟಿನ ಅಧಿಕಾರ ದೊರೆತಬಳಿಕ ಅಂತಹಜನರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ವೋಟುಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾರ್ವಜನಿಕಸಭೆಗಳು ದಿನಚರ್ಯೆಯಾದವು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದಂತೆ ಪಾರ್ಟಿಗಳೂ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಯಾವ ಪಾರ್ಟಿಯಾದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಘಬೇಕಾಯಿತು, ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಬೇಕಾದವು. ಲಿಬರಲ್ ಮತ್ತು ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಸಂಘಗಳೂ ಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ಈರೀತಿ ರೂಪಗೊಂಡು ಚುನಾವಣೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪಾರ್ಟಿಪರವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರನಡೆಸುವುದಕ್ಕೂ ವರಣಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತಿನಿಂದ ವರ್ತಿಸುವುದಕ್ಕೂ ತೊಡಗಿದವು.

1885ರಲ್ಲಿ ಐರಿಷ್ ಗುಂಪಿನ ಸಭಿಕರು ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್‌ನ ಜೊತೆಬಿಟ್ಟರು. ಡಬ್ಲಿನ್‌ನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಹತ್ಯೆಗೆ ಪ್ರತೀಕಾರದಂತೆ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಜಾರಿಗೊಂಡ ಕ್ರೂರಶಾಸನ (Coercion Act) ಅವರಿಗೆ ಹಿತವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ನ ಗುಂಪನ್ನು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಲು ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ತಪ್ಪಿತು. ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಕ್ಷದವರು ಐರಿಷ್‌ಗುಂಪಿನವರ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ ಐರಿಷ್ ಗುಂಪಿನ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದರು. ಸಾಲ್ಸ್‌ಬೆರಿ ಶ್ರೀಮಂತನು ಪ್ರಧಾನನನಿಸಿ ತಕರಾರು ದನು. ಆದರೆ ಒಂದು ವರ್ಷಕೂಡ ಆತನ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಹೋಂ‌ರೂಲ್ ಅಥವಾ ಸ್ವದೇಶೀ ಆಡಳಿತಬೇಕೆಂಬ ಐರಿಷರ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಕ್ಷದವರು ವಿರೋಧಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿದಕೂಡಲೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ನ ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷವಾಗಿದ್ದ ಲಿಬರಲ್ ಗುಂಪಿನ ಕಡೆಗೊಯ್ದನು. ಆಗ ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷ ಬಹುಪಕ್ಷವಾಯಿತು. ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ 1886ರಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಸಲ ಪ್ರಧಾನನಾದನು. ಐರಿಷರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುವ 3ನೇ ಸಲ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ವುಡ್ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವೆಂದು ತಿಳಿದು ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಹೋಂ‌ರೂಲ್ ಅಥವಾ ಐರಿಷರ ಆಡಳಿತವನ್ನು ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಡುವಂತೆ ಒಂದು ಮಸೂದೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಆ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಕ್ಷದವರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದವರೇ ಒಪ್ಪದೆಹೋದರು. ಮಸೂದೆ ಬಿದ್ದು ಹೋಗಿ ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರ ತಪ್ಪಿ 1886ರಿಂದ 1892ರವರೆಗೆ ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯೊಂದು ಸಾಲ್ಸ್‌ಬೆರಿ ಶ್ರೀಮಂತನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂತಾಯಿತು.

ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಂತವನ್ನು ನಾವು ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಕಾಣಬೇಕು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಐರಿಷ್ ಗುಂಪಿನ ಸಭಿಕರು ಲಿಬರಲ್ ಮತ್ತು ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಕ್ಷಗಳ ಆಟವಾಡಿಸಿದುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುವುದಲ್ಲದೆ ಆ ಸಭಿಕರು ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನೂ ಉಪಾಯಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಿ ಕಡೆಗೆ ಹೋಂ‌ರೂಲ್ ಗುರಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಾಗ ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದವರು ಕೂಡ ವಿರೋಧಿಗಳಾದುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬೇಕು. ಅ ಪಕ್ಷದವರಲ್ಲನೇಕರಿಗೆ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್‌ನ ಯೋಚನೆ ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಗಳೆ ಹಿತವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಉಪನಾಯಕರಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ಒಡಕು ಹಾರ್ಟಿಂಗ್‌ಗನ್ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಇದ್ದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೇ ಉತ್ತಮವೆನಿಸಿತ್ತು. ಮತ್ತೊಬ್ಬನಾದ ಜೋಸೆಫ್ ಚೇಂಬರ್ಲೇನ್ ಸಮಸ್ತರಿಗೂ ಮೋಟಿರಬೇಕೆಂತಲೂ, ಶ್ರೀಮಂತಸಭೆಯ ಅಧಿಕಾರ ನಾಶವಾಗಬೇಕೆಂತಲೂ, ಧನಿಕರಾದವರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಸೂಲುಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್‌ನಿಗೂ ಇವರಿಗೂ ಹೊಂದಿಕೆ

ಕಡೆಮೆ . ಐರ್ಲಂಡಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೋಂರೂಲೆಂಬುದೇ ಉತ್ತಮೋಪಾಯವೆಂದು ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಮಸೂದೆ ರಚಿಸಿದಾಗ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಐರ್ಲೆಂಡ್ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಬಿಡುವುದೆಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನೆ ಬಿಟ್ಟು ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದವರನೇಕರು ತಾವು ಯೂನಿಯನಿಸ್ಟ್ (Unionist) ಪಕ್ಷದವರೆಂದುಕೊಂಡರು . ಅಂದರೆ 1800ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಏಕರಾಷ್ಟ್ರ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವರೆನ್ನುತ್ತ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಕಲೆತು ಹೋದರು .

ಯೂನಿಯನಿಸ್ಟ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿ 1886ರಿಂದ 1892 ರವರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಐರಿಷ್‌ಗುಂಪಿನ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ಪಾರ್ನೆಲ್ಲನ ಹೆಸರನ್ನು ಕೆಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಿತೂರಿಯಾಗಿ ನಡೆದು ಐರಿಷ್ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿಯೇ ಒಡಕುಹುಟ್ಟಿತು . ಅನ್ಯದೇಶವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೇ ನಾವು ಕಾಣಬೇಕು . 1887ರಲ್ಲಿ ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ಆಳಿಕೆಯ ಐವತ್ತನೇ ವರ್ಷದ ಉತ್ಸವ ನಡೆಯಿತು . 1892ರಲ್ಲಿ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಎಂಭತ್ತು ವರ್ಷದವನಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಕಾರ್ಯಸಿರತನಾಗಿ ತನ್ನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬಲವನ್ನು ಪಡೆದು ನಾಲ್ಕನೇ ಸಲ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು . ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪ ಬಿಡದೆ ಐರ್ಲಂಡಿನ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಐರಿಷರಿಗೊಪ್ಪಿಸುವ ಹೋಂರೂಲ್ ಮಸೂದೆಯನ್ನು 1893ರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯ ಮುಂದಿಟ್ಟನು . ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಬಳಿಕ ಶ್ರೀಮಂತಸಭೆಗೆ ಮಸೂದೆ 4ನೇ ಸಲ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಹೊರಟು ಅಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಹೋಯಿತು . ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶ್ರಮ ಪಟ್ಟು ಕೂಡಿಸಿದ್ದ ಪ್ರಯತ್ನ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ತರುವಾಯ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ರೋಸೆಬರಿ ಶ್ರೀಮಂತ (Lord Rosebery) ನಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ ವಿಶ್ರಾಂತನಾದನು . ಮೂರುವರ್ಷ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು 1898ರಲ್ಲಿ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಕಾಲವಶನಾದನು .

ರೋಸೆಬರಿ ಶ್ರೀಮಂತನು ಲಿಬರಲ್ ನಾಯಕನಾಗಿ ಒಂದು ವರ್ಷ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು . 1895ರಲ್ಲಿ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ಬಹುಪಕ್ಷ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ಸಾಲ್ಸ್‌ಬೆರಿ ಶ್ರೀಮಂತನೇ ಮೂರನೇ ಬಾರಿ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು . ಆಗ ಆಫ್ರಿಕ ಏಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಕೆಲವು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು . ಒಳನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಐರ್ಲಂಡಿನ ಪುಶ್ಚೆಯೇ ಜಟಿಲವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಬಲವಾಗಿಯೂ ಇತ್ತು . ಐರಿಷ್ ಹೋಂರೂಲೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಕೊಡದಿರುವುದೇ ಈ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯ ಉದ್ದೇಶವಾಯಿತು . 1895ರಿಂದ 1906ರ ವರೆಗೆ ಯೂನಿಯನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದವರು ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ 1897ರಲ್ಲಿ ವಿಕ್ಟೋರಿಯರಾಣಿಯ ಆಳಿಕೆಯ ಅರವತ್ತನೇ ವರ್ಷದ ಉತ್ಸವ ನಡೆಯಿತು . 1901ರಲ್ಲಿ ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ರಾಣಿ ತೀರಿಕೊಂಡಳು .

ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಮಂತ್ರಿಯು ತೀರಿಕೊಂಡಾಗಲೇ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನ ಮುಕ್ತಾಯವಾಯಿತೆಂದು ನಾವು ಭಾವಿಸಬಹುದು. ಆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಹೊರಗಡೆ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳು ಒಳಾಡಳಿತದ ವಿವರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳು. ಅವುಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ನಾವು ಕಾಣಬೇಕು.

ಐರ್ಲೆಂಡ್ (1800—1922)

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಮತ್ತು ಪಾರ್ಟಿಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಸಮಸ್ಯೆಯಿಂದ ನಡೆದ ಅನರ್ಥಗಳು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. 1829ರಲ್ಲಿ ಟೋರಿಪಕ್ಷ ಒಡೆಯಬಹುದಾಗಿದ್ದುದೂ 1846ರಲ್ಲಿ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಕ್ಷವೊಡೆದು ದುರ್ಬಲವಾದುದೂ ಆ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಮಹಿಮೆ ವಿಚಾರದ ಮುಖ್ಯತೆಯಿಂದ. 1886ರಲ್ಲಿ ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷ ಆ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಕೆಟ್ಟಿತು. ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಐರಿಷ್ ಸಭಿಕರು ಗುಂಪುಗೂಡಿ ಲಿಬರಲ್ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಕ್ಷಗಳ ಮಧ್ಯೆನಿಂತು ಎರಡುಪಕ್ಷಗಳನ್ನೂ ಕುಣಿಸಿದುದನ್ನು ಕಂಡೆವು; ಮಂತ್ರಿಪದವಿಯನ್ನು ಕೊಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಆ ಐರಿಷ್ ಸಭಿಕರ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ನಡೆಯಿತು. ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ರಾಜಕೀಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಸಮಸ್ಯೆ ಅಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿತ್ತು. ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ವದ್ಧತಿಗಳೂ ಪಾರ್ಟಿ ಸೈಪೋಟಿಗಳೂ ವಕ್ರಗತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

1800ರಲ್ಲಿ ಕಿರೀಪಿಟ್ ತನ್ನ ಸಂಧಾನಚಾತುರ್ಯವನ್ನಲ್ಲದೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಹಣವನ್ನೂ ವೆಚ್ಚಗೊಳಿಸಿ ಯೂನಿಯನ್ ಕಾನೂನನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಐರಿಷರು ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರಾಗಿದ್ದ ಐರಿಷ್ ಜನರು ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ಸಭಿಕರಾಗುವ ಅಧಿಕಾರ ದೊರೆಯದಿರಲು ಆ ಜನರಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನ ಬೇರೂರಿತು. 1803ರಲ್ಲಿ ಎಮ್ಮೆಟ್ಟನ ದಂಗೆಯನ್ನು ತಡಗಟ್ಟಿದ ತರುವಾಯ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ನಪೋಲಿಯನ್ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಚೈತನ್ಯವನ್ನೂ ಒಡ್ಡಿ ಐರ್ಲೆಂಡನ್ನು ಮರೆತರು. ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರಿಗೂ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಿಗೂ ಬೆಳೆಯಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಸೌಹಾರ್ದಕ್ಕೆ ರಾಜನ ಮೂರ್ಖದಿಂದ ಅಡ್ಡಿಯಾಯಿತು. ಘೋರ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಐರಿಷರು ತಮ್ಮ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. 1815ರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಮುಗಿದ ತರುವಾಯ ಐರಿಷ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಹೇಗೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆ

ನಾಯಕನು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಆತನೇ ಡ್ಯಾನಿಯಲ್ ಓ ಕಾನೆಲ್ (Daniel O' Connell).

ಓಕಾನೆಲ್ ಮತದಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್; ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಕೀಲನಾಗಿ ಹೆಸರುಪಡೆದವನು. ಮಧ್ಯವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದೇಶಸ್ಥರ ಉದ್ಧಾರವನ್ನು ಜೀವನಕರ್ತವ್ಯವನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷಣಕೊಡುವ ಚಾತುರ್ಯ ಆತನಿಗೆ ಅದ್ಭುತವಾಗಿತ್ತು; ಜನರನ್ನು ರಂಜಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯನಾಗಿದ್ದನು. ವಿಧಿಬದ್ಧವಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಆತನ ಇಷ್ಟ. ದೊಂಬಿಗೂ ದಂಗೆಗೂ ವಿರೋಧಿ. ರಾಜಭಕ್ತಿ ಆತನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ನಯವಾದ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಆತನಿಗೆ ಮೊದಲು ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಸಭಾಯೋಗ್ಯತೆಯ ಸಂಪಾದನೆಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಸಾಧನೀಯವೆಂದು ಕಂಡಿತು. 1823ರಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ (Catholic Association) ಎಂಬ ಸಂಘವನ್ನು ದೇಶೋವಿಶಾಲವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದನು. ಐರ್ಲಂಡಿನ ಊರೂರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತದ ಪುರೋಹಿತರ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಆ ಸಂಘದ ಶಾಖೆಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದವು. ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿದ ತರುವಾಯ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರು ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್

ಓಕಾನೆಲ್ಲನ ಸಾಧನೆ ವರಣಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಟುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. 1828ರಲ್ಲಿ ಕ್ಲೇರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ (County Clare)

ಪ್ರತಿನಿಧಿಯ ಸ್ಥಾನ ಖಾಲಿಯಾಯಿತು. ಆ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಓಕಾನೆಲ್ಲನೇ ನಿಂತನು. ಆತನ ಚುನಾವಣೆ ಯಾರ ವಿರೋಧವೂ ಇಲ್ಲದೆ ನಡೆಯಿತು; ಆದರೆ ಸಭಿಕನಾಗಿ ಸಭೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್‌ದೊರೆಯ ಹೆಡ್ಡತನದಿಂದ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಸಭಾಯೋಗ್ಯತೆಯಾಗಲಿ ಹುದ್ದೆಗೆಯೋಗ್ಯತೆಯಾಗಲಿ ದೊರೆಯದಿತ್ತು. ಓಕಾನೆಲ್ಲನ ಚುನಾವಣೆ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನಡೆದಾಗ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಿಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿಯೇ ವರ್ತಿಸಿದನು. ಆಗ ಓಕಾನೆಲ್ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣೆಗಳಾಗಬಹುದೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ತಾನು ವರಣಾರ್ಥಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು. ಆತನ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿ ನಿಂತ ಉಮೇದುವಾರನಿಗೆ ಒಂದುಮೋಟಾದರೂ ಸಿಕ್ಕುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಐರಿಷ್‌ಜನರು ಓಕಾನೆಲ್ಲನನ್ನು ಪರಮೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಐರ್ಲಂಡಿನ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಜನರು ದಂಗೆಯೆಬ್ಬಿಸಬಹುದೆಂದು ತೋರಿತು. ಅಂತರ್ಯುದ್ಧಬೇಡವೆಂದು ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಶಾಸನವನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. 1829ರಲ್ಲಿ ಕಾನೂನಾಗಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಸ್ಥರು ಸಭಿಕರಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಸರ್ಕಾರೀ ಹುದ್ದೆದಾರರಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಿಗಿದ್ದ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಐರ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಕಾನೂನ್ ಸಭೆಗೆ ನೂರು ಮಂದಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಬಂದು ಸೇರಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಓಕಾನೆಲ್ ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬನಾಗಿ ವಿಂಗ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು ನಡೆಸಿದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾದನು. ತನ್ನ ಜನರ ಪರವಾಗಿ ಸಭಾ ಪ್ರವೇಶವೆಂಬ ಮೊದಲನೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟ ಬಳಿಕ ಎರಡನೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿ ಟೈತ್ (Tithe) ವಿರೋಧವನ್ನು ಮೊದಲಿಟ್ಟನು. ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಬಲದಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಚರ್ಚಿನ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ರಾದ ಐರಿಷರು ತಮ್ಮ ವರಮಾನದ ಹತ್ತನೆ ಪಾಲನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾದ ಅನ್ಯಾಯದ ವಿಧಿ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ವಿರುದ್ಧಮತಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಕೆ ಟೈತನ್ನು ಕೊಡಬಾರದೆಂಬ ಚಳುವಳಿ ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಅದನ್ನು ವಸೂಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನೌಕರರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಕೊಟ್ಟವರೂ ಕೂಡ ಹಿಂಸೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದರು. ಆಗ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಬಲಪ್ರಯೋಗದ ಶಾಸನವನ್ನು (Coercion Act) ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ದೊಂಬಿಗಳನ್ನು ಆಡಗಿಸುತ್ತ ಜನರಿಗೆ ತೊಂದರೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ಅದರಿಂದ ಐರಿಷ್ ಜನರ ಆಕ್ರೋಶ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. 1835ರಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಬೂರ್ನ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿದಾಗ ಆತನೂ ಓಕಾನೆಲ್ಲನೂ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯವರೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ನಿಷ್ಕುರತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸೌಮ್ಯತನ ವಹಿಸಿ ಹಲಕೆಲವು ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ನಗರಸಭೆಗಳು ಸಂಸ್ಕಾರ ಕ್ರೋಳಗಾವವು; ಬಡಬಗ್ಗರ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಒಂದು ಕ್ರಮ ವೇರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಟೈತನ್ನು ವರ್ಜಿಸಿ ಕೊಡುವ ಮನಸ್ಸೇನೋ ವಿಂಗ್ ರಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತೊಂದರೆ ತಪ್ಪಿಸುವ ಇಷ್ಟವಿತ್ತು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಟೈತನ್ನು ಐರಿಷ್ ರೈತನಿಂದ ವಸೂಲ್ಮಾಡಬಾರದೆಂದೂ ಜಮಾಸಿಸ ಮಾಲೀಕರಿಂದ ವಸೂಲ್ಮಾಡತಕ್ಕುದೆಂದೂ ಕಾನೂನು ಮಾಡಿದರು. ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರೈತನು ಸ್ವಯಸ್ತದಿಂದ ವಿರುದ್ಧ ಚರ್ಚೆಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡುವುದು ತಪ್ಪಿತು.

ಟೈತ್ ಕಾಣಿಕೆಯ ಅನ್ಯಾಯ ಐರಿಷರ ವಿಷಮಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದಂಶ ಮಾತ್ರ. ಐರಿಷ್ ಜನರ ದುರವಸ್ಥೆ ನಾನಾಮುಖವಾಗಿತ್ತು. ಸಭಾಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಯೂನಿಯನ್ ಕಾನೂನನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಭೆಯನ್ನೂ ಆ ಸಭೆಯನ್ನು ಸುರಿಸಿ ವರ್ತಿಸುವ ಸರ್ಕಾರವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತನ್ನ ಅಂತಿಮಲಕ್ಷ್ಯವೆಂದು ಓಕಾನೆಲ್ಲನು ಮೊದಲಿನಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು. ಟೈತ್ ಕಾಣಿಕೆಯ ವಿಚಾರ ಒಂದು ಇತ್ಯರ್ಥಕ್ಕೆ ಬಂದಬಳಿಕ ಓಕಾನೆಲ್ಲನು ಯೂನಿಯನ್ ಕಾನೂನನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಊರೂರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಜನರ ಸಭೆಸೇರಿಸಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು

ತಿಳಿಯದೇ ತಮ್ಮ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟ ಕಾನೂನಿನ ರದ್ದು ಮೊದಲು ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಉದ್ದೇಗಪೂರಿತಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಓಕಾನೆಲ್ ಮಾಡಿದನು.

ಐರಿಷರು ತಂಡೋಪತಂಡವಾಗಿ ಆ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರು.

ಪೀಲನ ಬಿಂಕ ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೆಯಾಗಿ ಐರಿಷರು ಸಭೆಗೂಡಿ ಓಕಾನೆಲ್‌ನ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೆಚ್ಚುತ್ತ ಉದ್ರಿಕ್ತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಮಂತ್ರಿ ಸರ್ ರಾಬರ್ಟ್ ಪೀಲ್. ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಕ್ಷದವರು ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ಸರ್ವೋಪಾಯಗಳಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸತಕ್ಕವರೇ ವಿನಾ ಬದಲಾಯಿಸತಕ್ಕವರಲ್ಲ. ಐರಿಷ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಲ್ಲಿ ಆವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಸೈರಣಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಪೀಲ್ ಸಮಯ ಕಾದಿದ್ದು 1843ರಲ್ಲಿ ಆಕಸ್ಮಿಕರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಗಡಾಯಿಸಿಕೊಂಡನು. ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಲಾಂಟಾರ್ಫ್ (Clontarf) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಜನರು ಪ್ರಚಂಡವಾಗಿ ಸಭೆಸೇರುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸಭೆಸೇರಕೂಡದೆಂದು ಹುಕುಂ ಹೊರಡಿಸಿ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಪೋಲೀಸ್ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದನು. ಓಕಾನೆಲ್‌ನನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿಮಾಡಿಸಿ ರಾಜದ್ರೋಹ ಕರವಾದ ಭಾಷಣಮಾಡಿದನೆಂದು ತಪ್ಪುಹೊರಿಸಿ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸಜಾ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಶಿಕ್ಷೆ ಮಿತಿಮೀರಿದುದೆಂದು ಶ್ರೀಮಂತ ಸಭೆಯವರು ತರುವಾಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟು ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಿದವಾಗ್ಲೂ ಓಕಾನೆಲ್ ಅವನುಮಾತನಾಗಿ ಕೊರಗುತ್ತ ಕೊರಗಿ ನಲ್ಲಿಯೇ 1847ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟನು.

ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಐರಿಷರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪೀಲನು ಅವರೊಂದು ವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ (Maynooth College) ಸಹಾಯದ್ರವ್ಯ ಕೊಡಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಬಿಂಕಬಿಮ್ಮಾನಗಳನ್ನೇ ಬೀರಿ ಐರಿಷರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಕ್ರೋಶವನ್ನೇ ಬಿತ್ತಿದನು. ಓಕಾನೆಲ್ ಅನುಸರಿಸಿದ ವಿಧಿಬದ್ಧ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಯತ್ನ ವ್ಯರ್ಥವೆಂದು ಐರಿಷರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಉತ್ಸಾಹಶಾಲಿಗಳು ತಿಳಿದರು. 1798ರಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದ ದಂಗೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿ ತಂದುಕೊಂಡು ಬಲಕಟ್ಟಿ ದಂಗೆಯಿದ್ದೇ ತಮ್ಮ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು. ಅದೇ ತರುಣ ಐರ್ಲೆಂಡ್ (Young Ireland) ಎಂಬ ಪಕ್ಷ. ಆ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬಲವಿರಲಿಲ್ಲ. ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೀಗಿದ್ದಾಗ 1845ರಲ್ಲಿ ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಆಲೂಗೆಡ್ಡೆ ಬೆಳೆ ಕೊಳೆಯಿತು. ಅದನ್ನೇ ನಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಹುಭಾಗದ ಐರಿಷರಿಗೆ ತಿನ್ನಲು ಯಾವ ಆಹಾರವೂ ಇಲ್ಲವಾಯಿತು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮ

ಫೋರಕ್ವಾಮದ ವಾಗಿ ಧಾನ್ಯ ಸಂಬಂಧವಾದ ಕಾನೂನು ರದ್ದಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು

ಪರಿಣಾಮಗಳು ಕಂಡವು. ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ

ತೋರಿಕೊಂಡವು. ಆ ಭಯಂಕರ ಕ್ವಾಮದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು

ಅಸುಗಳನ್ನು ತೊರೆದರು; ಅನೇಕರು ದೇಶಾಂತರ ಹೊರಟು ಅಮೆರಿಕವನ್ನು

ಸೇರಿಕೊಂಡರು. 1841ರಲ್ಲಿದ್ದ ಎಂಭತ್ತು ಲಕ್ಷ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬರಬರುತ್ತ ಅರ್ಧಕ್ಕಿಳಿದು ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಜನರಾತಿ 40 ಲಕ್ಷವಾಯಿತು. ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ 10 ಲಕ್ಷ ಜನರು ಪ್ರಾಣ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅಮೆರಿಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡ ಐರಿಷರು ಸಹಜವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಆಡಳಿತವನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತ ಶಸಿಸುತ್ತ ಇದ್ದರು. ಎರಡನೆ ಪರಿಣಾಮ, ತರುಣ ಐರ್ಲೆಂಡ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರು ದಂಗೆ ನಡೆಸಲು ಸನ್ಮಾಹ ನಡೆಸಿದರು. 1848ರಲ್ಲಿ ಸ್ಮಿತ್ ಓಬ್ರಿಯನ್ (Smith O'Brien) ಎಂಬ ದೇಶಭಕ್ತನು ದಂಗೆಕಟ್ಟಿದನು. ಎದ್ದ ದಂಗೆಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರದವರು ಸುಲಭವಾಗಿ ಮುರಿದು ದಂಗೆಕೋರರನ್ನು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿಯೋ ಗಡೀಪಾರುಮಾಡಿಯೋ ಅಡಗಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಆದರೂ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಾಗಲೆಲ್ಲ ಐರಿಷರು ಇಂಗ್ಲಿಷರಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದವರು 1858 ರಲ್ಲಿ ನ್ಯೂಯಾರ್ಕ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಫಿನಿಯನ್ ಬ್ರದರ್ಹುಡ್ (Fenian Brotherhood) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸಂಘಕಟ್ಟಿ ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಸಂಕಲ್ಪತೊಟ್ಟು ಹಣವನ್ನೂ ಬಂದೂಕಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟುಕಳುಹಿಸಿದಂಗೆಗಳನ್ನು ದೂರದಿಂದ ಎಚ್ಚಿಸಲು ತೊಡಗಿದರು. 1867ರಲ್ಲಿ ಫಿನಿಯನ್ನರು ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ದಂಗೆಯೆಬ್ಬಿಸಿದರು. ಸಿಕ್ಕಿದ ಕೆಲವರನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸೆರೆಮನೆಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟಿತ್ತು. ನಾಂಚೆಸ್ಟರ್ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದ್ದವರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಐರಿಷರು ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ಪೋಲೀಸಿನವನನ್ನು ಕೊಂದರು. ಆ ಚಾಕರನ ಹತ್ಯೆಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದವರು ಅನೇಕ ಫಿನಿಯನ್ನರನ್ನು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿದರು. ಈ ಕ್ರೌರ್ಯದಿಂದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಗುಂಪಿನವರಿಗೆ ಬಲಬಂದಂತಾಯಿತೇವಿನಾ ಬೇರೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಮೂರನೆ ಪರಿಣಾಮವೆನ್ನ ಬಹುವಾದುದು ಜಟಿಲ. ಕ್ಷಾಮತೋರಿವಕಾರಣ ಗುತ್ತಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಐರಿಷ್‌ರೈತರು ಕೊಡಲು ಅಶಕ್ತರಾದರು. ಭೂಮಿಯ ಮಾಲೀಕರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದಿದ್ದವರು; ಅವರಿಂದ ನಿಯಮಿತರಾದ ಏಜಂಟರು ಪಾರುಪತ್ಯನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗುತ್ತಿಗೆ ಹಣಕೊಡಲಾರದಿದ್ದ ರೈತರನ್ನು ಓಡಿಸಿ ಹೊಸ ರೈತರನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದು ಏಜಂಟರ ಚಾಳಿಯಾಯಿತು. ಗತಿಗಿಟ್ಟ ಐರಿಷರು ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ರೈತರಾಗಲು ಅನೇಕರು ಸಿದ್ಧರೈತರ ಕಷ್ಟ ರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ರೈತರನ್ನು ತಗಾಡೆಮಾಡಿ ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ವಸೂಲಿನಾಡುವುದು ಏಜಂಟಿನ ಕೆಲಸ; ಏಜಂಟಿನ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ರೈತನ ಕೆಲಸ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಗಳಿಗೆ ಹೊಸಮಾಲೀಕರು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡರೆ ಮೇಲಾದೀತೆಂದು ಸರ್ಕಾರದವರು ಭೂಮಿಗಳ ಮಾರಾಟವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ರೈತರೇ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಲೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಅಡಿದರು. ಆದರೆ ರೈತನು ಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ? ಮಾರಿದ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಬೇರೆ

ಧನಿಕರು ಕೊಂಡುಕೊಂಡು ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳನ್ನಾಗಿಟ್ಟು ಕುರಿ ಸಾಕಲು ಮೊದಲಿಟ್ಟರು. ಐರಿಷರಿಗೆ ಒಂದು ಕಷ್ಟ ತಪ್ಪಿತೆನ್ನುವವೇಳೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಷ್ಟ ಬರುತ್ತಿತ್ತು.

ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ರೈತರು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರು ಯಜಮಾನರಾಗಿದ್ದ ಭೂಮಿಯ ಚೂರೊಂದರಲ್ಲಿ ಸೇದ್ಯಕ್ಕಿದ್ದೋ ಅರಂಬಗಾರನಾಗಿದ್ದೋ ಬಾಳನ್ನು ತಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಮತನಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದ ಆತನಿಗೆ ಮತಸಂಬಂಧವಾದ ಅಸಮಾಧಾನವೇ ಮೊದಲು ಕಾಣಿಸಿತು. 1869ರಲ್ಲಿ ಐರ್ಲಂಡಿನ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಚರ್ಚನ್ನು ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರ ದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲು ಮಸೂದೆ ರಚಿಸಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಕಾನೂನುಮಾಡಿಸಿದನು. ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಚರ್ಚೆಬುದು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಂತೆ ಇರಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ಐರಿಷರಿಗೆ ಯಾವ ಸಮಾಧಾನವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್

ವಿನೇಚನೆಯನ್ನು ತಾಳಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ನೋಡುವಲ್ಲಿ
 ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ನನ ಭೂಮಿಗಳ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮುಖ್ಯವೆಂದು
 ಯೋಚನೆ ತೋರಿತು. 1870ರಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಒಂದು

ಕಾನೂನನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತೊಲ
 ಗೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡ ರೈತನು ನಡೆಸಿದ್ದ ಹೊಸ ಏರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಯಜಮಾನನು ಪರಿಹಾರ
 ದ್ರವ್ಯ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದು ಆದರ ಸಾರಾಂಶ. ರೈತರಿಗೆ ಅನುಕೂಲಮಾಡಿಕೊಡ
 ಬೇಕೆಂಬುದು ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ನನ ಉದ್ದೇಶ. ಆದರೆ ಜಮೀನ್ದಾರಗುಂಪಿನ ಸಭಿಕರು
 ಆತನ ಯೋಚನೆಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾವಣಾಸುರನ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಅರೆ
 ಕಾಸಿನ ಮಜ್ಜೆಗೆಯೆರೆದಂತಾಯಿತು ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ನನ ಏರ್ಪಾಟುಗಳು.

ಓಕಾನೆಲ್ ತರುವಾಯ ಐರಿಷ್ ಸಭಿಕರು ನಾಯಕನಿಲ್ಲದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಧಿಬದ್ಧವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಶಾಸನವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾಗಲಿಲ್ಲ. 1875ರಲ್ಲಿ ಐಸಕ್ ಬಟ್ (Isaac Butt) ಎಂಬಾತನು ಹೋಂ‌ರೂಲ್ ಲೀಗ್ ಎಂಬ (Home Rule League) ಸಂಘವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. 1879ರಲ್ಲಿ ಮೈಕಲ್ ಡಾವಿಟ್ (Michael Davitt) ಎಂಬಾತನು ಲ್ಯಾಂಡ್ ಲೀಗ್ (Land League) ಎಂಬ ರೈತರ ಸಂಘವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಹೋಂ‌ರೂಲ್ ಲೀಗಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು

ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಯಕ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ಸಭಿಕರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ
 ಪಾರ್ನೆಲ್ ಶಾಸನವನ್ನು ರೂಪಗೊಳಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು.

ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಸ್ಟೂಯರ್ಟ್ ಪಾರ್ನೆಲ್ (Charles Stuart Parnell) ಎಂಬ ಚತುರನಾಯಕನು ಐರಿಷ್ ಸಭಿಕರನ್ನು ಗುಂಪುಕಟ್ಟಿ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ

ಶಾಸನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದುಕಡೆ, ಐರಿಷ್ ರೈತರನ್ನು ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿಸಿ ಮುಷ್ಕರೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವಂತೆ ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆ ನಡೆಸಲು ತೊಡಗಿದನು .

1879 ರಲ್ಲಿ ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಕೆಟ್ಟಿತು . ಗುತ್ತಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಯಾರೂ ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ರೈತರ ಸಂಘ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿತು . ಮಾಲೀಕರು ಗುತ್ತಿಗೆ ವಸೂಲಿಯ ಮೊತ್ತಗಳನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿಯಾರೆಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿತ್ತು . ಆದರೆ ಕೊಡದಿದ್ದ ರೈತರಿಗೆ ಅರ್ಧ ಚಂದ್ರ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನೇ ಮಾಲೀಕರು ಮಾಡಿಸಿದರು ; ಅಂತಹ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ರೈತರಾಗಬಾರದೆಂದು ಸಂಘದವರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು . ಸಂಘದ ನಿಶ್ಚಯದಂತೆ ವರ್ತಿಸದಿದ್ದ ಏಜಂಟರುಗಳಿಗೂ ರೈತರುಗಳಿಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬಹಿಷ್ಕಾರವೇರ್ಪಟ್ಟಿತು .

ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಬಾಯ್ಕಾಟ್ (Captain Boycott) ಎಂಬಾತನು ಗುತ್ತಿಗೆಹಣವ ವಸೂಲಿಗೆಂದು ಹೊರಟಾಗ ಊರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ವರಲ್ಲರೂ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು

ಐರಿಷರ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಆತನಿಗೆ ಅನ್ನನೀರಿಲ್ಲದಂತೆ ಅಸಹಕಾರ

ಮುಷ್ಕರ-ಅಸಹಕಾರ ವನ್ನು ಬೀರಿದರು . ಇದರಿಂದ ಆ ಬಗೆಯ ಅಸಹಕಾರಕ್ಕೆ ಬಾಯ್ಕಾಟ್ ಎಂಬುದು ರೂಢಿಯಾಯಿತು . ಏಜಂಟರಿಗೆ

ಗೆಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಯ್ಕಾಟೇ ಗತಿ . ಹಾಗೆ ನಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಗಳೂ ಹತ್ಯೆಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಡೆದವು . ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟ್ ಭೂಮಿಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ರೈತರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಶಾಸನ ಮಾಡಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ತಂಟೆಕೋರರನ್ನೂ ತುಂಟೈತರನ್ನೂ ಅಸಹಕಾರ ಬೀರಿದವರನ್ನೂ ದಂಡಿಸಲು ಕಠಿಣತರವಾದ ಬಲಪ್ರಯೋಗದ ಶಾಸನವನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರಬೇಕಾಯಿತು . ಇದರಿಂದ ಆತನ ನೀತಿಯು “ಒಂದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೆಣ್ಣೆ, ಮತ್ತೊಂದುಕಣ್ಣಿಗೆ ಸುಣ್ಣ” ಎಂದಹಾಗಿತ್ತು .

ಸಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಪಾರ್ನಿಲ್ಲನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಕೂಡಿದ ಐರಿಷ್ ಪಾರ್ಟಿ ತಕರಾರ್ ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯಪಡೆಯಿತು . ಆ ಗುಂಪಿಗೆ ಬೇಕಾದುದು ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆ . ಅದನ್ನು ಕನ್ನರ್ವೆಟನ್ ಗುಂಪಿನವರು ಕಿವಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವವರಲ್ಲ ; ಲಿಬರಲ್ ಗುಂಪಿನವರೂ ಒಪ್ಪತಕ್ಕವರಲ್ಲ . ಆದ್ದರಿಂದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ

ಐರಿಷ್ ಪಾರ್ಟಿಯ ಸಾರ್ನಿಲ್ ವಿಚಿತ್ರ ಮುಷ್ಕರಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು . ಕೊನೆಮೊದಲಿ

ತಕರಾರು ಲ್ಲದೆ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಇತರರಿಗೆ ರೇಚಿಗೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿ ಕಾಲಹರಣಮಾಡುವುದು, ಮಂತ್ರಿಪಕ್ಷದವರು ಏನೆತ್ತಿ

ದರೂ ಅದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದು, ನೆಪದಮೇಲೆ ನೆಪವನ್ನೆತ್ತಿ ಆಗಬೇಕಾದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುವುದು . ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಿಬರಲ್ ಕನ್ನರ್ವೆಟನ್ ಪಕ್ಷಗಳು ಸರಿಸುಮಾರಾಗಿ ಸಮಾನಸಂಖ್ಯಾಬಲದಿಂದಿದ್ದರಿಂದ ಐರಿಷ್ ಪಾರ್ಟಿ

ಇಬ್ಬರ ಮಧ್ಯೆ ನಿಂತಿತ್ತು. ಐರಿಷ್ ಪಾರ್ಟಿ ಎತ್ತಕಡೆ ಸೇರಿದರೆ ಅತ್ತಕಡೆ ಬಹು ಪಕ್ಷವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಪ್ರಬಲಪಾರ್ಟಿಗಳೆರಡೂ ರಂಗನಾಟವನ್ನಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಎರಡನೆಸಲ ಮಂತ್ರಿಯಾದಾಗ ಲ್ಯಾಂಡ್ ಲೀಗ್ ಅಥವಾ ರೈತರ ಸಂಘವವರು ಯಾರೂ ಗುತ್ತಿಗೆ ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ಅಸಹಕಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು. ಮಂತ್ರಿಗಳು ಆ ಸಂಘವನ್ನು ಮುರಿದು ಪಾರ್ಸೆಲ್ಲನನ್ನೂ ಇತರರನ್ನೂ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ಇದರಿಂದ ಅಸಹಕಾರವಿಮ್ಮಡಿಯಾಯಿತು. ಆಗ ಲಿಬರಲ್ ನಾಯಕರು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಪಾರ್ಸೆಲ್ಲನೊಡನೆ ಸಂಧಾನನಡೆಸಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದೊಪ್ಪಂದವನ್ನು 1882ರಲ್ಲಿ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡರು. ಆ ಬಗೆಯ ಒಪ್ಪಂದದಿಂದ ಯಾವ ಮೇಲೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ.

ಇಷ್ಟು ಕಾಲವೂ ಪಾರ್ಸೆಲ್ಲನ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಫಿನಯನ್ನರು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. 1882ರಲ್ಲಿ ಡಬ್ಲಿನ್ ನಗರದ ಉಪವನದಲ್ಲಿ ಐರಿಷ್ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಫ್ರೆಡರಿಕ್ ಕಾವೆಂಡಿಷ್ ಶ್ರೀಮಂತನೂ

(Lord Frederick Cavendish) ಉಪಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಬರ್ಕ್

ಫಿನಯನ್ನರ

(Burke) ಎಂಬಾತನೂ ವಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ

ಪ್ರತೀಕಾರ

ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಯಾರೋ ಹತ್ಯಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ಹತ್ಯಕ್ಕೂ ತಮಗೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲವೆಂದು ಪಾರ್ಸೆಲ್ ಮುಂತಾದ ಸಭಿಕ

ರೆಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಅವರನ್ನು ನಂಬಲಿಲ್ಲ. ಐರಿಷ್ ಜನರನ್ನು ಸರ್ಕಾರದವರು ಕ್ರೂರತನದಿಂದ ಅಡಗಿಸಲು ಮೊದಲಿಟ್ಟರು. ಫಿನಯನ್ನರು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿದ್ದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಡೈನಮೈಟ್ ಎಸೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅಂತೂ ಐರಿಷ್ ಸಭಿಕರು ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ತೊರೆದು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ ಸೇರಿದರು. 1885ರಲ್ಲಿ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಇದರಿಂದ ಅಧಿಕಾರವೇ ತಪ್ಪಿತು.

1885ರಲ್ಲಿ ಸಾಲ್ಸ್‌ಬೆರಿ ಶ್ರೀಮಂತನು ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ನಾಯಕನಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಯಾದಾಗ ಪಾರ್ಸೆಲ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರು ಹೋಂ ರೂಲ್ ಶಾಸನವನ್ನು ಬಯಸಿದರು. ಆ ಮಂತ್ರಿಯೊಪ್ಪದಿರಲು ಐರಿಷರು ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದವರೊಡನೆ ಸೇರಿ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕೆಡವಿದರು. 1886ರಲ್ಲಿ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ತಿಳಿದು

ಕೊಂಡು ಹೋಂ ರೂಲ್ ನ್ಯಾಯವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟು

ಮೊದಲನೆ

ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಕೂಡಲೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಸೂದೆ ತಂದನು.

ಹೋಂ ರೂಲ್

ಆದರೆ ಆತನ ಆನುಯಾಯಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕರು ವಿರೋಧಿ

ಮಸೂದೆ

ಗಳಾಗಿ ಯೂನಿಯನಿಸ್ಟ್ ಆದರು. ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದ ಒಗ್ಗಟ್ಟು

ಒಡೆಯಿತು. ಮಸೂದೆ ಬಿದ್ದು ಹೋದುದಲ್ಲದೆ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್

ನ್ನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವೂ ತಪ್ಪಿತು. ಐರಿಷರಿಗೆ ಇದರಿಂದ ಅಕ್ರೋಶ ಹೆಚ್ಚಿತು.

ನ್ಯಾಷನಲ್ ಲೀಗ್ (National League) ಎಂಬ ಹೊಸ ಸಂಘವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ರೈತರು ಗುತ್ತಿಗೆ ಹಣಕೊಡಬಾರದೆಂದು ಮುಷ್ಕರವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿಟ್ಟರು. ಯೂನಿಯನಿಸ್ಟರ ಸಹಕಾರ ಪಡೆದ ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಸರ್ಕಾರದವರು ಕ್ರೂರ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಗಲಾಟೆಗಳನ್ನು ತತ್ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಈ ವೇಳೆಗೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ನ ವಿರೋಧಿಗಳು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಆತನ ಹೆಸರನ್ನು ಕೆಡಿಸಲು ನೀಚವಾದೊಂದು ಪಿತೂರಿ ಕಟ್ಟಿದರು. 1887ರಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳು ಕಾಗದ ಮೊದನ್ನು ಬನಾಯಿಸಿ ಉಪವನಪತ್ಯಗಳ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಬರೆದಿದ್ದ ನೆಂದೂ ಅದರಿಂದ ಹತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಆತನು ಮೆಚ್ಚಿದ್ದನೆಂದೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಅದರಿಂದ ಆತನು ಗೋಮುಖವ್ಯಾಘ್ರಮಾತ್ರನೆಂದೂ ಅಪಖ್ಯಾತಿ ಲಂಡನ್ ಟೈಮ್ಸ್ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನುಮಾನವೇ ಹುಟ್ಟಿ ಆತನನ್ನು ಚಂಡಾಲ ನಂತೆ ಕಂಡರು. ಆ ಸುಳ್ಳು ಪತ್ರದ ನಿಜಾಂಶವು 1890ರಲ್ಲಿ ಬಯಲಾಯಿತು. ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದವನೆಂದು ಆತನನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಸತ್ಕರಿಸಲು ಮೊದಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅದೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ದಂಪತಿಗಳು ಜಗಳ ವಾಡಿ ಆಗಲಿರಲು ಆತನೇ ಕಾರಣನೆಂದು ಒಂದು ವಿವಾದವಿಯೋಗದ ವಿಚಾರಣೆ ನೊಡಲಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಆತನ ಹೆಸರು ಕೆಟ್ಟಿತು. ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳೇ ಆತನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್‌ನ ಹಿಂದೆ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. 1891ರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ತೀರಿಕೊಂಡನು. 1893ರಲ್ಲಿ ಕಡೆಯ ಸಲ ಮಂತ್ರಿತನವನ್ನು ಹೊತ್ತ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಮತ್ತೆ ಹೋಂ‌ರೂಲ್ ಮಸೂದೆಯನ್ನೊಡ್ಡಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಕ್ಷದವ ರಲ್ಲದೆ ಯೂನಿಯನಿಸ್ಟರನ್ನೆಸರಿಸಿದ ಲಿಬರಲ್ ಪಂಗಡದವರೂ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಲು ಅದು ಹಾಳಾಯಿತು. ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ವಿಶ್ರಾಂತ ನಾದನು. ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟರೂ ಐರಿಷ್ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಆತ ನಿಂದ ಆಗದೆಹೋಯಿತು.

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್‌ನ ಕಾಲ ಮುಗಿಯಿತು. ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಆ ತರುವಾಯ ನಾಯಕನಾದ ರೋಬರ್ಟ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಐರ್ಲೆಂಡನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿಟ್ಟು ಒಳಾಡಳಿತವನ್ನು ಐರಿಷರಿಗೊಪ್ಪಿಸುವ ಲಿಬರಲ್ ಪಾರ್ಟಿಯ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ನಡೆಸಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಆದರೆ 1895ರಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಯೂನಿಯನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದವರು 1905ರವರೆಗೆ ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರು. 1906ರಲ್ಲಿ ಲಿಬರಲ್ ಪಾರ್ಟಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ದೊರೆತಾಗ್ಯೂ ತಾವು ಇಷ್ಟಪಟ್ಟ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮಂತ

ಸಭೆಯವರ ವಿರೋಧವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಪರ್ವಡಿಸಿಕೊಂಡ ತರುವಾಯ 1912ರಲ್ಲಿ ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದವರು ಒಂದು ಹೋಂ ರೂಲ್ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದರು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಅಲ್‌ಸ್ಟರ್ ವಿಭಾಗದವರು ಪ್ರಬಲ ವಿರೋಧವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ದಂಗೆಯೆಬ್ಬಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಐರಿಷರು ಬಯಸಿದ ಹೋಂ ರೂಲ್ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಂಗಡದ ಶ್ರೀಮಂತರು ವಿರೋಧ ತೋರಿ ಅಲ್‌ಸ್ಟರಿನ ಜನರನ್ನು ಎತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿದರು. ಅಲ್‌ಸ್ಟರಿನವರು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು, ನೆಮ್ಮದಿನಂತರು, ಇಂಗ್ಲಿಷರು; ಉಳಿದ ಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಐರಿಷರಿಗೂ ಅವರಿಗೂ ಅನೇಕ ಭೇದಗಳಿದ್ದವು. ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಆಡಳಿತ ಐರಿಷರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು ಅಲ್‌ಸ್ಟರಿನವರಿಗೆ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. 1886ರಲ್ಲಿಯೇ ರಾನ್ಸಲ್ ಚರ್ಚಿಲ್ ಶ್ರೀಮಂತನು (Lord Randolph Churchill)

ಅಲ್‌ಸ್ಟರಿನ ಮುಖ್ಯ ಪಟ್ಟಣವಾಗಿದ್ದ ಬೆಲ್‌ಫಸ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್‌ಸ್ಟರ್ ಮುಷ್ಕರ (Belfast) ಭಾಷಣ ಮಾಡಿ ಪುನಃ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಆರೆಂಜೆನ್ ಗುಂಪಿನವರಿಗೆ ಯುದ್ಧವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಹೋಂ ರೂಲನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದು ನ್ಯಾಯವೆಂದೂ ಹಾಗೆ ನಡೆದರೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಅನೇಕ ಜನರು ತಕ್ಷಣ ಸಹಾಯವನ್ನೊದಗಿಸಲು ಸಿದ್ಧರೆಂದೂ ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮನೋಧರ್ಮವು ಅಲ್‌ಸ್ಟರಿನ ಜನರಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. 1912ರಲ್ಲಿ ಹೋಂ ರೂಲ್ ಮಸೂದೆ ಗೆಲ್ಲುವಂತೆ ತೋರಿದಾಗ ಅಲ್‌ಸ್ಟರಿನವರು ಅದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಲು ದಂಗೆಯನ್ನಾದರೂ ಎಬ್ಬಿಸುವುದಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಐದು ಲಕ್ಷ ಐರಿಷ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಂಗಡದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಪಡೆದು ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. 1913ರಲ್ಲಿ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಸೂದೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾದಾಗ ಅಲ್‌ಸ್ಟರ್ ಮುಖಂಡ ಸರ್ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಕಾರ್ಸನ್ (Sir Edward Carson) ದಂಗೆಯೆಬ್ಬಿಸಲು ಜನರನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಸೈನ್ಯ ಕಟ್ಟಿ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ತರಿಸಿದನು. ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಂಗಡದವರು ಸನ್ನದ್ಧರಾದರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದವರು ಅಲ್‌ಸ್ಟರ್ ಜನರಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಪಾತ ತೋರಿದರು. ಅಲ್‌ಸ್ಟರಿನವರು ದಂಗೆಯೆದ್ದಾಗ ಅದನ್ನು ಆಡಗಿಸಬೇಕಾದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನ್ಯವೇ ಎದುರುಬೀಳುವ ಸಂಭವ ತೋರಿತು.

ಪಾರ್ನೆಲ್ ತರುವಾಯ ಐರಿಷ್ ಸಭಿಕರ ನಾಯಕನಾದ ರೆಡ್ಮಂಡ್ (Redmond) ಎಂಬಾತನು ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದವರೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಸಾಧ್ಯವಾದಮಟ್ಟಿಗೂ ಐರಿಷ್ ಜನರನ್ನು ತನ್ನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಐರಿಷ್ ಜನರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿ

ನಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶ್ವಾಸ ಮಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಶಾಸನವನ್ನು ಒರಟುತನದಿಂದ ವಿರೋಧಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾದ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಸ್ವಾವಲಂಬನದ ದಾರಿ ಮತ್ತು ಯೂನಿಯನಿಸ್ಟ್ ಪಾರ್ಲಿಯವರನ್ನೂ ಅಲ್ಸ್ಟರಿನವರಿಗೆ ದೊರೆತ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನೂ ಕಂಡವರು ಹೇಗೆತಾನೇ ಇನ್ನೂ ವಿಧಿಬದ್ಧ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಂಬಿದ್ದಾರು? ಐರಿಷ್ ಭಕ್ತರು ಕೆಲವರು ಪ್ರಾಚೀನ ಗೇಲಿಕ್ (Gaelic) ಭಾಷೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ಆ ಮೂಲಕ ಸ್ವಾವಲಂಬನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸರಿಸಿದರು. ಆರ್ಥರ್ ಗ್ರಿಫಿತ್ಸ್ (Arthur Griffiths) ಎಂಬಾತನು 1900ರಲ್ಲಿ ಸಿನ್ ಫೇಯ್ನ್ (Sinn Fein-ನಾವು ನಾವೇ) ಎಂಬ ಪಾರ್ಲಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸಂಬಂಧವಾವುದೂ ಬೇಡವೆನ್ನುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಸಿನ್ ಫೇಯ್ನ್ ಪಾರ್ಲಿಯವರು ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಲೂ ಇದ್ದರು. ರೆಡ್ಡೆಂಡನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಾರ್ಲಿಯವರೂ ಅಲ್ಸ್ಟರಿನವರೂ ವಿಧಿಬದ್ಧ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಬಲವೇ ನ್ಯಾಯವೆಂಬ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದಾಗ 1913ರಲ್ಲಿ ಮೆಕ್ಲೀಲ್ (Macneil) ಎಂಬೊಬ್ಬ ಪಂಡಿತನು ಅಲ್ಸ್ಟರಿನವರು ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ತಾನೂ ಸೈನ್ಯ ಕಟ್ಟಲು ತೊಡಗಿದನು.

1914 ಜುಲೈ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯುದ್ಧ ರೇಗುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತೋರಿತ್ತು. ರಾಜನಾಗಿದ್ದ 5ನೆ ಜಾರ್ಜ್ ತನ್ನ ಅರಮನೆಗೆ ಪಾರ್ಲಿನಾಯಕರನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ತರಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಆ ಯತ್ನ ನೆರವೇರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಸ್ಟರಿನವರು ವೆಂಗೆಯೆದ್ದು ತಮ್ಮದೇ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಕಟ್ಟಲು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನ್ ಯುದ್ಧ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಆಗ ವೆಂಗೆ ನಿಂತಿತು. ಅಲ್ಸ್ಟರಿನ ಸೈನ್ಯದವರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ಮೆಕ್ಲೀಲ್ ಕಟ್ಟಿದ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಹೊರಟರು; ಉಳಿದವರನ್ನು ಆಗಿನ ಸರ್ಕಾರದವರು ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ನಂಬಲಿಲ್ಲ. 1915ರಲ್ಲಿ ಹೋರೊಲ್ ಕೈಗಿಬಂದ ತುತ್ತು ಮುಸೂದೆ ಶಾಸನದ ಕಡತಕ್ಕೇರಿತು; ಆದರೆ ಯುದ್ಧ ಮುಗಿದ ತರುವಾಯವೇ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರತಕ್ಕುದೆಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸನವೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಯಿತು.

ಸಿನ್ ಫೇಯ್ನ್ ಪಾರ್ಲಿಯವರಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಕಾಲವೇ ತಮ್ಮ ಸಮಯವೆನ್ನಿಸಿತು. ಜರ್ಮನರ ಸಹಾಯವನ್ನಾದರೂ ಪಡೆದು ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಚನೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ತೋರಿತು. 1916ರಲ್ಲಿ ಸರ್ ರಾಜರ್ ಕೇಸೆಂಟ್ (Sir Roger Casement) ಎಂಬಾತನು ಗೋಪ್ಯಸಂಧಾನ ನಡೆಸಿ ಜರ್ಮನಿಯಿಂದ ಶಸ್ತ್ರಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿದನು.

ಆ ಯತ್ನ ಹಾಳಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಮುಕ್ವೀಲ್ ಹಿಂದೆಗೆದನು. ಅವರ ಪಿಯರ್ಸ್ (Pearse) ಮತ್ತು ಕಾನೊಲಿ(Connolly) ಎಂಬವರು ಕೆಲವು ಈಸ್ಟರ್ ದಂಗೆ ರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು 1916ರಲ್ಲಿ ಡಬ್ಲಿನ್ ನಲ್ಲಿ ದಂಗೆಯೆಂದು ಕಚೇರಿಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅನೇಕ ಹತ್ಯೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದವರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗಾಯಪಟ್ಟು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದಿದ್ದವರೂ ಆ ಹತ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದರು. ದಂಗೆಯೇನೋ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅಡಗಿತು. ದಂಗೆಕೋರರ ಶಿಕ್ಷೆಯೂ ಆಯಿತು. ಅವರೇ ಆ ಶಿಕ್ಷೆಗಳು ನಡೆದ ತರುವಾಯ ದೂರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಐರಿಷರು ಕೂಡ ಹಾಹಾಕಾರಪಟ್ಟರು. ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಯಾವ ಉಪಾಯಕ್ಕೂ ಒದಗುವಂತೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಧಾನನಾಗಿದ್ದ ಲಾಯ್ಡ್ ಜಾರ್ಜ್ (Lloyd George) ಕಾರ್ಸನ್ ರೆಡ್ಡೆಂಡರನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ತಂದನು; ಅದನ್ನು ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಕ್ಷದವರು ಒಪ್ಪದಾದರು. 1918ರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೂ ಐರಿಷ್ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೂ ಸಭೆಸೇರಿ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು. ಸಿನ್ ಫೆಯ್ನ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರು ಆವಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ; ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ.

1918ರಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನ್ ಯುದ್ಧ ನಿಂತಿತು. ಆಗ ನಡೆದ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿನ್ ಫೆಯ್ನ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರೇ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಜಯಶಾಲಿಗಳಾದರು. 1919ರಲ್ಲಿ ಸಿನ್ ಫೆಯ್ನ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರು ಡಬ್ಲಿನ್ ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಐರ್ಲಂಡ್ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರವೆಂದು ಪ್ರಕಟಣೆಗೊಟ್ಟರು. ಅ ವೇಳೆಗಾಗಲೆ ಪೋಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹತ್ಯೆಮಾಡಲು ನೋಡಲಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಎರಡು ಸರ್ಕಾರಗಳ ದವರು ಅತುರಾತುರದಿಂದ ಲಂಡನ್ ನಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸ್ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಪಣಾಪಣೆ ಕೂಡಿಸಿ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಮಕ್ರೀಡಿ (Macready) ಎಂಬ ದಳಪತಿಯ ಕೈಕೆಳಗೆ ಅರ್ಧ ಲಕ್ಷ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳುಹಿದರು. ಸಿನ್ ಫೆಯ್ನ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರು ಡಿವಲೇರಾ (De Valera) ಎಂಬಾತನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಐರಿಷ್ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ (Irish Republic) ಎಂಬುದನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವುದು ಆ ಪಡೆಗಳ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಐರಿಷ್ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ ಎಂಬುದನ್ನು ನಡೆಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೂ ಈ ಪಡೆಗಳಿಗೂ ನಿರಂತರ ಯುದ್ಧಗಳು ಬೀದಿ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಊರೂರಿನಲ್ಲಿಯೂ ತುಂಟಿರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರೇಗಿದವು. ಐರ್ಲಂಡಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸರ್ಕಾರಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು *ದಂಡಿಸುತ್ತ

*ಕಾರ್ಕ್ (Cork) ನಗರಾಧ್ಯಕ್ಷ ಮಕ್ಸ್ವಿನಿ (Macswiney) ಎಂಬಾತನು ಕಡೆ ಸಲ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದ ಬಳಿಕ ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡು ದಿನ ಊಪವಾಸವಿದ್ದು ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟನು. ಆತನ ಮನೋನಿಶ್ಚಯವೂ! ದೇಶಭಕ್ತಿಯೂ ಪ್ರಬಂಧತನವಾದುದು.

ಲಿದ್ಲಿಗ ಕೊಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಬೆಂಕಿಯಿಡುವುದಕ್ಕೂ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲವೆಂಬಂತೆ ನಡೆಯಿತು .

1920ರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಫ್ರೆಡ್ ರಿನ್‌ನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ದಕ್ಷಿಣಐರ್ಲೆಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಆಡಳಿತಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಡುವ ಯೋಚನೆ ನಡೆಯಿತು . ಅಲ್ಫ್ರೆಡ್ ರಿನ್‌ನವರು ಆ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರು . ಸಿನ್‌ಫೆಲ್ಡ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರು ಇತರ ಭಾಗಗಳ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ಬ್ರಿಟಿಷರು ನಡೆಸಿದ ಶಾಸನವನ್ನೊಲ್ಲದೆ ಐರಿಷ್ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್‌ನಿಗೆ ತಾವೇ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟೆಂದು ಡೈಲಿ ಐರಿಯನ್ (Daily Eireann) ಎಂಬ ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು . ಹೊಡೆದಾಟಗಳು ಇನ್ನೂ ಸಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ . ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಲಾಯ್ಡ್ ಜಾರ್ಜ್ 1921ರಲ್ಲಿ ಸಿನ್‌ಫೆಲ್ಡ್ ಪಾರ್ಟಿಯ ನಾಯಕರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಒಪ್ಪಂದ ನಡೆಸಿ ಐರಿಷ್ ಫ್ರೀ ಸ್ಟೇಟ್ (Irish Free State) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಐರಿಷ್ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ 1922ರಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಡುಮಿನಿಯನ್ ಪದವಿ ಸಲ್ಲುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿದನು . ಸಿನ್‌ಫೆಲ್ಡ್ ಪಾರ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಡಿವಲೆರಾ ಗುಂಪಿನವರು ಅದಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರು . ಆದರೆ ಕೋಸ್ಟ್ರೇವ್ (Cosgrave) ಮುಂತಾದ ನಾಯಕರೊಪ್ಪಿದರು . ಐರಿಷ್ ಫ್ರೀ ಸ್ಟೇಟ್ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕೋಸ್ಟ್ರೇವ್ ಗಲಾಟೆಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು . ಮುಂದೆ 1932ರಲ್ಲಿ ಡಿವಲೆರಾ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆಯುವವರೆಗೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೂ ಐರಿಷ್ ಫ್ರೀ ಸ್ಟೇಟ್‌ಗೂ ಸೌಹಾರ್ದವೇ ನಡೆಯಿತು .

ಹಿಂದುಸ್ತಾನ

ಮೂರನೆ ಜಾರ್ಜ್ ಮೊರೆಯ ಅಳಿಕೆ ಮುಗಿದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ನಾಯವ್ಯ ವಿನಾ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಭಾಗಗಳೂ ವಶವಾಗಿದ್ದವು . ಬ್ರಿಟಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರಯುಗವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಸರಕು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ . ಲಾರ್ಡ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಪದವಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಮೊದಲೇ ಈ ಸ್ಥಿತಿಗಳ ಕಂಪನಿಯ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸರ್ವಮಾನ್ಯವು ರದ್ದಾಗಿತ್ತು . ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಲ್ಲರೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಬಹುದಾಯಿತು . ಆ ಕಂಪನಿಗೆ ಟೀ ವ್ಯಾಪಾರವೊಂದು ಮಾತ್ರ ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉಳಿಯಿತು .

ಲಾರ್ಡ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ ತರುವಾಯ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿದ ಅಮ್ನುಸ್ಟರ್ ಶ್ರೀಮಂತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳ ಕೊಲ್ಲಿಯ ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಗೆ

ತೊಂದರೆ ತೋರಿ ಬರ್ಮಾ ಯುದ್ಧ ನೊಡಲಾಯಿತು. ಆ ಯುದ್ಧದ ಫಲಿತಾಂಶವಾಗಿ ಆಸ್ಟ್ರಾ, ಅರಕಾನ್, ತೆನಾಸೆರಿಂ ಪ್ರಾಂತಗಳು 1823-1837 ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ವಶವಾದವು. ಭರತಪುರದ ಕೋಟೆ ವಶವಾದುದು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ. ಆ ತರುವಾಯ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ಲಾದ ಬೆಂಟಿಂಕ್ ಶ್ರೀಮಂತನ ಅಧಿಕಾರ ದೀರ್ಘಕಾಲ ನಡೆಯಿತು. ಆತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಭದ್ರಗೊಂಡು ದೇಶೀಯ ಜನರಿಗೊಪ್ಪುವ ಕೆಲವು ಏರ್ಪಾಟುಗಳು ನಡೆದವು. 1833ರಲ್ಲಿ ಕಂಪೆನಿಯವರ ವ್ಯಾಪಾರ ನಿಂತು ಹೋಯಿತು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾದ ಸುಧಾರಣೆಗಳಲ್ಲದೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಬಂಧವಾದ ಏರ್ಪಾಟುಗಳೂ ನಡೆಯಿತು. ದಂಡನಿಧಿಕೋಶವೂ ರೂಪಗೊಂಡಿತು.

ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಜನಬಾಯುಳ್ಳವಿದ್ದುದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಇತರ ಭೂಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದಂತೆ ನೆಲೆಸುವುದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಒಳನಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠಬಲವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಶತ್ರುಗಳು ಬಾರದಂತೆ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ನಪೋಲಿಯನ್ ಸೆರೆಯಾದ ತರುವಾಯ ಫ್ರೆಂಚರು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೂಸಾಗರದ ತೀರಗಳೆಲ್ಲ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಶವಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ ರಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಹಿರೇ ನಿಕೊಲಾಸ್ ಅಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯ ಏಷ್ಯ ಪ್ರಾಂತವು ರಷ್ಯದ ವಶವಾಯಿತು. ಟಿಬೆಟ್ ಕರಾರಾದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಿ ಪಾರ್ಸಿಸ್ತಾನ ಆಫ್ಘಾನಿಸ್ತಾನ ಪಂಜಾಬು ಸಿಂಧುಗಳ ಪ್ರಭುಗಳೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮೈತ್ರಿ ಕಟ್ಟಿದರು. ರಷ್ಯದ 1837-1856 ಮೇರೆಯೂ ಆಫ್ಘಾನ ಮೇರೆಯೂ ಒಂದೇ ಆದಂತೆ ನೆರವೇರಿದಾಗ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕಾಬೂಲಿನ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮೇಲೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು. ಬೆಂಟಿಂಕ್ ತರುವಾಯ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಪದವಿಗೆ ಬಂದ ಆಕ್ಲೆಂಡ್, ಎಲೆನ್ಬೆರೊ, ಹಾರ್ಡಿಂಜ್ ಶ್ರೀಮಂತರುಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆ ಆಫ್ಘಾನ ಯುದ್ಧವಲ್ಲದೆ ಸಿಂಧು ಪ್ರಾಂತದ ಮತ್ತು ಶತದ್ರು ನದಿಯ ಪ್ರದೇಶದ ಆಕ್ರಮಣಗಳಾದುವು. ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲ್ಹೌಸಿ ಅಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡನೆ ಸಲ ಸಿಕ್ಖ ರೊಡನೆ ಯುದ್ಧವೂ ನಡೆದು ಪಂಜಾಬ್ ಪ್ರಾಂತ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸ್ವಾಧೀನವಾಯಿತು. ಬರ್ಮಾ ಪ್ರಾಂತವೂ ಬೇರೊಂದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಶವಾಯಿತು.

ಡಾಲ್ಹೌಸಿ ಶ್ರೀಮಂತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದುವು. ಕಾಲುವೆ, ರಸ್ತೆ, ಅಂಚೆ, ತಂತಿಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ನಡೆದು ನ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೂ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೂ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಆ ಶ್ರೀಮಂತನೇ

ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ನವಾಬನ ಅಳಿಕೆಯನ್ನೂ ಬೇರೆ ಎಂಟು ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಳಿಕೆಯನ್ನೂ ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿದನು. ಡಾಲ್ಹೌಸಿ ಶ್ರೀಮಂತನು ಅಧಿಕಾರ ದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾದ ವೇಳೆಗೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಜನರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಮುಕ್ಕಾಲು ಪಾಲಿನವರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಜೆಗಳಾಗಿಯೂ ಉಳಿದ ಭಾಗದವರು ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನ ಗಳಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಪರೋಕ್ಷ ಪ್ರಜೆಗಳಾಗಿಯೂ ಪರಿಣಮಿಸಿದರು.

ಹಿಂದುಸ್ತಾನ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕಟ್ಟಿದ ವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿ ಕೆಲವಂಶ ಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಸಮುದ್ರದಕಡೆಯಿಂದ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದವರು ಆರುಸಾವಿರಮೈಲಿ ದೂರದಿಂದ ಹೊರಟು ತಮ್ಮ ಸ್ವದೇಶದ ಹದಿನೈದರಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಭೂಭಾಗವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದುದೇ ಆಶ್ಚರ್ಯ.

ಮೊದಲು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಪರಿಚಯ ಯಾವ ಐರೋಪ್ಯರಿಗೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ರೀತಿ ವಿವರವಾಗಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೋಟಿ, ಆ ಕೋಟಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ರಾಜ್ಯ, ಆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ನೆರೆರಾಜ್ಯದ ಸಂಪಾದನೆ, ಅದನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಇನ್ನೂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ದ್ವಿ ರಾಜ್ಯದ ಆಕ್ರಮಣ—ಹೀಗಾಗಿ ಪಾಕೃತಿಕವಾದ ಮೇರೆಗಳು ಸ್ವಾಧೀನವಾಗುವವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಲೇ ಬೇಕಾಯಿತು. ಸಂಚಾರನಾಧಕಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಮತ್ತು ಐರೋಪ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಸೈಪೋಟಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ರಾಜಕೀಯ ಮೇರೆ ಯನ್ನು ಕಾಕಸಸ್ ಮತ್ತು ಕಪ್ಪು ಸಮುದ್ರದ ಪ್ರವೇಶದಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬೇಕಾ ಯಿತು. ಕ್ರಿಮಿಯ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸುವಾಗ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಭದ್ರತೆಯನ್ನು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿಯೇ ರಷ್ಯದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರು.

ಡಾಲ್ಹೌಸಿ ಶ್ರೀಮಂತನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಸ್ತಾನ್ ಜನರಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವೂ ಶಂಕಾಭಯಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿದ್ದವು. ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕಳಕೊಂಡ ಪ್ರಭುಗಳಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಯೂ ಇತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಸಿಪಾಹಿ ಸೈನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು. 1857ರಲ್ಲಿ ಸಿಪಾಹಿಗಳು ಮೊದಲು ದಂಗೆಯೆದ್ದು ಬಿಳಿಯ ಅಧಿಕಾರಿ ಗಳನ್ನು ವಧೆಮಾಡಿದರು. ಬ್ಯಾರಕ್ಪುರ, ಮಿರತ್, ಕಾನ್ಪುರ, ಲಖನೌ, ದಿಲ್ಲಿಗಳಲ್ಲಿ

ಈ ದಂಗೆ ರೇಗಿತು. ಅಸಮಾಧಾನಗೊಂಡಿದ್ದ ನಾನಾಸಾಹೆಬ್ ದಂಗೆಗೆ ನಾಯಕನಾಗಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಮೊದಮೊದಲು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸೋತಹಾಗೆ ಕಂಡುಬಂದಾಗ್ಯೂ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೇ ದಂಗೆಕೋರರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಆಗ್ರಾ ಅಯೋಧ್ಯೆ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು

1857

ನಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ದಂಗೆ ಕೇವಲ ಸಿಸಾಹಿ ದಂಗೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಟ್ಟು ಹಿಂದುಸ್ತಾನ್ ಜನರು ಸೇರಿ ನಡೆಸಿದ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪಂಜಾಬಿನ ಸಿಕ್ಖರೂ ನೇಪಾಲದ ಗೋರ್ಖರೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪರವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು ದಂಗೆಯನ್ನಡಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು. ಆನೇಕ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಾಧಿಪತಿಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪರವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಸ್ಲಾಸಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನೂರು ವರ್ಷದ ತರುವಾಯ ನಡೆದ ಈ ದಂಗೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಈಸ್ವಿಂಡಿಯ ಕಂಪನಿಯೆಂಬುದು ವಜಾ ಆಯಿತು. ಬೋರ್ಡ್ ಆಫ್ ಕಂಟ್ರೋಲ್ ಎಂಬುದು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲಿಯ ಉಪಸಭೆಯೇ ಆಯಿತು. ವಿಕೆಂಟ್ರಿಯ ರಾಣಿ ಆಳಿಕೆಯನ್ನು ತಾನೇ ವಹಿಸಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಒಂದು ಪ್ರಕಟನೆಯನ್ನು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಿದಳು.

ಕ್ಯಾನ್ರಿಂಗ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಮೊದಲನೆ ವೈಸರಾಯ್ ಎಸಿಸಿದನು. ಆ ತರುವಾಯ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಗಳು ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆಡಳಿತದ ಏರ್ಪಾಟುಗಳು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ನಡೆದವು. 1876ರಲ್ಲಿ ವಿಕೆಂಟ್ರಿಯ ರಾಣಿ ಸಮ್ರಾಜ್ಞಿಯೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಧರಿಸಿದಳು. ನಡೆದ ಯುದ್ಧಗಳು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಮೇಲೆಯ ಹೊರಗೆ ಆಫ್ಘಾನಿಸ್ತಾನ್, ಬರ್ಮ, ಭೂತಾನ್, ತಿಬ್ಬತ್ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದವು.

ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಇತರ ಭೂಭಾಗಗಳಿಗೂ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಕ್ಕೂ ಜನ ರಾಶಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಭೇದವುಂಟು. ಜನಭರಿತವಾಗಿರುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನ್ ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿಯೂ ಸಜೀವವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯುಳ್ಳ ಜನರ ದೇಶ. ಆ ಜನರ ಆಚಾರವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಪ್ರಯಾಸಪಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆಡಳಿತವನ್ನು ಭದ್ರಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಂತೆಲ್ಲ ಭಾರತೀಯರ ಭಾಷಾಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನೂ ಆಚಾರಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನೂ ಪರಿಶೋಧಿಸಿ ತಿಳಿದು ಕೊಂಡರು. ಜನರ ಅಂತರಂಗವೇನೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು ಆಡಳಿತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಅನರ್ಥವಾಯಿತು. ರಾಜಕೀಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಗುರುತಾಗಿ

ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಕೆಂಟ್ರಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞಿಯೆನಿಸಿದಳು; ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರ ವಿರೋಧಕ್ಕೆ ಅಸ್ಪದಕೊಡದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕಾಯಿತು. ರಾಜಕೀಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಖ್ಯವಾದ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಜಗತ್ತಿನ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಾದ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನೊದಗಿಸಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ಸರಕನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದುಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ; ಸಂಚಾರ ಸೌಕರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಂಪನಿಗಳು ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಪಡೆದವು. ಜಹಜುಗಳ ಯಾನ ರೂಢಿಗೊಂಡ ತರುವಾಯವೂ ಸುಯೆಸ್ ಕಾಲುವೆ ಯಾದ ತರುವಾಯವೂ ಆರ್ಥಿಕರೀತಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಭದ್ರಗೊಂಡಿತು.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿಜನರು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ವೇಶದ ಐಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಸ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವವರಾದರು. ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜಾರಾಮನೋಹರರಾಯ, ದಾದಾಭಾಯಿ ನೌರೋಜಿ, ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿ, ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ ಮೊದಲಾದವರು ಭಾರತೀಯ ಜನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತೇಜನ ತುಂಬಿದ್ದರು. 1858ರ ತರುವಾಯ ರಾಜಕೀಯ ದುರ್ಗಗಳು ಕಡಮೆಯಾದಾಗ್ಯೂ ರಾಜಕೀಯವಾದ ಆಸೆಗಳು ಮಾಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನರಿತವರು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭಾಗಪಡೆಯುವ ಆಸೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ವಿಧಿಬದ್ಧವಾಗಿ ಉದ್ಯಮ ನಡೆಸಲುತೊಡಗಿದರು. 1885ರ ವೇಳೆಗೆ ಅಂತಹವರ ಸಂಘವೊಂದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

ಹಿಂದುಸ್ತಾನ್ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ವಿವರಿಸಲು ಬರ್ಮಾ ಪ್ರಾಂತ ತಮ್ಮ ಪಶವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಇನ್ನೂ ಮೂಡಲಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟು ಚೀನಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದರು. ಹಿಂದೆ ಉಪಭಾರತ ವರ್ಷಪೂಸಿದ ಭೂಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿದರು. ಅದರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಮುಂದೆ ಕಾಣಬಹುದು.

ಅಮೆರಿಕದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

1783ರಲ್ಲಿ ವರ್ಸೇಲ್ಸ್ ಒಪ್ಪಂದ ನಡೆದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದಾಗ ಇದ್ದುದು ಹದಿಮೂರೇ ಕಾಲೊನಿಗಳು. ಪ್ರತಿ ಕಾಲೊನಿಯೂ ಬಂದು ಸಂಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಒಳಾಡಳಿತವನ್ನು ಪಡೆದಿತ್ತು. ಹದಿಮೂರೂ ಪ್ರಾರಂಭ ರಕ್ಕಾ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಿ ಸಂಯುಕ್ತ ಸರ್ಕಾರವೆಂಬುದು ಸ್ಥಾಪನೆ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಸರ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷನಾದ ಜಾರ್ಜ್ ವಾಷಿಂಗ್ಟನ್ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಆ ಸಂಯುಕ್ತ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಭದ್ರಗೊಳಿಸಿದನು.

ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಮಿಸಿಸಿಪ್ಪಿ ನದಿಯೇ ಮೇರೆ. ಆ ನದಿಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿದ್ದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಸ್ಪೈನಿಗೆ ಸೇರಿತ್ತು. ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಕನಡದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಕ್ಷೇತ್ರವಿಸ್ತರಣ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಸ್ಪೈನಿನವರೂ ನೆರೆಯವರಾಗಿದ್ದು ಅಮೆರಿಕದವರೊಡನೆ ಸೌಹಾರ್ದದಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ಇದ್ದರು. ಕಾಲೊನಿಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಂಡಾಗ್ಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಕೊರತೆಯೇನೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ.

ಏಕೆಂದರೆ ಕಾಲೊನಿಗಳವರು ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಹಡಗುಗಳನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನಿಧಾನವಾಯಿತು. ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದ ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಕಾಲೊನಿಗಳವರು ಭದ್ರಗೊಂಡರು. ನಪೋಲಿಯನ್ ಸೈನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದ ಪಶ್ಚಿಮ ಪ್ರದೇಶ (Louisiana) ವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಮಾರಿಬಿಟ್ಟನು. 1822ರಲ್ಲಿ ಸ್ಪೈನಿನಿಂದ ಫ್ಲಾರಿಡ (Florida) ಪರ್ವಾಯ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡರು. 1848ರಲ್ಲಿ ನೈರುತ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಫೋರ್ನಿಯ (California) ಮುಂತಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಮೆಕ್ಸಿಕೊವಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದರು. ರಾಕಿ ಪರ್ವತದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೂ ಈ ಹೊಸ ರಾಷ್ಟ್ರದವರು ನುಗ್ಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ತಾಮ್ರವರ್ಣದವರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪೆಸಿಫಿಕ್ ಸಾಗರವನ್ನು ಮೇರೆಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು.

1812ರಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕದವರಿಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ಜಗಳ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಬರ್ಲಿನ್ ಡಿಕ್ರೀಸ್ ಎಂಬ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ನಪೋಲಿಯನ್ ಸಾರಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ವಿಪತ್ತನ್ನೊಡ್ಡಿದ ಕಾಲ. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸಮುದ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಓಡಾಡುತ್ತ ಶತ್ರುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ. ಸಿಕ್ಕಿದ ಇತರ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಶತ್ರು ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಹಡಗು ಪಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರದೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋದ ಕೆಲಸಗಲ್ಲರನ್ನೂ ಅದೇ ರೀತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಮೆರಿಕದ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ

ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯೆ ಅಡ್ಡಿಮಾಡಿ ತನಿಖೆ ಮಾಡಿದರು.

1812-1814 ಅಮೆರಿಕದವರು ಕೋಪಗೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತರು. ಯುದ್ಧ ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಹಡಗುಗಳೂ ಅಮೆರಿಕನ್ನರ ಹಡಗುಗಳೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಜಗಳವನ್ನಾಡಿದವು.

ಅಮೆರಿಕದವರು ತಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಕನಡ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಿಗೆ ನಡೆಸುವ ಯೋಚನೆ ನಡೆಸಿದರು. ಆದರೆ ಆ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ದ್ವಿಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ತಡೆದರು. 1814ರಲ್ಲಿ ನಪೋಲಿಯನ್ ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ ತರುವಾಯ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಒಂದು ಸೈನ್ಯವನ್ನೊಯ್ದು ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ವಾಷಿಂಗ್ಟನ್ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಆದರ ಭಾಗಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದರು. ಅದೇ ವರ್ಷ ಎರಡು ಕಡೆಯವರೂ ಘೆಂಟ್ ಕರಾರನ್ನು (Treaty of Ghent) ನಡೆಸಿ ಜಗಳವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯುದ್ಧದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಸರೋವರಗಳೇ ಮೇರೆಯಾಗಿದ್ದವು. ಅಮೆರಿಕದವರು ಲೂಯಿಸಿಯಾನ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಾಗಲೂ ರಾಕಿ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಪೆಸಿಫಿಕ್ ಸಾಗರದ ತೀರವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿ

ಕೊಂಡಾಗಲೂ ಕನಡ ಪ್ರಾಂತದ ದಕ್ಷಿಣದಮೇರೆಯೇನೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಜಗಳಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ರೇಗುವಂತಿದ್ದವು. ಅದರ ಜಗಳ ರೇಗಲಿಲ್ಲ. 1818ರಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಸಲ್ ರೇ ಮಂತ್ರಿಯೂ 1846ರಲ್ಲಿ ಪೀಲ್ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಸಂಧಾನ ಮೇರಿತೀರಾನ ಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಜಗಳವಾಗದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದರು. ಸರೋವರಗಳ ಪಡುವಲಿಗೆ ಕನಡಕ್ಕೂ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿಗೂ ಮಧ್ಯೆ 49ನೆ ಉತ್ತರ ಅಕ್ಷಾಂಶರೇಖೆ ಮೇರೆಯಾಗಿರತಕ್ಕುದೆಂಬ ತೀರ್ಮಾನವಾಯಿತು.

ಮಧ್ಯ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿಯೂ ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಪೈನ್ ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ಜನಗಳು ಕಟ್ಟಿದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿದ್ದವು (Latin America). ನಪೋಲಿಯನ್ ಆ ಎರಡು ದೇಶಗಳನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿದಾಗ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಜನರು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಲು ಹವಣಿಸಿದರು. ಬೊಲಿವರ್ (Bolivar) ಎಂಬ ಶೂರನೊಬ್ಬನು ಆ ಜನರಿಗೆ ನಾಯಕನಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಾನುಕೂಲ್ಯಗಳನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರಕುವದಕ್ಕೆ ಅಮೆರಿಕ ವಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ವಿಯೆನ್ನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ತರುವಾಯ ಈ ಕಾಲೋನಿಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಸ್ವೈನಿಗೆ ಸೇರಿಸಲು ಐರೋಪ್ಯ ಪ್ರಭುಗಳು ಯೋಚನೆಮಾಡಿದಾಗ ಕ್ಯಾಸಿಂಗ್ ನಡೆಸಿದ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಕಂಡೆವು. ಅಮೆರಿಕದ ಸರ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷ ಮನ್ರೋ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಕಟನೆ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಅಮೆರಿಕದವರು ಐರೋಪ್ಯರ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಸೇರದೆ ದೂರವಾಗಿಯೇ ಇರತಕ್ಕ ನೀತಿಯನ್ನು ಅಂದಿನಿಂದ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಅಮೆರಿಕದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಗ್ವಿಯಾನ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ಅಮೆರಿಕದವರಿಗೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ತಾಪಗಳು ಬೆಳೆದ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಆಗಾಗ್ಗೆ ತೋರಿದಾಗ್ಯೂ ಉಭಯತಃ ಸಂಧಾನಗಳಿಂದಲೇ ಇತ್ಯರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

1860 ವೇಳೆಗೆ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಒಡಕು ಹುಟ್ಟುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಲಗೊಂಡಿತು. ಔತ್ತರೇಯರಿಗೂ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯರಿಗೂ ಗುಲಾಮರನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಭೇದವಿತ್ತು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನೀಗ್ರೋ ಗುಲಾಮರೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತು ಲಕ್ಷ ಗುಲಾಮರಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರು 1833ರಲ್ಲಿ ಗುಲಾಮತನವನ್ನು ನಿಷೇಧಗೊಳಿಸಿದಾಗ್ಯೂ ಅಮೆರಿಕದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಗುಲಾಮರನ್ನು ಅಂತರ್ಯುಧ್ಧ ಮರನ್ನು ಬಿಡದೆಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಗುಲಾಮತನವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಾದವಿವಾದಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಚಾರವನ್ನೂ ಕೈಕೊಂಡವರು ಅಮೆರಿಕದವರಲ್ಲಿಯೇ ತೋರಿಕೊಂಡರು.

ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಜನರಿಗೆ ಗುಲಾಮತನವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಔತ್ತರೇಯರು ಅದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡುವ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಗುಲಾಮತನದ ವಿಚಾರವೊಂದಲ್ಲದೆ ಇತರ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿರೋಧವಿತ್ತು. ದಕ್ಷಿಣ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳವರು ಪ್ರತ್ಯೇಕರಾಗುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಸಂಯುಕ್ತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ತಮ್ಮದೇ ಬೇರೆ ಕೂಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನೋಡಲಿಟ್ಟರು. 1860ರಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದಾಗಿ ಅಂತರ್ಯುದ್ಧ ನೊಡಲಾಯಿತು. ಸಂಯುಕ್ತ ಸರ್ಕಾರದ ಪರವಾಗಿ ಸರ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷ ಅಬ್ರಹಾಂ ಲಿಂಕನ್ (Abraham Lincoln) ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು. ಐದು ವರ್ಷ ಕಾಲ ಯುದ್ಧ ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಕೆರಳಿತು.

ಅಂತರ್ಯುದ್ಧದ ವಿವರವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಿಳಿದಾಗ ನೆಮ್ಮದಿವಂತರೂ ಶ್ರೇಮಂತರೂ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯರಲ್ಲಿ ಹಹಾನುಭೂತಿಯುಳ್ಳವರಾದರು. ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳೂ ಕಾಯಕವರ್ಗದವರೂ ಔತ್ತರೇಯರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲೆಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯವರು (ಪಾನುಸ್ಟರ್ನ್ ಮತ್ತು ರಸ್ಸೆಲ್) ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತದಿಂದ ವರ್ತಿಸಿದರು. 1861ರಲ್ಲಿ ಔತ್ತರೇಯರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಟ್ರೆಂಟ್ (Trent) ಎಂಬ ಹಡಗನ್ನು ತಡೆದು ಅದರಲ್ಲಿ ಹೊರಟಿದ್ದ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ರಾಯಭಾರಿಗಳನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿದರು. ಆಗ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವರು ಔತ್ತರೇಯರೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಕಟ್ಟಿಬೇಕೆಂಬ ಕೂಗೊದ್ದಿತು. ಆದರೆ ರಸ್ಸೆಲ್ ಶ್ರೀಮಂತ ಉಪಾಯವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೊಡನೆ ಸಂಧಾನ ನಡೆಸಿ ಯುದ್ಧ ತಪ್ಪಿಸಿದನು. ಪುನಃ 1862ರಲ್ಲಿ ಮನಸ್ತಾಪ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂದರ್ಭವೊದಗಿತು. ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯರಿಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ಹಡಗೊಂದು ತಯಾರಿಯಾಯಿತು.

‘ಅಲಬಾಮ’ (Alabama) ಎಂಬ ಆ ಹಡಗು 1862ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನ ಬರ್ಕನ್ ಹೆಡ್ ಬಂದರಿನಿಂದ ಹೊರಟು ಎರಡು ವರ್ಷಕಾಲ ಸಮುದ್ರದಮೇಲೆ ತುಂಬಿಹಡಗಿನಂತೆ ಓಡಾಡುತ್ತ ಔತ್ತರೇಯರ ಹಡಗುಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ತೊಂದರೆಕೊಟ್ಟಿತು. ಅದರ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡ ದಿದ್ದುದು ತಪ್ಪೆಂದು ಔತ್ತರೇಯರು ಕೋಪಗೊಂಡರು. ತಮಗಾದ ನಷ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದರು. ಸಂಧಾನಪ್ರತಿಸಂಧಾನಗಳಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ 1872ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಪರಿಹಾರದ್ರವ್ಯ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಅಮೆರಿಕದ ಅಂತರ್ಯುದ್ಧದಿಂದ ನಡೆದ ಅರ್ಥಿಕ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಮುಖ್ಯ. ಲಾಂಕಾಷೈರಿನ ಗಿರಣಿಗಳಿಗೆ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಅರಳೆ ನಿಂತು ಹೋಗಿ ಅನೇಕ ಗಿರಣಿಗಳು ಕೆಲಸ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಬಟ್ಟೆ ಕೊಂಡು

ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಜನರು ತಾವೇ ಗಿರಣಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಮಯ ವಾಯಿತು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಔತ್ತರೇಯರು ಗೆದ್ದರು. ಸಂಯುಕ್ತ ಸರ್ಕಾರವು ಭದ್ರಗೊಂಡಿತು. ಗುಲಾಮರನ್ನು ಬಲವಂತದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿಸಿತು. ಆದರೂ ನೀಗ್ರೋ ಜಾತಿಯವರನ್ನು ಅಮೆರಿಕದ ಬಿಳಿಯರು ಸರಿಸಮಾನರಂತೆ ಕಾಣುವುದು ನೆರವೇರಲಿಲ್ಲ. 19ನೆ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಗೆ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೆಂಬವು 48 ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿದರಂತಿಹೊಂದ ಪ್ರಬಲರಾಷ್ಟ್ರವಾಯಿತು.

ಐರ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಲಾಮ ತೋರಿದಾಗ ಅನೇಕರು ಅಮೆರಿಕಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಆಗಲೇ ಕಂಡೆವು. ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ತರುವಾಯ ಐರ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಫಿನಯನ್ ಸಂಘ ಹುಟ್ಟಿದ್ದನ್ನೂ ಐರ್ಲಂಡಿನ ವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿ ಕಂಡೆವು. ಐರಿಷರಂತೆ ಐರೋಪ್ಯರನೇಕರು ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ತಂಡತಂಡವಾಗಿ ಹೊರಟು ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು. ದೇಶವು ಅತಿವಿಶಾಲವಾಗಿದ್ದು ದ

ಜನರಾತಿ

ರಿಂದ ಎಷ್ಟು ಜನ ಬಂದರೂ ಅನುಕೂಲವಿತ್ತು. ಜರ್ಮನರು, ಯೆಹೂದ್ಯರು, ಇಟಲಿಯವರು, ಪೋಲರು ಮತ್ತು ಅನೇಕ

ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸ್ವದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದು ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವುದು ಮೇಲೆಂದು ಹೊರಟು ನೆಲೆಸಿದರು. ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 50 ಲಕ್ಷಗಳಷ್ಟಿದ್ದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ 650 ಲಕ್ಷಗಳಷ್ಟು ಏರಿತು. ನಾನಾ ಜಾತಿಯ ಜನಸಮೂಹಗಳು ಬಂದು ಸೇರಿ ದಾಗ್ಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ತಾವೆಲ್ಲರೂ ಅಮೆರಿಕನ್ನರೆಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು. ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಂಡ ಶಿಕ್ಷಣವೊಂದಲ್ಲದೆ ವೇಗವಾಗಿ ತೋರಿ ಕೊಂಡ ಸಂಚಾರಸೌಕರ್ಯಗಳೂ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳೂ ಆ ಬಗೆಯ ರಾಷ್ಟ್ರಭಾವನೆ ಬಲಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾದವು. ಪಶ್ಚಿಮಾರ್ಧಗೋಳಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದುದಲ್ಲದೆ ಅಮೆರಿಕನೆಂಬುದು ಬರಬರುತ್ತ ಒಟ್ಟು ಪೃಥ್ವಿಗೇ ಸಾಯುಕಾರರಾಷ್ಟ್ರವಾಯಿತು.

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಕಡೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ಅಮೆರಿಕಕ್ಕೂ ಪುನಃ ಮನಸ್ತಾಪಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶದೋರಿತು. ವೆನಿಸ್ಕೂಲ (Venezuela) ಎಂಬ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೂ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಗ್ವಿಯಾನಾ (Guiana) ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೂ ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಾದ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. 1895ರಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕದ

ವೆನಿಸ್ಕೂಲ ಎಲ್ಲಿ

ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಕ್ಲೀವ್ಲೆಂಡ್ (Cleveland) ಆ ವಿವಾದದಲ್ಲಿ ತಾನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಒಂದು ಇತ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದನು. ಬ್ರಿಟಿಷ್

ಪ್ರಧಾನ ಸಾಲ್ಸೆಬೆರಿ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಆತನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದ್ದು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ

ಆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಹಿಂದಿನ ಮನೋ ಪ್ರಕಟನೆಯಂತೆ ತನ್ನ ಪ್ರವರ್ತನೆ ಸರಿಯೆಂದೂ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೂ ತಾನು ಸಿದ್ಧನೆಂದೂ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಕಡೆಗೆ ಪಂಚಾಯತಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಯ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಾಯಿತು.

ಶತಮಾನ ಮುಗಿಯುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಅಮೆರಿಕದವರು ಸ್ಪೈನಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಿ (1898) ಜಯಶಾಲಿಗಳಾಗಿ ವೆಸ್ಟ್‌ಇಂಡೀಸ್ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನಲ್ಲದೆ ಪೆಸಿಫಿಕ್

ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಫಿಲಿಪೈನ್ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಅಮೆರಿಕದ ನಾವಿಕರು ಜಪಾನ್ ಮತ್ತು ಚೀನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮೊದಲಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅಮೆರಿಕದವರು ದ್ವೀಪಭೂಮಿಗಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ರಷ್ಯದೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಲಾಸ್ಕ (Alaska) ಎಂಬ ವಿಸ್ತಾರ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಇಪ್ಪತ್ತನೆ ಶತಮಾನ ಮೊದಲಾಗುವ ವೇಳೆಗೆ ಅಮೆರಿಕನರು ದೊಡ್ಡ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಅವರು ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದುದು ಪ್ರಬಲವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು.

ಕನಡ ಡುಮಿನಿಯನ್

ಸೆಂಟ್‌ಲಾರೆನ್ಸ್ ನದೀತೀರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ನೆಲಸಿದವರು ಫ್ರೆಂಚರು. ಹದಿನೇಳನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಫ್ರೆಂಚರು ನೆಲೆಸಿ ಕ್ವೆಬೆಕ್ ಮತ್ತು ಮಾಂಟ್ರೀಲ್

ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನ

ಫ್ರೆಂಚರು ದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ ನ್ಯೂ ಆರ್ಲಿಯನ್ಸ್ ನಗರದಿಂದ

ಸೆಂಟ್ ಲಾರೆನ್ಸ್ ಮುಖದವರೆಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಫ್ರೆಂಚರು ನಡೆಸಿ ಸಪ್ತವಾರ್ಷಿಕ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋತು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಕನಡ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ನಿವರವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಕಂಡೆವು.

1763ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕನಡವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ 60,000 ಜನ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಮಾತ್ರರಲ್ಲದೆ ಮತದಲ್ಲಿ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನದಿಂದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಅವರು ದಂಗೆಯೇಳುವ ಸಂಭವವಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದ ಸರ್ ಗೈ ಕಾರ್ಲ್ ಟನ್ (Sir Guy Carleton) ಎಂಬ ಅಲ್ಲಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಯು ನಾರ್ತ್ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಲಹೆಕೊಟ್ಟು 1774ರಲ್ಲಿ ಕ್ವೆಬೆಕ್ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು.

ಫ್ರೆಂಚ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರು ತಮ್ಮ ಮತವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಪಾದ್ರಿ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ತಮ್ಮ ಸಮಾಧಾನ ಆಚಾರಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಯಾವ ಆತಂಕವೂ ಇರಕೂಡದೆಂದು ಆ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚ್ ಜನರು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳಾದಾಗ ಮತಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟರು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾಲೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜಾತಿಯವರು ದಂಗೆಯೆದ್ದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಕನಡ ಪ್ರಾಂತದ ಫ್ರೆಂಚರು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಯಾವ ತೊಂದರೆಯನ್ನೂ ಕೊಡದೆ ಇದ್ದರು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಾಗ ಕನಡದ ಗವರ್ನರ್ ಕಾರ್ಲ್‌ಟನ್ ಎಚ್ಚರ ದಿಂದಿದ್ದನು. ಆ ಜಗಳ ನಡೆದಾಗ ಕಾಲೋನಿಗಳ ಜನರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗುಂಪಿನವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಉತ್ತರದ ಮೇರೆ ದಾಟಿ ಕನಡ ಪ್ರಾಂತದ ಕಡೆ ವಲಸೆ ಹೊರಟರು. ನೋವಸ್ಕೋಷಿಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಂಟೇರಿಯೋ ಸರೋವರದ ತೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜಾತಿಯವರು ನೆಲೆಸಿದರು. ಈ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗುಂಪಿನವರು ನೆರೆಯವರಾದ ಫ್ರೆಂಚರೊಡನೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳದಾದರು ;

ಆಗ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಪ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಸಿಟ್ಟಿನ ಕಾನೂನು ದರು. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲು ಕಿರೇಪಿಟ್ ಮಂತ್ರಿ 1791ರಲ್ಲಿ ಕನಡ ಕಾನೂನು ಎಂಬ ಶಾಸನ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಕನಡ ಎರಡು ಪ್ರಾಂತಗಳಾಯಿತು—ಫ್ರೆಂಚ್ ಕನಡ ಅಥವಾ ಕೆಳಗಣ ಕನಡ (Lower Canada) ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕನಡ ಅಥವಾ ಮೇಲಣ ಕನಡ (Upper Canada). ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಾಂತದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೂ ಒಬ್ಬ ಗವರ್ನರ್, ಮಂತ್ರಾಲೋಚನ ಸಭೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆ ಇರತಕ್ಕುದೆಂದೂ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಭೆಗೆ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರ ಮಾತ್ರ ಇರತಕ್ಕುದೆಂದೂ ಆ ಶಾಸನದಿಂದ ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು.

ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೆಂಬ ಹೊಸ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಉತ್ತರ ದಲ್ಲಿದ್ದ ಕನಡ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಲಾಷೆ ಹುಟ್ಟಿತು. ಕನಡದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚರಿಗಾಗಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗಾಗಲಿ ಅದು ಅನಿಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಮತಾಚರಣೆಗಳಿಗೆ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಸಂಯುಕ್ತರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿರಲಾರದೆಂಬ ಶಂಕೆ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬಿಡಲಾರದ ಸಂಕಟ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗುಂಪಿಗೆ. ಆದುದರಿಂದ

1812ರಿಂದ 1814 ರವರೆಗೆ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಗೂ ಅಮೆರಿಕಕ್ಕೂ ಜಗಳವೂ ಯುದ್ಧವೂ ತೋರಿ ಅಮೆರಿಕದವರು ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಕನಡ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಮುತ್ತಿದಾಗ ಕನಡ ನಿವಾಸಿಗಳು ಸಂಯುಕ್ತರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವನ್ನೇ ತೋರಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವವರಾದರು. ತಾಮ್ರವರ್ಣದ ಜನರ ಸ್ವೇಚ್ಛವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ತಡೆದರು. ಸಣ್ಣ ದಳವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದಳಪತಿ ಐಸಕ್ ಬ್ರಾಕ್ (Isaac Brock) ಹೊಡೆದಾಡುತ್ತ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡಾಗ್ಯೂ ತನ್ನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ಘೆಂಟ್ ಕರಾರಿನಿಂದ ಯುದ್ಧನಿಂತಿತು. ಆದರೆ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರದೊಡನೆ ಜಗಳ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆ ರಾಷ್ಟ್ರದವರು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತಾರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಉತ್ತರದ ಮೇಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಪುನಃ ಮನಸ್ತಾಪಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಂತ್ರಿ ಕ್ಯಾಸಲ್‌ರೇ 49ನೇ ಅಕ್ಟೋಬರೇಖೆ ಮೇಲೆಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಸಂಧಾನ ನಡೆಸಿದ ತರುವಾಯ ಮನಸ್ತಾಪಗಳು ಆಡಗಿದವು.

ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ರಾಣಿಯ ಆಳಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ನೇಳೆಗೆ ಕನಡದ ಜನರಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದ್ವೀಪಗಳಿಂದ ಜನರು ವಲಸೆಹೊರಟು ಕನಡದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದರು. ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದವರನ್ನು ಹಳಬರು ತಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತ ಆಡಳಿತದ ಅಧಿಕಾರವೆಲ್ಲ ತಮಗೆ ಮಾತ್ರ ಇರುವಂತೆ ಒಳಸಂಧಾನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೊಸದಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಗುಂಪಿಗೆ ಅತ್ಯಪ್ಪಿಬೆಳೆಯಿತು. ಫ್ರೆಂಚ್ ಅಸಮಾಧಾನ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜಾತಿಯ ಗವರ್ನರ್ ತನ್ನ ಜಾತಿಯವರನ್ನೇ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನ ಸಭೆಗೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬ ಅಸಮಾಧಾನ ಬೆಳೆಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ಫ್ರೆಂಚ್ ಜನರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸದೆ ಹೋದರು. 1837ರ ನೇಳೆಗೆ ಎರಡು ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಂಗೆಗಳೆದವು. ದಂಗೆಗಳು ಪ್ರಬಲಗೊಳ್ಳದಿದ್ದರೂ ಕನಡದ ಜನರು ಕೂಡ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆದುರುಬಿದ್ದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಸೆಪಡಬಹುದಾದ ಸಂಭವ ತೋರಿತು. ಆಗ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಮೆಲ್ಬರ್ನ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಸಮಾಧಾನಕರವಾದ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ಸೂಚಿಸಿಕೊಡುವಂತೆ ಡರ್ಹಂ ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು (Lord Durham) ನಿಯೋಗಿಸಿದನು. ಡರ್ಹಂ ಶ್ರೀಮಂತನು ಕಾಲೋನಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೂರಾಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದ ರ್ಯಾಡಿಕ್ಲ್ ಗುಂಪಿನವನು. ದಂಗೆಯನ್ನೇನೋ ಅತನು ವೇಗವಾಗಿ ಆಡಗಿಸಿದನು. ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕನಡ ಪ್ರಾಂತದ ಆಡಳಿತವಿರತಕ್ಕ ರೀತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದನು. ಬ್ರಿಟಿಷ್

ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಜನರಾಶಿ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆಲ್ಲ ಜನರು ಕಾಲೋನಿಗಳಿಗೆ ಹೊರಟು ನೆಲೆಸುತ್ತಿರ ಬೇಕೆಂದೂ ಕಾಲೋನಿಗಳ ನೆಲಸುಗಾರರು ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತ ಡರ್ಹಂ ವರದಿ ವನ್ನು ತಾವೇ ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಬರಬೇಕೆಂದೂ ಆತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಮೇಲಣ ಕೆಳಗಣ ಕನಡ ವಿಭಾಗಗಳೊಟ್ಟುಗೂಡಿ ಒಂದೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಅಲ್ಲಿಯ ನಿವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಅಥವಾ ಉತ್ತರವಾದಿ ಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಬೇಕೆಂದೂ ಆತನು ವರದಿಕೊಟ್ಟನು. ಆತನ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ತಕ್ಷಣವೇ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮೆಚ್ಚಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ 1841ರಲ್ಲಿ ಕನಡ ಆಡಳಿತವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿದ ಶಾಸನ ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು. ಗವರ್ನರ್, ಮಂತ್ರಿಸಭೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಗಳು ಗೊತ್ತಾದವು; ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲಪಕ್ಷದ ನಾಯಕರನ್ನು ಮಂತ್ರಿಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯೋಗಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಂತು.

ಕನಡವಿಭಾಗವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಆದ ಬಳಿಕ ಫ್ರೆಂಚ್ ಗುಂಪಿನವರಿಗೆ ಶಂಕೆ ಬಲವಾಯಿತು. ಅವರದು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕ ಗುಂಪು. ಭಾಷೆ, ಮತ ಮತ್ತು ಆಚಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಬೇರೆಯಾದವರು. ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕರಾದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮಧ್ಯೆ ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರಲಾರದೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಯೋಚನೆ ಹಿಡಿಯಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಅಜ್ಞಾತವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಪರಿಚಿತವಾಗಿ ಹೊಸಹೊಸ ನೆಲಸುಗಳು ರೂಪಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಆ ಹೊಸ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಕೂಟಕಟ್ಟಿ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಕಟ್ಟಿ ಕೊಂಡಿದ್ದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕನಡದಲ್ಲಿಯೂ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಆ ನಾಲ್ಕಕ್ಕೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಫೆಡರಲ್ ಅಥವಾ ಸಂಯುಕ್ತ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತವೆನಿಸಿತು. 1867ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನಾರ್ತ್ ಅಮೆರಿಕ ಶಾಸನ (British North America Act) ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು.

ಫೆಡರಲ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕ್ವೆಬೆಕ್ (ಕೆಳಗಣ ಕನಡ), ಆಂಟೇರಿಯೊ (ಮೇಲಣ ಕನಡ), ನೋವ್‌ಸ್ಟೋಷಿಯ ಮತ್ತು ನ್ಯೂಬ್ರನ್ಸ್‌ವಿಕ್ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಬೇರೆ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಒಳಾಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಂಡವು. ನಾಲ್ಕಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸಿದ ಫೆಡರಲ್ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಫೆಡರಲ್ ಸರ್ಕಾರವೊಂದು ರಚನೆಯಾಯಿತು. ಕನಡವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಡುಮಿನಿಯನ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ರೂಢಿಯಾಯಿತು.

ಸೆಂಟ್‌ಲಾರೆನ್ಸ್ ನದಿಗೂ ಪಡುವಲಿಗಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಚಯ ಮೊದಲಿರಲಿಲ್ಲ. 1778ರಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಕುಕ್ ಪೆಸಿಫಿಕ್ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಯಾನಮಾಡಿ ತೀರವನ್ನು

ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆತನ ತರುವಾಯ **ವಾಂಕೂವರ್** (Vancouver) ಎಂಬಾತನು ಆ ತೀರದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಗುರುತುಮಾಡಿ ಪಶ್ಚಿಮತೀರ ಕೊಂಡನು. ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ವಾಂಕೂವರ್ ಎಂಬ ಹೆಸರೇ ಆಯಿತು. ರಾಕಿ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗೆ ಪಡುವಲಿ ಗಿಡ್ಡ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ **ಒರೆಗಾನ್** (Oregon) ಎಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತು. ಕನಡದವರೂ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳವರೂ ಆ ಪ್ರದೇಶ ತಮ್ಮದೆಂದು ಜಗಳಕ್ಕೆ ಸಿಂತರು. 1846ರಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನದಿಂದಲೇ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಹಿಂದೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದ ಅಕ್ಷಾಂಶ ರೇಖೆಯೇ ಮೇರೆಯಾಗಿರಲೆಂದು ಇಬ್ಬರೂ ಒಪ್ಪಿದರು.

ಅತಿವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದ್ದ ಕನಡದ ಮಧ್ಯಭಾಗದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ದೇಶಹೇಗಿದೆ ಯೆಂಬುದೇ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. **ಹಡ್ಸನ್ ಕೊಲ್ಲಿಯ** ಬಳಿ ಬೇಟೆಯಾಡಿ ಮೃಗಗಳ ಚರ್ಮಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಕಂಪನಿ 1670ರಿಂದಲೂ ಇತ್ತು. 1838ರಲ್ಲಿ ಆ ಕಂಪನಿಯವರು ವಿನಿಪೆಗ್ ಸರೋವರದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿರುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಯಾಡಿ ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲ ಅರಣ್ಯವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. 1856ರಲ್ಲಿ ಒರೆಗಾನ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಗಣಿಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅನೇಕ ಜನರು ನುಗ್ಗಿದರು.

ಕೆಲಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಆ ಜನರು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಊರನ್ನು ಕಟ್ಟಿ **ಕ್ಷೇತ್ರ ವಿಸ್ತಾರ** ಕೊಂಡರು. ಆಗ ಕನಡ ಸರ್ಕಾರದವರು ಹಡ್ಸನ್ ಕಂಪನಿಯವರಿಗೆ ಹಣಕೊಟ್ಟು ಆ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಮ್ಮ ನಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು **ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕೊಲಂಬಿಯ** (British Columbia) ಎಂಬ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತ 1870ರಲ್ಲಿ **ಮಾನಿಟೋಬ** ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಸ್ಥಾನ ರೂಪಗೊಂಡಿತು. ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ಬೇಟೆಯಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಿಶ್ರಜಾತಿಯ ಜನರು ದಂಗೆಯೆದ್ದು ಸೋತುಹೋದರು.

ಕನಡದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿದ ರೈಲ್ವಾರಿಯ ಯೋಜನೆ 1870ರಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಪಶ್ಚಿಮದ ಕೊಲಂಬಿಯವನ್ನು ಪೂರ್ವದ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಲು ಸಂಚಾರ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಪೆಸಿಫಿಕ್ ತೀರದಿಂದ

ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ತೀರದವರೆಗೆ ಒಂದೇ ರೈಲು ಮಾರ್ಗವನ್ನು **ಕನೇಡಿಯನ್** ಹಾಕುವ ಸಾಹಸ ನೊದಲಾಯಿತು. ನೂರಾರು ಮೈಲಿ **ಪೆಸಿಫಿಕ್ ರೈಲ್ವೆ** ನಿರ್ಜನ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರೈಲ್ವಾರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬೇಕಾಯಿತು. 1886ರ ವೇಳೆಗೆ ಆ ರೈಲ್ವಾರಿ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಆ ತರುವಾಯ **ಅಲ್ಬರ್ಟ್** ಮತ್ತು **ಸಸ್ಯಚ್ಚಿವನ್** ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ರೂಪಗೊಂಡವು.

ನಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪರಿಚಿತವಾಗಿಯೇ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೂ ಇದ್ದ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನೂ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಮಾಡಿಕೊಂಡುದಾಯಿತು .

ಕನಡ ಡುಮಿನಿಯನ್ನಿಗೆ ಮೂಡಲಲ್ಲಿರುವ ನ್ಯೂಫೌಂಡ್ಲೆಂಡ್ ಎಂಬ ದ್ವೀಪ ಕ್ಷೇತ್ರವು ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಡುಮಿನಿಯನ್ ಎನ್ನಿಸಿತು .

ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ

ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಭೂಖಂಡಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯದಲ್ಲಿ ಇತರರ ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಆದಿನಿವಾಸಿಗಳು (Bushmen, Black fellows) ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೂ ಜೀವಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು . 1606ರಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರು ಆ ಖಂಡದ ಉತ್ತರಭಾಗವನ್ನು ನೋದಲು ಕಂಡವರು . 1642ರಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರವನಾದ ಟಾಸ್ಮನ್ (Tasman) ಎಂಬಾತನು ಖಂಡದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೂ ಹೊರಟು ಅಲ್ಲಿಯ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದನು . ಆ ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಟಾಸ್ಮೇನಿಯ ಎಂಬ ಹೆಸರೇ ಇದೆ . ಈ ರೀತಿ ಭೂಭಾಗದ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ್ಯೂ ಡಚ್ಚರು ಮಲಯದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತರಾಗಿದ್ದು ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸದೆ ದೂರವಾಗಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟರು .

1768-1779ರಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಕುಕ್ ಎಂಬ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನಾವಿಕಸಾಹಸಿಯು ಪೆಸಿಫಿಕ್ ಸಾಗರದ ದಕ್ಷಿಣಾರ್ಧವನ್ನು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಯಾನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ ಖಂಡವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪತ್ತೆಮಾಡಿಕೊಂಡನು . ಪೂರ್ವತೀರ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನ್ಯೂ ಸೌತ್‌ವೇಲ್ಸ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆದು ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಯಾಜಮಾನ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಕುಕ್

ಖ್ಯೆದಿಗಳ ನೆಲೆ ನಡೆಸಿದಾಗ್ಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ . ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಕಾಲೋನಿಗಳನ್ನೇಕೆ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ಯೋಚನೆಹಿಡಿದಿತ್ತು . 1787ರಲ್ಲಿ ನ್ಯೂ ಸೌತ್‌ವೇಲ್ಸಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಗಡಿಪಾರಾದ ಖ್ಯೆದಿಗಳನ್ನೊಯ್ಯಬಹುದೆಂದು ತೋರಿತು . ಅದುವರೆಗೂ ಅಂತಹ ಖ್ಯೆದಿಗಳನ್ನು ವೆಸ್ಟ್‌ಇಂಡೀಸಿಗೂ ಅಮೆರಿಕದ ಕಾಲೋನಿಗಳಿಗೂ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು . ಅಮೆರಿಕದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಆ ಬಗೆಯ ಖ್ಯೆದಿಗಳನ್ನು ಬೇರೆಡೆಗೆ ಸಾಗಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು .

ನ್ಯೂ ಸೌತ್‌ವೇಲ್ಸೆಂಬುದೇ ಮೊದಲು ಕಾಲೋನಿಯಾದುದು . ಅಲ್ಲಿಗೆ ಖ್ಯೆದಿಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡುಬಂದ ಸೈನ್ಯದಧಿಕಾರಿಗಳೇ ಮೊದಮೊದಲು ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು . ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಜಗಳಗಂಟೆಗಳಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು . ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತ ಸಾಮಾಜಿಕನೀತಿಯು ರೂಢಿಯಾಯಿತು . ಖ್ಯೆದಿಗಳಾಗಿದ್ದವರು ಶಿಕ್ಷೆ

ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಹೊಲಗಳನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡರು . ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ಅಪರಾಧಗಳಿಗೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಅತಿಕ್ರೂರ ಶಿಕ್ಷೆಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿ ಖೈದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಅದೃಷ್ಟ ಹೀನರಾದವರೇ ವಿನಾ ಪುಂಡರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ . ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳೂ ನಿವೃತ್ತರಾದಾಗ ಹೊಲಗಳನ್ನೂ ಮನೆಗಳನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು . 1797ರಲ್ಲಿ **ಮಕಾರ್ಥರ್** (Macarthur)

ಮೆರಿನೊ ಕುರಿಗಳು ಎಂಬಾತನು ಒಳ್ಳೆಜಾತಿಯ ಕುರಿಗಳನ್ನು ಸಾಕಲು ಮೊದಲಿಟ್ಟನು . ಕುರಿ ಸಾಕಿ ಉಣ್ಣೆ ತೆಗೆದು ಮಾರುವುದು ಬರಬರುತ್ತ ಲಾಭಕರವಾಯಿತು . 1817ರಲ್ಲಿ ಖೈದಿಗಳನ್ನು ಟಾಸ್ಮೇನಿಯಾಕ್ಕೆಯೂ ಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು . ನ್ಯೂ ಸೌತ್ ವೇಲ್ಸ್ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಲು ಅದರಿಂದ ಆಸ್ಪದವಾಗಿ 1823ರಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದವರ- ಆಡಳಿತ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಂಡು ಕಾಲೊನಿಯನ್ನಿಸಿತು .

ಕ್ವೀನ್ಸ್‌ಲೆಂಡ್, **ವಿಕ್ಟೋರಿಯ** ಮತ್ತು **ಪಡುವಲ ಭಾಗ**ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಖೈದಿಗಳ ನೆಲೆಯೇ ಮೊದಲು ನಡೆಯಿತು . ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪೀಲನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ದಂಡವಿಧಿ ಕೋಶವು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಂಡವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸುಧಾರಕರು ಕನಡ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ ಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜಾತಿಯವರು ವಲಸೆಹೊರಟು ನೆಲೆಸುವುದು ಹಿತಕರವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು . ಆ ಬಗೆಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಹೊರಟು ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು .

ಇತರ ಭಾಗಗಳು 1839ರಲ್ಲಿ ಡರ್ಹಂ ಶ್ರೀಮಂತನು ಕನಡ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ ಕಾಲೊನಿಗಳೆಂಬವು ಉತ್ತರೋತ್ತರ ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗತಕ್ಕುದೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಪ್ರಚಾರಪಡಿಸಿದನು . 1842ರ ವೇಳೆಗೆ ನ್ಯೂ ಸೌತ್ ವೇಲ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ನಿಧಿಸಭೆಯೂ ಮೊದಲಾಗಿತ್ತು . 1849-51ರಲ್ಲಿ ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ನ್ಯೂಸೌತ್ ವೇಲ್ಸ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಗಣಿಗಳು ಕಂಡವು . ಕೂಡಲೆ ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಬೇಕೆಂದು ತಂಡತಂಡವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರು ಹೊರಟರು . ಆಗ (1854) **ನ್ಯೂಸೌತ್ ವೇಲ್ಸ್**, **ವಿಕ್ಟೋರಿಯ**, **ಸೌತ್ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ** ಮತ್ತು **ಟಾಸ್ಮೇನಿಯ** ಕಾಲೊನಿಗಳು ಉತ್ತರವಾದಿ ಸರಕಾರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡವು . ಕ್ವೀನ್ಸ್‌ಲೆಂಡೆಂಬುದು 1859ರಲ್ಲಿ ಆ ಪದವಿಗೇರಿಕೊಂಡಿತು .

ಕನಡ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಫ್ರೆಂಚರು ನೆಲೆಸಿದ್ದರು . ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಬ್ರಿಟಿಷರೇ . ಅಲ್ಲಿಯ ಆದಿನಿವಾಸಿಗಳು ಬಿಳಿಜಾತಿಯ ಜನರ ಬೇಟೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರಲಾರದೆ ದುರ್ಬಲರಾಗಿ ಖಂಡದ ಒಳಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು

ಕ್ರಮೇಣ ಕ್ಷೀಣರಾದರು . ವ್ಯವಸಾಯ ಪಶುಪಾಲನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಗಣಿಗಳ ಕೆಲಸ
ವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನೆಲಸುಗಾರರು ವಿಶಾಲವಾದ
ನಿರಾತಂಕ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಯಾರ ವಿರೋಧವನ್ನೂ ಕಾಣದೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ
ಪಡೆದರು . ಇತರ ಜಾತಿಯ ಜನರನ್ನು ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸ
ಲಾಗದೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಕ್ಕ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ
ಕೊಂಡರು . ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಯಾವ ತೊಂದರೆ
ಯನ್ನೂ ಕಾಣದೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು .

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯರು ದೂರಪ್ರಾಚ್ಯದಲ್ಲಿ
ಪೋಟಾಪೋಟಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯದ ಬ್ರಿಟಿಷರೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡುವುದು
ಅವಶ್ಯವೆಂದೆನಿಸಿತು . ನ್ಯೂ ಸೌತ್ ವೇಲ್ಸ್, ವಿಕ್ಟೋರಿಯ, ಕ್ವೀನ್ಸ್‌ಲೆಂಡ್, ಸೌತ್
ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ, ವೆಸ್ಟ್ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ ಮತ್ತು ಟಾಸ್ಮೇನಿಯಗಳೆಂಬ
ಕಾಮನ್ವೆಲ್ತ್ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕಾಲೊನಿಗಳು 1900ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಸೇರಿ ಸಂಯುಕ್ತ
ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದವು . ಆ
ವರ್ಷ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯನ್ ಕಾಮನ್ವೆಲ್ತ್ ಆಕ್ಟ್ (Australian Commonwealth Act)
ಎಂಬ ಶಾಸನವು ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು .

ನ್ಯೂಸೀಲೆಂಡ್

ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಅಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವ ನ್ಯೂಸೀಲೆಂಡ್ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು
ಮೊದಲು ಕಂಡವನು ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಕುಕ್ . 1769ರಲ್ಲಿ ಆತನು ಅಲ್ಲಿ ಯಾನ ನಡೆಸಿ
ಅವುಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದನು . ಆದರೆ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ
ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದುದು .

ನ್ಯೂಸೀಲೆಂಡಿನ ಆದಿನಿವಾಸಿಗಳು ಮೆಯೊರಿ (Maori)ಗಳೆಂಬ ಜನರು .
ಅವರು ನಾಗರಿಕರಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯರಾಗದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಧೈರ್ಯಶಾಹಸಗಳಿಂದ ಯುದ್ಧಮಾಡ
ತಕ್ಕವರು . ಮೊದಮೊದಲು ಉತ್ತರ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳೂ
ಪ್ರವಾಸಿಗಳೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು . ಅವರ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಮೆಯೊರಿ ಜನರು ತಮ್ಮ
ನೀತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಭ್ರಷ್ಟ ನಡತೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವಂತಾಯಿತು . 1820ರ
ತರುವಾಯ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ನಿವಾಸಿಗಳು ಹೊಸ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ
ನಿವಾಸ ಪ್ರಾರಂಭ ಹೊಸ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮೇಲೆಂದು ವೇಕ್
ಫೀಲ್ಡ್ (Wakefield) ಎಂಬ ಸುಧಾರಕನ ಪ್ರಭಾವ ಕಾಣಿಸಿ
ಕೊಂಡಿತು . ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕೆಲವರು ನಲಸೆ ಹೊರಟರು . 1840ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್

ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯವರು ನೂಸ್‌ಲೆಂಡ್ ಎಂಬ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು .

ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಮೆಯೊರಿಗಳಿಗೂ ನೆಲಸುಗಾರರಿಗೂ ಜಗಳಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದವು. ದೂರದಿಂದ ಬಂದ ಬೇರೆ ಜಾತಿಯವರು ತಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡುದನ್ನು ಮೆಯೊರಿಜನರು ಸಹಿಸಲಿಲ್ಲ. 1840ರಲ್ಲಿ ಅವರೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದವೊಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಂಡರೆ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ನಾಯಕನೆನಿಸಿದವನಿಂದ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂದೂ ಕುಲಸ್ಥರಿಂದಲೇ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ ಆ ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲಿ ನಿಯಮವಿತ್ತು. ಆದರೆ ನೆಲಸುಗಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಂಪನಿಗಳು ಆ ನಿಯಮವನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡಿದವು. ಇದರಿಂದ ಪುನಃ ಜಗಳಗಳೂ ಹೊಡೆದಾಟಗಳೂ ನೊದಲಾದವು. ಆಗ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಸರ್ ಜಾರ್ಜ್ ಗ್ರೇ (Sir George Grey) ಎಂಬಾತನು ಆ ನಿಯಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಮೆಯೊರಿಗಳ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ನಿಯಮದಂತೆ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ನೆಲಸುಗಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಆಕ್ಲೆಂಡ್, ನ್ಯೂಪ್ಲಿಮತ್, ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್, ನೆಲ್ಸನ್, ಒಟಾಗೊ, ನೆಲಸುಗಳು ಕ್ಯಾಂಟೆರಿಬೆರಿಯೆಂಬೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರಾಂತಗಳು ರಚಿತವಾದವು. 1852ರ ವೇಳೆಗೆ ಸಮಾಧಾನಸ್ಥಿತಿ ನೆಲೆಸಿದ ಬಳಿಕ ಆರು ಪ್ರಾಂತಗಳು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರವೊಂದು ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಮೆಯೊರಿಗಳಿಗೆ ವೋಟಿನ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬ್ರಿಟಿಷರು ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿ, ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಭೆಗಳು ಕೂಡಿದ ಆಡಳಿತದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು .

ಮೆಯೊರಿ ಜನರು ಸಹಜವಾಗಿ ಅತ್ಯಪ್ಪಿಪಟ್ಟರು. ತಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ದೀರ್ಘಕಾಲ 1857ರಿಂದ 1871ರವರೆಗೆ ಹೊಡೆದಾಡಿದರು. ಎರಡು ಸಕ್ಷದವರಿಗೂ ಹೋರಾಟದಿಂದ ಆಯಾಸತೋರಿ 1871ರಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನ ಹೋರಾಟವಾಯಿತು. 1871ರಲ್ಲಿ ಮೆಯೊರಿಗಳು ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಿದರು. ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಎಡೆಗೊಟ್ಟರು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮೆಯೊರಿಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿನಂತೆ ತಿರಸ್ಕಾರಭಾವದಿಂದ ಕಾಣದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣಲು ತೊಡಗಿದರು. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆಲ್ಲ ಮೆಯೊರಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತ ಬಂತು .

1876ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತವಿಭಾಗವು ರದ್ದಾಯಿತು. ನ್ಯೂಸೀಲೆಂಡ್‌ನ ಏಕರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. 1907ರಲ್ಲಿ ಡುಮಿನಿಯನ್ ಸದನ ಲಭಿಸಿತು .

ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಐರೋಪ್ಯರಿಗೆ ಆಫ್ರಿಕದ ತೀರಗಳು ವಿನಾ ಒಳಪ್ರದೇಶಗಳ ಪರಿಚಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹದಿನೈದನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದ ಮುಸಲ್ಮಾನ ರಾಜ್ಯಗಳು ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಸಹರಾ ಮರುಭೂಮಿಯೊಂದು ಭಯಂಕರ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ತೋರಿತ್ತು. ಪಶ್ಚಿಮತೀರವನ್ನು ಅವಲಂಬಿ
ಅಜ್ಞಾತ ಸುತ್ತ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹುಡುಕಿದ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ಖಂಡದ ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ರವನ್ನೂ ಪೂರ್ವತೀರವನ್ನೂ ತಿಳಿದರು. ಆ ತರುವಾಯ ಅಮೆರಿಕಖಂಡದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸಾಹಸದಿಂದ ಸಾಧಿಸಿದ ಐರೋಪ್ಯರು ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಆಫ್ರಿಕದ ಒಳಪ್ರದೇಶಗಳ ಗೋಚರಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಅದೊಂದು ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಖಂಡವೆಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಆಫ್ರಿಕದ ನದಿಗಳ ಮುಖಪ್ರದೇಶಗಳು ಹಡಗುಗಳ ಓಡಾಟಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಅನುಕೂಲವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದ ಗುಡ್‌ಹೋಪ್ ಭೂಶಿರವನ್ನು ಡಚ್ಚರು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡರು. ಇಂಗ್ಲಿಷರಾದರೂ ಎಲಿಸಬೆತ್ ರಾಣಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಫ್ರಿಕದ ಪಶ್ಚಿಮ ತೀರಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಗುಲಾಮರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಾಗಿಸಲು ಮೊದಲಿಟ್ಟರು. ಕಿರಿಯಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಯಲ್ ಆಫ್ರಿಕನ್ ಕಂಪನಿ (Royal African Company) ಎಂಬುದು ಆ ಗುಲಾಮರ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ಆ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಗಾಂಬಿಯ, ಸಿಯೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಪ್ರಯತ್ನ ರಾಲಿಯೋನ್ ಮತ್ತು ಗೋಲ್ಡ್ ಕೋಸ್ಟ್ ಎಂಬೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ನೆಲಸುಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಕಟ್ಟಿದರು. ಸಪ್ತವಾರ್ಷಿಕ ಯುದ್ಧ ನಡೆದವೇಳೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಆಫ್ರಿಕದ ಪೂರ್ವಪಶ್ಚಿಮತೀರಗಳೆರಡನ್ನೂ ಚನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದು ದಲ್ಲದೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಜಲಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ದಾಣಗಳನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನ ಪಲ್ಲಟಸಂಬಂಧವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದ ಗುಡ್‌ಹೋಪ್ ಭಾಗವು ಲಭಿಸಿತು.

ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ದಕ್ಷಿಣದಿಂದಲೂ ಉತ್ತರದಿಂದಲೂ ಎರಡು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಬೆಳೆಯಿತು. ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನಾವು ಮೊದಲು ಕಾಣಬಹುದು.

ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕ

ಗುಡ್‌ಹೋಪ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ನೆಲೆಸಿದವರು ಡಚ್ಚರು. ಅವರಿಗೆ ಬೋಯರ್‌ರೆಂದು (Boers) ಹೆಸರು. ನಪೋಲಿಯನ್ನೊಡನೆ ನಡೆದ ಹೋರಾಟ

ಮುಗಿದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತಾವೇ ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆ ಬೋಯರ ಜಾತಿಯವರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿರಬೇಕಾಗಿಬಂತು. ಜಾತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕರಲ್ಲದೆ ಮತದಲ್ಲಿಯೂ ಕೇಸ್ ನೆಲಸು ಬೋಯರರು ಬೇರೆಯವರಾಗಿದ್ದರು. ಪ್ರದೇಶವಾದರೋ ಕಪ್ಪು ಜನರದು. ಕಾಫಿರ್, ಜೂಲು, ಬಸೂಟೊ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಗುಂಪುಗಳು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಆಫ್ರಿಕದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿದ್ದವರು; ಅವರು ನೀಗ್ರೊ ಜಾತಿಯವರಲ್ಲ, ಬಾಂಟು ಜಾತಿಯವರು. ಅವರನ್ನಡಗಿಸಿ ಹೊಲಗಳನ್ನೂ ಮನೆಗಳನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬೋಯರರು ಸರಳರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನವನ್ನನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮನೋಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪೂರೈಸಿಟ್ಟಿರುವಂತೆ ಇದ್ದರು.

ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ 1815-20ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಮುದ್ರತೀರಗಳು ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಸಾಕೆಂದಿದ್ದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ವೆಸ್ಟ್ ಮುಂತಾದ ಮತಗುರುಗಳ ಬೋಧನೆಯಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಮನೋಧರ್ಮ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. 1806ರಲ್ಲಿಯೇ ಗುಲಾಮ್ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದವರು ವಿಯೆನ್ನಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆ ವಿಚಾರವನ್ನೆತ್ತಿ ಇತರ ಐರೋಪ್ಯರೂ ತಮ್ಮ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದರು. 1828ರಲ್ಲಿ ಕೇಪ್ ಕಾಲೋನಿ (Cape Colony) ಅಥವಾ ಗುಡ್ ಹೋಪ್ ಪ್ರದೇಶದ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುತ್ತ ಬೋಯರರ ಜಾತಿಯವರಿಗೂ ಕಪ್ಪು ಜನರಿಗೂ ಭೇದವಿಲ್ಲ ಅಸಮಾಧಾನ ದಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿದರು. ತಮ್ಮನ್ನು ಕಪ್ಪು ಜನರೊಂದಿಗೆ ಸರಿತೂಗಿದರೆಂದು ಬೋಯರರಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು.

1833ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಗುಲಾಮರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಬೋಯರರು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಗುಲಾಮರನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪರಿಹಾರದ್ರವ್ಯ ಸಲ್ಲಲಿಲ್ಲ; ಸಂದಭಾಗವೂ ತಡವಾಗಿ ಸಂದಾಯವಾಯಿತು. ಜಾತಿ ಮತಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನರಾಗಿದ್ದ ಬೋಯರ್ ಜಾತಿಯವರು ಕೇಪ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡರು.

1836ರಲ್ಲಿ ಬೋಯರ್ ಜನರು ಉತ್ತರಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವಕ್ಕೂ ತಮ್ಮ ಮನೆಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ದನಕರುಗಳನ್ನೂ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೊರಟರು. ಇದನ್ನು ಗ್ರೇಟ್ ಟ್ರೆಕ್ (Great Trek) ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕೇಪ್ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಈಶಾನ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ನೆಟಾಲ್ ಭಾಗಕ್ಕೂ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿರುವ ಆರೆಂಜ್ (Orange) ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿ

ಬಡಗಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೂ ಬೋಯರರು ಹೊರಟು ಹೊಸದಾಗಿ ನೆಲೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳೊಳಗಾಗಿ ಸಾವಿರಾರು ಬೋಯರ್ ಕುಟುಂಬಗಳು

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಪ್ ಕಾಲೋನಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಹೊರಟವು.

ಬೋಯರರ ಸಮುದ್ರತೀರದ ಮೇಲೆ ಆಸೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರು

ಹೊಸ ನೆಲಸುಗಳು 1843ರಲ್ಲಿ ನೆಟಾಲ್ ಪ್ರಾಂತ ತಮಗೆ ಸೇರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆರಂಜ್ ನದಿಯ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ

ಯಾಜಮಾನ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆಗ ಬೋಯರರು ನೆಟಾಲನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದರು; ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಇನ್ನೂ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ವಾಲ್ ನದಿಯನ್ನೂ ದಾಟಿಕೊಂಡರು. ಬೋಯರ್ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಆಸಮಾಧಾನ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು 1852ರಲ್ಲಿ ಅವರೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶಗಳ ಗೋಜಿಗೆ ತಾವು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ಲೂಂಫಾಂಟೈನ್ (Bloemfontein) ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಆರಂಜ್ ಪ್ರೀ ಸ್ಟೇಟ್ (Orange Free State) ಮತ್ತು ಪ್ರಿಟೋರಿಯ (Pretoria) ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ವಾಲ್ (Transvaal) ಎಂಬುವು ಬೋಯರ್ ಜನರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರವೆನಿಸಿದವು.

ಬೋಯರ್ ಜನರು ತಮಗೆ ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲವೆಂದುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತೊಡಗಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳಾಗಿದ್ದವರು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಆ ದೇಶವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಪ್ಪು ಜನರು. ಇತ್ತ ಕೇಪ್ ಕಾಲೋನಿಯೆಂಬ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಅನೇಕ ಬ್ರಿಟಿಷರು ನೆಲೆಸಿದರು. ಕಾಫಿರ್

ಕೇಪ್ ಕಾಲೋನಿ

ಪ್ರಾಬಲ್ಯ

ಗುಂಪುಗಳೊಡನೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹೊಡೆದಾಟಗಳೇನೋ ಆದವು; ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಫಲಿತಾಂಶವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರದೇಶವು ಭದ್ರಗೊಂಡುದಲ್ಲದೆ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನೂ ಪಡೆಯಿತು. 1878ರ ವೇಳೆಗೆ ಆರಂಜ್ ನದಿಯೇ ಉತ್ತರದ ಎಲ್ಲೆಯಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭಾಗವನ್ನೂ ಪಡೆದರು. 1872ರ ವೇಳೆಗೆ ಕೇಪ್ ಕಾಲೋನಿಯ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸ್ವಂತ ನಿರ್ವಾಹವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಬೋಯರರೂ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಚಿರಕಾಲವಿರಲಾಗಲಿಲ್ಲ. 1868ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ನೆಟಾಲಿನ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿದ್ದ ಬಸೂಟೊಲ್ಯಾಂಡ್ (Basutoland) ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. 1870ರ ವೇಳೆಗೆ ಕಿಂಬರ್ಲಿ (Kimberley) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ವಜ್ರದ ಗಣಿಗಳು ಕಾಣಿಸಿ ಜನರ ನುಗ್ಗುಟವಾಯಿತು. ಆಗ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಬೋಯರರು

ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಆರಂಜ್ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಸಿದ್ಧವಾದವು. 1877ರಲ್ಲಿ ವಾಲ್ ನದಿಯ ಉತ್ತರ ಪಾರ್ಶ್ವಕ್ಕೆ ದ್ದ ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ವಾಲ್ ಎಂಬ ಬೋಯರ್ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದರು. ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ವಾಲ್ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು

ಆಕ್ರಮಿಸಿದಾಗ ಆರಂಜ್ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ದಿಗ್ಭಂಧನವಾಯಿತು. ಬೋಯರ್ ಜನರಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಆದರೆ ಆಗ ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕುದಿಗೊಂಡು ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದವರು ಸೂಲು ಗುಂಪಿನವರು. ಆ ಗುಂಪಿಗೆ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ಸೆಟೆವಯೊ (Cetewayo) ಎಂಬಾತನು ಸಾಹಸಿಯಾಗಿ ನಲವತ್ತುಸಾವಿರ ಭಟರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತು ಇಸಂಧಲ್ವನ (Isandhlwana) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸರ್ವನಾಶಗೊಳಿಸಿದನು.

ಸೂಲು ಯುದ್ಧ ಆದರೆ ಕೂಡಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಉಲುಂದಿ (Ulundi) ಎಂಬೆಡೆ ಯಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ಸೆಟೆವಯೊವನ್ನು ಸೆರೆಮಾಡಿದರು. ಸೂಲು ಗುಂಪಿನವರು ಶರಣಾಗತರಾದನು. ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ವಾಲ್ ಪ್ರಾಂತದ ಆಕ್ರಮಣದಿಂದ ಈ ಸೂಲು ದಂಗೆಯೊಂದು ಪರಿಣಾಮವಾದರೆ ಬೋಯರ್ ಜನರೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದುದು ಮತ್ತೊಂದು ಪರಿಣಾಮವಾಯಿತು.

1881ರಲ್ಲಿ ಬೋಯರ್ ಜನರು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮೊದಲಿಟ್ಟರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಸರ್ ಜಾರ್ಜ್ ಕಾಲಿ (Colley) ಅವರಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ ಹೋರಾಟವನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಾಲಿ ನಡೆಸಿದ ಆಕ್ರಮಣ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಬೋಯರರು ತಡೆದು ಮಜುಬ ಹಿಲ್ಸ್ (Majuba Hill) ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಪೂರ್ವಿಯಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿದರು. ಕಾಲಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಣ ಕಳೆದನು.

1 ನೆ ಬೋಯರ್ ಈ ಪರಾಭವ ನಡೆದಾಗ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಪ್ರಧಾನನಾಗಿದ್ದನು. ಯುದ್ಧ ಶಾಂತಿ ಸಂಧಾನ ನಡೆಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದು ಕೊಂಡು ಬೋಯರ್ ರಾಷ್ಟ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು 1881ರಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋತ ಕಾರಣದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬೋಯರರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆ ನಡೆಯಿತು. 1884ರಲ್ಲಿ ಬೋಯರರ ರಾಷ್ಟ್ರ ಸೌತ್ ಆಫ್ರಿಕನ್ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ (South African Republic) ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಒಂದೆರಡು ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು.

ಈ ರೀತಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಬೋಯರ್ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಪಾಲ್ ಕ್ರುಗರ್ (Paul Kruger) ಎಂಬಾತನು ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾದನು. ಗ್ರೇಟ್ ಟ್ರೆಕ್ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ವರ್ಷದ

ಹುಡುಗನಾಗಿದ್ದ ಆತನು ಬೋಯರ್ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿ ವಿಸ್ತಾರಪಡಿಸುವ ಆಸೆ ಬೆಳೆಸಿದನು. ಆಫ್ರಿಕ ಖಂಡದ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಕ್ರೂಗರ್ ಬೋಯರ್ ರಾಷ್ಟ್ರಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸಮಯಕಾಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಕ್ರೂಗರನಿಗೆ ಪ್ರತಿಕಕ್ಷಿಯಂತೆ ಕೇಪ್ ಕಾಲೋನಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಸೆಸಿಲ್ ರೋಡ್ಸ್ (Cecil Rhodes) ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜಾತಿಯವನು ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ರೂಪ ಗೊಳಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದಿದ್ದನು. ಕ್ರೂಗರ್ ನಡೆಸಿದ ಮಂತ್ರಿರೋಡ್ಸ್ ವಿಸ್ತಾರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ರೋಡ್ಸ್ ತನ್ನ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಭಂಗಪಡಿಸಿದನು. 1885ರಲ್ಲಿ ಕ್ರೂಗರ್ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೊಂಚುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಆ ಪಶ್ಚಿಮ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಬೆಚುನಾನಾಲ್ಯಾಂಡ್ (Bechuanaland) ಎಂದರು. 1887ರಲ್ಲಿ ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ಕ್ರೂಗರ್ ಯಶಸ್ವಿ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮೂಡಣ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದ್ದ ಸೂಲು ಲ್ಯಾಂಡ್ (Zululand) ಎಂಬುದನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬೋಯರ್ ರಾಷ್ಟ್ರ ವಿಸ್ತರಿಸೋಣವೆಂದು ಬೋಯರರು ಯಶಸ್ವಿ ಸದಂತೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ದಿಗ್ವಿಧಾನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೌತ್ ಆಫ್ರಿಕ ಕಂಪನಿಯೆಂಬುದು 1889ರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಆ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ರೋಡೀಸಿಯ (Rhodesia) ಎಂದು ರೋಡ್ಸ್ ಹೆಸರನ್ನೇ ಅದಕ್ಕಿಟ್ಟರು. ಬೋಯರ್ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ದಿಗ್ವಿಧಾನವಾಯಿತು. ಸುತ್ತಲೂ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು; ಮಧ್ಯೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡ ಬೋಯರ್ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್.

ಕ್ಷೇತ್ರ ಸಂಪಾದನೆಯ ಪೋಟಾಪೋಟಿ ಈ ರೀತಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ 1886ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾನ್ಸ್‌ವಾಲ್ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಗಣಿಗಳು ಪತ್ತೆಯಾದವು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಾನಾ ಜನರು ಓಡಿದರು. ಜೋಹಾನೆಸ್ಬುರ್ಗ್ (Johannesburg) ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣವೆದ್ದಿತು. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಬೋಯರರ ಸಂಖ್ಯೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ತಾವು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇತರ ಜನರು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಧನದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಬಲರಾದುದು ಬೋಯರ್ ಜನರಿಗೆ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದವರು ಕ್ರೂಗರನ ಆಳಿಕೆ ರನ್ನು ಪರದೇಶಿಗಳೆಂದು (Uitlanders) ಕರೆದರು. ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಕ್ರೂಗರನು ಆ ಪರದೇಶಿಗಳಿಗೆ ರಾಜಕೀಯಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದುದಲ್ಲದೆ ಧನಿಕರಾಗಿದ್ದ ಆ ಜನರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಸೂಲಿಮಾಡಿದನು. ಬಂಗಾರದ ಬೇಟೆಗಾಗಿ ಬಂದ ಅನ್ಯಜನರನ್ನು ಬೋಯರರು ಸಹಿಸದಿದ್ದುದು

ಸಹಜವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಆ ಪರದೇಶಿಗಳು ಪ್ರಬಲರಾದರೂ ಅಧಿಕಾರಹೀನರಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರಲೊಡಂಬಡದೆ ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟು ಕೂಡ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಕೇಪ್ ಕಾಲೊನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನನಾಗಿದ್ದ ರೈಡ್ಸ್ ಪರದೇಶಿಗಳ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾಗಿ 1895ರಲ್ಲಿ ಅವರೆಬ್ಬಿ ಸಬೀಕೆಂದಿದ್ದ ದಂಗೆಗೆ ಸಹಾಯನೀಡುವವನಾಗಿದ್ದನು. ಕೇಪ್ ಕಾಲೊನಿ ನೆಟಾಲ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಕ್ರೂರನ ಅಡಳಿತದಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವುಂಟಾಗಿತ್ತು. ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ಪ್ರಾಂತದ ತೀರದಲ್ಲಿ ಡೆಲಗೋವ ಕೊಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ವಾಲಿನಿಂದ ರೈಲನ್ನು ಹಾಕಿಸಲು ಕ್ರೂರ್ ನಡೆಸಿದ್ದ ಪ್ರಯತ್ನ ಅವರಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ದಂಗೆಯೇಳಲು ಸನ್ನಾಹವೇನೋ ನಡೆಯಿತು.

ಆದರೆ ಒಳ್ಳೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾಯಕರಾದವರು ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸಾಹಸ ಪ್ರಾಯಪಟ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟರು. ಆಗ ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ವಾಲಿನ ಮೂಡಣ ಮೇರೆಯ ಬಳಿ ಆನೂರು ಸವಾರರನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಜೇಮ್ಸ್‌ನ್ (Jameson) ಎಂಬಾತನು ಮಾತ್ರ ಹುಚ್ಚು ಸಾಹಸದಿಂದ ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ವಾಲನ್ನು ಮುತ್ತಿ ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಶರಣೆಂದು ಅವಮಾನಕರವಾದ ಸೋಲನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡನು.

ಜೇಮ್ಸ್‌ನ್ ಅವಿವೇಕದ ಮುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ಬೋಯರರಿಗೂ ದ್ವೇಷ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಜರ್ಮನ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಕ್ರೂರನನ್ನು ಸನ್ನಾನಿಸುತ್ತ ತಂತಿ ವರ್ತಮಾನ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಕ್ರೂರನು ಯುದ್ಧ ಸನ್ನಾಹ ನಡೆಸಿದನು. ಸೆಸಿಲ್ ರೈಡ್ಸ್ ತನ್ನ ಅಂದಾಜಿನಂತೆ ಸಂಭವಿಸದಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ನಿಷ್ಪತ್ತನಾದನು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಸಂಧಾನಗಳಿಗೆ ತೊಡಗಿ ಕಾಲಯಾಪನೆ ಮಾಡಿದರು. ಹೀಗಿರಲು 1897ರಲ್ಲಿ

2ನೇ ಬೋಯರ ಕ್ರೂರ್ ಯುದ್ಧವನ್ನಾ ರಂಭಿಸಿದನು. ಆರಂಜ್ ಸಂಸ್ಥಾನದವರು ಕ್ರೂರ್ ಕಡೆ ಸೇರಿದರು. ಬಂಗಾರದ ಬೇಟೆಯವರೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಪರದೇಶಿಗಳ ಪರವಾಗಿಯೂ ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು.

ಹೊಡೆದಾಟ ಮೊದಲಾದ ಕೂಡಲೆ ಬೋಯರರೇ ಮುಂದಾದರು. ಬೋಯರ ಸೈನ್ಯವೊಂದು ನೆಟಾಲ್‌ನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಲೇಡಿಸ್ಮಿತ್ (Ladysmith) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಬ್ರಿಟಿಷ ದಳವನ್ನು ಬಂಧನದಲ್ಲಿಟ್ಟಿತು. ಮತ್ತೊಂದು ಕಿಂಬರ್ಲಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿತು. ಮತ್ತೊಂದು ಆರಂಜ್‌ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕೇಪ್ ಕಾಲೊನಿಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿತು. ಮೂರಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹಾಯಮಾಡಲು ಹೊರಟ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸೋತವು. ಲೇಡಿಸ್ಮಿತ್ ಪಟ್ಟಣದ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟ ಸೈನ್ಯ

ಟುಗೇಲನದಿ (Tugela River) ಯ ಬಳಿ ಬೋಯರರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸೋತಿತು.

ಕಿಂಬರ್ಲಿ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟ ಸೈನ್ಯವು **ಮೇಜರ್ಸ್‌ಫಾಂಟೈನ್**
ಬೋಯರರ (Magersfontein) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪರಾಜಯ ಪಡೆಯಿತು.
ಜಯಗಳು ಮತ್ತೊಂದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನ್ಯ ಸ್ಟಾರ್ಮ್‌ಬೆರ್ಗ್ (Stormberg)
 ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬೋಯರರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಗೆಲ್ಲಲಾರದೆ ಹೋಯಿತು.

1899ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಆರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ಮೂರಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೋತವು. ಈ ಸಮಾಚಾರ ತಿಳಿದೊಡನೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಿಂಧ ಹೊಸ ಸೈನ್ಯಗಳು ಹೊರಟವು. ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ದಂಡುಕಟ್ಟಿ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ನಿಂತರು. ಕನಡ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ ನ್ಯೂಸೀಲೆಂಡ್ ಗಳ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸಹಾಯಮಾಡಲು ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರು. 1900ರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಲಕ್ಷದಷ್ಟು ಹೊಸ ಸೈನ್ಯ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಪ್ರಖ್ಯಾತ ದಳಪತಿಗಳಾದ **ರಾಬರ್ಟ್ಸ್** ಶ್ರೀಮಂತನೂ (Lord Roberts) **ಕಿಚನರ್** ಶ್ರೀಮಂತನೂ (Lord Kitchener) ದಳಪತಿಗಳಾದರು.

1900ರಲ್ಲಿ ರಾಬರ್ಟ್ಸ್ ಸೈನ್ಯವೆತ್ತಿ ಹೊರಟು ಕಿಂಬರ್ಲಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು **ಪಾರ್ಡೆಬೆರ್ಗ್** (Paardeberg) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬೋಯರಸೈನ್ಯವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಅವರ ದಳಪತಿ **ಕ್ರಾಂಜೆ** (Cronje) ಎಂಬಾತನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದನು. ಲೇಡಿಸ್ಮಿತ್ ಪಟ್ಟಣವೂ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ **ಬ್ಲೂಂಫಾಂಟೈನ್** ಮತ್ತು **ಪ್ರಿಟೋರಿಯ**ಗಳೆರಡು ರಾಬರ್ಟ್ಸ್ ವಶವಾದವು. ಬೋಯರರು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸೋತು ಹೋಗಲು ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳಿದ್ದವು. ಕೇಪ್ ಕಾಲೊನಿ

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಜಯ ಯಲ್ಲಿದ್ದ ಡಚ್ಚರು ತಮ್ಮನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವರೆಂದೂ ಐರೋಪ್ಯ ಪ್ರಭುಗಳು ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷವಹಿಸುವರೆಂದೂ ಅವರು ನಂಬಿದ್ದರು. ಆ ಯೋಚನೆಗಳು ವ್ಯರ್ಥವೆನಿಸಿದವು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಾಗ್ಯೂ ಬೋಯರ್ ಮುಖಂಡರಾಗಿದ್ದ **ಸ್ಮಟ್ಸ್** (Smuts), **ಬಾಥ** (Botha), **ಡಿವೆಟ್** (De Wet), **ಸ್ಟೈಯನ್** (Steyn) ಮುಂತಾದವರು ಹೊಡೆದಾಟವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಪರಂತು ಕ್ರಮವಾಗಿ ದುರ್ಬಲಗೊಂಡು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಿ ಕೊಂಡರು. 1902ರಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. **ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ವಾಲ್** ಮತ್ತು **ಆರೆಂಜ್** ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೆಂಬವು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸ್ವಾಧೀನವಾದವು. ಅದರೆ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನ್ಯಾಯ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೋಯರರ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಡುವುದಲ್ಲದೆ ಸಮಯವೊದಗಿದಕೂಡಲೆ ಒಳಾಡಳಿತವನ್ನು ನಿವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವ ವಾಗ್ದಾನವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮಾಡಿ ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿದರು.

ಶಾಂತಿ

1906ರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲಿಯವರು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ಆ ತರುವಾಯ ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಸಂಯುಕ್ತರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು **ಡುಮಿನಿಯನ್ ಕಟ್ಟುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮೊದಲಾಯಿತು.** 1910ರಲ್ಲಿ **ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ವಾಲ್, ಆರೇಂಜ್, ನೆಟಾಲ್, ಕೇಪ್‌ಕಾಲೊನಿಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೂ ಒಟ್ಟಾದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಭೆ ಸೇರಿತು. ಸೌತ್ ಆಫ್ರಿಕನ್ ಯೂನಿಯನ್ (South African Union) ಎಂಬ ಡುಮಿನಿಯನ್ ಮೊದಲಾಯಿತು.**

ಹಿಂದುಸ್ತಾನಕ್ಕೂ ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಕ್ಕೂ ವಿಚಿತ್ರವೆನಿಸಿದ ಸಂಬಂಧವುಂಟು. ನೆಟಾಲ್‌ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬು ಕಾಫಿ ಟೀ ಬೆಳೆಗಳು ಸೊಗಸಾಗಿ ಆಗುವುದೆಂದು ಬಿಳಿಯರು ಕಂಡ ಬಳಿಕ ಅವುಗಳಿಗಾಗಿ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಗದ್ದೆಗಳನ್ನೂ ತೋಟಗಳನ್ನೂ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಲಿಯವರಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಲು ನೀಗ್ರೋ ಜಾತಿಯವರು ಒಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಹಿಂದುಸ್ತಾನಸರ್ಕಾರದ ವರೊಡನೆ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ಬೆಳೆಸಿ ಅವರ ಅನುಮತಿಸಡೆದು **ಭಾರತೀಯರು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಕೂಲಿ ಜನರಿಂದ ಒಪ್ಪಂದ ಬರೆಸಿಕೊಂಡು ಸಾವಿರಾರು ಜನರನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಒಯ್ದರು. ಆ ಕೂಲಿಜನರ ಹಿಂದೆ ಚಿಲ್ಲರೆಅಂಗಡಿಯಿಟ್ಟು ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡತಕ್ಕ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿಯವರೂ ಹೊರಟರು. 1860ರಿಂದ ಭಾರತೀಯರ ಪ್ರವೇಶ ನಡೆಯಿತು. ಆ ತರುವಾಯ ಅಲ್ಲಿನ ಭಾರತೀಯರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.**

ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕದ ಯೂನಿಯನ್ನಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕನಡ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಗಳಂತಲ್ಲ. ಕನಡದಲ್ಲಿ ನಿವಾಸಿಗಳಾಗಿರುವವರು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮತ್ತು ಫ್ರೆಂಚರು; ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ ನ್ಯೂಸೀಲೆಂಡುಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು. ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬೋಯರರು ಬಿಳಿಯರು; ಅವರಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಗುಂಪು ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿ ಮತ್ತು ಮಲಯದವರು; ಅವರಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡದು ನೀಗ್ರೋ ಮತ್ತು ಬಾಂಟು ಗುಂಪುಗಳು.

ಈಜಿಪ್ಟ್

ನಪೋಲಿಯನ್ ಈಜಿಪ್ಟನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟ ತರುವಾಯ ಆ ದೇಶವನ್ನು **ಮಹಮ್ಮದಾಲಿಯೆಂಬೊಬ್ಬ ಶೂರನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು.** 1806ರಲ್ಲಿ ಆತನೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಪಾಷ ಅಥವಾ ಅಧಿಪತಿಯೆಂದು ತುರ್ಕಿ ಸುಲ್ತಾನನೊಪ್ಪಿದನು. ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಅಧೀನನಾಗಿದ್ದು ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ **ಸುಡಾನ್ ಪ್ರದೇಶದ ಭಾಗವನ್ನು ಗೆದ್ದು, ಖಾರ್ಟೂಂ**

ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಸಿರಿಯವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ನಡೆದ ಯೋಜನೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ವಿರೋಧಿಗಳಾದರು. 1848ರಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ ತಾನು ಖೇದೀನ್ ಕಟ್ಟಿದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಮಗ ಇಬ್ರಾಹೀಮನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟನು. ಆತನ ವಂಶಸ್ಥರು ಖೇದೀನ್ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ವಹಿಸಿ ಈಜಿಪ್ಟನ್ನು ಆಳಿದರು. 1854ರಲ್ಲಿ ಸೈದ್ (Said) ಎಂಬಾತನು ಖೇದೀವನಾಗಿ ತನ್ನ ಮಿತ್ರ ಫರ್ಡಿನೆಂಡ್ ಡಿ ಲೆಸ್ಸೆಪ್ಸ್ (Ferdinand de Lesseps) ಎಂಬ ಫ್ರೆಂಚರ ವನಿಗೆ ಸುಯೆಸ್ ಕಾಲುವೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ಅನುಮತಿಕೊಟ್ಟನು.

ಕಾಲುವೆ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಂತ್ರಿ ಪಾಮರ್ಸ್ಲೆನ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಅದರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರ ಪಿತೂರಿಯಿದೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಿದನು. ಆತನ ಅಡ್ಡಿಯಿಂದ ನಿದಾನ ಮಾತ್ರವಾಯಿತು. ಸುಯೆಸ್ ಕಾಲುವೆ 1869 ನವೆಂಬರ್ 17 ನೆ ದಿನ ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ ಹಡಗುಗಳ ಓಡಾಟ ನೊಂದಲಾಯಿತು. ಹಿಂದುಸ್ತಾನ ಚೀನಾ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ ಗಳಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಅತಿಸುಲಭವಾಯಿತು.

ಸೈದ್ 1864ರಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡಾಗ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಎಂಬಾತನು ಖೇದೀವನಾಗಿ ದ್ದನು. ಈತನಿಗೆ ನೈಲ್‌ನದಿ ಹರಿಯುವ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆಯಿಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ರೈಲ್ವಾರಿಗಳನ್ನೂ ಬಂದರುಗಳನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ವಿತ್ತು. ಐರೋಪ್ಯರ ಒಯ್ಯಾರವನ್ನು ಕಲಿತು ಅತಿಯಾದಿಂದ ಜೀವಿಸುವುದನ್ನೂ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ತೆಂಕಲಲ್ಲಿ ಸುಡಾನ್ ಕ್ಷೇತ್ರ ಇಸ್ಮಾಯಿಲನ ವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಡುವಂತೆ ನೊಂದಲು ಬೇಕರ್ (Baker) ದುಂದುಗಾರಿಕೆ ಆ ತರುವಾಯ ಗೋರ್ಡನ್ (Gordon) ಎಂಬ ಬ್ರಿಟಿಷರವ ರನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಹಣವನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತ ತನ್ನ ದೇಶವನ್ನು ಐರೋಪ್ಯ ದೇಶಗಳಂತೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಲು ತೊಡಗಿದನು. ಖೇದೀವನ ಸ್ವಂತ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅಪಾರವಾದ ಹಣಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಸುಯೆಸ್ ಕಾಲುವೆ ನಡೆದಾಗ ಐರೋಪ್ಯರಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಾಲದೊರಕಿತ್ತು ; ಇಸ್ಮಾಯಿಲನು ಪದೇ ಪದೇ ಸಾಲ ವನ್ನೆತ್ತಿ ವೆಚ್ಚಗೊಳಿಸಿದನು. ಹದಿನಾರು ವರ್ಷಗಳೊಳಗಾಗಿ ಸಾಲನೆಂಬುದು ಮೂವತ್ತು ಲಕ್ಷ ಪೌಂಡುಗಳಿಂದ ಸಾವಿರ ಲಕ್ಷ ಪೌಂಡುಗಳಷ್ಟು ಏರಿತು.

ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಆಗ ಡಿಸ್ಟ್ರೇಲಿ ಪ್ರಧಾನನಾಗಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಲವೆತ್ತು ತ್ತಿದ್ದ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್‌ಪಾಷ ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಸುಯೆಸ್ ಕಾಲುವೆ ಷೇರುಗಳನ್ನು ಮಾರ ಬೇಕೆಂದಿರುವನೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರೀನ್‌ವುಡ್ ಎಂಬೊಬ್ಬನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು.

ಆ ಸುದ್ದಿಗಾರನು ತಕ್ಷಣವೇ ಪ್ರಧಾನನ ಮನೆಗೋಡಿ ವರ್ತಮಾನ ತಿಳಿಸಿದನು. ಆ ಷೇರುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಹಣ ಆಗ ಬೊಕ್ಕಸದಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಸಮಾಚಾರ ತಿಳಿದಕೂಡಲೆ ದಿಸ್ರೇಲಿ ತನ್ನ ತಂತೆಯೇ ಷೇರುಗಳ ಯೆಹೂದ್ಯನಾಗಿ ಭಾರಿಬ್ಯಾಂಕಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿದ್ದ ರಾತ್ಸ್ ಕೊಳ್ಳಾಟ ಚೈಲ್ಡ್ (Rothschild) ಎಂಬಾತನಲ್ಲಿಗೋಡಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಆ ಷೇರುಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಆ ಕಾಲುವೆಯ ಯಾಜನಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚುಪಾಲು ದೊರೆತಂತಾಯಿತು. ಆ ಕಾಲುವೆಗಾಗಿ ಒಂದು ಕಂಪನಿ ಹುಟ್ಟಿ ಅದರ ಕಚೇರಿ ಪ್ಯಾರಿಸಿನಲ್ಲಿತ್ತು. ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಬ್ರಿಟನ್, ಹಾಲಂಡ್ ಮತ್ತು ಈಜಿಪ್ಟ್ ದೇಶಗಳವರು ಅದರಲ್ಲಿ ಷೇರುಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು. ದಿಸ್ರೇಲಿಯ ಜಾಣತನದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಭಾಗವು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಈ ವಿಕ್ರಯ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಯಿತೆಂದು ಫ್ರೆಂಚರು ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟರು.

ಬೆಟ್ಟದಷ್ಟು ಏರಿದ್ದ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸುವ ದಾರಿಕಾಣದೆ ಇಸ್ತಾಯಿಲನು 1877 ರಲ್ಲಿ ಸಾಲ ತೀರಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದನು. ಹೆಚ್ಚು ಸಾಲಕೊಟ್ಟಿದ್ದವರು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮತ್ತು ಫ್ರೆಂಚರು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಈಜಿಪ್ಟಿನ ಅಗತ್ಯವಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ 'ತುರ್ಕಿ ಸುಲ್ತಾನನ ಕಡೆಯಿಂದ ಇಸ್ತಾಯಿಲನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಆತನ ಮಗ ಟ್ಯೂಫಿಕ್ (Tewfik) ಎಂಬವನಿಗೆ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಐರೋಪ್ಯ ಸಾಲಗಾರರ ಸಾಲ ತೀರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಲು ರಾಜ್ಯದ ಆಯವ್ಯಯವನ್ನು ತಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಸುಭದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮತ್ತು ಫ್ರೆಂಚ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಫ್ರೆಂಚರ ಟ್ಯೂಫಿಕ್ ಪಾಷನನ್ನು ಉತ್ತಮಮೂರ್ತಿಯಂತಿಟ್ಟು ಆಡಳಿತವನ್ನು ತಾವೇ ನಡೆಸಲು ಮೊದಲಿಟ್ಟರು. ತಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಐರೋಪ್ಯರ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಈಜಿಪ್ಟಿನ ಜನರು ಅಸಮಾಧಾನಗೊಂಡರು. ಈಜಿಪ್ಟ್ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಅರಬಿ ಪಾಷ್ (Arabi Pasha) ಎಂಬ ದೇಶಭಕ್ತನು ಜನರಿಗೆ ಮುಖಂಡನಾಗಿ ನಿಂತು ದಂಗೆಯನ್ನೆ ಬಿಟ್ಟು ಸಿದನು. ಆಡಳಿತ ಆತನ ವಶವಾಯಿತು. ಅನೇಕ ಐರೋಪ್ಯರು ದೇಶಬಿಟ್ಟೋಡಿ ದರು. ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡ್ರಿಯ ರೇವುಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಅರಬಿಪಾಷನ ಕಡೆಯವರು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಅರಬಿ ಪಾಷನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಹಡಗುಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು ಬತ್ತೇರಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಆಗ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಆಣೆಯಾಗಿ 1882ರಲ್ಲಿ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡ್ರಿಯವನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು. ಫ್ರೆಂಚರು ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್‌ನ ಭಯದಿಂದ ತಟಸ್ಥರಾದರು. ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಸೈನ್ಯ

ಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ **ವುಲ್ಸಲಿ** (Wolseley) ಎಂಬ ದಳಪತಿಯು ಅರಬಿ ಪಾಷನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು **ಟೆಲೆಕೆಬರ್** (Telekebir) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಿ ಧ್ವಂಸಮಾಡಿದನು. ಜಯ ಪಡೆದಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅರಬಿಪಾಷನನ್ನು ಸಿಂಹಳದ್ವೀಪಕ್ಕೊಯ್ದು ಟ್ಯೂಫಿಕ್ಟನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಸಿಬರಮಾಡಿಸಿದರು.

ಅರಬಿಪಾಷನ ಪ್ರಯತ್ನ ಹಾಳಾಯಿತು. ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಅಸಹಾಯರಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದರು. ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಯಾಜಮಾನ್ಯ ಭದ್ರಗೊಂಡಿತು. ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಈಜಿಪ್ಟಿಗೆ ತೆಂಕಲಲ್ಲಿ ಸುಡಾನ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆ ತೋರಿತು. ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಪಾಷ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದಳಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಆ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಟ್ಯೂಫಿಕ್ಟಪಾಷ ಅಲ್ಲಿಗೂ ಪ್ರಭು ವೆನಿಸಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಸುಡಾನಿನ ಮುಸಲ್ಮಾನ್ ಜನರು ಟ್ಯೂಫಿಕ್ಟನ ಆಡಳಿತವನ್ನೂ ಆ ಮೂಲಕ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪಾರುಪತ್ಯವನ್ನೂ ಒಲ್ಲದಾದರು. 1881ರಲ್ಲಿ ಆ ಜನರಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಮತಗುರುವೊಬ್ಬಾತನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆತನೇ **ಅಲ್ ಮಹದಿ** (Al Mahdi).

ಆತನು ಇಸ್ಲಾಂ ಮತಭಕ್ತನಾಗಿ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ **ಬಗ್ಗಟ್ಟನ್ನು** ತುಂಬಿ ಕಾಫರರಾದ ಐರೋಪ್ಯರ ಅಧಿಕಾರ **ಸುಡಾನ್ ದಂಗೆ** ವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸಿದನು. ಆತನ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ **ದರ್ವೇಶಿಗಳೆಂದು** ಹೆಸರು. ದರ್ವೇಶಿಗಳ ಗುಂಪು ದಿನೇ

ದಿನೇ ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರನ್ನಡಗಿಸಲು ಖೇದೀವ್ ಬಿರುದಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಟ್ಯೂಫಿಕ್ಟನು ಬ್ರಿಟಿಷ ಸೈನ್ಯವೊಂದನ್ನು **ಹಿಕ್ಸ್** (Hicks) ಎಂಬ ನಾಯಕನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಹಿಕ್ಸ್ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಸುಡಾನಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವನಾಶಹೊಂದಿದನು (1882). ಸುಡಾನಿನಲ್ಲಿ ಈಜಿಪ್ಟಿನ ಸೈನ್ಯಗಳು ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿದ್ದವು; ಅವುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸುಡಾನ್ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸಿದ್ಧರಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಹಿಂದೆ ಸುಡಾನ್ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಪಾಷನಿಗಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸಿದ್ದ **ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದಳಪತಿ ಗೋರ್ಡನ್** (Gordon) ಎಂಬಾತನನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯವರು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು.

ಗೋರ್ಡನ್ ಅತಿಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದ ದಳಪತಿ. ಚೀನಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆತನು 1863-4ರಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಲಡಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಏಕರೀತಿಯಾಗಿ ಜಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ತೈಪಿಂಗ್ ದಂಗೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದ್ದನು. ಸುಡಾನಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಜನರಿಗೆ ಆತನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಿತ್ತು. 1884ರಲ್ಲಿ ಸುಡಾನಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸೈನ್ಯಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಯೂ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಭದ್ರವಾದ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಹೊರಟ ಆತನು ಅಲ್ಲಿ ತಲಸಿದೊಡನೆ

ಸೊಬೇರ್ (Zobeir) ಎಂಬ ಗುಲಾಂ ವ್ಯಾಪಾರಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿಡುವ ಯೋಚನೆ ನಡೆಸಿದನು. ಆ ಯೋಚನೆಗೆ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಒಪ್ಪಿ ಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಏತನ್ಮಧ್ಯೆ ಗೋರ್ಡನ್ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮತ್ತು ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿ ದಳಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ ಅಲ್ ಮಹದಿಯ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು. ದರ್ವೇಶಿಗಳು ಆವೇಶಗೊಂಡು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರು. ಮೊದಲೇ ಸುಡಾನಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಈಜಿಪ್ಟ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿರಲು ಗೋರ್ಡನ್ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿ ಖಾರ್ಟೂಂ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದನು. ದರ್ವೇಶಿಗಳು ಆ ಪಟ್ಟಣದ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಿಕೊಂಡು ಗೋರ್ಡನ್‌ನಿಗೆ ದಾರಿಯಿಲ್ಲದೆ ನೆರವೇರಿಸಿದರು. ಮುನ್ನೂರು ಗೋರ್ಡನ್‌ನ ನಾಶ ದಿನ ಗೋರ್ಡನ್ ಅತಿಶಾಹಸದಿಂದ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ತಡೆದನು. ಆತನ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವುದು ತಡವಾಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟಿ ವುಲ್ವೀಲಿ ಖಾರ್ಟೂಂ ಸೇರುವುದಕ್ಕೆ ಎರಡು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಗೋರ್ಡನ್ ಅತಿಥ್ಯಯೌದಿಂದ ಕಾದಾಡುತ್ತ ಪ್ರಾಣ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಖಾರ್ಟೂಂ ದರ್ವೇಶಿಗಳ ವಶವಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲವೂ ನಷ್ಟವಾಯಿತೆಂದು ಕೊಂಡು ವುಲ್ವೀಲಿ ಹಿಂತಿರುಗಬೇಕಾಯಿತು. ಸುಡಾನಿನಲ್ಲಿ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಸೈನ್ಯಗಳು ಕಡೆಗೆ ದರ್ವೇಶಿಗಳಿಗೆ ಶರಣೆಂದವು. ಸುಡಾನಿನ ತಂಟಿಯೇ ಬೇಡವೆಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಯಿತು.

ಬ್ರಿಟಿಷ ಜನರು ಗೋರ್ಡನ್‌ನ ಸಾವಿನ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಅವಮಾನವನ್ನೂ ರೋಷವನ್ನೂ ತಂದುಕೊಂಡರು. ಪ್ರಧಾನನಾಗಿದ್ದ ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ನಡೆಸಿದ್ದ ಸಂಧಾನ ನೀತಿಯು ಅನುಚಿತವೆನಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ತಪ್ಪಿತು. ಆದರೆ ಈಜಿಪ್ಟ್ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವರ್ತನೆ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಯೋಚನೆ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಟ್ಯೂಫಿಕ್ ಕೈಲಾಗದ ದೊರೆ; ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಆತನು ಸಾಮಂತ. ಸುಲ್ತಾನನಾದರೂ ಈಜಿಪ್ಟನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇತರ ಐರೋಪ್ಯ ಪ್ರಭುಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷರಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡೇ ಇದ್ದರು. ಈಜಿಪ್ಟನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ನಿವಾಸಿ ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗಳಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಕಡೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾರಸತ್ಯ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಿತಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಟ್ಯೂಫಿಕ್ ಪಾಷನನ್ನು ಗದ್ದುಗೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಕೆಲಕಾಲ ತಾವೇ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿರಲು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿದರು. ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ 1882ರಿಂದ ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಗೊಬ್ಬ ಖೇದೀವನಿದ್ದರೂ ರಾಜ್ಯಭಾರವೆಲ್ಲ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಧಿಕಾರವಾಯಿತು. ಕ್ರೋಮರ್ ಶ್ರೀಮಂತನೆಂಬಾತನು (Lord Cromer) ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿ 1907 ರವರೆಗೆ ಕಾನ್ಸಲ್-ಜನರಲ್ (Consul-General) ಎನಿಸಿದನು.

ಕ್ರೋಮರ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಆಡಳಿತ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮ ನೆಲೆಸಿತು. ಲಂಚಕೋರತನವೂ ಬಲವಂತದ ಚಾಕರಿಯೂ ಹಿಂಸೆಯೂ ಕಡಿಮೆಯಾದವು. ನೈಲ್ ನದಿಯಿಂದ ಕಾಲುವೆಗಳು ಸಿದ್ಧವಾದುದಲ್ಲದೆ ಅಸ್ಸುವಾನ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಭಾರಿ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿತು. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತ ಎಷ್ಟು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿದ್ದರೂ ದೇಶದ ಜನರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಉದ್ದೇಶ ಮಾಯ ಕ್ರೋಮರನ ಆಡಳಿತ ವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈಜಿಪ್ಟ್ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಶವಾದುದನ್ನು ಇತರ ಐರೋಪ್ಯರು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಸಹಿಸಲೂ ಇಲ್ಲ. ಫ್ರೆಂಚ್ ಜನರಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವರ್ತನೆ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳು ತೋರಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಫ್ರೆಂಚರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸ್ನೇಹಕ್ಕಾಸೆಪಡಬೇಕಾಯಿತು. ಮೊರಾಕೊ ಪ್ರಾಂತ ತಮ್ಮ ವಶದಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಒಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ ಈಜಿಪ್ಟ್ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಶದಲ್ಲಿ ರಲೆಂದು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆಡಳಿತವನ್ನು ತಾನೇ ನಡೆಸುವ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಫ್ರೆಂಚರೊಪ್ಪಿಗೆ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ (1904) ದೊರೆಯಿತು.

ಇತರ ಐರೋಪ್ಯರು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆ ಕೊಡದಿರಲು ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. 1896ರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಸುಡಾನ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಪುನಃ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಫ್ರೆಂಚರೂ ಇಟಲಿಯವರೂ ಆಗಲೆ ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಳಂಬನಾಡದೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ದಳಪತಿ ಕಿಚನರ್ ಸುಡಾನಿನ ಗೆಲುವು (Kitchener) ಕರ್ತವ್ಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡು 1898ರಲ್ಲಿ ದರ್ವೇಶಿಗಳ ಗುಂಪನ್ನು ಉಮ್ಮುರ್ಮನ್ (Omdurman) ಕದನದಲ್ಲಿ ನಾಶಗೊಳಿಸಿದನು. ಖಾರ್ಟೂಂ ಪಟ್ಟಣವೂ ಬೇಗನೆ ವಶವಾಯಿತು. 1899ರಲ್ಲಿ ಸುಡಾನ್ ಪ್ರದೇಶವೆಂಬುದು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ಈಜಿಪ್ಟಿಗೂ ಸೇರಿದ್ದೆಂದು ಪ್ರಕಟಣೆಯಾಯಿತು.

ಇತರ ಐರೋಪ್ಯರು ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಗೋಚಿಗೆ ಬಾರದಿದ್ದರೂ ಈಜಿಪ್ಟ್ ದೇಶೀಯರೇ ಮುಂದೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುವವರಾದರು. ಕ್ರೋಮರ್, ಗಾರ್ಸ್ಟ್ (Gorst), ಕಿಚನರ್ ಎಂಬುವರು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಡೆಯ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ದೇಶವನ್ನು ತಹಬಂದಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯರ ಸಾಲದ ಬಡ್ಡಿಗೆಂದು ಮೊದಲನೇಚ್ಚ ಈಜಿಪ್ಟ್ ಜನರ ವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಐರೋಪ್ಯರಿಗಾಗಿಯೇ ವಿಶಿಷ್ಟನ್ಯಾಯ ಅತ್ಯಪ್ಪಿ ಸ್ಥಾನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಐರೋಪ್ಯರು ತೆರಿಗೆ ತೆರದೆ ಸುಖವಾಗಿದ್ದುದೂ ದೇಶೀಯರಿಗೆ ಅಹಿತವಾಗಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ದೇಶ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರ ಆಸೆ. ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ

ದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾದ್ ಸಘ್ಲೂಲ್ (Saad Zaghlul) ಎಂಬಾತನು ನಾಯಕನಾದನು. ಅರಬಿ ಪಾಷನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಅತನು ಈಜಿಪ್ಟ್ ದೇಶಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನೆನಿಸಿ ಇಪ್ಪತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಅಧಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಯಾದನು. ಅತನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನಾವು ಮುಂದೆ ಕಾಣಬೇಕು.

ಆಫ್ರಿಕದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯರ ಅಕ್ರಮಣ ಹೇಗಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಇತರ ಭಾಗಗಳು

ಬ್ರಿಟಿಷರು ಈಜಿಪ್ಟನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು ಫ್ರೆಂಚರು ತೊಂದರೆಕೊಡದಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿತ್ತು. 1830 ರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಅಲ್ಜಿಯರ್ಸ್ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಲೂಯಿ ಫಿಲೀಪ್ ಫ್ರೆಂಚರು ದೊರೆ ಈಜಿಪ್ಟಿನ ನುಹಮ್ಮ ದಾಲಿಪಾಷನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ತರುವಾಯ ಸ್ವದೇಶದಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆಗಳು ತೋರಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಫ್ರೆಂಚರು 1881 ರವರೆಗೆ ಮುಂದೆ ಬೀಳದಿದ್ದರು. ಆ ವರ್ಷ ಟ್ಯೂನಿಸ್ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಬರ್ಲಿನ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಡವೇಳೆಗೆ ಐರೋಪ್ಯರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿ ಮತ್ತು ಇಟಲಿ ಪ್ರಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. 1870 ವೇಳೆಗೆ ಆಫ್ರಿಕದ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಮಿಷನರಿ ಲಿವಿಂಗ್‌ಸ್ಟನ್ (Livingstone) ಎಂಬಾತನು ವಿಶೇಷ ಧೈರ್ಯ ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ ದೇಶದ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಆಫ್ರಿಕದ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಕುಲಸ್ಥ ಜನರು ಅನಾಗರಿಕರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಗುಲಾಮ ತನವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಆ ಜನರನ್ನು ನಾಗರಿಕರನ್ನಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿಸತಕ್ಕುದು ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು. 1881 ರ ವೇಳೆಗೆ ಪ್ರಬಲಗೊಂಡಿದ್ದ ಐರೋಪ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ದಾಸೆಯೂ ಬಲವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಮೊದಲೇ ಹೊರಟು ಐರೋಪ್ಯರ ಪೈಪೋಟಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನೂ ಫ್ರೆಂಚರನ್ನೂ ಕಂಡು ಇತರ ಐರೋಪ್ಯರು ಅಸೂಯೆಗೊಂಡು ಅತುರದಿಂದ ಆಫ್ರಿಕದ ಭಾಗಗಳನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತಪಿಸಿದರು. 1884ರಲ್ಲಿ ಬರ್ಲಿನ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮ್ಮೇಳನ ಸೇರಿತು. ಆಫ್ರಿಕದ ವಿಭಾಗ ಹೇಗೆ ನಡೆಯತಕ್ಕುದೆಂದು ಚರ್ಚೆಯಾಗಿ ಯಾರಿಷ್ಟಾಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅವರಿಗಷ್ಟು ಪ್ರೇತ್ರವೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳೊಳಗಾಗಿ ಆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯಜಾತಿಗಳವರು

ಪೈಪೋಟಿ ಮಾಡುತ್ತ ಬೇಗ ಬೇಗನೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಖಂಡದ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಾಗಲೇ ಬೆಲ್ಜಿಯಂ ದೊರೆ ಲಿಯೋಪೋಲ್ಡ್ 1880 ರಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಿ ಕಾಂಗೋ ನದಿಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡನು. ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ದೇಶದವರು ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮತೀರಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. 1884-1885 ರಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನರು ಕ್ಯಾಮರೂನ್ ಮತ್ತು ಬೋರ್ನೋಲ್ಯಾಂಡುಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮತೀರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಯಾರಿಗೂ ಹಿಂದೆ ಬೀಳ

ವಿಭಾಗ ಲಿಲ್ಲ. ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಕೇಪ್ ಕಾಲೋನಿ, ನೆಟಾಲ್, ಸಿಯೆರಾಲಿಯೋನ್, ಗೋಲ್ಡ್ ಕೋಸ್ಟುಗಳೆಂಬುವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವರು ಬೆಚುವಾನಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರೊಡೀಸಿಯಗಳನ್ನೂ ನೈಜೀರಿಯ, ಯುಗಾಂಡ, ಮತ್ತು ಈಸ್ಟ್ ಆಫ್ರಿಕ ಎಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಿಸಿಕೊಂಡು ಸೊಮಾಲಿಲ್ಯಾಂಡ್ ಸಾನ್‌ಸಿಬಾರ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಿತ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಸೊಮಾಲಿಲ್ಯಾಂಡ್ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕುತ್ತರದಲ್ಲಿ ಇಟಲಿಯವರು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಎಂಟ್ರಿಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅಬಿಸಿನಿಯ ಎಂಬ ಒಂದು ರಾಜ್ಯಮಾತ್ರ ಹಿಂದಿನಂತೆ ಉಳಿಯಿತೇ ವಿನಾ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಐರೋಪ್ಯರ ವಶವಾದವು. ಅದನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಟಲಿಯವರು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸೆ ಬೆಳೆಸಿದ್ದರು.

ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳೊಳಗಾಗಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಭೂಭಾಗವು ಐರೋಪ್ಯರ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಹೋಯಿತು. 1823 ರಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮನ್ರೋ ತನ್ನ ಪ್ರಕಟನೆ ಕೊಟ್ಟ ತರುವಾಯ ಅಮೆರಿಕಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯರಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವಾಯಿತು. ಆ ಬಳಿಕ 1878 ವರೆಗೆ ಐರೋಪ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಸುಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿದ್ದವು. ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ರೂಢಿಗೊಂಡಮೇಲೆ ಪ್ರತಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಾಸೆ ಹುಟ್ಟಿತು. ಅತಿ ವಿಶಾಲವಾದ ಖಂಡವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಐರೋಪ್ಯ ಗುಂಪುಗಳವರು ತಮ್ಮ ಚೈತನ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನುಗ್ಗಿ ಆಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಅಸೂಯೆಗಳು ಒಳಗೊಳಗಿದ್ದರೂ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಹೊಸಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ ಜಗಳಗಳು ರೇಗಲಿಲ್ಲ. ಅದಾಗ್ಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರು ನೈಲ್ ನದಿಯ ಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಸುಡಾನ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಎರಡನೆಬಾರಿ ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಫರ್ಷೋಡ್ ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದ ಫ್ರೆಂಚ್ ದಳಪತಿ ಮಾರ್ಚಾಂಡ್ (Marchand) ಎಂಬಾತನಿಗೆ ಉತ್ತರದಕಡೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಎದುರಾದರು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಜಗಳ ರೇಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಉಪಾಯವಾಗಿ ಎರಡು ಕಡೆಯವರೂ

ಜಗಳವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರು . ಉತ್ತರ ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಷೇತ್ರ ಘ್ರಂಚರಿಗಿರ
 ತಕ್ಕುದೆಂದೂ ಈಜಿಪ್ಟ್ ಸುಡಾನುಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗಿರತಕ್ಕ
 ಬ್ರಿಟಿಷ್-ಫ್ರೆಂಚ್ ದೆಂದೂ ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿಕೊಂಡರು . ಜರ್ಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ
 ಒಪ್ಪಂದ ವೆಂಬುದು ಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಲಿದಂತೆಲ್ಲ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಘ್ರಂಚರೂ
 ಆಪ್ತರಾಗಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭವೂ ಇತ್ತು .

ಆಫ್ರಿಕದ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದ
 ರಾಜ್ಯಗಳಿದ್ದವು . ಆ ಭಾಗವೆಲ್ಲ ತುರ್ಕಿ ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಧೀನ
 ವಾಗಿತ್ತು . ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಈಜಿಪ್ಟಿನ ಜನರೂ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ
 ಬೋರಿಯರ್ ಜನರೂ ತೊಂದರೆಕೊಟ್ಟರು . ಇತರೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ತೊಂದರೆಯೇ
 ತೋರಲಿಲ್ಲ . ಆಫ್ರಿಕದ ನಿವಾಸಿಗಳು ನಾನಾ ಕುಲಗಳಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ
 ಹಿಂದುಳಿದಿದ್ದುದರಿಂದ ಐರೋಪ್ಯರಿಗೆ ಅಡ್ಡಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ . ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ
 ಸಂಪಾದನೆಯಾಯಿತು .

ಏಷ್ಯದಲ್ಲಿ

ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಂಡುದಾಯಿತು .
 ಮೊದಲು ಹಿಂದುಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪರಂಗಿಯವರಾದ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ಗುಡ್
 ಹೋಪ್ ಭೂಶಿರದಿಂದ ಮಲಕ್ಕವರೆಗಿನ ಸಮುದ್ರತೀರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿ
 ಕೊಂಡಾಗಲೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯತೆ ಐರೋಪ್ಯರಿಗೆ
 ತಿಳಿಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು . ಡಚ್ಚರು ಈಸ್ತೀಂಡೀಸ್

ಮೊದಮೊದಲು ಎಂಬ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿದರು . ಇತರ
 ಐರೋಪ್ಯರಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಂಡ ವೇಳೆಗೆ
 ಬ್ರಿಟಿಷರು ಗುಡ್‌ಹೋಪ್, ಏಡೆನ್, ಆರ್ಮ್, ಸಿಂಹಳ, ಮಲಕ್ಕ ಪ್ರದೇಶ
 ಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು . ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ
 ಪೆನಾಂಗ್ (Penang) ಪ್ರದೇಶವನ್ನೂ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ
 ಮಲಕ್ಕ ಸಿಂಗಪುರಗಳನ್ನೂ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು . ಮೊದಲನೆ ಬರ್ಮೆಯುಧವಾದ
 ಕೂಡಲೆ ಅರಕಾನ್ ಮತ್ತು ತೆನಾಸೆರಿಂ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರು .

1888 ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬೋರ್ನಿಯೋ ದ್ವೀಪದ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಧಿಪತ್ಯ
 ವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದರು . ಬ್ರೂಕ್ (Brooke) ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷರವನು ಆ ಪ್ರದೇಶದ
 ಜನರ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಹಡಗುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ
 ಕಡಲೆಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ಸರಾವಾಕ್ (Sarawak) ಎಂಬ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ರಾಜನೆನಿಸಿದನು .

ಈಸ್ಟಿಂಡೀಸ್ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗವು ಆ ವೇಳೆಗೆ ಡಚ್ಚರಿಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ವಿಭಾಗವಾದಂತೆ ಇತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಚೀನ ಜಪಾನ್ ರಾಜ್ಯಗಳೂ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಪೆಸಿಫಿಕ್ ಸಾಗರದ ದ್ವೀಪಗಳೂ ಇರುವುವು. ಆ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯರ ಪ್ರವೇಶ ಮತ್ತು ಆಕ್ರಮಣಗಳ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿಯಾದರೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಐರೋಪ್ಯರ ಇತಿಹಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಭೂಭಾಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಚ್ಯಾಂತ ಅಥವಾ ದೂರಪ್ರಾಚ್ಯ (Far East) ಎಂಬ ಹೆಸರು ರೂಢಿ.

ಚೀನ ಎಂಬುದು ಅತಿನಿಸ್ತಾರವಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಗಿದ್ದು ದಲ್ಲದೆ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಉತ್ತಮ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿತ್ತು. ವ್ಯವಸಾಯ ಉದ್ಯೋಗ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ನೈಪುಣ್ಯ ನೆಲೆಸಿತ್ತು. ಮುದ್ರಣ ವನ್ನೂ ಮದ್ದನ್ನೂ ಅವರಿಂದಲೇ ಐರೋಪ್ಯರು ಕಲಿತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಚೀನೀಯರು ಬೌದ್ಧಮತವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನೇ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿಟ್ಟು ಚೀನಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕೊಂಡು ಇತರ ಭೂಭಾಗಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಆಸೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಕ್ವೆನ್‌ಲುನ್ ತಿಯನ್ನೂನ್ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳಿಂದಲೂ ಪೆಸಿಫಿಕ್ ಸಾಗರದಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಿತರಾಗಿ ಮಹಾನದಿಗಳೆರಡರ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಇತರರಿಗೆ ತೊಂದರೆಕೊಡದೆ ಶಾಂತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಜಗಳವಾಡಿ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೇವಲ ಹಸುಳೆಯರಂತೆ; ಆದರೆ ತಮ್ಮ ವೇಶ ಸ್ವರ್ಗಸಮಾನವೆಂದೂ ತಮ್ಮ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ದೇವತಾಸಮಾನನೆಂದೂ ತಾವೆಲ್ಲರೂ ದಿವ್ಯಜಾತಿಯವರೆಂದೂ ಹೆಮ್ಮೆ ಇತ್ತು.

1672ರಲ್ಲಿ ಈಸ್ಟಿಂಡಿಯ ಕಂಪನಿಯವರು ಕಾಂಟನ್ (Canton) ಬಂದರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದರು. ಚೀನೀಯರಿಗೆ ಪರಂಗಿಯವರೊಡನೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಇಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಂಪನಿಯವರು ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸಲು ಚೀನೀ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ದ್ವಿದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯವರು ಅಫೀಮನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬಂದು ಚೀನೀಯರಿಗೆ ಮಾರಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕಂಪನಿಯವರಿಗೆ ಆ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭ; ಆದರೆ ಚೀನೀಯರ ಚೈತನ್ಯ ನಷ್ಟ. ಚೀನೀ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಆ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿ 1839ರಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯವರ ಒಂದು ಹಡಗಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಅಫೀಂ ಹೇರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಅಫೀಂ ಯುದ್ಧಗಳು ಆಗ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಂತ್ರಿ ಪಾಮರ್ಸ್ಟನ್ ಸೈನ್ಯ ಕಳುಹಿಸಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಿದನು. ಸೋತ ಚೀನೀಜನರು ಪರಿಹಾರ ದ್ರವ್ಯವನ್ನಲ್ಲದೆ ಹಾಂಗ್‌ಕಾಂಗ್ (Hongkong) ದ್ವೀಪವನ್ನೂ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೊಪ್ಪಿಸ

ಬೇಕಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅಫೀಂ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು. ಚೀನಾ ಸಮುದ್ರದ ತೀರವೆಲ್ಲವನ್ನು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. 1858ರಲ್ಲಿ ಚೀನಿ ಕಳ್ಳನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರು. ಚೀನೀಯರು ಆ ಕಳ್ಳನನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ಅದು ತಪ್ಪೆನಿಸಿ ಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ಚೀನೀಯರು ಸೋತು ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಆ ನೇಳೆಗೆ ಇತರ ಐರೋಪ್ಯರೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯ ಆಸೆಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಯತ್ನಶೀಲರಾಗಿದ್ದರು. ಫ್ರೆಂಚರು ತಮ್ಮ ಪಾದ್ರಿಗಳನ್ನು ಚೀನೀಯರು ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಹತ್ಯೆಮಾಡಿವೆಂದು ಚೀನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಚೀನಕ್ಕೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಆನಾಂ, ಕಾಂಬೋಡಿಯ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡರು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸೈಬೀರಿಯಾ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ರಷ್ಯದವರು ಚೀನದ ಉತ್ತರಮೇರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅಮೂರ್ (Amur) ನದಿಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು ಪೋರ್ಟ್ ಆರ್ಥರ್ (Port Arthur) ಎಂಬ ಬಂದರಿಗಾಸೆಪಟ್ಟರು.

ಚೀನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ದುರ್ಬಲವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಐರೋಪ್ಯರಿಗೆ ಅತಿ ಸುಲಭವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಐರೋಪ್ಯರಲ್ಲಿಯೇ ಪರಸ್ಪರ ಅಸೂಯೆಗಳು ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದವು; ಚೀನಾ ಜನಭರಿತವಾದ ಭೂಭಾಗವಾಗಿದ್ದಿತು; ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಲೊನಿ ಕಟ್ಟಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಫ್ರೆಂಚರು ಚೀನಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ತರುವಾಯ ಐರೋಪ್ಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲರನ್ನಿಸಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಚೀನವನ್ನು ಅಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಆಗ ಪರಂಗಿಯವರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ್ದರೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಚೀನದ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಭಾಗಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ತೊಡಗಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರು, ಫ್ರೆಂಚರು, ಜರ್ಮನರು, ಅಮೆರಿಕನರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ಚೀನದಲ್ಲಿ ಸಾಲಕೊಡುವುದಕ್ಕೂ ರೈಲ್ವಾರಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವುದಕ್ಕೂ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅರ್ಥಿಕರೀತಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಷಾಂಗ್ ಹೈ (Shanghai) ಎಂಬುದು ಐರೋಪ್ಯರೈಲರಿಗೂ ಸೇರಿತು. ಸಮುದ್ರತೀರದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲದೆ ನದೀತೀರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಐರೋಪ್ಯರ ಮಳಿಗೆಗಳೂ ಕೋರಿಗಳೂ ಸಿದ್ಧವಾದವು.

ನಿಪ್ಪನ್ ಅಥವಾ ಜಪಾನ್ ರಾಜ್ಯದ ವೃತ್ತಾಂತ ಬೇರೆರೀತಿಯದು. ಚೀನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಒತ್ತಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಮತಾಚಾರವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಚೀನೀಯರನ್ನನುಕರಿಸಿದಾಗ್ನೂ

ಜಪಾನ್ ಯಾವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಾಕ್ರಾಂತನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪರಂಗಿಯವರು ಕಾಡೆಸಿ ಕೊಂಡಾಗ ಜಪಾನೀ ಜನರು ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ದೇಶದೊಳಕ್ಕೆ ಬಿಡಕೂಡದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. 1853 ರವರೆಗೂ ಪರಂಗಿಯವರು ಜಪಾನ್ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ವರ್ಷ ಅಮೆರಿಕದ ಜಪಜು ಗಳು ಬಂದು ಬಲವಂತಮಾಡಿ ಜಪಾನೀ ಬಂದರುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದವು. ಅಂದಿನಿಂದ ಜಪಾನೀ ಜನರು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದಂತಾಯಿತು. 1867ರಲ್ಲಿ **ಷೋಗುನ್‌ನ** (Shogunate) ರಾಜ್ಯಭಾರಕ್ರಮ ಕೊನೆಗಂಡಿತು. **ಮೈಜಿ (Meiji)**ಯುಗವೆಂಬುದು **ಮುತ್ಸಿಹಿಟೊ (Mutsuhiro)** ಎಂಬ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಆ ಚಕ್ರವರ್ತಿ 1867ರಿಂದ 1912 ರವರೆಗೆ ಆಳಿಕೆ ನಡೆಸಿ ಜಪಾನ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸರ್ವವಿಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಐರೋಪ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಸಮಾನ ಬಲವುಳ್ಳುದಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಿದನು.

ಚೀನದಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯರು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಆ ವೇಳೆಗೆ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದ ಜಪಾನೀಯರು 1895ರಲ್ಲಿ ಚೀನದಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ಜಯಶಾಲಿಗಳಾಗಿ ಮಾಂಚೂರಿಯ ಭಾಗವನ್ನೂ ಪೋರ್ಟ್ ಆರ್ಥರ್ ಬಂದರನ್ನೂ ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆಗ ರಷ್ಯ, ಜಪಾನ್ — ಚೀನ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಜರ್ಮನಿಗಳವರು ಜಪಾನೀಯರನ್ನು ಸಹಿಸದೆಯುಧ್ಧ 1895 ಒಟ್ಟಾಗಿ ಜಪಾನೀಯರನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ತೊಡಗಿ ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡರು. ಜಪಾನೀಯರಿಗೆ ಬೇಡವೆಂದು ತಾನೇ ಅಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಪೋರ್ಟ್ ಆರ್ಥರ್ ರಷ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿತು. 1897ರಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನರು **ಕಿಯಾಚೌ (Kiaochau)** ಹಿಡಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರು **ವೈಹೈವೈ (Wei-haiwei)** ಎಂಬುದನ್ನೂ ಫ್ರೆಂಚರು **ಕ್ವಾಂಗ್ ಚುವನ್ (Kwang Chuan)** ಎಂಬುದನ್ನು ಅಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಚೀನದ ಆರ್ಥಿಕಜೀವನವನ್ನು ತಮ್ಮ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಮುದ್ರತೀರವನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ರಮಿಸಿದಾಗ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಅಮೆರಿಕದವರೂ ಚೀನದ ವ್ಯಾಪಾರವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸೇರುವಂತಿರಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು.

1900 ವೇಳೆಗೆ ಐರೋಪ್ಯರು ಚೀನವನ್ನು ಅನೇಕವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಚೀನೀಯರಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಆಕ್ರೋಶವುಂಟಾಯಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ದೇಶಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದವರು ಗುಂಪುಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಿಳಿಯರನ್ನು ಚೀನೀ ದಂಗೆ ವಿರೋಧಿಸಲು ತೊಡಗಿದರು. ಅವರೇ **ಬಾಕ್ಸರ್ ಗುಂಪು (Boxer)**. 1901ರಲ್ಲಿ ಆ ಗುಂಪಿನವರು **ಪಿಕಿನ್ (Pekin)** ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ಐರೋಪ್ಯನಿಯೋಗಿಗಳ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು. ಚೀನ

ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕಡೆಯವರು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಅವರನ್ನು ಅಡಗಿಸಲಿಲ್ಲ. ಐರೋಪ್ಯರೊಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಯುದ್ಧನಡೆಸಿ ಆ ಗುಂಪನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಚೀನದಿಂದ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದ ಅಸರಾಧದ ಹಣವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದರು.

ಪೆಸಿಫಿಕ್ ಸಾಗರದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರಿಸುಮಾರಾಗಿ ಅಪ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತೆ ನಡೆಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರೇ ನೊಂದಲು. 1874ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಫೀಜೀ (Fiji) ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆನೇಳೆಗೆ ಜರ್ಮನರು ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಘವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಕೊಂಡು ನ್ಯೂಗಿನಿ (New Guinea) ಎಂಬ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕಂಡಿತು. 1883ರಲ್ಲಿ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಾನೇ ಮುಂದಾಗಿ

ನ್ಯೂಗಿನಿಯ ದಕ್ಷಿಣ ತೀರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಧ್ವಜವನ್ನು ನೆಟ್ಟರು.

ಪೆಸಿಫಿಕ್ ದ್ವೀಪಗಳ ವಿಭಾಗ ಒಂದು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ಜರ್ಮನರು ನ್ಯೂಗಿನಿಯ ಉತ್ತರ ಭಾಗವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕೂಡಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು, **ಫ್ರೆಂಚರು, ಜರ್ಮನರು, ಅಮೆರಿಕನರು** ಪೈಪೋಟಿ ಮೇಲೆ

ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಹಂಚಿಕೆಯ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ನ್ಯೂಗಿನಿಯ ಉತ್ತರಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವಕ್ಕೂ ಇರುವ ದ್ವೀಪಗಳು ಜರ್ಮನಿಗೆ, ಮಾರ್ಕ್ಸಿಸಾಸ್-ಸೊಸೈಟಿ-ನ್ಯೂಕ್ಯಾಲಿಡೋನಿಯ ದ್ವೀಪಗಳು ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ, ಹವಾಯ್ ಮುಂತಾದವು ಅಮೆರಿಕನ್ನರಿಗೆ ಸೇರಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನ ಮುಗಿಯುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಅಮೆರಿಕನ್ನರು ಸ್ಪೈನಿ ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಫಿಲಿಪೈನ್ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನೂ ವೆಸ್ಟಿಂಡೀಸ್ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನೂ ಗೆದ್ದಿದ್ದರು. ಪೆಸಿಫಿಕ್ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕನ್ನರು ಚೀನ ಜಪಾನುಗಳೊಡನೆ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದ ತರುವಾಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕಟ್ಟುವ ಪೈಪೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಇಪ್ಪತ್ತನೆ ಶತಮಾನ ಮೂಡಿದವೇಳೆಗೆ ಐರೋಪ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪೈಪೋಟಿ ಬಲವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿತ್ತು.

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನ—ಕಾಲಸ್ಥಿತಿ

ಬರಬರುತ್ತ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಚರಿತ್ರೆಯೆಂಬುದು ಜಗತ್ತಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಾಗಿಹೋಯಿ ತನ್ನಿ ಸುವುದಲ್ಲವೆ? ಸೃಷ್ಟಿಯ ಎಲ್ಲ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ರಾಜ್ಯಕಟ್ಟಿದ ಜನರ ವೃತ್ತಾಂತ ಹಾಗಾಗಲೇಬೇಕು. ಬ್ರಿಟಿಷರಂತೆ ಇತರ ಐರೋಪ್ಯರೂ ಇತರ ಭೂ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಪೋಟಾಪೋಟಿಗೆ ನೋದಲಿಟ್ಟಾಗ ಅವರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನಾವು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವೃತ್ತಾಂತವೆಂಬುದು ಸರಿಸುಮಾರಾಗಿ ಐರೋಪ್ಯರ ಚರಿತ್ರೆಯಂತೆಯೇ ಕಾಣುವುದು. ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ

ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲ ಸಾಗರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಐರೋಪ್ಯರ ಚರಿತ್ರೆಯ ನ್ಯಾಪ್ತಿ ಆಕ್ರಮಣ ನಡೆದುದರಿಂದ ಆ ಶತಮಾನದ ವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿ ಬಲು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು ಸೃಷ್ಟಿಯ ನಾನಾದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯರ ಕಲ್ಲೋಲ. ಐರೋಪ್ಯರ ನಾಗರಿಕತೆಯೆಂಬುದು ಆ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರತಿ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಇದೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ದೊಡ್ಡ ಸಂಗತಿ. ಆ ದೊಡ್ಡ ಸಂಗತಿಯ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯಘಟನೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾವು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಇದುವರೆಗೂ ಕಂಡೆವು. ಇತರ ಅಂಗಗಳೆನಿಸುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗ್ರೇಟ್‌ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೂಲಕ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿಯಾದರೂ ಕಾಣಬೇಕು. ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನವೆಂಬುದು ನಿನ್ನೆ ಕಳೆದ ಶತಮಾನ. ನಮಗೆ ಅತಿ ಸಮೀಪ; ಆದ್ದರಿಂದ ಮುಖ್ಯ.

ಐರೋಪ್ಯರ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಸಾಲದೆನ್ನುವಂತೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ಪೈಪೋಟಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ ಅಂಶವನ್ನು ಮೊದಲು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ದೂರವಾಗಿದ್ದುದು ಸಮೀಪವಾಗಿ ಹೋದುದು ಅದಕ್ಕೆ ಮೂಲ. ದೂರಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುದು ವೇಗಸಂಚಾರಿಗಳಾದ ವಾಹನಗಳಿಂದ. ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಗಾಡಿಯೇ ವೇಗಸಂಚಾರಕ್ಕಿದ್ದುದು. ಸುದ್ದಿ ಸಮಾಚಾರಗಳನ್ನು ಅತಿ ವೇಗವಾಗಿ ತರಿಸಿಕೊಂಡವರು ಪಾರಿವಾಳಗಳಿಂದ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ರಸ್ತೆ

ಕಾಲುವೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊರಟ ವಾಹನಗಳು ಮೊದಲು ನಿಧಾನ

ವಾಹನ ವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಗಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಸರಕು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದಾಗ ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೇಗ ಸಾಗದೆ ಇತ್ತು. ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಗಾಡಿಗಳಿಗಾಗಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕಂಬಿಗಳನ್ನು ಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತರುವಾಯ ಹಬೆಯ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸುವ ರೈಲುಯಂತ್ರವನ್ನು ಜಾರ್ಜ್ ಸ್ಟೀವನ್ಸನ್

(George Stephenson) ಎಂಬ ಯಂತ್ರೋದ್ಯೋಗಿಯು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. 1825ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ರೈಲುಗಾಡಿ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಹೊಸದರಲ್ಲಿ ರೈಲ್ವೆ ಜನರು ಅನುಮಾನಶಂಕೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಅದನ್ನು ಪಯೋಗಿಸದೆ ಇದ್ದರು. 1840ರ ವೇಳೆಗೆ ಶಂಕಾಭಯಗಳು ತೊಲಗಿದ್ದವು. ರೈಲ್ವೆ ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಪಾದನೆ ತೋರಿತು. ಆಗ ರೈಲ್ವೆ ಕಂಪನಿಗಳ ಸೇರುಗಳಿಗಾಗಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಆಸೆಯೇರಿ ಹಿಂದೆ ಸೌತ್ ಸೀ ಕಂಪನಿ ಭಂಗದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತೆ ಮೋಸವೂ ನಡೆದು ಕೆಲವರು ನಷ್ಟ ಪಟ್ಟರು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ರೈಲ್ವೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿಹೋದವು.

ಜಹಜೆಂಬುದು ರೈಲಿಗಿಂತ ಮೊದಲೆ ತೋರಿಕೊಂಡಿತ್ತು. 1827ರ ವೇಳೆಗೆ ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟುವ ಜಹಜು ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಹಿಂದಿನಂತೆ ಪಟವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಗಾಳಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಓಡಾಡುವ ಹಡಗುಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಹಬೆಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಚಲಿಸುವ ಜಹಜುಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಅದೇವೇಳೆಗೆ ಹಡಗು ಕಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಉಪಯೋಗವೂ ಮೊದಲಾಯಿತು. 1869ರಲ್ಲಿ ಸುಯೆಸ್ ಕಾಲುವೆಯು ಸಿದ್ಧವಾದ ತರುವಾಯ ಸಮುದ್ರಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ಪರಿಣಾಮ ತೋರಿತು. ಭಾರಿ ಜಹಜುಗಳು ಆ ಕಾಲದಿಂದ ರೂಪಗೊಂಡವು. ಪೂರ್ವಕ್ಕೂ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಜಹಜುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ಕಂಪನಿಗಳು ಬಲಗೊಂಡವು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹಡಗು ಕಟ್ಟುವ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ಹಡಗು ನಡೆಸುವ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರಾದರು. ಹತ್ತಿ, ಕಬ್ಬಿಣ, ಕಲ್ಲಿದ್ದಲುಗಳ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲದೆ ಹಡಗಿನ ತಯಾರಿಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿತು.

ಪ್ರಯಾಣಸೌಕರ್ಯದಂತೆಯೆ ಸಮಾಚಾರವಾಹಕಗಳು ವಿಕೋರಿಯ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಿಗೊಂಡವು. ಹಿರೇಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಕಾಲದಿಂದ ಕುದುರೆಗಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳದಿಂದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೂಯ್ಯುವ ಏರ್ಪಾಟು ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಿಧಾನ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ವೆಚ್ಚ. 1840ರಲ್ಲಿ ಸರ್ ರೋಲಂಡ್ ಅಂಚೆ ಹಿಲ್ (Sir Rowland Hill) ಎಂಬಾತನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಅಂಚೆ ಇಲಾಖೆಯೆಂಬುದು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಗಾದುದಲ್ಲದೆ ಸುಲಭವೆಚ್ಚದಿಂದ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ತಲಪಿಸುವ ಅನುಕೂಲವೂ ನೆಲೆಸಿತು. ಪೆನ್ನಿ ಪೋಸ್ಟೇಜ್ (Penny Postage) ಎಂಬ ಆ ಅನುಕೂಲ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನಲ್ಲಿ 1840ರಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ತರುವಾಯ ರೈಲ್ವೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜಹಜುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಗದಪತ್ರಗಳು ದೇಶ

ದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಕ್ರಮದಿಂದ ಸಾಗುವ ಏರ್ಪಾಟುಗಳು ನಡೆದವು. ಅಂಚೆ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 1844ರಲ್ಲಿ ತಂತಿ ಮೂಲಕ ಸಮಾಚಾರ ಕಳುಹಿಸುವ ಏರ್ಪಾಟು ಮೊದಲಾಯಿತು. ಒಳದೇಶ ದಲ್ಲಲ್ಲದೆ ದೂರದೇಶಗಳಿಗೂ ತಂತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನಡೆಯಿತು. 1876ರಲ್ಲಿ ಟೆಲಿಫೋನ್ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ತಂತಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಆಕಾಶದ ಮೂಲಕ ಕಳುಹಿಸುವ ವೈರ್ಲೆಸ್ ಎಂಬುದೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

ಸಮಾಚಾರವಾಹಿನಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ವರ್ತಮಾನಪತ್ರಿಕೆಗಳು ವಿಜೃಂಭಿಸ ಬೇಕಷ್ಟೆ. ಆದರೆ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸುಂಕದ ತೊಂದರೆ ಇತ್ತು. ಹಬೆಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಯಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ತರುವಾಯವೂ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಕೆಲವುಕಾಲ ತೊಂದರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಸಾರ್ಲಿ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆ ಮೆಂಟನ ಸುಧಾರಣೆ ನಡೆದು ಪಾರ್ಲಿಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬಲ ಗೊಂಡಂತೆ ಆ ತೊಂದರೆಗಳು ಮಾಯವಾದವು. ಹಬೆ ಯಂತ್ರಗಳ ವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲದೆ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ಉಪಯೋಗವೂ ಮೊದಲಾದಬಳಿಕ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಬಲಗೊಂಡವು. ಜನಶಿಕ್ಷಣವು ವ್ಯಾಪ್ತಿಪಡೆದಂತೆಲ್ಲ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಬಲಗೊಂಡವು. ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಶತಮಾನದಕಡೆಗೆ ಜನವಾಣಿಯಾದವು. ಜನ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯಪ್ರಕಟನೆಗೂ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಸಾಧಕ ಗಳಾದವು.

ಹಬೆಯ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ನಡೆಯಬಹುದಾದ ಪ್ರಯೋಜನ ಕಾಣಿಸಿತು. ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದಷ್ಟೂ ಅನುಕೂಲ ತೋರುವುದೆಂದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಜನರಿಗೂ ಇತರ ಐರೋಪ್ಯರಿಗೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದುದಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಪಾದನೆಗೆ ದಾರಿಯೂ ಆಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ವೈಜ್ಞಾನಿಕಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಹಸಿ ಗಳಾದರು. ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯಶಾಸ್ತ್ರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾದಂತೆ ಡೈನಮೊ, ಟೆರ್ಬೀನ್ ಮುಂತಾದವು ರೂಪಗೊಂಡವು. 1887ರಲ್ಲಿ ಮೋಟಾರ್ ಕಾರ್ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಯಂತ್ರ, ಹಬೆ, ಕಾರ್ಖಾನೆ, ರೈಲ್ವಾರಿ, ಜಹಜು ಮುಂತಾದವು ಶಾಸ್ತ್ರವೃದ್ಧಿ, ಪ್ರಯೋಗ ತೋರಿ ಆರ್ಥಿಕಪ್ರಳಯ ನಡೆದಂತೆಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಸಾಧನೆ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದು ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪರಿಣಾಮಗಳು ತೋರಿದವು. ರಸಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭ ಕಾಣಿಸಿದಂತೆಲ್ಲ ಧನ ವಂತರು ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ಫೋಟೋಗ್ರಾಫ್, ಟೈಪ್ ರೈಟರ್,

ಬೆಂಕಿಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳಂತೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಹೊಸ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಎಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ನಡೆಸಿದ ಸಾಹಸದಿಂದ ವೈದ್ಯಚಿಕಿತ್ಸಾವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಕೊಂಡ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಅದ್ಭುತ. ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರ ಅಚ್ಚರಿಗಳನ್ನೇ ತೋರಿತು. 1859ರಲ್ಲಿ ಡಾರ್ವಿನ್ ಎಂಬ ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನು ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಿಭೇದಮೂಲ (Origin of Species) ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಜನರ ಬುದ್ಧಿವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಮಾಮಯ ಪರಿಣಾಮವಾಯಿತು.

ಪ್ರಕೃತಿಯ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಕ್ಕಾಗಿ ತನುಮನ ಧನಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಐರೋಪ್ಯರೂ ಎಷ್ಟೋಮಂದಿ. ಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ತಪಸ್ಸಿಗಳಂತೆ ಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟ ಆ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಪೋಷಣೆಗಳಿಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಸಂಘಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡುದು ಆ ಜನರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ. ಆ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಕವಾದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದವರಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಜಾತಿಯ ಧನವಂತರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಸಂಪಾದನೆ ಹೆಚ್ಚುವುದೆಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದಲ್ಲದೆ ವಿಸ್ತಾರಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆಗೂ ಆ ಪ್ರಯೋಗ ಸಿದ್ಧಿಯೇ ಮೂಲವೆಂದು ಜನರಲ್ಲಿ ನಾಟಿತು. ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರಪ್ರಯೋಗವಾದಂತೆ ಯುದ್ಧದ ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯಿತು. ಐರೋಪ್ಯರು ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿದ ಶಿಸ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಯಂತ್ರಪ್ರಯೋಗವನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪೃಥ್ವಿಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕಟ್ಟಿದರು.

ಯಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರಸಾಧನೆಯೆಂಬುದು ಐರೋಪ್ಯರ ಜೀವನವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿತು. ಐರೋಪ್ಯರ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ವುದಕ್ಕೆ ಅದೇ ಮೂಲ. ಇತರ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿದಾಗ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಐರೋಪ್ಯನಾಗರಿಕತೆಯೆಂಬುದು ವ್ಯಾಪ್ತಿಪಡೆಯಿತು. ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯ ಐರೋಪ್ಯನಾಗರಿಕತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಜನಸ್ವಾಮ್ಯ, ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯತತ್ತ್ವ, ಜಾತಿಬದ್ಧ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿಯೂ ಕಾರ್ಖಾನೆ ವ್ಯಾಪಾರಸಾಹಸಗಳು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದಂತೆ ಪೃಥ್ವಿಯ ಇತರ ಭಾಗಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯರ ಆಕ್ರಮಣಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ ಐರೋಪ್ಯನಾಗರಿಕತೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ ಮುಖ್ಯ ಘಟನೆಗಳಾದವು.

ಬಳನಾಡಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗಿಯೂ ನಿರ್ಗತಿಕರ ಸಂಬಂಧವಾಗಿಯೂ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲದೆ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದ ಶಾಸನವೂ

ನಡೆಯಿತಷ್ಟೆ. 1846 ರವರೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಣೆಯಿತ್ತು. ಆ ತರುವಾಯ ಪರದೇಶೀ ಗೋಧಿಯು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಆತಂಕವಿಲ್ಲವಾಯಿತು. ಕ್ರಿಮಿಯ ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅಮೆರಿಕದ ಅಂತರ್ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಪರದೇಶೀಧಾನ್ಯ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. 1870ರ ತರುವಾಯ ಅಮೆರಿಕ, ಕನಡಗಳಿಂದ ಗೋಧಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಬಂದು ಅಗ್ಗವಾಗಿ ದೊರಕಲು ಮೊದಲಾಯಿತು. ಆ ಪೈಪೋಟಿಯಿಂದ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಗೋಧಿ ಬೆಳೆಗೆ ಲಾಭ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯ ತಗ್ಗಿ ಪಶುಪಾಲನೆ ಹೆಚ್ಚಿತು. 1890ರ ತರುವಾಯ ಆರ್ಜೆಂಟೀನ್, ನ್ಯೂಸೀಲೆಂಡ್, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಗಳಿಂದ ಮಾಂಸ ಬರಲಾರಂಭವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪಶುಪಾಲಕರು ಪೈಪೋಟಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದರು. ಆರಂಬ ಮಾಡಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದ ರೈತರೇ ಇಲ್ಲವಾಗಿತ್ತು. ಭೂಮಿಗಳ ಒಡೆಯರೊಂದುಕಡೆ ಕೂಲಿಗಾರರೊಂದುಕಡೆ ಅಥವಾ

ಧನವಂತರು ದರಿದ್ರರು ಎಂಬ ಗುಂಪುಗಳು ಸ್ಥಿರವಾಗಿದ್ದವು.

ಧನಿಕರು ದರಿದ್ರರು 1834ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಗತಿಕರ ಶಾಸನವಾದತರುವಾಯ ಕೆಲಸಕಾಣದ ಕೂಲಿಯವರು ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರೈಲುಗಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ದಿಸ್ಟ್ರೀಲಿ ನಡೆಸಿದ ಒಂದು ಶಾಸನದಿಂದ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಅರೋಗ್ಯನಿಯಮಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಮನೆಗಳೂ ಕೇರಿಗಳೂ ಇರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದರೂ ಯಾವ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಕಂಡಾಗ್ಲೂ ಧನವಂತರ ಉಪ್ಪರಿಗೆಗಳೊಂದುಕಡೆಯಾದರೆ ದರಿದ್ರಜನರ ಕೇರಿಗಳನ್ನೊಂದುಕಡೆಯಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗನರಕಗಳು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಸಮಾಜಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಧನವಂತರು ದರಿದ್ರರೆಂಬ ವಿಭಾಗ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತ ಸ್ಫುಟವಾಯಿತು. ಬಡವನಾಗಿದ್ದವನು ಧನವಂತನಾದ ತರುವಾಯ ಬೇರೆ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವವನಾದನು. ಅದ್ದರಿಂದ ಬಡವರೆಂಬುವವರು ಬಡವರಾಗಿಯೇ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಯಂತ್ರಯುಗದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತು ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಧನಿಕರು ಮತ್ತಷ್ಟು ಧನಿಕರಾಗುವ ಮತ್ತು ದರಿದ್ರರು ದರಿದ್ರರಾಗಿಯೇ ಇರುವ ಗತಿ ಅನಿವಾರ್ಯಲಕ್ಷಣವಾಯಿತು.

ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಶತಮಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೂರುಬಾರಿ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ನಡೆದಾಗ್ಲೂ ಅಡಳಿತನೆಂಬುದು ನೆಮ್ಮದಿವಂತರ ವಶದಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯಿತು. ನೆಮ್ಮದಿವಂತವರ್ಗದವರೆಂದರೆ ಧನಿಕರೂ ಪ್ರಬಲರೂ ಆಗಿ ಆತ್ಮತೃಪ್ತಿ ಪಡೆದವರು. ವಿಸ್ಕೋರಿಯರಾಣಿಯ ಆಳಿಕೆಯ ಕಾಲ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆತ್ಮತೃಪ್ತಿಯಕಾಲ. ಲಿಬರಲ್ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಕ್ಷಗಳು ಅಧಿಕಾರಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ವಿರೋಧಿಗಳೇ ವಿನಾ ಇತರ ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರವಿರೋಧಿಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗುವುದು. ಎಂಟಾಣಿಗೂ ಅರ್ಧರೂಪಾಯಿಗೂ ಎಷ್ಟು ಭೇದವೋ ಅಷ್ಟೇ ಭೇದ ಅವುಗಳಿಗೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ. ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇಶಭಕ್ತಿಯಲ್ಲದೆ ಹೆಮ್ಮೆಯೂ ಆತ್ಮತೃಪ್ತಿಯೂ ಭದ್ರಗೊಂಡಿದ್ದವು.

ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬ್ರಿಟನ್ ಅತ್ಯುತ್ತಮವೆಂದೂ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತಕ್ರಮವೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮವೆಂದೂ ನಂಬಿದ್ದ ಆ ಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷಗಳಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮತೃಪ್ತಿಯು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆತ್ಮತೃಪ್ತಿ ವಿಚಿತ್ರರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಂತೆ ನಮ್ಮ ದಿವಂತಗುಂಪಿನ ಹೆಮ್ಮೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳವರು ಪ್ರಜೆಗಳ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರನೇಶಮಾಡದೆ ತಟಸ್ಥರಾಗಿರಬೇಕಾದುದು ನ್ಯಾಯವೆಂದು ಅವರಿಗೆ ತೋರಿತ್ತು. ಹಾಗೆಮಾಡಿದರೆ ಪ್ರಜಾಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಘಾತವಾಗುವುದೆಂದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಯಂತ್ರಯುಗದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ತೋರಿಕೊಂಡ ಕೂಲಿನಾಲಿಜನರ ಕಷ್ಟನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗಿರಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಲಿಗಾರರು ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿಯೇ ಇರತಕ್ಕವರಾದುದರಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣ ಹರಡಿದಂತೆಲ್ಲ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಂಘಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ರಾಜಕೀಯಾಧಿಕಾರಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇತರ ಅನುಕೂಲಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಸಂಘಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರು. ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳ ವರ್ಗ ಪರಸ್ಪರ ಸಹಾಯ ಸಂಘಗಳೆಂಬವು ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಕೊಂಡವು. 1844ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆ ಸೊಸೈಟಿಯು ಹುಟ್ಟಿತು. ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಸದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಡುಕೊಂಡು ನ್ಯಾಯವಾದ ಬೆಲೆಗೆ ಮಾರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಲಾಭವನ್ನು ತಾವೇ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಆ ಉಪಾಯವು ಬೇಗಬೇಗನೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾಯಿತು. ಕೋ-ಆಪರೇಟಿವ್ ಸಂಘಗಳಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿ ಕಸಬಿನವರೂ ತಮ್ಮ ಸಂಘವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಟ್ರೇಡ್ ಯೂನಿಯನ್ನು (Trade Unions)ಗಳೆಂಬವು ಗಳು ಪ್ರಬಲಗೊಳ್ಳಲು ಶತಮಾನಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಆ ತರುವಾಯ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಲಿಗಾರರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಹಲಕೆಲವರು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿ (Labour Party) ಎಂಬುದು ರೂಪಗೊಳ್ಳಲು ನಿದಾನವಾಯಿತು.

ಕಬ್ಬಿಣ, ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು, ಹತ್ತಿ ಮತ್ತು ಹಡಗುಗಳ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೂ ವಿಸ್ತಾರವಾದುದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಐಶ್ವರ್ಯ ಈ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯವಾಯಿತು. ಧನವಂತರಾದವರು ತಮ್ಮ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಬಡ್ಡಿಗಿ ಕೊಟ್ಟೋ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟೋ ಸಂಪಾದನೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಇರಬೇಕು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಐಶ್ವರ್ಯವಂತರಾಗುತ್ತ ತಮ್ಮ ಸಂಪಾದನೆಯನ್ನು ಬಂಡವಾಳವಾಗಿಟ್ಟು ಹೊಸ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೊಡಗಿದರು, ಇತರರಿಗೆ ಸಾಲ ಕೊಟ್ಟು ಬಡ್ಡಿಯ ಸಂಪಾದನೆಗೂ

ತೊಡಗಿದರು. ಸೃಷ್ಟಿಯ ನಾನಾ ದೇಶಗಳು ವಶವಾದಂತೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಂಪನಿಗಳು ಆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಬಂಡವಾಳದಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ಲಾಭಪಡೆದವು. ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಲಕೊಟ್ಟಂತೆ ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಲ ಕೊಟ್ಟರು. ಲಂಡನ್ ನಗರವು ಒಟ್ಟು ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಹಣದ ಪೇಟೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತ್ತು. ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕನರೂ ಇದೇ ರೀತಿ ವರ್ತಿಸಿದರು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡವರಿಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ಇದು ಮೇಲ್ವಜ್ಜಿಯಾಯಿತು.

ಮತಭೇದಗಳು ತೊಲಗಿದಂತೆ ಶಾಸನಗಳ ವೃತ್ತಾಂತದಿಂದ ಕಾಣುವುದು. 1829ರಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್‌ರನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪದ್ಧತಿಯೇನೋ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಇತರ ಶಾಖೆಗಳು ಈ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಲಿಷ್ಠವಾದವು. ಆ ಶಾಖೆಗಳ ಭೇದಾಭೇದಗಳು ನಮಗೆ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನಾಂತದಲ್ಲಿ ವೆಸ್ಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮೆಥಡಿಸ್ಟ್ ಎಂಬ ಪಂಥವಲ್ಲದೆ ಇನ್ವಾಂಜೆಲಿಕಲ್ (Evangelical) ಪಂಥವೆಂಬುದೂ ತೋರಿತ್ತು. ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ

ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇತರ ಪಂಥಗಳೂ ತೋರಿದವು. ಎಲ್ಲ ಪಂಥಗಳವರೂ ಪ್ರಚಾರಕಾರ್ಯವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಮತಪ್ರಚಾರಕ ಸಂಘಗಳು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತಾರವಾದಹಾಗೆ ಅಧೀನದೇಶಗಳ ನಿವಾಸಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮತಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಲು ಒಂದೊಂದು ಶಾಖೆಯವರೂ

ಪ್ರಚಾರಸಂಘಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಮಿಷನರಿಸಂಘಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಪ್ರಚಾರಕರನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಮಿಷನರಿ ಸಂಘಗಳವರು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ತತ್ರೆಗಳನ್ನೂ ಶಾಲೆಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲದೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹೈಚರ್ಚ್ (High-Church) ಲೋಚರ್ಚ್ (Low-Church) ಮತ್ತು ಬ್ರಾಡ್ ಚರ್ಚ್ (Broad-Church) ಗಳೆಂಬ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲದೆ 1830 ರ ತರುವಾಯ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥಲಿಕ್ ಶಾಖೆಯ ಚರ್ಚುಗಳೂ ವೃದ್ಧಿಗೊಂಡವು.

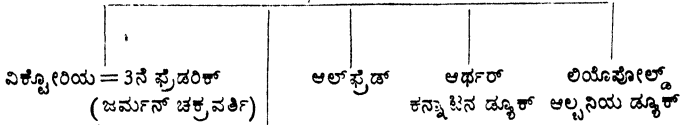
ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಅತಿವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹರಡಿದುದು ದೊಡ್ಡ ಸಂಗತಿ. ಆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ವರ್ಗಗಳು ವಿಂಗಡವಾದವು. ಕನಡ, ನ್ಯೂಫೌಂಡ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ, ನ್ಯೂಸೀಲಾಂಡ್ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಜಾತಿಯ ನೆಲಸುಗಾರರು ಮುಖ್ಯನಿವಾಸಿಗಳಾದರು. ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಬೋಯರರೂ ಅಲ್ಲದೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಜನರೂ ಆಫ್ರಿಕದ ಜನರೂ

ಬೇರೆಬೇರೆ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಬೋಯರರ ಯುದ್ಧಗಳಾದತರುವಾಯ ಬಿಳಿಯರು ಯಜಮಾನರಾದರು. ಇನ್ನು ಈಜಿಪ್ಟ್, ಸುಡಾನ್, ಗ್ರಿಯಾನ, ಸಿಂಹಳ ಮುಂತಾದ ಇತರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಯಾಜಮಾನ್ಯ ದೊರಕಿದರೂ ಅಲ್ಲಿಯ ನಿವಾಸಿಗಳು ಬೇರೆ

ಗುಂಪಿನವರು . ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಂತೆಯೇ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಜರ್ಮನರೂ ಡಚ್ಚರೂ ಮುಂತಾದ ಐರೋಪ್ಯರು ಯಕ್ಷಿಸಿ ಖಂಡಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆಕ್ರಮಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಏಷ್ಯ ಆಫ್ರಿಕ ಖಂಡಗಳವರಿಗೂ ಐರೋಪ್ಯರಿಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕವಾದ ವಿರೋಧಗಳು ಬರಬರುತ್ತ ಹೆಚ್ಚಿದವು . ಬಿಳಿಯ ಜನರಿಗೂ ಜಗತ್ತಿನ ಇತರ ಜನರಿಗೂ ದ್ವೇಷ ಹೆಚ್ಚಿತು . ವರ್ಣದ್ವೇಷವೆಂಬುದು ಆಡಳಿತದ ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಾಯಿತು .

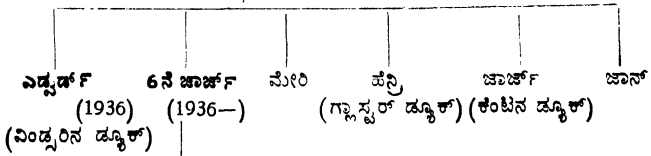
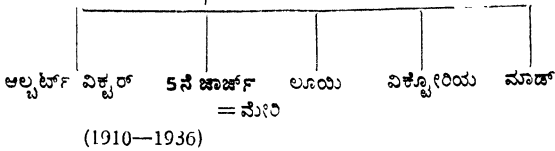
ವಿಂಧ್ಯರ್ ಮನೆತನ

ವಿಕ್ಟೋರಿಯ = ಆಲ್ಬರ್ಟ್
(1837-1901)

7ನೆ ಎಡ್ವರ್ಡ್ = ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್ ಆಲ್ಸಾಂಡ್ರೆ
(1901-1910)

2ನೆ ವಿಲಿಯಂ ಜರ್ಮನ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿ

ಎಲಿಜಬೆತ್ ಮೇರಿ ರಾಜಕುಮಾರಿ

ಮಾರ್ಗರೆಟ್ ರೋಸ್ ರಾಜಕುಮಾರಿ

ಇಪ್ಪತ್ತನೆ ಶತಮಾನ

ಮುಖ್ಯ ವಿಭಾಗಗಳು :

1. ಒಳಾಡಳಿತ 1901-1914
2. ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹ 1900-1914
3. ಐರೋಪ್ಯ ಯುದ್ಧ 1914-1918
4. ಶಾಂತಿಸ್ಥಾಪನೆ, ಒಪ್ಪಂದಗಳು

ಒಳಾಡಳಿತ (1901-1914)

ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ತರುವಾಯ ದೊರೆಯೆನಿಸಿದ 7 ನೇ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಅಧಿಕಾರವಹಿಸಿದಾಗ ಅರುವತ್ತು ವರ್ಷದಾಟಿ ಅನುಭವಸ್ಥನಾಗಿದ್ದನು. ತಾಯಿಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಿದ್ದು ದಲ್ಲದೆ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ಭೂಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದ್ದನು. ತಾನು ಯಾವ ಒಂದು ಪಾರ್ಟಿಯನ್ನೂ

ಸೇರಿಕೊಳ್ಳದೆ ಪಾರ್ಟಿಗಳ ಪೈಪೋಟಿಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯವನ್ನೂ
 ದೊರೆಗಳು ಸಮಾಧಾನವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅನ್ಯರಾಷ್ಟ್ರ

ಗಳ ಪ್ರಭುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದನು. ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ವಾರ್ಷಿಕದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾತನು 1910 ರವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಆಳಿ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಆತನ ತರುವಾಯ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದ ಐದನೆ ಜಾರ್ಜ್ ನಾವಿಕತನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದನು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಕಂಡು ಜನರ ಭಕ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದನು. ಆಡಳಿತದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಸಂಗಮಾಡಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ವೈಪರೀತ್ಯಗಳಾಗದಂತೆ ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರಮಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಬ್ಬರು ದೊರೆಗಳೂ ತಮ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪದವಿಯ ಗೌರವವನ್ನು ಕೀರ್ತಿದಾಯಕವಾಗಿ ಕಾಪಾಡಿದರು.

ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್ ಮಂತ್ರಿಯು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಐರಿಷ್ ಹೋಂ ರೂಲ್ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಲಿಬರಲ್ ಪಾರ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕರು ವಿರೋಧಿಸಿದ್ದರಷ್ಟೆ. ಯೂನಿಯನ್‌ನಿಷ್ಟ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಆ ಪಂಗಡದವರು ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಾರ್ಟಿಯ ಜೊತೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. 1895ರಲ್ಲಿ ಸಾಲ್ಸ್‌ಬೆರಿ ಶ್ರೀಮಂತನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾದ ಮಂತ್ರಿಕೂಟವು ವಿಕ್ಟೋರಿಯರಾಣಿ ತೀರಿಕೊಂಡಾ

ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ + ಗಲೂ ಏಳನೆ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಪಟ್ಟವೇರಿದಾಗಲೂ ಅಧಿಕಾರ
 ಯೂನಿಯನ್‌ನಿಷ್ಟ ದಲ್ಲಿತ್ತು. 1902ರಲ್ಲಿ ಬೋಯರ್ ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿದ ವೇಳೆಗೆ

ಸಾಲ್ಸ್‌ಬೆರಿ ಶ್ರೀಮಂತನು ದೇಹದೌರ್ಬಲ್ಯದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಬಾಲ್‌ಫೋರ್ (Balfour) ಎಂಬಾತನು

ಪ್ರಧಾನನಾಗಿ ಕನ್ನರ್ವೆಟಿವ್ + ಯೂನಿಯನಿಸ್ಟ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯನ್ನು 1906ರ ವರೆಗೆ ನಡೆಸಿದನು .

ಕನ್ನರ್ವೆಟಿವ್ ಪಾರ್ಟಿಗೆ ನಾಯಕನಾದ ಬಾಲ್‌ಫೋರ್ ಒಳ್ಳೆವಿದ್ವಾಂಸನಾಗಿ ದ್ದನು . ತನ್ನ ಅಭಿಮತವೇನೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ವಾದ ಪ್ರತಿವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳದೆ ಯೂನಿಯನಿಸ್ಟ್ ರನ್ನೂ ಕನ್ನರ್ವೆಟಿವ್‌ಗಳನ್ನೂ ಒಂದು ನೊಗಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ ತಳ್ಳಿದನು . ಆತನಿಗೆ ಬೆಂಬಲಕೊಟ್ಟವರಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ಪಂಗಡಗಳು ಪರಸ್ಪರವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿ ತೋರಿಕೊಂಡವು . 1902ರಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಬಂಧವಾದ ಒಂದು ಕಾನೂನು ನಡೆಯಿತು . ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಡಳಿತವನ್ನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಗೊಳಿಸಲು ಜಿಲ್ಲಾ ಸಭೆಗಳಿಗೊಪ್ಪಿಸಲಾಯಿತು . ನಾನ್

ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ

ಅತ್ಯಪ್ತಿ

ಕನ್ಸಾರ್ಮಿಸ್ಟ್ ಮತಶಾಖೆಯವರು ತಾವು ಕೊಟ್ಟ ತೆರಿಗೆ ಹಣದಿಂದ ಅನ್ಯ ಶಾಖೆಗಳವರ ಶಾಲೆಗಳಿಗಾಗಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಸಭೆಗಳ

ಮೂಲಕ ವೆಚ್ಚವಾಗುವುದನ್ನೂ ಪ್ವಲಾರದೆ ಅಸಹಕಾರವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು . ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದವರಿಗೂ ನಾನ್‌ಕನ್ಸಾರ್ಮಿಸ್ಟ್ ಶಾಖೆಯವರಿಗೂ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಮೈತ್ರಿಯಿದ್ದುದರಿಂದ ಆ ಕಾನೂನಿಗೆ ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದವರೂ ವಿರೋಧ ತೋರಿದರು . ಮದ್ಯದ ಅಂಗಡಿಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ನಡೆದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾನೂನಿಗೂ ಕೆಲವರು ವಿರೋಧಿಗಳಾದರು . ಬಾಲ್‌ಫೋರ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯವರು ಯಾವ ಕಾನೂನನ್ನು ನಡೆಸಿದರೂ ವಿರೋಧತೋರುವ ಗುಂಪುಗಳು ಹಲಕೆಲವಾದರೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುವಂತಿತ್ತು . ಆದರೆ ಪಾರ್ಟಿಗಳ ಚೆನ್ನು ಮುರಿದಂತೆ ನಡೆದುದು ಬೇರೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ . ಗ್ಲಾಡ್‌ಸ್ಟನ್‌ನ ಅನುಯಾಯಿಯಾಗಿದ್ದ ಐರ್ಲಂಡಿನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟು ಬೇರೆಯಾದ ಜೋಸೆಫ್ ಚೇಂಬರ್ಲೇನ್ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಕರ್ತನಾದನು .

ಧಾನ್ಯದ ಕಾನೂನು ರದ್ದಾದ ಕಾಲದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ನಿರಾತಂಕವ್ಯಾಪಾರ (Free Trade)ದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದರು . ಆದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡು ಐಶ್ವರ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು . ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರಾಗಿದ್ದರು . ಶತಮಾನದ ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಇತರರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ಬ್ರಿಟಿಷರೊಡನೆ ಪೋಟಾಪೋಟಿಗೆ ತೊಡಗಿದ್ದರು . ಅನ್ಯರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಡುಮಿನಿಯನ್ನುಗಳೂ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ

ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆಸೆ

ಶುಲ್ಕಾರೋಪನಾದ

ಬೆಳೆಸಿ ಪರದೇಶೀ ವಸ್ತುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಸುಂಕಗಳನ್ನು

ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದರು . ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಒಂದಾಗಿ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರ್ಖಾನೆ

ಯೆನಿಸಿದ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಇತರ ದೇಶಗಳು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಸಾಮಗ್ರಿಕೊಟ್ಟುಕಳುಹಿಸಿ

ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಸರಕನ್ನು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರೆಂಬುದು ಕನಸಾಯಿತು. ಇತರ ದೇಶಗಳು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಂತೆಯೇ ಐಶ್ವರ್ಯಪಡೆಯಲು ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯವು ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತಲೂ ಇತ್ತು. ಡುಮಿನಿಯನ್ನು ಗಳೂ ಕಾಲೊನಿಗಳೂ ಸ್ವಂತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡವು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಡುಮಿನಿಯನ್ನು ಗಳೂ ಕಾಲೊನಿಗಳೂ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಬಿಡುವ ಶಂಕೆಯೂ ತೋರಿತು. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಜೋಸೆಫ್ ಚೇಂಬರ್ಲೇನ್ ದೊಡ್ಡದಾದ ವಾದವೊಂದನ್ನು ಮೊದಲಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಪ್ರಚಂಡರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಲು 1903ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿತನದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾದನು. ಆತನ ವಾದದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು :

- (1) ನಿರಾತಂಕವ್ಯಾಪಾರನೀತಿಯೆಂಬುದು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲಕ್ಕೊಪ್ಪಿರಬಹುದಾದರೂ ದೇಶವಿದೇಶಗಳು ಕೈಗಾರಿಕೆವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗಾಗಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಐಶ್ವರ್ಯವೃದ್ಧಿಯಾದುದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಬ್ರಿಟನ್ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡ ಅಂಶವು ಕಾರಣವೇ ವಿನಾ ನಿರಾತಂಕವ್ಯಾಪಾರದ ನೀತಿಯಿಲ್ಲ. ಪೋಟಾಪೋಟಿ ದಿನೇದಿನೇ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲವಾದುದರಿಂದ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸುಂಕಗಳು ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು.
- (2) ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದು ಒಂದು ಬಂಧವಾಗಿರಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯ. ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಡುಮಿನಿಯನ್ನು ಗಳಿಗೂ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೂ ಪೋಟಾಪೋಟಿ ರೇಗುತ್ತಹೋದರೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದು ಭಗ್ನವಾದೀತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವಿಭಾಗಗಳಿಗೂ ನಡೆಯುವ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರವಾದ ಆಪ್ತತೆ ಬೆಳೆಯಬೇಕು; ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವಸ್ತುಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಗೆ ಪಕ್ಷಪಾತ ನೆಲೆಸುವಂತೆ ಸುಂಕಗಳ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

ಈ ರೀತಿ ಶುಲ್ಕ ಸಂಸ್ಕಾರ (Tariff Reform) ಮತ್ತು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷಪಾತ (Imperial Preference) ಎಂಬ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ವಾದವನ್ನು ಜೋಸೆಫ್ ಚೇಂಬರ್ಲೇನ್ ಮೊದಲಿಟ್ಟಾಗ ಯೂನಿಯನ್ನಿಸ್ಟ್ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿಯೇ ಒಡಕು ಹುಟ್ಟಿತು. ಕೆಲವರು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ; ಅನೇಕರು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ. ಸುಂಕಗಳು ಗೊತ್ತಾದರೆ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆಯೇರುವುದೆಂದೂ ಬಹುಭಾಗದ ಜನರಿಗೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಆಹಾರ ದೊರಕದೆ ಹೋಗುವುದೆಂದೂ ಪ್ರತಿನಾದಿಗಳು ಪ್ರಬಲ

ಸಿದರು . 1905ರಲ್ಲಿ ಈ ವಾದ ಪ್ರತಿನಾಡಗಳ ಬಿರುಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ಬಾಲ್‌ಫೋರ್ ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ರಾಜಿನಾಮೆಕೊಟ್ಟನು . ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದವರು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿಕೊಂಡರು . ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಕ್ಷದವರು ದುರ್ಬಲರಾದರು .

ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದವರು 1905ರಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿ ಹೊಸ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು . ಫಲಿತಾಂಶವಾಗಿ ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷವೇ ಬಲಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷವಾಯಿತು . ಹೋಂ ರೂಲ್ ಆಸೆಯಿಂದಿದ್ದ ಐರಿಷ್ ಗುಂಪಿನವರು ಅವರನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿದರು . ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿಯೆಂದು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತಿದ್ದ ಕೂಲಿಗಾರ ವರ್ಗದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೂ

ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲಕೊಟ್ಟರು . 1905ರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬಂದ ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ 1915 ರವರೆಗೆ ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲದೆ ನಡೆ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯಿತ್ತು . 1905ರಿಂದ 1908 ರವರೆಗೆ ಕ್ಯಾಂಬೆಲ್ ಬಾನ

ಮರ್ನ್ (Campbell-Bannerman) ಎಂಬಾತನೂ ಆ ತರುವಾಯ ಆಸ್ಕ್ವಿತ್ (Asquith) ಎಂಬಾತನೂ ನಾಯಕರು . ಇವರಲ್ಲದೆ ಮೂರ್ಲೆ (Morley), ಸರ್ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಗ್ರೇ (Sir Edward Grey) ಹಾಲ್ಡೇನ್ (Haldane) ಲಾಯ್ಡ್ ಜಾರ್ಜ್ (Lloyd George), ವಿನ್ಸ್ಟನ್ ಚರ್ಚಿಲ್ (Winston Churchill) ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರೂ ಪಾರ್ಟಿನಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು . ಅವರಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದಿಗಳಾಗಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಯುದ್ಧಸನ್ನಾಹವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದ ವರೂ ಇದ್ದರು , ಶಾಂತಿ ಸಂಧಾನಗಳೇ ಪರಮ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದವರೂ ಇದ್ದರು . ಐರ್ಲಂಡಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದ ಅನೇಕರಿಗೆ ಹೋಂ ರೂಲ್ ಶಾಸನ ಮಾಡಿಸುವ ಇಷ್ಟವಿತ್ತು . 1906ರಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡ ಜೋಸೆಫ್ ಚೇಂಬರ್ಲೇನನ ಶುಲ್ಕಸಂಸ್ಕಾರದ ಗಡಿಬಿಡಿಯಲ್ಲಿ ಯೂನಿಯನಿಸ್ಟ್ ಪಂಗಡವೆಂಬುದು ಒಡೆದು ಹೋಗಿತ್ತು . ಆದ್ದರಿಂದ ಹೋಂ ರೂಲ್ ಪ್ರಸ್ತಾಪಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ದ್ದುದು ಯೂನಿಯನಿಸ್ಟ್ ಪಂಗಡದಲ್ಲಲ್ಲ, ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ . ಆ ಗುಂಪಿನವರಿಗೆ ಶ್ರೀಮಂತಸಭೆಯೆಂಬುದು ಕೋಟಿಯಂತಿತ್ತು .

ಲಿಬರಲ್ ಪಕ್ಷದವರು ಧನವಂತರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತೆರಿಗೆಯೆತ್ತಿ ಸಾಮಾನ್ಯವರ್ಗದವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಇಷ್ಟವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು . ಶ್ರೀಮಂತ ಸಭೆಯ

ವರು ಅಂತಹ ಏರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಸದಾ ವಿರೋಧವನ್ನೇ ಒಡ್ಡು

ಹೊಸ ಬಗೆಯ ತಲಿದ್ದರು . ಆದ್ದರಿಂದ ಲಿಬರಲ್ ಪಾರ್ಟಿಯ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿ

ತರಿಗೆ ಯವರು ಶ್ರೀಮಂತಸಭೆಗೆ ಸಂಸ್ಕಾರವಾಗಬೇಕೆಂದು

ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು . ಆಯವ್ಯಯದ ಪಟ್ಟಿ ಅಥವಾ ಬಡ್ಡೆಟ್ ಎಂಬುದನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತ ಸಭೆಯವರು ತಿದ್ದುವುದೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದೂ

ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. 1909ರಲ್ಲಿ ಬೊಕ್ಕಸದ ಮಂತ್ರಿ ಲಾಯ್ಡ್ ಜಾರ್ಜ್ ಹೊಸ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಡ್ಡಿಟ್ ತಯಾರಿಸಿದನು. ಜರ್ಮನಿಯೊಡನೆ ವೈಪೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಲು ಹೆಚ್ಚು ಹಣಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇನ್‌ಷೂರೆನ್ಸ್ ಮುಂತಾದ ಅವಶ್ಯವಾದ ಹೊಸ ಏರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೂ ಹಣ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದ್ದರಿಂದ ಲಾಯ್ಡ್ ಜಾರ್ಜ್ ಹೊಸ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಧನವಂತರಮೇಲೆಯೇ ಬೀಳುವ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು. ಅಸ್ತಿವಂತತಂದೆಸತ್ತು ಮಗನಿಗೆ ಆ ಅಸ್ತಿ ಬರುವಾಗ ತೆರಿಗೆ, ವರ್ಷಕ್ಕೆ ₹ 5000 ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವರಮಾನವಿದ್ದವರಿಗೊಂದು ಹೆಚ್ಚು ತೆರಿಗೆ, ಅತಿಯಾಗಿ ಬೆಲೆಯೇರಿದ ಭೂಮಿ ಕೈಕೈ ಬದಲಾದಾಗ ತೆರಿಗೆ— ಈ ರೀತಿ ಧನಾಡ್ಯರಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ತೆರಿಗೆಯೆತ್ತುವ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ಸಭೆ ಮುಂದಿಟ್ಟಿತು. ಶ್ರೀಮಂತ ಸಭೆಯವರು ಒರಟುತನದಿಂದ ಆ ಬಡ್ಡಿಟ್ಟನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಆಗ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲ ತೋರಿತು. ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯವರು ಹೊಸ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸಿ ಮತ್ತೆ ತಾನೇ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಭೆಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವ ಕಾನೂನನ್ನು ಒಡ್ಡಿದರು. 1910ರಲ್ಲಿ ಹೊಸ ದೊರೆಯೆನಿಸಿದ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಭೆಯ ಐದನೆ ಜಾರ್ಜ್ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಹೊಸ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದಾಗಿ ಬೆದರಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಭೆಯವರು ಆ ಕಾನೂನಿಗೊಪ್ಪಿದರು. **ವೀಟೊ ಆಕ್ಟ್ (Veto Act)** ಎಂದು ಹೆಸರಾದ ಆ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತಸಭೆಯವರಿಗೆ ಹಣಸಂಬಂಧವಾದ ಮಸೂದೆಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿರ್ಧರವಾದುದಲ್ಲದೆ ಇತರ ಮಸೂದೆಗಳನ್ನು ಎರಡು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ತಡೆದಿಡುವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಇಲ್ಲವಾಯಿತು. ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮೂರು ಸೆಷನ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಮಸೂದೆಯು ಕಾನೂನಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಶ್ರೀಮಂತ ಸಭೆಯ ಅಧಿಕಾರನಾಶವಲ್ಲದೆ ಈ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಮತ್ತೊಂದಂಶವೂ ಸಿಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲವಾಯಿತು. ಒಂದು ಬಾರಿ ಚುನಾವಣೆಯಾದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸಭೆಯು ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಇರಕೂಡದಾಯಿತು. ಅಂದರೆ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಗಳು ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆಯಾದರೂ ನಡೆಯಲೇ ಬೇಕಾಯಿತು. ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭಿಕರಿಗೆ ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ₹ 400 ಸಂಬಳವೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯ ಅಧಿಕಾರಪ್ರಾಬಲ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಲಿಬರಲ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯವರು ತಮ್ಮ ಬಡ್ಡಿಟ್ಟನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಗದವರಿಗೂ ಕೂಲಿಗಾರ ವರ್ಗದವರಿಗೂ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಹೊಸ ಏರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಎಸ್ಪತ್ತು ವರ್ಷ ದಾಟಿ ವೃದ್ಧರಾಗಿ

ಕಷ್ಟಪಡಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದವರಿಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ವಾರಕ್ಕೆ 5 ಪಿಲಿಂಗ್ ವೃದ್ಧವೇತನ
ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ
ಅನುಕೂಲಗಳು ಪರಿಷ್ಕೇಯಲ್ಲದೆ ಆಹಾರಸೌಕರ್ಯಕ್ಕೂ ಏರ್ಪಾಟಾಯಿತು.
ವಾಸಗೃಹಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಬಡಾವಣೆ
ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆರೋಗ್ಯನಿಯಮಗಳ ಅನುಸರಣೆಗೆ ಮಾರ್ಗವೇರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಗಣಿಗಳಲ್ಲಿ
ದಿನಕ್ಕೆ 8 ಗಂಟೆ ಮಾತ್ರ ಕೆಲಸ ತೆಗೆಯಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವೂ ಆಯಿತು. ಕೆಲಸದ
ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಗಭಂಗವಾದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರದ್ರವ್ಯ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯ
ರೂಪಗೊಂಡಿತು. 1911ರಲ್ಲಿ ಕಾಯಕವರ್ಗದವರಿಗೂ ಕೂಲಿಗಾರ ವರ್ಗದವರಿಗೂ
ದೊಡ್ಡ ಇನ್‌ಷೂರೆನ್ಸ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮೊದಲಾಯಿತು.

1906ರಲ್ಲಿ ಕಾಯಕ ವರ್ಗದ ಸಂಘಗಳು ಅಥವಾ ಶ್ರೇಣಿಗಳು (Trade
Unions) ಚೈತನ್ಯ ಪಡೆದವು. ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿಯೆಂಬುದು
ರೂಪಗೊಂಡಿತು. ಆದರೆ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡುವು
ಲೇಬರ್ ದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಭಿಕರಾಗಿರುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಕಾದಷ್ಟು
ಹಣವಿಲ್ಲದೆ ಆ ಪಾರ್ಟಿಯವರಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. 1911ರಲ್ಲಿ
ಸಭಿಕರಿಗೆ ವೇತನ ಗೊತ್ತಾದ ಮೇಲೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. 1910ರಲ್ಲಿ ಆ ಪಾರ್ಟಿ
ಯಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತು ಸಭಿಕರು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದರು.

ಐರಿಷ್ ಗುಂಪಿನ ನಾಯಕ ಜಾನ್ ರೆಡ್ಮಂಡ್ (John Redmond) ಲಿಬರಲ್
ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. 1912ರಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯವರು
ಒಂದು ಹೋಂರೂಲ್ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಮೊದಲಿಟ್ಟರು. ಅದಕ್ಕೆ ಆಲ್‌ಸ್ಟರ್
ಗುಂಪಿನ ಪರವಾಗಿ ಕಾರ್ಸನ್ (Carson) ಮತ್ತು ಸ್ಮಿತ್ (F. E. Smith, Lord
Birkenhead) ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಪರಮವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಗುಂಪಿನ ಬೆಂಬಲ
ವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು ದಂಗೆಯೆಬ್ಬಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಆ ಮಸೂದೆಗಾದ
ಗತಿಯನ್ನು ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿ ಕಂಡುದಾಯಿತು.

ಏಳನೇ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ದೊರೆತನಕ್ಕೆರಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು
ಪ್ರಬಲನಾದ ಒಂದು ಚಳುವಳಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನಾಂತ
ದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಂತೆಯೇ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಶಿಕ್ಷಿತರಾಗಿದ್ದರು. ರಾಜ
ಕೀಯಾಧಿಕಾರ ಅಥವಾ ಪೋಟಿನ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಇರತಕ್ಕುದೆಂಬ ವಾದ
ಮೊದಲಾಗಿತ್ತು. ಮಿಸೆಸ್ ಪಾಂಕ್ ಹರ್ಸ್ಟ್ (Mrs. Pankhurst) ಎಂಬಾಕೆ
ಆ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಳು. ವಿಧಿಯುಕ್ತವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ

ನೆರವೇರದಿರಲು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಗುಂಪುಗೂಡಿ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲವೆಬ್ಬಿಸಿ ಮನೆ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ದಾಂಧಲೆ ನಡೆಸಿ ಕಡೆಗೆ ಜೈಲಿಗೂ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಚಳುವಳಿ ಹೊರಟು ಅಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ ಮುಷ್ಕರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದರು . 1918ರಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿ ಯುದ್ಧ ಮುಗಿದಿದ್ದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೊಳಗಾದಾಗ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷ ದಾಟಿದ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ವೋಟಿನ ಅಧಿಕಾರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು . 1928ರಲ್ಲಿ ಆ ವಯಸ್ಸಿನ ನಿರ್ಬಂಧವೂ ಹೋಯಿತು . ಪುರುಷರಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಕರಾದ ಕೂಡಲೆ (21ನೆ ವರ್ಷ) ವೋಟುದಾರರಾದರು .

ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹ 1900—1914

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಯೂರೋಪಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿ ಇಟಲಿ ದೇಶಗಳು ಐಕ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಪಡೆದುದು ದೊಡ್ಡ ಘಟನೆಗಳು . 1870ರಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಂಡಬಳಿಕ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದ ಅಲ್ಪಾಸ್ ಲೊರೇನ್ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್ ಸಾಧಿಸಿದಾಗ ಜರ್ಮನಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬಹಳ ಸಹಾಯವಾಯಿತು . ಆದರೆ ಆ ಸಂಗತಿಯಿಂದ

ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕನ ನೀತಿ ಫ್ರೆಂಚರ ಹಗೆತನದ ಸಂಪಾದನೆಯೂ ಆಯಿತು . ಆ ಫ್ರಾನ್ಸನ್ನು ನಿರ್ವಹಾಯಗೊಳಿಸಲು ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕನು ಚತುರತನದಿಂದ ಆಸ್ಟ್ರಿಯ, ಇಟಲಿಗಳೊಡನೆ ಟ್ರಿಪ್ಲ್ ಅಲಯನ್ಸ್ (Triple Alliance, 1882) ಎಂಬ ವ್ಯೂಹವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು . ಬಾಲ್ಕನ್ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ರಷ್ಯ ಮತ್ತು ಆಸ್ಟ್ರಿಯಗಳೆರಡೂ ಪೈಪೋಟಿಮಾಡತಕ್ಕವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್ ಅತಿಜಾಣತನದಿಂದ ಆಯೆರಡು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೊಂದಿಗೂ ಮೈತ್ರಿಯಿರುವಂತೆ ಸಂಧಾನಪರನಾದುದಲ್ಲದೆ ರಷ್ಯದೊಡನೆ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಸ್ನೇಹಕಟ್ಟಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನು .

ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕನು ನಿವೃತ್ತನಾದ ತರುವಾಯ ಜರ್ಮನಿಯ ಪ್ರಭುಗಳು ಆಸ್ಟ್ರಿಯ ದೊಂದಿಗೆ ಆಪ್ತತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತ ರಷ್ಯದೊಡನೆ ಉಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಿದ್ದರು . ರಷ್ಯದವರು ಬಾಲ್ಕನ್ ಮತ್ತು ಕಪ್ಪುಸಮುದ್ರಗಳ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ಪೆರ್ಸಿಫಿಕ್ ತೀರಗಳನ್ನೂ ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿಸುವಂತೆ ರೈಲ್ವಾರಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಷ್ಟ ಪಟ್ಟರು . ಫ್ರೆಂಚರು ಆ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಿ ರಷ್ಯದವರ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಷ್ಯಗಳ ಸಹೃದಯ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು . ಇದು ಡ್ಯೂಯಲ್ ಅಲಯನ್ಸ್ (Dual Alliance) ಎನ್ನಿಸಿತು . ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಟ್ರಿಪ್ಲ್ ಅಲಯನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಡ್ಯೂಯಲ್ ಅಲಯನ್ಸ್‌ಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳಂತೆ

ಕಂಡವು. ಎರಡು ಕಡೆಯವರೂ ತಮ್ಮ ಯುದ್ಧಸನ್ನಾಹಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಗಮನಕೊಟ್ಟು ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ತೊಡಗಿದರು.

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯಜಾತಿಗಳವರು ಆಫ್ರಿಕ ಏಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸಂಪಾದನೆಗೂ ವ್ಯಾಪಾರಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೂ ನಾವು ತಾವೆಂದು ಪೋಟಾಪೋಟಿ ನಡೆಸಿದರು. ಪೋಟಾಪೋಟಿ ನಡೆದಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೂ ವೈಷಮ್ಯರೇಗುವಂತೆಯೇ ಇತ್ತು. ಸುಡಾನ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ನುಗ್ಗಿದಾಗ ಪಶ್ಚಿಮದಕಡೆಯಿಂದ ಫ್ರೆಂಚರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ನುಗ್ಗಿಬಂದು ಆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಫ್ರೆಂಚ್ ಪ್ರದೇಶ ತಮ್ಮದಾಗಬೇಕೆಂದು ಹಟತೊಡುವಂತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸ್ವರವಾಗಿ ಹೊಡೆದಾಟ ನಡೆಸದೆ ಕೇವಲ ಸಂಧಾನಗಳಿಂದಲೇ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತಾರಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಸರಿಸುಮಾರಾಗಿ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿ ಕೊಂಡ ಇಟಲಿ, ಜಪಾನ್ ಮತ್ತು ಜರ್ಮನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿಯು ಬೇಗನೆ ಪ್ರಬಲ ಗೊಳ್ಳಲು ಅನುಕೂಲಗಳಿದ್ದವು. ಕಬ್ಬಿಣ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಗಣಿಗಳು ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಜರ್ಮನ್ ಜಾತಿಯವರಲ್ಲಿ ಶ್ರಮಸಹಿಷ್ಣುತೆಯೂ ವಿಧೇಯತೆಯೂ ದೊಡ್ಡ ಗುಣಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಜರ್ಮನಿಯನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಬಿಸ್ಮಾರ್ಕ್ ದೂರಾಲೋಚನೆಯಿಂದ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಜರ್ಮನಿಯ ರೈಲ್ವಾರಿಗಳೂ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆಗಾರಿಕೆಗಳೂ ಸ್ಥಲಜಲಸೈನ್ಯಗಳೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಲು ಆಸ್ಪದವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. 1884 ರವರೆಗೂ ಹೊರಗಿನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ

ಜರ್ಮನಿಗೆ ಕ್ಷಾಗಿ ಜರ್ಮನರು ಉದ್ಯಮಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಫ್ರಿಕ ಏಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಾಸಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಜರ್ಮನರು ಕೈಗೊಂಡುದು ಸಾವಕಾಶವಾಯಿತು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಆಫ್ರಿಕದ ಉತ್ತಮಭಾಗಗಳು ಇತರರ ಪಾಲಾಗಿತ್ತು. ಆಫ್ರಿಕದ ವಾಯವ್ಯಭಾಗವೆಲ್ಲವೂ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಸೇರಿಹೋಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜರ್ಮನರಿಗೆ ಫ್ರೆಂಚರಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನಬೆಳೆಯಿತು. ಫ್ರೆಂಚರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ಜರ್ಮನರಿಗೂ ಪೈಪೋಟಿಕಂಡ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಜರ್ಮನಿಗಳು ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ವ್ಯಾಪಾರಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ಜರ್ಮನರಿಗೂ ಪೈಪೋಟಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ನೌಕಾಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ತಮ್ಮ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯೆಂದು ಜರ್ಮನರು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ತಾವೂ ಹಡಗುಪಡೆಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ

ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಜರ್ಮನರೂ ಪೈಪೋಟಿಮೇಲೆ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. 1904ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಧಾನನಾಕಾಬಲವನ್ನು ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಸಾಗಿಸಿ ಜರ್ಮನಿಗೆದುರಾಗಿ ಉತ್ತರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು.

ಅತಿಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಜಪಾನಿಗೂ ರಷ್ಯಕ್ಕೂ ಜಗಳರೇಗಿತು. ಜಪಾನಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತ ರಷ್ಯದವರು ಮೂಡಲಿಗೆ ಮುಖಮಾಡಿ ರಷ್ಯ ಜರ್ಪಾ ಯುದ್ಧ ಕೊಂಡಿದ್ದಾಗ ಜರ್ಮನರು ತಮ್ಮೊಡನೆ ಜಗಳಕಟ್ಟಿ ಬಹುದೆಂದು ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ತೋರಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮೈತ್ರಿಗಾಗಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಆಸೆಪಡುವಂತಾಯಿತು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸಂಪಾದನೆಯ ಪೈಪೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಅನುಕೂಲರಾಗಿಯೇ ವರ್ತಿಸಿದ್ದರು. ಆಗ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ ಲ್ಯಾನ್ಸಡೌನ್ ಶ್ರೀಮಂತನು (Lord Lansdowne) ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಡನೆ ಸಂಧಾನಕ್ಕೊಪ್ಪಿ “ಆಂತಾಂತ್” (Entente) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕಟ್ಟಿದ ದನು. ಮೊರಾಕೊ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪ್ತ ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿದರು. 1907ರಲ್ಲಿ ರಷ್ಯದವರು ಕೂಡ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್, ಫ್ರಾನ್ಸಿ ಮತ್ತು ರಷ್ಯಗಳದು ಒಂದು ವ್ಯೂಹವಾಯಿತು.

ಜರ್ಮನ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ 2 ನೆ ವಿಲಿಯಂ ಹೆಚ್ಚಾಸೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಆ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯಮುಖ್ಯರು ಅತಿಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದರು. ಆಲ್ವಾಸ್‌ಲೋರೇನ್ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿಯೂ ಜರ್ಮನ್ ಬಲಮುಖ್ಯರಿಗೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿ ಹಗೆಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟುವ ಆಸೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಜರ್ಮನ್ ಕೈಸರನು ತುರ್ಕಿ ಸುಲ್ತಾನನ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಬರ್ಲಿನ್ ನಗರದಿಂದ ತುರ್ಕಿಮೂಲಕ ಬಗದಾದಿನವರೆಗೆ ಜರ್ಮನರ ಸುಭದ್ರಿನಲ್ಲಿ ರೈಲ್ವಾರಿ ಹಾಕಿಸುವ ಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದನು. ಆ ರೈಲ್ವಾರಿಯು ಬರ್ಲಿನ್ ಬಗದಾದ್ ಆ ರೀತಿ ಜರ್ಮನರ ವಶದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಜರ್ಮನ್ ರೈಲ್ವೆ ಯೋಚನೆ ವ್ಯಾಪಾರವು ಸಮುದ್ರ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಭೂಮಾರ್ಗಗಳ ಮೂಲಕವೇ ನಡೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ತುರ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನರು ಈ ರೀತಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದುದು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ರಷ್ಯದವರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ತುರ್ಕಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಯಾವ ಅಸಾಯ ತೋರಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ ಅದೇ ಅಸಾಯ ಜರ್ಮನರಿಂದ ಸಂಭವಿಸುವಂತೆ ಆಯಿತು. ತುರ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನರು ಪ್ರಬಲರಾಗುವ ಅಂಶ ರಷ್ಯದವರಿಗೂ ಅನಿಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು.

ಇಸ್ಪತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಐರೋಪ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾರಿ ವ್ಯೂಹಗಳಾಗಿದ್ದು ಪ್ರತಿರಾಷ್ಟ್ರದವರೂ ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆ ಮೀರಿದ ಯುದ್ಧಬಲವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬರ ಮೇಲೊಬ್ಬರಿಗೆ ಗುಮಾನಿಯೇ ದೃಢವಾಗಿತ್ತು. ಜಗಳಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ತೋರಿದೊಡನೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಭಿಸೇರಿ ಇತ್ಯರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದರೂ ಫಲದಾಯಕವಾಗಿ ಮುಗಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಾಲ್ಕನ್ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಸ್ಟ್ರಿಯ ಮತ್ತು ರಷ್ಯ ಹಗೆಗಳು, ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಅಲ್ಜಾಸ್ ಲೋರೇನ್ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಅಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಹಗೆಗಳು, ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೌಕಾಬಲರಚನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಜರ್ಮನ್ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಿರೋಧಿಗಳು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಭವವಾದರೂ ಜಗಳರೇಗುವಂತಿತ್ತು. ಇಸ್ಪತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗವೆಲ್ಲವೂ ಯುದ್ಧರೇಗುವ ನೊಡಲು ಪ್ರತಿಕ್ಷಿಗಗಳು ನಡೆಸಬಹುದಾದ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳದಂತಿತ್ತು.

1904 ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ ಮತ್ತು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮೈತ್ರಿ ಕಟ್ಟಿದಾಗ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಮೊರಾಕೊ ಸೇರಬಹುದೆಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರೊಪ್ಪಿದರಷ್ಟೆ. ಆದರೆ ಆ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಸ್ಪೈನಿಗೂ ಆಸೆಯಿತ್ತು, ಜರ್ಮನಿಗೂ ಆಸೆಯಿತ್ತು. ಟಾಂಜಿಯರ್ (Tangier) ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನ್ ಕೈಸರ್ ಸ್ವತಃ ಬಂದಿದ್ದು ಜರ್ಮನರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಶಲಾಭವಾಗಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದನು. ಮೊರಾಕೋ ಪ್ರಾಂತದ ಇತ್ಯರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಐರೋಪ್ಯರ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯಲೆಂದನು. 1906ರಲ್ಲಿ ಆಲ್ಜಿರಿಯದ ಅಪಾಯದ ಸೈರಾಸ್ (Algiciras) ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯಿತು; ಯಾವುದೋ ಸಂದರ್ಭ ಒಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾಯಿತು. ಹಗೆತನಗಳು ಮಾತ್ರ ಆರಲಿಲ್ಲ. 1911ರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಮೊರಾಕೊ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಆಗ ಕೈಸರನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಜರ್ಮನ್ ಯುದ್ಧದಪಡೆಗೊಂದನ್ನು (Panther) ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಯುದ್ಧರೇಗುವಂತೆಯೇ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಫ್ರೆಂಚರು ಕಾಂಗೊ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಹೊಡೆದಾಟವಾಗದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಂಡರು.

1908ರಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಲ್ಲಟ ನಡೆಯಿತು. ಅಬ್ದುಲ್ ಹಮಿದ್ (Abdul Hamid) ಎಂಬ ಸುಲ್ತಾನನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತರುಣ ತುರುಷ್ಕ (Young Turk Party) ಗುಂಪಿನವರು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಉದ್ಯಮಿಸಿದರು. ಹೊಸದಾಗಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನರು ಸಹಾಯಕರಾದರು. ಇಸ್ತಾಂಬೂಲ್ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ ತೋರಿದಂತಿದ್ದಾಗ ಆಸ್ಟ್ರಿಯದ ಪ್ರಭು ಆತುರಪಟ್ಟು ಹಿಂದೆ ತನ್ನ ಸುಭದ್ರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿದ್ದ ಬಾಸ್ನಿಯ ಹರ್ಸೆಗೊವೀನ

ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟನು. ಇದರಿಂದ ರಷ್ಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾದುದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ. ತುರ್ಕಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಸಿಕ್ಕಿದಷ್ಟನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಜಾಣತನವೆಂದು ಐರೋಪ್ಯರಲ್ಲಿ ಭಾವನೆ ಯಾಯಿತು. 1911ರಲ್ಲಿ ಇಟಲಿಯವರು ತುರ್ಕಿಯೊಡನೆ ಜಗಳ ಕಿತ್ತು ಉತ್ತರ ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಟ್ರಿಪೋಲಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಅದೇ ಒಳ್ಳೆ ಸಮಯವೆಂದು ಗ್ರೀಸ್ ಮಂತ್ರಿ ವೆನೆಲಾಸ್ (Venezelos) ಎಂಬಾತನು ಗ್ರೀಸ್, ಬಲ್ಗೇರಿಯ, ಸೆರ್ಬಿಯ, ಮಾಂಟೆನೀಗ್ರೋಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಬಾಲ್ಕನ್ ಲೀಗ್ (Balkan League) ಎಂಬ ವ್ಯೂಹಕಟ್ಟಿ ತುರ್ಕಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇರಿಸಿದನು. 1912ರಲ್ಲಿ ಈ ಬಾಲ್ಕನ್ ವ್ಯೂಹದವರು ತುರ್ಕಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಭೂಭಾಗಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತುರ್ಕಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತು.

ಬಾಲ್ಕನ್ ಯುದ್ಧಗಳು 1913ರಲ್ಲಿ ಜಯಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಬಾಲ್ಕನ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಯಾದವೀ ಕಲಹಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹೊಡೆ ದಾಡಿದರು. ಆಗ ಬ್ರಿಟನ್, ರಷ್ಯ, ಜರ್ಮನಿಗಳ ಮಂತ್ರಿಪ್ರಮುಖರು ಸಂಧಾನ ಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಆ ಜಗಳಗಳನ್ನು ಒಂದು ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ತಂದರು. ಆದರೆ ಆಸ್ತಿಯದ ಪ್ರಭುವು ಬೇರೆ ಯೋಚನೆಗಳನ್ನೂ ಆಸೆಗಳನ್ನೂ ಬೆಳೆಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು.

ಆಸ್ತಿಯ ಹಂಗರಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದು ನಾನಾ ಜಾತಿಗಳ ನಾನಾ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸಮೂಹ. ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಭು ನಿರಂಕುಶನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದನು. ಆತನ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನ್ ಜಾತಿಯವರಲ್ಲದೆ ಮ್ಯಾಗ್ಯಾರ್ (Magyar) ಜಾತಿಯವರೂ ಸ್ಲಾವ್ (Slav) ರಾಶಿಯ ಅನೇಕ ಗುಂಪಿನವರೂ ಇದ್ದರು. ಸ್ಲಾವ್ ರಾಶಿಯೆಲ್ಲವೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡ ಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ಯಮ (Pan Slav Movement) ಆತನ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಕೊಡ ತಕ್ಕುದಾಗಿತ್ತು. ಆ ಉದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಸೆರ್ಬಿಯ ರಾಜ್ಯವೇ ಕೇಂದ್ರ. ಆ ರಾಜ್ಯವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದ್ದುದು ಆಸ್ತಿಯ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ.

ಆಸ್ತಿಯ-ಸೆರ್ಬಿಯ ಸೆರ್ಬಿಯ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರತೀರ ಬೇಕೆನಿಸಿತ್ತು; ಆದರೆ ಆಸ್ತಿಯ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಹೊರತು ಸಿಕ್ಕುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಆಸ್ತಿಯ ಸೆರ್ಬಿಯಗಳಿಗೆ ವೈಷಮ್ಯವಿದ್ದಾಗ ಆಸ್ತಿಯಪ್ರಭುವು ತಾನೇ ಮೊದಲು ಜಗಳಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಸೆರ್ಬಿಯನ್ನರಿಗೆ ರಷ್ಯನ್ನರು ಸಹಾಯನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೆ ಸೆರ್ಬರನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ಮನಮಾಡಿ ಸಮಯವನ್ನು ಹೊಂಚುತ್ತಿದ್ದನು. 1914 ಜೂನ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಯದ ರಾಜಕುಮಾರನು ಸೆರಾಜೆವೊ (Serajevo) ಎಂಬ ಸೆರ್ಬ್ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಅಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಅಪಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದನು. ಆಗ ಆಸ್ತಿಯ ದವರು ಬಹಳ ಅವಮಾನಕರವಾದ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸಿ ಸೆರ್ಬಿಯಕ್ಕೆ ವೀರ ನಿರೂಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ರಷ್ಯದವರ ಸಲಹೆ ಕೇಳಿದ ಸೆರ್ಬರು

ಆ ಸರತ್ತುಗಳಿಗೊಡಂಬಡುವಂತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಆಸ್ತಿಯದವರು ಸೆರ್ವಿಯವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆಗ ಸೆರ್ವಿಯ ಪರವಾಗಿ ರಷ್ಯದವರು ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಜಮಾಯಿಸಿ ಆಸ್ತಿಯದನೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಆಸ್ತಿಯ ಪರವಾಗಿ ಜರ್ಮನರು ರಷ್ಯ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭ ದೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರು. ರಷ್ಯದ ಪರವಾಗಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಜರ್ಮನಿಯೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದರು. ಜರ್ಮನಿಯವರು ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಮೇರೆ ದಾಟಿಸಿದರು.

ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಎಂದಾದರೂ ಒದಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದ ಜರ್ಮನಿಯ ಸೈನ್ಯಮುಖ್ಯರು ಯುದ್ಧಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಲ್ಜಿಯಂ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿ ಫ್ರಾನ್ಸನ್ನು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವಯೋಚನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರಂತೆ ಜರ್ಮನ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ಬೆಲ್ಜಿಯಂ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿದವು. ಫ್ರೆಂಚರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಬ್ರಿಟಿಷರು ನಿರಾಸಿಸಿದ್ದರು. ಬೆಲ್ಜಿಯಂ ರಾಜ್ಯವು ಜರ್ಮನಿಯ ಪಾದಾಕ್ರಾಂತವಾದಾಗ ಬೆಲ್ಜಿಯಂ ಸಮುದ್ರತೀರವು ಜರ್ಮನಿಗೆ ವಶವಾಗುವ ಸಂಭವ ಕಂಡಿತು. ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಆ ತೀರಪ್ರದೇಶ ಯಾವ ಪ್ರಬಲ ಐರೋಪ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೂ ಸೇರದಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಂಧಾನ ಲಕ್ಷ್ಯ. ಬೆಲ್ಜಿಯಂ ರಾಜ್ಯದ ತಾಟಸ್ಥ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲರೂ ಗೌರವಿಸುವುದಾಗಿ ನಾಲ್ಕನೆ ವಿಲಿಯಂ ದೊರೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಾಗ್ದಾನ ನಡೆದಿತ್ತು. ಜರ್ಮನಿಯವರು ಆ ವಾಗ್ದಾನವನ್ನು ಮುರಿದರೆಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸೇರಿದರು. ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ ಸರ್ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಗ್ರೇ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಣಮಾಡಿ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಯುದ್ಧ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿದನು.

ಇದೇ ಘೋರ ಯುದ್ಧವೆಂಬುದು. ಜರ್ಮನಿ ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಯಗಳೊಂದು ಪಕ್ಷ; ರಷ್ಯ, ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟನ್ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ. ಯುದ್ಧವು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತ ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೂ ಸೇರಿಕೊಂಡವು. ಬ್ರಿಟನ್ ಮೊದಲಿಟ್ಟ ಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷಗಳು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಜಪಾನ್ ಜರ್ಮನಿಗೆದುರಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿತು. 1915ರಲ್ಲಿ ಇಟಲಿಯೂ ಜರ್ಮನಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. 1916ರಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗಲ್, ರುಮೇನಿಯ, ಗ್ರೀಸ್ ರಾಜ್ಯಗಳವರೂ 1917ರಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕದ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳವರೂ ಜರ್ಮನಿಗೆ ಹಗೆಗಳಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರು. ಆ ತರುವಾಯ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿ (ಬ್ರಿಟನ್ +

ಫ್ರಾನ್ಸ್) ಪಕ್ಷವನ್ನು ಅಮೆರಿಕದ ಇತರರಾಷ್ಟ್ರಗಳೂ ಬಹುವಾಗಿ ಸೇರಿದವು. ಜರ್ಮನಿಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು 1914ರಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಿ, 1915ರಲ್ಲಿ ಬಲಗೇರಿಯ ರಾಜ್ಯಗಳು ಮಾತ್ರ ಸೇರಿಕೊಂಡವು.

ಐರೋಪ್ಯರ ಘೋರ ಯುದ್ಧ (1914-1918)

ಇಪ್ಪತ್ತನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈ ಯುದ್ಧದ ರೀತಿಗೂ ಹಳೆಯ ಕಾಲದ ಯುದ್ಧಗಳ ರೀತಿಗೂ ಅಜಗಜಾಂತರ. ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮಹಾಪಲ್ಲಟದ ತರುವಾಯ ಪ್ರತಿ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಸ್ತ ಪೌರರು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾಗಬೇಕಾದ ಅನಶ್ಯ ಬರಬರುತ್ತ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಯುದ್ಧವೆಂಬುದು ಹಲಕೆಲವು ಸೈನ್ಯಗಳು ಎದುರುಬದು ರಾಗಿ ಹೋರಾಡುವುದಲ್ಲ; ರಾಷ್ಟ್ರರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಸರ್ವವಿಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಗೆತನ ಸಾಧಿಸುತ್ತ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ನಾಶಗೊಳಿಸುವುದಾಯಿತು. ಯುದ್ಧವೆಂದರೆ ಅಪರಿಮಿತ ನಾದ ವೆಚ್ಚ ನಡೆಯಬೇಕು. ಅದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆ

ಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಾಲಸೋಲಗಳೂ ಏರುತ್ತ ಹೋಗು
ಯುದ್ಧದ ರೀತಿ ವುವು. ಆಯುಧ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ದೊಡ್ಡ ವ್ಯತ್ಯಾಸ.

ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಯಂತ್ರಾಯುಧಗಳು ಭಯಂಕರ ಗಳಾದವು. ಇಪ್ಪತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ವಿರಾಡ್ರೂಪದಿಂದ ಜ್ವಲಿಸಿದ ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶಗಾಮಿಗಳೂ ಜಲಾಂತರ್ಗಾಮಿಗಳೂ ಆದ ಯಂತ್ರಗಳಲ್ಲದೆ ಬಾಂಬು, ವಿಷವಾಯು, ಕೃತ್ರಿಮ ನೋಡ, ಜಲಜ್ವಾಲೆ, ಟ್ಯಾಂಕು ಮುಂತಾದ ಅನೇಕಾನೇಕ ರಾಕ್ಷಸ ವಿಧಾನಗಳು ಪ್ರಯೋಗವಾದವು. ಅದ್ದರಿಂದ ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಕಾಲದಂತೆ ಕದನಗಳು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ.

1914ರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗ ಜರ್ಮನರು ಹಲಕೆಲವು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಜಯ ಲಭಿಸಬಹುದೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದರು. ರಷ್ಯದ ಸೇನೆಗಳು ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿ ಓಡಾಡುವುದು ನಿಧಾನವಾದುದರಿಂದ ಜರ್ಮನರು ತಮಗೆ ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ಅಪತ್ತು ತೋರಬಹುದೆಂದು ಚಿಂತಿಸುವಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಫ್ರಾನ್ಸಿನವರು ರೋಷದಿಂದ ಯುದ್ಧನಡೆಸತಕ್ಕವರು. ಆದರೆ ಬೆಲ್ಜಿಯಂಮೂಲಕ ಫ್ರಾನ್ಸಿನವಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಿದರೆ ಫ್ರೆಂಚರು ಬೇಗನೆ

ಸೋತಾರೆಂದು ಜರ್ಮನರು ಭಾವಿಸಲು ಕಾರಣವಿತ್ತು. ಜರ್ಮನರ ಯೋಚನೆ ಜರ್ಮನರ ಯುದ್ಧಸನ್ನಾಹವು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅದ್ಭುತವಾಗಿತ್ತು. ರಷ್ಯ ಸೈನ್ಯಗಳು ಒಟ್ಟು ಗೂಡುವುದರೊಳಗಾಗಿ

ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವೇಗದಿಂದ ಮುತ್ತಿಗೆನಡೆಸಿ ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ತರುವಾಯ ರಷ್ಯದವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅವರು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯುದ್ಧವೊದಗುವಂತಿದ್ದು ದರಿಂದಲೂ ನೌಕಾಬಲವೇ ವಿಶೇಷ

ವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಜರ್ಮನರಿಗೆ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ಬೇಗನೆ ಮುಗಿದೀತೆಂದು ತೋರಿತು.

ಬೆಲ್ಜಿಯಂ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ನುಗ್ಗಿಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಲಿಯೇಜ್ (Liege) ಮುಂತಾದ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಹಿಡಿದವು. ಬೆಲ್ಜಿಯಂ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ದಾಟಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನೊಳಗೆ ಜರ್ಮನರು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವೇಳೆಗೆ ಫ್ರೆಂಚರು ಅತಿಕ್ರಮಿತೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಎದುರಿಸಿದರು.

ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಮುತ್ತಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಬೇಗನೆ ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಗೆ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಜರ್ಮನರು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಷ್ಟು ವೇಗದಲ್ಲಿ ಜಯಲಾಭ ವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅತ್ತ ರಷ್ಯದವರು ಮೂಡಲಪ್ರಷ್ಯವನ್ನು ಮುತ್ತಲು ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಆಗ ಜರ್ಮನರು ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದೆತ್ತಿ ಮೂಡಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಕಾರಣ ದಿಂದ ಜರ್ಮನ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ದುರ್ಬಲಗೊಂಡಾಗ್ಯೂ ಅವು ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಪ್ಯಾರಿಸ್ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಫ್ರೆಂಚ್ ಸರ್ಕಾರದವರು ಪ್ಯಾರಿಸ್‌ನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೋರ್ಡೋ (Bordeaux) ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ಅದರ ಮಾರ್ನ್ (Marne) ನದಿಯಬಳಿ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಸೇರಿ ಜರ್ಮನರನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸಿ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿದರು. ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುತ್ತ ಆಯಿನ್ (Aisne) ನದಿಯಬಳಿ ಜರ್ಮನರು ನಿಂತು ಸಮುದ್ರತೀರದವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕಂದಕ ಯುದ್ಧ ಬೃಹದ್ರೂಪದ ಕೋಟೆಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಕಂದಕಗಳನ್ನು ತೋಡಿ ಬೇಲಿಕಟ್ಟಿ ಬತ್ತೇರಿಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿ ಕೊಂಡರು. ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಜರ್ಮನರ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ತಾವೂ ಕಂದಕಗಳನ್ನು ತೋಡಿಕೊಂಡರು. ಎದುರುಬದುರಾಗಿ ಭಾರಿಸೈನ್ಯಗಳು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ತೋಡಿಕೊಂಡು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಕಳೆಯಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು.

ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ಪ್ರಷ್ಯವನ್ನು ಮುತ್ತಿದ ರಷ್ಯ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಜರ್ಮನ್ ದಂಡ ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಅತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಹಿಂಡೆನ್ಬುರ್ಗ್ (Hindenburg) ಮತ್ತು ಲೂಡೆನ್ಡಾರ್ಫ್ (Ludendorff) ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಎದುರಿಸಿದರು. ಟಾನ್ನೆನ್ಬುರ್ಗ್ (Tannenburg) ಕದನವೆಂಬುದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಸೂರಿಯನ್ ಸರೋವರಗಳ ಬಳಿ ಹೋರಾಟ ದಲ್ಲಿಯೂ (Masurian Lakes) ರಷ್ಯದವರು ಸೋತರು.

ರಷ್ಯದ ಸೋಲು ಇತರಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಷ್ಯನ್ನರು ಸೋತು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಬೇಕಾಯಿತು. ಜರ್ಮನರು ಮುಂದೆನುಗ್ಗಿ ರಷ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಅಟ್ಟಿದರು. ಬಾಲ್ಟಿಕ್ ತೀರದಿಂದ ಕಾರ್ಪೇಥಿಯನ್

ಶ್ರೇಣಿವರೆಗಿರುವ ವಿಶಾಲ ಭೂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನ್ ರಷ್ಯನ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ಎದುರು ಬದುರಾಗಿ ಹೊಂಚುತ್ತ ಹೋರಾಡುತ್ತಲಿರಬೇಕಾಯಿತು.

ನೊದಲನೆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೆ ತುರ್ಕಿಯಸುಲ್ತಾನನು ಜರ್ಮನಿಯಕಡೆ ಸೇರಿದನು . ಆಗ ಬ್ರಿಟಿಷರು ತುರ್ಕಿಯನ್ನೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಮತ್ತು ವಯೋಚನೆ ನಡೆಸಿದರು . ಡಾರ್ಡೆನೆಲ್ಸ್ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ರಷ್ಯದೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಗ್ಯಾಲಿಪೊಲಿ (Gallipoli) ಎಂಬ ಸಣ್ಣ ಪರ್ಯಾಯದ್ವೀಪವನ್ನು ಮತ್ತು ವ ಉದ್ಯಮವನ್ನು ಟ್ಟುಕೊಂಡರು . ಸ್ಥಲ ಸೈನ್ಯಗಳೂ
ಗ್ಯಾಲಿಪೊಲಿ ಜಲ ಸೈನ್ಯಗಳೂ ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿ ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮುತ್ತಿದವು .
ಪ್ರಯತ್ನ ಆದರೆ ಜಯಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ . **ಸಲೊನಿಕ** (Salonica) ಎಂಬ ಒಂದು ಸ್ಥಳಮಾತ್ರ ವಶವಾಯಿತು . ಅದೇವೇಳೆಗೆ ರಷ್ಯ ದವರು ಪೋಲಂಡನ್ನು ಜರ್ಮನರವಶಮಾಡಿ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದರು . ಜರ್ಮನಿಯ ಪಕ್ಷ ವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡ ಬಲ್ಗೇರಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರದವರು ಸೆರ್ಬರಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಕಟ್ಟಿದರು . ಸೆರ್ಬಿಯದವರು ಜರ್ಮನಿ ಅಸ್ತಿಯ ಮತ್ತು ಬಲ್ಗೇರಿಯಗಳೆಂಬ ಮೂರು ರಾಷ್ಟ್ರ ಗಳವರನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾರದೆ ಅಡಗಿದರು .

1915 ರಲ್ಲಿ ಗ್ಯಾಲಿಪೊಲಿ ಮತ್ತು ಸೆರ್ಬಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಜಯ ವೊದಗಲಿಲ್ಲ . ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಂದಕಗಳ ಹೋರಾಟವು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು . ಅತ್ತ ಕಡೆ ವೇಗದಿಂದ ಜಯಪಡೆಯಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಜರ್ಮನರ ಕಾರ್ಯ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯೇನೋ ಆಯಿತು . ಅಯಿನ್ ನದಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನರು ಗುಲ್ಮರಚನೆಮಾಡಿಕೊಂಡತರುವಾಯ ಸಮುದ್ರತೀರವನ್ನು
ಪಶ್ಚಿಮ ರಣಶೀತ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಿ ಇಪ್ರೆ (Ypres) ಬಳಿ ಬ್ರಿಟಿಷ ರೊಡನೆ ಹೋರಾಟನಡೆಸಿದರು . ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮುಂದೆನುಗ್ಗಿ **ನ್ಯೂವ್ ಷಾಪೆಲ್** (Neuve Chapelle) ಮತ್ತು **ಲೂಸ್** (Loos) ಎಂಬೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನರನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು . ಫ್ರೆಂಚರು ಅನೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ **ಷಾಂಪೇಯ್ನ್** (Champagne) ಮತ್ತು **ಆರ್ಟ್ವಾ** (Artois) ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದೆನುಗ್ಗಿ ಜರ್ಮನ ರನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು . ಕಂದಕಗಳು ಎದುರುಬದುರಾಗಿ ಉತ್ತರ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಸ್ವಿಟ್ಜರ್ಲೆಂಡ್ ವರೆಗೆ ನೂರಾರು ಮೈಲಿಗಳ ವಿಸ್ತಾರಪಡೆದಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೆಯಾಗಿಯೇ ಎಣಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು . ಎದುರುಬದುರಾಗಿ ಕಂದಕ ಗಳಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಒಬ್ಬ ರನ್ನೊಬ್ಬರು ಹೊಂಚಿ ಹಲಕೆಲವು ಗಜಗಳಷ್ಟು ಮುಂದಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು . ಇಪ್ರೇ ಬಳಿ ಎರಡನೆ ಹೋರಾಟನಾದಾಗ ಜರ್ಮನರು ವಿಷವಾಯುವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರು .

1915ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್-ಫ್ರೆಂಚರ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಜಯವಾವುದೂ ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ. ಜರ್ಮನರಾದರೂ ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ರಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಆಗ್ನೇಯದಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಕನ್ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಜಯಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅದೇವರ್ಷ ಇಟಲಿಯವರು ಇಟಲಿಯವರು ಬ್ರಿಟಿಷರಕಡೆ ಸೇರಿ ಆಸ್ಟ್ರಿಯದಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯು ಪುನರ್ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಗೊಳಗಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷಗಳ ಪ್ರಮುಖರೂ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕೊಯಲಿಷನ್ ಮಂತ್ರಿಕೂಟವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು.

ಜರ್ಮನರಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರೇ ತಮ್ಮ ಮುಖ್ಯ ಶತ್ರುಗಳೆಂದು ತೋರಿತು. ಬೆಲ್ಜಿಯಂ ಮತ್ತು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಜನರ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಜರ್ಮನಿಯ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ಬೇಕಾದ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ವ್ಯಾಪಾರಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಸಮುದ್ರದಮೇಲೆಯೂ ಒದಗಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. 1916ರಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನರು ಮೊದಲು ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ರಭಸದಿಂದ ತಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ವೆರ್ಡೂನ್ (Verdun) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಎರಡು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಪಾರನಷ್ಟ ಸಂಭವಿಸಿತು. ಆದರೆ ಫ್ರೆಂಚರು ಶರಣೆನ್ನಲಿಲ್ಲ. ಆ ನೇಳೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಸಾನ್ (Somme) ನದಿಯಬಳಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಸೇರಿ ಜರ್ಮನರನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಮತ್ತೆ ಅಪಾರವಾಗಿ ಪ್ರಾಣನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಜಯಾಪಜಯಗಳು ನಿರ್ಧರವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಅತ್ತ ಪೋಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪರಾಜಯಪಡೆದ ಬಳಿಕ ರಷ್ಯದವರು ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ಪುನಃ ಸನ್ನಾಹಮಾಡಿ ಆಸ್ಟ್ರಿಯ ಹಂಗರಿ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು. ಇಟಲಿಯವರೂ ಆ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ತೆಂಕಲಿಂದಮುತ್ತಿ ಇಸಾನ್ಸೊ (Isonzo) ನದಿಬಳಿಗೆದ್ದಿದ್ದರು. ರಷ್ಯನ್ನರು ಜಯಶಾಲಿಗಳಾಗಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ರುಮೇನಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರ ಬಾಲ್ಕನ್ ಕಡೆ ದವರು ರಷ್ಯದ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಜರ್ಮನ್ ಜಯ ಆಗ ಆಸ್ಟ್ರಿಯ ಹಂಗರಿಯ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಜರ್ಮನರು ಬಾಲ್ಕನ್ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಕಡೆ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸ ಬೇಕಾಯಿತು. ವೇಗದಿಂದ ನುಗ್ಗಿಬಂದ ಜರ್ಮನರು ರಷ್ಯದವರನ್ನೊಡಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ರುಮೇನಿಯವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಅರ್ಧಭಾಗವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಅತಿಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಜಪಾನ್ 1914ರ ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿ ಚೀನತೀರದಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನರು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಿಯಾಚೌ ಎಂಬ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಪೆಸಿಫಿಕ್ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನರಿಗೆ ನೆಲೆಯೇ

ಇಲ್ಲದಾಗಿತ್ತು. ಜರ್ಮನರು ದೊಡ್ಡ ಹಡಗುಪಡೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದಾಗ್ಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಬಲಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಬಲವನ್ನು ಪಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನೌಕಾಬಲಮುಖ್ಯರು ಅತಿಜಾಗೃತಿಯಿಂದ ಜರ್ಮನ್ ಯುದ್ಧ ಹಡಗುಗಳು ಜರ್ಮನ್ ಬಂದರುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡದಂತೆ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನೌಕಾಬಲದ ದ್ದರು. ಶತ್ರುಬಲವನ್ನು ಬಂಧನದಲ್ಲಿಡುವುದಲ್ಲದೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಭಾವ ನೌಕಾಬಲದವರು ಬೇರೆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದ್ವೀಪಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ಕೋಟಿಗಟ್ಟಿ ಕೊಂಡಂತೆ ಇದ್ದು ಸ್ವದೇಶರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಿಂದ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶತ್ರುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಯಾವ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಾದರೂ ತಡೆದು ಜರ್ಮನರ ಹೊರಗಣ ವ್ಯಾಪಾರ ನಾಸ್ತಿಯೆನಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷದ ಅಥವಾ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರ ಹೊರ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲಾಗಿ ಸಮುದ್ರಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕ ವಾಗಿ ಹೊರಗಿನಿಂದಲೇ ಬರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಆಹಾರಪದಾರ್ಥಗಳು ಬಂದುಸೇರುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿದರು.

ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಬಲವತ್ತ ಮವಾಗಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನೌಕಾಬಲಕ್ಕೆ ದುರಾಗಿ ನೊಡ ನೊಡಲು ಜರ್ಮನ್ ಯುದ್ಧ ಹಡಗುಗಳು ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. 1914ರಲ್ಲಿ ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದ ಎರಡು ಜರ್ಮನ್ ಹಡಗುಗಳು ಹೇಗೋ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಳಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಕಡೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕದ ಬಳಿ ಫಾಕ್ಲೆಂಡ್ ದ್ವೀಪಗಳ (Falkland Isles) ಒತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಧ್ವಂಸವಾದವು. 1915ರಲ್ಲಿ ಜಲಯುದ್ಧಗಳು ಜರ್ಮನ್ ಹಡಗುಗಳು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಗುಪ್ತಗಾಮಿಗಳಂತೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. 1916ರಲ್ಲಿ ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್‌ನ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಜೂಟ್ಲೆಂಡ್ (Jutland) ಬಳಿ ನೌಕಾಬಲಗಳು ಎದುರುಬದುರಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದವು. ಆ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳವರೂ ಜಯಲಾಭವಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು. ಆ ಬಳಿಕ ಜರ್ಮನ್ ಹಡಗುಗಳು ಕೀಲ್ ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದು ಪುನಃ ಹೊರಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇರಬೇಕಾಯಿತು.

ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷರೊಡನೆ ಸಮಾನರಾಗಿ ಹೋರಾಡಲು ಜರ್ಮನ್ ಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜರ್ಮನರು ಜಲಾಂತರ್ಗಾಮಿಗಳಾದ ಸಬ್ಮೀರೀನ್ (Submarine) ಎಂಬವುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಟಾರ್ಪೆಡೋ, ಮೈನ್ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. 1917ರಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನರು ಬ್ರಿಟಿಷರ

ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಉದ್ದೇಶಪಟ್ಟರು. ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಹೊತ್ತು ತರುತ್ತಿದ್ದ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಬ್‌ಮೀನ್ ಹಾವಳಿ ಜಲಾಂತರ್ಗಾಮಿಗಳ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಮುಳುಗಿಸಲು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಹಡಗುಗಳಲ್ಲದೆ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಿಂದಿಗೆ ಮೈತ್ರಿ ಯಿಂದಿದ್ದ ದೇಶಗಳ ಹಡಗುಗಳಿಗೂ ಈ ಅಪಾಯ ತಟ್ಟಿತು. ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಸಾಮಾನು ಹೊರುವ ಯಾವ ಹಡಗನ್ನಾದರೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಡದೆ ತಮ್ಮ ಸಬ್‌ಮೀನುಗಳಿಂದ ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸುವುದಾಗಿ ಜರ್ಮನರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಆ ಪ್ರಕಟಣೆಯಿಂದ ಅಮೆರಿಕ ದವರಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಇದ್ದ ಅಸಮಾಧಾನ ಹೆಚ್ಚಿತು. 1915ರಲ್ಲಿಯೇ ಲೂಸಿಟಾನಿಯ (Lusitania) ಎಂಬ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಹಡಗು ಮುಳುಗಿದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ಅಮೆರಿಕನ್ನರು ಪ್ರಾಣ ಕಳೆದಿದ್ದರು. 1917ರಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನರು ತಮ್ಮ ಸಬ್‌ಮೀನುಗಳನ್ನು ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದಾಗ ಅಮೆರಿಕದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ವಿಲ್ಸನ್ (President Wilson) ಜರ್ಮನಿಯ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಕಟ್ಟಿದನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಜರ್ಮನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕದ ಸೈನ್ಯ ಸಹಾಯಗಳು ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ದಾಟಿ ಬರುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಆಹಾರವಿಲ್ಲದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಲು ಅಮೆರಿಕದ ಪ್ರವೇಶ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿತ್ತು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಜರ್ಮನಿಯ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಬಂಧಿತವಾಗಿತ್ತು. ಸಬ್‌ಮೀನುಗಳ ಹಾವಳಿಯಿಂದ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೂ ಕಷ್ಟಕಾಲವೊದಗಿತು. 1917ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಿಂದ ಹೊರಟಿ ನಾಲ್ಕು ಹಡಗುಗಳಿಗೊಂದರಂತೆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಧ್ವಂಸವಾಗಲಾರಂಭವಾಯಿತು. ಇದ್ದ ಆಹಾರ ಸಾಮಗ್ರಿ ಸಾಲದೆಂಬುದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದವರು ಪದಾರ್ಥದ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಕ್ರಮಗೊಳಿಸಿ ಅದಷ್ಟು ಕಾಲವನ್ನು ತಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅಮೆರಿಕದವರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಸಮಸ್ತ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೇಂದು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಅಮೆರಿಕನ್ನರೂ ಸಬ್‌ಮೀನುಗಳನ್ನು ಆಡಗಿಸಲು ಉಪಾಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರು. ಬೇಗ ಬೇಗ ಹೊಸ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಹೊಸ ಏರ್ಪಾಟನ್ನೂ ನಡೆಸಿಕೊಂಡರು.

ಸಬ್‌ಮೀನುಗಳ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆಸೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಜರ್ಮನರು 1917ರಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಅಕ್ರಮಣ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ನಡೆಸದೆ ಹಿಂದೆನ್ನರ್ಗ ರೇಖೆ (Hindenburg Line) ಎಂಬ ಮೇರೆಯನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಲನಿರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಆಗ ಜರ್ಮನರು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ರುದ್ರಭೂಮಿಯಂತಹ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ

ಆಗಾಗ್ಗೆ ಜರ್ಮನರ ಗುಲ್ಮಗಳನ್ನು ಮತ್ತುವುದಕ್ಕೂ ತೊಡಗಿದರು. ಈ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿಯೂ ಅಪಾರವಾದ ನಷ್ಟಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದವು.

1917ರಲ್ಲಿ ಸಬ್ಬಿರೀನುಗಳ ಹಾವಳಿ ಅಮೆರಿಕದ ಪ್ರವೇಶಗಳಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಂದು ಬೃಹದ್ಭವನ ಸಂಭವಿಸಿತು. ರಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾಪಲ್ಲಟ ನಡೆದು ವಿನೂತನವಾದ ಬೊಲ್ಷೆವಿಕ್ ರಾಷ್ಟ್ರ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಆ ಹೊಸ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಲೆನಿನ್ (Lenin) ಜರ್ಮನಿಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. 1918ರಲ್ಲಿ ರಷ್ಯದವರು

ಜರ್ಮನಿಯೊಡನೆ ಬ್ರೆಸ್ತಲಿಟೋವ್ಸ್ಕಿ (Brest Litovsk) ರಷ್ಯ-ಪಲ್ಲಟ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕರಾರು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋರಾಟದಿಂದ ದೂರವಾದರು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಜರ್ಮನರು ತಮ್ಮ ಸರ್ವ

ಚೈತನ್ಯವನ್ನೂ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಒಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ತೆಂಕಲಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲ ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಇಟಲಿಯವರನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ಜರ್ಮನ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ಹೊರಟು ಕಪೊರೆಟೊ (Caporetto) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇಟಲಿಯವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿಬಿಟ್ಟವು. ಬಾಲ್ಕನ್ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೂ ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಿ ಆ ವೇಳೆಗೆ ಸೋತಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮೆಸೊಪೊಟೇಮಿಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಲೆಸ್ಟೈನಿನಲ್ಲಿಯೂ ಜಯಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಜರ್ಮನ್ ದಳಪತಿ ಲೂಡೆನ್ಬರ್ಗ್ ಪಶ್ಚಿಮ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೂ ಜರ್ಮನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಷ್ಟಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ಜರ್ಮನಿಯು

ಜರ್ಮನರ ಕಡೆಯ ಒಳನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಉದ್ಯಮ ಆದ್ದರಿಂದ ಹೇಗಾದರೂ ಸಾಹಸ ಮಾಡಿದ ಹೊರತು ದುರ್ಗತಿಸಿದ್ದವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆ ದಳಪತಿ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಪಶ್ಚಿಮ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನೂ ಫ್ರೆಂಚರನ್ನೂ ಗೆಲ್ಲಲು ಹವಣಿಸಿದನು.

ಸಾಮ್ ನದಿಯ ಬಳಿಯಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮೇಲೆ ಜರ್ಮನರು ಮೊದಲು ಬಿದ್ದು ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿದರು. ಹಿಂದೆ 1914ರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ದೂರ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿದ್ದರೋ ಆ ಮಾರ್ನ್ ನದಿಯ ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಜರ್ಮನರು ವೇಗದಿಂದಲೂ ರಭಸದಿಂದಲೂ ನುಗ್ಗಿದರು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಅನುಭವ ಪಡೆದಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಏಕನಾಯಕನಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿ ಮಾರ್ಷಲ್ ಫಾಕ್ (Marshal Foch) ಎಂಬಾತನನ್ನು ಸಮಸ್ತ ಸೈನ್ಯಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ

ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅಮೆರಿಕದ ಸೈನ್ಯಗಳೂ ಬಂದಿಳಿದವು. ಜುಲೈ ತಿಂಗಳ ವೇಳೆಗೆ ಫಾಕ್ ಎಲ್ಲ ಬಲವನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಾನೇ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿ ಜರ್ಮನರನ್ನು ಪುನಃ ಹಿಂಡೆನ್ನುರ್ಗರೇಖೆಗೆ ಅಟ್ಟಿದನು.

ಆ ವೇಳೆಗೆ ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲೇರಿಯ ಸೋತಿತ್ತು. ಇಟಲಿಯವರು ಆಸ್ತಿಯ ದವರನ್ನು ವಿಟ್ಟೋರಿಯೊ ವೆನೆಟೊ (Vittorio Veneto) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದ್ದರು. ಆಸ್ತಿಯ ಹಂಗರಿ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಧ್ವಂಸವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಇನ್ನು ಮೂಡಲಿಗೆ ಪ್ಯಾಲೆಸ್ಟೈನಿನಲ್ಲಿ ದಳಪತಿ ಅಲೆನ್ಬಿ (Allenby) ತುರುಸ್ಕ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಸಿರಿಯವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ದಮಾಸ್ಕಸ್ ನಗರವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಈ ರೀತಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಪರಾಜಯಗಳೇ ಸಂಭವಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಜರ್ಮನ್ ಸೈನ್ಯಮುಖ್ಯರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನವೆಲ್ಲ ನಾಶವಾದುದನ್ನು ತಿಳಿದರು. ಲಂಡೆನ್ನಾರ್ಥ ತನ್ನ ರಾಜಿನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಜರ್ಮನಿಯ ಒಳನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಕಲ್ಲೋಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಚಕ್ರವರ್ತಿ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟೋಡಿದನು. ಕೀಲ್ ಕಾಲುವೆ ಜರ್ಮನಿಯೊಳಗೆ ಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜರ್ಮನಿ ಹಡಗುಗಳ ಹುದ್ದೆದಾರರು ದಂಗೆ ಅನ್ಯವಸ್ಥೆ ಯೆದ್ದಿದ್ದರು. ಆಗ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಹೊಸ ಜರ್ಮನ್ ರಾಷ್ಟ್ರದೊಡನೆ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರು ಹೋರಾಟ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ನವೆಂಬರ್ 11ನೆ ದಿನ ಮಾಡಿದರು.

ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಫ್ರೆಂಚರು ಅಮೆರಿಕದವರು ಮತ್ತು ಇಟಲಿಯವರು ಜಯಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ರಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾರಿ ಪಲ್ಲಟ ನಡೆದು ಒಳಜಗಳಗಳೂ ಯುದ್ಧಗಳೂ ರೇಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಸ್ತಿಯ ಹಂಗರಿಯೆಂಬ ಚಕ್ರಾಧಿ ಪತ್ಯಧ ರೂಪವೇ ಅಳಿಸಿಹೋಗಿತ್ತು. ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದು ನಾಶ ವಾಮದಲ್ಲದೆ ಆಹಾರಪದಾರ್ಥಗಳಿಲ್ಲದೆ ಜನರ ಬದುಕೇ ಘೋರವಾಗಿತ್ತು. ಜರ್ಮನಿ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅನ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಷ್ಟವಾಗಿದ್ದವು. ತುರ್ಕಿಯ ಸುಲ್ತಾನನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಒಡೆದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅಡಳಿತದಲ್ಲಿಯೂ ಪಲ್ಲಟ ಸಂಭವಿಸಿತ್ತು. ಜಗತ್ತಿನಾದಂತೆ ನಡೆದಿದ್ದ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಅಪಾರನಷ್ಟ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ 500 ಲಕ್ಷ ಸೈನಿಕರು ಹೋರಾಡಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ 5000 ಕೋಟಿ ಪೌಂಡುಗಳನ್ನು ಮೀರಿದಷ್ಟು ವೆಚ್ಚವಾಗಿತ್ತು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟವರ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ 80 ಲಕ್ಷಗಳಷ್ಟು, ಗಾಯಪಟ್ಟವರೂ ನಷ್ಟ ಪಟ್ಟವರೂ ಅಗಣ್ಯ. ಖೈದಿಗಳಾದವರೂ ತಬ್ಬಲಿಗಳಾದವರೂ ಅನಾಥರಾದವರೂ ದೇಶಭ್ರಷ್ಟರಾದವರೂ 270 ಲಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿಯಾದರು. ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರಿಗೂ ನಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಸಾಲವು ಒಂದಕ್ಕೆ ಹನ್ನೆರಡರಷ್ಟು ಏರಿತ್ತು. ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಖುಣವೆಂಬುದು £ 7080 ಲಕ್ಷಗಳಷ್ಟಿತ್ತು; ಯುದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ £ 74350 ಲಕ್ಷಗಳಾಯಿತು.

ಹೋರಾಟವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಪ್ಯಾರಿಸ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಶಾಂತಿಯ ಕರಾರುಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ನೋಡಲಿಟ್ಟರು.

ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಪ್ರತಿರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾಗಲೂ
 ಆತಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದ ಅಮೆರಿಕ, ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್
 ಶಾಂತಿಸ್ಥಾಪನೆಯ ಮತ್ತು ಇಟಲಿಯ ಪರವಾಗಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ವಿಲ್ಸನ್ (Wilson),
 ಪ್ರಯತ್ನ ಲಾರ್ಯಾ ಜಾರ್ಜ್ (Lloyd George), ಕ್ಲೆಮೆಂಟೋ
 (Clemenceau) ಮತ್ತು ಆರ್ಲಾಂಡೋ (Orlando) ಎಂಬ
 ವರು ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ವಾದವಿವಾದಗಳನ್ನೂ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಶಾಂತಿಸ್ಥಾಪನೆಯ ಒಪ್ಪಂದಗಳು

ಪ್ಯಾರಿಸ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯ ಪ್ರಮುಖರು ಜಗತ್ತನ್ನೇ
 ಪುನಃ ಕಟ್ಟುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅಮೆರಿಕದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ವಿಲ್ಸನ್
 ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲು ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯ
 ಪಡಿಸಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟು ಪ್ರಲಯಕಾರಕವಾದ ಯುದ್ಧ ಪುನಃ ಘಟಿಸುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸು
 ವುದು ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇತ್ತು. ವಿಲ್ಸನ್ ದೂರದೃಷ್ಟಿ

**ವಿಲ್ಸನ್ನನ
 ಉದ್ದೇಶಗಳು**

ಯುಕ್ತವನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಜಾತಿಬಂಧಗಳಂತಿದ್ದು
 ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆಯಿಂದಿರಬೇಕೆಂಬುದೂ ಮನಸ್ತಾಪಗಳು ತೋರಿ
 ದಾಗ ನ್ಯಾಯವಾದರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾರವಾಗಬೇಕೆಂಬುದೂ

ಪುನಃ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಸಂಭವಿಸಬಾರದೆಂಬುದೂ ಆತನ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿತ್ತು. ನಾನಾ
 ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸಂಚಾರಯತನ ಸಹಿಸಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಶಾಂತಿಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ
 ಕೊಂಡಿರತಕ್ಕ ಸಮಸ್ತರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಕೂಟವೆಂದು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಆತನು
 ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅಲ್ಲಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿದ್ದ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕುಲಮೋಚಾಯೋ
 ಎನಿಸಿದ್ದವರು ಪ್ರತ್ಯೇಕರಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಷ್ಟ್ರ ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೆ
 ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಾಧನೆಯ ಯುದ್ಧಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವೆಂದೀದೀತೆಂದು ವಿಲ್ಸನ್ನನ
 ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಮಧ್ಯಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಜಾತಿಯವರೂ
 ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲೆಂದನು. ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಆಲ್ಪಸ್ ಲೋರೇನ್
 ಹಿಂದಿರುಗಿಬರಬೇಕಾಗಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ನಡೆದಿದ್ದ ಅಪಾರನಷ್ಟವನ್ನು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿಸಿ
 ಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶವಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ

**ಜಯಶಾಲಿಗಳ
 ಆಸೆಗಳು**

ಗೋಷ್ಠ್ಯದದಷ್ಟು ಭೂಮಿಯಮೇಲೂ ಆಸೆಯಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ
 ಸಜ್ಜೆರೀನುಗಳ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ಶತ್ರು
 ಗಳು ನಡೆಸಿದ್ದ ದೌಷ್ಟ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕ್ಷಮಿಸಿ ಮರೆತುಬಿಡುವ
 ಸಿದ್ಧತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಜರ್ಮನರನ್ನು ದಂಡಿಸಿ ಅವರಿಂದ ತಮ್ಮ ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು
 ಪರಿಹಾರದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಉದ್ದೇಶ ಫ್ರೆಂಚರಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರಲ್ಲಿಯೂ ಇತ್ತು.

ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯರಾಗಿದ್ದ ಇತರರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರಿಗೆ ಜಯದಿಂದ ತಮಗೆ ಲಾಭವಾಗುವ ಆಸೆಯಿತ್ತು. ಯುದ್ಧವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಗೋಷ್ಠಿವಾಗ್ದಾನಗಳ ವಿಚಾರವೂ ಇತ್ತು. ಸರ್ವರಿಗೂ ನ್ಯಾಯವೂ ಕ್ಷೇಮವೂ ಆಗಿರುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ವಿಲ್ಸನ್ ಬಳಿಗೆ ಪ್ರತಿದೇಶದವರೂ ನಿಯೋಗಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ವಿಪರೀತಗಳಾಗದಂತೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಅತನಗೂ ಇತರರಿಗೂ ಬರಬರುತ್ತ ಹೊಂದಿಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅತ್ಯಾಸೆಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೋ ಗೋಷ್ಠಿಗಳೂ ಚರ್ಚೆಗಳೂ ನಡೆದಬಳಿಕ ಪ್ಯಾರಿಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲ ಕರಾರುಗಳೂ ನಡೆದವು. ಎಲ್ಲ ಕರಾರುಗಳಿಗೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ವರ್ಸೆಲ್ಲೆಸ್ ಕರಾರನ್ನುವುದು ರೂಢಿಯಾದರೂ ಜರ್ಮನಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಡೆದುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅದು ಸರಿಯಾದ ಹೆಸರು. ಆಸ್ತಿಯ, ಬಳ್ಳೇರಿಯ, ತುರ್ಕಿ, ಹಂಗರಿಗಳೊಡನೆ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾದ ಕರಾರುಗಳೇ ನಡೆದವು.

1918ರ ನವೆಂಬರ್ 11ನೆ ದಿನ ಯುದ್ಧಮುಕ್ತಾಯವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗಲೇ ಜರ್ಮನರು ತಮ್ಮ ಯುದ್ಧದ ಹಡಗುಗಳನ್ನೂ ವಿಮಾನಗಳನ್ನೂ ಸಿರಂಗಿಗಳನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಯುದ್ಧದ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಜರ್ಮನರು ತಾವಾಗಿಯೇ ನಾಶಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ಅದರಿಂದ ಆ ಹಡಗುಗಳ

ಹೆಚ್ಚಿಕೆ ಹೇಗೆಂದು ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಸ್ಪದವಿಲ್ಲವಾಯಿತು.

ಜರ್ಮನಿಯ ಪತನ ಪುನಃ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಸಂದೋಹವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಜರ್ಮನರು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಆಗ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾದ ಸರ್ಕಾರವೊಂದು ಎಬೆರ್ಟ್ (Ebert) ಎಂಬಾತನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಘೋರಯುದ್ಧ ನಡೆಸಿದ ಅಪರಾಧ ತಮ್ಮದೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಪುನಃ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನಾಹಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಆ ಸರ್ಕಾರದವರು ಪ್ರಮಾಣಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದಿದ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗಾಗಿದ್ದ ನಷ್ಟವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಕ್ಕಷ್ಟು ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರಿಗಾಗಿದ್ದ ಹಡಗುಗಳ ನಷ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಮತ್ತೆ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನಾಹನಡೆಸದಂತೆ ಪರಾಜಿತ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ಬಲವಂತಗೊಳಿಸಿದಾಗ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಸರ್ವರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ

**ಯುದ್ಧತ್ಯಾಗದ
ದೂರಲಕ್ಷ್ಯ**

ಯುದ್ಧತ್ಯಾಗದ ನೀತಿಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವಿತ್ತು.

ಯುದ್ಧವೆಂಬುದೇ ಪುನಃ ಸಂಭವಿಸದಂತೆ ಎಲ್ಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರೂ ಸೈನ್ಯಸನ್ನಾಹಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ತಾಪಗಳನ್ನು

ಸರ್ವರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾಯತನದಿಂದ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಹಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸ

ಬೇಕೆಂಬುದು ವಿಲ್ಲನ್ನಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದೆಸಿಸಿತ್ತು. ಲೀಗ್ ಆಫ್ ನೇಷನ್ಸ್ (League of Nations) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಆ ಸಕಲರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟಕ್ಕೆ ಮೊದಮೊದಲು ಪರಾಜಿತ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಸಕಲರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಬೆರೊಲ್ನ್‌ನಿಗೆ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ರಷ್ಯವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಮೆರಿಕದವರೂ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಿಟ್ಜರ್ಲೆಂಡ್ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಜಿನೀವ್ (Geneva) ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಈ ಲೀಗ್ ಆಫ್ ನೇಷನ್ಸ್ ಎಂಬುದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

ಯುದ್ಧ ಮುಗಿಯುವುದರೊಳಗಾಗಿಯೇ ಆಸ್ತಿಯ ಹಂಗೆರಿಯೆಂಬ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವೆಂಬುದು ನಾಶವಾಗಿತ್ತಷ್ಟೆ. ಪ್ಯಾರಿಸಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಏರ್ಪಾಟುಗಳಿಂದ ಆ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯತತ್ವದಿಂದ ಪೋಷಿತವಾದ ಹೊಸರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು. ರಷ್ಯಕ್ಕೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಯೂರೋಪ್‌ನ ಹೊಸರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಸಿಗೂ ನಡುವೆ ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಫಿನ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ (Finland), ಎಸ್ಟೋನಿಯ (Estonia), ಲಟ್ವಿಯ (Latvia), ಲಿಥುಯೇನಿಯ (Lithuania), ಪೋಲಂಡ್ (Poland) ಎಂಬ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ರಚಿತವಾದವು. ಆಸ್ತಿಯ ಬೇರೆ, ಹಂಗೆರಿ ಬೇರೆಯಾಯಿತು. ಶತಮಾನಗಟ್ಟಲೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತಪಿಸಿದ್ದ ಪೋಲ್ ಜಾತಿಯವರ ರಾಷ್ಟ್ರ ಪುನರುದ್ಧಾರವಾಯಿತು. ಅವರಿಗೆ ಬಾಲ್ಟಿಕ್ ತೀರದಲ್ಲಿ ಬಂದರಿರಲೆಂದು ಮೂಡಣ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೂ ಜರ್ಮನರಿಗೂ ಮಧ್ಯೆ ಬಂದು ಪಟ್ಟ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ತೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ಡಾನ್ಯಿಗ್ (Danzig) ಬಂದರನ್ನು ಸರ್ವರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟದ ಸುಭದ್ರನಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ಪೋಲಂಡಿಗೆ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿಗೂ ಆಸ್ತಿಯಕ್ಕೂ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವಂತೆ ಸೆಕೊಸ್ಲೋವೇಕಿಯ (Czechoslovakia) ಎಂಬ ಹೊಸರಾಷ್ಟ್ರವೂ ರೂಪಗೊಂಡಿತು. ಬಾಲ್ಕನ್ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜೂಗೊ ಸ್ಲಾವಿಯ (Jugo Slavia) ಎಂಬ ಹೊಸರಾಷ್ಟ್ರವೂ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಜರ್ಮನಿಯೆಂಬುದು ಕಿರಿದಾಯಿತು. ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ಪೋಲಂಡಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟ ಭಾಗವನ್ನಲ್ಲದೆ ಪಡುವಲಲ್ಲಿ ಆಲ್ಸಾಸ್ ಲೋರೇನ್ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಕಬ್ಬಿಣ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲ ಪ್ರದೇಶವೆನಿಸಿದ್ದ ಸಾರ್ (Saar) ನದಿಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೂ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಹೊರಗಣ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ

ಅನ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಜಪಾನಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಕಿಯಾಚೌ ವಶವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನರು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದ ನೈರುತ್ಯ ಪ್ರದೇಶವೂ ಮೂಡಣ ಪ್ರದೇಶವೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಾಲಿಗೆ ಬಂತು. ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ

ತುರ್ಕಿಯಿಂದ ಮೆಸೊಪೊಟೇಮಿಯ ಅಥವಾ ಇರಾಕ್ ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶವೂ ಪ್ಯಾಲೆಸ್ಟೈನ್ ಎಂಬ ಪ್ರಾಂತವೂ ಲಭಿಸಿದವು.

ಇವಿಷ್ಟೂ ಪ್ಯಾರಿಸಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕರಾರುಗಳ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು ಮಾತ್ರ. ಹಿಂದಿನ ಯುದ್ಧಗಳು ಮುಗಿದ ತರುವಾಯ ನಡೆದ ಕರಾರುಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನ ಕ್ಕೆಡೆಯಿದ್ದು ಮತ್ತೊಂದು ಯುದ್ಧರೇಗಲು ಕಾರಣವನ್ನೊದಗಿಸಿಟ್ಟಂತೆ ವರ್ಸೇಲ್ಸ್ ಕರಾರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯಿತು. ಅವುಗಳ ವಿವರವನ್ನಾಗಲಿ ಇಷ್ಟತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸುಲಭವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. 1918 ರ ತರುವಾಯ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಚರಿತ್ರೆಯೆಂಬುದು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಚರಿತ್ರೆಯಷ್ಟು ವಿಶಾಲವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳು ಜಟಿಲವಾಗಿರತಕ್ಕವು. ಕೇವಲ ಹೆಗ್ಗುರುತುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗಮನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನಾವು 1918ರ ತರುವಾಯ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಲಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಾಣಬಹುದು.

ಯುದ್ಧದ ತರುವಾಯ

ಒಳಾಡಳಿತ

ಬ್ರಿಟಿಷರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಲಿಬರಲ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರು ಮಂತ್ರಿ ಪದವಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಕಳೆದಕೂಡಲೆ ಯುದ್ಧ ಬೇಗನೆ ಮುಗಿಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದೆನಿಸಿತು. ಅತಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಕೆರಳಿಕೊಂಡ ಯುದ್ಧದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯುವುದುಚಿತವೆಂದು 1915ರಲ್ಲಿ ಲಿಬರಲ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರು

ಇತರ ಪಾರ್ಟಿಗಳ ನಾಯಕರನ್ನೂ ತಮ್ಮೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ಕೊಯಲಿಷನ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿ (Coalition Ministry)

ಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಲಿಬರಲ್ ಪಾರ್ಟಿಯ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ಆಸ್ಕ್ವಿತ್ (Asquith) ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದನು. ಯುದ್ಧ ಸಾಮಗ್ರಿಯ ತಯಾರಿಯನ್ನು ಲಾಯ್ಡ್ ಜಾರ್ಜ್ ಮಂತ್ರಿ ವಹಿಸಿದ್ದನು. ಕಿಚನರ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ಯುದ್ಧ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದು ಜನರಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹಧೈರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹೊಸಹೊಸ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದನು.

1916ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬಲವಂತವಾಗಿ ಜನರನ್ನು ಸೇನೆಗೆ ಸೇರಿಸುವ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು (Conscription) ನಡೆಸಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಕಿಚನರ್ ಶ್ರೀಮಂತನು ರಷ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರಯಾನಮಾಡುತ್ತ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆ

ಪ್ರಧಾನಪದವಿಯಿಂದ ಆಸ್ಕ್ವಿತ್ ಚ್ಯುತನಾದನು. ಕೊಯಲಿಷನ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಗೆ ಲಾಯ್ಡ್ ಜಾರ್ಜ್ ಮುಖಂಡನಾದನು. ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿ

ಹಡಗುಗಳು, ಗಣಿಗಳು, ರೈಲುಗಳು ಮುಂತಾದ ದೊಡ್ಡ ಉದ್ಯೋಗಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸರ್ಕಾರದ ಸುಭದ್ರನಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಪ್ರಜೆಯಾವನನು ವಿಧಿಬಲದಿಂದ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚು ತೆರಿಗೆಯನ್ನೂ ತೆರುತ್ತಲಿರಬೇಕಾಯಿತು. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆಹಾರಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಸರ್ಕಾರದವರು ಲೆಕ್ಕವಿಟ್ಟು ಇಷ್ಟಿಷ್ಟೆಂದು ಹಂಚಿಮಾರುವ ಏರ್ಪಾಟನ್ನೂ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಯುದ್ಧಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದ ಸೈನ್ಯಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಲಿರುವುದು ಒಟ್ಟು ದೇಶದ ಕೆಲಸವಾಯಿತು. ಜನರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದವರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಜನರಾಶಿಗೂ ಹೊಸಬಗೆಯ ಜೀವನವು ಅಭ್ಯಾಸವಾಯಿತು.

ಕೊಯಲಿಷನ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯವರು 1917ರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸುಧಾರಣೆ ಯೊಂದನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಉದ್ದೇಶಪಟ್ಟು ಕಾನೂನುನಡೆಸಿದರು. 1918ರಲ್ಲಿ

ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ವೋಟಿನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದ ಆ ಶಾಸನ ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು. ವರಣಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಪುನಃ ಪರಿಷ್ಕೃತವಾಗಿ 50,000 ಪ್ರಜಾಬಲ ಪಾಲಿಮೆಂಟ್ ಪಡೆಯದಿದ್ದ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯತಪ್ಪಿತು. ವರಣ ವಿಧಾನ ಸುಧಾರಣೆ ಗಳೂ ಸುಲಭಗೊಂಡವು. ಸಾರ್ವತ್ರಿಕಚುನಾವಣೆಗಳು ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಅಂಶವೂ ಆ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಆ ಕಾನೂನಿನಪ್ರಕಾರ 1918ರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ತರುವಾಯ ಹೊಸ ಚುನಾವಣೆಗಳು ನಡೆದವು. ಕೊಯಲಿಷನ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯೇ ಮುಂದೆಯೂ ನಡೆಯತಕ್ಕದಾಯಿತು.

ಯುದ್ಧ ಮುಗಿದಕೂಡಲೆ ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟವೆಲ್ಲ ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದೆಂದಿದ್ದ ಜನರಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವೇ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವಂತಿತ್ತು. ಸೈನ್ಯಗಳು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಚದರಿದಂತೆ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗಗಳಿಲ್ಲದೆ ನಿರುದ್ಯೋಗಸಮಸ್ಯೆ ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಎತ್ತಿತ್ತು. ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಕೆಲಸವೂ ನಿಂತಿತು. ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಶಾಂತಿಸಂಧಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜನರ ಅಸಮಾಧಾನ ಕರಾರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಲಾಯ್ಡ್ ಜಾರ್ಜ್ ನಿರತ ನಾಗಿದ್ದನು. ಐರ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯುದ್ಧವಿನ್ನೂ ಮುಗಿ ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದೇನೇಳೆಗೆ ತುರ್ಕಿಯೊಡನೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಯುದ್ಧ ನೊವಲಾಗುವಂತಿತ್ತು. ಲಾಯ್ಡ್ ಜಾರ್ಜ್ ಸಿನ್‌ಫೈನ್‌ಪಾರ್ಟಿಯವರೊಡನೆ ನಡೆಸಿದ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಜನರಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನವು ನಾನಾ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ 1922ರಲ್ಲಿ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರು ಲಾಯ್ಡ್ ಜಾರ್ಜ್ ಮಂತ್ರಿಗೆ ವಿರೋಧಿಗಾದರು. ಕೊಯಲಿಷನ್ ಮಂಡಲಿಯು ಧ್ವಂಸವಾಗಿ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಕ್ಷದವರು ಬಹುಪಕ್ಷಪಡೆದು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆಗೊಂಡರು.

ಬೋನರ್ ಲಾ (Bonar Law) ಎಂಬಾತನು ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಸಾಯಕನಾಗಿ ದ್ದನು. ಆತನು ಪ್ರಧಾನನಾದ ಬಳಿಕ ಜರ್ಮನಿಯಿಂದ ತಪ್ಪುಕಾಣಿಕೆಯನ್ನೆತ್ತುವುದಕ್ಕೂ ಅನುರಿಕದವರಿಂದ ಯುದ್ಧವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿದ್ದ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಏರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದೇ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸವಾಯಿತು. ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಏಳು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಬೋನರ್ ಲಾ ಕಾಲವಾದನು. ಸ್ಟಾನ್ಲಿ ಬಾಲ್ಡ್ವಿನ್ (Stanley Baldwin) ಎಂಬಾತನು ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಮುಖಂಡನೂ ಪ್ರಧಾನಿಯೂ ಆದನು. ಅನುರಿಕದಿಂದೆತ್ತಿದ್ದ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸುವುದ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಕ್ಷ ಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಎತ್ತುತ್ತಿರ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಜರ್ಮನಿಯಿಂದ ಪರಿಹಾರಧನವನ್ನು ಬರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆಂಬುದು ವಿಷಮಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಏತನ್ಮಧ್ಯೆ

ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ದೇಶದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಆರ್ಥಿಕ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯೇ ನೆಲೆಸಿದ್ದಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಕ್ಷೀಣಗತಿಯನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸುವಂತಿದ್ದುದರಿಂದ ನಿರುದ್ಯೋಗವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಡ್‌ವಿನ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಊರ್ಜಿತಗೊಳಿಸಲು ಸುಂಕಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವ ನೀತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಬೆಳೆಸಿದನು. ಸುಂಕಗಳಿರಬೇಕೇ ಬೇಡವೇ ಎಂಬ ವಿಚಾರ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಸ ಚುನಾವಣೆಗಳು ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿ ಬಂದು ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಕ್ಷ ದುರ್ಬಲನಾಯಿತು. 1923ರಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಪಕ್ಷದವರು ಆಡಳಿತವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು.

ಅನ್ಯಪಕ್ಷದವರೆಂದರೆ ಯಾರು? ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲಪಕ್ಷ ಗಳೆರಡೇ ಆದರೂ ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಐರಿಷ್ ಗುಂಪಿದ್ದಿತು. 1923ರಿಂದ ಐರಿಷ್ ಗುಂಪಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಗುಂಪು ಮೂರನೆಯದಾಗಿತ್ತು. ಇಪ್ಪತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿಯೆಂಬುದು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಯುದ್ಧ ಮುಗಿಯುವ ವೇಳೆಗೆ ಹೆಸರಾಗಿತ್ತು. ಲಿಬರಲ್ ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಾರ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಲೇಬರ್ ಸಭಿಕರಿಗೆ ಲಿಬರಲ್ ಗುಂಪಿನವರೊಂದಿಗೇ ಮೈತ್ರಿ. 1923ರಲ್ಲಿ ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ನಷ್ಟವಾದುದು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದ್ದ ಲಿಬರಲ್ ಮತ್ತು ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿಗಳಿಂದ. ಆ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಲಿಬರಲ್ ಗುಂಪಿಗೆ ಸಂಖ್ಯೆ ಸಾಲ ದಾಗಿತ್ತು. ಲೇಬರ್ ಲಿಬರಲ್ ಗುಂಪುಗಳೊಟ್ಟು ಗೂಡಿ ಮಂತ್ರಿ

ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿಗೆ ಮಂಡಲಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ತಾನಾಗಿ ತಾನೇ
ಅಧಿಕಾರ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸುವಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯಾಬಲ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರು ಲಿಬರಲ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರ ಸಹಕಾರ ಪಡೆದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು. ಆದರೆ ಆ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಭೇದಗಳು ಬಲವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದವು; ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಮ್ಮನಸ್ಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿಯ ನಾಯಕ ರ್ಯಾನ್ಸೆ ಮ್ಯಾಕಾನ್‌ಡಾಲ್ಡ್ (Ramsay Macdonald) ಪ್ರಧಾನನಾಗಿ ಮಂತ್ರಿ ಕೂಟವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಲಿಬರಲ್ ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿಗಳವರು ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿ ಏಕರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಒಳಗೊಳಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಅನುಮಾನಗಳು ಇದ್ದೇ ಇದ್ದವು.

ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರು ಸರ್ವಸಮತ್ವನಾದಿಗಳೆಂದೂ ರಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಬೋಲ್ಷೆವಿಕ್ ಸರ್ಕಾರದ ಅಭ್ಯುದಯಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳೆಂದೂ ಗುಮಾಸಿಯುಂಟಾಗಿ ಬರಬರುತ್ತ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ (Communist)

ಪಾರ್ಟಿಯೆಂಬುದೊಂದಿತ್ತು. ಆ ಪಾರ್ಟಿಗೂ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಪಾರ್ಟಿಗೂ ಪರಮ ವಿರೋಧವೇ. ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಮಕ್ದಾನಲ್ಡ್ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಗುಂಪಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಹೊಸಚುನಾವಣೆಗಳು ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭ ಬಂತು. ಆಗ ರಷ್ಯದ ಸಿನೊವಿಯೆಫ್ (Zinovieff) ಎಂಬಾತನು ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರಿಗೆ ಬರೆದಿದ್ದ ದೆಂಬ ಕಾಗದವೊಂದನ್ನು ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಗುಂಪಿನವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿದರು. ಅದರಿಂದ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರಿಗೆ ಸಂಖ್ಯಾಬಲ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವಂತೆ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. 1923ರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರು ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನೂ ಜರುಗಿಸಲಾರದೆ 1924ರಲ್ಲಿಯೇ ಅಧಿಕಾರಭ್ರಷ್ಟರಾದರು. ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಗುಂಪಿನವರು ಬಲ ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ಬಾಲ್ಡ್ವಿನ್ ಪುನಃ ಪ್ರಧಾನನಾಗಿ 1929 ರವರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸಿದನು.

ದೇಶದ ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಬಾಲ್ಡ್ವಿನ್ ಮತ್ತು ವಿನ್ಸ್ಟನ್ ಚರ್ಚಿಲ್ ಇಬ್ಬರೂ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ಏರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಆದರೆ ಹೊರಗಣ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದ ಅನುಕೂಲ ಒದಗಲಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ರಫ್ತು ಇಳಿದುಹೋಯಿತು. ಆ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೆಟ್ಟಾಗ ಗಣಿಗಳ ಮಾಲೀಕರು ಕೂಲಿ ದರಗಳನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿಯೋ ಕೆಲಸದ ಹೊತ್ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಯೋ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಪಾರಾಗಬೇಕೆಂದುಕೊಂಡರು. ಗಣಿಗಳ ಕಾಮಗಾರಿಗಳಿಗೆ

ಮಹಾಋಷಿ
1926

ಅಸಮಾಧಾನವಾಗಿ ಕಡೆಗೆ 1926 ರಲ್ಲಿ ಮಹಾಋಷಿ ರಕ್ಷಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿತು. ಕಾಮಗಾರಿ ಸಂಘಗಳೆಲ್ಲ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತ ಎಲ್ಲ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲಸ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು. ಕೆಲಸಗಾರರೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಗೊಳಿಸಲು ಮುಷ್ಕರವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾಪಲ್ಲಟವೊಂದು ಘಟಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಆದರೆ ಕೆಲಸಗಾರರು ಕ್ರಮವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ಅನರ್ಥಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶಕೂಡಲಿಲ್ಲ. ಮುಷ್ಕರ ನಡೆದ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ನಡೆಸಲು ಸಾಮಾನ್ಯಜನರು ತಾವಾಗಿಯೇ ಮುಂದಾಗಿ ಬಂದು ಅಗತ್ಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಕಳೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಅಹಾರಪದಾರ್ಥಗಳಿಲ್ಲದಂತಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಕಾಮಗಾರಿ ಸಂಘಗಳು ಸಂಧಾನಕ್ಕೊಗ್ಗಿದವು. ಗಣಿಗಳ ಕಾಮಗಾರಿ ಸಂಘದವರು ಕೆಲಕಾಲ ಒಪ್ಪದಿದ್ದು ಕಡೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು.

ಮಹಾಋಷಿ ನಿಂತಕೂಡಲೆ ಕನ್ಸರ್ವೆಟಿವ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಕಾಮಗಾರಿ ಸಂಘಗಳ ದಮನಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಶಾಸನವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. (Trades Disputes

Act, 1927) ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಕೆಲಸ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಮುಷ್ಕರ ನಡೆಸುವುದೂ, ಒಂದು ಸಂಘದವರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಘದವರು ಮುಷ್ಕರವನ್ನ ವಲಂಬಿಸುವುದೂ, ಸಂಘಗಳ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ರಾಜಕೀಯಕರ್ತವ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಹಣವನ್ನೆ ತ್ತು ವುದೂ ವಿಧಿಯಿಂದ ನಿಷಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಈ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಬದುಕಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬರಬರುತ್ತ ಕೆಡುತ್ತಿತ್ತೇ ವಿನಾ ಮೇಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

ನಿರುದ್ಯೋಗವೆಂಬುದು ದಿನೇ ದಿನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಯುದ್ಧ ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಪುನಃ ನಡೆಯುವುದು ಕನಸಾಗಿ ಕಂಡಿತು.

ಆಗ ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯವರು ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಿಗಾಗಿ ಭಿಕ್ಷೆನೀಡುವ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಾದವರಿಗೆ ಭಿಕ್ಷಾದಾನ (Unemployment doles)ದಿಂದ ಜನರು ನಿರಾಹಾರಿಗಳಾಗಿ ಪ್ರಾಣಬಿಡದಂತೆ ಮಾತ್ರ ಆಯಿತು. ಜನರ ಅಸಮಾಧಾನವೇನೂ ತಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. ಪುನಃ ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸ ಹೆಚ್ಚಿತು. 1929ರಲ್ಲಿ ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರ ತಪ್ಪಿತು. ಮಕ್ಡಾನಲ್ಡ್ ಪುನಃ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಲಾಯ್ಡ್ ಜಾರ್ಜ್ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಲಿಬರಲ್ ಪಾರ್ಟಿಗಂತೂ ದೌರ್ಬಲ್ಯವೇ ಹೆಚ್ಚಿತು.

ಎರಡನೆ ಸಲ ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದವೇಳೆಗೆ ದೇಶವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕದುಃಸ್ಥಿತಿಯು ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕವಾಗಿ ಹರಡುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾಲಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕೆಟ್ಟಿತು. ಉತ್ಪತ್ತಿಸಾಲದೆ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕಾದ ಸ್ಥಿತಿಯೊದಗಿತು. ಆಗ ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿಯ ಮುಖಂಡರಲ್ಲೊಬ್ಬನಾಗಿ ಆಯವ್ಯಯ ಸಚಿವನಾಗಿದ್ದ ಫಿಲಿಪ್ ಸ್ನೋಡ್ (Philip Snowden) ಕೆಲವು ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಇತರರು ಅವುಗಳನ್ನೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ದುಃಸ್ಥಿತಿಯೆಂಬುದು ಬರಬರುತ್ತ ತೀವ್ರವಾಯಿತು. ಹೊರಗಡೆ ಸಾಲವೆತ್ತುವುದೂ ಕಷ್ಟವಾಗಿಹೋಯಿತು. ದೇಶದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನವೇ ನಡೆಯದೆ ಯುದ್ಧಕಾಲದಷ್ಟು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತಿದ್ದ ಲೇಬರ್ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ನೋಡ್‌ನ ಆಲೋಚನೆ

2ನೆ ಸಲ ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿ ಗಳು ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾಗದೆ ಆ ಪಕ್ಷವೇ ಒಡೆಯಿತು. ಆಗ ಮಕ್ಡಾನಲ್ಡ್ ಮುಂತಾದವರು ಇತರ ಪಾರ್ಟಿಗಳ ನಾಯಕರನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಸರ್ವಪಕ್ಷಗಳಕೂಟದಂತಹ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯ ರಚನೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಬಹುಜನರ ಇಷ್ಟವಾಯಿತು. ಹೊಸ ಚುನಾವಣೆಗಳು ನಡೆದು ನಾಷನಲ್ ಸರ್ಕಾರ (National Government)ವೆಂಬುದು 1931ರಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾಯಿತು. ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿದಕೂಡಲೆ ಹಣಸಂಬಂಧವಾದ

ಏರ್ಪಾಟನ್ನೂ ಆಮದುಸುಂಕಗಳನ್ನೆತ್ತುವ ಏರ್ಪಾಟನ್ನೂ ಹೊಸ ಮಂತ್ರಿಕೂಟ ದವರು ನಡೆಸಿದರು. ನಿರಾತಂಕವ್ಯಾಪಾರವಾದವೆಂಬುದನ್ನು ನೊದಲಿಟ್ಟ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಈಗ ಅದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರು ಅತಿಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ನಾಟ್ಸಿಪಕ್ಷದವರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೂ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಬೇರೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಡುಮಿನಿಯನ್ನು ಗಳು

ಇಪ್ಪತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಆದಿಗೆ ಡುಮಿನಿಯನ್ನು ಗಳೆಂಬುವು ಐದು ; ಕನಡ, ನ್ಯೂ ಫೌಂಡ್ಲೆಂಡ್, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ, ನ್ಯೂಸೀಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಸೌತ್‌ಆಫ್ರಿಕನ್ ಯೂನಿಯನ್. 1922ರಲ್ಲಿ ಐರಿಷ್ ಸ್ಪ್ರೀಸ್ಟೇಟೆಂಬುದು ಆರನೆಯದಾಯಿತು. ಆರು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನಿವಾಸಿಗಳ ವಶದಲ್ಲಿಯೇ ಒಳಾಡಳಿತ ನಡೆಯತಕ್ಕದಾಗಿತ್ತು. ಎರಡನೆ ಬೋಯರ್ ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನಡ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ ಮತ್ತು ನ್ಯೂಸೀಲೆಂಡ್ ಗಳ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನಿವಾಸಿಗಳು ಸೈನ್ಯಕಟ್ಟಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಸಹಾಯಕ್ಕೊದಗಿದ್ದರು. ಡುಮಿನಿಯನ್ನು ಗಳಲ್ಲದೆ ಕಾಲೊನಿಗಳೆಂದೂ ಅಶ್ರಿತರಾಷ್ಟ್ರಗಳೆಂದೂ ಇದ್ದ ರಾಶಿಯ ಅಡಳಿತ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿತ್ತು.

ಅತಿದೂರಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಒಗ್ಗಟ್ಟನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆಂದು ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕರಬುದ್ಧಿಗೆ ವಿಚಾರವಾಗಿತ್ತು. ಜೋಸೆಫ್ ಚೀಂಬರ್ಲೆನ್ ಆ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಪಕ್ಷಪಾತ ತತ್ತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶುಲ್ಕನೀತಿಯನ್ನು ಆಲೋಚಿಸಿದ್ದನು. 1909ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್

**ಡುಮಿನಿಯನ್ನು ಗಳ
ಬಯಕೆ**

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಏಕದೇಹವಂತೆ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತ ವ್ಯೂಹಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವ ವಿಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯಿತು. ಡುಮಿನಿಯನ್ನು ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸೈನ್ಯ ರಚನೆಗಳು ಅವೇಳೆಗೆ ನೊದಲಾಗಿದ್ದವು. 1911ರಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆದಾಗ ಡುಮಿನಿಯನ್ನು ಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹನಿರ್ವಹದಲ್ಲಿ ತಮಗೂ ಅಧಿಕಾರವಿರಬೇಕೆಂದು ವಾದಿಸಿದರು. ಪ್ರಧಾನ ಆಸ್ಟ್ರಿಕ್ ಹಾಗಾಗಲಾರದೆಂದು ನುಡಿದನು.

1914ರಲ್ಲಿ ಘೋರವಾಗಿ ಜರ್ಮನ್ ಯುದ್ಧ ಕೆರಳಿದಾಗ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿಭಾಗಗಳಿಂದ ಯಥೇಷ್ಟವಾದ ಸೈನ್ಯಸನ್ನಾಹವೂ ಸಹಾಯವೂ ಒದಗಿತು. 1917ರಲ್ಲಿ

ಒಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯಿತು. ಡುಮಿನಿಯನ್ನುಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹನಿರ್ವಾಹದಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಯುದ್ಧಕಾಲದ ಬ್ರಿಟನ್ನೊಂದಿಗೆ ಸರಿಸಮಾನವಾದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಲಭಿಸುವ ಒಗ್ಗಟ್ಟು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಿಹೇಳಿದರು. ಯುದ್ಧಮುಗಿದ ತರುವಾಯ ಪ್ರತಿಡುಮಿನಿಯನ್ನುನವರೂ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಷ್ಟ್ರದಂತೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದು ದಲ್ಲದೆ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವತಂತ್ರಪ್ರತಿನಿಧಿಯನ್ನುಟ್ಟರು. ಸ್ವಾರ್ಥಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಶಾಂತಿಸಂಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಡುಮಿನಿಯನ್ನುಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಮುಖ್ಯರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು.

1922ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೂ ತುರ್ಕಿಗೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯವಹಾರ ಕನಡ ಡುಮಿನಿಯನ್ನುನವರಿಗೆ ತಮಗೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ವಿಚಾರವೆಂದಿಸಿತು. ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹದ ಪ್ರತ್ಯಂಶದಲ್ಲಿಯೂ ತಾವೇಕೆ ಭಾಗಿಗಳಾಗಬೇಕೆಂದು ಕೇಳುತ್ತ ಡುಮಿನಿಯನ್ನುಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೇ ರಾಯಭಾರಗಳನ್ನೂ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಯಸಿದರು.

1926 ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ಕೂಡಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಐರಿಷ್ ಫ್ರೀ ಸ್ಟೇಟ್ ಎಂಬ ಹೊಸ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೂ ಬಂದಿದ್ದನು. ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೂ ಡುಮಿನಿಯನ್ನುಗಳಿಗೂ ಸರಿಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಲೋಚನೆ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಚರ್ಚೆಗಳೆಲ್ಲ ಮುಗಿದ ತರುವಾಯ 1930ರಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಣೆಯಾಗಿ 1931ರಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ನಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಅದನ್ನು ವೆಸ್ಟ್‌ಮಿನಿಸ್ಟರ್ ಕಾನೂನು (Statute of Westminster) ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿದರು. ಅದರಿಂದ ಲಂಡನ್ನಿನ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನವರು ಡುಮಿನಿಯನ್ನುಗಳಿಗಾಗಿ ತಾವೇ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಶಾಸನವನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ಒಳಾಡಳಿತ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಹೊರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಡುಮಿನಿಯನ್ನುಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸಲು ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದವು. ಯುದ್ಧವಾಗಲಿ, ಕರಾರಾಗಲಿ, ಸಂಧಾನವಾಗಲಿ ಪ್ರತಿ ಡುಮಿನಿಯನ್ನುನವರೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಡೆಸಬಹುದಾಯಿತು. ಆದರೆ

ಇದರಿಂದ ಡುಮಿನಿಯನ್ನುಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಒಗ್ಗಟ್ಟನ್ನು ಸಮಾನ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಕಳೆದವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಾರದು. ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದ ದೃಢವಾಗಿ ಬಂಧ ವರ್ತಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ರೀತಿಯ ಸ್ವತಂತ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಪ್ರತಿ ಡುಮಿನಿಯನ್ನುನಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂಬ ಹೆಸರು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅದರ ಅರ್ಥ ಬದಲಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಾಮನ್ವೆಲ್ತ್ ಅಥವಾ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಮುದಾಯಬಂಧವೆಂಬುದು ಆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಾಣಿಸುವುದು. ಆ ಸಮುದಾಯ ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರ (United

Kingdom), ಐರಿಷ್ ಫ್ರೀ ಸ್ಟೇಟ್, ಕನಡ, ಅಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ, ನ್ಯೂಸೀಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಸೌತ್ ಆಫ್ರಿಕಗಳೆಂಬ ಆರು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಸರಿಸಮಾನತೆಯಿಂದ ಕೂಟಕಟ್ಟಿ ಒಬ್ಬನೇ ಪ್ರಭುವನ್ನೊಪ್ಪಿ ಜಾತಿಬಾಂಧವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅರ್ಥಿಕ ಐಕಮತ್ಯವನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವುವು.

.ಹಿಂದುಸ್ತಾನ್, ಬರ್ಮ, ಸಿಂಹಳ, ಪ್ಯಾಲೆಸ್ಟೈನ್, ವೆಸ್ಟ್‌ಇಂಡೀಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಭಾಗ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಪದವಿಯೂ ವೃತ್ತಾಂತವೂ ಬೇರೆ. ಅವು ಡುಮಿನಿಯನ್ನು ಗಳಾಗಿಲ್ಲ.

ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು

ಬ್ರಿಟಿನ್ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಅಮೆರಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ಜರ್ಮನಿಯೊಡನೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಯುದ್ಧವನ್ನು 1918ರಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಪ್ಯಾರಿಸಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ವಿಚಾರಗಳಿಗಾಗಿ ಸಭೆಗಳೂ ಉಪಸಭೆಗಳೂ ಕರಾರುಗಳೂ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು. ಅದೇವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ರಷ್ಯ ತುರ್ಕಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಮುಖ್ಯವಾದ ಘಟನೆಗಳು ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ಸಂಭವಿಸಿದವು. ಅವುಗಳ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ನಾವು ಕಾಣಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅತಿಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗುರುತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೂ ಶಂಕಾಭಯಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ರಷ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಆಳಿದ್ದ ರೋಮನೋಫ್ (Romanoff) ರಾಜವಂಶ ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಸರ್ಜಿಯಪರವಾಗಿ ಯುದ್ಧಮೊದಲಿಟ್ಟ 2ನೆ ನಿಕೊಲಾಸ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಆಳಿಕೆ ನಿರಂಕುಶಪ್ರವರ್ತನೆಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿತ್ತು. ಇಪ್ಪತ್ತನೆ ಶತಮಾನ ಮೊದಲಾದಾಗ ಅತನು ತನ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಸಭೆ (Duma)ಯೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾಗೂ ಆ ಸಭೆಗೆ ಅಧಿಕಾರವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಜರ್ಮನಿಯೊಡನೆ ಘೋರ ಬೋಲ್ಷಿವಿಕ್ ಪಲ್ಲಟ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದತರುವಾಯ ರಷ್ಯದ ಜನರಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅಡಗಿದ್ದ ಅಸಮಾಧಾನವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತು. 1917ರಲ್ಲಿ ರಷ್ಯದ ಸೈನ್ಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಸೈನಿಕರು ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ತಮ್ಮೂರುಗಳಿಗೆ ಓಡಿಹೋದರು. ರಾಜಧಾನಿ ಸೆಂಟ್‌ಪೀಟರ್ಸ್‌ಬರ್ಗ್ ಅಥವಾ ಪೆಟ್ರೊಗ್ರಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಳಯದಂತಹಪಲ್ಲಟ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಯಾವುದೋ ಒಂದುಬಗೆಯ ಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಗಡೀಪಾರಾಗಿದ್ದ ದೇಶಭಕ್ತ ಲೆನಿನ್ (Lenin) ಎಂಬಾತನು ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಆ ವೇಳೆಗೆ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಬಂದು ತನ್ನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರದೊರಕುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿದನು. ಅದೇ

ಬೋಲ್ಷೆವಿಕ್ ಪಕ್ಷ. ಆ ಪಕ್ಷದವರು ಸರ್ವಸಮತ್ವವಾದವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಸರ್ವೋಪಾಯಗಳನ್ನೂ ಅವಲಂಬಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಬೋಲ್ಷೆವಿಕ್ ಪಕ್ಷದವರು ಮತ್ತೊಂದು ಪಲ್ಲಟವನ್ನು ನಡೆಸಿ ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಮತ್ತಾವರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದ ರೀತಿಯ ಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇರೀತಿಯ ಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗುವ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನೂ ಆ ಪಕ್ಷದವರು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಬೋಲ್ಷೆವಿಕ್ ಪಕ್ಷದವರು ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ರೀತಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಜರ್ಮನಿಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ **ಬ್ರೆಸ್ಲಿವೋವ್ ಸ್ಕಾ** ಕರಾರನ್ನು ನಡೆಸಿ ಸೋತವೆಂದೊಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಬ್ರಿಟನ್ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಇಟಲಿ ಮುಂತಾದವರ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು.

ಹೊಸರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ **ಮಾಸ್ಕೊ** ರಾಜಧಾನಿಯಾಯಿತು. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೋಲ್ಷೆವಿಕ್ ಪಕ್ಷದವರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೊಡಗಬೇಕಾಯಿತು. ಜರ್ಮನಿ ಸೋತುಹೋದ ಬಳಿಕ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರು ಬೋಲ್ಷೆವಿಕ್ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ತಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸೈರಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ರಷ್ಯವನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು. ರಷ್ಯದೊಳಗೂ ಹೊರಗೂ **ಸೋವಿಯೆಟ್ ಬೋಲ್ಷೆವಿಕ್**ರಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳು ತೋರಿದರು. ಅತಿಪ್ರಯಾಸ **ಕೂಟರಾಷ್ಟ್ರ** ಪಟ್ಟು ಹೊಸರಾಷ್ಟ್ರದವರು ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿ ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ರಷ್ಯವೆಂಬ ವಿಶಾಲಭೂಭಾಗದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ **ಸೋವಿಯೆಟ್** ಎಂಬ ರೀತಿಯ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್‌ಗಳನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಎಲ್ಲ ಸೋವಿಯೆಟ್ಟುಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸಿದ ಸಂಯುಕ್ತ ರೀತಿಯ ಕೂಟರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಮೊದಮೊದಲಲ್ಲಿ **ಸೋವಿಯೆಟ್** ರಾಷ್ಟ್ರದವರು ಕ್ರೂರಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇತರ ಎಲ್ಲ ಐರೋಪ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ಬೋಲ್ಷೆವಿಕ್ ಪಾರ್ಟಿಯೆಂದ ರಾಗಲಿ **ಸೋವಿಯೆಟ್ ರಾಷ್ಟ್ರ**ವೆಂದರಾಗಲಿ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಒಲ್ಲದೆ ದೂರದೂರವಾಗಿದ್ದರು. ಶಾಂತಿ ನೆಲೆಸಿದ ತರುವಾಯ ಬೋಲ್ಷೆವಿಕ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರು ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲಟವನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ನಾನಾ ಮುಖವಾದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟು ಹೊಸ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಧ್ವಂಸಿಸಿ ರಷ್ಯದ ನಿವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ತಂದೆಯೆನಿಸಿದ್ದ **ಲೆನಿನ್** 1924ರಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಆತನ ತರುವಾಯ **ಸೋವಿಯೆಟ್ ಕೂಟ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ** ಆತನ ಶಿಷ್ಯನಾದ **ಸ್ವಾಲಿನ್** (Stalin) ನಾಯಕನಾದನು. ರಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲು ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಕರ್ತವ್ಯ

ಕ್ರಮವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಅದರಂತೆ ಭಾರಿ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಆತನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದನು. ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ ಸ್ನೇಹವೂ ಒದಗುತ್ತ ಬಂದಿತು.

1919ರಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಿಯ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಪ್ಯಾರಿಸಿನಲ್ಲಿ ಸೆವೆರ್ಸ್ (Sevres) ಕರಾರೆಂಬುದು ನಡೆದ ವೇಳೆಗೆ ತುರ್ಕಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪಲ್ಲಟಿ ಸಂಭವಿಸಿತ್ತು. ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಸುಲ್ತಾನನು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಿದನಷ್ಟೆ. ಆಗ ಬ್ರಿಟಿಷರು ತುರ್ಕಿಯ ಸುಲ್ತಾನನೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧನಡೆಸುತ್ತ ಗ್ಯಾಲಿಪೋಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಮೆಸೊಪೊಟೇಮಿಯ ಮತ್ತು ಸಿರಿಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಅರಬ್ಬಿ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕೊಟ್ಟು ಅರಬ್ಬಿ ಕುಲದವರು ತುರ್ಕಿಯ ಅಧೀನರಾಗಿರದೆ ಸ್ವತಂತ್ರಗೊಂಡು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಯ

ಅರಬ್ಬಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದ್ದರು.

ಅರಬ್ಬಿ ಸ್ಥಾನ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಯಿತು. ಮೆಸೊಪೊಟೇಮಿಯವೆಂಬುದು ಇರಾಕ್ (Iraq) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಹೊಸ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿತು. ಅರಬ್ಬಿ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೂ ತುರ್ಕಿಗೂ ಮಧ್ಯೆ ಪ್ಯಾಲೆಸ್ಟೈನ್ ಮತ್ತು ಸಿರಿಯಗಳೆಂಬ ಹೊಸರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮತ್ತು ಫ್ರೆಂಚರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡವು.

ಹೀಗಾದುದು ತುರ್ಕಿಯ ಭಂಗವನ್ನೆ ಸಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರಲ್ಲಿ ತರುಣಪಕ್ಷ ತೋರಿದುದನ್ನು ಹಿಂದೆ ಕಂಡೆವು. ಆ ಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ಸುಲ್ತಾನನ ದೌರ್ಬಲ್ಯವೂ ಸಹಿಸಲಿಲ್ಲ; ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕಾದ ಅವಮಾನವೂ ಸಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸಿರಿಯ ಇರಾಕ್ ಈಜಿಪ್ಟ್ ಮುಂತಾದ ಭಾಗಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಿದ್ದು ದಲ್ಲದೆ ತುರ್ಕಿಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅಪಾಯ ತೋರಿತ್ತು. ಇಸ್ತಾಂಬೂಲ್ ನಗರ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರ ವಶವಾಗಿದ್ದಿತು. ಸೋತುಹೋದ ತುರ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಭಾಗಬರಬೇಕೆಂದು ಇಟಲಿಯವರು ಆಸೆ ಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕರು ಈಜಿಯನ್ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲದೆ ಏಷ್ಯ

ಮೈನರಿನಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಗ್ರೀಕರ ಸೋಲು ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಟಲಿಯವರಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ

ಎಸಗಲು ಗ್ರೀಕರು ಏಷ್ಯಮೈನರ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ದರು. ಸುಲ್ತಾನನೇನಿಸಿದ್ದಾತ ಇದನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಇದ್ದನು. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತರುಣ ತುರುಷ್ಕಪಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಮಾಲ್ ಪಾಷ ಎಂಬಾತನು ಅಂಕಾರ (Ankara) ಎಂಬಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ತುರುಷ್ಕರಲ್ಲಿ ದೇಶಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬಿ ಹೊಸ ದಾದ ರಾಷ್ಟ್ರ ಕಟ್ಟಿದನು. ದೇಶವನ್ನು ಮುತ್ತಿದ್ದ ಗ್ರೀಕರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಹೊಸ ಸಂಧಾನಗಳೂ ಕರಾರುಗಳೂ ನಡೆಯುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದನು. 1923ರಲ್ಲಿ ಲೌಸಾನ್

(Lausanne) ಕರಾರೆಂಬುದು ಹೊಸದಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಇಸ್ತಾಂಬೂಲನ್ನು ತುರು
 ಸ್ಕರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ಏಷ್ಯಮೈನರ್ ಪ್ರದೇಶ ಅವರದೆಂದು
 ಹೊಸ ತುರ್ಕಿ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರು ಆ ಕರಾರಿನಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿದರು. ತುರ್ಕಿ
 ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಆತರುವಾಯ ಯುದ್ಧದ ತೊಂದರೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ.
 ಮುಸ್ತಫಾ ಕೆಮಾಲ್ ಪಾಷ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ನಡೆಸಿ ತುರ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊಸ
 ತುರ್ಕಿಯನ್ನಾಗಿ ರಚಿಸಿ ಉದ್ಧರಿಸಿದನು.

ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಲೆ ಈಜಿಪ್ಟ್ ದೇಶವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಿತ
 ರಾಷ್ಟ್ರವೆಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ತುರ್ಕಿಗೂ ಅದಕ್ಕೂ ಇದ್ದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಮುರಿದರು.
 ಜರ್ಮನಿಯ ಪರವಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಈಜಿಪ್ಟ್ ಅಧೀನ
 ವಾಗಿ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇರುವುದೆಂತು? ಖೇದೀವ್ ಎಂಬ ಬಿರುದು
 ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಈಜಿಪ್ಟಿನ ಸುಲ್ತಾನನೆಂಬ
 ಹೆಸರಾಯಿತು. ಆಡಳಿತವೆಲ್ಲವೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಧೀನವಾಗಿಯೇ
 ಇತ್ತು. ಯುದ್ಧ ಮುಗಿದತರುವಾಯ ಈಜಿಪ್ಟಿನ ಜನರು ತಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ
 ದೊರಕಬೇಕೆಂದು ಆಸೆಪಟ್ಟರು.

ಅಧ್ಯಕ್ಷ ವಿಲ್ಸನ್ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಪ್ರಕಟನೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ಈಜಿಪ್ಟಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ
 ಸಿದ್ಧಿಯಾಗತಕ್ಕುದೆಂದು ದೇಶಭಕ್ತರ ನಾಯಕ ಸಫಲೂಲ್ ಪಾಷ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು
 ನಡೆಸಿದನು. ಆದರೆ ಪ್ಯಾರಿಸಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಭೆ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಲ್ಲಿ ಆ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ
 ತಕ್ಕಷ್ಟು ಗೌರವ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತವೇ ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಯಿತು.
 ಇದರಿಂದ ಜನರು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿ ಮುಷ್ಕರವನ್ನೂ ದೊಂಬಿಗಳನ್ನೂ
 ನಡೆಸಿದರು. ಮುಂದಿನ ಆಡಳಿತ ಹೇಗೆ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ
 ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಿಯವರು ಮಿಲ್ನರ್ ಶ್ರೀಮಂತನ (Lord Milner) ಅಧ್ಯ
 ಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಕಸಭೆಯೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು.
 ವರ್ಧ್ ಪಕ್ಷದ ಯತ್ನ ಆ ವಿಚಾರಕಸಭೆಗೆ ಈಜಿಪ್ಟಿನ ಜನರು ಅಸಹಕಾರವನ್ನು
 ಒಡ್ಡಿದರು. ಕಡೆಗೆ ಸಫಲೂಲ್ ಪಾಷನೊಂದಿಗೆ ಮಿಲ್ನರ್
 ಶ್ರೀಮಂತನು ಸಂಧಾನನಡೆಸಿದನು. ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹನಿರ್ವಹವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನ
 ದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸೂಯೆಸ್ ಕಾಲುವೆ ಮುಂತಾದ ತಮ್ಮ ಆಸ್ತಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು
 ಸೈನ್ಯಬಲವನ್ನು ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಆಡಳಿತವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಈಜಿಪ್ಟಿನ ಜನರಿಗೆ
 ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವಂತೆ ಷರತ್ತುಗಳುಳ್ಳ ಒಪ್ಪಂದ ನಡೆಯತಕ್ಕುದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು.

ಆದರೆ ಒಪ್ಪಂದ ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಧಾನವಾಯಿತು. ಈಜಿಪ್ಟಿನ ದೇಶಭಕ್ತರು
 ಉದ್ರೇಕಗೊಂಡರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದಂಗೆಗಳೂ ದೊಂಬಿಗಳೂ ಪುನಃ ರೇಗಿದವು. ಬ್ರಿಟಿಷ್

ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಆಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಆಡಗಿಸಿ ಜನರಿಗೆ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ಸಫಲಾಲನನ್ನು ಗಡೀಪಾರುಮಾಡಿದರು. ಕಡೆಗೆ ಈಜಿಪ್ಟ್ ಸ್ವತಂತ್ರದೇಶವೆಂದೂ ತಮ್ಮ ವಶದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹನಿರ್ವಾಹವಲ್ಲದೆ ಸಂಚಾರಸೌಕರ್ಯಗಳೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ನೀತಿ ಐರೋಪ್ಯನಿವಾಸಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯೂ ಸುಡಾನ್ ಪ್ರದೇಶದ ಅಡಳಿತವೂ ಇರತಕ್ಕದೆಂದೂ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಪ್ರಕಟನೆಗೊಡಿಸಿದರು. ಪ್ರಕಟನೆಯಿಂದ ಸಫಲಾಲ ಪಾಷನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಜನರ ಅಸಮಾಧಾನವೂ ತಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. 1924ರಲ್ಲಿ ಕೈರೋ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸುಡಾನಿನ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿ ಸರ್ ಲೀ ಸ್ಟ್ಯಾಕ್ (Sir Lee Stack) ಹತ್ಯೆಕೊಳ್ಳಗಾದನು. ಆಗ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅಡಳಿತವನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಲು ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ದೇಶಭಕ್ತ ಪಕ್ಷಕ್ಕೂ ಈ ರೀತಿಯ ಘರ್ಷಣೆಯು ಪುನಃ ಪುನಃ ನಡೆದು ಕಡೆಗೆ 1938ರಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದವಾಯಿತು.

ಯುದ್ಧದ ಋಣ—ತಪ್ಪು ಕಾಣಿಕೆಗಳು

ವರ್ಸೇಲ್ಸ್ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ 1918ರಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಸಂಧಾನಗಳಿಗೆ ತೊಡಗಿದಾಗ ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪಲ್ಲಟವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಿತ್ತಷ್ಟೆ. ಕರಾರಿನ ಅಂಶಗಳು ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗುವವರೆಗೆ ಜರ್ಮನಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರು ಅವಕಾಶಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ದಿಗ್ವಂಧನವನ್ನು 1919ರ ಮಧ್ಯದವರೆಗೂ, ಅಂದರೆ ಹೋರಾಟ ನಿಂತ ಏಳಿಂಟು ತಿಂಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ, ರಚಿಸಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಹೊಸದಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕಷ್ಟದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಎಬರ್ನ್ ಸರ್ಕಾರದವರು ಅಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಜರ್ಮನಿಯ ಸ್ಥಿತಿ ಅಸುಗಳನ್ನು ಜನರು ತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕಾಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರು ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ತಾನೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಯುದ್ಧನಡೆಸಿದ ತಪ್ಪು ಜರ್ಮನಿಯವರದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಜರ್ಮನರು ಆ ತಪ್ಪನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರಿಗಾಗಿದ್ದ ನಷ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದರು. ಆ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಜರ್ಮನ್ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೊಪ್ಪಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನು ದಿಗ್ವಂಧನದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಿಸಿದರು.

ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಹೊಸರಾಷ್ಟ್ರದಿಂದ ನಷ್ಟದ ಹಣವನ್ನು ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆಂಬುದು ಬರಬರುತ್ತ ಅತಿವಿಷಮವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಯಿತು. ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಕಳಕೊಂಡು ತಪ್ಪು ಕಾಣಿಕೆಗಿಳಿದು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದ ಜರ್ಮನಿಯು ಯಾವರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ಜಯಶಾಲಿರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಮಾಧಾನಕರವಾದ ಉತ್ತರವೇ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. 1921ರಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿಯಿಂದ ಮಿತ್ರ

ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ £ 6000,000,000 ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕೆಂದು ಲೆಕ್ಕಕಟ್ಟಿತ್ತು. ಅಷ್ಟನ್ನು ಜರ್ಮನಿ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಸಾಮಾನಿನರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೆ ಲೋಪವಾಗುವುದೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿತ್ತು. ಆದಾಗ್ಗೂ ಫ್ರೆಂಚರೂ ಬೆಲ್ಜಿಯನ್ನರೂ ಆತುರಪಟ್ಟು ಜರ್ಮನಿಯಿಂದ ಹಣಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು 1923ರಲ್ಲಿ ರೂರ್ (Ruhr) ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಯ

ರೂರ್ ಆಕ್ರಮಣ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಲಾಭವನ್ನು ತಾವೇ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಜರ್ಮನ್ ಕೆಲಸಗಾರರು ಆಸಹಕಾರವನ್ನು ರಂಭಿಸಿದರು. ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಲಾಭವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಜರ್ಮನಿಯ ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವನ ಅಲ್ಲಕಲ್ಲೋಲವಾಯಿತು. ಸರ್ಕಾರ ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಹಣಸಾಲದ ಹೋಯಿತು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ತೊಂದರೆಗಳಾದವು. ಯಾವಲಾಭವನ್ನೂ ಕಾಣದೆ ಫ್ರೆಂಚರು ರೂರ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು 1924ರಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಬಂದರು.

ಈ ಮಧ್ಯೆ ಸಾಲಗಳ ಲೆಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ಭೂತದಂತಾಗಿತ್ತು. ಮಿತ್ರರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಿಂದ ಸಾಲಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿದ್ದವು. ಬ್ರಿಟನ್ನಿನವರು ಅಮೆರಿಕದಿಂದ ಸಾಲ ತೆಗೆದಿದ್ದರು. ಜರ್ಮನಿಯಿಂದ ಬರಬೇಕಾದ ಹಣ ಬಂದ ಹೊರತು ಸಾಲತೀರಿಸಲಾಗದೆಂದು ಸಾಲಗಾರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಾಲಗಳ ಜಡ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಸಾಲವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಹಣ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಜರ್ಮನಿಯ ಕೈಗಾರಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಊರ್ಜಿತಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಅಮೆರಿಕದವರು ಹಳೆಸಾಲಗಳನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೊಸ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಸಾಲಸೋಲಗಳ ವಿಚಾರವು ಅತಿಜಟಿಲವಾಗಿ ಹೋಯಿತು.

ಜರ್ಮನಿಯಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಮಾಡಲು ಒಂದು ಬಾರಿ ಡಾಸ್ (Dawes) ಎಂಬಾತನು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಒಂದು ಗೊತ್ತುವಳಿ ನಡೆಸಿದನು. ಅದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಕೆಲವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಬಳಿಕ ಯಂಗ್ (Young) ಎಂಬಾತನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿ ಇನ್ನೊಂದು ನಿರ್ಧರಮಾಡಿದನು.

ದೇಶವಿದೇಶಗಳ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರಗಳು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಹುಚ್ಚುಹಿಡಿಸುವಷ್ಟು ಬೆಳೆದವು. ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೀಗಿರಲು 1929ರಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಳಯದಂತೆ ಷೇರ್ ಬಜಾರಿನಲ್ಲಿ ಘಟಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು ಆರ್ಥಿಕ ವಿಸತ್ತು ಒಟ್ಟು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕೃತ್ರಿಮವಾದ ದುರ್ಭಿಕ್ಷು. ಪ್ರತಿದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಇಕ್ಕಟ್ಟಾಯಿತು. 1932ರಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಲೌಸಾನಿನಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮೇಳನ ಸೇರಿ ಜರ್ಮನಿಯಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಬರಮಾಡಿ

ಕೊಳ್ಳುವುದು ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೊಪ್ಪಿದರು. ಅಮೆರಿಕದವರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಸಾಲವನ್ನು ಐರೋಪ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ಕೊಡಲಾರದೆ ಹೋದರು.

ಏತನ್ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರತಿರಾಷ್ಟ್ರದವರೂ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ ಹೊರವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ಹೇರಿದರು. ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯುವುದು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಹೊಸರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ಹಿಂದಿನ ಬಾಕಿಗಳನ್ನೊಪ್ಪಲಾರವೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಜಯಶಾಲಿಗಳಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಆದಾಯ ವೇಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪಲ್ಲಟಗಳಾಗಿ ನಾಟ್ಸಿ ಪಾರ್ಟಿಯವರು ಪ್ರಬಲರಾಗುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಆ ಪಕ್ಷದವರು

ವಿಷಯಾಸ

ಯುದ್ಧದ ತಪ್ಪನ್ನು ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಇತರರು ಹೊರಿಸಿದ್ದು ಅನ್ಯಾಯವೆಂದು ಉಗ್ರರಾಗಿ ಅದರ ಪ್ರತೀಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸನ್ನಾಹ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಪಾರ್ಟಿಯವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಜರ್ಮನಿಯ ಅಡಳಿತವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯಕಟ್ಟಲು ತೊಡಗಿದರು. ಕೂಡಲೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮುಂತಾದ ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರೂ ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಮೀರಿದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಸಂಗ್ರಾಮ ಸಿದ್ಧತೆಯ ಅಂಗಗಳಿಗಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತಿರಬೇಕಾಯಿತು. 1933ರಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿಯವರು ಲೀಗ್ ಆಫ್ ನೇಷನ್ಸ್ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಯಾದರು. ಅಲ್ಲಿಂದೀಚೆಗೆ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ಕಾಣಲಾರೆವು. ಮುಖ್ಯವಾದ ಕೆಲವನ್ನು ಗುರುತಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

1934ರಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಹಿಂದೆನ್ಬರ್ಗ್ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ನಾಟ್ಸಿ ಪ್ರಮುಖ ಹೆರ್ ಹಿಟ್ಲರ್ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಾದನು. 1935ರಲ್ಲಿ ಸಾರ್ ಪ್ರದೇಶವು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಸ್ವಾಧೀನತಪ್ಪಿ ಜರ್ಮನಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು. 1938ರಲ್ಲಿ ನಾಟ್ಸಿಗಳು ಆಸ್ಟ್ರಿಯಾವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಸರ್ವರಾಷ್ಟ್ರ ಕೂಟ

ಮೊದಲು ವಿಲ್ಸನ್ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಪ್ಯಾರಿಸಿನ ಶಾಂತಿ ಸಂಧಾನಗಳ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಂಡ ಕೂಟ ಲೀಗ್ ಆಫ್ ನೇಷನ್ಸ್ ಎಂಬುದು. ಜನೀವ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಅದರ ಕಚೇರಿಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದವು. ಅಮೆರಿಕನ್ನರು ಅದನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಬೋಲ್ಷೆವಿಕ್‌ಪಕ್ಷ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದ ರಷ್ಯಾವನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಾರಂಭ

ಸೋತು ಅಪರಾಧಿಯೆನಿಸಿದ ಜರ್ಮನಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸೇರಿದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳು ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಇಟಲಿ, ಜಪಾನ್ ಮುಂತಾದ ಜಯಶಾಲಿಗಳಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು. 1926 ರಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಒಟ್ಟು

ಪೃಥ್ವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಹಲಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಘದಿಂದ ಒಳ್ಳೆ ಕೆಲಸ ನಡೆಯಿತು. ದೇಶವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಪರಿಷ್ಕೇಷೆ ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅಭೀಂ ಮುಂತಾದ ಮಾದಕ ಪದಾರ್ಥಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಿಷೇಧಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಯೋಗವಾಯಿತು. ದಿ ಹೇಗ್ (The Hague) ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ತೋರಿದ ಮನಸ್ತಾಪಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳನ್ನೂ ತೀರ್ಮಾನಿಸಲು ಒಂದು ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನವೂ ನಡೆಯಿತು.

ಯುದ್ಧ ವೆಂಬುದು ಪುನಃ ತೋರಿಕೊಳ್ಳದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸುವುದು ಈ ಸಂಘದ ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಯಾವ ರಾಷ್ಟ್ರದವರಾದರೂ ಮುಂದೆಬಿದ್ದು ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಬಲದಿಂದ ಆಕ್ರಮಿಸಿದಾಗ ಅಪರಾಧಿರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ಈ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಸ್ವಂತಸೈನ್ಯಬಲವೆಂಬುದಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಸಣ್ಣ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ತಮ್ಮ ಜಗಳ

ಗಳನ್ನು ಸಂಘದ ಮೂಲಕ ಇತ್ಯರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗೂ ಪ್ರಬಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮಧ್ಯೆ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳು ಸಂಘಕ್ಕೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಘಕ್ಕೆ ಸೈನ್ಯ ಬೇಡವೆಂದ

ಪ್ರಬಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ಬೇರೆ ಸಭೆಗಳನ್ನೂ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಸಂಗ್ರಾಮ ಸನ್ನಾಹ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವಂತೆ ಯತ್ನಿಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರತ್ಯಾಗದ ಸಭೆಗಳನ್ನು (Disarma-

ment Conference) ನಡೆಸಿದವು. ಆ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶ ಸಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧತ್ಯಾಗದ ಉದ್ದೇಶವು ಸಫಲವಾಗ ದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಜರ್ಮನಿಯವರು ಸಂಗ್ರಾಮ ಸಿದ್ಧತೆ

ಯನ್ನು ಮೊದಲಿಟ್ಟರು. ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ಪೋಟಾಪೋಟಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಮೇರೆಗಳನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಸ್ಥಳಜಲಾಕಾಶ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ತೊಡಗಿದರು.

ಯುದ್ಧ ವಾಗದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ಯಮ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಯೂ ನಡೆಯಿತು. 1925ರಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಬ್ರಿಟನ್, ಜರ್ಮನಿ, ಇಟಲಿ ಮತ್ತು ಬೆಲ್ಜಿಯಂ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಕಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಯಾರಾದರೂ ಆಕ್ರಾಂತರಾದರೆ ಇತರರೆಲ್ಲರೂ ಆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಹೊರಡಬೇಕೆಂದೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಲೊಕಾರ್ನೊ

(Locarno) ಗೊತ್ತುವಳಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡರು. ಇಂತಹ ಗೊತ್ತುವಳಿಗಳನ್ನು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಬೆಲ್ಜಿಯಂ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಸೆಕೊ ಸ್ಲೊವೇಕಿಯ ಪೋಲಂಡುಗಳೊಂದಿಗೆ ನಡೆಸಿಕೊಂಡವು. ಆಗ

ಬ್ರಿಟನ್ನಿನವರು ಮಧ್ಯಯೂರೋಪಿನ ಜಗಳಗಳಲ್ಲಿ ತಾವು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಲಾರದೆಂದು

ಹೇಳಿ ದೂರವಾದರು . ಇಂತಹ ಗೊತ್ತುವಳಿಗಳು ಹಿಂದೆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಸಮತ್ವವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಲು ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವ್ಯೂಹ ಪ್ರತಿವ್ಯೂಹಗಳಂತೆ ಕಂಡವು .

1928 ಅಮೆರಿಕದ ಕೆಲ್ಲಾಗ್ (Kellogg) ಎಂಬಾತನು ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಯುದ್ಧಶ್ಯಾಗದ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಪ್ರಬಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಂದ ಮಾಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದನು . ಬ್ರಿಟನ್ನಿನವರು ಆ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾಡಲಾರದಾದರು . 1933ರಲ್ಲಿ ಪುನಃ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಬಲರಾಷ್ಟ್ರಗಳಾದ ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಜರ್ಮನಿ, ಇಟಲಿಗಳವರು ಪರಸ್ಪರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡರು . ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ನಾಟ್ಸಿ ಪಕ್ಷದವರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ಯುದ್ಧಸಿದ್ಧತೆಗಾಗಿ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ತೊಡಗಿದರು . ಆ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮುಖಂಡನಾದ ಹೆರ್ ಹಿಟ್ಲರ್ ಬೇಗಬೇಗನೆ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷದವರನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ಜರ್ಮನಿಗೆಲ್ಲ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಾದನು .

ಯುದ್ಧ ಮುಗಿದ ಅನಂತರ ರಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ತುರ್ಕಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾದರೂ ಹೊಸರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ರಚನೆಯಾದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ . 1923 ತರುವಾಯ ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಫಾಸಿಸ್ಕ್ಮ್ (Fascism) ಎಂಬ ನೂತನರೀತಿಯು ಬಲಗೊಂಡಿತು .

ಮುಸೊಲಿನಿ (Mussolini) ಎಂಬಾತನು ಹೊಸಪಕ್ಷವನ್ನು ಇಟಲಿ ಜಪಾನುಗಳ ಕಟ್ಟಿ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಾದನು . ಜನಸ್ವಾಮ್ಯ, ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಸ್ವಯತ್ತತ್ವಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿತನನೆಂಬುದು ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ರೂಢಿಗೊಂಡು ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿಕೊಂಡಿತು . ಇಟಲಿಯವರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕಟ್ಟುವ ಆಸೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಕಡೆಗೆ ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಅಬಿಸಿನಿಯ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು . ಅತಿಪ್ರಾಚ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಪಾನಿನವರು ಮಂಚೂರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಯುದ್ಧಬಲದಿಂದ ಆಕ್ರಮಣನಡೆಸಿದ್ದರು . ಈ ಎರಡುಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲೀಗ್ ಆಫ್ ನೇಷನ್ಸ್ ಎಂಬ ಸಂಘದವರು ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾರದೆ ಹೋದರು . ತಮ್ಮ ಆಸೆಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧನೆಂದು ತೋರಿದ ಕೂಡಲೆ ಇಟಲಿ ಜಪಾನ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರು ಆ ಸಂಘವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟರು . ಲೀಗ್ ಅತಿ ದುರ್ಬಲಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂತು .

ಯಾವುದೋ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕೊರಕಲುಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಉಪನದಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವ ನದಿಯಂತೆ ಈ ಚರಿತ್ರೆ ತೋರುವುದಲ್ಲವೆ? ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಚರಿತ್ರೆ ಸುಲಭ; ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಬೆಳೆದಂತೆಲ್ಲ ವಿಸ್ತಾರ, ವಿಶಾಲ. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಹಿಂದೆಯೇ ಇತರ ಐರೋಪ್ಯರೂ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಪೋರ್ಟುಗೀಸ್ ಕಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಚರಿತ್ರೆಯೆಂಬುದು ಒಟ್ಟು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಚರಿತ್ರೆಯಂತೆ ಆಯಿತು.

ಇದು ಸಣ್ಣ ಪುಸ್ತಕ. ವಿಷಯವನ್ನು ಗುರುತಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟೇ ವಿವರವುಳ್ಳದು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಸ್ವಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಂಗತಿಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನೇ ದಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು ಕೇವಲ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಅಲ್ಲ.

ಭಾರತೀಯರಾದ ನಮಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಂಬಂಧ ದೃಢವಾಗಿ ಉಂಟು. ಇಪ್ಪತ್ತನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ವಿದ್ಯಾವಂತನೂ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಡೆವ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲೇ ಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಾಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ತಿಳಿದು ದಿನದಿನವೂ ಸಂಭವಿಸುವ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಯೋಗ್ಯ ಭಾರತೀಯರಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಾಳುವುದು ಹೇಗೆಂದು ಸುಧರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಇದೇ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಿಂದ :

1.	ಒಡೆಯರಕಾಲದ ಕಥೆಗಳು	0-8-0
2.	ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸಪ್ರವೇಶಿಕಾ (ಮೊದಲನೇಭಾಗ)	2-8-0		
3.	ಭಾರತೀಯ ಪೌರನೀತಿಯ ಕೈಪಿಡಿ	2-8-0
4.	ಕನ್ಯಾಶುಲ್ಕ (ಅನುವಾದ)	1-0-0
5.	ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಹಾಸ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿ	0-6-0
6.	An Introduction to Indian Civics	2-0-0
7.	ಬ್ರಿಟಿಷರ ಚರಿತ್ರೆ : (ಮೊದಲನೇ ಭಾಗ)	0-12-0
8.	,, (ಎರಡನೇ ಭಾಗ)	0-12-0
9.	,, (ಮೂರನೇ ಭಾಗ)	0-12-0
10.	,, (ನಾಲ್ಕನೇ ಭಾಗ)	1-2-0
11.	,, (ಭಾಗ 1, 2 ಒಟ್ಟಿಗೆ)	1-6-0
12.	,, (ಭಾಗ 3, 4 ಒಟ್ಟಿಗೆ)	1-12-0
13.	,, 4 ಭಾಗಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ, ಕ್ಯಾಲಿಕೊ ಪ್ರತಿ			3-0-0

ದೊರೆಯುವ ಸ್ಥಳ :

ಪ್ರಭಾಕರ್ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ,

ಕೋಟೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ.

